KÂZIM TAŞKENT KLASİK YAPITLAR DİZİSİ

Diogenes Laertios

ÜNLÜ FİLOZOFLARIN YAŞAMLARI VE ÖĞRETİLERİ

Çeviren: Candan Şentuna

ÜNLÜ FİLOZOFLARIN YAŞAMLARI VE ÖĞRETİLERİ

Diogenes Leartios

Yunancadan Çeviren:
Candan Şentuna

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

Diogenes Laertios'un Felsefe Tarihindeki

Yeri On kitaplık Ünlü Filozofların Yaşamları ve Öğretileri adlı yapıt başlangıcından İS III. yüzyıla Felsefe dünyasını bize tanıtan en kapsamlı, en temel kaynak.

Diogenes Laertios'un yapıtının alanındaki önemini görmek için biraz gerilere gitmemiz gerekiyor: Eskiçağ düşünürleri üzerine bilgi veren derleme metinler yakın dönemlerde ilk olarak Hermann Diels'in 1879 yılında yayımladığı *Doxographi Graeci* adlı yapıtta toplanmıştır. *Doksa*, yani görüş, *düşünce ile graphein* (yazmak) sözcüklerinden kurulan *Doxograph*, eskiçağda kullanılan bir sözcük değil. Diels, bir *neologsm* ile oluşturduğu bu sözcüğü, yaptığı sadece bir *bio-graphi* (yaşam-yazımı) olmadığı için tercih etmiş olmalı. *Doksographi* Yunancada *dokounta* veya *areskounta* (düşünülen şeyler) diye belirlenir ve Latinceye *placita* ya da *opiniones* (görüşler) diye çevrilir. Bu nedenle eskiçağ döneminde yaşamış düşünürlerin görüşlerini, yaşamlarını toplayan yapıtlara genellikle *doksai* ya da *placita* veya *opiniones* deniyor. Bu yapıtların bilinen en eski örneği Theophrastos'un *Physikai doksai* (Doğabilim Görüşleri) adlı yapıtı. Bu yapıt elimize geçmemiştir, Hellenistik dönemde kimi bölümlerinin kısaltıldığı, kimi yeni bölümler eklendiği bir derlemenin varlığı biliniyor. Bu yeni derlemeye Cicero ve Varro da katkıda bulunmuş. Bu katkıların yardımıyla elde edilen bir başka derlemenin yazarı olarak Aetius (ÎS I. yüzyıl) adı geçiyor. Bu derleme çerçevesinde adı geçen öteki kimseler hekim Soranos (İS I. yüzyıl), Ainesidemos, Sextus Empeirikos (İS II. yüzyıl), Tertullianus (ÎS II. yüzyıl). Bütün bu kaynaklara Diels *placita vetusta* (en eski görüşler) adını veriyor. Aetius'un yapıtı kaybolmuştur. *Placita vetusta*'nın elimizdeki biçimi, Aetius'tan yapılan kısaltmalarla oluşturulan ve Ps. Plutarkhos'a ait bir *placita*'dır (İS II. yüzyıl). Bu en eski *placita*'yı yapılan öteki katkılar şunlar: Hippolytos (İS III. yüzyılda yaşamış); loannes Stobaeus'a ait (İS V. yüzyıl) Eclogae *Physicae* (Doğrudan Aetius'un yapıtından devşirilmiştir. Ps. Plutarkhos'da yer almayan metinleri de içerir); Aetius'un adını anan tek kişi olan Theodoretos; ve yine Ps. Plutarkhos'un *stromateis* adlı yapıtı.

Bu kaynaklardan daha felsefece oluşturulmuş olması bakımından ayrılan başka bir kaynak öbeği var: Sofistlerden Hippias ile Gorgias'ın kendilerinden önceki düşünürlerin görüşlerini derledikleri biliniyor. Platon ile Aristoteles (Özellikle *Metafizik*, I. kitap); stoacı Khrysippos, Seneca (*Questiones naturales*) ve Poseidonios, bu öbeğin önemli adları. Ayrıca birbirlerini izleyen felsefecileri anlatan *diadokhai ton philosophon* (felsefeciler zinciri) adlı yapıtlar var. Hellenistik dönemde yazılmış bu yapıtlardan bize kalan azdır. Bu türde yazan ilk kişi Sotion (İS II. yüzyıl). Bir de Commentator'lar var: felsefe metinlerini hem aktaran hem de anlaşılması için açıklamalar yazan bu yorumcular içinde en önemlileri Yeni-Platoncu Proklos ile Simplikios (İS VI. yüzyıl).

İşte bütün bu geleneklerin özelliklerini içinde taşıyan bir yapıt Diogenes Laertios'un yapıtı.

Ünlü Filozofların Yaşamları ve Öğretileri'nin yazarı Diogenes Laertios üzerine bilinen hemen hiçbir şey yok: İS III. yüzyıl ortalarında yaşamış olduğu tahmin edilebiliyor. Yapıtını, adı bilinmeyen "felsefe-sever" bir "hamm"a ithaf ettiğini yine yapıtın içinden çıkarabiliyoruz{1}. Yazar bu kitaptan önce "her türden ölçüyle yazdığı şiirler" yayımlamış.{2}

Diogenes Laertios'un bir Epikourosçu olduğu iddia edilirse de hiçbir okula bağlı olmadığı yollu görüşler daha inandırıcı.{3} Ne ki yapıtın genel özellikleri Aristotelesçilerden de izler taşımakta. Bilgeleri, filozofları tanıyor, İonya felsefecileri ile İtalya felsefecilerini birbirinden ayırıyor, felsefe okullarının kurucularını, hocalarını, öğrencilerini, felsefe akımlarını, bu akımların gelişme biçimini tanıtıyor. Bir filozofu ele aldığında onun soyunu, nereli olduğunu, kişilik özelliklerim, belli bir düzen içinde yapıtlarım, olgunluk dönemini, görüşlerini, ölüm biçimini, hakkında anlatılan anekdotları, varsa vasiyetini ve mektuplarını bize bildiriyor, ayrıca o filozof hakkında kendisi bir şiir yazıyor. Aynı adı taşıyan başka kimseler varsa onları da ekliyor. Diogenes Laertios yapıtında bir yargıç tavrı takınmıyor, eleştiri iddiasında da değil, tam bir araştırmacı: filozof-filolog özellikleri taşıyan bir araştırmacı.

Diogenes Laertios'un yapıtı, Aristoteles'in *Metafizik* I. Kitapta yaptığı gibi eleştirili bir sıkı felsefe tarihi değil. Hegel'in yazdığı felsefe tarihi özelliklerini de taşımıyor, ama sadece bir düşünceler yığını da değil. Hele

hele Hegel’in dalga geçtiği gibi “can sıkıcı” hiç değil (en azından Hegel’in kendisinden daha eğlenceli), özellikle filozofların “kirli çamaşırlarını” merak edenler için bulunmaz kaynak.

Yapıtın önemini ortaya koyacak öteki bilgiler şöyle sıralanabilir: G. Vico, *Nuova Scienza* (Yeni Bilim) adlı yapıtında onu kaynak kullanıyor; Nietzsche’de, Rousseau’da, Diderot’da, Rablais’de ondan alıntılar var. K. Marx’in “Epikuros ile Demokritos Doğa Felsefeleri Arasındaki Ayırım” adlı doktora tezindeki en temel kaynak. Üstelik Marx en sıkı felsefi temellendirmeleri için dayanak kullanıyor Diogenes’in yapıtını.

Kimi filozofların görüşleri açısından biraz dikkatli olmak koşuluyla felsefe çalışmaları için kullanılacak en temel metin olma özelliğini hiç yitirmeyecek bu metni uzun süren bir çalışma sonucu Yunancadan çeviren Candan Şentuna, çevirisini batı dillerindeki çevirilerle karşılaştırarak yürüttü. Bu batı dillerindeki çevirilerdeki[4] dipnotlardan yararlanarak, özellikle bu alanda uzmanların kullanabileceği dipnotlar hazırladı. Bu dipnotlardaki kimi alıntılar sadece uzmanların ilgileneceği malzeme olarak olduğu gibi orijinal dilinde bırakıldı, ama uzman olmayan okuyucuların da bu dipnotlardan biraz yararlanabilmesi için, kısaltmaların açık biçimlerini içeren bir liste ve dipnotlarda kısaltılarak verilen yapıtların açık biçimlerini veren bir kaynakça çeviriye eklendi.

Sık sık karşılaştığım “Felsefeye Türkçe hangi yapıda başlayabilirim” sorusuna artık açık bir yanıtım var: “Diogenes Laertios’un *Ünlü Filozofların Yaşamları ve Öğretileri*”

Candan Şentuna’ya bu değerli çalışması için Türkiye’deki felsefeciler ve klasik filologlar adına teşekkür ederim.

Saffet Babür

NOTLAR

I. KİTAP

Giriş

1. Bazıları felsefe araştırmalarının barbarlarda başladığını söylerler. Nitekim Aristoteles'in *Magikon*'da[5], Sotion'un da *Filozoflar Zinciri* adlı eserinin yirmi üçüncü kitabında belirttiğine göre, ilk felsefeciler Perslerde Maglar, Babillilerde ya da Asurlularda Khaldaialılar, Hintlilerde "Çıplak Bilgeler", Keklerde ve Galatlarda da Dryidlerle Semnotheolar olmuş. Ayrıca Fenike'de Okhos, Trakya'da Zamolksis, Libya'da da Atlas varmış.
2. Mısırlılar da felsefeyi başlatanın Nil'in oğlu Hephaistos olduğunu söylerler: onlarda felsefenin başında rahiplerle biliciler varmış.
3. Hephaistos ile Makedonyalı İskender arasında 48.863 yıl vardır; bu süre içinde 373 güneş tutulması, 832 ay tutulması olmuştur.
4. Platoncu Hermodoros[6] *Bilimler Üzerine* adlı eserinde Maglardan —Pers Zoroastres bunların başıydı— Troya'nın düşüşüne kadar beş bin yıl geçtiğini söyler; Lidyalı Ksanthos da Zoroastres'ten Kserkses'in Yunanistan seferine kadar altı bin yıl geçtiğini söyler[7]; ondan sonra Pers İmparatorluğu'nun İskender tarafından yıkılışına kadar Ostanes, Astrampsykhos, Gobryes, Pazates adında birçok Mag birbiri ardından iş başına gelmiş.
5. Ama bunlar Yunanlıların başarılarını barbarlara mal ettiklerinin farkında değiller: oysa yalnız felsefe değil, aynı zamanda insan soyu da onlarla başlamıştır. İşte Musaios Atina'da, Linos Thebai'de doğdu. Derler ki, Theogonia ile *Sphaira* adlı eserleri ilk olarak Eumolpos'un oğlu yazmış; her şeyin bir tek bu eserden çıktığını ve gene onda son bulduğunu söylemiş. Phaleron'da ölmüş, mezar taşında şu dizeler yazılıymış[8]:

   "Phaleron toprağı bağrına bastı,
   Eumolpos'un sevgili oğlu Musaios'u
   bu mezarın altında onun ölü bedenini."
6. Atina'da Eumolpidier adı Musaios'un babasından gelmedir[9].
7. Linos[10], Hermes ile Musa Urania'nın oğluymuş; *Kosmogonia, Güneşin ve Ayın Yörüngesi, Hayvanların ve Ürünlerin Yaratılışı* adlı

eserleri yazmış: şiirinin başı şöyledir{11}:

"Bir zaman geldi, her şey aynı anda oluştu."

8. Anaksagoras buna dayanarak her şeyin birarada oluştuğunu, aklın da gelip bunlara çeki düzen verdiğini söylemiştir. Linos Euboia'da Apollon'un okuyla vurulup ölmüş; onun mezar taşında da şunlar yazılıymış{12}:

"Başı taçlı Musa Urania'nın oğlu
Thebaili Linos ölünce,
bu toprak bağrına bastı onu."

9. Böylece felsefe Yunanlılarda başlamıştır, zaten felsefe adının da barbar bir sözcükle ilişkisi yoktur.

10. Felsefenin bulunuşunu barbarlara yakıştıranlar, bir de Trakyalı Orpheus'u ileri sürüp onun en eski filozof olduğunu söylerler. Ama ben tanrılar hakkında böyle şeyler anlatan kimseye filozof demek gerekir mi, bilmiyorum; her türlü insanca tutkuyu, hatta birtakım insanların ses aracıyla nadiren yaptığı çirkinlikleri hiç sakınmadan tanrılara yakıştıranlara ne ad vermeli, bilmiyorum. Söylenceye göre, Orpheus kadınların elinden ölmüş. Ama Makedonya kenti Dion'daki yazıt onun yıldırıma çarpıldığını söyler, şöyle{13}:

"Musalar altın lirli Trakyalı Orpheus'u buraya gömdüler:
göklerin egemeni Zeus onu ateşli okuyla öldürdü."

11. Felsefenin barbarlarda başladığım söyleyenler, bunlardan her birinin felsefe yapma biçimini de açıklarlar: "Çıplak Bilgeler"le Dryidler bilmece gibi konuşarak felsefe yaparlarmış; tanrılara saygı gösterir, hiç kötülük yapmaz ve yiğitliğe önem verirlermiş. Nitekim, Kleitarkhos on ikinci kitabında bu "Çıplak Bilgeler"in ölümü küçümsediklerini söyler{14}; Khaldaialılar gökbilim ve falcılıkla ilgilenirlermiş; Maglar, sanki tanrılar bir tek onlara kulak veriyormuş gibi, tanrı sunakları, kurban ve dualarla uğraşırlarmış. Tanrıların özü ve yaratılışıyla ilgili açıklamalar yapar, ateşi, toprağı ve suyu da tanrı sayarlarmış; tahta tanrı heykellerini, özellikle de tanrıların erkek ve dişi olduğunu söyleyenleri kınarlarmış{15}.

12. Adalet üzerine tartışır ve ölüleri yakarak gömmeyi dine aykırı bulurlarmış; ama onlara göre, Sotion'un yirmi üçüncü kitabında söylediği gibi, anneleri ya da kızlarıyla birleşmek dine uygunmuş; bilicilik ve falcılığa önem verir ve tanrıların kendilerini onlara

gösterdiğini ileri sürerlermiş. Ayrıca onlara göre hava, buharlaşıp keskin gözle bakanların gözüne giren görüntülerle doluymuş; altın ve gösterişli süsler kullanmak yasakmış. Giysileri beyaz, yatakları samandanmış; yeşillik, peynir ve ucuz ekmek yerlermiş, çatal olarak da kamış sapı kullanırlarmış: dediklerine göre, bunu peynire saplayıp kaldırır ve yerlermiş.

13. Aristoteles *Magikon* adlı eserinde[16], *Deinon da Historiai* adlı eserinin beşinci kitabında[17] bunların şarlatan işi büyücülüğü bilmediklerini söyler; Deinon ayrıca Zoroastres adını yorumlayarak "yıldızlara tapan" anlamına geldiğini ileri sürer; Hermodoros da böyle söyler. Aristoteles Felsefe Üzerine adlı eserinin birinci kitabında[18] bunların Mısırlılardan daha eski olduklarını belirtir; onlarda iyi cin (daimon) ve kötü cin olmak üzere iki ilke varmış: birinin adı Zeus ve Oromasdes, öbürünün adı ise Hades ve Areimanios imiş. Bunu Hermippos *Büyücüler Üzerine* adlı eserinin birinci kitabında[19], Eudoksos *Periodos* adlı eserinde[20], Theopompos da *Philippika*'sının sekizinci kitabında[21] söyler;

14. ayrıca Maglara göre insanlar (öldükten sonra) dirilip ölümsüz olacaklarmış ve evren onların yakarışları sayesinde ayakta kalacakmış. Bunu Rodoslu Eudemos da anlatır[22]. Hekataios'un bildirdiğine göre de[23], tanrıların yaratılmış olduğuna inanırlarmış. Soloilu Klearkhos *Eğitim Üzerine* adlı eserinde[24] "Çıplak Bilgeler"in Magların soyundan geldiğini söyler; bazılarına göre Yahudiler de onların soyundanmış. Ayrıca Maglar hakkında yazanlar Herodotos'u eleştirirler[25]: çünkü güneş ve deniz Magların geleneksel tanrıları olduğu için, Kserkses güneşe ok atıp denizi prangaya vurduramazmış. Ama tanrı heykellerini yıkmakta haklıymış[26].

15. Mısırlıların tanrılar ve adaletle ilgili olan felsefeleri şöyledir: onlara göre evrenin başlangıcında madde varmış, sonra bundan dört öğe ayrılmış ve kimi canlılar oluşmuş. Güneş ve ay birer tanrıymış, birinin adı Osiris, öbürü Isis'miş; Manethon'un Physika özetinde[27], Hekataios'un da *Mısırlıların Felsefesi Üzerine* adlı eserinin birinci kitabında[28] söylediği gibi, bunları hamam böceği, ejderha, atmaca ve başka hayvanlar aracılığı ile anlamlandırırlarmış. Tanrının biçimini bilmedikleri için, onlara heykeller ve tapınaklar yaparlarmış.

16. Onlara göre evren oluşmuş bir şeymiş, bir gün yok olacakmış ve küre biçimindeymiş; yıldızlar ateşmiş ve yeryüzündeki her şey bunların ısısıyla oluşmuş; ay tutulması, ayın dünyanın gölgesi üzerine düşmesiyle oluşuyormuş; ruh ölümden sonra da yaşar ve başka bedene geçermiş; yağmur havanın değişmesiyle oluşurmuş; Hekataios ile Aristagoras'ın[29] anlattığı gibi, başka şeyleri de doğaya dayanarak açıklıyorlarmış; adalete dayalı ve Hermes'e yakıştırdıkları yasalar çıkarmışlar; yararlı hayvanları tanrı sayıyorlarmış. Geometriyi, astrolojiyi ve aritmetiği onların bulduğunu söylerler. Felsefenin bulunuşuyla ilgili olarak söylenecekler bu kadar.

17. Pontoslu Herakleides'in *Cansız Kadın Hakkında* adlı eserinde belirttiği gibi[30], Sikyon'da Sikyon ya da Phleius tiranı Leon ile konuşurken felsefe adını ilk kez anan ve kendini filozof olarak adlandıran ilk kişi Pythagoras olmuş[31]; tanrının dışında hiç kimse bilge değilmiş. Eskiden "bilgelik" deniyordu, bunu meslek edinene ve zekâsını büyük bir özenle bu konuda çalıştırana "bilge", bilgeliği bağrına basana da "filozof' deniyordu. Bilgelere sofist de denirdi: yalnız bunlar değil, ozanlar da sofistti; Kratinos Arkhtlokhoi'da. Homeros ile Hesiodos'u izleyenleri överken böyle söyler[32].

18. Bilge sayılan kişiler şunlardı: Thales, Solon, Periandros, Kleobulos, Kheilon, Bias, Pittakos. İskit Anakharsis, Khenailı Myson, Syroslu Pherekydes, Giritli Epimenides de bunlara eklenir. Bazıları tiran Peisistratos'u da sayarlar. Bilgeler bunlardır.

19. Felsefenin iki başlangıcı olmuştur: biri Anaksimandros ile, öbürü Pythagoras ile başlamıştır. Anaksimandros Thales'in Öğrencisiydi. Pherekydes de Pythagoras'a hocalık yapmıştı. Anaksimandros'un felsefesine İyon felsefesi denirdi, çünkü Anaksimandros'un hocası İyonyalı Thales idi; Thales Miletos doğumludur. Pythagoras ile başlayan felsefe de İtalya felsefesidir, çünkü Pythagoras İtalya'da uzun süre felsefe yapmıştır.

20. İyon felsefesi Kleitomakhos, Khrysippos ve Theophrastos ile sona erer; İtalya felsefesi de Epikuros ile Thales'ten sonra Anaksimandros gelir, ondan sonra Anaksimenes, ardından Anaksagoras, sonra Arkhelaos, ondan sonra da ahlak konusunu başlatan Sokrates[33]; sonra öteki Sokratesçiler ve Eski Akademeia'nın kurucusu Platon[34]; onu izleyen Speusippos ve Ksenokrates'tir, sonra Polemon, Krantor, Krates,

sonra da Orta Akademeia'yı kuran Arkesilaos[35]; ondan sonra Yeni Akademeia'da felsefe dersleri veren Lakydes[36] gelir; ardından Karneades, ondan sonra da Kleitomakhos. Böylece bu kol Kleitomakhos ile sona ermiştir.

21. Khrysippos ile sona eren kol ise şöyledir: Sokrates, Antisthenes, Kynik Diogenes, Thebaili Krates, Kitionlu Zenon, Kleanthes ve Khrysippos. Theophrastos ile sonlanan kol da şöyle: Platon, Aristoteles, Theophrastos. İşte İyon felsefesi bu şekilde sona ermiştir. İtalya felsefesi de şöyledir: Pherekydes, Pythagoras, oğlu Telauges, Ksenophanes, Parmenides, Elealı Zenon, Le18 ukippos, Demokritos: onun birçok izleyeni olmuştur, adını duyuranlar Nausiphanes[37] ve Naukydes'tir[38], ondan sonra da Epikuros.

22. Filozofların bir kısmı öğretici, bir kısmı kuşkucudur; öğreticiler nesnelerin kavranabilir olduğunu gösterirler; kuşkucular da anlaşılamaz diye havada bırakırlar. Bunların bir kısmı yazılı eser bırakmışlardır, kimine göre Sokrates, Stilpon[39], Philippos, Menedemos, Pyrrhon, Theodoras, Karneades, Bryson gibileri ise hiçbir şey yazmamışlardır; kimine göre Pythagoras ve Khioslu Ariston[40] da birkaç mektup dışında hiçbir şey yazmamışlardır; bazılarının tek eseri vardır: Melissos[41], Parmenides[42], Anaksagoras[43]. Zenon birçok eser yazmıştır, Ksenophanes, Demokritos, Aristoteles, Epikuros ve Khrysippos'un da çok sayıda eseri vardır.

23. Filozoflardan bazıları, örneğin Elisliler, Megaralılar[44], Eretrialılar, Kyreneliler[45] kentlerinin adıyla anılırlar; Akademeiacılar ve Stoacılar gibileri de adlarım bulundukları yerden almışlardır. Bazıları, örneğin Peripatosçular adlarını özel durumlarından, Kynikler onlara yöneltilen taşlamalardan, Mutçular da ruhsal durumlarından almışlardır; "doğruseverler", "eleştiriciler" ve "andırışbilimciler" gibileri kendi düşünceleriyle, Sokratesçiler, Epikurosçular ve benzerleri hocalarının adıyla anılırlar; doğa üzerine çalışanlara "fizikçi", ahlak alanıyla ilgilenenlere "ahlakçı", laf ebeliği ile uğraşanlara da "eytişimci" denmiştir.

24. Felsefenin üç bölümü vardır: fizik, ahlak, diyalektik. Fizik bölümü evren ve evrendeki nesnelerle ilgilidir; ahlak bölümü yaşama ve biz insanlara ilişkin konularla ilgilenir; diyalektik de bu ikisinin nedenlerini ele alır. Arkhelaos'a kadar fizikle ilgili biçimi vardı; yukarıda

söylediğim gibi[46], Sokrates'ten sonra felsefeye ahlak girdi; Elealı Zenon'dan sonra da diyalektik. Ahlak konularıyla ilgilenen on okul çıkmıştır[47]: Akademeia, Kyrene, Elis, Megara, Kynik, Eretria, Diyalektik, Peripatos, Stoa ve Epikuros okulları.

25. Eski Akademeia'nın başkanı Platon idi, Orta Akademeia'nınki Arkesilaos, Yeni Akademeia'nınki de Lakydes; Kyrene okulunun başkanı Kyreneli Aristippos[48], Elis okulunun başkanı Elisli Phaidon, Megara okulunun başkam Megaralı Eukleides[49], Kynik okulun başkanı Atinalı Antisthenes, Eretria okulunun başkanı Eretrialı Menedemos, Diyalektik okulun başkanı Kartacalı Kleitomakhos[50], Peripatos okulunun başkanı Stageiroslu Aristoteles, Stoa okulunun başkam Kitionlu Zenon idi; Epikuros okulu Epikuros'un adıyla anılıyordu.

26. *Hippobotos Felsefe Okulları Üzerine* adlı eserinde dokuz okul ve dokuz öğretim olduğunu söyler[51]: birincisi Megara okulu[52], İkincisi Eretria okulu, üçüncüsü Kyrene okulu[53], dördüncüsü Epikuros'un okulu, beşincisi Annikeris'in okulu, altıncısı Theodoros'un okulu, yedincisi Zenon'un Stoa okulu, sekizincisi Eski Akademeia, dokuzuncusu da Pcripatos okulu; onun sıralamasında Kynik okul, Elis okulu ve Diyalektik okul yoktur.

27. Çoğu kişi, Öğretisi karanlık olduğu için, Pyrrhon'un okulunu kabul etmez; bazıları bir bakıma okul olduğunu, bir bakıma da okul olmadığını ileri sürerler. Ama okul olduğu söylenebilir. Çünkü olayları belli bir düşünceyle izleyen ya da izler görünen harekete okul diyoruz: buna göre kuşkucu harekete de pekâlâ okul diyebiliriz. Ama eğer okuldan kendi içinde uyumlu öğretilere karşı bir eğilim anlıyorsak, buna okul denemez; çünkü kuşkuculuğun bir öğretisi yoktur. Felsefenin başlangıcı ve akışı böyle; bölümleri ve okulları da bu kadar.

28. Ama geçenlerde İskenderiyeli Potamon, her bir felsefe okulundan beğendiği yanları alarak seçmeci bir okul kurdu: *Felsefe Öğeleri* adlı eserinde söylediği gibi, hakikatin iki ölçütü olduğunu ileri sürer: biri, yargıyı oluşturan ölçüt, yani ruhun yöneten yanı (akıl); öbürü de en kesin canlandırımın nedeni olan ölçüt. Ona göre, evrenin ana ilkeleri madde, etken öğe, nitelik ve yerdir: neden, ne tarafından, nasıl, nerede? Her şeyin ulaşmaya çalıştığı erek, doğal bedensel iyiler ve dış iyiler de içinde olmak üzere, her türlü erdem açısından kusursuz bir yaşamdır.

29. Şimdi doğrudan doğruya filozofları ele almalıyız, ilk olarak da Thales’i.

Thales

30. Herodotos[54], Duris[55] ve Demokritos’un[56] bildirdiğine göre, Thales’in babası Eksamyas, annesi de Kadmos ile Agenor’un en soylu kolu olan Fenikeli Thelidler ailesinden Kleobuline idi. Platon’un da dediği gibi[57], <yedi bilgelerden biriydi>; Atina’da Damasias’ın arkhontluğunda[58] “bilge” diye adlandırılan ilk kişi oydu; Phaleronlu Demetrios’un *Arkhontlar Listesi* adlı eserinde söylediği gibi[59], Yedilere bilge denmesi de Damasias’ın arkhontluğuna rastlar. Fenike’den sürülmüş Neileos ile birlikte geldiğinde, Miletos yurttaşlığına alındı; ama çoğunluğun dediğine göre, Miletos doğumluydu ve ünlü bir soydan geliyordu.

31. Politikayla ilgilendikten sonra, doğayı incelemeye başladı. Bazılarına göre, yazılı hiçbir eser bırakmadı; nitekim ona yakıştırılan *Denizcilik Astronomisi* adlı eserin Samoslu Phokos’a[60] ait olduğu söylenir. Kallimakhos onu Küçük Ayı’nın bulucusu olarak tanıyordu; *iamblar*'ında şöyle der[61]:

“Diyorlardı ki, Araba’nın küçük yıldızlarını
o ölçmüş: Fenikeliler denizde yollarını
Araba’ya bakarak bulurlar[62].”

32. Bazılarına göre de yalnızca iki eser yazmıştır: *Gündönümü Üzerine* ve *Gün Tün Eşitliği Üzerine*, öteki doğa olaylarının anlaşılamaz olduğunu düşünüyordu. Bazılarına göre ise, Eudemos’un *Astronomi Tarihi* adlı eserinde söylediği gibi[63], astronomiyle uğraşan, güneş tutulmalarını ve gün dönümlerini önceden hesaplayan ilk kişidir: Ksenophanes[64] ile Herodotos’un[65] hayranlığı bundan kaynaklanır. Herakleitos[66] ile Demokritos[67] onun için tanıklık ederler.

33. Bazılarına göre, ki aralarında ozan Khoirilos da vardır, ruhun ölümsüz olduğunu söyleyen ilk kişi o olmuş. Bir gündönümünden ötekine geçişi de ilk bulan odur, ve kimilerine göre güneşin büyüklüğünü <güneş çemberinin> yedi yüz yirmide biri olarak, <aynı şekilde ayın büyüklüğünü de> ay çemberinin yedi yüz yirmide biri olarak göstermiştir. Ayın son gününe “otuzuncu gün” adını ilk o vermiştir. Kimilerine göre de, doğa üzerine konuşan ilk kişi o olmuş. Aristoteles[68] ile Hippias[69] onun mıknatıs ve kehribarı kanıt göstererek

cansız nesnelere can yakıştırdığını söylerler. Pamphile[70] onun Mısırlılardan geometriyi öğrenip çember içine bir dik üçgen çizen ilk kişi olduğunu ve bir sığır kurban ettiğini söyler.

34. Başkaları, aralarında aritmetikçi Apollodoros da vardır, aynı şeyi Pythagoras için anlatırlar[71]: Pythagoras Kallimakhos'un[72] *iamblar*'ında Frigyalı Euphorbos'a yakıştırdığı buluşları, yani "kenarları eşit olmayan üçgenleri" ve açı kuramına ilişkin ne varsa, alabildiğine geliştirmiştir. Politika konusunda da eşsiz bir yol gösterici olmalıdır. Kroisos ittifak yapmak için Miletoslulara adam göndermiş, ama o buna engel olmuştur: böylece Kyros egemen olduğunda kentini kurtarmıştır. Ama kendisi, Herakleides'in anlattığına göre[73], tek başına ve politikadan uzak yaşadığını söyler.

35. Bazıları onun evlendiğini ve Kybistos adında bir oğlu olduğunu söylerler; bazılarına göre ise, hiç evlenmemiş ve kız kardeşinin oğlunu evlat edinmiştir. Neden çocuk sahibi olmadığını soranlara, "Çocukları çok sevdiğim için" diye yanıt veriyormuş. Annesi onu evlenmeye zorladığında, "Daha zamanı değil" demiş. Sonra yaşı ilerleyip annesi gene sıkıştırınca, "Artık zamanı değil" demiş. Rodoslu Hieronymos'un *Dağınık Anılar* adlı eserinin ikinci kitabında anlattığına göre[74], zengin olmanın kolay olduğunu göstermek için, zeytinin iyi ürün vereceğini tahmin edip, zeytin ezme makinaları kiralamış ve bir sürü para kazanmış.

36. Ona göre, her şeyin başlangıcı sudur, evrenin canı vardır ve cinlerle (daimonlarla) doludur. Yıl içindeki mevsimleri de o bulmuş ve yılı üç yüz altmış beş güne bölmüştür.

37. Mısır'a gidip rahiplerle kurduğu ilişki bir yana, hiç kimse ona hocalık yapmamıştır. Hieronymos'un bildirdiğine göre[75], gölgemizin bizimle aynı uzunlukta olduğu zamanı gözleyerek, piramitleri gölgelerine bakarak ölçmüştür. Minyas'a göre de[76], Miletos tiranı Thrasybulos zamanında yaşamıştır. Balıkçılar tarafından bulunan ve Miletos halkı tarafından tek tek bilgelere gönderilen üçayak öyküsü, bilinen bir öyküdür.

38. Nitekim, İyonyalı birtakım delikanlılar Miletoslu balıkçılardan bir ağ satın almışlar. Denizden bir üçayak çıkınca, aralarında anlaşmazlık çıkmış, sonunda Miletoslular Delphoi'a adam yollamışlar; tanrı da şu kehanette bulunmuş[77]:

“Phoibos’a üçayakla ilgili soru mu soruyorsun, Miletos çocuğu?
Diyorum ki, kim bilgelikte herkesin önündeyse, üçayak onundur.”

39. Böylece üçayağı Thales’e verirler; o da başkasına, o başkası da bir başkasına, ta Solon’a kadar. Solon da bilgelikte birinci olanın tanrı olduğunu söyleyip üçayağı Delphoi’a göndermiştir. Kallimakhos iamblarında Miletoslu Leandrios’a dayanarak başka türlü anlatır: Bathykles adında bir Arkadyalı bir kupa bırakmış ve bilgelerin en yararlısına verilmesini istemiş. Kupayı Thales’e vermişler ve dönüp dolaşıp gene Thales’e gelmiş.

40. O da, Kallimakhos’un aktardığına göre[78] şu sözlerle Didymoslu Apollon’a göndermiş:

“Thales beni iki kez en büyük ödıil olarak aldığı halde, Neileos’un
halkının yöneticisine veriyor.”

41. Düzyazıyla şöyle: “Eksamyas’ın oğlu Miletoslu Thales, Yunanlıların en büyük ödülünü iki kez alıp bunu Apollon Delphinios’a verdi.” Eleusis’in *Akhilleus Üzerine* adlı eserinde[79], Myndoslu Alekson’un da *Efsaneler* adlı eserinin dokuzuncu kitabında[80] söyledikleri gibi, kupayı dolaştıran, Bathykles’in oğlu Thyrion imiş. Knidoslu Eudoksos[81] ile Miletoslu Euanthes[82] de Kroisos’un dostlarından birinin, Yunanlıların en bilgesine vermek üzere, kraldan altın bir kadeh aldığını ve gidip Thales’e verdiğini anlatırlar.

42. Ve dönüp dolaşıp Khilon’a gelmiş, o da Pythios’a benden daha bilge kim var, diye sormuş. Tanrı da Myson’u söylemiş: Ondan ileride söz edeceğiz[83]. Eudoksos ve yandaşları onu Kleobulos’un yerine koyarlar; Platon da Periandros’un yerine alır[84]. Pythios’un onunla ilgili kehaneti şöyledir[85]:

“Diyorum ki, Khenai’de Myson adında bir Oiteli doğdu:
bu adamın senden çok daha uyanık bir kafası var.”

43. Soruyu soran Anakharsis idi. Platoncu Daimakhos[86] ve Klearkhos[87] kupayı Kroisos’un Pittakos’a görderdiğini ve dolaşmaya böyle başladığını söylerler.

44. Andron *Üçayak* adlı eserinde[88] Argosluların Yunanlıların en bilgesine erdem ödülü olarak bir üçayak koyduklarını söyler: Spartalı Aristodemos en bilge seçilmiş, o da bu onuru Khilon’a bırakmış.

45. 31. Aristodemos’u Alkaios da şöyle anar[89]:

“Dediklerine göre, Sparta’da bir zaman Aristodemos hiç de aptalca olmayan bir laf etmiş: insan parasıyla vardır, yoksul olan soylu ve saygın değildir.”

46. Bazıları da Periandros’un Miletos tiranı Thrasybulos’a bir yük gemisi gönderdiğini anlatırlar: geminin Kos yakınlarında batmasının ardından birtakım balıkçılar üçayağı bulmuşlar. Phanodikos’un anlattığına göre[90], üçayak Atina denizinde bulunmuş, kente getirilip meclis toplantısının ardından Bias’a gönderilmiş: nedenini “Bias” bölümünde açıklayacağız[91].

47. Başkaları da bunun Hephaistos’un eseri olduğunu ve tanrı tarafından Pelops’a evlenirken verildiğini söylerler; sonra Menelaos’un eline gelmiş ve Aleksandros tarafından Helene ile birlikte kaçırıldıktan sonra, anlaşmazlık nedeni olacak diye, Spartalı bir kadın tarafından Kos yakınlarında denize atılmış. Daha sonraki bir zamanda Lebedos’tan birileri orada balık ağı kiraladıklarında üçayak da bulunmuş ve balıkçılarla kavga ede ede Kos adasına kadar gelmişler; burada da bir sonuca varamayınca, sorunu anakent olan Miletos’a götürmüşler. Onlar da elçi gönderirler, ama dikkate alınmayınca Koslularla savaşa tutuşurlar. Her iki taraftan da birçok kişi öldükten sonra, üçayağın en bilge kişiye verilmesini söyleyen bir kehanet çıkar; bunun üzerine iki taraf da Thales üzerinde anlaşırlar. O da dönüp dolaşıp kendisine gelen üçayağı Didymalı Apollon’a adar.

48. Koslulara çıkan kehanet şöyleymiş:

“Hephaistos’un denize attığı altın üçayak kentten dışarı gönderilip, olanı, olacağı ve olmuşu bilen adamın evine ulaşmadıkça, Meroplarla İyonlar arasındaki kavga son bulmayacak.”

49. Miletoslulara da, yukarıda anlatıldığı gibi[92]:

“Phoibos’a üçayakla ilgili soru mu soruyorsun, Miletos çocuğu?

50. Bu, bu kadar.

51. Hermippos *Yaşamlar* adlı eserinde[93], kimilerinin Sokrates hakkında söyledikleri şeyi ona yakıştırır. Nitekim, dediklerine göre, üç nedenden ötürü Talih’e minnet borçluymuş: “Birincisi, hayvan değil insan olduğum için; İkincisi, kadın değil erkek olduğum için; üçüncüsü de, barbar değil Yunanlı olduğum için.”

52. Anlatıldığına göre, yıldızları incelemek için yaşlı bir kadın tarafından evden çıkarıldığında, bir çukura düşmüş, yaşlı kadın da onun iniltilerine şöyle karşılık vermiş: "Sen Thales, ayağının altındakini görmezken, gökyüzünü anlayacağını mı sanıyorsun?" Onun gökbilimle uğraştığını Timon da bilir ve *Silloi* adlı eserinde onu överken şöyle der[94]:

"Yedi Bilgelerden gökbilimci bilge Thales gibi."

53. Argoslu Lobon onun yazdığı eserin iki yüz dizeye ulaştığını söyler[95]. Heykelinin üstünde de şu yazıt vardır[96]:

"İyon Miletos bu Thales'i yetiştirdi; bilgeliğiyle herkesin içinde en eski gökbilimci olduğunu gösterdi."

54. Şarkılar arasında da şu şarkı onunmuş:

"Akıllı düşünceyi gösteren çok konuşmak değildir, bir tek bilgeliği ara, bir tek onuru seç: böylece geveze insanların kesilmek bilmeyen seslerini kısacaksın[97]."

55. Ayrıca, ondan şu Özdeyişler aktarılır:

56. Varlıkların en eskisi tanrıdır: çünkü oluşmamıştır.

57. En güzel şey evrendir: çünkü tanrının eseridir.

58. En büyük şey yerdir: çünkü her şeyi içine alır.

59. En hızlı şey akıldır: çünkü her yerde dolaşır.

60. En güçlü şey zorunluluktur: çünkü her şeyi alt eder.

61. En bilge şey zamandır: çünkü her şeyi ortaya çıkarır.

62. Ölümle yaşam arasında hiç fark olmadığını söylüyordu. "Peki, sen neden ölmüyorsun?" dendiğinde, karşılığı, "Çünkü arada fark yok" oldu.

63. Gecenin mi yoksa gündüzün mü daha önce oluştuğunu soran birine, "Gece," dedi, "bir gün önce." Biri ona insanın tanrıdan gizli suç işleyip İşleyemeyeceğini sordu; o da "Aklından bile geçiremez" dedi. Zina suçu işlemediğine dair yemin edip edemeyeceğini soran zina suçlusuna, "Yalan yere yemin, zina suçundan daha ağır değildir" dedi. Neyin zor olduğunu sorana: "Kendini tanımak"; neyin kolay olduğunu sorana: "Başkasına akıl vermek"; neyin en tatlı olduğunu sorana: "Kavuşmak"; tanrının ne olduğunu sorana: "Başı sonu olmayan şey"; gördüğü en acayip şeyin ne olduğunu sorana: "Yaşlı bir tiran"; insanın talihsizliğe en kolay nasıl katlanacağını sorana: "Düşmanlarını daha kötü durumda

gördüğü takdirde”; en iyi ve en doğru nasıl yaşayacağımızı sorana: “Başkalarında kınadığımız şeyi kendimiz yapmadığımız takdirde”;

64. “Kim mutludur?” - “Bedence sağlıklı, ruhça becerikli, yaratılışça eğitimli olan” dedi. Dostları yakındayken de uzaktayken de unutmamak gerektiğini söyler. İnsan göze güzel görünmemeli, davranışlarıyla güzel olmalı. “Kötü yoldan zengin olma,” der, “bir söz de seni sana güvenenlerin gözünden düşürmesin.” - “Ana babana yaptığın yardımların aynını çocuklarından gör.” Ona göre, Nil ırmağı ters esen mevsim rüzgârlarının akıntıyı geri itmesiyle kabarır. Apollodoros *Kronoloji* adlı eserinde{98} onun otuz dokuzuncu Olimpiyat’ın birinci yılında{99} doğduğunu söyler.

65. Yetmiş sekiz yaşında (ya da Sosikrates’in dediğine göre{100} doksan yaşında) ölmüştür; nitekim ölümü elli sekizinci Olimpiyat’a rastlar{101}: Kroisos zamanında yaşamış, ona Kızılırmak’ın akıntısını değiştirip ırmağı köprüsüz aşmasını sağlayacağına söz vermiş. Magnesialı Demetrios’un *Adaşlar* adlı eserinde söylediğine göre, ondan başka beş Thales daha yaşamıştır: Kallatisli hatip, zevksiz bir taklitçi; Sikyonlu ressam, yüksek yaratılışlı bir adam; üçüncüsü çok eski, Hesiodos, Homeros ve Lykurgos’un zamanından; dördüncüsü, Duris’in *Resim Üzerine* adlı eserinde andığı kişi{102}; beşincisi de, yakın zamanlardan, adı sanı duyulmamış, Dionysios’un *Eleştiri Yazıları* adlı eserinde andığı kişi.

66. Bilge Thales yaşlılığında bir jimnastik yarışması izlerken, sıcağın ve susuzluğun etkisiyle düşüp öldü. Mezar taşında şunlar yazılıdır{103}:

“Bilgeler bilgesi Thales’in mezarı bu:
kendisi küçük, ama şanı göklere çıkıyor.”

67. Bizden de, Epigramlar'ın birinci kitabında ya da Vezinler Kitabinde ona adanmış şu epigram vardır{104}:

“Bilge Thales’i jimnastik yarışması izlerken
stadyumdan kaçırdın sen, ey Zeus Helios!
Onu yanına aldığın için sana övgü borçluyum;
çünkü yaşlı adam artık yıldızlan yeryüzünden göremiyordu.”

68. “Kendini tanı” sözü onundur: Antisthenes *Filozoflar Zinciri* adlı eserinde{105} bu sözün Phemonoe’ye ait olduğunu, ama Khilon’un kendi üzerine aldığını söyler. Yedi Bilgelerle ilgili olarak-nitekim burada onları genel olarak anmak yerinde olacak- şu sözler aktarılır. *Filozoflar*

Üzerine adlı eseri yazmış olan Kyreneli Damon[106] herkese yüklenir, özellikle de Yedi Bilgelere; Anaksimenes hepsinin şürle uğraştığını söyler[107]; Dikaiarkhos bunların bilge ya da filozof olmadıklarını, ama akıllı birer insan ve yasakoyucu olduklarını ileri sürer[108]. Syrakusaili Arkhetimos onların Kypselos'un yanında buluşmalarını anlatmıştır[109]: bu buluşmada kendisi de bulunmuştur; Ephoros da Thales'in dışında öteki bilgelerin Kroisos'un yanında buluşmalarım anlatır[110]. Başkaları da onların Panionion'da, Korinthos'ta ve Delphoi'da bir araya geldiklerini söylerler.

69. Bunların özdeyişleri tartışmalıdır, hangi sözün kime ait olduğu da belli değildir; örneğin[111]:

“Şu sözleri söyleyen Spartalı Khilon idi:
aşırı gitme; her şey zamanında ve yerinde güzeldir.”

70. Bilgelerin sayısı konusunda da anlaşmazlık vardır. Leandrios, Kleobulos ile Myson'un yerine Lebedoslu ya da Ephesoslu Leophantos Gorsiades'i ve Giritli Epimenides'i koyar; Platon Protagoras'ta[112] Periandros'un yerine Myson'u alır; Ephoros, Myson'un yerine Anakharsis'i alır[113]; kimileri Pythagoras'ı da eklerler. Dikaiarkhos bize tartışmasız dört bilge adı aktarır[114]: Thales, Bias, Pittakos ve Solon. İçlerinden üçü seçilmek üzere altı ad daha sayar: Aristodemos, Pamphilos, Spartalı Khilon, Kleobulos, Anakharsis ve Periandros. Bazıları Kabas ya da Skabras'ın oğlu Argoslu Akusilaos'u[115] da eklerler.

71. Hermippos *Bilgeler Üzerine* adlı eserinde aralarında yedi tanesinin rastgele seçildiği on yedi bilge olduğunu söyler[116]: Solon, Thales, Pittakos, Bias, Khilon, <Myson>, Kleobulos, Periandros, Anakharsis, Akusilaos, Epimenides, Leophantos, Pherekydes, Aristodemos, Pythagoras, Kharmantides'in ya da Sisymbrios'un oğlu ya da Aristoksenos'a göre[117], Khabrinos'un oğlu Hermioneli Lasos, Anaksagoras. Hippobotos'un *Filozoflar Listesi* adlı eserinde ise şunlar vardır: Orpheus, Linos, Solon, Periandros, Anakharsis, Kleobulos, Myson, Thales, Bias, Pittakos, Epikharmos[118] ve Pythagoras.

72. Thales'in şu mektupları bilinmektedir.

73.

74. Thales'ten Pherekydes'e

75. “Duyduğuma göre, İyonlar içinde ilk kez sen tanrısal şeylerle ilgili yazılarını Yunanlılara yayımlayacakmışsın. Hiçbir işe yaramadan şuna buna bırakmaktansa, yazını halka bırakmak belki de doğru bir düşünce. Eğer kabul edersen, yazdığın şeyleri ben de bilmek istiyorum; istersen, Syros’a yanma geleceğim. Araştırma yapmak için Girit’e, rahip ve gökbilimcilerle buluşmak için de Mısır’a kadar gittikten sonra, senin yanına gelmezsek, ben de Atinalı Solon da akıllı insanlar olmayız. Nitekim, sen istersen, Solon da gelecek.

76. “Aslında sen kendi topraklarından ayrılmayı sevmediğin için İyonya’ya çok az geliyorsun, yabancı insanları tanıma gibi bir merakın da yok; ama, umuyorum ki, kendini bir tek şeye, yazmaya veriyorsun. Biz ise hiçbir şey yazmadan Yunanistan’ı ve Asya’yı dolaşıyoruz.”

77.

78. Thales’ten Solon’a

79. “Bana öyle geliyor ki, Atina’dan ayrıldıktan sonra, sizin yerleşmeniz olan Miletos’ta çok rahat yaşayabilirsin; çünkü burada hiç sıkıntı çekmeyeceksin. Ama biz Miletoslular da tiranlıkla yönetiliyoruz diye rahatsız olacaksan bile —çünkü sen bütün baskıcı yöneticilerden nefret edersin— dostların olan bizlerle birlikte yaşamaktan hoşlanabilirsin. Priene’ye gelmen için sana Bias da yazdı; Priene’de yaşamak senin için daha uygunsa, biz de senin yanma gelip oturacağız.”

Solon

80. Eksekestides’in oğlu Salamisli[119] Solon borç yükünün azaltılması, yani borçların silinmesi ve (ödenmeyen borçlar yüzünden) hacizlerin ve köleliğin kaldırılması uygulamasını Atinalılara getiren ilk kişidir. Nitekim insanlar bedenleri karşılığında borç alıyorlar ve birçok kişi yoksulluk yüzünden borcu karşılığı hizmet ediyordu. İlk olarak Solon babasından kalan yedi talantlık alacağını bağışladı ve başkalarını da böyle yapmaya özendirdi. Ve bu yasaya “borç affı yasası” adı verildi: nedeni açık.

81. Sonra öteki yasalarını çıkardı —burada bunları bir bir saymak uzun sürer— ve döner levhalar üzerine yazdırdı.

82. En büyük başarısı şu oldu: yurdu [Salamis] Atinalılarla Megaralılar arasında çekişme konusuydu ve Atinalılar savaşta çoğunlukla başarısız kaldıklarından, Salamis için savaşma önerisi getiren olursa, ölümle cezalandırılmasını kararlaştırmışlardı; ama Solon deli numarası yapıp başına geçirdiği çelenkle agoraya daldı: oradan Atinalılara tellal aracılığı ile Salamis için yazdığı etkili bir elegeiasını okudu ve onları yüreklendirdi. Bunun üzerine bir kez daha Megaralılarla savaştılar ve Solon’un sayesinde kazandılar.

83. AtinalıIarı çok etkileyen elegeiaları şunlardı[120]:

“O zaman Atinalı değil, yurdumu değiştirip
Phalegandroslu ya da Sikinoslu olaydım;
nitekim insanlar arasında söylenti çabucak yayılacak:
işte bu Attikeli, Salamis’e ihanet edenlerden.”
Sonra:
“Salamis’e gidelim, bu güzel ada için savaşmaya ve
bu ağır utancı üzerimizden atmaya.”

84. AtinalıIarı Trakya Kherronesosu’nu da ele geçirmeye ikna etti.

85. 48. Salamis’i zorla değil, hakları olduğu için ele geçirdikleri anlaşılsın diye, bazı mezarları kazdırıp, Atinalıların ölü gömme geleneğine göre, ölülerin doğu yönüne çevrilerek gömülmüş olduklarını gösterdi; hatta mezarların da doğuya baktığını ve Atinalılara özgü olduğu üzere[121], üstüne demos adlarının kazılı olduğunu gösterdi. Kimileri de Homeros’un “Gemiler Listesi”ne

“Aias Salamis’ten on iki gemi getirdi”

86. dizesinden sonra[122],

“Atina birliklerinin bulunduğu yere getirip yerleştirdi”

87. dizesini onun eklediğini söylerler.

88. Bundan sonra halk gözünü ona dikti ve onun tiranlığını gönülden ister oldu. Ama o buna yanaşmadı, hatta Sosikrates’in anlattığına göre[123], akrabası Peisistratos’un tiranlığa heveslendiğini fark edince, gücü yettiğince onu engelledi. Nitekim, mızrağı ve kalkanıyla meclise dalıp onlara Peisistratos’un niyetini açıkladı; bununla kalmadı, yardıma hazır olduğunu da bildirdi. Şöyle dedi: “Atinalı yurttaşlar, bazılarına oranla daha bilgeyim. Bazılarına oranla da daha yürekliyim; Peisistratos’un hilesini anlamayanlardan daha bilgeyim; bildikleri halde korktukları için sesini çıkarmayanlardansa daha yürekliyim[124].” Ve Peisistratos’tan yana olan senato onun deli olduğunu söyledi. Solon da şu dizelerle karşılık verdi[125]:

“Deliliğim kısa sürede anlaşılacak,
gerçek ortaya çıkınca kent halkı bunu anlayacak.”

89. Peisistratos’un tiranlığını haber veren elegeiaları şunlardı:

“Karın ve dolunun gücünü bulut taşır;
gök gürültüsü parlak şimşekten doğar;
devlet büyük adamların yüzünden yıkılır;
halk farkına varmadan tiranın kölesi olur.”

90. Ama Peisistratos egemen olunca, ona boyun eğmedi ve silahlarını strateg konağının önüne bırakırken şöyle dedi: “Hem dilimle hem işimle sana yardım ettim, sevgili yurdum.” Sonra yollara düşüp Mısır’a, Kıbrıs’a ve Kroisos’un yanına gitti[126]; Kroisos ona “Sence kim mutludur?” diye sorunca, “Atinalı Tellos,” dedi, “bir de Kleobis ile Biton,” ve herkesin bildiği ünlü sözlerini söyledi.[127]

91. Bazılarının anlattığına göre, Kroisos bütün süslerini takıp takıştırarak tahtına oturmuş ve Solon’a bundan daha güzel bir manzara görüp görmediğini sormuş. O da “Evet, gördüm,” demiş, “horoz, sülün ve tavuskuşu: doğa bunları binlerce kez daha güzel çiçeklerle bezemiştir.” Oradan ayrılıp Kilikya’ya gitti ve orada kendi adından Soloi denen kenti kurdu; buraya birkaç Atinalı yerleştirdi: zamanla bunların dilleri barbarlaşınca, yanlış konuşuyorlar diye adları çıktı. Bu kentten olanlara Solevler denir, Kıbrıs’tan olanlar ise Soloilu diye

anılırlar. Peisistratos’un artık tiran olduğunu öğrenince, Atinalılara şu elegeiayı yazdı[128]:

92. “Kendi korkaklığınız yüzünden belanızı bulduysanız, bunun suçunu tanrılara bulmayın. Bunları iktidara getirip siz büyüttünüz, bu yüzden de iğrenç köleliğe düştünüz.

93. Her biriniz tek tek tilkinin izinden yürürsünüz, ama bir araya geldiniz mi kafanız çalışmaz. Kandırıcı sözler söyleyen adamın yüzüne bakarsınız, ama yaptığı işi görmezsiniz.”

94. Solon bu dizeleri yazdı. Peisistratos da ona sürgünde şu mektubu yolladı.

Peisistratos’tan Solon’a

95. “Yunanlar içinde tiranlığa soyunan bir tek ben değilim, Kodrosoğullarının soyundan geldiğime göre, tiranlığın yabancısı da değilim. Çünkü ben Atinalıların yeminler ederek Kodros’a ve onun soyuna bıraktıkları, sonra da geri aldıkları şeye el koydum. Bundan öte ne tanrılara ne de insanlara karşı bir kusurum var; hatta bıraktım, Atinalılara koyduğun yasalar doğrultusunda yönetilsinler. Kesinlikle demokrasiden daha iyi yönetiliyorlar: çünkü hiç kimsenin çizgiyi aşmasına izin vermiyorum; ben bile tiran olduğum halde gereğinden fazla saygınlık ve onur peşinde değilim: eski krallara tanınan ayrıcalıklar ne kadarsa, bana da o kadar. Her Atinalı kendi malının onda birini devlet adına kesilecek kurbanlar, başka toplumsal etkinlikler ve olası bir savaş için getirip bırakıyor.

96. “Tasarılarımı ele verdiğin için sana kızmıyorum. Çünkü bana karşı düşmanlığından değil, kente karşı sevginden ele verdin; bir de benim nasıl bir yönetim biçimi getireceğimi bilmediğinden. Bilseydin, belki de kurduğum düzene katlanır, sürgüne gitmezdin. Öyleyse yurduna dön, yemin etmiyorum, ama gene de Solon’un Peisistratos’tan bir hainlik görmeyeceğine inan! Şunu bil ki, başka hiçbir düşmanım benden böyle bir şey görmedi. Eğer benim dostlarımdan biri olmaya tenezzül edersen, en başta gelenler arasında yer alacaksın; çünkü sende aldatıcı ya da güvenilmez bir yan görmüyorum; eğer Atina’dan başka bir yerde yaşamak istiyorsan, bunun kararını sen vereceksin. Ama bizim yüzümüzden yurdundan yoksun kalmış olmayacaksın.”

97. Peisistratos bunları yazdı. Solon da insan ömrünün sınırını yetmiş yaş olarak belirler.

98. Görünüşe bakılırsa, çok güzel yasalar çıkarmıştır: ana babasına bakmayan, kimi yurttaşlık haklarından yoksun kalsın; baba mirasını saçıp savuran da öyle, isteyen herkes aylak gezen insana yaşayışı hakkında, hesap vermek üzere dava açsın. *Lysias Nikidas'a Karşı* adlı söylevinde bu yasayı Drakon'un çıkardığını, Solon'un da bedenlerini pazarlayanların konuşma kürsüsüne alınmamalarına ilişkin yasayı çıkardığını söyler. Solon yarışmalarda birinci gelen atletlerin ödüllerine kısıtlama getirmiştir: Olimpiyat birincileri için beş yüz drakhme, Isthmos birincileri için yüz drakhme, öteki yarışmalarda da benzer şekilde. Çünkü bunların ödüllerini yükseltmek aptallıktır, bir tek savaşta ölenlerin ödüllerini yüksek tutmalı: bunların çocukları devlet adına yetiştirilmeli ve eğitilmelidir.

99. Bu nedenle birçok kişi, Polyzelos, Kynegeiros, Kallimakhos ve tüm Marathon savaşçıları gibi, ayrıca Harmodios ve Aristogeiton, Miltiades ve daha binlercesi gibi, savaşta gözü pek ve yiğit olmak için yarışıyordu. Buna karşılık atletler yarışmalara hazırlanırlarken çok masraflıdırlar, birinci gelince zararları dokunur ve rakiplerine karşı olmaktan çok yurtlarına karşı çelenk takarlar; yaşlandıklarında da Euripides'in dediği gibi[129],

"Dikişleri atmış harmanileri gibi tükenip giderler."

100. İşte Solon bunu görmüş ve onları ölçülü biçimde onurlandırmıştır. Şu yasası da çok güzel: yetimlerin koruyucusu anneleriyle bir arada yaşamamalı, yetimlerin ölmesi durumunda malın gideceği kişi koruyucu olmamalı.

101. Ve şu yasa: mühürlü yüzük yapan, yüzük satıldıktan sonra mührünü yanında alıkoyamaz; tek gözlü birinin gözünü çıkaran, iki gözünden olsun. Bırakmadığın şeyi alma[130]; yoksa cezası ölüm, içerken yakalanan arkhontun cezası ölüm olsun.

102. Homeros destanlarının sırasıyla okunmasını, yani birinci nerede duruyorsa, ondan sonrakinin oradan başlamasını buyurdu. Dieukhidas'ın *Megara Tarihi* adlı eserinin beşinci kitabında söylediğine göre[131], Solon Peisistratos'tan çok Homeros'a ışık tutmuştur. Özellikle de şu dizeler[132]: "Atina'da oturanlar," ve devamı.

103. İlk kez Solon otuzuncu güne ayın ilk ve son günü adını verdi[133]; gene ilk kez o, Apollodoros’un *Yasa Koyucular Üzerine* adlı eserinde söylediği gibi, dokuz arkhontun toplanıp birlikte görüşmelerini sağladı[134]. Ayaklanma sırasında ne kenttekilerin, ne ovadakilerin ne de kıyıdakilerin arasında yer aldı. Onun tanımına göre, söz işin aynasıydı; kral kudretiyle en güçlü insandı; yasalar örümcek ağı gibiydi: çünkü, eğer güçsüzsen, ağa yakalanırsın; ama daha güçlüysen, ağı parçalayıp çıkarsın. Dilin mührü susmaktır, susmanınki ise zamanını ve yerini bilmektir, diyordu.

104. Tiranların yanında güç sahibi olanları sayı boncuklarına benzetiyordu. Çünkü her biri bazen artıyı bazen eksiyi gösterir; tiranlar da bu adamları kimi zaman güçlü ve parlak, kimi zaman onursuz kılarlar. Babasını öldürene karşı neden yasa çıkarmadığı sorulduğunda, “Böyle bir şeyi ummadığım için” diye karşılık verdi. İnsanların hiç haksızlık yapmamasının nasıl mümkün olacağı sorulduğunda, “Haksızlığa uğramayanlar da haksızlık görenler kadar öfke duydukları takdirde,” dedi. “Zenginlikten doygunluk, doygunluktan da şiddet doğar.” Atinalıların günleri aya göre hesaplamalarını öngördü. Ve ozanların uydurmaları bir işe yaramaz diye, Thespis’in tragedyalarını sahnelemesine izin vermedi[135].

105. Peisistratos kendini yaraladığında, böyle şeylerin oradan çıktığını söyledi. Apollodoros’un[136] *Felsefe Okulları Üzerine* adlı eserinde söylediği gibi, insanlara şunları öğütlemiştir: Yemininden çok dürüstlüğe bağlı kal! Yalan söyleme! Ciddi işlerle uğraş! Çabucak dost edinme; dost edindiğin kimseleri dışlama! Önce boyun eğmeyi öğren, sonra buyruk ver! Hoş olanı değil, iyi olanı öğütle! Bırak akıl yol göstersin! Kötü insanlarla düşüp kalkma! Tanrıları onurlandır, ana babanı say! Mimnermos’un

“Dilerim ölüm beni dertsiz hastalıksız
altmış yaşında yakalasın”

106. dizeleri[137] üzerine,

107. Solon onu kınayarak,

“Şimdi de sözümü dinlersen, kaldır o dizeyi;
kızma böyle düşündüysem: lafını değiştir, Ligyastades
ve şöyle de: ölüm beni sekseninde yakalasın”

108. diye karşılık vermiş[138]. Aşağıdaki şarkı onundur[139]:

“Her insandan kendini sakın, dikkat et, yüreğinde
gizlice nefret besleyip güler yüzle karşında konuşmasın,
iki yanlı dili kara ruhundan yankılanmasın.”

109. Yazdıkları herkesçe bilinir: yasalar, halka yönelik konuşmalar, kendine uyarılar, elegeialar (özellikle Salamis ve Atinalıların yönetimi üzerine) beş bin dize, iamblar ve epodlar.

110. Heykelinin üstünde şu yazıt vardır[140]:

“Haksız Med şiddetine dur diyen Salamis,
tanrısal yasa koyucu Solon’a can verdi.”

111. Kırk altıncı Olimpiyat’ta sivrildi, Sosikrates’in söylediğine göre, bunun üçüncü yılında[141] Atinalıları yönetti: yasalarını da o zaman çıkardı. Seksen yaşında Kıbrıs’ta öldü; yakınlarından son isteği, kemiklerini Salamis’e götürmeleri ve yakıp kül haline getirdikten sonra toprağa serpmeleriydi. Buradan hareketle Kratinos *Kheirones* adlı eserinde ona şunları söyletir[142]:

“İnsanlar arasında anlatılageldiği gibi,
Aias’ın kentine boydan boya saçılmış,
bu adada bulunuyorum.”

112. Yukarıda anılan *Vezinler Kitabı*’nda benim de bir epigramım var: burada her vezin ve ritim içinde, ölmüş tüm ünlü kişilerle ilgili epigram ve lirik şiirler yazdım; bu şöyle[143]:

“Yabancı topraklarda Kıbrıs’ın ateşi
yok etti Solon’un bedenini; kemikleri Salamis’te,
külleri başak oldu. Levhalar ruhunu çabucak gökyüzüne
taşıdılar: çünkü onlara çok hafif gelen yasalar koymuştu.”

113. Dediklerine göre, “Aşırı gitme!” sözünü o söylemiş. Dioskurides *Anılar* adlı eserinde şöyle anlatır[144]: Solon oğlunun ölümüne ağlarken (oğlu hakkında hiçbir şey bilmiyoruz), biri gelip “Ağlamakla bir şey elde edemezsin” demiş; o da, “Bunun için ağlıyorum ya zaten: hiçbir şey elde edemeyeceğim için” diye karşılık vermiş. Solon’un şu mektupları bilinir:

114.

115. Solon’dan Periandros’a

116. “Birçok kişinin sana tuzak kurduğunu söylüyorsun. Eğer bunların hepsini ortadan kaldırmaya niyetliysen, başaramazsın. En ummadığın kişiler sana tuzak kurabilir: kimi canından korktuğu için, kimi

korkmadığın hiçbir şey yok diye sana kızdığı için; ve kuşku duyulacak biri olmasan, bunun ortaya çıkması, kent için büyük iyilik olurdu. Bu durumda, korkunun kaynağından kurtulmak için, en iyisi, tiranlığı bırakman. Her şeye rağmen, tiran olman gerekliyse, kenttekinden daha kalabalık, yabancı bir güç edinmeye bak; böylece kimse sana düşman olmaz, sen de kimseyi ortadan kaldırmazsın."

117.

118. Solon'dan Epimenides'e

119. "Ne benim yasalarımın Atinalılara uzun boylu yararı dokunacak, ne de sen kenti arındırmakla yararlı oldun. Çünkü tanrılarla yasa koyucuların kendi başlarına kentlere bir yararı yoktur, ama halkı kendi anlayışlarına göre yönetenler yararlı olabilirler. Böylece, halk iyi yönetiliyorsa, tanrı ve yasaların yararı vardır, ama kötü yönetiliyorsa, hiçbir işe yaramazlar.

120. "Benim koyduğum yasalar da daha iyi değil. Ama emanetçiler[145] tiranlığa soyunan Peisistratos'a engel olamayıp halka zarar verdiler. Bunun böyle olacağını söyledim, ama bana inanmadılar. Peisistratos ise Atinalılara yaltaklanıp, doğruyu söylememe rağmen, benden daha çok güven verdi. Bunun üzerine ben de silahlarımı strateg konağının önüne bırakıp, Peisistratos'un tiran olmaya niyetlendiğini anlamayanlardan daha akıllı, direnmeyi göze alamayanlardan daha cesur olduğumu söyledim. Onlar da beni deli olmakla suçladılar. Sonunda yurdumu tanık olmaya çağırdım: 'İşte Solon, diliyle de işiyle de seni savunmaya hazır, yurdum! Ama onlar beni deli sanıyor. Dolayısıyla Peisistratos'un tek düşmanı olarak ayak altından çekiliyorum; onlar da istiyorlarsa, onun mızraklı korumaları olsunlar.' Şunu bil ki dostum, adam tiranlığa tüm gücüyle sarılmış durumda.

121. "Halkı kendi yanına çekmeye başladı; sonra kendini yaralayıp, bakın düşmanlarım bana ne yaptı diye bağıra bağıra Heliaia'ya koştu; ve dört yüz genç koruyucu sağlanmasını istedi. Atinalılar beni dinlemeyip adamları sağladılar. Bunlar mızraklı koruyuculardı. Bundan sonra halk yönetimini yıktı. Böylece yoksulları kölelikten kurtarmak için boşuna çabalamışım, çünkü şimdi hepsi birden Peisistratos'a köle oldular."

122.

123. Solon'dan Peisistratos'a

124. “Senden yana bir kötülük görmeyeceğime inanıyorum. Çünkü sen tiran olmadan önce de ben senin dostundum, şimdi de Atinalılar arasında tiranlıktan hoşlanmayan herhangi birinden daha çok düşman değilim. Tek kişinin buyruğu altında mı, yoksa demokratik düzende mi yaşamak onlar için daha iyidir, bu herkesin kendi bileceği iş.

125. “Gene de, bence sen bütün tiranlar içinde en iyisisin. Ama Atinalılara eşit yurttaşlık haklan getirdikten sonra, tiran olmam mümkünken buna yanaşmayıp, şimdi geri dönmekle senin yaptığın şeylere destek veriyorum diye kınanmaktan korktuğum için, Atina’ya dönmeyi uygun bulmuyorum.”

126.

127. Solon’dan Kroisos’a

128. “Bana gösterdiğin iyi niyete hayranım; Athena hakkı için, demokratik düzende yaşamak benim için her şeyden önemli olmasaydı, Atina’da Peisistratos’un zorba tiranlığı altında yaşamaktansa, senin krallığında yaşamayı yeğlerdim. Ama herkesin adalet ve eşitlikten yararlandığı bir yaşam benim için daha hoş. Ama konuğun olmayı çok istiyorum, onun için yanına geleceğim.”

Khilon

129. Damagetas’ın oğlu Khilon Spartalıdır. İki yüz dizelik bir elegeia yazmıştır. Akılla kavranabilen, gelecekle ilgili öngörü, insan erdemidir, diyordu[146]. Daha önce olduğu halde, bir daha ephor olamadı diye öfkelenen kardeşine “Ben haksızlıklara katlanmayı biliyorum, ama sen bilmiyorsun” diye karşılık vermiş[147]. Elli beşinci Olimpiyat’ta[148] ephor oldu —Pamphile’ye göre ise[149] elli altıncı Olimpiyat’ta[150]— Sosikrates’in söylediğine göre de[151] ilk ephorluğu Euthydemos’un zamanında. Ephorların kralların yanında yer almasını ilk öneren o oldu; Satyros ise bunu Lykurgos’un yaptığını söyler[152]. Herodotos’un birinci kitabında anlattığına göre[153], Hippokrates Olympia’da kurban keserken, kazanlar kendiliğinden kaynamaya başlayınca, Khilon ona evlenmemesini ya da eğer evliyse, karısını (evden) gönderip çocuklarını reddetmesini öğütlemiş.

130. Anlatıldığına göre, Aisopos’a “Zeus’un işi nedir?” diye sormuş; o da “Yüksekleri alçaltmak, alçakları da yükseltmek” diye karşılık vermiş. “Eğitimlilerle eğitimsizler arasında ne bakımdan fark vardır?” diye sorulduğunda, “iyi umut besleme bakımından” demiş. “Ne zordur?” sorusuna yanıtı: “Sır saklamak, boş zamanı iyi kullanmak, haksızlığa katlanabilmek.” Öğütleri de şunlardı: dilini tut, özellikle de şölende; komşuların hakkında kötü konuşma; yoksa üzüleceğin şeyler duyarsın.

131. Kimseyi tehdit etme: çünkü kadınca bir davranıştır. Dostlarının mutsuzluğunda, mutluluğunda olduğundan daha hızlı koş! Masraflı düğün yapma! Ölünün arkasından kötü konuşma! Yaşlılara saygılı ol! Kendine bak! Utanç verici kazançtansa, zarara uğramayı yeğle: çünkü zarar bir kez acı verir, öbürü ömür boyu. Başkalarının talihsizliğine gülme! Güç sahibi olduğunda yumuşak ol ki, yanındakiler korkudan çok saygı duysunlar. Evini güzelce çekip çevirmeyi öğren! Dilin aklının önünde koşmasın! Öfkeni tut! Kehanete düşman olma! Olanaksızı isteme! Yolda acele etme! Konuşurken ellerini oynatma: çünkü bunu deliler yapar. Yasalara boyun eğ! Mutlaka dinlen!

132. Şarkılarının içinde en ünlüsü şudur[154]:

“Altın biley taşında denenir ve kesin sonuç verir;

altının içinde iyi ve kötü adamın kafa yapısı ortaya çıkar.”

133. Anlatıldığına göre, yasalara aykırı hiçbir bilinçli hareketi olmadığını, ama bir tanesinden kuşkulu olduğunu söylüyormuş. Nitekim, bir gün bir arkadaşının davasını yasalar doğrultusunda sonuca bağlarken, dostu olan (başka bir yargıcı) onu aklamaya ikna etti, böylece hem yasayı hem arkadaşını gözetmiş oldu.

134. Lakonya kıyılarında bir ada olan Kythera ile ilgili öngörüsüyle Yunanlılar arasında çok büyük bir ün kazandı. Nitekim, adanın doğal yapısını öğrenince, “Keşke hiç olmasaydı, ya da madem oldu, bari batsaydı” dedi. Ve dediği doğru çıktı.

135. Gerçekten de Demaratos Sparta’dan sürülünce, Kserkses’e gemilerini bu adaya toplamasını salık verdi; Kserkses onu dinleseydi, Yunanistan’ı almış olacaktı. Daha sonra, Peloponnesos savaşı sırasında Nikias adayı ele geçirip oraya bir Atina garnizonu yerleştirdi ve Spartalılara büyük zarar verdi.

136. Kısa konuşurdu; Miletoslu Aristagoras buna dayanarak bu tür konuşmaya “Khilon tarzı” der[155]. <...> Brankhidai’da tapınak kurmuş olan Brankhos’un oğluydu. Elli ikinci Olimpiyat’ta[156], masalcı Aisopos sivrildiğinde[157] yaşlanmıştı. Hermippos’un anlattığına göre[158], Pisa’da, yumruk dövüşünde Olympia birincisi olan oğlunu kucakladıktan sonra öldü. Ölümüne yol açan, duyduğu aşın sevinç ve ileri yaşının güçsüzlüğü idi. Onun için de bir epigramım var[159]:

137. “Khilon’un oğlu yumruk dövüşünde yeşil yaban zeytinini
kazandığı için sana minnet borçluyum, ışıklı Polydeukes!
Babası oğlunu çelenk takarken görüp sevinçten öldüyse eğer,
bunda kızacak bir şey yok: benim ölümüm de böyle olsun.”

138. Heykelinin üstünde şu yazıt vardır[160]:
“Bilgeliği ile Yedi Bilgelerin birincisi Khilon’a can verdi,
yiğitliğiyle taçlanan Sparta.”

139. “Kefil ol, al başına belayı” sözü onundur. Şu kısa mektup da ona aittir:

140.

141. Khilon’dan Periandros’a

142. “Yabancı halklar üzerine bir seferden söz ediyorsun bana ve katılmak istediğini bildiriyorsun. Ne var ki ben, bir kral için

yurtiçindeki durumunun bile sağlam olmadığını düşünürüm ve yurdunda kendi eceliyle ölen tiranı mutlu sayarım.”

Pittakos

143. Hyrradios’un oğlu Pittakos Mytileneli idi. Duris babasının Trakyalı olduğunu söyler[161]. Alkaios’un kardeşleriyle birlikte Lesbos tiranı Melankhros’u devirdi[162]; Akhileitis bölgesi yüzünden Atinalılarla Mytileneliler arasında çıkan savaşın komutanı oydu, Atinalıların komutanı da Olympia pankration birincisi Phrynon. Pittakos onunla teke tek dövüş konusunda anlaştı; ve kalkanının altına sakladığı ağı gizlice Phrynon’a doladı ve onu öldürüp bölgeyi kurtardı. Ama daha sonra, Apollodoros’un *Kronoloji* adlı eserinde söylediğine göre[163], Atinalılar bu bölgeyle ilgili olarak Mytilenelilere karşı dava açtılar; davayı dinleyen Periandros bölgeyi Atinalılara bıraktı.

144. Bunun üzerine Mytileneliler o günlerde Pittakos’a büyük saygı duydular ve yönetimi onun eline bıraktılar. Pittakos da on yıl yönetimde kalıp devlet yapısını düzene soktuktan sonra, yönetimi bıraktı ve on yıl daha yaşadı. Mytileneliler ona bir toprak verdiler, o da bugün Pittakeios denen bu yeri tanrılara adadı. Sosikrates’in söylediğine göre[164], kendine küçük bir parça ayırıp, “yarım bütünden daha çoktur,” demiş. Kroisos ona servet sunmuş, ama o istediğinin iki katma sahip olduğunu söyleyerek kabul etmemiş: çünkü kardeşi çocuksuz ölünce, mirası ona kalmış.

145. Pamphile’nin *Anılar* adlı eserinin ikinci kitabında anlattığına göre[165], oğlu Tyrraios’u Kyme’de berber dükkânında otururken bir demirci balta darbesiyle öldürmüş. Kymeliler katili Pittakos’a göndermişler, o da olup biteni öğrendikten sonra, “Bağışlamak pişman olmaktan iyidir” diyerek onu serbest bırakmış. Herakleitos’un anlattığına göre ise, Alkaios’u ele geçirdikten sonra, “Bağışlamak öç almaktan iyidir” diyerek onu serbest bırakmış.

146. Yasalar da çıkarmıştır: insan sarhoşken kusur işlerse, iki kat ceza alsın: adada bol şarap üretildiği için, içip içip sarhoş olmasınlar diye. “Soylu olmak zordur” demiştir; Simonides onun bu sözünü şöyle anar[166]: “Pittakos’un sözü: gerçekten erdemli bir insan olmak zordur.”

147. Platon da Protagoras'ta onu anar[167]: “Zorunlulukla tanrılar bile savaşamaz.” Ve: “İktidar insanın özünü ortaya koyar.” En iyi nedir diye sorulduğunda, karşılığı: “Bugünün işini iyi yapmak.” Kroisos’un “En

büyük iktidar hangisidir?" sorusuna, yasayı göstererek, "Alacalı tahtanın iktidarı" karşılığını verdi. Zaferlerin kansız olması gerektiğini söylüyordu. "Erdemli insan aramalı" diyen bir Foçalıya, "Çok üstüne düşersen bulamazsın" dedi. "En hoşa giden şey nedir?" diye soranlara, "Zaman"; belli olmayan nedir? "Gelecek"; neye güvenmeli? "Toprağa"; neye güvenmemeli? "Denize".

148. Zorluklar ortaya çıkmadan önlem almak, akıllı insana vergidir; ortaya çıkan zorlukları göğüslemek de yiğit insanın harcıdır, diyordu. "Yapmayı düşündüğün şeyi önceden söyleme: çünkü başaramazsan, gülünç olursun." Kimsenin talihsizliğini yüzüne vurma, tanrıların öfkesinden çekin! Aldığın emaneti geri ver! Dostun hakkında kötü konuşma, düşmanın hakkında da! Dindar ol! Ölçüyü sev! Doğruluk, güven, deneyim, beceri, dostluk ve özen hep seninle olsun!

149. Şarkıları arasında en ünlüsü şuydu{168}:

"Kötü insanın üstüne yayla,
içi ok dolu sadakla yürümek gerek.
Ağzın içinde konuşan dil güven vermez,
yüreğinde iki yanlı düşünce varsa."

150. Altı yüz dizelik bir elegeia ve düzyazıyla yurttaşlara yasalar hakkında bir eser yazdı.

151. Kırk ikinci Olimpiyat'ta{169} sivrildi; elli ikinci Ölimpiyat'ın üçüncü yılında{170} Aristomenes'in zamanında yaşlanmış olarak, yetmiş yaşını aşkın{171} öldü. Mezar taşında şu yazıt vardır{172}:

"Şu kutsal Lesbos dünyaya getirdiği Pittakos'un
<ölümüne> kendi gözyaşlarıyla ağlıyor."

152. Ünlü sözü: zamanı kolla.

153. Favorinus'un *Anılar* adlı eserinin birinci kitabında{173}, Demetrios'un da *Adaşlar* adlı eserinde söylediği gibi, başka bir Pittakos daha vardı; yasa koyucu idi ve Küçük Pittakos diye de anılırdı.

154. Anlatıldığına göre, bir gün bilge, kendisine evlilik hakkında danışan bir delikanlıya, Kallimakhos'un Epigramlar'dz dediği gibi{174}, şöyle demiş:

155. Atarneuslu yabancı, Hyrradios'un oğlu Mytileneli Pittakos'a şöyle bir soru sordu:

156. "Karşımda iki tür evlilik var, sevgili dedeciğim: biri, varlığı ve soyu sopuyla bana uygun bir gelin; öbürü ise beni aşıyor. Hangisi daha

iyi? Haydi bana akıl ver, hangisiyle evleneyim?”

157. O da yaşlıların silahı olan bastonunu kaldırıp,

158. “İşte şunlar sana son sözü söyleyecekler” dedi:

159. Geniş bir üç yol ağzında çocuklar vura vura hızla topaç çeviriyorlardı. “Onların izinden git!” dedi. O da onlara yaklaştı. Çocuklar şöyle dediler: “Onu kendine çek!”

160. Yabancı bunu duyunca, çocukların sözüne uyup, zengin evine girmekten vazgeçti. Kendisi gibi sade karısını küçük evine getirdi, “İşte sen de böyle Dion, onu kendine çek!”

161. Anlaşılan bunu kendi durumundan esinlenerek söylemişti. Çünkü karısı kendisinden daha soylu olduğu için (nitekim Penthilos’un oğlu Drakon’un kız kardeşiydi) ona fazla tepeden bakıyordu.

162. Alkaios ona düztaban olduğu ve ayaklarım sürüyerek yürüdüğü için “paytak ayaklı” der[{175}]; ayağındaki çatlaklardan ötürü, ki buna yarık derler, “çatlak ayaklı”; yerli yersiz böbürlendiği için “palavracı”; şişman olduğu için “şiş göbek”[{176}] ve “obur”; kandil yakmadan karanlıkta yemek yediği için “karanlık akşamcı”; derbeder ve pis olduğu için “serseri” der. Filozof Klearkhos’a göre[{177}], gymnasion onun için tahıl öğütmekmiş.

163. Aşağıdaki kısa mektup onundur:

164.

165. Pittakos’tan Kroisos’a

166. “Zenginliğini görmem için beni Lidya’ya çağırıyorsun: ama ben görmeden de Alyattes’in oğlunun en zengin kral olduğuna eminim. Sardeis’e gelirsem, bundan bir yarar görmeyeceğim; çünkü altına gereksinmem yok, dostlarıma da yetecek kadar altınım var. Gene de senin gibi bir ev sahibiyle bir arada olmak için yanına geleceğim.”

Bias

167. Teutamos'un oğlu Bias Prienelidir, Satyros onu Yedi Bilgelerin birincisi saymıştır[178]. Kimilerine göre zenginmiş, Duris ise onun bir yabancı olduğunu söyler[179]. Phanodikos'a göre[180], Messeneli tutsak kızları karşılığını ödeyip kurtararak kendi kızları gibi yetiştirmiş, sonra drahomalarını verip Messene'ye, kendi babalarının yanına göndermiş. Bundan sonra, yukarıda anlatıldığı gibi, balıkçılar, üstünde "Bilgeye" yazılı tunç üçayağı bulunca, Satyros'a göre[181] kızlar, Phanodikos'a göre de kızların babası meclise gelmiş ve Bias'ın onlarla ilgili yaptıklarını anlatıp onu bilge ilan etmiş. Böylece üçayak ona gönderildi; ama Bias bunu görünce, Apollon'un bilge olduğunu söyledi ve üçayağı kabul etmedi.

168. Kimileri de onun üçayağı Thebai'de Herakles'e adadığını söylerler, çünkü Phanodikos'un da söylediği gibi, Priene'ye yerleşmeci gönderen Thebaililerin soyundandı. Alyattes Priene'yi kuşattığında, Bias iki katır bulup şişmanlatmış ve düşman ordugâhına sürmüş; Alyattes de onları görünce bolluğun hayvanlara kadar ulaşmasına şaşmış kalmış. Böylece antlaşma yapmak istedi ve bir ulak gönderdi. Bias adama üstünü tahılla kapladığı kum yığınlarını gösterdi. Sonunda Alyattes bunu öğrenince Prienelilerle antlaşma yaptı. Hemen ardından Bias'a adam gönderdi, Bias da ona "Ben de Alyattes'e soğan yemesini [yani ağlamasını] söylüyorum" dedi.

169. Duruşmalarda son derece usta bir konuşmacıymış. Ama söz gücünü iyi yolda kullanmış. Leroslu Demodokos bu yanma işaret eder[182]:

"Bir davan olursa, hakkını Priene tarzı savun!"

170. ve Hipponaks[183]:

"Davayı Prieneli Bias'tan daha iyi savunmak."

171. Bias şöyle öldü: adamakıllı yaşlandığı günlerde biri adına savunma yaptı, konuşmasını bitirdikten sonra, başını kızının oğlunun göğsüne dayadı; karşı taraf da konuşup yargıçlar Bias'in savunduğu kişi lehinde karar aldıktan sonra, duruşmanın bitiminde torununun kucağında ölü bulundu.

172. Kenti onu görkemli bir törenle gömdü ve mezar taşına şunu yazdılar[184]:

“Bu taş, ünlü Priene topraklarında doğan,
İyonların büyük gurur kaynağı Bias’ın
üstünü örtüyor.”

173. şu da benden[185]:

“Hermes’in usulca Hades’e götürdüğü,
yaşlılığın bembeyaz çizgilerle donattığı
Bias’ı burada saklıyorum. Bir dostunun
davasını savunuyordu; sonra düşüp bir çocuğun
kollarına, büyük uykuya daldı.”

174. İyonya üzerine yaklaşık iki bin dize içinde, “En iyi hangi yolla refaha kavuşulur” diye bir eser yazdı. Şarkıları içinde de en ünlüsü şudur[186]:

“Yaşadığın kentte <...> bütün yurttaşlar senden hoşnut kalsınlar: bu büyük bir lütuftur çünkü; kibirli bir karakter çoğu kez yıkıcı bir zarar ışığı yakar.”

175. Güçlü olmak doğa vergisidir; söz gücüyle kente yararlı olabilmek insan ruhuna ve aklına özgüdür. Birçok kişi bol paraya şans eseri kavuşur. “Talihsiz” diye talihsizliğe katlanamayanı adlandır; olanaksızı istemek ve başkalarının uğradığı felaketleri unutmak bir ruh hastalığıdır. Ne zordur, diye sorulduğunda, “Talihin kötüye dönmesine soylu bir ruhla katlanmak” diye karşılık verdi. Bir gün dinsizlerle gemide giderken, gemi fırtınaya yakalanınca dinsizler tanrılara yalvarmaya başladılar; o da “Susun” dedi, “sakın burada yolculuk yaptığınızı duymasınlar.” Dinsiz biri ona, dindarlık nedir, diye sorunca karşılık vermedi. O da, neden susuyorsun, diye üsteleyince, “Susuyorum,” dedi, “çünkü seni hiç ilgilendirmeyen bir şey soruyorsun.”

176. İnsanlar için en tatlı şey nedir, diye sorulduğunda, “Umut” dedi. Dost taraflardansa düşman taraflar arasındaki davaya bakmak daha hoş: çünkü dost taraflardan biri kesinlikle düşman olacaktır, düşman taraflardan biri ise dost, insanı en çok ne keyiflendirir, diye sorulduğunda, “Kazanç” dedi. Yaşamı kısa ve uzun yaşayacakmış gibi ölçmek ve nefret edecekmiş gibi sevmek gerektiğini söylüyordu: çünkü insanların büyük çoğunluğu kötüdür. Öğütleri şunlardı: “İşe yavaş giriş;

ama giriştiğin işin üstünde ısrarla dur! Hızlı konuşma: çünkü delilik işaretidir.

177. Bilgeliği sev! Tanrılar hakkında var olduklarını söyle! Zengin diye değersiz insanı övme! Şiddet kullanarak değil, ikna ederek al! Kazandığın başarıyı tanrılardan bil! Gençlikten yaşlılığa kadar yolluk diye yanına bilgeliği al[{187}]: çünkü ötekilerden daha sağlamdır."

178. Yukarıda söylediğimiz gibi[{188}], Hipponaks da Bias'ı anmış ve zor beğenir Herakleitos şu satırlarıyla onu öve öve göklere çıkarmıştır[{189}]:

"Teutamos'un oğlu, ünü başkalarını aşan Bias Priene'de doğdu."

179. Prieneliler de Teutameion adıyla ona bir toprak parçası adadılar. Ünlü sözü: "Halk yığını kötüdür."

Kleobulos

180. Euagoras'ın oğlu Kleobulos Lindosludur, Duris'e göre ise[190] Karyalı. Bazıları soyunu Herakles'e bağlarlar; gücü ve güzelliği ile göze çarparmış. Mısır felsefesiyle ilgilenmiş. Heksametre tartısıyla bilmeceler yazan Kleobuline adında bir kızı varmış: Kratinos çoğul kullandığı aynı adlı oyununda onu anar[191]. Danaos'un kurduğu Athena tapınağını yenilemiş. Üç bin dizelik şarkı ve bilmeceler yazmıştır.

181. Kimileri de onun Midas için şu epigramı[192] yazdığını söylerler:

"Bronz bir bakireyim, Midas'ın mezarı üstünde yatıyorum.
Sular fışkırıp uzun ağaçlar yeşillendikçe,
182. güneş doğup parladıkça, ay ışık saçtıkça,
ırmaklar akıp deniz dalgalandıkça,
burada, onun gözyaşlarıyla ıslanmış
mezarı üstünde durup gelip geçene Midas'ın burada
gömülü olduğunu haber vereceğim."

183. Simonides'in şarkısını buna tanık gösterirler; şöyle diyor[193]:

"Aklına güvenen kim Lindos'ta yaşamış Kleobulos'u övebilir?
Bir sütunun gücünü hiç durmadan akan ırmakların,
ilkbahar çiçeklerinin, güneş ve altın renkli ay ışığının,
denizdeki girdapların karşısına koyan adamı?
Her şey tanrıların altındadır; ama taşı ölümlü eller de
kırabilir: aptallar böyle düşünür işte."

184. Midas ondan uzun yıllar sonra yaşadığına göre, bu epigram Homeros'un olamaz, derler.

185. Pamphile Anılar adlı eserinde[194] ondan şu bilmeceyi aktarır[195]:

186. "Baba bir tane, çocukları on iki tane.
Her birinin otuz tane kızı var:
kimi beyaz kimi kara, iki ayrı görünümü olan kızlar;
ölümsüz oldukları halde hepsi ölür."

187. Yanıt: yıl.

188. En ünlü şarkısı da şudur[196]:

"İnsanlar arasında büyük çoğunluk bilgisiz ve geveze;
ama fırsatlar yardım edecektir.
Sen iyi şeyler düşün: düşüncesiz nankör olmasın."

189. İnsan kızlarını evlendirmeli, diyordu, genç kızları yaşından ötürü, kadınları olgunluğundan ötürü, genç kızların da eğitilmesi gerektiğini ileri sürüyordu. Dosta iyilik etmeli, böylece daha iyi dost olur; düşmanı da dost kılmalı, diyordu. Çünkü dostların yergisinden düşmanların tuzağından kaçınmak gerek.

190. İnsan evinden çıkarken ne yapacağını düşünmeli; eve geri döndüğünde de ne yaptığını. Bedenini iyi çalıştırmayı öğütlüyordu; konuşmaktansa dinlemeye düşkün ol; bilgisiz kalmaktansa öğrenmeye heves et; ağzını hayra aç; erdeme yatkın ol; kötülüğe yabancı dur; haksızlıktan kaç; kent için en iyi şeyleri öğütle; hazzı yen; zor kullanarak hiçbir şey yapma; çocuklarını eğit; düşmanlığa son ver; yabancıların önünde karınla ne seviş ne dövüş: ilki aptallığın, ikincisi deliliğin işaretidir. Sarhoşken köleni cezalandırma, sarhoşluğun belli olur. Kendi benzerinle evlen: çünkü kendinden yüksek bir kadınla evlenirsen, kayınların başına efendi kesilir.

191. Alay konusu olanlara gülme: düşmanlık kazanırsın. Mutluyken gururlanma; çaresizken küçülme! Talihin değişmelerine cesaretle katlanmayı bil! Yaşlılığa ulaşıp yetmiş yaşında öldü. Mezar taşında şu yazıt vardır[197]:

“Deniziyle gururlu şu Lindos ülkesi
bilge Kleobulos’un Ölümüne ağlıyor.”

192. Ünlü sözü: “En iyi şey ölçü.” Aşağıdaki mektubu Solon’a yollamıştır:

193.

194. Kleobıılos’tan Solon’a

195. “Bir sürü dostun, her yerde evin var; bence demokrasiyle yönetilen Lindos Solon’a son derece uygun bir yer. Açık denizde bir ada, burada oturursan, Peisistratos’tan hiçbir kötülük görmezsin. Dostların da her yandan sana koşacaklardır.”

Periandros

196. Kypselos'un oğlu Periandros Korinthosludur, Heraklesoğullarının soyundandır. Melissa adını verdiği Lyside ile evlendi. Lyside, Epidauros tiranı Prokles ile Eristheneia'nın kızıydı; Eristheneia da Aristokrates'in kızı ve Aristodemos'un kız kardeşidir: Bunlar, Pontoslu Herakleides'in *Egemenlik Üzerine* adlı eserinde söylediği gibi[198], hemen hemen tüm Arkadya'ya egemen olmuşlardır. Periandros'un bu kadından Kypselos ve Lykophron adında iki oğlu oldu: Küçüğü akıllı, büyüğü aptaldı. Daha sonra, bir öfke anında, cariyelerinin iftiralarına kanıp (sonradan onları diri diri yaktırmıştır) hamile karısını, tabureyle vurarak ya da tekmeleyerek öldürdü. Annesinin başına gelenlere üzülen Lykophron adındaki oğlunu da Kerkyra'ya sürdü.

197. Yaşlanınca gelip tiranlığı devralması için onu geri çağırdı; ama Kerkyralılar daha önce davranıp onu öldürdüler. Buna kızan Periandros onların çocuklarını hadım edilmek üzere Alyattes'e gönderdi; gemi Samos'a yanaştığında, Hera'ya yalvarıcı olup Samoslular tarafından kurtarıldılar. Periandros umutsuzluk içinde seksen yaşında öldü. Sosikrates'e göre[199], Kroisos'tan kırk bir yıl önce, kırk dokuzuncu Olimpiyat'ın[200] öncesinde öldü. Herodotos birinci kitabında[201] onun Miletos tiranı Thrasybulos'a konuk olduğunu söyler.

198. Aristippos *Eskilerin Ahlak Dışı Yaşayışı Üzerine* adlı eserinin[202] birinci kitabında onun hakkında şunu anlatır: Annesi Krateia ona âşık olup gizlice koynuna girmiş; o da bundan hoşlanmış. Olay ortaya çıkınca bunun bilinmesinden ötürü duyduğu acıyla herkese karşı sertleşmiş. Ayrıca Ephoros'un anlattığına göre[203], Olympia'da dört atlı arabayla birinci gelirse, tanrılara altın bir heykel adayacağına söz vermiş; birinci gelmiş ama adayacak altım yokmuş; yerel bir şenlikte kadınları süslü püslü görünce, hepsinin bütün süslerini almış ve adak olarak göndermiş. Kimilerinin anlattığına göre, mezarının bilinmesini istemediği için şöyle bir çare düşünmüş: İki delikanlıya bir yol gösterip geceleyin buraya gelmelerini ve ilk rastladıkları kişiyi öldürüp gömmelerini söylemiş; sonra bunların arkasından başka dört kişinin yürümesini ve onları öldürüp gömmesini buyurmuş; bunların arkasından da daha bir sürü başkaları. Böylece en baştaki iki

delikanlının karşısına çıkıp öldürülmüş. Korinthoslular boş mezarının üstüne şu yazıtı yazmışlardır[204]:

199. “Zenginliğin ve bilgeliğin efendisi Periandros’u yurdu
200. bağrına bastı: denize açılan koylarıyla şu Korinthos ülkesi.”

201. şu da benden[205]:

“Bir şeye kavuşamadım diye sakın üzülme:
tanrının sana verdiklerine aynı şekilde sevin!
Bilge Periandros da istediği şeye kavuşamayınca
umutsuzluğa kapılıp çekti gitti.”

202. “Para için hiçbir şey yapma: çünkü kazanılacak şeyleri kazanmak gerek” sözü onundur. İki bin dizelik *Uyanlar* adlı bir eser yazmıştır. “Güven içinde tiranlık yapmak isteyenlerin korunma araçları silah değil, iyi niyet olmalı,” diyordu. Bir gün neden tiranlık yaptığı sorulduğunda, şöyle dedi: “Çünkü uzaklaştırılmak kadar kendi isteğiyle uzaklaşmak da tehlikelidir.” Şöyle derdi: “Dinlenmek hoş şey; körü körüne atılmak tehlikelidir; kâr utanç vericidir; <...> demokrasi tiranlıktan üstündür; haz geçicidir, onur ise sonsuz;

203. “mutluyken ölçülü ol, mutsuzken öngörüşlü; dostların mutluyken de mutsuzken de sen hep aynı ol; yaptığın antlaşmaya bağlı kal; sırlarını açığa vurma; yalnız suç işleyenleri değil, suç işleme yolunda olanları da cezalandır!” Korumaları olan ve yönetimi tiranlığa çeviren ilk kişi oydu; Ephoros[206] ile Aristoteles’in[207] söylediğine göre, isteyen herkesin kentte yaşamasına izin vermiyordu. Otuz sekizinci Olimpiyat’ta[208] sivrildi ve kırk yıl tiranlık yaptı[209]. Sotion, Herakleides[210] ve Pamphile[211] *Anılar* adlı eserinin beşinci kitabında iki Periandros olduğunu söylerler: biri tiran Periandros, öbürü Ambrakialı bilge Periandros.

204. Kyzikoslu Neanthes de böyle söyler[212], ayrıca bunların birbirlerine akraba olduklarım da ekler. Aristoteles bilge olanın Korinthoslu Periandros olduğunu[213], Platon ise[214] olmadığını ileri sürer.

205. “Çaba her şeydir” sözü onundur. Isthmos’u da kesip ayırmak istiyordu. Aşağıdaki mektuplar onundur:

206.

207. Periandros’tan Bilgelere

208. “Çok şükür Apollon Pythios’a, bir araya gelip buluştuğumuz için. Mektuplarım sizi Korinthos’a da getirecektir. Ben de sizi büyük sevgiyle karşılayacağım, bunu biliyorsunuz. Geçen yıl Sardeis’te Lidya kralının yanında toplandığınızı duydum. Öyleyse Korinthos tiranı olan benim yanıma da gelmezlik etmeyin. Çünkü Korinthoslular Periandros’un evine geldiğinizi görmekten memnun olacaklardır.”

209.

210. Periandros’tan Prokles’e

211. “Karıma karşı işlediğim suç istemeden oldu; ama sen beni oğlumun yüreğinden bile isteye kopararak haksızlık ediyorsun. Dolayısıyla ya oğlumun bu katı tutumuna son ver ya da öcümü senden alacağım. Çünkü kızınla birlikte bütün Korinthoslu kadınların giysilerini yakarak ona karşı borcumu çoktan ödedim.”

212. Thrasybulos’un ona yazdığı mektup da şöyle:

213.

214. Thrasybulos’tan Periandros’a

215. “Yolladığın sözcüye yanıt vermedim; ama onu alıp ekili bir tarlaya götürdüm ve gözünün önünde fazla boy atmış başakları değnekle vurarak kırdım. Benden duyduğunu ve gördüğünü soracak olursan, sana anlatacaktır. Egemenliğini güçlendirmek istiyorsan, sen de böyle yapmalısın: Sana düşman görünsünler ya da görünmesinler, yurttaşlar arasından sivrilenleri ortadan kaldır. Çünkü başta bulunan insan için dostları bile kuşkuludur.”

Anakharsis

216. İskitli Anakharsis, Gnuros'un oğlu ve İskit kralı Kaduidas'ın kardeşiydi, annesi de Yunanlıydı: Bu nedenle her iki dili de konuşabiliyordu. İskitlerle Yunanlılarda günlük yaşam ve savaşla ilgili töreler üzerine sekiz yüz dizelik bir eser yazdı[{215}]. "İskit tarzı konuşma" deyimi onun açık sözlülüğünden çıkmıştır. Sosikrates'e göre[{216}], kırk yedinci Olimpiyat'ta[{217}] Eukrates'in arkhontluğunda Atina'ya gelmiştir. Hermippos'un anlattığına göre de[{218}], Solon'un evine geldiğinde, hizmetkârlardan birine Anakharsis geldi diye haber vermesini rica etmiş, onu görmek ve mümkünse konuğu olmak istediğini söylemiş.

217. Hizmetkâr gidip haber verince, Solon, "Git ona söyle," demiş, "insanlar kendi ülkelerinden konuk olurlar." Anakharsis buna dayanarak kendi yurdunda bulunduğunu ve ağırlanmaya hak kazandığını söylemiş. Solon da bu hazır cevap karşısında etkilenip onu en büyük dostu yapmış. Bir süre sonra fazlaca Yunanlılaşmış olarak İskiteli'ne döndüğünde, yurdunun törelerine esneklik getirmeye kalkınca, bir av sırasında ağabeyi tarafından okla vurularak öldü; ölürken Yunanistan'da konuşması sayesinde kurtulduğunu, kendi yurdunda kıskançlık yüzünden Öldüğünü söyledi. Bazıları da Yunan'a özgü dinsel tören kutlarken öldürüldüğünü söylerler. Şu epigram benden ona[{219}]:

218. "Anakharsis uzun yolculuklardan sonra İskiteli'ne döndüğünde,

> herkesi Yunan geleneklerine göre yaşamaya yönlendirdi. Ama ağzında lafını bitiremeden kanatlı bir ok hızla gelip onu ölümsüzlerin yanına kaçırdı."

219. Üzüm bağının üç türlü salkım verdiğini söylerdi: birincisi keyif, ikincisi sarhoşluk; üçüncüsü de tiksinti. Yunanlılarda nasıl olup da sanat yarışmalarını sanatçı olmayanların karara bağladığına şaşıyordu, içkinin nasıl bırakılacağı sorulduğunda, "insan sarhoşların rezilliklerini gözünün önüne getirirse, içkiyi bırakır" diye karşılık verdi. Yunanlıların şiddet kullananlara karşı yasalar çıkarttıkları halde, birbirini döven atletleri onurlandırmalarına şaşıyordu. Geminin kalınlığının dört parmak olduğunu öğrenince, gemideki yolcuların da ölümden ancak o kadar uzak olduklarını söyledi.

220. Zeytinyağının insanı delirten bir zehir olduğunu söylüyordu, çünkü atletler yağlandıktan sonra birbirlerine deli gibi saldırıyorlardı. “Nasıl olur?” diyordu, “Yunanlar yalancılığı yasakladıkları halde, alışverişte açıkça yalan söylüyorlar.” Yunanlıların içmeye küçük kadehlerle başlayıp, doyduktan sonra büyük kadehlerle devam etmelerine de şaşıyordu. Heykellerinin üstünde şöyle yazılıdır: “Diline, boğazına, beline hâkim ol!” İskitlerde flüt var mı, diye sorulduğunda, “Üzüm bağı da yok” diye karşılık verdi. Hangi geminin daha güvenli olduğu sorulduğunda, “Karaya çekilmiş olan” dedi. Yunanlılarda gördüğü en acayip şeyin, dağlarda dumanı bırakıp odunları kente getirmeleri olduğunu söylüyordu. Yaşayanların mı yoksa ölülerin mi daha çok olduğu sorulduğunda, “Ya deniz yolcuları?” dedi, “onları hangi bölüğe koyuyorsun?” Atinalının biri İskitli diye onu kınayınca, “Evet, yurdum benim yüzkaram, ama sen yurdunun yüzkarasısın” dedi.

221. İnsanlar için hem iyi hem kötü olan şey nedir, diye sorulduğunda, “Dil” karşılığını verdi, insanın hiçbir işe yaramayan bir sürü dosttansa, çok değerli bir tek dostu olması daha iyidir, diyordu. Agorayı insanların birbirlerini kandırdıkları ve dolandırdıkları yer olarak tanımlıyordu. Bir şölende kendisine küstahlık eden delikanlıya şöyle dedi:

222. “Bu genç yaşında şarabı kaldıramıyorsan, delikanlı, yaşlandığında artık suyu kaldırırsın.”

223. Kimilerine göre, yaşam kolaylığı için gemi çıpasını ve çömlekçi çarkını bulan odur.

224. Aşağıdaki mektubu o yazmıştır[220]:

225.

226. Anakharsis’ten Kroisos’a

227. “Yunanların yaşayış ve geleneklerini öğrenmek için Yunanistan’a gittim, Lidya kralı. Altına gereksinmem yok, İskiteli’ne daha erdemli bir insan olarak dönmek bana yeter. Dolayısıyla Sardeis’e geliyorum, çünkü senin sevgini kazanmak benim için çok önemli.”

Myson

228. Sosikrates'in[221] Hermippos'a[222] dayanarak söylediğine göre, Strymon'ıın oğlu Myson, bir Oite ya da Lakonya köyü olan Khenailıdır, Yedi Bilgeler arasında sayılır. Babasının tiran olduğunu söylerler. Kim benden daha bilgedir, diye soran Anakharsis'e Pythia, Thales'in yaşamöyküsünde[223] Khilon ile ilgili olarak yukarıda andığımız karşılığı vermiş[224]:

"Diyorum ki, Khenai'da Myson adında bir Oiteli doğdu:
bu adamın senden daha uyanık bir kafası var."

229. Anakharsis kendini bu işe adayıp köye gelmiş ve onu yaz günü sabana kol takarken bulmuş, "Şimdi saban zamanı değil ki, Myson" demiş. O da, "Elbette, şimdi hazırlanma zamanı" diye karşılık vermiş.

230. Başkaları kehanetin "Eteialı birini kastediyorum" şeklinde olduğunu söylerler ve bu Eteialının neyin nesi olduğunu araştırırlar. Parmenides bunun Lakonya'da bir mahalle olduğunu ve Myson'un burada doğduğunu söyler. Sosikrates ise, *Filozoflar Zinciri* adlı eserinde Myson'un baba tarafından Eteialı, ana tarafından Khenailı olduğunu söyler. Pontoslu Herakleides'in[225] oğlu Euthyphron da onun Giritli olduğunu söyler: çünkü Eteia bir Girit kentidir. Anaksilaos'a göre[226] de Arkadyalıdır. Hipponaks onu şöyle anar[227]:

"Apollon'un bütün insanlar arasında
en bilge ilan ettiği Myson."

231. Aristoksenos *Dağınık Anılar* adlı eserinde onun Timon ve Apemantos'tan farklı olmadığını söyler: çünkü o da insan düşmanıydı.

232. Onu Sparta'da ıssız bir yerde tek başına gülerken görmüşler; birden biri karşısına çıkıp neden böyle tek başına güldüğünü sorunca, "İşte bu yüzden" demiş. Aristoksenos onun kentten değil, köyden, hem de adı sanı duyulmamış bir köyden geldiği için karanlıkta kaldığını söyler. Parlak bir ünü olmadığı için de, onun sözlerini tiran Peisistratos'a yakıştıranlar olmuştur, ama filozof Platon'un dışında. Nitekim, Platon onu *Protagoras* adlı eserinde Periandros'un yerine anar[228].

233. Eylemleri sözlerde değil, sözleri eylemlerde aramak gerektiğini söyler dururdu: nitekim, eylemler sözlerle gerçekleştirilemez, ama

sözler eylemlerle gerçekleştirilir. Doksan yedi yaşında öldü.

Epimenides

234. Theopompos’un[229] ve daha birçok kişinin söylediğine göre, Epimenides’in babası Phaistios’tur, kimilerine göre Dosias, kimilerine göre de Agesarkhos’tur. Soyca Knossos’tan gelme Giritliydi, ama uzun saçlarıyla onlardan farklıydı. Bir gün babası onu bir koyunun peşinden tarlaya yollamış, o da yolda güneye doğru sapıp bir mağarada elli iki yıl yatmış uyumuş. Sonra kalkıp kısa bir süre uyuduğunu düşünerek koyunu aramaya başlamış. Bulamayınca tarlaya gelmiş, her şeyi bambaşka ve başkasının mülkiyetinde görünce şaşkınlık içinde kente geri dönmüş. Orada kendi evine girdiğinde, sen de kimsin diye soran insanlarla karşılaşmış; sonunda küçük kardeşini artık yaşlı başlı bir adam olarak bulup ondan bütün gerçeği öğrenmiş.

235. Yunanlar arasında adı yayılmış ve tanrıların en sevdiği insan sayılmıştır.

236. Şöyle ki: o sıralar veba salgınının pençesinde kıvranan Atinalılara Pythia, kenti arındırmalarını söyledi; onlar da Epimenides’i çağırtmak üzere[230], Nikeratos’un oğlu Nikias’ı bir gemiyle Girit’e yolladılar. Epimenides kırk altıncı Olimpiyat’ta[231] gelip kenti arındırdı ve vebanın önünü şu şekilde aldı: yanına siyah ve beyaz yünlü koyunlar alıp Ares tepesine götürdü, orada koyunları istedikleri gibi dolaşmaları için serbest bıraktı ve izleyenlere hayvanların her biri nerede yatarsa, orada uygun bir tanrıya kurban etmelerini buyurdu: işte felakete böyle son verdi. Bu nedenle bugün bile Atina mahallelerinde o günkü arındırmanın anısına adsız sunaklar bulmak olanaklıdır. Başkalarına göre ise, veba salgınına Kylon’un işlediği suçun neden olduğunu açıklamış[232] ve bundan kurtulmanın yolunu göstermiştir[233]: bunun için Kratinos ve Ktesibios[234] adında iki delikanlı öldürülmüş ve felaket sona ermiş.

237. Atinalılar ona bir talant ve onu Girit’e götürecek gemiyi vermeyi kararlaştırdılar. Ama o parayı kabul etmedi; buna karşılık Atinalılarla Knossoslular arasında dostluk ve ittifak kurdu.

238. Yurduna döndükten az sonra öldü, Phlegon’un *Uzun Ömürlüler Üzerine* adlı eserinde belirttiği gibi[235], yüz elli yedi yaşında; Giritlilerin

iddiasına göre iki yüz doksan dokuz yaşında; Kolophonlu Ksenophanes'in duyduğuna göre ise[236] yüz elli dört yaşında ölmüş.

239. Beş bin dize içinde *Kuretlerle Korybantların Yaratılışı* ve *Theogonia* adlı eserleri yazdı; altı bin beş yüz dize içinde Argo gemisinin yapımıyla îason'un Kolkhis seferini anlattı.

240. Düzyazıyla kurbanlar üzerine, Girit'in devlet düzeni üzerine ve Minos ile Rhadamantys üzerine yaklaşık dört bin satır yazdı. Argoslu Lobon'un *Ozanlar Üzerine* adlı eserinde söylediğine göre[237], Atina'da Saygıdeğer Tanrıçalara (Eumenidler) bir tapınak kurdu. Evleri ve tarlaları arındıran, tapmak kuran ilk kişinin o olduğu söylenir. Hiç uyumadığını söyleyenler de vardır: bir süre gözden kaybolur ve kök coplarmış.

241. Yasa koyucu Solon'a yazılmış ve Minos'un Giritlilere getirdiği düzeni anlatan bir mektubu vardır. Ama Magnesialı Demetrios, *Adaş Ozanlar ve Yazarlar Üzerine* adlı eserinde bu mektubun daha yeni bir çağdan olduğunu ve Girit lehçesiyle değil, gene yeni Attike lehçesiyle yazılmış olduğunu kanıtlamaya çalışır. Ben başka bir mektubunu buldum. O da şöyle:

242.

243. Epimenides'ten Solon'a

244. "Yürekli ol, dostum! Çünkü Peisistratos iyi yönetilmeyen köle Atinalılar üzerinde egemen olsaydı eğer, yurttaşları köleleştirip sonsuza kadar egemenliğini sürdürürdü; ama köleleştirmek istediği insanlar hiç de değersiz değil: onlar Solon'un uyarılarını hatırlayıp utanç içinde kahrolacaklar ve tiranlığa katlanamayacaklar. Ama Peisistratos kenti elinde tutsa bile, gücünün çocuklarına geçeceğini hiç sanmıyorum: çünkü üstün yasaların altında özgür yaşayan insanların köle olmaları olanaksızdır. Sen de öyle oradan oraya gezip durma, Girit'e benim yanıma gel. Çünkü burada tiranlıktan korkmana hiç gerek yok; bu gezintilerin sırasında onun dostlarıyla karşılaşacak olursan, başına bir kötülük gelmesinden korkuyorum."

245. Epimenides'in mektubu böyle. Demetrios'a göre, bazıları onun Nymphalardan biraz yiyecek alıp bir sığırın toynağına sakladığını anlatıyorlarmış: bundan azar azar yürütmüş ama ne bitirmiş ne de onu yerken gören olmuş. Timaios da onu ikinci kitabında anar[238]. Kimileri de Giritlilerin ona bir tanrı gibi kurban kestiğini söylerler; nitekim son

derece usta bir biliciymiş. Atina'da Munikhia kalesini görünce, bu yerin onlar için ne büyük felaketlerin nedeni olacağını bilmediklerini söylemiş; bilseler, dişleriyle parçalarlarmış: bunu çok uzun zaman önce söyledi. Kendine Aiakos diyen ilk kişi oymuş, Spartalılara Arkadyalıların boyunduruğuna gireceklerini bildirmiş ve kendini birçok kez ölmüş de yaşama dönmüş gibi gösteriyormuş.

246. Theopompos'un *İnanılmaz Olaylar* adlı eserinde anlattığına göre[239], Nymphalara tapmak kurarken, gökyüzünden biri gürlemiş: Epimenides! Nymphalara değil, Zeus'a! Yukarıda söylediğimiz gibi, Giritlilere Spartalıların Arkadyalılar önündeki bozgununu haber vermiş: gerçekten de Orkhomenos'ta avlanmışlar.

247. Uyuduğu yıl sayısı kadar gün içinde yaşlanmış: Bunu da Theopompos söyler. Myronianos *Benzerlikler* adlı eserinde Giritlilerin onu Kures diye adlandırdıklarım söyler[240]; Spartalı Sosibios'un anlattığına göre[241], Spartalılar bir kehanete uyarak ölüsünü yanlarında alıkoymuşlar.

248. Başka iki Epimenides daha vardı: biri soyağacı yazan, öbürü de Rodos hakkında Dor lehçesiyle bir eser yazmış olan Epimenides.

Pherekydes

249. Aleksandros’un *Filozoflar Zinciri* adlı eserinde söylediğine göre[242], Syroslu Pherekydes Babys’ün oğluydu, Pittakos’un öğrencisi olmuştu. Theopompos onun [Yunanlar için] doğa ve tanrılar üzerine eser yazan ilk kişi olduğunu söyler[243].

250. Onun hakkında bir sürü inanılmaz olay anlatılır. Nitekim, Samos’ta kıyı boyunca gezinirken, rüzgârla pupa yelken giden bir gemi görmüş ve bu birazdan batar, demiş: gerçekten de gemi gözünün önünde batmış. Bir kuyudan su çekip içtikten sonra, “üç güne kalmaz deprem olur,” demiş ve öyle olmuş. Olympia’dan Messene’ye gittiğinde konuk olduğu Perilaos’a ailesiyle birlikte yurdundan taşınmasını salık vermiş; o da buna kulak asmamış, ama Messene düşman eline geçmiş.

251. Theopompos’un *İnanılmaz Olaylar* adlı eserinde söylediği gibi[244], Spartalılara altına da gümüşe de değer vermemelerini söylemiş: Bunu ona gece düşünde Herakles buyurmuş, aynı gece krala da Pherekydes’e boyun eğmelerini söylemiş. Bazıları bu olayı Pythagoras’a yakıştırırlar.

252. Hermippos şöyle anlatıyor[245]: Ephesos ile Magnesia arasında savaş çıkınca, Ephesosluların kazanmasını istiyormuş, yoldan geçen birine nereden geldiğini sormuş; o da “Ephesos’tan” deyince, “Öyleyse beni bacaklarımdan sürükle ve Magnesia topraklarına bırak, sonra da yurttaşlarına zafer kazandıktan sonra beni buraya gömmelerini söyle: Pherekydes’in vasiyeti budur, de!”

253. O da aynen aktarmış; Ephesoslular ertesi gün gelip Magnesialıları yenmişler, ölmüş olan Pherekydes’i oraya gömüp görkemle onurlandırmışlar. Bazıları ise onun Delphoi’a giderken kendini Korykos dağından attığını söylerler; Aristoksenos *Pythagoras ve Öğrencileri Üzerine* adlı eserinde, onun, hastalanıp ölünce Pythagoras tarafından Delos’ta gömüldüğünü söyler[246]. Bazıları da bitlenme sonucu öldüğünü söylerler[247]. Pythagoras onun yanına gelip hatırını sorunca, parmağını kapı deliğinden geçirip, “Tenimden belli” demiş. Buradan filologlar arasında bu deyiş başarısız eserler için kullanılır, bazıları ise bunu en üstün eserler için kullanmakla hata ederler. Öte yandan, tanrıların sofraya “kurban masası” dediklerini söylüyordu.

254. Ephesoslu Andron Syroslu iki Pherekydes olduğunu söyler: biri astrolog, öbürü Babys'ün oğlu, tanrıbilimci ve Pythagoras'ın öğrencisi olan Pherekydes. Eratosthenes ise Syroslu bir tek Pherekydes olduğunu söyler{248}, öbürü Atinalıdır, soyağacı yazarıdır{249}.

255. Syroslu Pherekydes'in yazdığı bir kitap (günümüze kadar) korunmuştur; başlangıcı şöyledir{250}: "Zeus, Khronos ve Khthonie her zaman vardı; Khthonie'nin adı Toprak oldu, çünkü Zeus ona toprağı armağan etti." Ayrıca Syros adasında günümüze kadar korunmuş bir güneş saati vardır{251}. Duris{252} *Saatler*{253} adlı eserinin ikinci kitabında ona aşağıdaki epigramı yazmıştır{254}:

256. "Her türlü bilgeliğin sonu bende; daha fazlasını istersen,
bunu benim Pythagoras'a söyle, çünkü o Yunan ülkesinde
herkesin Önündedir: bu sözüm yalan değil."

257. Khioslu Ion onun hakkında şöyle diyor{255}:
"Böylece yiğitlik ve utanma duygusunda üstün bir insan olarak,
ruhu öldükten sonra da tatlı bir yaşama kavuştu;
aslında gene de bilge Pythagoras idi,
bütün insanların kafa yapısını görüp anlayan."

258. Pherekrateion tartısıyla yazılmış şu epigram da benden{256}:

259. "Syros'un dünyaya getirdiği ünlü Pherekydes için,
derler ki, bitin başlangıçtaki görüntüsünü değiştirmiş,
Ephesos'un yiğit yurttaşlarına zafer kazanmaları için,
kendisini çarçabuk Magnesialıların arasına bırakmalarını
buyurmuş.
Nitekim bunu buyuran, bir tek kendisinin bildiği kehanetti;
ve onların arasında öldü. Demek ki, doğrusu buydu:
insan gerçekten bilgeyse, hem yaşarken yaran dokunur,
hem de öldükten sonra."

260. Elli dokuzuncu Olimpiyat'ta{257} doğdu. Aşağıdaki mektubu yazmıştır:

261.

262. Pherekydes'ten Thales'e

263. "Ecelin geldiğinde, dilerim rahat bir ölüme kavuşasın. Mektubunu aldığımda, bir hastalığa yakalanmıştım. Tepeden tırnağa bitlendim ve titremeyle karışık ateşler içindeydim. Böylece evdekilere beni gömdükten sonra mektubumu sana ulaştırmalarını vasiyet ettim. Öteki

bilgelerle birlikte bu yazdıklarımı beğenirsen, böylece açıkla, yok eğer beğenmezsen, hiç ortaya çıkarma. Aslına bakarsan, benim hoşuma gitmedi. Olaylara ilişkin kesin doğrular yok, gerçeği bildiğimi de ileri sürmüyorum: tanrılar üzerine araştırma yaparak ne kadarını çıkarırsan çıkarıyorsun; gerisi tahmine kalıyor: Çünkü her şeyi üstü kapalı söyledim. Bu hastalığın pençesinde her gün daha çok tükeniyor, yanıma ne bir hekim ne de dostlarımı sokuyordum; kapının önünde durup nasıl olduğumu soranlara parmağımı kapı deliğinden geçirip ne kadar kötü durumda olduğumu gösterdim. Ve onlara ertesi gün gelip Pherekydes'in cenaze töreninde bulunmalarım söyledim."

264. İşte "bilge" diye anılanlar bunlar: bazıları bunlara tiran Peisistratos'u da eklerler[{258}]. Şimdi sıra filozoflardan söz etmeye geldi: ilkönce Anaksimandros'un hocası Thales'in başlattığı İyon felsefesini ele almalıyız.

NOTLAR

265.

II. KİTAP

Anaksimandros

266. Praksiades'in oğlu Anaksimandros Miletosludur. İlkeyi ve ana maddeyi hava, su ya da başka bir şey olarak belirlemiyor, onun, sonsuzluk olduğunu ileri sürüyordu. Ona göre parçalar değişir, ama bütün değişmez. Yeryüzü ortadadır, tam merkezde durur ve küre biçimlidir; ay kendi ışığını yaymaz, güneşten aldığı ışıkla parlar; güneş yeryüzünden daha küçük değildir ve sırf ateştir.

267. Güneş saatini ilk olarak o bulmuştur ve Favorinus'un *Tarih Derlemesi* adlı eserinde belirttiği gibi[{259}], gün dönümlerini ve gün tün eşitliğini göstermek üzere bunu Sparta'da gözlem yerlerine yerleştirdi; ayrıca zaman ölçen araçlar geliştirdi.

268. Yerin ve denizin çevresini ilk o çizmiş, bir de küre yapmıştır.

269. Öğretilerini özetleyen bir sunuş hazırlamış ve bu kitap Atinalı Apollodoros'un eline geçmiştir: Apollodoros *Kronoloji* adlı eserinde[{260}] onun Samos tiranı Polykrates'in zamanında ünlendikten sonra[{261}], elli sekizinci Olimpiyat'ın ikinci yılında[{262}] altmış dört yaşında olduğunu ve bundan kısa süre sonra öldüğünü söyler. Derler ki, bir gün şarkı söylerken çocuklar onu alaya almış, o da bunu Öğrenince, "Öyleyse çocukların hatırı için daha iyi şarkı söylemeliyim," demiş. Bir başka Anaksimandros daha vardı, tarihçi, o da Miletoslu, İyon lehçesiyle yazmıştı[{263}].

Anaksimenes

270. Eurystratos'un oğlu Anaksimenes Miletosludur, Anaksimandros'un öğrencisi olmuştur. Bazıları Parmenides'in[264] öğrencisi olduğunu da söylerler, ilkenin hava ve sonsuzluk olduğunu söylüyordu. Ona göre, yıldızlar yeryüzünün altında değil, çevresinde dolaşırlar, İyon lehçesiyle gereksiz süslemelerden kaçınarak, basit bir dille yazmıştır.

271. Apollodoros'a göre[265], Sardeis'in düştüğü yıllarda doğmuş ve altmış üçüncü Olimpiyat'ta[266] ölmüştür.

272. Başka iki Anaksimenes daha vardı, ikisi de Lampsakoslu, biri hatip öbürü tarihçi: İskender'in tarihini yazmış olan[267], hatip Anaksimenes'in kız kardeşinin oğluydu.

273. Filozof olan bizimkisi aşağıdaki mektupları yazmıştır:

274.

275. Anaksimenes'ten Pythagoras'a

276. "Eksamyas'ın oğlu Thales yaşlılığında mutsuz öldü: Geceleyin her zamanki gibi hizmetçi kızla birlikte avludan çıkmış yıldızları gözlüyordu; ve gözlerken —nerede olduğunu unutmuştu— uçurumun kenarına gelip aşağı düştü. Miletoslular gökbilimcilerini böyle bir ölümle yitirdiler. Onun öğrencisi olan bizler, bizim çocuklarımız ve kendi öğrencilerimiz onu hep hatırlıyor ve sözlerini benimsiyoruz. Her konuşmamızın başı Thales'e adansın."

277. Ve gene:

278. Anaksimenes'ten Pythagoras'a

279. "Samos'tan Kroton'a taşınmakla aramızda en akıllıca davranan sen oldun ve orada huzur içinde yaşıyorsun. Aiakos'un çocukları inanılmaz kötülükler yapıyor ve tiran yöneticiler Miletosluların yakasını bırakmıyorlar. Vergi vermeye yanaşmadığımız zaman, Medlerin kralı da bize korkunç yüzünü gösteriyor. Ama İyonlar herkesin özgürlüğü uğruna Medlerle savaşmaya hazır; ne var ki savaşırsak, hiçbir kurtuluş umudumuz olmayacak. Bu durumda nasıl olur da Anaksimenes ölüm ya da kölelik tehlikesiyle burun buruna yaşarken, gönlünden hâlâ gökbilimci olmayı geçirebilir? Sen kendini Krotonlulara sevdirdin; 70 öteki İtaliotlar da seni sevdiler; Sicilya'dan da öğrencilerin geliyor."

Anaksagoras

280. Hegesibulos ya da Eubulos'un oğlu Anaksagoras Klazomenailıdır. Anaksimenes'in öğrencisi oldu ve maddeye bir us bağlayan ilk filozof oydu; hoş ve yüksek bir dille kaleme alınmış olan eserinin başı şöyledir: "Her şey bir aradaydı"; sonra us bunları düzene soktu. Bu nedenle takma adı "Us" oldu. Timon *Silloi* adlı eserinde onun hakkında şöyle der{268}:

"Derler ki, Anaksagoras var, güçlü kahraman,
Us'dur kendisi; çünkü onun usu önceleri darmadağınık
olan her şeyi birden kaldırıp bir araya getirdi."

281. Soyluluğu ve zenginliği ile göze çarpıyordu, aynı zamanda ruh yüceliği ile de: çünkü baba mirasını ailesine bırakmıştı.

282. Kendisini ilgisizlikle suçlayanlara, "Neden kendi işinize bakmıyorsunuz?" dedi. Sonunda bir kenara çekildi ve toplum yaşamından uzaklaşarak kendini doğa olaylarını izlemeye adadı. "Ülken seni hiç ilgilendirmiyor mu?" diye soranlara, "Sus," dedi ve gökyüzünü göstererek, "ülkemle çok yakından ilgileniyorum," diye ekledi.

283. Kserkses'in geçişi sırasında yirmi yaşında olduğu ve yetmiş iki yıl yaşadığı söylenir. Apollodoros *Kronoloji* adlı eserinde{269} onun yetmişinci Olimpiyat'ta{270} doğduğunu, seksen sekizinci Olimpiyat'ın birinci yılında{271} Öldüğünü söyler. Phaleronlu Demetrios'un *Arkhontlar Listesi* adlı eserinde{272} söylediği gibi, felsefeye Atina'da Kallias'ın arkhontluğunda başladı: o zamanlar yirmi yaşındaydı; Atina'da otuz yıl kaldığını söylerler.

284. Güneşin Peloponnesos'tan daha büyük ve akkor haline gelmiş kızgın bir kütle olduğunu söylüyordu; bazıları bunu Tantalos'un söylediğini ileri sürerler{273}; ayda da evler bulunduğunu söylüyordu, ayrıca burada tepe ve uçurumlar da varmış. Ona göre, ana maddeler, birbirine eş parçalardan ibarettir: Altın nasıl "kırıntı" denen şeylerden oluşmuşsa, evren de birbirine eş küçük kütlelerden oluşmuştur. Hareketin başlangıcı usdur; kütleler içinde toprak gibi ağır olanlar aşağıda yer alırlar, ateş gibi hafif olanlar da yukarıda; su ile havaya gelince, bunlar da bu ikisinin arasında bulunur{274}. Bu nedenle, ıslaklık

güneşin etkisiyle buharlaştıktan sonra, denizin bulunduğu yer, toprağın düz kısmının üstüdür.

285. Başlangıçta yıldızlar bir kubbe içindeymiş gibi hareket ediyorlardı, öyle ki kutup yıldızı yeryüzünün tepesinde her zaman görünüyordu, ama sonradan aşağı kaydı. Samanyolu, güneş tarafından aydınlanmayan yıldızların ışığını yansıtır. Kuyrukluyıldızlar, alev saçan gezegenlerin bir araya gelmesinden oluşmuştur, kayan yıldızlar havanın etkisiyle kıvılcım gibi uçuşurlar. Rüzgârlar, güneşin havayı seyrekleştirmesinden ileri gelir. Gök gürültüsü bulutların çarpışmasıyla olur; şimşek bulutların sürtünmesiyle çakar; deprem de havanın yere alçalmasıyla olur.

286. Canlılar ıslak, sıcak ve toprak öğelerden oluşmuş, sonra birbirlerinden üremişlerdir: erkekler sağ taraftan, dişiler de sol taraftan.

287. Derler ki, Aigospotamoi'a bir göktaşının düşeceğini önceden haber vermiş: Dediğine göre, taş güneşten düşecekmiş[275]. Onun öğrencisi olan Euripıdes de buna dayanarak *Phaethon* adlı oyununda[276] güneşi "altın kütle" olarak tanımlamıştır. Bundan başka, Olympia'ya gittiğinde, yağmur yağacakmış gibi, bir postun üstüne oturmuş; gerçekten de yağmur yağmış. Lampsakos'taki dağların bir gün deniz haline gelip gelmeyeceğini sorana, "Evet," dedi, "zaman yeterse." Ne için doğduğunu sorana, "Güneşi, ayı ve gökyüzünü izlemek için" diye karşılık verdi. "Atinalılardan yoksun kaldın" diyene, "Ben onlardan değil, onlar benden yoksun kaldı" dedi. Mausolos'un mezarını gördüğünde, "Görkemli bir mezar, taşa çevrilmiş zenginliğin imgesidir" dedi.

288. Yabancı topraklarda ölecek diye hayıflanan birine, "Hades'e inen yol her yerde birdir[277]" dedi.

289. Favorinus'un *Tarih Derlemesi* adlı eserinde[278] söylediğine göre, Homeros destanlarındaki ana konunun erdem ve adalet olduğunu ilk gösteren oydu[279]; bu görüşü daha çok onun yakım olan Lampsakoslu Metrodoros savunmuştur[280]; ozanın doğa ile ilgili görüşleri üzerinde ilk o çalışmıştır. Anaksagoras eserini kitap olarak yayımlayan ilk filozoftur. Silenos *Tarih* adlı eserinin ilk kitabında[281] Demylos'un arkhontluğunda gökten bir taş düştüğünü söyler;

290. Anaksagoras da tüm gökyüzünün taştan oluştuğunu söylemiş: gök hızla dönmesi sayesinde bir arada duruyormuş, yavaşlasa taşlar aşağı

düşermiş.

291. Duruşmasıyla ilgili olarak farklı şeyler anlatılır. Nitekim Sotion *Filozoflar Zinciri* adlı eserinde, güneşin akkor haline gelmiş kızgın bir kütle olduğunu söylediği için, Kleon tarafından dinsizlikle suçlandığını söyler; onu öğrencisi Perikles savunmuş, beş talant para cezasına çarptırılmış ve sürgüne gönderilmiş. Satyros da *Yaşamlar* adlı eserinde[282] onu mahkemeye verenin Perikles'in siyasal hasmı Thukydides olduğunu söyler[283]: Hem de yalnız dinsizlikten değil, aynı zamanda vatana ihanetten; gıyaben ölüme mahkûm edilmiş.

292. Ona iki haber birden, hem mahkûm olduğu haberi, hem de çocuklarının öldüğü haberi verilince, mahkûmiyeti ile ilgili olarak "Doğa hem onları hem beni çoktan ölüme mahkûm etti" dedi, çocuklarıyla ilgili olarak da, "Onları ölümlü insanlar olarak dünyaya getirdiğimi biliyordum" dedi. Bu deyişi bazıları Solon'a, bazıları da Ksenophon'a[284] yakıştırırlar. Phaleronlu Demetrios'un *Yaşlılık Üzerine* adlı eserinde söylediğine göre[285], oğullarını kendi elleriyle gömmüş. Hermippos'un da *Yaşamlar* adlı eserinde anlattığına göre[286], öldürülmek üzere zindana atılmış. Perikles de halkın karşısına çıkıp kendi yaşam biçimiyle ilgili olarak onu suçlayacak bir şeyleri olup olmadığını sormuş. Onlar, yok, deyince, "Pekâlâ", demiş, "ben Anaksagoras'ın öğrencisiyim; dolayısıyla iftiralara kanıp bu adamı öldürmeyin, ama beni dinleyip serbest bırakın." Böylece serbest bırakıldı: ama bu aşağılamaya katlanamayıp kendini öldürdü.

293. Hieronymos *Dağınık Anılar* adlı eserinin ikinci kitabında[287] Perikles'in onu hastalıktan zayıflamış ve baygın halde mahkemeye çıkardığını anlatır; dolayısıyla aklanmaktan çok acıma uyandırarak serbest kalmış. Duruşmasıyla ilgili olarak bunlar anlatılıyor.

294. Bazılarının düşüncesine göre, Demokritos onu sohbetlerine kabul etmediği için, ondan nefret edermiş. Sonunda Lampsakos'a çekilip orada öldü. Kentin yöneticileri kendisi için ne istediğini sorduklarında, "Her yıl benim öldüğüm ayda çocuklara oyun oynamaları için izin verin" demiş. Ve bu töre bugüne kadar gelmiştir.

295. Anaksagoras öldüğünde Lampsakoslular onu büyük saygı gösterileriyle gömdüler ve mezarına şu yazıtı yazdılar[288]:

"Hakikatin peşinde gökyüzünün sınırlarını aşan
Anaksagoras burada yatıyor."

296. Şu da benden ona[289]:

“Bir gün Anaksagoras güneşin alevler içinde
kızgın bir kütle olduğunu söyledi ve bu yüzden
ölümle burun buruna geldi; ama dostu Perikles
onu kurtardı, o ise bilgeliği gevşeyince kendini öldürdü.”

297. Başka üç Anaksagoras daha vardı [hiçbirinde ondaki yeteneklerin hepsi yoktu]: biri İsokrates’in okulundan bir hatip; öteki Antigonos’un andığı[290] bir yontucu; üçüncüsü de Zenodotos’un öğrencisi olan bir gramerci.

Arkhelaos

298. Atinalı ya da Miletoslu olan Arkhelaos’un babası Apollodoros idi, kimilerine göre ise Midon; Anaksagoras’ın öğrencisi, Sokrates’in de hocası oldu. Doğa felsefesini İyonya’dan Atina’ya ilk o getirdi ve doğa düşünürü olarak anıldı: Bunun bir nedeni de, Sokrates ahlak felsefesini getirince, doğa felsefesinin onunla son bulmasıydı. Ama o da ahlak konularına değinmiş gibidir. Çünkü “güzel” ve “doğru” kavramlarıyla yasalar üzerinde düşünce üretmişti; bu kavramları ondan alan Sokrates bunları alabildiğine geliştirdiği için, ahlak felsefesinin kurucusu sayılmıştır. Arkhelaos oluşun sıcak ve soğuk olmak üzere iki nedeni olduğunu söylüyordu. Ona göre canlılar çamurdan oluşmuştur; doğruluk ve eğrilik doğa gereği değildir, uylaşım sonucu vardır.

299. Onun söylediği şu: Su sıcaktan yoğunlaşmıştır, böylece <orta tabakaya inip> ateşin <etkisiyle> katılaşır ve toprağı oluşturur; böylece yerin çevresini dolaşıp havayı oluşturur. Dolayısıyla toprak hava tarafından, hava da çevresindeki ateş tarafından tutulur. Canlılar besin olarak süte benzer bir çamur üreten sıcak topraktan oluşmuştur; toprak insanları da böyle yaratmıştır. Sesin havaya çarpmayla oluştuğunu ilk söyleyen odur. Ona göre çukur yerlerdeki deniz topraktan süzülerek oluşmuştur, yıldızların en büyüğü güneştir ve evren sonsuzdur. Başka üç Arkhelaos daha vardı: biri İskender’in geçtiği yerleri anlatmış olan bir yazar; öbürü *Kendine Özgü Yaratılışlar* adlı eserin yazan, üçüncüsü de, konuşma sanatı üzerine eser yazmış olan bir hatip.

Sokrates

300. Alopeke demosundan Atinalı Sokrates, Platon'un *Theaitetos* adlı eserinde söylediği gibi[291], yontucu Sophroniskos ile ebe Phainarete'nin oğluydu. Euripİdes'e yardım ettiği düşüncesi yaygındı: Buradan hareketle Mnesilokhos şöyle der:

"Euripides'in yeni oyunu Frigyalılar,
Sokrates'in altına asma kütüğü yerleştirdiği oyun."

301. Ve gene: "Sokrates'in birleştirdiği Euripides."

302. Kailias da *Tutsaklar* adlı eserinde[292]:

303. A. Ne diye böyle kendini beğenip kurumlanıyorsun?

304. B. Bana yakışır. Nedeni de Sokrates.

305. Aristophanes *Bulutlar*'da[293]:

"Euripides için bol gevezelik ve bilgiçlikle dolu
tragedyalar yazan işte bu adam."

306. Kimilerine göre Anaksagoras'ın Öğrencisi olmuştur. Aleksandros'un *Filozoflar Zinciri* adlı eserinde[294] söylediğine göre, aynı zamanda Damon'un[295] da öğrencisi olmuştu. Anaksagoras'ın mahkûm edilmesinden sonra doğa düşünürü Arkhelaos'un derslerini dinledi. Aristoksenos'a göre[296], onun sevgilisi de olmuştur. Duris onun kölelik yaptığım ve yontucu olarak çalıştığını söyler[297]; kimilerine göre akropoldeki giysili Kharitler onun eseriymiş[298]. Timon buna dayanarak *Silloi* adlı eserinde şöyle diyor[299]:

"Yontucu bu işlerden[300] uzaklaştı: hani şu durmadan
yasaları tartışan, Yunanları büyüleyen adam,
ince mantık yürüten, konuşanlarla dalga geçen
alaycı, yarı Attikeli, sinsi!"

307. Nitekim, İdomeneus'un söylediğine göre[301], konuşma sanatında ustaydı; hatta Ksenophon'a göre[302], Otuzlar onun konuşma sanatını öğretmesini yasaklamışlardı.

308. Aristophanes de ona haksız davayı haklı gösteriyor diye takılır[303]. Favorinus'un *Tarih Derlemesi* adlı eserinde söylediğine göre[304], Öğrencisi Aiskhines ile birlikte konuşma sanatım ilk kez o öğretmiştir; bunu *Sokratesçiler* Üzerine adlı eserinde İdomeneus da söyler[305]. Yaşam hakkında konuşan ve filozoflar içinde ölüme mahkûm edilerek

ölen ilk filozof odur. Spintharos'un oğlu Aristoksenos onun zengin olduğunu da söyler[306]. Atılmış bozuk paraları bir yana koyup biriktiriyormuş; bunları harcadıktan sonra gene topluyormuş.

309. Byzantionlu Demetrios, Kriton'un ondaki ruh güzelliğine hayran kalarak, onu atölyeden alıp eğittiğini söyler.

310. Doğa kuramının bize hiçbir yararı olmadığını görüp iş yerlerinde ve agorada ahlak konuları üzerine felsefe yapmaya başlamış; araştırma konusunun,

"evde yaşanan iyi ve kötü şeyler"[307]

311. olduğunu söylüyormuş. Araştırmalarında çoğunlukla sertçe tartıştığı için yumruk yiyor, saçı başı yolunuyormuş, çoğunlukla da hor görülüp alaya alınıyormuş; ama bütün bunlara sabırla katlanıyormuş. Birinden tekme yiyip buna katlanmasını hayretle karşılayanlara, "Beni tekmeleyen bir eşek olsaydı, ondan davacı olur muydum?" demiş. Demetrios böyle anlatıyor.

312. Birçok filozoftan farklı olarak, askeri seferlerin dışında kentinden ayrılma gereğini duymadı. Ömrü boyunca Atina'da kalıp insanlarla sohbet ederek büyük bir coşkuyla araştırmalarını sürdürdü: Onları düşüncelerinden vazgeçirmek için değil, doğruyu bulup çıkarmak için çabalıyordu. Anlatıldığına göre, Euripides ona Herakleitos'un eserini[308] verip "Ne düşünüyorsun?" diye sormuş; o da "Anladıklarım mükemmel; herhalde anlamadıklarım da öyledir; ancak Deloslu bir dalgıç gerektirir[309]" demiş.

313. Beden eğitimi ile de uğraşırdı ve güçlü kuvvetliydi. Amphipolis seferine katıldı[310]; Delion savaşında[311] attan düşen Ksenophon'u yerden kaldırıp kurtardı[312].

314. Bütün Atinalılar bozguna uğramış kaçarlarken o hiç telaş etmeden, etrafına baka baka ve biri üstüne saldırırsa diye kendini kollaya kollaya sakince geri çekiliyordu. Denizden[313] Potidaia seferine[314] de katıldı; savaş engellediği için karadan gidilemiyordu. Burada onun tüm gece boyunca hiç kımıldamadan aynı biçimde durduğunu ve orada gösterdiği yiğitlik karşısında ona verilen ödülü Alkibiades'e bıraktığını anlatırlar[315]; Aristippos *Eskilerin Ahlak Dışı Yaşayışı Üzerine* adlı eserinin dördüncü kitabında, onun Alkibiades'e âşık olduğunu da söyler. Khioslu Ion[316] gençliğinde Arkhelaos ile birlikte Samos'a gittiğini[317], Aristoteles de[318] Delphoi'a gittiğini[319] söyler. Favorinus'un *Anılar*

eserinin birinci kitabında belirttiğine göre[320], İsthmos’a da[321] gitmiştir.

315. Sağlam ruhlu ve halk yanlısı bir insandı; şuradan belli: Kritias ve çevresindekiler zengin bir adam olan Salamisli Leon’u öldürülmek üzere onlara getirmesini buyurduklarında, onlara boyun eğmedi[322]; on strateg için olumlu oy kullanan tek kişi oydu[323]. Zindandan kaçması mümkünken, kaçmaya razı gelmedi[324]; onun için gözyaşı dökenleri azarladı, zincire vurulmuş haliyle en güzel konuşmaları yaptı[325]. Kendine yeten ve saygın bir insandı. Pamphile’nin *Anılar* adlı eserinin yedinci kitabında anlattığına göre[326], Alkibiades ona bir gün üzerine ev yapması için büyük bir toprak parçası vermiş, bunun üzerine o da şöyle demiş: “Sandalete ihtiyacım olsaydı, sen de sandalet yapayım diye bana kösele verseydin, benim bunu kabul etmem gülünç kaçardı.”

316. Satışa sunulmuş malların çokluğuna bakıp birçok kez kendi kendine “Gerek duymadığım ne çok şey var” demişti. Aşağıdaki iamb dizelerini de dilinden hiç düşürmezdi:

“Gümüş sofra takımları ve erguvan giysiler
yaşamda değil, tragedyada işe yarar[327].”

317. Makedonyalı Arkhelaos’un, Krannonlu Skopas’ın ve Larissalı Eurylokhos’un paralarını da çağrılarını da kabul etmeyerek onlara karşı gururlu davrandı. Öyle düzgün bir yaşam biçimi vardı ki, Atina’da sık sık görülen veba salgınlarında bir tek o hastalanmamıştı.

318. Aristoteles onun iki kadınla evlendiğini söyler[328]: birinci karısı Ksanthippe’den Lamprokles adında bir oğlu olmuştur; ikinci karısı Haksever Aristeides’in kızı Myrto’yu drahomasız almış, ondan da Sophroniskos ve Meneksenos adında iki oğlu olmuştur. Kimileri ilk olarak Myrto ile evlendiğini söylerler, kimileri de, ki aralarında Satyros[329] ile Rodoslu Hieronymos[330] da vardır, aynı anda iki kadınla evli olduğunu söylerler. Çünkü, dendiğine göre, Atinalılar erkek azlığından ötürü, nüfusu çoğaltmak için kentli bir kadınla evlenip başka bir kadından da çocuk sahibi olmaya olanak sağlayan bir karar almışlar: buna dayanarak, Sokrates de böyle yapmış[331].

319. Kendisiyle alay edenlere de tepeden bakabiliyordu. Yalın yaşam biçimiyle övünür, kimseden ders parası almazdı. Onun için en zevkli yemek katıksız yediği ekmekti, en zevkli içki de bir sonrakini beklemeden içtiği içkiydi. Çok az şeye gereksinim duyuyordu, bu

yanıyla da tanrılara olabildiğince yakındı. Bunu komedya ozanlarından da anlamak olanaklı: Onu alaya alıyoruz diye farkına varmadan övüyorlar. Nitekim Aristophanes böyle yapıyor[{332}]:

“Demek bizden büyük bilgeliği öğrenmek istiyorsun!
Atinalılar ve Yunanlılar arasında ne kadar mutlu
yaşayacaksın, eğer belleğin sağlamsa, araştırmacıysan,
karakterinde sabır varsa, ayakta durmaktan, yürümekten
yorulmazsan, soğuğa aldırmaz, kahvaltı yapmak istemezsen,
şaraptan, oburluktan ve başka aptallıklardan uzak durursan.”

320. Ameipsias onu kaba saba bir harmani içinde canlandırırken şöyle der[{333}]:

“Sen de bize geliyorsun, Sokrates: Birkaç kişi arasında en iyisi,
ama dünyanın en aptalı sensin. Evet, güçlü olmasına güçlüsün.
İyi bir harmaniyi nasıl edinebilirsin?
B. Kunduracıların başına gelen bu bela, küstahlıktan geldi.
A. Bu kadar aç olmasına rağmen, yanaşmadı hiçbir zaman yaltaklanmaya.”

321. Onun bu küçümseyici ve kendini beğenmiş yanını Aristophanes de şu sözleriyle belirtir[{334}]:

“Çünkü yollarda kurumlana kurumlana yürüyor ve insanlara
yan bakıyorsun, yalın ayak dolaşıp birçok acıya katlanıyor
ve bize çalım atıyorsun.”

322. Bununla birlikte, karşısına çıkan fırsatları değerlendirip, Platon’un *Şölen*’inde[{335}] Agathon’un evine giderken olduğu gibi, pırıl pırıl giyindiği de oluyordu.

323. Özendirme ve caydırma, her ikisinde de ustaydı. Örneğin, Platon’un da söylediği gibi[{336}], bilgi üzerine yaptıkları sohbetin ardından Theaitetos’u büyük bir heyecan içinde bırakmıştı. Bir yabancıyı öldürme suçundan babasını mahkemeye veren Euthyphron’u da[{337}] dindarlık konusunda tartıştıktan sonra bu girişiminden vazgeçirdi. Lysis’i özendirip son derece sağlam karakterli olmasını sağladı. Çünkü sözlerini olaylara dayandırmayı iyi beceriyordu[{338}]. Ksenophon’un bir yerde dediği gibi[{339}], annesine sinirlenen oğlu Lamprokles’i bu yaptığından utandırdı. Politikaya girmek isteyen Platon’un kardeşi Glaukon’u, Ksenophon’un da dediği gibi[{340}], deneyimsiz olduğu için bu

niyetinden caydırdı. Buna karşılık, bu konuda yetenekli olan Kharmides'i özendirdi[341].

324. Berber Meidias'ın horozlarının Kallias'ınkilerin karşısına geçip kanat çırpmalarını göstererek, strateg İphikrates'in kendine güvenmesini sağladı. Glaukon'un oğlu onun bir sülün ya da güvercin gibi kente saygınlık kattığını düşünüyordu.

325. İnsanın sahip olduğu serveti bir çırpıda sayıp dökmesi, buna karşılık sahip olduğu dostlarının adlarını söyleyememesi ne tuhaf, diyordu: dostluk konusunda işte böyle umursamaz idiler. Eukleides'in tartışma sanatı üzerinde çalıştığını görünce[342], "Sofistlerle anlaşabilirsin, Eukleides, ama insanlarla asla" dedi. Çünkü Platon'un Euthydemos'ta dediği gibi[343], bu tür aptalca tartışmaları yararsız buluyordu.

326. Kharmides'in ona gelir elde etmesi için verdiği köleleri kabul etmedi; kimileri de Alkibiades'in güzelliğine hiç yüz vermediğini anlatırlar. Ksenophon'un *Şölen*'de dediğine göre[344], boş zamanı kazançların en güzeli olarak göklere çıkarıyordu. Ona göre bir tek iyi vardı: bilgi; gene bir tek kötü vardı: bilgisizlik; zenginliğin ve soyluluğun onur verici bir yanı yoktu, tersine her türlü kötülük onlardan geliyordu. Antisthenes'in ana tarafından Trakyalı olduğu söylendiğinde[345], "Sen böyle soylu bir insanın iki Atinalıdan doğacağını mı sanıyordun?" diye karşılık verdi. Kriton'a Phaidon'u para karşılığında kurtarmasını buyurdu: Phaidon savaş tutsağı olarak berbat bir yerde kalıyordu; sonra onu filozof yaptı[346].

327. İnsanın bilmediği bir şeyi öğrenmesinin hiç de tuhaf olmadığım söyleyerek ileri yaşta lir çalmasını öğrendi. Sık sık dans eder, Ksenophon'un da *Şölen*'de dediği gibi[347], bu tür hareketleri beden sağlığı için yararlı bulurdu. Bir daimonun kendisine geleceği gösterdiğini söylüyordu; ona göre iyi bir başlangıç yapmak aslında az şey değildi, ama küçümseniyordu; bildiği tek şey, hiçbir şey bilmediği idi. Çok para verip turfanda sebze meyve alanların, bunları zamanında alabilecekleri günlere erişme umutlarının olmadığını söylerdi. Gençlere özgü erdemin ne olduğu sorulduğunda, "Aşırı gitmemek" diye yanıtladı, insanın bir toprağı ölçerek alacak ve satacak kadar geometriden anlaması gerektiğini söylerdi[348].

328. Euripides'in bir oyununda erdemle ilgili olarak,

“En iyisi bunları rastlantıya bırakmak[349]”

329. demesi üzerine, ortadan kaybolan köleyi aramaya değer bulup, erdemin yok olup gitmesine böyle seyirci kalmanın gülünç olduğunu söyleyerek kalkıp gitti. Evlenmeli mi evlenmemeli mi, diye sorulduğunda, “Hangisini yaparsan yap, pişman olacaksın” diye karşılık verdi. “Hayret doğrusu,” diyordu, “mermer heykel yapanlar mermerin modele tıpatıp benzemesi için uğraşıyorlar da, mermere benzer görünmemek için[350] kendilerine bakmayı dert edinmiyorlar.” Gençlerin sık sık aynaya bakmalarını isterdi: Eğer güzel iseler, bu güzelliğe layık olsunlar; çirkin iseler, çirkinliklerini eğitimle gizlesinler.

330. Zenginleri yemeğe çağırdığında Ksanthippe telaşlanınca, “Korkma,” dedi, “eğer ölçülü insanlarsa, uyum sağlayacaklardır; değillerse, kendileri bilir.” Kendi dışındaki insanların yemek yemek için yaşadıklarını, kendisinin ise yaşamak için yemek yediğini söylerdi. Değersiz kitle hakkında şöyle diyordu: insanın dört drakhmelik sikkeyi geri çevirip, geçerli diye bunlardan bir yığın almasıyla aynı şey. Aiskhines, “Yoksulum, başka hiçbir şeyim yok, sana kendimi veriyorum” deyince, “Bana en büyük şeyi verdiğinin farkında değil misin?” diye karşılık verdi. Otuzlar yönetime geldikten sonra kenara itilmekten rahatsızlık duyan birine, “Demek seni üzen başka bir derdin yok” dedi.

331. “Atinalılar seni ölüme mahkûm ettiler” diyene, “Doğa da onları” diye karşılık verdi. Kimilerine göre bunu Anaksagoras söylemiştir. Karısının “Haksız yere ölüyorsun” demesi üzerine, “Yoksa sen ölümü hak etmiş olmamı mı isterdin?” dedi. Rüyasında birinin ona,

“Üçüncü gün toprağı bitek Phthia’ya varacaksın[351]”

332. dediğini gördü ve Aiskhines’e “Üç gün içinde öleceğim” dedi. Baldıran zehirini içmek üzereyken Apollodoros ona güzel bir harmani verdi: Üstüne sarınıp öyle ölsün diye. Sokrates de “Hoppala,” dedi, “benim harmanim yaşam için uygun da, ölüm için değil mi yani?” - “Falanca senin hakkında kötü konuşuyor” diyen birine, “İyi konuşmayı Öğrenememiş de ondan” diye karşılık verdi.

333. Antisthenes yırtığı görünecek biçimde harmanisini çevirince, “Harmaninden içindeki boşluğu görüyorum[352]” dedi. “Falanca sana sövmüyor mu?” diye sorana, “Hayır” dedi, “söyledikleri bana uymuyor.” Ona göre insan kendini komedya ozanlarına gönül rızasıyla

bırakmalıydı: çünkü bizde gördükleri bir kusuru dile getirecek olurlarsa, bunu düzeltmemizi sağlayacaklardır; kusur yoksa, sorun yok. Ksanthippe ona sövgüler yağdırıp ardından üstüne su atıp ıslatınca, “Ksanthippe’nin gürledikten sonra yağdığını söylemiyor muydum?” dedi. Ksanthippe’nin sövgülerini dayanılmaz bulan Alkibiades’e, “Ben alıştım,” dedi, “Tıpkı hiç kesilmeyen bir makara sesi dinler gibi.”

334. “Peki sen kaz sesine dayanabiliyor musun?” Beriki, “Ama onlar bana yumurtluyor ve yavruluyor” deyince, “Bana da Ksanthippe çocuk doğuruyor” dedi. Bir gün Ksanthippe agorada onun üstünden harmanisini çekip çıkarınca, yakınları onu elleriyle cezalandırmasını istediler. O da “Zeus hakkı için,” dedi, “Biz yumruk yumruğa dövüşürken, siz de Haydi Sokrates! Göster kendini Ksanthippe! diye bağırmak mı istiyorsunuz?” Tıpkı binicilerin azgın atlarla bir arada oldukları gibi, kendisinin de huysuz bir kadınla yaşadığım söylüyordu. “Nasıı ki onlar bu azgın atları zaptettikten sonra, ötekilerin hakkından kolayca gelirler, ben de Ksanthippe ile yaşayarak öteki insanlarla daha kolay geçiniyorum[353].”

335. Pythia, Khairephon’a şu ünlü kehaneti bildirerek onun bu söylediklerinin ve yaptıklarının tanığı olmuştur:

“Bütün insanların en bilgesi Sokrates’tir[354].”

336. O günden sonra büyük bir düşmanlık kazandı: özellikle de Platon’un *Menon* adlı eserinde de görüldüğü üzere[355], Anytos gibi kendini beğenmişlerin aptal olduklarını ortaya çıkardığı için. Anytos Sokrates’in alaylarına dayanamayıp önce Aristophanes ve çevresini ona karşı kışkırttı, sonra da Meletos’u dinsizlik ve gençlerin ahlakını bozma suçlarından ona karşı dava açmaya ikna etti. Böylece Meletos suç duyurusunda bulundu, Favorinus’un *Tarih Derlemesi* adlı eserinde dediği gibi[356], suçlamayı Polyeuktos okudu; suçlama konuşmasını hazırlayan, Hermippos’a göre[357], sofist Polykrates, başkalarına göre ise Anytos idi; tüm hazırlıkları yapan da demagog Lykon oldu.

337. Antisthenes *Filozoflar Zinciri* adlı eserinde[358], Platon da *Apología*’da[359] onu üç kişinin, Anytos, Lykon ve Meletos’un mahkemeye verdiğini söylerler: Anytos el işçileri ve politikacılar adına, Lykon hatipler adına, Meletos da ozanlar adına; nitekim Sokrates bunların hepsini alaya almıştı. Favorinus *Anılar* adlı eserinin birinci kitabında[360] Polykrates’in Sokrates’i suçlayan konuşmasının gerçek

olmadığını söyler; çünkü, der, burada Konon'un onarıp ayağa diktiği surlardan söz edilmektedir ve bu olay Sokrates'in ölümünden altı yıl sonra olmuştur. Gerçekten de öyle.

338. Yeminli suçlama şöyleydi (Favorinus'a göre, bugün hâlâ Metroon'da[361] bulunmaktadır): "Pithos demosundan Meletos oğlu Meletos, Alopeke demosundan Sophroniskos oğlu Sokrates hakkında bu suçlamayı yaptı ve yemin etti. Sokrates devletin inandığı tanrılara inanmamakla ve başka birtakım tanrılar getirmekle suç işlemektedir; ayrıca gençlerin ahlakım bozmakla da suçludur. İstenen ceza: ölüm[362]." Bunun üzerine filozof, Lysias'ın onun için yazdığı savunmayı okuduktan sonra, "Güzel bir konuşma, Lysias" dedi, "ama bana göre değil." Nitekim, doğal olarak felsefi bir konuşma olmaktan çok, bir mahkeme konuşmasıydı.

339. Lysias, "Konuşma güzelse, nasıl sana göre değil?" diye sorunca, "Güzel harmaniler ve sandallar da bana uygun değil" diye karşılık verdi.

340. Tiberiaslı İustus'un *Çelenk* adlı eserinde[363] anlattığına göre, duruşma sırasında Platon kürsüye çıkmış ve "Kürsüye çıkanların en genci olarak, sayın yargıçlar" diye konuşmaya başlayınca, yargıçlar "în, aşağı in!" diye bağırmışlar. Böylece Sokrates beraat oylarından iki yüz seksen bir oy farkla mahkûm oldu[364]; yargıçlar hangi cezaya çarptırılacağını ya da ne kadar para cezası ödeyeceğini görüşürlerken, yirmi beş drakhme ödemek istediğini söyledi[365].

341. Eubulides ise yüz drakhmeyi kabul ettiğini söylüyor[366]; yargıçlar homurdanınca, "Yaptığım hizmetlerin karşılığında Prytaneion'da yiyip içme cezasına çarptırılmayı öneriyorum" dedi[367].

342. Onlar da seksen oy daha ekleyerek onu ölüme mahkûm ettiler. Zindana atılıp birkaç gün içinde, Platon'un *Phaidon*'da anlattığı gibi, önemli konularda uzun sohbetlerden sonra, baldıran zehirini içti. Bazılarının dediğine göre, bir *paian* yazmıştır; başlangıcı şöyledir:

"Selam sana Deloslu Apollon ve Artemis,
selam ünlü çocuklar![368]"

343. Dionysodoros bu paianın ona ait olmadığını söyler[369]. Aisopos'u izleyerek pek başarılı olmayan bir de masal yazmıştır; başlangıcı şöyledir[370]:

"Aisopos bir gün Korinthos kenti yöneticilerine

erdemi halkın yargısıyla değerlendirmemelerini söyledi.”

344. Böylece Sokrates insanların arasından ayrıldı; ama Atinalılar çok geçmeden pişman oldular ve palaistralarla gymnasionları kapattılar. Bazı kimseleri sürgüne yolladılar, Meletos’u da ölüme mahkûm ettiler. Sokrates’i Lysippos’un eseri olan ve Pompeion’a[{371}] yerleştirdikleri tunç bir heykelle onurlandırdılar. Herakleialılar Anytos’u aralarına geldiği gün sürgüne yolladılar. Atinalılar yalnız Sokrates’e karşı değil, daha pek çok kişiye karşı böyle davranmışlardır. Herakleides’e göre[{372}] Homeros’u deli diye elli drakhme para cezasına çarptırdılar, Tyrtaios’un aklını yitirdiğini söylediler, buna karşılık Astydamas’ı[{373}], Aiskhylos’un ailesinden önce tunç bir heykelle onurlandırdılar[{374}].

345. Euripides *Palamedes* adlı oyununda onlara çatar[{375}]:

“Bilgeler bilgesini öldürdünüz, Danaolar,
Musaların kimseyi üzmemiş bülbülünü öldürdünüz.”

346. Böyle oldu. Ama Philokhoros Euripides’in Sokrates’ten önce öldüğünü söyler[{376}].

347. Apollodoros’un *Kronoloji* adlı eserinde söylediğine göre[{377}], Aphepsion’un arkhontluğunda, yetmiş yedinci Olimpiyat’ın dördüncü yılında[{378}], Targelion ayının altıncı gününde, Atinalıların kenti arındırdıkları ve Delosluların Artemis’in doğduğunu söyledikleri gün dünyaya geldi. Doksan beşinci Olimpiyat’ın birinci yılında da[{379}] yetmiş yaşında öldü[{380}]. Phaleronlu Demetrios da böyle söyler[{381}]. Bazılarına göre ise altmış yaşında ölmüştür.

348. Sokrates ve Euripides, her ikisi de Anaksagoras’ın öğrencisi olmuşlardır[{382}]; Euripides yetmiş beşinci Olimpiyat’ın birinci yılında, Kalliades’in arkhontluğunda doğmuştur[{383}]. Bence Sokrates doğa konulan üstüne de konuşmalar yapmıştır: Ksenophon’un dediği gibi[{384}], öngörü hakkında da konuştuğu yerler vardır, gene de Ksenophon onun yalnızca ahlak konularında konuştuğunu söyler[{385}]. Ayrıca Platon da *Apologia*’da[{386}] Anaksagoras’ı ve öteki doğa düşünürlerini anarak Sokrates’in bilmediği konulardan kendisi söz eder, ama hepsini onun ağzından dile getirir.

349. Aristoteles’in anlattığına göre[{387}], Suriye’den Atina’ya gelen bir büyücü Sokrates’i birçok şeyle suçlamış ve ölümünün şiddet sonucu olacağını söylemiş.

350. Benden de ona şöyle bir epigram[{388}]:

“İç bakalım, Sokrates, Zeus’un evinde; çünkü tanrı
senin gerçekten bilge olduğunu söyledi, ve bilgelik
tanrıdır. Baldıran zehirini Atinalılardan rahatlıkla aldın;
bunu senin ağzından onlar kendileri içti.”

351. Aristoteles’in *Poetika* adlı eserinin üçüncü kitabında söylediğine göre[389], Lemnoslu Antilokhos adında biri ve yorumcu Antiphon[390] onunla uğraşmışlar, tıpkı Krotonlu Kylon’un Pythagoras ile uğraştığı gibi; Homeros ile Syagros sağlığında, Kolophonlu Ksenophanes de öldükten sonra uğraşmıştır; Hesiodos ile Kekrops sağlığında, yukarıda anılan Ksenophanes de[391] öldükten sonra; Koslu Amphimenes Pindaros ile; Pherekydes Thales ile; Prieneli Salaros da Bias ile; Antimenidas ve Alkaios, Pittakos ile[392]; Sosibios Anaksagoras ile[393]; Timokreon da Simonides ile uğraşmışlardır.

352. Sokratesçiler denen ardılları arasında en başta gelen Platon, Ksenophon ve Antisthenes’tir; adları dillerde dolaşan on tanesinin içinde en ünlü dördü Aiskhines, Phaidon, Eukleides[394] ve Aristippos’tur[395]. Önce Ksenophon’dan söz etmeliyiz, sonra Kynikler arasında Antisthenes’ten, ardından Sokratesçilerden, son olarak da Platon’dan[396], çünkü on okulun başlangıcında o vardır ve ilk Akademeia’yı o kurmuştur[397]. Sıralama böyle olsun.

353. Başka bir Sokrates daha vardı: Argos hakkında ayrıntılı bilgiler veren bir tarihçi[398]; bir başka Sokrates, Bithynialı peripatetik; bir başkası epigram ozanı; ve Koslu Sokrates[399]: tanrıların adları üzerine bir eser yazmıştır[400].

Ksenophon

354. Erkhia demosundan Atinalı Ksenophon Gryllos'un oğluydu; son derece saygılı ve yakışıklı bir delikanlıydı. Şöyle anlatırlar: Sokrates bir gün dar bir yolda onunla karşılaşmış, bastonunu kaldırıp onu durdurmuş ve çeşitli yiyeceklerin nerede satıldığını sormuş; yanıtını aldıktan sonra, insanların nerede doğru düzgün adam olmayı öğrendiklerini sormuş. Delikanlı ne diyeceğini bilemeyince, "Öyleyse düş ardıma da öğren!"[401] demiş. Böylece o günden sonra Sokrates'in öğrencisi oldu, ilk olarak o, hocasının sözlerini not alıp *Anılar*adı altında yayımlamıştır. Filozoflar içinde bir tarih eseri yazan ilk kişi de odur[402].

355. Aristippos *Eskilerin Ahlak Dışı Yaşayışı Üzerine* adlı eserinin dördüncü kitabında onun Kleinias'a âşık olduğunu söyler[403]; onun için şöyle dermiş:

356. "Benim için Kleinias'a bakmak, dünyadaki bütün öteki güzelliklere bakmaktan daha hoş; gözlerim bir tek Kleinias'ı görsün, başka bir şey görmesin, razıyım; onu göremediğim için geceden ve uykudan nefret ediyorum; bana Kleinias'ı gösterdikleri için güne ve güneşe en büyük minneti borçluyum[404]."

357. Kyros ile şöyle dost oldu. Proksenos adında Boiotialı bir yakını vardı: Leontinoilu Gorgias'ın öğrencisi ve Kyros'un dostuydu. Bu Proksenos Sardeis'te Kyros'un yanında bulunduğu sırada, Atina'ya Ksenophon'a bir mektup yollayıp onu Kyros ile dostluk kurmaya çağırdı[405]. Ksenophon da mektubu Sokrates'e gösterdi ve ondan akıl istedi.

358. O da onu tanrıya danışmak üzere Delphoi'a yolladı. Ksenophon onu dinledi; tanrının karşısına geldi; ama Kyros'un yanına gidip gitmemeyi değil, nasıl gitmesi gerektiğini sordu; bu yüzden Sokrates ona çıkıştı, ama gene de gitmesini öğütledi. Ksenophon Kyros'un yanına geldi ve onunla Proksenos kadar yakın bir dostluk kurdu. Sefer sırasında olup bitenleri ve geri dönüşlerini kendisi bize doyurucu biçimde anlatıyor. Sefer sırasında paralı bir birliğe komuta eden Pharsaloslu Menon ile düşmanca ilişkileri oldu[406]: Onun hakkında verip veriştirirken, kendinden büyük oğlanlarla ilişki kurduğunu

söyler[407]. Apollonides adında birini de kulaklarını deldiği için kınar[408].

359. Seferden ve Karadeniz'deki tersliklerden sonra, Odryslerin kralı Seuthes'in de antlaşmaları çiğnemesinin ardından[409], Asya'ya, Sparta kralı Agesilaos'un yanına gelip Kyros'un paralı askerlerini onun buyruğuna verdi[410]: ve onun son derece yakın dostu oldu. Bu sırada Sparta'ya olan yakınlığından ötürü Atinalılar onu sürgüne mahkûm ettiler. Ephesos'ta yanındaki paranın yarısını geri dönünceye kadar saklaması için Artemis'in rahibi Megabyzos'a verdi; geri dönmezse, rahip bu parayla bir heykel yaptırıp tanrıçaya adayacaktı; paranın öteki yarısıyla da Delphoi'a adaklar yolladı[411]. Sonra Thebaililerle savaşmaya çağrılan Agesilaos ile birlikte Yunanistan'a geldi. Spartalılar da onu *proksenos*[412] yaptılar.

360. Sonra Agesilaos'u bırakıp Elis bölgesinde kentten pek uzak olmayan Skillus'a gitti. Magnesialı Demetrios'a göre, karısı Philesia'yı da yanında götürdü; Dioskurlar diye anılan iki oğlu, Gryllos ile Diodoros da yanındaydı: Deinarkhos, eski efendisine karşı yükümlülüklerini yerine getirmeyen azatlı bir köle ile ilgili olarak Ksenophon'a[413] karşı söylevinde böyle diyor. Megabyzos bir şenlik bahanesiyle oraya gelince, parasını ondan alıp, ortasından Ephesos'taki gibi Selinus adını taşıyan bir ırmağın geçtiği bir toprak parçası satın aldı ve tanrıçaya adadı. O günden sonra ömrünü ava çıkarak, dostlarını ağırlayarak ve tarih eserleri yazarak geçirdi[414]. Ama Deinarkhos bu evle toprağı ona Spartalıların verdiğini söyler.

361. Spartalı Phylopidas'ın ona Dardanoslu savaş tutsaklarını armağan olarak gönderdiğini anlatırlar: Onları canının istediği gibi kullanmış. Sonra, Elisliler Skillus'a akın ettiler, Spartalılar gecikince, toprağı talan edip gittiler. Bunun üzerine oğulları yanlarına birkaç köle alıp Lepreos'a sığındılar, Ksenophon da önce Elis'e, sonra Lepreos'a çocuklarının yanma gitti, oradan da onlarla birlikte sağ esen Korinthos'a geldi, oraya yerleşti. Bu arada Atinalılar Spartalılara yardım etmeye karar verince, oğullarını Spartalılar için savaşsınlar diye Atina'ya gönderdi.

362. Çünkü Diokles'in *Filozofların Yaşamı* adlı eserinde söylediği gibi, Sparta'da eğitim almışlardı. Diodoros çarpışmada parlak bir başarı gösteremese de sağ kurtuldu, kardeşiyle aynı adı taşıyan bir oğlu vardı. Gryllos ise atlıların karşısında yer alıp —çarpışma Mantineia'da idi—

Ephoros’un yirmi beşinci kitabında anlattığı gibi[415], yiğitçe dövüşerek öldü. Atlı komutanı Kephisodoros, ordu komutanı da Agesilaos idi. Aynı çarpışmada Epameinondas da öldü. Anlattıklarına göre, o sırada Ksenophon başına çelenk takmış kurban kesiyormuş; ölüm haberi gelince, başındaki çelengi çıkarmış; sonra oğlunun yiğitlik gösterip öldüğünü öğrenince, çelengi yeniden başına geçirmiş.

363. Bazıları da onun bir tek gözyaşı bile dökmediğini söylerler; ama “Ölümlü bir çocuk dünyaya getirdiğimi biliyordum” demiş. Aristoteles binlerce kişinin, biraz da babasına yaranmak için, Gryllos’a övgü ve cenaze konuşması yazdığını söyler[416]. Öte yandan Hermippos *Theophrastos Üzerine* adlı eserinde[417] İsokrates’in de Gryllos için bir övgü yazdığım söyler. Timon şu dizelerle onu alaya alır[418]:

“Ksenophon’unki gibi, gevşek eserler,
ikili, üçlü ya da daha fazla,
ve Aiskhines’in yazıda inandırma <gücü>.”

364. Yaşamı böyle. Doksan dördüncü Olimpiyat’ın dördüncü yılında[419] sivrildi. Ksenainetos’un arkhontluğunda, Sokrates’in ölümünden bir yıl önce Kyros’un seferine katıldı.

365. Atinalı Stesikleides’in *Arkhontlar ve Olimpiyat Birincileri Listesi* adlı eserinde söylediğine göre[420], yüz beşinci Olimpiyatın birinci yılında, Kallimedes’in arkhontluğunda[421], Amynthas’ın oğlu Philippos Makedonya tahtına çıktığı yıl öldü. Magnesialı Demetrios’un dediği gibi, Korinthos’ta öldü, doğal olarak ileri bir yaşta; eserlerinden de anlaşıldığı üzere, atlara ve avcılığa düşkün, taktik konusunda usta, erdemli bir insandı. Dindar, kurban kesmeyi seven, kurbanları yorumlamayı bilen ve Sokrates’e çok özenen bir adamdı. Herkesin başka türlü bölümlediği kırk kadar eser yazdı.

366. *Anabasis* (eserin tümüne değil, her kitap için ayrı bir giriş yazmıştır);

Kyros'un Eğitimi;
Yunan Tarihi;
Anılar;
Şölen;
Ev Yönetimi
Binicilik Üzerine;
Avcılık Üzerine;

Atlı Birliği Komutanı;
Sokrates'in Savunması;
Gelirler Üzerine;
Hieron ya da Tiranlık Üzerine;
Agesilaos;
Atinalıların ve Spartalıların Anayasası.

367. Magnesialı Demetrios bu sonuncu eserin Ksenophon'a ait olmadığını söyler[422]. Derler ki, Thukydides'in ortaya çıkmamış kitaplarını aşırması mümkünken, kendisi yayımlayıp üne kavuşturmuş. Hoş anlatımından ötürü Attikeli Musa olarak da anılıyordu; bu nedenle Platon ile aralarında kıskançlık vardı: Bundan "Platon" bölümünde söz edeceğiz[423].

368. Onun için ben de epigramlar yazdım; biri şöyle[424]:

"Ksenophon Perslerin üstüne yalnız Kyros nedeniyle
gitmedi, aynı zamanda Zeus'a giden yolu arıyordu,
Yunanlıların başarılarının kendi aldığı eğitimin sonucu
olduğunu göstererek, Sokrates'in bilgeliğinin ne kadar
güzel olduğunu anımsattı."

369. Öbürü de ölümüne ilişkin[425]:

"Kranaos ile Kekrops'un yurttaşları, Kyros ile dost
olduğun için seni sürgüne mahkûm ettilerse eğer,
şanına düşkün Korinthos seni yanına aldı; ve sen
o kadar hoşnut kaldın, o kadar hoşa gittin ki,
hep orada kalmaya karar verdin."

370. Başka yerde onun öteki Sokratesçilerle birlikte seksen dokuzuncu Olimpiyat'ta[426] sivrildiğini okudum; İstros onun Eubulos'un kararıyla sürgüne gittiğini ve gene onun kararıyla geri döndüğünü söyler[427].

371. Yedi tane Ksenophon vardı: birincisi, bu Ksenophon; İkincisi Atinalı Nikostratos'un kardeşi, Theseis'in yazan, başka eserlerinin yanı sıra Epameinondas ile Pelopidas'ın yaşamlarını da yazmış; üçüncüsü Koslu bir hekim; dördüncüsü Hannibal'in tarihini yazmış[428]; beşincisi masalsı mucizelerle uğraşırmış[429]; akıncısı Paroslu bir heykeltıraş; yedincisi de eski komedya ozanı.

Aiskhines

372. Sucukçu Kharinos'un, kimilerine göre de Lysanias'ın oğlu Atinalı Aiskhines gençliğinden beri çalışkandı; bu nedenle Sokrates'in yanından hiç ayrılmadı. Bu yüzden o da "Bana bir tek sucukçunun oğlu değer veriyor" derdi. Idomeneus, Sokrates'e zindandan kaçmayı öğütleyenin Kriton değil, Aiskhines olduğunu söyler{430}; Platon ise bu sözleri Kriton'a bağlar, çünkü Aiskhines daha çok Aristippos'a yakındı. Aiskhines, büyük çoğunluğu Sokrates'in olan diyalogları Ksanthippe'den alıp kendine malettiği için, özellikle Eretrialı Menedemos tarafından suçlanmıştır: Bunlar arasında "başlıksız" diye anılan diyaloglar çok zayıftır ve Sokrates'in gücünü sergilemez; Ephesoslu Peisistratos da bunların Aiskhines'e ait olmadığını söyler.

373. Persaios yedilerden çoğunun Eretria okulundan Pasiphon'a ait olduğunu, ama onun bunları Aiskhines'in yazıları arasına koyduğunu söyler{431}. Hatta Aiskhines, Antisthenes'in diyalogları arasında Küçük Kyros'u, Küçük Herakles'i, Alkibiades'i ve başkalarının diyaloglarını aşırdı. Aiskhines'in diyalogları arasında Sokrates'in etkisini taşıyanlar yedi tanedir: birincisi *Miltiades* (nedense daha zayıftır), *Kallias*, *Aksiokhos*, *Aspasia*, *Alkibiades*, *Telauges* ve *Rhinon*. Anlatıldığına göre, yoksulluk yüzünden Sicilya'ya, Dionysios'un yanma gitmiş, Platon ona sırt çevirmiş, ama Aristippos onu Dionysios ile tanıştırmış: Diyaloglarından bazılarını ona vermiş, karşılığında armağanlar almış.

374. Sonra Atina'ya geri döndüğünde, o günlerde Platon ve Aristippos'un okulları ünlendiği için, okul açmaya cesaret edememiş. Ama para karşılığında ders vermiş; sonra haksız yere suçlananlar için savunma konuşmaları yazmış; bu yüzden Timon onunla ilgili şöyle der{432}:

"Ve Aiskhines'in yazıda inandırma <gücü>."

375. Anlatıldığına göre, yoksulluk altında ezildiği için, Sokrates ona borç vermeyi önermiş ve yemeğinde azaltma yapmasını söylemiş. Onun diyaloglarından Aristippos da kuşku duyuyordu. Aiskhines Megara'da (diyaloglarından birini) okurken, Aristippos "Nereden senin oluyor bu, hırsız?" diye onunla alay etmiş.

376. Mendeli Polykritos’un *Dionysios Üzerine* adlı eserinin birinci kitabında anlattığına göre[433], Aiskhines tiran iktidardan düşünceye kadar onun yanında yaşamış, Dion’un Syrakusai’a dönüşüne kadar da oradan ayrılmamış, tragedya ozanı Karkinos da onunla birlikte oradaymış. Aiskhines’in Dionysios’a yazdığı bir mektup bilinmektedir. Konuşma sanatında yeterince deneyimliydi: Bu strateg Phaiaks’ın[434] babası ve Dion için yazdığı savunmalardan anlaşılmakta. Özellikle de Leontinoilu Gorgias’ın izindedir. Lysias ona karşı *Muhbirlik Üzerine* adını verdiği bir söylev yazmıştır: Buradan da hatip olduğu anlaşılmaktadır. Mythos takma adıyla bilinen Aristoteles adında bir tek öğrencisi olduğu söyleniyor.

377. Panaitios tüm Sokratik diyaloglar içinde Platon, Ksenophon, Antisthenes ve Aiskhines’inkileri gerçek sayar[435]; Phaidon ve Eukleides’inkileri[436] kuşkulu bulur, ötekilerin hepsini reddeder. Sekiz Aiskhines vardı: birincisi, bu Aiskhines; ikincisi konuşma sanatı üzerine yazmış; üçüncüsü Demosthenes’in karşıtı olan hatip; dördüncüsü Arkadyalı, Isokrates’in öğrencisi; beşincisi Mytileneli, “hatip kırbacı” olarak da anılırdı; akıncısı Napolili, Akademeiacı filozof, Rodoslu Melanthios’un[437] öğrencisi; yedincisi Miletoslu, siyasal yazar; sekizincisi de heykeltıraş.

Aristippos

378. Aristippos[438] soyca Kyreneli idi. Aiskhines'in dediği gibi, Sokrates'in ününü duyup Atina'ya geldi. Eresoshı peripatetik Phanias'ın söylediğine göre[439], Sokratesçiler arasında para alan ve hocasına para yollayan ilk sofist oydu. Bir gün ona yirmi mina yolladı, ama Sokrates daimonun buna izin vermediğini söyleyerek parayı geri gönderdi; nitekim bu harekete kızardı. Ksenophon Aristippos'tan hoşlanmazdı; bu nedenle haz karşıtı sözlerini[440] Sokrates'in ağzından Aristippos'a karşı söylemiştir. Theodoros da *Felsefe Okulları Üzerine* adlı eserinde ve Platon Ruh Üzerine[441] adlı diyalogunda, başka yerde de söylediğimiz gibi[442], ona çatmışlardır.

379. Yerine, zamanına ve adamına göre davranmayı bilir, her durumda ustaca rol yapabilirdi; bu nedenle Dionysios'un yanında ötekilerden daha saygın bir konumdaydı, çünkü olup bitenler için onun canını sıkmazdı. Elinin altındaki şeylerin keyfini çıkarır, sahip olmadığı şeylerden alacağı haz için kendini yormazdı. Bu yüzden Diogenes ona kral köpeği[443] derdi. Timon da aşağı yukarı şu sözlerle, bu gevşek yaşayışından ötürü onu iğneler[444]:

"Sahteyi eliyle yoklayıp bulan Aristippos'un
gevşek yaşayışı işte böyle."

380. Bir gün elli drakhme verip keklik almalarını söylemiş; biri karşı çıkınca, "Peki, sen bunu bir obole almaz miydin?" diye sormuş; beriki evet anlamında başını sallayınca, "Elli drakhme de benim için o kadar işte" demiş.

381. Bir gün Dionysios yanındaki üç hetairadan birini seçmesini buyurunca, üçünü de alıp götürmüş ve eklemiş: "Bir tanesini seçmek Paris'e bile yaramadı." Ama derler ki, kızları kapı girişine kadar götürmüş ve orada serbest bırakmış. Seçim yaparken de, karşısındakini küçümserken de böyle aşırıydı. Bu yüzden bir gün Straton, kimilerine göre de Platon, ona şöyle demiş: "Hem paçavra hem zengin işi harmani giymek bir tek sana vergidir." Dionysios yüzüne tükürünce, sesini çıkarmadı. Bunu gören biri onu kınayınca, "Balıkçılar bir kaya balığı yakalamak için denizde ıslanmaya katlanıyorlar; ben bir aptal yakalamak için tükürükle ıslanmaya katlanmayayım mı?" demiş.

382. Bir gün Diogenes yeşillik yıkarken onun geçtiğini gördü ve "Bunları yemeyi öğrenseydin, tiranların avlusunda hizmet etmezdin" dedi. O da, "Sen de insanlarla ilişki kurmayı bilseydin, yeşillik yemezdin[445]" dedi. Felsefenin ne yararını gördüğü sorulduğunda, "Herkesle rahatça ilişki kurabilmemi sağladı" dedi. Gösterişli bir yaşam sürdüğü için biri onu kınayınca, "Bu kadar kötü bir şeyse, tanrıların şenliklerinde gösteriş olmazdı" dedi. Filozofların ne üstünlüğü olduğu sorulduğunda, "Bütün yasalar kaldırılsa, bizim yaşayışımız değişmez" dedi.

383. Dionysios ona neden filozoflar zenginlerin kapısına geliyor da, zenginler filozofların kapısına hiç gitmiyorlar, diye sorunca, "Çünkü filozoflar kendilerinde neyin olmadığını bilirler, öbürleri ise bilmez" diye yanıtladı. [Bir gün Platon gösterişli yaşayışından Ötürü onu kınayınca, "Dionysios sence iyi bir insan mı?" diye sordu; o da "Evet," deyince, "Ama benden daha gösterişli yaşıyor; demek ki hem gösterişli hem iyi yaşamaya hiçbir engel yok" dedi.] Eğitimli insanlarla eğitimsiz insanlar arasında ne fark olduğu sorulduğunda, "Terbiyeli atlarla azgın atlar arasında ne fark varsa, o" dedi. Bir gün bir hetairanın evine girerken, yanındaki gençlerden biri utancından kızarınca, "İçeri girmek ayıp değil," dedi, "çıkmayı bilmemek ayıp."

384. Biri ona bilmece sorup, "Haydi çöz bakalım" deyince, "Bağlıyken bile başımıza iş açan şeyi ne diye çözmemi istiyorsun, aptal?" dedi. Eğitimsiz olmaktansa dilenmek daha iyi dedi: Nitekim berikinin parası yoktur, ötekinin insanlığı. Bir gün biri ona söverken, o yürüdü gitti. Beriki peşinden gelip, "Ne kaçıyorsun?" deyince, "Senin sövmeye hakkın varsa, benim de dinlememeye hakkım var da ondan" diye yanıtladı. Biri bütün filozofları hep zenginlerin kapısında gördüğünü söyleyince, "Hekimler de hastaların kapısında" dedi, "ama böyle diye hekimlik yapmaktansa hasta olmak yeğlenmez."

385. Bir gün deniz yoluyla Korinthos'a giderken fırtınaya yakalanınca korkudan allak bullak oldu. Biri, "Biz sıradan insanlar korkmuyoruz, ama siz filozoflar korku içindesiniz" deyince, "Evet, çünkü tehlikeye attığımız canlar aynı değil" dedi. Biri çok şey biliyorum diye[446] böbürlenince, "Nasıl ki çok yiyip beden eğitimi yapanlar, gereği kadar yiyenlerden daha sağlıklı değildir, aynı şekilde çok şey değil, yararlı şeyleri okuyanlar daha üstündür" dedi. Onun adına dava bakan ve

davayı kazanan logograph, “Sokrates ne işine yaradı?” diye sorunca, “Benim adıma söylediğin sözlerin doğru olmasına” karşılığını verdi.

386. Kızı Arete’yi aşın olanı küçümsemeye alıştırarak ona en iyi öğütleri verdi. Biri ona oğlunun eğitim aldıktan sonra ne bakımdan daha üstün olacağını sorunca, “Hiç olmazsa tiyatroda taş üstünde taş gibi oturmayacak” dedi. Biri oğlunu eğitim için onun yanma verince, beş yüz drakhme istedi. Beriki, “Bu paraya köle alırım” deyince, “Al!” dedi, “böylece iki kölen olur.” Yakın dostlarından para aldığını söylüyordu, kendisi kullanmak için değil, ama onlar paranın ne işe yaradığını görsünler diye. Bir gün mahkemede davası varken parayla hatip tuttuğu için onu kınayanlara, “Yemek verirken de aşçı tutuyorum” dedi.

387. Bir gün Dionysios onu felsefe konusunda konuşmaya zorladığında. “Benden konuşma sanatını öğrenmeyi isteyip, ne zaman konuşmam gerektiğini senin bana bildirmen gülünç oluyor” dedi. Dionysios buna sinirlenip onu masanın en ucuna oturttu. Aristippos da “Demek bu yeri daha saygın kılmak istedin” diye karşılık verdi. Yüzmesiyle övünen birine, “Bir yunusun yapabildiği şeyle gösteriş yapmaya utanmıyor musun?” dedi. Bilgeyle bilge olmayan arasında ne fark olduğu sorulduğunda, “Bu ikisini onları tanımayanlara çıplak gönder, anlayacaksın” dedi. Çok içip sarhoş olmamakla övünen birine, “Bunu katır da yapar” dedi.

388. Bir hetaira ile yaşadığı için onu suçlayana, “Bir zaman içinde birçok kişinin yaşadığı evle hiç kimsenin yaşamadığı bir ev almak arasında ne fark var?” diye sordu. Beriki, “hiç fark etmez,” dedi. “Peki, bir zaman içinde binlerce kişinin yolculuk yaptığı gemiyle hiç kimsenin binmediği bir gemide yolculuk yapma arasında ne fark var?” - “Hiç.” - “O halde, birçok kişinin yararlandığı ya da hiç kimsenin yararlanmadığı bir kadınla yaşamak da fark etmez.” Sokrates’in öğrencisi olduğu halde para alıyor diye onu suçlayana, “Elbette,” dedi. “Sokrates de birileri ona yiyecek ve içecek gönderdiğinde, birazını alıyor, kalanını geri gönderiyor; çünkü Atinalıların ileri gelenlerini kendine kâhya tutmuş; bense parayla alınmış köle Euthykhides’i kullanıyorum.” Sotion’un *Filozoflar Zinciri* adlı eserinin ikinci kitabında söylediğine göre, hetaira Lais ile de ilişkisi vardı.

389. Onu suçlayanlara şöyle dedi: “[Lais’i] tutuyorum, ama ona tutkun değilim; çünkü en iyi şey, hazlardan uzak durmak değil, onlara yenik

düşmemek ve üstesinden gelmektir.” Pahalı yiyecekler aldığı için onu kınayana, “Sen bunları üç obole almaz miydin?” diye sordu. Beriki evet deyince, “Demek ki ben haz düşkünü değilim, ama sen para düşkünüsün” dedi. Dionysios’un hazinecisi Simos —Frigyalı bir baş belasıydı— bir gün ona mermer döşeli görkemli bir ev gösterince, Aristippos boğazını temizleyip yüzüne tükürdü; Simos buna bozulunca da, “Daha uygun bir yer bulamadım” dedi.

390. “Kim koku sürünmüş?” diye soran Kharondas’a, kimilerine göre de Phaidon’a, “Zavallı ben,” dedi, “benden zavallısı da Pers kralı. Ama bak, başka canlıların hiçbiri bu yüzden alçalmıyor, dolayısıyla insan da. Şu kulamparaların canı cehenneme! Bizim güzel kokumuzu karalıyorlar.” <Bir gün Platon gösterişli yaşayışından ötürü onu kınayınca, “Dionysios sence iyi bir insan mı?” diye sordu; o da evet deyince, “Ama benden daha gösterişli yaşıyor; demek ki hem gösterişli hem iyi yaşamaya hiçbir engel yok” dedi.> Sokrates’in nasıl öldüğü sorulduğunda, “Ben de öyle ölmek isterdim” dedi. Bir gün sofist Polyksenos[447] onun evine gelip içeride kadınlar ve pahalı yiyecekler görünce, ona çıkıştı; Aristippos da biraz durup, “Bugün sen de bize katılır mısın?” diye sordu.

391. O da evet anlamında başını sallayınca, “öyleyse ne kınıyorsun beni?” dedi, “çünkü, anladığım kadarıyla, pahalı yiyeceklere değil, harcanan paraya bozuluyorsun.” Kölesi yolda para taşırken yorulunca, Bion’un *Söyleşiler* adlı eserinde anlattığına göre, “Fazlasını bırak, ne kadar taşıyabiliyorsan, o kadarını al” demiş. Bir gün denizde giderlerken bindiği geminin korsan gemisi olduğunu anlayınca, parasını çıkarıp saymaya başladı. Sonra da sanki hiç istemiyormuş gibi kaldırıp denize attı ve ardından dövünmeye başladı. Bazılarının anlattığına göre de, “Aristippos bu para yüzünden ortadan kalkacağına, bu para Aristippos için ortadan kalksın, daha iyi” diye eklemiş. Bir gün Dionysios ne için yanına geldiğini sorunca, “bende olanla olmayanı değiş tokuş etmek için” diye yanıtladı.

392. Bazıları da şöyle yanıt verdiğini söylerler: “Bilgeliğe gereksinme duyduğum zaman, Sokrates’in yanma gittim; şimdi paraya gereksinmem var ve senin yanındayım.” Kap kacak alırken sesini dinleyip deniyorlar da, insan yaşamını rastgele değerlendiriyorlar diye insanlara kızıyordu. Kimilerine göre bu sözü Diogenes söylemiştir. Bir

gün Dionysios içki sofrasında herkesin erguvan giysiler içinde dans etmesini buyurunca, Platon;

"Kadın giysisi giyemem[448]"

393. diyerek buna yanaşmamış; Aristippos ise giyinmiş ve dansa kalkarken, taşı gediğine koyup, şöyle demiş[449]:

"Aklı başında kadın Bakkhos şenliklerinde bile
doğru yoldan çıkmayacaktır."

394. Bir gün bir dostu için Dionysios'tan ricada bulunuyordu; istediğini elde edemeyince, ayaklarına kapandı. Bu yüzden biri onu alaya alınca, "Kabahat bende değil" dedi, "kabahat, kulağı ayaklarında olan Dionysios'ta." Anadolu'da bulunduğu sırada Artaphernes onu yakalattı. "Bu durumda da kendine güveniyor musun?" diye sorana, "Bundan daha çok ne zaman güvenli olabilirim, aptal! Tam da Artaphernes ile karşılıklı konuşacağım zaman?" dedi. Tüm dallardan eğitim alıp felsefeyi bir yana itenleri Penelope'nin taliplerine benzetiyordu: Çünkü onlar Melantho, Polydora ve öteki hizmetçi kızları ele geçirmiş, evin hanımıyla evlenmenin dışında her şeyi yapmışlardı.

395. Bunun benzerini Ariston[450] da söylemiş: Odysseus Hades'e indiğinde hemen hemen bütün ölüleri görmüş ve onlarla görüşmüş, ama yeraltı kraliçesini uzaktan bile görememiş.

396. Terbiyeli çocukların öğrenmeleri gereken şeyin ne olduğu sorulunca, Aristippos "Yetişkin birer erkek olduklarında işlerine yarayacak şeyler" diye karşılık verdi. Sokrates'ten ayrılıp Dionysios'un yanına gittiği için onu suçlayana, "Sokrates'in yanına eğitim için gittim" dedi, "Dionysios'un yanına ise eğlenmek için." Sokrates, derslerden çok para kazanmış olan ona, "Bu kadar para nereden?" diye sordu; o da, "Sen şu birazcık parayı nereden elde ettinse, oradan," diye yanıtladı.

397. Bir hetaira ona, "Senden hamileyim" deyince, "Sık bir çalılık arasından geçip de 'bana batan şu çalı' derken ne kadar eminsen, bundan da o kadar emin olabilirsin" diye karşılık verdi. Biri ona oğlunu kendi oğlu değilmiş gibi bir yana atmakla suçladı; o da, "Sümük ve bitin de bizden olduğunu biliyoruz, ama işe yaramadığı için olabildiğince uzağa atıyoruz" dedi. Dionysios'tan, o, para; Platon kitap aldığı için ona çatana, "Benim paraya, Platon'un ise kitaba

gereksinmesi var" dedi. Dionysios'un ona neden çıkıştığım sorana, "Başkaları neden çıkışıyorsa ondan" diye karşılık verdi.

398. Dionysios'tan para istedi; o da "Hani bilge gereksinim duymazdı?" dedi; bunun üzerine Aristippos, "Sen hele ver" dedi, "sonra bu konuda tartışalım." Dionysios parayı verince de, "Görüyorsun işte, gereksinmem yok" dedi. Dionysios ona,

"Tiranla ilişkiye giren,
özgür gelse bile, ona köle olur çıkar[451]"

399. deyince,

"Özgür geliyorsa, köle değildir"

400. diye karşılık verdi. Diokles *Filozofların Yaşamı Üzerine* adlı eserinde böyle söylüyor; başkaları ise bunu Platon'a yakıştırırlar[452]. Bir gün Aiskhines'e kızdı, ama çok geçmeden "Barışmayacak mıyız? Böyle aptalca davranmaktan vazgeçmeyecek miyiz? Yoksa biri bizi içki sofrasında barıştırıncaya kadar bekleyecek misin?" dedi. O da, "Seve seve barışırım" diye karşılık verdi.

401. "Ama unutma ki," dedi Aristippos, "büyüğün olduğum halde önce ben sana geldim." Aiskhines de, "Hera hakkı için doğru, haklısın" dedi, "gerçekten de sen benden çok daha iyisin: Ben düşmanlık başlatıyorum, sense dostluk." Aristippos hakkında anlatılanlar, bunlar. Dört Aristippos vardı: birincisi, şimdi söz konusu olan; İkincisi Arkadya üzerine eser yazmış olan[453]; üçüncüsü, eğitimini annesinden almış, birincinin kızından olma torunu; dördüncüsü de Yeni Akademeia'dan.

402. Kyrene felsefesiyle ilgili olarak Dionysios'a armağanlanmış Libya tarihi üzerine üç kitap kalmıştır[454]; birinin içinde, kimi Attike kimi Dor lehçe yirmi beş diyalog vardır; şöyle ki:

403. Artabazos;
404. Deniz Kazası Geçirenlere;
405. Sürgünlere;
406. Dilenciye;
407. Lais'e;
408. Poros'a;
409. Aynadaki Lais'e;
410. Hermeias;
411. Düş;
412. İçki dağıtana;

413. Philomelos;
414. Dostlara;
415. Eski Şarap ve Hetaira Bulundurmayı Kınayanlara;
416. Pahalı Sofra Kurmayı Kınayanlara;
417. Kızı Arete'ye Mektup;
418. Olympia için Hazırlanana;
419. Soru;
420. Başka Bir Soru;
421. Dionysios'a Vecize;
422. Başka bir Heykel Üzerine;
423. Başka bir Dionysios'un Kızı Üzerine;
424. Aşağılandığını Sanan Kişiye;
425. Akıl Vermeye Kalkan Kişiye[455].

426. Kimileri onun bu kitaplardan altısını yazdığını söyler, kimi ise hiç yazmadığım: Rodos'lu Sosikrates bunlardan.

427. Sotion'un ikinci kitabında söylediğine göre ve Panaitios'a göre, şu eserler onundur:

Eğitim Üzerine;
Erdem Üzerine;
Özendirme;
Artabazos;
Deniz Kazası Geçirenler;
Sürgünler;
Altı Yaşantı;
Üç Vecize;
Lais'e;
Poros'a;
Sokrates'e;
Talih Üzerine.

428. Duyularla ilgili yumuşak hareketi, ulaşılacak son erek olarak göstermiştir.

429. Aristippos'un yaşamını anlattıktan sonra, şimdi de onun başlattığı Kyrene okulunun temsilcilerine geçelim: Bunlardan bazıları kendilerini Hegesiasçılar, bazıları Annikerisçiler, bazıları da Theodorosçular olarak adlandırıyorlardı. Bunun yanı sıra Phaidon'u izleyenleri de ele alacağız: Bunların da en belli başlıları Eretria okulu temsilcileridir.

430. Şöyle oluyor: Aristippos'un derslerini kızı Arete, Ptolemaisli Aithiops ve Kyreneli Antipatros dinlemiştir; Arete'nin öğrencisi "anasının yetiştirmesi" takma adıyla anılan Aristippos; onun öğrencisi de, önceleri "tanrısız", sonra "tanrı" adıyla anılan Theodoros'tur; Antipatros'un öğrencisi Kyreneli Epimenides; onun öğrencisi Paraibates; onun öğrencileri de Hegesias (ölmeye özendiriyordu) ve Annikeris idi: Fidye ödeyip Platon'u kurtarmıştı.

431. Böylece Aristippos'un yaşayışına bağlı kalanlar ve Kyreneliler diye anılanlar, şu görüşleri savunuyorlardı: Acı ve haz olmak üzere iki tür duygulanım vardır; haz yumuşak harekettir, acı ise sert hareket.

432. Hazlar arasında fark yoktur ve bir haz ötekinden daha hoş değildir; bütün canlılar hazzı arar, acıdan kaçarlar. Bununla birlikte ulaşılacak son erek olan bedensel haz, Panaitios'un *Felsefe Okulları Üzerine* adlı eserinde söylediği gibi[456], acının ortadan kalkmasıyla oluşan sakin haz ya da Epikuros'un kabul ettiği ve son erek olarak koyduğu rahatsızlık duymama durumu değildir. Onlar ulaşılacak son ereğin mutluluktan farklı olduğunu düşünürler. Nitekim onlar için son erek, bir anlık hazdır, mutluluk ise bu anlık hazların birleşimidir: geçmiş ve gelecek hazlar da bunun içinde sayılırlar.

433. Anlık haz kendisi için istenmelidir; mutluluk ise kendisi için değil, bu anlık hazlar için istenmelidir. Hazzın son erek olduğunun kanıtı şudur: Çocukluğumuzdan beri hiç düşünmeden hazza yaklaşırız, hazza kavuşunca, ne (başka) bir şey ararız, ne de bir şeyden onun karşıtı olan acı kadar kaçarız. Hippobotos'un *Felsefe Okulları Üzerine* adlı eserinde söylediği gibi, son derece uygunsuz durumlardan doğsa da, haz bir "iyi"dir. Çünkü eylem biçimsiz de olsa, haz "iyi"dir ve kendisi için istenecek bir şeydir.

434. Epikuros'ta söylendiği gibi[457], acının ortadan kalkması onlara göre haz değildir; hazzın olmaması da acı değildir. Çünkü haz da acı da hareket içinde vardır, buna karşılık acının ve hazzın olmama durumu hareket değildir, çünkü acısızlık uyku durumu gibidir. Onlara göre, bazı insanlar sapıklıklarından ötürü hazzı yakalayamazlar; kuşkusuz tüm ruhsal haz ve acılar, bedensel haz ve acılardan kaynaklanmazlar. Nitekim insan, salt yurdunun iyi durumda oluşuna, sanki kendi durumu iyiymiş gibi, sevinebilir. Bununla birlikte hazzın, Epikuros'un

düşündüğü gibi[458], iyi şeylerin anısından ya da iyilik beklentisinden çıktığını kabul etmezler. Çünkü ruhun hareketi zamanla yok olur.

435. Onlara göre, sırf görmekle ya da işitmekle haz duyulmaz. Gerçekten de ağlayıp inlemeyi taklit edenleri zevkle dinleriz, ama gerçekten ağlayanlara dayanamayız. Acının ve hazzın olmama durumuna “ara durum” diyorlardı. Bedensel hazlar kuşkusuz ruhsal hazlardan daha üstündür ve bedensel sıkıntılar daha ağırdır. Bu nedenle suçlular bedensel acılarla cezalandırılırlar. Çünkü acı duymayı daha zor, haz duymayı ise daha uygun buluyorlardı. Bu yüzden de hazza daha çok özen gösteriyorlardı. Haz kendisi için istenir olsa bile, bazı hazları yaratan can sıkıcı nedenlere karşı çıkıyorlardı; sanki mutluluk sağlayan hazların bir araya gelmesi onlara son derece zor görünüyormuş gibi.

436. Onlara göre, ne her bilge haz içinde yaşar, ne de her değersiz insan acı içinde; ama çoğunlukla bu böyledir. İnsanın karşısına çıkan bir tek hazzın bile tadını çıkarması yeterlidir. Onlara göre sağduyu bir “iyi”dir, kendisi için değil, yol açtığı sonuçlardan ötürü istenir; dostluk gereksinimden doğar: Nitekim, bedenimizin bir parçasını bizimle olduğu sürece severiz. Bazı erdemler akılsızlarda da bulunur. Bedensel çalışmalar erdemin elde edilmesine yardımcıdır. Bilge ne kıskançlık, ne aşk ne de yersiz korku duyar: Çünkü bunlar boş sanılardır. Ama üzüntü ve korku duyar: Çünkü bunlar doğaldır. Zenginlik de haz nedenidir, ama kendisi için istenmez.

437. Tutkular anlaşılabilir. Dolayısıyla bunların sonucunda doğan şeyleri değil, tutkuları söz konusu ediyorlardı. Açıkça anlaşılmaz olduğu için doğa üzerine araştırmalardan uzak duruyor, buna karşılık yararlı olduğu için mantık konularıyla uğraşıyorlardı. Meleagros’un *Filozofların Görüşleri Üzerine* adlı eserinin ikinci kitabında, Kleitomakhos’un da *Felsefe Okulları Üzerine* adlı eserinin birinci kitabında söylediğine göre, felsefenin fizik ve diyalektik bölümlerini yararsız buluyorlardı. Çünkü iyi ve kötü üzerinde düşünmeyi öğrenmiş olan kişi, güzel konuşabilir, yersiz korkulardan ve ölüm korkusundan kurtulabilir.

438. Doğaya göre doğru, güzel ve çirkin diye bir şey yoktur, bunlar yasa ve töre gereği vardır. Erdemli insan uygunsuz bir hareket yapamaz, çünkü cezası vardır ve belli görüşler söz konusudur; ayrıca bilgedir. Hem felsefede hem başka alanlarda gelişmeyi kabul ederler. Bir insanın

başkasından daha çok üzülebileceğini ve duygulanımların her zaman doğru olmadığını ileri sürerler. Hegesias'ı izleyenler de onlarla aynı amacı güdüyor, haz ve acı üzerinde duruyorlardı. Minnet, dostluk ve iyilik diye bir şey yoktur, çünkü bunları kendileri için değil, gereksinim duyduğumuz için isteriz; gereksinim yoksa, bunlar da yoktur.

439. Mutluluk kesinlikle olanaksızdır; çünkü beden bir sürü ağrı sızının pençesindedir, ruh da bedenle birlikte acı çeker ve sarsılır, öte yandan talih de insanın umutlarını boşa çıkarır; bu bakımdan, mutluluk gerçekte yoktur. Yaşam kadar ölüm de istenecek bir şeydir. Onlara göre doğada hoş olan ve hoş olmayan diye bir şey yoktur; az bulunduğu için ya da garip karşılandığı için ya da bol bol bulunduğu için, kiminin hoşuna gider, kimi de hiç hoşlanmaz. Haz karşısında yoksulluğun ve zenginliğin önemi yoktur: çünkü zenginler yoksullardan farklı biçimde haz almazlar. Aynı şekilde köle ya da özgür olmak, soylu ya da halktan biri olmak, ünlü ya da adı sanı duyulmamış biri olmak haz ölçütü değildir.

440. Yaşamak akılsız insan için yararlıdır, akıllı insan için ise fark etmez. Bilgeler her şeyi kendisi için yapar, çünkü hiç kimseyi kendisiyle aynı değerde görmez. Birinden elde ettiği şeyler çok büyük görünse bile, onun sağladıklarıyla aynı değerde değildir. Bilgiye kesinlik kazandırmadığı için duyumlar üzerinde durmuyor ve mantıklı görünen her şeyi yapıyorlardı. Hataların bağışlanması gerektiğini söylüyorlardı: Çünkü hiç kimse bilerek hata yapmaz; hata, bir duygulanım zoruyla yapılır. Dolayısıyla nefret etmemeli, tersine öğretmeli. Bilge "iyi"yi seçmede "kötü"den kaçtığı kadar gayretli değildir: Çünkü bilgenin ereği acı ve üzüntüden uzak yaşamaktır:

441. Bunu da, haz yaratan nedenler konusunda fark gözetmeyenler başarabilir. Annikeris'i izleyenler de bunlarla[459] aynı görüştedirler. Yaşamda dostluğu, minnet duygusunu, ana babaya saygıyı ve insanın yurdu için bir şeyler yapmasını onaylarlar. Bu nedenle bilge sıkıntı da çekse, haz olarak ona bir iki şey de kalsa, gene mutlu olacaktır. Dostun mutluluğu kendisi için istenecek bir şey değildir; çünkü komşusu bunu fark etmez bile; kendimize güvenme ve kitlenin görüşünden üstün olma açısından akıl yeterli değildir; ama uzun zaman boyunca içimizde gelişen kötü eğilimlerden ötürü, kendimizi alıştırmalıyız.

442. Yalnız gereksinim yüzünden dostluk kurmak olmaz, çünkü gereksinim ortadan kalktı mı, insan arkasını dönüp gidecektir; dostlukta insanın içinde oluşan sevginin de payı olmalı: Ancak bu sayede sıkıntılara göğüs gerebiliriz. Hazzı erek olarak saptayıp hazdan yoksun kalınca sıkıntı duymakla birlikte, gene de dost sevgisiyle seve seve katlanmalıyız. Theodorosçular diye bilinenler, adlarını, yukarıda andığımız Theodoros'tan almışlardır ve onun öğretilerine bağlıdırlar. Tanrılarla ilgili düşünceleri tümüyle ortadan kaldıran Theodoros olmuştur; Taunlar Üzerine başlığını taşıyan değerli bir kitabı elimizdedir. Kimilerine göre, Epikuros söylediği birçok şeyi buradan almıştır{460}.

443. Antisthenes'in *Filozoflar Zinciri* adlı eserinde söylediğine göre{461}, Theodoros, Annikeris'in ve diyalektikçi Dionysios'un{462} öğrencisiydi. Sevinç ve üzüntüyü varılacak son nokta olarak görüyordu: ilki akıldan, ikincisi ise akılsızlıktan kaynaklanır; akıl ve adalet iyidir, bunun tersi olan tutumlar ise kötü; iyi ile kötünün arası da haz ve acıdır. Aptallar arasında da, bilgeler arasında da olmadığı için, dostluğun varlığım kabul etmiyordu. Çünkü aptallarda gereksinim ortadan kalktı mı dostluk da yok olur gider; bilgeler de kendilerine yettikleri için dosta gerek duymazlar. Ona göre, erdemli insanın yurdu uğruna kendini ortaya atması mantıklı değildi; çünkü aptalların yararına sağduyu yitirilmemelidir.

444. İnsanın yurdu bütün dünyadır, insan zamanı gelince hırsızlık, zina ve tapınak soygunculuğu yapabilir; çünkü bu konuda aptalları dizginlemek için oluşmuş kanılar ortadan kaldırıldığı takdirde, bunların hiçbiri doğada ayıp değildir. Bilge sevgilileriyle hiç çekinmeden açıkça ilişki kuracaktır. Böylece, şu sorularla mantık yürütüyordu: "Okumuş yazmış bir kadın, okumuş yazmış olduğu için yararlı mıdır?" —"Evet." —"Güzel bir kadın güzel olduğu için ve güzel bir oğlan ya da delikanlı gene güzel olduğu için yararlı mıdır?" —"Evet." —"O halde güzel bir oğlan ya da delikanlı hangi açıdan güzelse o açıdan yararlıdır, değil mi?" —"Evet." —"Öyleyse, ona yaklaşma açısından yararlı değil midir?"

445. Bunlar onaylandıktan sonra şöyle ekliyordu: "O halde birinin yararlı diye yakın ilişkide bulunması yanlış değildir; yararlı diye güzellikten yararlanması da yanlış değildir." işte böyle sorularla

düşüncesine destek sağlıyordu. Görünüşe göre “tanrı” olarak anılıyordu; Stilpon ona sordu[463]: “Gerçekten söylediğin gibi misin?” O da evet anlamında başını sallayınca, “Ama tanrı olduğunu söylüyorsun” dedi. Beriki onaylayınca, “Öyleyse gerçekten tanrısın.” Theodoros buna gönülden katılınca, Stilpon gülerek şöyle dedi: “Seni rezil, bu mantıkla karga da olduğunu ileri sürebilirsin, daha binlerce başka şey de.”

446. Bir gün Eleusis başrahibi Eukleides’in yanında otururken, “Söylesene Eukleides,” dedi, “gizemler konusunda dinsizlik edenler kimlerdir?” O da, “Gizemlere katılmamış olanlara bunları açıklayanlar” deyince, “Bak işte, sen de gizeme alınmamış olan birine açıklama yapmakla dinsizlik ediyorsun” diye karşılık verdi. Phaleronlu Demetrios onu kurtarmasaydı[464], Areopag mahkemesine çıkarılmasına ramak kalmıştı. Ama Amphikrates *Ünlü Kişiler Üzerine* adlı eserinde onun baldıran zehiri içmeye mahkûm edildiğini söyler[465].

447. Lagos’un oğlu Ptolemaios’un yanında bulunduğu sırada, bir gün onun tarafından Lysimakhos’a elçi gönderildi. Karşısında büyük bir rahatlık içinde konuşurken, Lysimakhos “Söylesene Theodoros,” dedi, “Atina’dan sürülen sen değil misin?” O da “Doğru duymuşsun” dedi; “gerçekten de, tıpkı Semele’nin Dionysos’a katlanamadığı gibi, Atina kenti de bana katlanamayınca, beni sürdüler.” Bunun üzerine Lysimakhos, “Bir daha bizim yanımıza gelme” deyince, “Ptolemaios göndermedikçe gelmem” diye karşılık verdi. Lysimakhos’un mali işler yöneticisi Mithras da yanlarındaydı, ve “Anlaşılan sen yalnız tanrıları değil, kralları da tanımıyorsun” deyince, Theodoros “Nasıl tanımam?” diye karşılık verdi, “madem seni de tanrılara düşman sayıyorum!” Anlattıklarına göre, bir gün Korinthos’ta kalabalık bir öğrenci grubuyla yürüyormuş; kynik Metrokles yeşillik yıkarken onu görüp, “Hey sen sofist, böyle yeşillik yıkasaydın, bunca öğrenciye gerek duymazdın,” demiş, o da cevabı yapıştırmış: “Sen de insanlarla ilişki kurmayı bilseydin, bu yeşilliklerle işin olmazdı.” Yukarıda söylediğimiz gibi[466], aynı şey Diogenes ve Aristippos ile ilgili olarak da anlatılıyor.

448. İşte Theodoros bu işlerde de böyle bir insandı. Sonunda Kyrene’ye gidip Magas’ın yanında her türlü onurdan pay alarak yaşadı. Buradan ilk sürüldüğünde hoş bir söz etmiş: “İyi ki beni Libya’dan Yunanistan’a sürüyorsunuz, Kyreneliler!”[467]

449. Yirmi tane Theodoros vardı: birincisi Samoslu, Rhoikos'un oğlu[468]. Ephesos'taki tapınağın temellerine sönmüş kömür yerleştirmeyi salık veren oydu; çünkü tapınağın yeri sulu olduğu için, kömür odun özünü yitirip suya dayanıklı bir sertlik kazanacaktı. İkincisi Kyreneli, geometri bilgini, Platon'un hocasıydı[469]; üçüncüsü, yukarıda ele aldığımız filozof; dördüncünün ses alıştırması üzerine harika bir eseri vardır;

450. beşincisi, Terpandros'tan başlayarak ezgi yazarlarıyla uğraşmıştı; akıncısı Stoacı; yedincisi Romalılar üzerine bir eser yazmıştı; sekizincisi Syrakusaili, taktik üzerine yazmıştı; dokuzuncusu Byzantionlu, siyasal konularla ilgiliydi; onuncusu da öyle, Aristoteles onu *Hatiplerin Özeti* adlı eserinde anar[470]; on birincisi Thebaili heykeltıraş; on İkincisi Polemon'un andığı[471] ressam; on üçüncü Atinalı ressam, Menodotos onun hakkında yazmıştır; on dördüncü Ephesoslu ressam, onu da *Resim Sanatı Üzerine* adlı eserinde Theophanes anar[472]; on beşinci epigram ozanı; on akıncının ozanlar üzerine eseri vardır; on yedinci Athenaios'un öğrencisi hekim; on sekizinci Khioslu, Stoacı filozof; on dokuzuncu Miletoslu, o da Stoacı filozof; yirmincisi de tragedya ozanı[473].

Phaidon

451. Soylu bir aileden gelen Elisli Phaidon, yurduyla birlikte tutsak alındı ve berbat bir evde yaşamak zorunda bırakıldı. Ama o kapısını örtüp Sokrates ile ilişki kurdu, sonunda Sokrates'in çabasıyla Alkibiades ya da Kriton ve çevresi fidye ödeyip onu kurtardılar. Bundan sonra özgürlüğüne kavuşup kendini felsefeye verdi. Hieronymos *Kuşkuculuk Üzerine* adlı eserinde[474] ona takılarak köle demiştir. *Zopyros* ve *Simon* adlı diyalogları gerçekten o yazmıştır; *Nikias* ve *Medios* adlı diyaloglar ise kuşkuludur: bunları kimi Aiskhines'e, kimi Polyainos'a[475] yakıştırır; *Antimakhos* ya da *Yaşlılar*: bu da kuşkuludur; *Kunduracı Sohbetleri*: bunun da Aiskhines'e ait olduğunu söyleyenler vardır.

452. Ardılı, Elisli Pleistainos'tur, onlardan sonra üçüncü kuşakta Stilpon'dan[476] ayrılan Eretrialı Menedemos ve Phleiuslu Asklepiades vardır. Bunlara gelinceye kadar Elis okulu olarak anılıyorlardı, Menedemos'tan sonra Eretria okulu adını aldılar; Menedemos'tan daha ileride söz edeceğiz, çünkü o da bir okul kurmuştur.

Eukleides

453. Eukleides İsthmos üzerinde Megara kentindendir, ya da kimilerine göre, Aleksandros'un *Filozoflar Zinciri* adlı eserinde söylediği gibi[477], Gela kentindendir. Parmenides'in öğretilerini ele almıştır; onu izleyenlere Megaralılar deniyordu, sonra "Eristik", daha sonra da "Diyalektik okul" adını aldılar: Onları böyle adlandıran ilk kişi, Khalkedonlu Dionysios olmuştur, çünkü konuları soru ve yanıt biçiminde düzenliyorlardı. Hermodoros'un anlattığına göre[478], Sokrates'in ölümünden sonra Platon ve öteki filozoflar tiranların şiddetinden korkup onun yanma gelmişler. Bazen sağduyu, bazen tanrı, bazen akıl, vs. gibi birçok adı olmasına rağmen, "iyi"nin tek olduğunu göstermiştir. "İyi"nin karşıtı olan şeyleri yok sayıp reddediyordu.

454. Kanıtlamalarda[479] öncüllere değil, sonuçlara karşı çıkıyordu. Muhakemenin benzerlere ya da benzer olmayanlara dayandığım ileri sürerek, karşılaştırma yoluyla muhakemeyi reddediyordu. Benzerlere dayanıyorsa, muhakeme benzetildiği şeylerden çok benzerlerinin çevresinde dönmelidir; benzer olmayanlara dayanıyorsa, karşılaştırma gereksizdir. Bu nedenle Timon, öteki Sokratesçileri de iğneleyerek, onun hakkında şöyle der[480]:

"Bu çenebazlar umurumda değil, öbürleri de,
ne Phaidon- o da neyin nesiyse,
ne de tartışma çılgınlığını Megaralılara bulaştıran
kavgacı Eukleides."

455. Altı diyalog yazmıştır: Lamprias, Aiskkines, Phoiniks, Kriton, Alkibiades, Erotikon. Eukleides'in ardılı Miletoslu Eubulides'tir; soru biçiminde birçok diyalektik konu işlemiştir: yalancı, gizlenmeye çalışan kişi, Elektra, örtülü konu, toplu tasım, boynuzlu, kel. Komedya ozanlarından biri onun hakkında şöyle der[481]:

"Şu kavgacı Eubulides, dallı budaklı sorularla,
gösterişli ama yalan sözlerle hatipleri önüne katıp
Demosthenes'in avam ve işe yaramaz dırıltısıyla çekti gitti."

456. Eubulides Aristoteles ile de çatıştı ve onu birçok kez eleştirdi.

457. Eubulides'in ardılları arasında Elisli Aleksinos vardı; tartışmaya son derece düşkündü: Bu yüzden Elenksinos "eleştirici" takma adıyla

anılırdı. Zenon ile hiç anlaşamıyordu. Hermippos'a göre[482], Elis'ten Olympia'ya gelmiş ve orada felsefe yapmıştır. Öğrencileri niçin buraya yerleştiğini sorunca, Olimpik adıyla anılacak bir okul kurmak istediğini söylemiş. Ama öğrencileri hem yiyecek sıkıntısı yüzünden hem de bulundukları yerin sağlıksız oluşu yüzünden onu bırakıp gitmişler; Aleksinos da ömrünün geri kalanını yapayalnız bir tek köleyle geçirmiş; sonra Alpheios ırmağında yüzerken bir kamışla yaralanmış ve öyle ölmüş.

458. Onun için benim de şöyle bir epigramım var[483]:

“Zavallı bir adamın ayağını çiviyle deldiğini anlatan öykü
boş bir öykü değilmiş. İşte saygın insan Aleksinos,
Alpheios ırmağını geçemeden bir kamışla yaralanıp öldü.”

459. Yalnız Zenon'a karşı yazmakla kalmadı, başka kitapları da vardır, biri de tarihçi Ephoros'a[484] karşıdır. Olynthoslu Euphantos da Eubulides'in <öğrencisi> idi, kendi çağının tarihini yazmıştı[485]. Bir sürü de tragedya yazmış, yarışmalarda adını duyurmuştu[486]. Kral Antigonos'a[487] hocalık yaptı ve onun için Krallık Üzerine adlı ünlü eserini yazdı. İleri yaşta öldü.

460. Eubulides'in başka öğrencileri de vardır, bunlar arasında Kronos adıyla anılan Apollonios; onun öğrencisi de Ameinias'ın oğlu îasoslu Diodoros, o da Kronos adıyla anılıyordu[488]: Kallimakhos Epigramlar'ında onun hakkında şöyle der[489]:

“Monos duvarlara ‘Kronos bilgedir’ diye kendisi yazdı.”

461. O da diyalektikçi idi ve bazılarına göre örtülü ve çatallı konulan ilk bulan odur. Ptolemaios Soter'in yanında bulunduğu sırada, Stilpon ona birtakım diyalektik konularda sorular yöneltti; o da bunları ayak üstü çözemeyince, kral tarafından azarlandı ve şaka yollu Kronos adını aldı.

462. Şölenden çıktı; bir mantık problemi üzerine yazı yazdıktan sonra öldü. Şu epigram benden ona[490]:

“Seni hangi daimon kapkara umutsuzluğa sürükledi,
Kronos Diodoros, ki Stilpon'un karanlık sözlerini
çözemeyince kendim Tartaros'a attın?
Gerçekten de Kronos olduğun ortaya çıktı,
ama kappa ve rho harfleri olmadan[491].”

463. Eukleides'i izleyenler şunlardır: Metallos'un oğlu İkhthyas, mükemmel bir insan, kynik Diogenes ona bir diyalog yazmıştır[492];

Thurioilu Kleinomakhos, “aksiyomlar”, “yüklemler” ve benzer konularda ilk yazan odur. Ve çok ünlü filozof Megaralı Stilpon: onun üzerinde durmalıyız.

Stilpon

464. Yunanistan’ın Megara kentinden olan Stilpon, Eukleides’in birtakım öğrencilerinden ders aldı; bazıları onun Eukleides’in kendisinden ders aldığını söylerler; Herakleides’e göre de[493], İkhthyas’ın arkadaşı Korinthoslu Thrasymakhos’un öğrencisidir. Konuşma yeteneği ve cin fikirleriyle herkesi öyle aşıyordu ki, neredeyse tüm Yunanistan gözlerini ona çevirip Megara okuluna girecekti. Megaralı Philippos onun hakkında tam olarak şöyle der: “Theophrastos’tan düşün adamı Metrodoros’u[494] ve Gelalı Timagoras’ı kopardı; Aristoteles’ten Kyreneli filozof Kleitarkhos’u[495] ve Simmias’ı aldı; Aristeides’ten de Diyalektik okuldan Paioneios’u; Euphantos’un[496] oğlu Bosporoslu Diphilos ve Eksainetos’un oğlu Myrmeks, her ikisi de onu alt etmek için yanına geldiler, ama onun hayranı olup çıktılar.”

465. Bunların dışında, doğa araştırmaları konusunda deneyimli Peripatosçu Phrasidemos’u yanına aldı; Yunanistan’daki bütün hatiplerin önde geleni olan hatip Alkimos’u, Krates’i ve daha nicelerini kaptı; onlarla birlikte özellikle Fenikeli Zenon’u.

466. Politikada da son derece yetkindi. Evlendi; ama Onetor’un bir yerde söylediği gibi[497], hetaira Nikarete ile yaşıyordu. Laftan anlamaz bir kızı oldu: Onu Syrakusaili Simmias adında bir öğrencisiyle evlendirdi. Kızı düzenli bir yaşam sürmediği için, bir gün biri Stilpon’a kızının onu utandırdığını söyledi. O da, “Benim onu yükselttiğim kadar değil” diye karşılık verdi.

467. Anlatıldığına göre, Ptolemaios Soter onu yanına kabul etti. Ve Megara’yı ele geçirdiğinde ona para verdi, birlikte deniz yoluyla Mısır’a gitmeyi önerdi; ama Stilpon paranın birazını aldı ve yolculuğu kabul etmeyip, kral denize açılırken Aigina’ya geldi. Antigonos’un oğlu Demetrios da Megara’yı ele geçirdiğinde, Stilpon’un evinin korunmasını ve yağmalanan mallarının kendisine getirilmesini sağladı. Sonra ondan yitirdiği şeylerin listesini istediğinde, Stilpon gerçekten sahip olduğu hiçbir şeyi yitirmediğini söyledi: Nitekim, hiç kimse Öğretisini alıp götürmemişti, aklı ve bilgisi yerli yerindeydi[498].

468. İnsanlara iyilik etme konusunda kralla sohbet ederken, onu öylesine etkiledi ki, dikkatini çekmeyi başardı. Anlatıldığına göre, Pheidias'ın Athena'sı hakkında şöyle bir soru sormuş: "Zeus'un kızı Athena bir tanrı mıdır?" Karşısındaki evet deyince, "Ama bu Zeus'un değil, Pheidias'ın!" Beriki doğru deyince, "Öyleyse tanrı değil" demiş. Bu yüzden Areopag mahkemesine çıkarıldığında, sözlerinde ısrar edip düşüncesinin doğru olduğunu ileri sürmüş; çünkü Athena bir tanrı değil, tanrıçadır ve tanrılar erkektir. Gene de Areopag yargıçları onun derhal kentten ayrılmasını buyurmuşlar. Bunun üzerine "tanrı" takma adıyla anılan Theodoros ona şaka yollu takılmış: "Stilpon bunu nereden biliyordu? Yoksa eteğini kaldırıp altına mı baktı?" Theodoros gerçekten son derece küstahtı, Stilpon ise son derece kibar.

469. Bir gün Krates ona tanrıların dizlerine kapanılmasından ve yakarılardan hoşlanıp hoşlanmadığını sorunca, "Böyle şeyleri bana yolda sormasana, akılsız, yalnızken sor!" diye karşılık vermiş. Aynı yanıtı tanrıların var olup olmadığını soran Bion'a da vermiş:

"Hay lanet olası yaşlı, dağıtmayacak mısın
çevremdeki şu kalabalığı?"

470. Stilpon içten ve yalın bir insandı, sıradan kişilere daha yakındı. Bir gün kynik Krates sorulan soruya yanıt verecek yerde yellenince, "Gerekenin dışında her türlü sesi çıkaracağını biliyordum" dedi.

471. Bir gün Krates ona kuru incirle birlikte bir soru yöneltince, inciri alıp yedi; o da "Herakles adına, incirim gitti!" deyince, "Yalnız o değil, ödülü incir olan soru da gitti" diye karşılık verdi. Gene bir gün Krates'i soğuktan donarken görünce, "Anlaşılan yeni bir harmaniye ihtiyacın var, Krates" dedi. [Yani akıl ve harmaniye.]{499} Buna bozulan Krates de onunla şöyle dalga geçti{500}:

"Stilpon'u Megara'da dayanılmaz acılar içinde gördüm:
Typhon'un yatağı oradaymış diyorlar.
İşte orada, çevresine bir sürü dostunu toplamış
tartışıyordu: erdemi{501} adım adım İzleyip eskitiyorlardı."

472. Anlatıldığına göre, Atina'da insanların dikkatini öylesine çekiyormuş ki, insanlar onu görmek için dükkânlarından dışarı fırlıyorlarmış. Biri, "Sana vahşi bir hayvan gibi hayranlıkla bakıyorlar" deyince, "Hayır, hayvan gibi değil, gerçek bir insan gibi" diye karşılık vermiş. Tartışma alanında çok ustaydı ve ideaları{502} reddediyordu;

insan dendiği zaman, bu hiç kimsedir, diyordu; çünkü şu ya da bu kişi kastedilmemektedir. Ve gene: Nitekim, şu kişidense neden bu kişi anlaşılsın? Bu da değil elbette. Ve gene: sebze deyince, bu şuradaki sebze değildir; çünkü sebze binlerce yıldır vardır: demek ki, buradaki sebze değildir. Bir gün Krates ile konuşurken birden fırlayıp balık almaya koşmuş; Krates onu durdurmaya çalışıp, "Konuyu bırakıp gidiyor musun?" deyince, "Konuyu değil, seni bırakıyorum," demiş, "çünkü konu bekler, ama balık satılır."

473. Dokuz diyalogu vardır; hepsi de soğuktur: *Moskhos*, *Aristippos* ya da *Kallias*, *Ptokmaios*, *Khairekrates*, *Metrokles*, *Anaksimenes*, *Epigenes*, *Kendi Kızına*, *Aristoteles*. Herakleides, Stoa okulunun kurucusu Zenon'un da onun öğrencisi olduğunu söyler[503]. Hermippos'a göre[504], ileri yaşta ölümünü çabuklaştırmak için, şarap içip öyle ölmüş. Benden ona şu epigram[505]:

"Megaralı Stilpon'u, herhalde tanıyorsun,
karşı konmaz ikili, yaşlılık, ardından da hastalık
yere yıktı; ama o şarapta bu berbat İkiliden
daha güçlü bir sürücü buldu: Nitekim
<bir solukta> içip gitti."

474. Komedya ozanı Sophilos Düğün adlı oyununda onu alaya almıştır[506]:

"Kharinos'un sözü, Stilpon'un tıpasıdır."

Kriton

475. Atinalı Kriton Sokrates'e son derece büyük bir sevgiyle bağlıydı, o kadar üzerine düşüyordu ki, hiçbir ihtiyacını eksik bırakmıyordu. Oğulları Kritobulos, Hermogenes, Epigenes ve Ktesippos, onlar da Sokrates'in öğrencisi oldular. Kriton bir kitap içinde topladığı on dokuz diyalog yazmıştır; başlıkları aşağıda:

476. Öğrenimle Erdemli Olunamaz;
477. Üstün Olma Üzerine;
478. Uygun Olan Nedir ya da Devlet Adamı;
479. Güzellik Üzerine;
480. Kötülük Yapma Üzerine;
481. İyi Düzen Üzerine;
482. Yasa Üzerine;
483. Tanrısallık Üzerine;
484. El Sanatları Üzerine;
485. Birliktelik Üzerine;
486. Bilgelik Üzerine;
487. Protagoras ya da Devlet Adamı;
488. Edebiyat Üzerine; [ya da Güzellik Üzerine];
489. Öğrenim Üzerine;
490. Tanıma Üzerine ya da Bilgi Üzerine;
491. Bilmek Nedir?

Simon

492. Atinalı Simon kunduracıydı. Sokrates onun dükkânına gelip sohbet ederken aklında kalanları not ediyordu: Bu nedenle diyalogları “kunduracı diyalogları” diye anılır. Bir kitap içinde topladığı otuz üç diyalogu vardır:

Tanrılar Üzerine;
“İyi” Üzerine;
Güzellik Üzerine;
Güzel Nedir?;
Doğruluk Üzerine (birinci ve ikinci);
Erdemin Öğretilemeyeceği Üzerine;
Yiğitlik Üzerine (birinci, ikinci ve üçüncü);
Yasa Üzerine;
Halk Önderliği Üzerine;
Onur Üzerine;
Şiir Üzerine;
Haz Yaşamı Üzerine;
Aşk Üzerine;
Felsefe Üzerine;
Bilgi Üzerine;
Müzik Üzerine;
493. Güzel Nedir?
Öğretim Üzerine;
Sohbet Üzerine;
Yargı Üzerine;
Varlık Üzerine;
Sayı Üzerine;
Özen Üzerine;
Çalışma Üzerine;
Açgözlülük Üzerine;
Kendini Beğenmişlik Üzerine;
Güzellik Üzerine;

Ayrıca şunlar:

Görüşüp Tartışma Üzerine;

Akıl Üzerine ya da Uygunluk Üzerine;
Kötülük Yapma Üzerine.

494. Dediklerine göre, Sokrates'in yöntemince sohbet eden ilk kişi oymuş. Perikles onun geçimini üstlenmek karşılığında yanına gelmesini isteyince, konuşma özgürlüğünün satılık olmadığını söyledi.

495. Konuşma tekniği üzerine eser yazmış bir başka Simon daha vardı; bir başkası da Seleukos Nikanor zamanında yaşamış bir hekim; bir de yontucu Simon var.

Glaukon

496. Atinalı Glaukon'un da bir kitap İçinde dokuz diyalogu vardır:
Pheidylos;
Euripides;
Amyntikhos;
Euthias;
Lysitheides;
Aristophanes;
Kephalos;
Anaksiphemos;
Meneksenos.

497. Otuz iki tane daha diyalog var, ama bunlar düzmecedir.

Simmias

498. Thebaili Simmias'ın da bir kitap içinde yirmi üç diyalogu vardır:

Bilgelik Üzerine;
Muhakeme Üzerine;
Müzik Üzerine;
Dizeler Üzerine;
Yiğitlik Üzerine;
Felsefe Üzerine;
Gerçek Üzerine;
Edebiyat Üzerine;
Öğretim Üzerine;
Sanat Üzerine;
Yönetim Üzerine;
Uygun Olan Üzerine;
Seçilmesi ve Kaçınılması Gereken Üzerine;
Dost Üzerine;
Bilmek Üzerine;
Ruh Üzerine;
İyi Yaşamak Üzerine;
Olanaklı Olan Üzerine;
Para Üzerine;
Yaşam Üzerine;
Güzelin Ne Olduğu;
Özen Üzerine;
Aşk Üzerine.

Kebes

499. Thebaili Kebes’in üç diyalogu vardır:

Levha;
Ayın Yedinci Günü;
Phrynikhos.

Menedemos

500. [Menedemos] Phaidon’un çevresindendir; babası Theopropidler diye anılan soydan gelme Kleisthenes idi, soylu bir adamdı ve yoksul bir mimardı; kimilerine göre de, sahne ressamıydı ve Menedemos her iki sanatı da öğrenmişti. Bu nedenle Menedemos bir karar tasarısı getirdiğinde, Aleksineios adında biri{507}, bilgeye hem sahne boyamak hem karar yazdırmak yakışmıyor diye ona çıkıştı. Menedemos Eretrialılar tarafından Megara garnizonuna gönderildiğinde, Akademeia’ya Platon’un yanına geldi ve büyülenip askerlikten ayrıldı.

501. Phleiuslu Asklepiades’in sürüklemesi sonucu Megara’da Stilpon’un{508} yanına geldi, her ikisi de onun öğrencisi oldular. Sonra oradan deniz yoluyla Elis’e geldi ve Phaidon’un çevresinden Ankhipylos ve Moskhos ile buluştu. “Phaidon” bölümünde söylediğimiz gibi{509}, bunlara gelinceye kadar Elis okulu diye anılıyorlardı; ama sonra, sözünü ettiğimiz filozofun yurdundan dolayı Eretria okulu adını aldılar.

502. Görünüşe bakılırsa, Menedemos oldukça saygın bir kişiydi. Bu yüzden Krates onunla şöyle dalga geçer{510}:

“Phleiuslu Asklepiades ile Eretria boğasını.”

503. Timon da şöyle{511}:

“Akılsız palavracı, hava atıp çalım satarken.”

504. Menedemos öyle ağırlıklı bir insandı ki, Kassandreialı Eurylokhos, Kyzikoslu genç Kleippides ile birlikte Antigonos’un sarayına çağrılınca, kabul etmedi; çünkü Menedemos’un duymasından korkuyordu. Gerçekten de Menedemos herkesi eleştirir, ağzına geleni söylerdi. Karşısında saygısızca davranan bir delikanlıya hiçbir şey söylemedi; ama eline bir dal parçası alıp yere becerilen bir oğlan şekli çizdi. Delikanlı herkesin gözü önünde uğradığı aşağılamayı anladı ve oradan uzaklaştı. Bir gün Pire’nin başında bulunan Hierokles Amphiaraos’un tapınağında bir aşağı bir yukarı gezinip Eretria’nın alınışını uzun uzun anlatırken, Menedemos durdu durdu, Antigonos’un onu neden becerdiğini sordu.

505. Karşısında ileri geri konuşan bir çapkına, “Biliyor musun” dedi, “yalnız lahananın değil, bayır turpunun da hoş bir tadı var?” Karşısında

avaz avaz bağıran bir delikanlıya, “Dikkat et” dedi, “sakın arkanda bilmediğin bir şey olmasın!” Antigonos ona bir şenliğe gidip gitmeme konusunda danışınca, fazla uzatmadan, ona bir kral oğlu olduğunu söylemelerini istedi. Karşısında saçma sapan konuşan duyarsız birine tarlası olup olmadığını sordu; o da bir sürü malı mülkü olduğunu söyleyince, “O zaman git, malının başında dur da, ne malına ne de tatsız tuzsuz salaklığına bir zarar gelmesin!” dedi. Erdemli bir erkeğin evlenip evlenmemesi gerektiğini sorana, “Sence ben erdemli miyim, değil miyim?” diye sordu. Beriki erdemli olduğunu söyleyince, “İşte ben evliyim” dedi.

506. Bir sürü malı mülkü olduğunu söyleyene, mallarının sayısını ve bu sayının yüzü aşıp aşmadığını sordu. Yemek daveti verenlerden birinin aşın gösterişine engel olamayıp, bir gün gene yemeğe çağrıldığında, ağzını açmadı; yalnızca zeytin yiyerek sessizce uyarıda bulundu. Sakınmadan konuşması yüzünden Kıbrıs’ta, Nikokreon’un[512] sarayında, arkadaşı Asklepiades ile birlikte başı az daha derde giriyordu. Nitekim, kral bir gün ayda bir kutlanan bir yortuya öteki filozoflar gibi, bunları da çağırınca, Menedemos böyle insanların bir araya gelmesi güzel bir şeyse, yortunun her gün olması gerektiğini, değilse, şimdi kutlamanın da gereksiz olduğunu söyledi.

507. Tiran da buna karşılık filozofları dinlemek için bu günü boş bıraktığını söyleyince, kurban töreni gibi her fırsatta filozofları dinlemek gerektiğini göstererek daha çok ısrar etti; öyle ki, bir flütçü araya girmeseydi, hayatları kararacaktı. Bununla ilgili olarak, anlatıldığına göre, gemiyle fırtınaya yakalandıklarında, Asklepiades flütçünün müzik yeteneği sayesinde kurtulduklarım, Menedemos’un rahat konuşması yüzünden de perişan olduklarını söylemiş. Anlatıldığına göre, paspaldı, kılığına kıyafetine hiç aldırmazdı, okulunda herhangi bir düzen görmek mümkün değildi, banklar çember şeklinde dizili durmazdı, herkes bulunduğu yerde gezinerek ya da oturarak ders dinlerdi, Menedemos da böyle davranırdı.

508. Öte yandan, dediklerine göre, çekingen ve ününe düşkün bir insandı: örneğin, eskiden bir gün o ve Asklepiades ustayla birlikte ev yaptıkları sırada, Asklepiades damda kil taşırken çıplak görünmekten çekinmiyordu, Menedemos ise birini geçerken görürse, hemen saklanıyordu. Politikaya atıldıktan sonra, o kadar çekingendi ki, tütsüyü

tütsü kabına yerleştiremiyordu. Bir gün Krates yanına gelip politikaya girdi diye ona çatınca, onu zindana attırdı; ama Krates ayaklarının ucunda kalkarak onun geçmesini gözlüyor ve ona “Agamemnon kılıklı, Hegesipolis” diye sesleniyordu.

509. Biraz batıl inançlı idi. Bir gün Asklepiades ile birlikte bir meyhanede bilmeden atık etlerden[513] yiyip, sonra da ne yediğini öğrenince, beti benzi attı, midesi bulanmaya başladı, ta ki Asklepiades ona etlerin değil, bu konudaki önyargının dokunduğunu [söyleyerek] ona çıkışıncaya kadar. Ama başka bakımlardan yüce gönüllü ve özgür ruhlu bir insandı. Bedensel durumuna gelince, yaşlılığında bile bir atlet kadar güçlüydü, yanık tenliydi, ama yıpranmıştı ve şişmandı; Eretria’da eski stattaki heykelinden anlaşılacağı üzere, boyu bosu oranlıydı. Nitekim heykeli neredeyse çıplak gibiydi, bedeninin büyük bölümünü özellikle gözler önüne seriyordu.

510. Konuksever bir insandı, Eretria sağlığa zararlı bir yer olduğu için, sık sık şölen verirdi: Bu şölenlere ozanlarla müzikçiler de katılırdı. Aratos’u, tragedya ozanı Lykophron’u[514] ve Rodoslu Antagoras’ı çok severdi; ama hepsinin içinde en çok Homeros’a bağlıydı; sonra melos ozanlarına; sonra da Sophokles’e ve özellikle Akhaios’a[515]: Onu satir oyunu ozanları içinde ikinci sıraya koyuyordu, birinci sırada Aiskhylos vardı. Böylece, anlatıldığına göre, siyasal hasımlarına şu dizeleri söylüyordu[516]:

“Böylece zayıf olan hızlıyı yakaladı,
kaplumbağa da kısa sürede kartalı.”

511. Bu dizeler Akhaios’un Omphale adlı satir oyunundandır; dolayısıyla onun Euripides’in Medeid*sından başka (kimileri de bu oyunu Sikyonlu Neophron’a[517] yakıştırırlar) hiçbir şey okumadığını söyleyenler yanılıyorlar.

512. Hocalar arasında Platon’a, Ksenokrates’e, hatta Kyreneli Paraibates’e bile değer vermiyordu, ama Stilpon’a[518] hayrandı; bir gün onunla ilgili bir soru karşısında, onun özgür ruhlu bir insan olduğu dışında bir şey söylemedi. Menedemos anlaşılması zor, düşünceleri bir araya getirme bakımından başa çıkılmaz biriydi; her konuyla uğraşır, çok rahat konuşurdu; Antisthenes’in *Filozoflar Zinciri* adlı eserinde söylediği gibi[519], tartışma sanatının kralıydı. Özellikle şöyle sorular sorardı: “İki şeyden biri ötekinden farklı mıdır?” — “Evet.” — “Yararlı

olmak ‘iyi’den farklı mıdır?” — “Evet” — “Öyleyse yararlı olmak ‘iyi’ değildir.”

513. Dediklerine göre, olumsuz cümleleri kaldırıp olumlu cümleleri koyuyordu; bunlardan da yalın olanları kabul ediyor, yalın olmayanları reddediyordu: Demek istediğim, koşul cümleleriyle birbiri içine girmiş bağlı cümleler. Herakleides’e göre, öğretisi Platon’un izindeydi, ama diyalektikle eğleniyordu; öyle ki, bir gün Aleksinos babasını dövmekten vazgeçip geçmediğini sorunca[520], “Ne dövüyordum ne de vazgeçtim” diye karşılık verdi. Aleksinos, belirsizliği evet ya da hayır yanıtlarıyla çözmek gerekir diye üsteleyince, “Kapıda durup karşı çıkmak varken, sizin yasalarınızı izlemek gülünç oluyor” dedi. Büyük bir çabayla bilicilerin üstüne giden Bion hakkında, onun ölüleri boğazladığını söyledi.

514. Bir gün birinin, “En büyük iyi, insanın istediği her şeye kavuşmasıdır,” dediğini duyunca, “Ondan daha büyüğü, insanın doğru şeyleri istemesidir” dedi. Karystoslu Antigonos onun hiçbir şey yazmadığını, hiçbir şey derlemediğini, dolayısıyla herhangi bir öğretiye bağlı olmadığını söyler[521]. Görüşüp araştırırken o kadar saldırgandı ki, tartışmadan morarmış gözlerle ayrılıyordu. Ama konuşması böyle sertken, davranışları son derece yumuşaktı. Aleksinos’a[522] sık sık takılıp onu kabaca alaya aldığı halde, soyulmaktan ve yollarda haydutlarla karşılaşmaktan korkan arısının yanına Delphoi’dan Khalkis’e kadar eşlikçiler vererek ona iyilik yaptı.

515. Asklepiades ile olan duygu birliğinden, Pylades’in içindeki sevginin benzeri duygularından anlaşılacağı üzere, iyi bir dosttu. Asklepiades daha büyük olduğu için, onun ozan, Menedemos’un ise oyuncu olduğunu söylerlerdi. Anlatıldığına göre, bir gün Arkhipolis onlara üç bin draklıme ayırınca, ikinci olarak kim alacak diye inatlaştıkları için, ikisi de alamamış. Dediklerine göre, ikisi de evlenmiş: Asklepiades kızını, Menedemos anasını almış. Sonra Asklepiades kendi karısı ölünce, Menedemos’un karısını almış: Menedemos da, yönetici olunca, zengin bir kadınla evlenmiş; ama bir tek evi olduğu için, evi çekip çevirmeyi eski karısının eline bırakmış.

516. Asklepiades, Menedemos ile birlikte varlık içinde yokluk çekerek yaşadıktan sonra, ileri yaşta Eretria’da ondan önce öldü. Bir süre sonra Asklepiades’in sevgilisi bir cümbüşe gelip, oradaki gençler de onu içeri

sokmayınca, Menedemos Asklepiades'in ona yeraltından da kapıları açtığını söyleyerek, onu içeri almalarını buyurdu. Makedonyalı Hipponikos ile Lamialı Agetor onların koruyucuları idiler. Agetor her ikisine de otuz mina verdi, Hipponikos da Menedemos'a kızlarının drahoması olarak iki bin drakhme verdi. Herakleides'in söylediği gibi[523], Oroposlu bir kadından üç kızı vardı.

517. Şölenlerini şöyle yapardı: İki ya da üç arkadaşıyla günün ilerleyen saatlerine kadar kahvaltı ederdi; sonra yemeğini yemiş olanlar çağrılırdı; öyle ki, biri daha erken gelmişse, bir ileri bir geri dolaşarak, dışarı çıkanlardan sofraya ne konduğunu ve saatin kaç olduğunu sorardı; yeşillik ya da tuzlu balık konmuşsa, çekip giderlerdi; et konmuşsa, içeri girerlerdi. Döşeklere yazın hasır, kışın koyun postu serilirdi; herkes kendi minderini kendisi getirmek zorundaydı. Elden ele dolaşan kadehler bir kotyle*den[524] fazla değildi. Yemek üstüne de bakla, acı bakla, bazen de mevsiminde ya armut, ya nar, ya bezelye, hatta Zeus hakkı için kuru incir yenirdi.

518. Bütün bunları Lykophron, Menedemos adını verdiği ve filozofu övmek için yazdığı satir oyununda anlatıyor; bazı dizeleri şöyle[525]:

"Nasıl ki kısa bir yemekten sonra
tek kadeh ölçüşünce elden ele dolaşır;
kulaklarım dikmiş bekleyen konuklar için
ibret verici bir konuşma
yemek üstüne meyva yerine geçer."

519. Önceleri Eretrialılar onu küçümsüyor, ona "köpek" ve "saçmalık" diyorlardı, ama sonra hayran kaldılar ve kent yönetimini onun eline bıraktılar. Ptolemaios'a ve Lysimakhos'a elçi gitti, her yerde saygı gördü; ayrıca Demetrios'a da elçi gitti. Ve kentin ona ödediği yıllık iki yüz talanttan elli talandık indirim sağladı; onun karşısında[526] kenti Ptolemaios'un eline bırakmakla suçlanınca, kendini bir mektupla savundu; mektubun başı şöyle:

520. "Menedemos kral Demetrios'u selamlar. Sana benimle ilgili bir şeyler aktarıldığını duyuyorum." Onu suçlayanın, siyasal hasımlarından Aiskhylos adında biri olduğu söyleniyor. Euphantos'un da *Tarih* adlı eserinde söylediği gibi[527], Demetrios'a elçi gidip Oropos'u canla başla savunmuştur. Antigonos onu seviyor ve herkese onun öğrencisi olduğunu söylüyordu. Lysimakhia'da barbarları yendiği zaman[528],

Menedemos dalkavukluk yapmadan, onun için yalın bir karar yazdı; başlangıcı şöyleydi:

521. “Komutanlar ve senato üyeleri bildiriyor. Kral Antigonos barbarları savaşta yenip kendi ülkesine döndüğü ve geri kalan her şeyi iradesine göre yaptığı için, senato ve halk meclisi şu kararlan almıştır.”

522. Bu yüzden ve kralla olan dostluğu yüzünden kenti onun eline teslim etme kuşkusu uyandırdığı için, Aristodemos tarafından suçlanıp kaçmak zorunda kaldı. Oropos’ta Amphiaraos’un tapınağına yerleşti; Hermippos’a göre[{529}], burada birtakım altın kupaların yok olması üzerine, Boiotialıların oybirliği ile aldıkları karar uyarınca başka yere gitmesi istendi. Bunun üzerine umutsuzluğa kapılıp gizlice yurduna girdi, karısını ve kızlarını alıp Antigonos’un yanına geldi ve umutsuzluk içinde öldü.

523. Ama Herakleides bunun tam tersini anlatır[{530}], Eretrialılar tarafından senato üyesi seçilip Demetrios’u yurdunu tiranlardan kurtarmaya çağırdığını söyler; demek ki kenti Antigonos’un eline teslim etmeyecekti ve asılsız bir suçlama karşısında kalmıştı; yurdunu kurtarmak için Antigonos’un yanına gitmişti; ama o bunu kabul etmeyince, umutsuzluğa kapılıp yemeden içmeden kesildi, yedi gün sonra da öldü. Karystoslu Antigonos da bunun benzerini anlatır[{531}]. Bir tek Persaios ile[{532}] şiddetli bir çatışma içindeydi: Çünkü, anlaşılan, Menedemos’un hatırı için Antigonos’un Eretria’da demokrasiyi yeniden kurmasına engel olmuştu.

524. Bu yüzden Menedemos bir gün içki sofrasında onun sözlerini çürüttükten sonra, şöyle dedi: “Filozof olmasına filozof, ama gelmiş ve gelecek insanların en kötüsü.”

525. Herakleides’e göre yetmiş dört yaşında öldü. Benden ona şöyle bir epigram[{533}]:

“Kaderini duydum, Menedemos: Yedi gün hiçbir şey
yemeden kendi isteğinle ölmüşsün. Eretria’ya yakışan bir iş
ama insana yakışmıyor; çünkü umutsuzluk kılavuzun
olup seni sürükledi.”

526. Sokratesçiler ve ardılları bunlardır; şimdi Akademeia’nın kurucusu Platon’a ve adını duyurmuş ardıllarına geçmeliyiz.

527.

Notlar

III. KİTAP

Platon

528. Atinalı Platon[534], Ariston ile Periktione'nin —ya da Potone'nin— oğlu idi, ana tarafından soyu Solon'a dayanıyordu. Solon'un Dropides adında bir erkek kardeşi vardı: Onun oğlu Kritias, onun oğlu Kallaiskhros, onun oğulları Otuzlardan biri olan Kritias[535] ve Glaukon; Glaukon'un çocukları Kharmides ile Periktione; Periktione ile Ariston'un oğlu da, Solon'dan sonra altıncı kuşakta doğan Platon idi. Solon'a gelince, o da soyunu Neleus ile Poseidon'a bağlıyordu. Babası da Melanthos'un oğlu Kodros'un soyundanmış; Thrasyllos'a göre[536], Kodros ile Melanthos'un da Poseidon'un soyundan geldiği anlatılıyormuş.

529. Speusippos'un *Platon'un Cenaze Yemeği* adlı eserinde, Klearkhos'un *Platon'a Övgü* adlı eserinde[537], Anaksilaides'in de *Filozoflar Üzerine* adlı eserinin ikinci kitabında söylediklerine göre, Atina'da Ariston'un genç kızlık çağına girmiş Periktione'ye tecavüz etmeye çalıştığı, ama başaramadığı söylentisi dolaşıyormuş; tecavüzden vazgeçince, gece düşünde Apollon'u görmüş, böylece doğuma kadar ona dokunmamış. Apollodoros'un *Kronoloji* adlı eserinde söylediği gibi[538], Platon seksen sekizinci Olimpiyat'ta[539] Thargelion ayının yedinci gününde doğmuştur. Deloslular Apollon'un da aynı gün doğduğunu söylerler. Hermippos'a göre[540], yüz sekizinci Olimpiyat'ın birinci yılında[541] seksen bir yaşında bir düğün yemeğinde ölmüştür.

530. Neanthes onun seksen dört yaşında öldüğünü söyler[542]. Bu durumda İsokrates'ten altı yaş küçüktü; nitekim Isokrates Lysimakhos'un arkhontluğunda[543], Platon da Ameinias'ın arkhontluğunda[544], Perikles'in öldüğü yıl doğmuştur. Antileon'un *Çağlar Üzerine* adlı eserinin ikinci kitabında söylediği gibi[545], Kollytos demosundandı. Bazıları da onun Aigina'da doğduğunu söyler —Favorinus'un *Tarih Derlemesi* adlı eserinde söylediğine göre[546], Thales'in oğlu Pheidiades'in evinde— babası başkalarıyla birlikte oraya yerleşmeci gönderilmiş, Aiginalılara yardıma gelen Spartalılar tarafından kovulunca Atina'ya geri dönmüştü. Athenodoros'un

Gezintiler adlı eserinin sekizinci kitabında söylediğine göre, Atina'da harcamalarını Dion'un üstlendiği koro hazırlık çalışmalarına destek verdi.

531. Adeimantos ve Glaukon adında iki erkek kardeşiyle Potone adında bir kız kardeşi vardı: Speusippos onun oğluydu. Okuyup yazmayı Dionysios'un yanında öğrendi: Onu *Rakipler* adlı eserinde anar[547]. Argoslu güreşçi Ariston'un yanında da beden eğitimi gördü: Beden gücünden ötürü Platon adını da ona bu hocası takmıştır; bundan önce, Aleksandros'un *Filozoflar Zinciri* adlı eserinde söylediğine göre[548], dedesinin adı olan Aristokles adını taşıyordu. Kimileri de Platon adını anlatım genişliğinden ötürü aldığım ileri sürerler; ya da Neanthes'e göre[549], alm geniş olduğu için. Dikaiarkhos'un *Yaşamlar Üzerine* adlı eserinin birinci kitabında söylediği gibi[550], onun Isthmos'ta güreştiğini söyleyenler de vardır;

532. Ayrıca resimle ilgilenmiş ve şiirler yazmış: Önce dithyrambos, sonra lirik şiir ve tragedyalar. Atinalı Timotheos'un *Yaşamlar Üzerine* adlı eserinde söylediğine göre[551], zayıf bir sesi varmış. Derler ki, bir gece Sokrates düşünde dizlerinin üstüne oturmuş bir kuğu yavrusu görmüş: Yavru birden kanatlanmış ve tatlı tatlı cıvıldayarak uçup gitmiş: Ertesi gün Platon onun yanına öğrenci gelince, işte o yavru kuş bu, demiş[552].

533. Başlangıçta Akademeia'da felsefe yaptı[553], sonra Aleksandros'un *Filozoflar Zinciri* adlı eserinde söylediği gibi[554], Kolonos yakınlarındaki bahçede Herakleitos'un öğretisini izleyerek. Sonra bir tragedya ile yarışmalara katılmak üzereyken, Dionysos tiyatrosunun önünde[555] Sokrates'in sesini duyunca,

"Hephaistos gel şöyle: Platon'un sana şimdi gereksinimi var"

534. diyerek[556] şiirini yaktı.

535. O andan itibaren, yirmi yaşında, Sokrates'in öğrencisi olmuş; o öldükten sonra Herakleitosçu Kratylos'a[557] ve Parmenides'in felsefesini öğreten Hermogenes'e yanaşmış. Hermodoros'un anlattığına göre, yirmi sekiz yaşında Sokrates'in öteki öğrencileriyle Megara'ya Eukleides'in yanına gitmiş. Sonra da Kyrene'ye matematikçi Theodoros'un yanına; oradan İtalya'ya Pythagorasçı Philolaos ile Eurotos'un yanına geçmiş[558]. Oradan da Mısır'a bilicilerin yanına gitmiş: Anlatıldığına göre, buraya onunla birlikte Euripides de gelmiş

ve burada hastalanınca rahipler onu deniz tedavisiyle kurtarmışlar. O da bir yerde şöyle demiştir[559]:

"Deniz insanları bütün kötülüklerinden arındırır."

536. Hatta Homeros'a uyarak[560] bütün Mısırlıların hekim olduklarım söylüyormuş. Platon Maglarla da buluşmaya karar verdi: Ama Anadolu'daki savaşlar onu bu düşüncesinden alıkoydu. Bunun üzerine Atina'ya dönüp Akademeia'ya yerleşti. Burası, kent dışında, bol ağaçlı bir gymnasion'dur; adını Hekademos adında bir kahramandan almıştır: Eupolis de *Asker Kaçakları* adlı eserinde böyle söylüyor[561]:

"Tanrı Hekademos'un gölgeli gezi yollarında."

537. Timon da Platon'dan söz ederken öyle der[562]:

"Enine boyuna yapısıyla herkesin önderiydi,
ama tatlı dilli bir konuşmacıydı: Hekademos'un
ağacına tünemiş, tatlı ezgiler yayan
ağustosböcekleri gibiydi tastamam."[563]

538. Nitekim, "e" sesinden ötürü önceleri Hekademia deniyordu. Filozofumuz Isokrates'in de dostuydu. Praksiphanes, Platon'un kır evinde Isokrates'i ağırlarken, ikisinin ozanlar üzerine yaptıkları bir söyleşiyi kaleme almıştır.[564] Aristoksenos[565] da onun üç kez sefere katıldığını söyler: birincisi Tanagra'ya, İkincisi Korinthos'a, üçünclisü de Delion'a[566]: Burada yiğitlik ödülü almış. Herakleitos'un, Pythagoras'ın ve Sokrates'in öğretilerinden bir derleme yaptı: Felsefesinde duyumsama öğretisini Herakleitos'tan, akılla kavrama öğretisini Pythagoras'tan, siyasa öğretisini de Sokrates'ten aldı.

539. Bazılarının anlattığına göre, ki aralarında Satyros[567] da vardır, Sicilya'ya Dion'a mektup yazıp Philolaos'tan[568] yüz minaya Pythagoras'ın üç kitabını satın almasını istemiş. Nitekim, Dionysios'tan seksen talantın üstünde para aldığı için, durumu iyiymiş: *Bilge Zengin Olacaksa* adlı eserinde Onetor da böyle söyler. Alkimos'un dört kitaplık *Amyntas'a* adlı eserinde söylediği gibi, komedya ozanı Epikharmos'un birçok eserini kopya ederek ondan büyük ölçüde yararlandı. Alkimos eserinin birinci kitabında şöyle der[569]: "Besbelli ki, Platon Epikharmos'tan çok şey söylüyor. Şuna bakın: Platon duyumsanan şeyin nitelik ve nicelik bakımından hiçbir zaman aynı kalmayan, tersine durmadan akan ve değişen bir yapıda olduğunu söyler,

540. tıpkı sayısı çıkarıldığında eşitliğini, neliğini, niteliğini ve niceliğini yitiren şeyler gibi. Bunlar sürekli oluş içinde olan, hiçbir zaman varlık olmayan şeylerdir. Akılla kavranan şey ise, kendisinden bir şey çıkarılamayan ve eklenemeyen şeydir. Bu, her zaman kendine benzer ve aynı kalan, sonsuz olanın yapısıdır. Zaten Epikharmos da duyumsanan ve akılla kavranan şeyler üzerine düşüncelerini açıkça dile getirmiştir[570]:

541. — Tanrılar her zaman var olmuşlar, hiçbir zaman eksik kalmamışlardır. Bunlar her zaman aynı kalırlar ve varlıkları hep aynı nedenlere bağlıdır.

542. — Ama tanrılar içinde ilk olarak Khaos'un ortaya çıktığı söyleniyor[571].

543. — Nasıl olur? Çıkacağı ve ilk olarak gideceği yer yoksa eğer.

544. — İlk olarak hiçbir şey çıkmadı mı?

545. — İkinci olarak da çıkmadı, Zeus hakkı için,

546. şu an böyle sözünü ettiğimiz şeylerin içinde, ama bunlar hep vardı. Tek sayıda ya da istersen çift sayıda bir rakama bir çakıl taşı eklemek ya da bulunandan çıkarmak istesen, sence bu sayı hâlâ aynı mıdır?

547. — Kesinlikle hayır!

548. — Bir dirsek uzunluğu olan bir ölçüye başka bir uzunluk eklemek ya da önceki halinden çıkarmak istesen, bu ölçü hâlâ o ölçü müdür?

549. — Hayır.

550. — İnsanlara da aynı şekilde bak: Kimi büyüyor, kimi eriyor, herkes durmadan bir değişim içinde. Yapısı gereği değişen ve aynı yerde kalmayan, değişmeden önceki halinden farklı bir şeydir artık. Sen de ben de dün başkaydık, bugün başkayız, ileride bambaşka olacağız ve bu düşünceye göre hiçbir zaman aynı kalmayacağız."

551. Alkimos ayrıca şunu da söylüyor: "Bilgelere göre ruh bazı şeyleri beden aracılığı ile, örneğin görerek ve duyarak algılar; bazı şeyleri de bedeni kullanmadan kendi kendine ayırt eder: Böylece varlıkların bir kısmı algı yoluyla, bir kısmı da akıl yoluyla kavranır. Bu nedenle Platon da diyordu ki, evrenin ilkelerini anlamak isteyenler her şeyden önce kendi başına idealları eşitlik, birlik, çokluk, büyüklük, duruş ve hareket olarak ayırt etmelidirler; ikinci olarak kendi başına güzel, iyi, doğru ve bunun gibi kavramları ele almalıdırlar.

552. Üçüncü olarak bilgi, büyüklük, efendilik gibi, idealardan kaç tanesinin birbiriyle ilişkili olduğunu anlamalıdırlar (bizde olanların idealardan pay aldıkları için onlarla aynı adı taşıdıklarını göz önüne alarak: örneğin, adaletten pay alan şeylerin adil, güzellikten pay alan şeylerin güzel olduğunu söylüyorum). İdeaların hepsi sonsuzdur, hepsi birer kavramdır, ayrıca hiç bozulmazlar. Bu nedenle doğada ideaların ilkömekler olarak bulunduğunu, öteki nesnelerin de ideaların kopyası olarak onlara benzediğini söyler{572}. Epikharmos da idealarla "iyi" kavramı üzerine şöyle söylüyor{573}:

553. — Flüt çalma bir etkinlik midir?

554. — Elbette.

555. — Peki, insan aynı zamanda flüt çalma mıdır?

556. — Hiç olur mu?

557. — Pekâlâ, flüt çalan nedir? Sence kimdir? İnsan mıdır değil midir?

558. — İnsandır tabii ki.

559. — Peki öyleyse, "iyi" konusunda da sence durum böyle değil mi? "iyi" kendi başına bir etkinliktir, bunu kim öğrenip bilirse, kendisi de iyi olur. Tıpkı flüt çalmayı öğrenenin flütçü, dans etmeyi öğrenenin dansçı, dokumayı öğrenenin dokumacı olduğu gibi, ya da benzeri şeylerden hangisini istersen, hepsi böyle: sanat insan değildir, sanatçı insandır.

560. Platon idealar kuramında{574} şöyle der: Eğer anımsama diye bir şey varsa, idealar varlıkların içindedir, çünkü hareketsiz duran ve olduğu gibi kalan şeyler anımsanır; ideaların dışında da hiçbir şey olduğu gibi kalmaz. "Peki, nasıl oluyor da," diyor{575}, "hayvanlar ideaları kavramadıkları halde, üstelik doğal yapıları gereği akıl sahibi de olmadıkları halde, hayatta kalabiliyorlar? Şimdi, yiyecek ve <içecek>{576} konusunda (ne yiyip içiyorlarsa), benzerlik kurup anımsıyorlar, böylece benzerlik kurma yetisinin bütün canlılarda yaratılıştan var olduğunu gösteriyorlar; bu sayede kendi benzerlerini de algılıyorlar." Peki, Epikharmos ne diyor?{577}

561. "Bilgelik yalnız bir tek varlıkta değildir, Eumaios, yaşayan ne kadar

canlı varsa, hepsinde düşünce vardır. Nitekim, adamakıllı gözlersen, dişi tavuk cinsi canlı yavrular doğurmaz, ama kuluçkaya yatıp bir ruhları olmasını sağlar. Bu bilgeliğin nasıl

olduğunu bir tek doğa bilir; çünkü bunu kendi kendine öğrenmiştir."

562. Ve gene[578]:

"Böyle konuşmamızda, kendi kendimizden hoşlanmamızda ve güzel yaratıldığımızı düşünmemizde şaşacak bir şey yok: Çünkü köpek de son derece güzel görünür; sığır sığır için, eşek eşek için, domuz domuz için son derece güzeldir elbette."

563. Alkimos Platon'un Epikharmos'tan yararlandığı noktalan göstererek, bu ve benzeri örnekleri dört kitap içinde toplamıştır. Epikharmos'un kendi bilgeliğinin farkında olduğunu bir rakibine kehanette bulunduğu dizelerden de anlayabiliriz[579]:

"Sanırım, sanırım derken eminim ki, gelecekte benim bu sözlerim anılacak. Biri bunları alıp şu andaki vezninden çıkararak erguvan rengi bir giysi giydirecek, güzel öykülerle bezeyecek, kendisi yenilmez biri olarak başkalarının kolayca yenildiğini gösterecek."

564. Öyle görünüyor ki, mimos yazan Sophron'un göz ardı edilen kitaplarını da ilk olarak Platon Atina'ya getirmiş ve ona uygun karakterler çizmiştir; bunlar başının altında bulunmuştur. Üç kez Sicilya'ya yolculuk yaptı[580]: birincisi, adayı ve kraterleri görmek için: O yıllarda Hermokrates'in oğlu Dionysios tirandı ve Platon'u yanına gelmesi için zorluyordu; ama o tiranlık üzerine tartışma açıp, insan erdemiyle de başkalarından üstün olmadıkça, salt işine gelen doğru değildir, deyince tiranın canını sıktı. O da öfkelenip "bunak gibi konuşuyorsun" dedi; filozof da "sen de tiran gibi" diye karşılık verdi.

565. Buna kızan tiran önce onu ortadan kaldırmayı düşündü; sonra Dion ile Aristomenes'in ricaları üzerine bunu yapmadı, onu köle olarak satsın diye o sıralar sarayda elçi olarak bulunan Spartalı Pollis'e verdi. O da onu Aigina'ya götürüp sattı. Bunun üzerine Kharmandrides'in oğlu Kharmandros onlardaki bir yasa uyarınca (Atinalılardan kim adaya ayak basarsa, yargılanmadan öldürülür) ona ölüm cezası istemiyle dava açtı. Favorinus'un *Tarih Derlemesi* adlı eserinde söylediğine göre[581], bu yasayı koyan da kendisiydi. Ama biri şaka yollu adaya ayak basanın bir filozof olduğunu söyleyince, onu serbest bıraktılar. Bazıları da onun meclise götürülüp göz altında tutulduğunu anlatırlar: Hiç ağzını açmadan başına geleceklere razı olmuş. Onlar da onu öldürmeyip savaş tutsağı gibi satmaya karar vermişler.

566. Rastlantı sonucu orada bulunan Kyreneli Annikeris yirmi mina —kimilerine göre otuz mina— verip onu kurtardı ve Atina'ya arkadaşlarının yanına yolladı. Onlar da parayı ona hemen geri yolladılar; ama Annikeris Platon için kaygılanmaya bir tek onların hakkı olmadığını söyleyerek bunu kabul etmedi. Bazıları da parayı Dion'un gönderdiğini, ama Annikeris'in kabul etmeyip Platon'a Akademeia'daki küçük bahçeyi satın aldığını söylerler. Anlatıldığına göre, Pollis filozofa karşı davranışından ötürü bir tanrıyı kızdırdığı için, Khabrias'ın karşısında bozguna uğramış, ardından Helike denizinde batmış: Favorinus da *Anılar* adlı eserinin birinci kitabında böyle söyler[582].

567. Ne var ki, Dionysios yatışmadı: Olup biteni öğrenince, Platon'a kendisi hakkında kötü kokuşmamasını bildirdi. Platon da karşılığında Dionysios'u aklından geçirecek kadar boş zamanı olmadığını iletti.

568. İkinci kez genç Dionysios'un yanına gidip kendi kurduğu devlet düzeninde yaşayacak insanlar ve toprak istedi; o da söz verdi; ama sözünü yerine getiremedi. Bazıları da onun Dion ile Theodotes'i adayı kurtarmaya yönlendirdiği için canını tehlikeye soktuğunu söylerler. O zaman Pythagorasçı Arkhytas Dionysios'a mektup yazıp onun için ricada bulundu ve sağ esen Atina'ya dönmesini sağladı. Mektup şöyle:

"Arkhytas Dionysios'a selam eder.

569. "Biz Platon'un bütün dostları, seninle yaptığımız antlaşma gereğince filozofu geri almak için Lamiskos ve Photidas ile adamlarım sana gönderdik. Platon'un senin yanına gelmesi için hepimize nasıl ısrar ettiğini hatırlasan, iyi edersin: Onu yanına çekmeye çok önem veriyordun, özellikle de, ister yanında kalsın, ister ayrılmak istesin, güvenliğini sağlayacağına söz vermiştin. Şunu da anımsa ki, onun senin yanına gelmesini çok önemsemiştin ve o günden sonra onu çevrendekilerden hiçbirini sevmediğin kadar sevmiştin. Bir tatsızlık olduysa, insanca davranmalı ve filozofu bize sağ esen geri vermelisin. Böyle yaparsan, doğru davranmış ve gönlümüzü kazanmış olacaksın."

570. Üçüncü kez Dion'u Dionysios ile barıştırmaya gitti; ama sonuç alamayınca, eli boş yurduna döndü. Eserlerinden anlaşıldığı üzere bir siyasa adamı olmakla birlikte, Atina'da siyasal yaşama girmedi. Bunun nedeni, halkın farklı bir yönetim biçimine alışmış olmasıdır. Pamphile

Anılar adlı eserinin yirmi beşinci kitabında Arkadyalılarla Thebaililerin Megalopolis'i kurarken onu yasa koyucu olarak çağırdıklarını söyler[583]; ama Platon onların hak eşitliğinden yana olmadıklarını öğrenince, oraya gitmedi. Anlatıldığına göre, ölüm cezası istemiyle mahkemeye verilen komutan Khabrias'ın savunmasını hiçbir yurttaş üstüne almaya yanaşmazken, onu Platon savunmuş.

571. Muhbir Krobylos ona Khabrias ile birlikte akropolise çıkarken rastladı ve "Sokrates'in baldıran zehirinin seni de beklediğini bilmeden, başkasını mı savunmaya gidiyorsun?" dedi. O da şöyle karşılık vermiş: "Yurdum için sefere katıldığımda, tehlikelere göğüs gerdim; şimdi de dostuma karşı ödevim olduğu için göğüs gererim."

572. Favorinus'ıın *Tarih Derlemesi* adlı eserinin sekizinci kitabında söylediği gibi[584], sorulu tartışma biçimini ilk olarak Platon getirmiştir[585]. Çözümlemeli araştırma yöntemini Thasoslu Laodamas'a ilk olarak öğreten de odur[586]. Felsefede antipod[587], öge[588], diyalektik[589], nitelik[590], çarpanları eşit olmayan sayı[591], belli sınırlar içinde kalan düzlem[592] ve tanrının öngörüsü[593] kavramlarını ilk kez kullanan da odur.

573. Gene filozofların içinde ilk kez o, Kephalos'un oğlu Lysias'ın konuşmasını[594] Phaidros'ta[595] her sözünü bir bir ele alarak eleştirdi. Ve ilk kez o, gramerin önemini gördü[596]. Kendinden önceki hemen bütün filozoflara ilk karşı çıkan odur, bu nedenle Demokritos'u neden anmadığı merak konusudur[597]. Kyzikoslu Neanthes'in anlattığına göre[598], Platon Olympia'ya çıkarken bütün Yunanlılar dönüp ona bakıyorlarmış; Dionysios'a karşı bir sefer düzenlemeye niyetlenen Dion ile de o zaman karşılaşmış. Favorinus'un *Anılar* adlı eserinde[599] Pers Mithridates'in Akademeia'ya Platon'un bir heykelini diktiği, üstüne de şöyle yazdığı anlatılır: "Rodobates'in oğlu Pers Mithridates Musalara Silanion'un yaptığı Platon heykelini adadı."

574. Herakleides'in anlattığına göre[600], gençliğinde öyle saygılı, öyle terbiyeliymiş ki, kahkaha atarken hiç görülmemiş; böyle bir insan olmasına rağmen, o da komedya ozanlarının alaylarına hedef olmuştur. Theopompos *Hedykhares*'te şöyle der:

"Bir, bir etmez; iki ise, Platon'a göre, ancak bir eder."

575. Anaksandrides *Theseus*'ta[601]:

"Platon gibi kutsal zeytinleri yuttuğu zaman."

576. Timon da sözcük oyunu yaparak onu şöyle alaya alır[602]:
“Eski sihirbazlıkları iyi bilen Platon’un yaptığı gibi.”
577. Aleksis *Meropis*’te[603]:
“Tam zamanında geldin, çünkü ne yapacağımı bilmeden, Platon gibi bir aşağı bir yukarı gezinip hiçbir bilgelik yakalayamadım, ama bacaklarım yoruldu.”
578. Ve *Ankylion*’da[604].
“Bilmediğin konuda konuşuyorsun: Koş Platon’un yanına da sodayla soğan neymiş öğren!”
579. Amphis, *Amphikrates*’te[605]
“Bunun yüzünden elde etmek istediğin ‘iyi’nin, şu Platon’un ‘iyi’si var ya, o da neyse, işte bunun ne olduğunu bilmiyorum. — Bak öyleyse.”
580. *Deksidemides*’te[606]:
“Yüzünü asmaktan başka bir şey bilmiyorsun, Platon, sümüklüböcek gibi kaşlarını kibirle kaldırarak.”
581. Kratinos Yanlış Varsayım'da[607]:
“Besbelli ki insansın ve bir ruhun var.
— Platon’a bakarsan, bundan pek emin değilim, ama öyle olduğumu sanıyorum.”
582. Aleksis Olympiodoros‘ta[608]:
“Ölümlü bedenim kurudu, ölümsüz yanımsa havaya yükseldi.
— Bu Platon’un öğretisi değil mi?”
583. Ve *Asalak*’ta[609]:
“Ya da Platon ile başbaşa konuşmak.”
584. Anaksilas da onu *Botrylion*'da[610], *Kirke*’de[611] ve *Zengin Kadınlar*'da[612] alaya alır.
585. Aristippos *Eskilerin Ahlak Dışı Yaşayışı* adlı eserinin dördüncü kitabında[613] Platon’un birlikte yıldızbilim çalıştığı Aster adında bir delikanlıya âşık olduğunu söyler; ama yukarıda andığımız Dion’a da âşıkmış —bazıları Phaidros’a da âşık olduğunu söylerler— onlar için yazdığı epigramlar aşkını ortaya koyuyor[614]:
“Yıldızlara bakıyorsun, sevgili Yıldız’ım;
keşke gök olsam da, sana binlerce gözle baksam.”
586. Bir başkası[615]:
“Önceleri canlıların arasında pırıl pırıl parlayan

Sabah yıldızıydın; ama öldün, ölüler arasında
Akşam yıldızı olarak parlıyorsun şimdi."

587. Dion'a şu epigram[616]:

"Moiralar Hekabe'ye ve Ilias'taki kadınlara
daha doğarken gözyaşı yazdılar; sana ise Dion,
sen ki şanlı eylemlerinle zafer kazandın,
tanrılar sana büyük umutlar bağlamışlardı.
Şimdi uçsuz bucaksız yurdunda yatıyorsun, Dion,
yurttaşlarının saygısını kazanmış
ve benim ruhumu aşkınla çılgına çevirmiş olarak."

588. Bu epigram Syrakusai'da mezarının üstünde yazılıymış.

589. Aleksis ile yukarıda andığımız Phaidros'a da âşık olup onlar için şu epigramı yazmış[617]:

"Aleksis'in güzel olduğunu, bir tek bunu söylediğim zaman,
her yerde herkes dönüp ona bakıyor.
Neden köpeğe kemik gösteriyorsun, gönlüm?
Sonradan üzülmeyecek misin?
Phaidros'u böyle yitirmedik mi?"

590. Arkheanassa'yı da elde etmiş ve onun için şöyle yazmış[618]:

"Kolophonlu hetaira Arkheanassa benim oldu:
vahşi aşk onun kırışıkları arasına yerleşmiş.
Ah, onun ilk gençliğini yaşayan alçaklar,
ne yangınlardan geçtiniz!"

591. Agathon'a[619]:

"Agathon'u öperken ruhum dudaklarımdaydı:
Zavallı ruhum, öbür tarafa geçti geçiyordu."

592. Bir başkası[620]:

"Sana elma atıyorum: Beni gönülden seviyorsan,
elmayı al, bana erdenliğini ver;
ama istemiyorsan —tanrı korusun— elmayı gene al
ve bu güzelliğin ne kadar kısa sürdüğünü düşün."

593. Bir de şu[621]:

"Ben bir elmayım. Seni seven biri fırlatıyor beni;
haydi kabul et, Ksanthippe:
Sen de ben de sararıp soluyoruz."

594. Dediklerine göre, şu epigramı da ağa yakalanmiş Eretrialılar için yazmış[622]:

“Euboia’nın Eretria soyundanız biz,
Susa yakınlarında bulunuyoruz:
Eyvah, bizim ülkemizden ne kadar uzak!”

595. Bir de şu[623]:

“Kypris Musalara dedi ki: Aphrodite’ye saygı gösterin kızlar,
yoksa Eros’u size karşı silahlandırırım.
Musalar da Kypris’e dediler ki: Bu kurnazlıklar Ares için;
bu çocuk bize karşı uçmaz.”

596. Bir başkası[624]:

“Adamın biri altın buldu, yerine ilmek bıraktı;
bıraktığı altını bulamayan adamsa,
bulduğu ilmekle kendini astı.”

597. Ama Molon ona düşmandı; “Dionysios’un Korinthos’ta olmasında şaşacak bir şey yok; asıl şaşılacak olan, Platon’un Sicilya’da olması” diyordu. Görünen o ki, Ksenophon da ona karşı pek iyi niyetli değildi. Birbirleriyle yarışırcasına benzer eserler yazdılar: *Şölen*, *Sokrates’in Savunması*, *Ahlaki Anılar* —biri *Devlet*’i, öbürü *Kyros’un Eğitimi*’ni yazdı. Platon *Yasalar’*da *Kyros’un Eğitimi*’nin uydurma olduğunu söyler[625]: Gerçekten de Kyros böyle biri değildi— ikisi de Sokrates’i anarlar, ama birbirlerinden hiç söz etmezler, bir tek Ksenophon Anılar’ın üçüncü kitabında Platon’u anar[626].

598. Anlatıldığına göre, Antisthenes de yazılarından birini halka okuyacağı zaman Platon’dan yanında bulunmasını istemiş[627]. Platon da ona ne okuyacağını sorunca, Antisthenes karşı çıkmanın olanaksızlığı üzerine bir yazı okuyacağını söylemiş. Platon ona kendisiyle ters düştüğünü göstererek, “Bu konuda nasıl yazabiliyorsun?” diye sorunca, Antisthenes Platon’a karşı *Sathon* adlı diyalogunu yazdı[628]. O günden sonra birbirlerine karşı sürekli olarak düşmanlık beslemişler. Anlatıldığına göre, Platon *Lysis* adlı eserini okurken, Sokrates “Ey Herakles” demiş, “bu delikanlı bana amma çok yalan söyletmiş!”[629]. Gerçekten de Platon Sokrates’e aslında söylemediği birçok şey söyletmiştir.

599. Platon Aristippos’a karşı da düşmanlık duyuyordu. Nitekim Platon *Ruh Üzerine* adlı eserinde[630] Aristippos’u ölüm anında Sokrates’in

yanında bulunmayıp, Atina yakınlarında Aigina'da oyalandığı için suçlar. Dediklerine göre, Dionysios'un gözüne girdiği için Aiskhines'e karşı da kıskançlık duyuyormuş. Aiskhines yokluktan Dionysios'un sarayına geldiğinde, Platon onu görmezlikten gelirken Aristippos arka çıkmış. Idomeneus'un söylediğine göre[{631}], zindanda Sokrates'i kaçmaya ikna etmek için Kriton'a söylettiği sözler, aslında Aiskhines'e aitmiş; Platon Aiskhines'e düşmanlığından bu sözleri Kriton'a söyletmiş.

600. Platon *Ruh Üzerine*[{632}] ve *Apologia*[{633}] dışında hiçbir eserinde kendinden söz etmez. Aristoteles onun anlatım biçiminin şiirle düzyazı arasında olduğunu söyler[{634}]. Favorinus'un bir yerde söylediğine göre[{635}], Platon *Ruh Üzerine* adlı eserini okurken, bir tek Aristoteles durup dinlemiş, ötekilerin hepsi kalkıp gitmişler. Bazıları da balmumu levhalar üzerinde bulunan *Yasalar* adlı eserini Opuslu Philippos'un kopya ettiğini söylerler. *Epinomis* adlı eser de onunmuş[{636}]. Euphorion[{637}] ile Panaitios[{638}] *Devlet* adlı eserin baş kısmının bir sürü düzeltmeyle dolu olarak bulunduğunu söylerler. Aristoksenos da Devle'in hemen hemen baştan sona kadar Protagoras'ın *İtirazlar* adlı eserinde[{639}] yazılı olduğunu söyler[{640}].

601. Söylentiye göre, ilk eseri Rhaidros'muş[{641}]; çünkü çocukça bir sorun üzerinde duruyormuş[{642}]. Dikaiarkhos da onun yazış biçimini kaba saba diye eleştirir.

602. Anlattıklarına göre, Platon bir gün birini zar oynarken görmüş ve ona çıkışmış; adam az parayla oynadığını söyleyince, "Ama alışkanlık az şey değil" demiş. Ondan öncekiler gibi ileride sözlerinin anılıp anılmayacağı sorulunca, "İnsan önce adını duyurmalı, arkası kendiliğinden gelir" demiş. Bir gün Ksenokrates onun evine geldiğinde, Platon ondan köle çocuğu kırbaçlamasını istemiş; çünkü çok öfkeli olduğu için bu işi kendisi yapamıyormuş.

603. Gene köle çocuklardan birine, "Öfkeli olmasaydım, seni kırbaçlardım" dedi. Ata bindi, ama at gibi gurura kapılma tehlikesine karşı dikkatli olmak gerektiğini söyleyerek binmesiyle inmesi bir oldu. Sarhoşlara aynaya bakmalarını salık veriyordu; çünkü bu uygunsuz durumdan ancak böyle uzak duracaklardı. Sarhoş oluncaya kadar içmenin, insanlara şarabı armağan eden tanrının şenlikleri dışında hiçbir yerde yakışık almadığını söylerdi. Uzun uzun uyumaktan hoşlanmazdı.

*Yasalar'*da şöyle der[643]: “Uyuyan insan hiçbir işe yaramaz.” Doğruluğun duyulacak en tatlı şey olduğunu söylüyordu. *Yasalar*’da doğruluk hakkında şöyle der[644]:

604. “Doğruluk, güzel ve kalıcı bir şeydir, dostum: Ama herhalde insanları inandırmak kolay değil.” Dostlarında ya da kitaplarında kendinden Anılar bırakmak istiyordu; kimilerinin anlattığına göre, kendisi de durmadan yer değiştiriyordu.

605. Favorinus’un *Anılar* adlı eserinin üçüncü kitabında söylediği gibi[645], Philippos’un krallığının on üçüncü yılında yukarıda anlattığımız biçimde öldü. Theopompos Platon’un kral tarafından karalandığını da söyler[646]. Myronianos’un da *Benzerlikler* adlı eserinde belirttiğine göre[647], Philon Platon’un bitlerine ilişkin atasözlerini anıyor ve onun bu yüzden öldüğünü ima ediyormuş.

606. Uzun yıllar felsefe çalışmalarını yürüttüğü Akademeia’ya gömüldü. Bu nedenle okulu Akademeia adıyla da anılmıştır. Cenaze törenine bütün öğrencileri katıldı. Vasiyeti şöyle:

> “Platon bu mallan ve bu vasiyeti bıraktı: Iphistiadai demosundaki arazi, yani kuzeyde Kephisia tapınağından gelen yolun, güneyde Iphistiadai demosundaki Herakles tapınağının, doğuda Phrearroilu Arkhestratos’un, batıda da Kholleidailı Philippos’un çevrelediği arazi hiç kimseye satılamaz, takas edilemez: Burası mümkün olduğu sürece Adeimantos çocuğun olsun[648];

607. “Kallimakhos’tan satın aldığım, Eiresidai demosundaki arazi, yani

> kuzeyde Myrrinuslu Eurymedon’un, güneyde Ksypetaionlu Demostratos’un, doğuda Myrrinuslu Eurymedon’un, batıda da Kephisos’un çevrelediği arazi. Üç gümüş mina. Yüz altmış beş drakhme ağırlığında gümüş kupa, kırk beş drakhmelik tas, ikisi bir arada dört drakhme ve üç obol gelen altın bir yüzükle altın küpe. Duvarcı ustası Eukleides’in bana üç mina borcu var. Artemis’i azat ediyorum. Tykhon, Biktas, Apolloniades ve Dionysios’ıı köle bırakıyorum.

608. “Listesi çıkarılmış eşyalar, bir kopyası da Demetrios’ta. Hiç kimseye

> borcum yok. Vasiyetin yürütücüleri Leosthenes, Speusippos, Demetrios, Hegias, Eurymedon, Kallimakhos ve Thrasippos’tur.”

609. Vasiyeti böyleydi. Mezarının üstüne şu yazıtlar yazılmıştı[649]; birincisi[650]:

“Sağduyusu ve dürüst karakteriyle
ölümlülerin üstünde sivrilen tanrısal Aristokles
burada yatıyor.
Bunca insan arasında biri bilgeliğiyle övgü kazanmışsa eğer,
en büyük övgü onda ve ardında kıskançlık yok.”

610. İkincisi[651]:

“Platon’un bedeni toprağın bağrında,
Ariston oğlunun ruhu ise mutluların ölümsüz mekânında,
her iyi insan, uzaklarda da yaşıyor olsa, ona saygı duyar,
çünkü o tanrısal yaşamı gördü.”

611. Daha yeni bir tanesi[652]:

“Bu mezara neden geldin kartal?
Söyle, yoksa gözlediğin tanrılardan birinin yıldızlı evi mi?
— Ben Platon’un Olympos’a uçan ruhunun imgesiyim,
topraktan doğmuş bedeni ise Attike’de.”

612. Benim epigramım da şöyle[653]:

“Phoibos Yunanistan’da Platon’a can vermeseydi,
insanların ruhunu yazıyla nasıl iyileştirirdi?
İşte, bu tanrıdan olma Asklepios nasıl bedenlerin hekimiyse,
Platon da ölümsüz ruhların hekimi.”

613. Ölümü üzerine bir başka epigram[654]:

“Phoibos insanlar için Asklepios ve Platon’a can verdi,
biri bedeni öbürü ruhu kurtarsın diye.
Bir düğün şöleninin ardından kente geldi:
Zeus’un toprağında kendisi için kurduğu kente.”

614. Epigramlar bunlar.

615. Öğrencileri şunlardı: Atinalı Speusippos, Kalkhedonlu Ksenokrates, Stageiroslu Aristoteles, Opuslu Philippos, Perinthoslu Hestiaios, Syrakusaili Dion, Herakleialı Amyklos[655], Skepsisli Erastos ve Koriskos, Kyzikoslu Timolaos, Lapsekili Euaion, Ainoslu Python ve Herakleides, Atinalı Hippothales ve Kallippos, Amphipolisli Demetrios, Pontoslu Herakleides[656] ve daha birçokları. Onlarla birlikte iki kadın da vardı: Mantineialı Lastheneia ve Dikaiarkhos’un dediğine göre[657], erkek gibi giyinen Phliuslu Aksiothea. Bazıları Theophrastos’un da

onun öğrencisi olduğunu söylerler; Khamaileon'a göre[658], hatip Hypereides ile Lykurgos da öğrencileri arasındaymış. Polemon da böyle anlatıyor[659].

616. Sabinos, *Alıştırma Derlemesi* adlı eserinin dördüncü kitabında Thasoslu Mnesistratos'tan söz ederken, Platon'un öğrencileri arasında Demosthenes'i de anar. Doğru olabilir: "Mademki Platon'a haklı olarak bağlısın ve bu filozofun öğretilerini herhangi birine göre büyük bir çabayla araştırıyorsun, yaşamöyküsü için derlediklerime öğretilerini de katarak[660], sana[661] onun düşüncelerinin yapısını[662], diyaloglarının sırasını[663] ve sonuca varma yöntemini[664] olabildiğince temel çizgileri içinde ve özetleyerek açıklamayı[665] zorunlu buluyorum; çünkü eğer sana bunları ayrıntılarıyla anlatmam gerekirse, hani derler ya, bu tereciye tere satmak olur[666]."

617. İlk diyalog yazarının Elealı Zenon olduğunu söylerler; ama Aristoteles *Ozanlar Üzerine* adlı eserinin birinci kitabında[667], Favorinus'un da *Anılar*'da dediği gibi[668], ilk diyalog yazarının Styralı ya da Teoslu Aleksamenos olduğunu belirtir. Ama ben bu türü Platon'un titizlikle ele alıp, bu alanda güzelliği açısından olduğu kadar bulucusu açısından da birinci olduğunu haklı olarak düşünüyorum. Diyalog, felsefe ve siyasa konularında, konuşmaya katılan kişilerin uygun karakter çizimiyle soru ve yanıtlardan oluşan bir konuşmadır. Diyalektik ise, tartışmaya katılanların soru ve yanıtlarıyla bir görüşü çürütmeye ya da kanıtlamaya yarayan bir tartışma tekniğidir.

618. Platon'un diyalogları, biri serim öbürü araştırma olmak üzere iki türdür. Serim türü, kuramsal ve uygulamalı olmak üzere iki bölüme ayrılır. Bunlardan kuramsal olan doğa ve mantık alanlarıyla ilgilidir, uygulamalı olan da ahlak ve siyasa alanlarıyla. Araştırma türü de, alıştırma ve yarıştırma olmak üzere ikiye ayrılır. Alıştırma, doğurtma ve sınamaya ilişkindir; yarıştırma da karşı çıkma ve çürütmeye.

619. Bazılarının diyalogları başka türlü ayırma savında olduklarını bilmiyor değilim —nitekim bunları dramatik, betimsel ve karma olarak ayırıyorlar— ama bunlar diyalogları felsefeye değil, tragedyaya yakışan bir ayırımla adlandırmışlardır. Timaios gibi doğayla ilgili diyalogları vardır; mantıkla ilgili diyalogları *Politikos*, *Kratylos*, *Parmenides* ve *Sophistes* ahlak alanıyla ilgili diyalogları *Savunma*, *Kriton*, *Phaidon*,

Phaidros, *Şölen*, *Meneksenos*, *Rakipler*, siyasayla ilgili olanlar *Devlet*, *Yasalar*, *Minos*, *Epinomis* ve *Atlantikosu*[669].

620. Doğurtma yöntemiyle ilgili diyalogları, iki *Alkibiades*, *Theages*, *Lysis* ve *Lakhes;* sınamaya ilişkin olanlar *Euthyphron*, *Menon*, *lon*, *Kharmides* ve *Theaitetos*; *Protagoras* gibi karşı çıkma yöntemine ilişkin olanlar vardır; çürütme yöntemine ilişkin olanlar da *Euthydemos*, *Gorgias* ve iki *Hippias*. Diyalogun ne olduğu ve hangi bölümlere ayrıldığı konusunda bu kadar yeter.

621. Platon’un görüş getirip getirmediği konusunda, çok tartışıldığı için bu konuda da bir açıklama yapalım. Bir görüş getirmek; bir görüşü ortaya koymaktır, tıpkı yasa koymak gibi. Sanılan şeye ve sanının kendisine, her ikisine de görüş denir.

622. Bunların içinde sanılan şey, bir öncüldür, sanı ise bir kabuldür. Buna göre Platon zihniyle kesin olarak kavradığı şeyleri ileri sürer, yanlış olanları çürütür, belirsiz olanları da askıda bırakır. Kendi görüşlerini dört kişinin ağzından açıklar: Sokrates, Timaios, Atinalı konuk, Elealı konuk; bu konuklar, bazılarının düşündüğü gibi, Platon ve Parmenides değildir; bunlar adsız ve uydurma kişiliklerdir; çünkü Platon Sokrates’in ağzından da Timaios’un ağzından da kendi görüşünü açıklar. Yanlış görüşleri çürütmek için de Thrasymakhos, Kallikles, Polos, Gorgias, Protagoras, Hippias, Euthydemos ve bunun gibi kişileri kullanır.

623. Kanıtlar yaparken çoğunlukla tümevarım yöntemini kullanır, hem de tek yanlı değil, iki yanlı olarak. Nitekim, tümevarım birtakım doğrulardan hareketle ona özgü bir doğruya uygun biçimde ulaşmakla yapılır. Tümevarımın iki biçimi vardır: Biri karşı çıkarak, öbürü kabul ederek. Karşı çıkma yoluyla olanda, soru sorulan kişinin her yanıtına karşılık söylediği şeyin tersi ileri sürülür; örneğin: Benim babam senin babandan farklı ya da onunla aynı. Eğer senin baban benim babamdan farklı ise, babadan farklı olduğuna göre, baba olamaz; ama eğer benim babamla aynı ise, benim babamla aynı olduğuna göre, benim babamdır.

624. Ve gene: Eğer insan hayvan değilse, bir taş ya da odundur. Ama taş ya da odun olamaz; çünkü canlıdır ve kendiliğinden hareket eder; o halde hayvandır. Eğer hayvansa, köpek ve sığır da hayvansa, buna göre insan da hayvan olduğuna göre, köpek ve sığırdır[670]. Platon bu karşı çıkma ve çatışma yoluyla tümevarım yöntemini görüşlerini açıklamak

için değil, karşısındakini çürütmek için kullanmıştır. Kabul etme yoluyla tümevarım iki türlüdür: biri, tekil olarak araştırılan şeyi tekil olanla kanıtlar, öbürü de evrensel olanı özel olanla kanıtlar. Birincisi retoriğe özgüdür, ikincisi de diyalektiğe. Örneğin, birincide birinin adam öldürüp öldürmediği araştırılır. Kanıt, onun bu süre içinde üstü başı kana bulaşmış bir halde bulunmuş olmasıdır.

625. Bu tümevarım biçimi retoriğe özgü, çünkü retorik tümel olanla değil, tekil olanla ilgilenir. Nitekim, doğrunun kendisini değil, tekil bir doğruyu araştırır. Öbürü diyalektiktir, tümel olanı da önce tekil olanla açıklar. Örneğin, ruhun ölümsüz olup olmadığını ve ölülerden canlıların çıkıp çıkmadığını araştırır. Platon bunu, yani karşıtların kendi karşıtlarından çıktığını *Ruh Üzerine* adlı diyalogunda[{671}] tümel bir önermeyle ortaya koyar. Tümel olan da birtakım tekil önermelerle saptanır: Örneğin, uyumak uyanık olma durumundan çıkar, tersi de öyle; büyük olan da küçük olandan çıkar, tersi de öyle. Platon kendi görüşlerini saptamak için bu yöntemi kullanıyordu.

626. Nasıl ki eskiden tragedyada önceleri yalnızca koro gösteri yapardı, sonra Thespis[{672}] koronun soluk alması için bir oyuncu buldu, Aiskhylos ikinci oyuncuyu, Sophokles de üçüncü oyuncuyu bulup tragedyanın gelişimini tamamladı[{673}], aynı şekilde felsefenin konusu da önceleri bir tek doğa ile ilgiliydi, Sokrates ikinci olarak ahlak konusunu, Platon da üçüncü olarak diyalektiği ekledi, böylece felsefenin gelişimi tamamlandı. Thrasyllos'un söylediğine göre, diyaloglarım tragedya dörtlemeleri gibi yayımlamış: Tragedya ozanları Dionysia, Lenaia, Panathenaia ve Khytroi şenliklerinde dört oyunla yarışırlardı, bunlardan dördüncüsü satir dramı idi. Bu dört oyuna "dörtleme" denirdi.

627. Thrasyllos'a göre, ona ait diyalogları elli altı tanedir, Devlet on kitap —bunun yaklaşık tümü Protagoras'ın *İtirazlar*'ında bulunuyormuş[{674}]: *Tarih Derlemesi* adlı eserinin ikinci kitabında Favorinus böyle söylüyor[{675}]— *Yasalar* on iki kitap olmak üzere. *Devlet* ve *Yasalar* birer kitap sayılarak dokuz dörtlemesi vardır. İlk dörtlemesi ortak bir konu üzerinedir: Nitekim, filozofun yaşamının nasıl olması gerektiğini gösterir. Thrasyllos her bir eseri için biri konuşmacının adından, öbürü ele alman konudan olmak üzere iki başlık kullanır[{676}].

628. Bu birinci dörtlemenin ilk eseri Euthyphron ya da *Dindarlık Üzerine*'dir, bu diyalog sınama niteliklidir; ikincisi *Sokrates'in Savunması*, ahlak içeriklidir; üçüncüsü *Kriton* ya da *Yapılması Gereken Üzerine*, ahlak içerikli; dördüncüsü de *Phaidon* ya da *Ruh Üzerine*, gene ahlak içerikli. İkinci dörtlemenin ilk eseri *Kratylos* ya da *Adların Doğruluğu Üzerine*, mantık içeriklidir; *Theaitetos* ya da *Bilgi Üzerine*, sınama nitelikli; *Sophistes* ya da *Varlık Üzerine*, mantık içerikli; *Politikos* ya da *Krallık Üzerine*, mantık içerikli. Üçüncü dörtlemenin ilk eseri *Parmenides* ya da *İdealar Üzerine*, mantık içerikli; *Philebos* ya da *Haz Üzerine*, ahlak içerikli; *Şölen* ya da *İyi Üzerine*, ahlak içerikli; *Phaidros* ya da *Aşk Üzerine*, ahlak içerikli.

629. Dördüncü dörtlemenin ilk eseri *Alkibiades* ya da *İnsan Doğası Üzerine*, doğurtma nitelikli; ikinci *Alkibiades* ya da *Yakarı Üzerine*, doğurtma nitelikli; *Hipparkhos* ya da *Açgözlü*, ahlak içerikli; *Rakipler* ya da *Felsefe Üzerine*, ahlak içerikli. Beşinci dörtlemenin ilk eseri *Theages* ya da *Felsefe Üzerine*, doğurtma nitelikli; *Kharmides* ya da *Ölçülülük Üzerine*, sınama nitelikli; *Lakhes* ya da *Yiğitlik Üzerine*, doğurtma nitelikli; *Lysis* ya da *Dostluk Üzerine*, doğurtma nitelikli. Altıncı dörtlemenin ilk eseri *Euthydemos* ya da *Kavgacı*, çürütme nitelikli; *Protagoras* ya da *Sofistler*, karşı çıkma nitelikli; *Gorgias* ya da *Konuşma Sanatı Üzerine*, çürütme nitelikli; *Menon* ya da *Erdem Üzerine*, sınama nitelikli.

630. Yedinci dörtlemenin ilk eseri, iki *Hippias* —*Birinci Hippias* ya da *Güzel Üzerine*, *İkinci Hippias* ya da *Yanlış Üzerine*— her ikisi de çürütme nitelikli; *lon* ya da *İlias Üzerine*, sınama nitelikli; *Meneksenos* ya da *Mezar Yazıtı*, ahlak içerikli. Sekizinci dörtlemenin ilk eseri *Kleitophon* ya da *Özendirici*, ahlak içerikli; *Devlet* ya da *Adalet Üzerine*, siyasa içerikli; *Timaios* ya da *Doğa Üzerine*, doğa içerikli; *Kritias* ya da *Atlantikos*, ahlak içerikli. Dokuzuncu dörtlemenin ilk eseri *Minos* ya da *Yasa Üzerine*, siyasa içerikli; *Yasalar* ya da *Yasa Koyma Üzerine*, siyasa içerikli;

631. *Epinomis* ya da *Gece Söyleşisi* ya da *Filozof*, siyasa içerikli. *On Üç Mektup*, ahlak içerikli —mektuplarına "Esenlikler dilerim" diye başlar, Epikuros "İyi yaşa" diye, Kleon da "Selam" diye başlar— Aristodoros'a bir, Arkhytas'a iki, Dionysios'a dört, Hermias, Erastos ve Koriskos'a bir, Leodamas'a bir, Dion'a bir, Perdikkas'a bir, Dion'un arkadaşlarına

iki mektup yazmıştır[677]. Thrasyllos ve başkaları eserlerini böyle sınıflandırıyorlar. Aralarında gramerci Aristophanes'in de bulunduğu bazı kimseler diyalogları üçlemeler içinde toplarlar ve birinci üçlemeye Devlet, Timaios ve Kritias\ alırlar;

632. İkinci üçleme: *Sophistes*, *Politikos*, *Kratylos*; üçüncüsü: *Yasalar*, *Minos*, *Epinomis*; dördüncüsü: *Theaitetos*, *Euthyphron*, *Savunma;* beşincisi: *Kriton*, *Phaidon*, *Mektuplar*. Geri kalan diyaloglar da birer birer ve düzensiz biçimde. Bazıları[678], yukarıda söylediğim gibi, *Devlet* ile başlar; bazıları *Büyük Alkibiades* ile; kimileri *Theages* ile, kimileri de *Euthyphron* ile; başkaları *Kleitophon* ile; kimileri *Timaios* ile; *Phaidros* ile başlayanlar da var[679]; başkaları *Theaitetos* ile başlıyor; birçokları da *Savunma*'yı birinci eser olarak alır. *Midon* ya da *At Yetiştiriciliği*, *Eryksias*[680] ya da *Erasistratos*, *Alkyon*, *Akephaloi*, *Sisyphos*, *Aksiokhos*, *Phaiklar*; *Demodokos*, *Khelidon*, *Yedinci Gün* ve *Epimenides* adlı eserler herkesçe sahte kabul edilir. Favorinus'un *Anılar* adlı eserinin beşinci kitabında söylediğine göre[681], *Alkyon* adlı eser olasılıkla Leon adında birine ait görünüyor.

633. Platon çeşitli terimler kullanmıştır, dolayısıyla çalışma konusu bilgisiz kimselerce kolay anlaşılamaz. Çok özel bir biçimde, bilgeliği zihinle kavranan şeylerin ve gerçekten varolanların bilgisi olarak görür; bu bilgi de ona göre, tanrıya ve bedenden ayrı olan ruha ilişkindir. Bilgeliği özel anlamda felsefe olarak da adlandırır, çünkü felsefe tanrısal bilgeliğe duyulan bir arzudur. Genel anlamda da, örneğin el işçisine bilge derken, her türlü deneyime bilgelik der. Aynı sözcükleri farklı anlamlarda kullanır. "Sıradan" sözcüğünü "basit" anlamında kullanır[682]; Euripides'in Likymnios'unda Herakles ile ilgili olarak şöyle geçiyor[683]:

> "Basit, doğal, son derece dürüst, her türlü bilgeliği işine yansıtan, gevezelik alışkanlığı olmayan."

634. Ama Platon bu sözcüğü "kötü" anlamında da kullanır, "önemsiz" anlamında kullandığı da olur. Çoğu kez aynı anlamda farklı sözcükler kullanır. "Biçim", "cins", "ilkörnek", "ilke", "neden" sözcüklerini "idea" anlamında kullanır. Algılanan şeye "varolan" da der, "varolmayan" da der: Oluştuğu için varolandır, durmadan değiştiği için de varolmayandır. İdeayı ne hareketli ne de durağan olarak tanımlar, aynı şeye hem birlik, hem çokluk der. Ve birçok yerde hep böyle yapar.

635. Söyledikleri üç açıdan açımlanmalı[684]: Birincisi, her bir sözün ne olduğu enine boyuna açıklanmalıdır; ikinci olarak ne amaçla söylendiğine bakılmalıdır: asıl anlamında mı yoksa imgesel anlamda mı, kendi görüşlerini desteklemek için mi yoksa karşısındakini çürütmek için mi? Üçüncü olarak da söylediği şeyler yerinde mi, buna bakılmalıdır. Kitaplarına bazı simgeler konduğu için, bunlar üzerinde de bir açıklama yapalım. Khi işareti anlatım biçimini, söyleyiş yollarını ve genel olarak Platon'a özgü deyimlerin yaygın kullanımını göstermek için kullanılır; diple Platon'un görüş ve düşünceleri için; noktalı khi seçme düşünceleri ve anlatım inceliği için;

636. noktalı diple bazı yayıncıların düzeltmeleri için; noktalı obelos rastgele çıkarılıp atılan yerler için; noktalı ters sigma ikili kullanımlar ve yazıdaki yer değiştirmeler için; keraunion felsefenin gidiş yönü için; asterisk görüşlerindeki tutarlılık için; obelos çıkarılıp atılan yerler için kullanılır[685]. Simgeler bunlar, kitapların sayısı da bu kadar. Yeni yayımlanmış olanları baştan sona incelemek isteyen, yayın sahiplerine ücret ödüyordu: Karystoslu Antigonos[686] *Zenon Üzerine* adlı eserinde böyle söylüyor.

637. Düşünceleri şunlardı[687]: Ona göre ruh ölümsüzdür ve bedenden bedene geçer[688], ilkesi aritmetiktir, bedenin ilkesi ise geometriktir[689]; ruhu her yere yayılan esintinin görünümü olarak tanımlıyordu. Ruh kendi kendine devinir ve üç bölümdür: akıllı bölümü başta yer alır, yiğitlikle ilgili bölümü yürekte, istekle ilgili bölümü de göbek ve karaciğerde bulunur[690].

638. Ruh bedeni ortasından çepeçevre bütünüyle sarar ve birtakım öğelerden oluşur; uyumlu aralıklarla bölünmüş olarak birbirine geçmiş iki çember oluşturur: Bunlardan içerideki çember altıya bölünüp hepsi bir arada yedi çember yapar ve bu çember çapı boyunca içten sola doğru devinir, öbürü de yanlamasına sağa doğru. Bu çember tek olduğu için aynı zamanda egemen olandır; çünkü öbürü içten bölünmüştür. Biri aynı olana ilişkindir, öbürleri ise farklı olana. Platon'a göre, ruhun devinimi, evrenin devinimi ve gezegenlerin dönüşüyle aynıdır[691].

639. Ortadan uçlara doğru bölünme bu şekilde uyum içinde olunca, ruh varlıkları tanır ve içinde uyumlu öğeler barındırdığı için, bunlar arasında uyum kurar. Farklı olanın çemberi düz hareket ettiğinde sanı oluşur, bilginin oluşması ise aynı olana ilişkin çemberin devinimiyle

gerçekleşir. Platon tanrı ve madde olmak üzere evrende iki ilke öne sürer; tanrıya akıl ve neden de der. Madde ise biçimsiz ve sonsuzdur, bileşik nesneler bundan kaynaklanır[692]. Madde eskiden karmakarışık biçimde devinirken, düzeni düzensizlikten daha üstün tutan tanrı onu bir tek yerde topladı[693].

640. Bu varlık ateş, su, hava ve toprak olmak üzere dört öğeye dönüşür; bunlardan evren ve evrendeki varlıklar oluşur. Bir tek toprak değişken değildir; bunun nedeni de, Platon'a göre, toprağı oluşturan biçimler arasındaki farklılıktır; ötekilerin biçimleri eştürdendir —çünkü hepsi bir tek çeşit kenar üçgenden oluşmuştur— ama toprağın biçimi kendine özgüdür: ateşin öğesi piramittir, havanınki sekiz yüzeyli, suyunki yirmi yüzeyli, toprağınki de küp. Bu yüzden ne toprak bunlara dönüşür, ne de bunlar toprağa[694].

641. Bu öğelerin her biri kendi yerlerine ayrılmış değildir, çünkü evrenin dönüş hareketi küçük parçaları sıkıştırıp merkezde toplayarak bir araya getirir, ama büyük parçaları ayırır. Böylece biçimleri değişirken yerleri de değişir[695]. Oluşmuş bir tek evren vardır[696] ve tanrı bu evrenin algılanır olmasını sağlamıştır; canlı cansızdan daha üstün olduğu için, evren de canlıdır[697], ve en üstün nedenin eseridir[698]. Evren tek olarak kurulmuştur ve sonsuz değildir, çünkü bakılarak yapıldığı örnek de tekti.

642. Küre biçimlidir, çünkü onu oluşturanın biçimi de böyledir. O öteki canlıları sarar, evren de hepsinin görüntüsünü kucaklar[699]. Pürüzsüzdür, çevresinde hiçbir örgen yoktur, çünkü bunlara gereksinimi yoktur. Evren bozulmadan kalır, çünkü tanrının içinde dağılmaz[700]. Tüm bu oluşun nedeni tanrıdır, çünkü "iyi" yapısı gereği iyilikçidir[701]. Göğün oluşturucusu da odur, çünkü oluşmuş en güzel şeyin nedeni, zihinsel şeylerin en iyisidir[702]. Dolayısıyla tanrı böyle olduğuna göre, gök de en güzel haliyle en iyi olana benzer, tanrının dışında, başka hiçbir oluşmuş şeye benzemez.

643. Evren ateş, su, hava ve topraktan oluşur. Görülebilmesi için ateşten, katı olması için topraktan, orantılı olması için de su ve havadan oluşmuştur[703] —çünkü katı nesnelerin gücü, bir bütün oluşturmak üzere, bu orantıyı iki orta terimle kurar— işte evren kusursuz olsun ve hiç bozulmasın diye bütün bu unsurlardan oluşmuştur. Zaman sonsuzluğun imgesi olarak oluşmuştur. Evren hep duradurur, ama

zaman göğün dönüşüyle olur: Gece, gündüz, ay ve bu türden her şey zamanın parçalarıdır. Bu yüzden evrenin bu yapısı olmadan zaman olmaz; çünkü zaman onunla birlikte vardır[704].

644. Zamanın oluşturulması için, güneş, ay ve gezegenler oluştu. Mevsimlerin sayısı belli olsun ve canlılar bu sayıya katılsınlar diye de, tanrı güneşin ışığını yaktı. Dünyanın hemen üstündeki çemberde ay, buna yakın olan çemberde güneş, bunun yukarısındaki çemberlerde de gezegenler bulunur. Evren canlı bir dönüşe bağlı olduğu için, kendisi de tümüyle canlıdır[705]. Akılla kavranan canlı varlığa benzer olarak oluşmuş evrenin kusursuz olması için, öteki canlıların doğası da oluştu. Bunlar evrende bulunduğuna göre, zorunlu olarak gökte de olacaktır. Tanrıların özünde çoğunlukla ateş vardır; canlılar üç türlüdür: kanatlılar, suda yaşayanlar ve karada yaşayanlar[706].

645. Yer gökyüzündeki tanrılar içinde en yaşlısıdır; geceyi ve gündüzü oluşturacak bir eser olarak oluşmuştur; merkezde bulunduğu için, merkezin çevresinde döner[707]. Mademki iki neden vardır, diyor Platon, bazı şeylerin akıl sayesinde, bazılarının da zorunlu bir nedenden çıktığını söylemek gerek[708]. Bu sonuncular hava, ateş, toprak ve sudur —bunlar tam olarak öge değil, öğeleri içine almaya uygun nesnelerdir[709]. Bunlar üçgenlerden oluşmuştur ve gene üçgenlerin içinde çözülürler; bunların öğeleri çeşitkenar üçgen ve ikizkenar üçgendir[710].

646. Demek ki, ilkeler ve nedenler, sözü edilen bu iki şeyden ibarettir, bunların ilk örneği de tanrı ve maddedir; madde[711], içermeye uygun başka nesneler gibi, zorunlu olarak biçimden yoksundur[712]. Bunların nedeni zorunluluk; çünkü madde ideaları bir şekilde içine alıp varlıkları oluşturur ve gücü eşit olmadığı için devinir, devinirken kendinden doğanları da devinim içine sokar. Bunlar önceleri akıldışı ve düzensiz biçimde deviniyorlardı, ama evreni oluşturmaya başlayınca, tanrı onlara elinden geldiğince bakışımlı ve düzenli bir devinim kazandırdı.

647. Çünkü göğün yapılmasından önce de iki neden vardı, üçüncüsü oluş idi, ama bunlar açık seçik ayırt edilemiyorlar, bu düzensizlik içinde ancak izleri seçiliyordu; evren oluştuktan sonra, bunlar da düzene girdi[713]. Gök, bütün bu var olan cisimlerden oluşmuştur. Platon'a göre, tanrının ve ruhun cismi yoktur; bu nedenle bozulmazlar ve

etkilenmezler. Yukarıda da söylediğimiz gibi, Platon idealları, doğası gereği nasılsa, öyle kurulmuş olan nedenler ve ilkeler olarak temel alır.

648. İyi ve kötü olan şeyler hakkında şunları söylüyordu. Erek tanrıya benzemektir. Mutlu olmak için erdem yeterlidir. Ama güç, sağlık, duyarlılık ve benzeri araçlarla bedensel ayrıcalıklara gerek vardır; ve zenginlik, soyluluk, ün gibi dış etkenlere. Ama bilge bunlar olmasa da mutlu olacaktır. Siyasal yaşama katılacak, evlenecek{714} ve yürürlükteki yasaları çiğnemeyecektir; halk arasında büyük çatışmalar olduğunda, durumun kesinlikle kolay yatışmaz olduğunu görürse, olanaklar elverdiğince kendi yurdu için yasalar da çıkaracaktır.

649. Platon tanrıların insan işlerini gözlediklerine{715} ve daimonların varlığına{716} inanır. Övgüye değer, akılcı, yararlı, yakışır ve uygun olanı içeren güzel kavramını ilk o ortaya koymuştur. Bunların hepsi doğayı izleyen ve ona uyan şeyle yakından ilgilidir. Terimlerin doğruluğunu tartışma konusu yaptı; doğru soru sorma ve yanıt verme bilgisini de ilk o buldu ve bunu bol bol kullandı. Diyaloglarında kötülerin ölümden sonra da çekmemeleri için, adaleti tanrı yasası olarak, insanları doğru davranmaya yönlendirecek bir güç olarak aldı.

650. Böylece, bazıları onun efsane anlatmaya oldukça düşkün olduğunu düşünmüştür, çünkü ölümden sonrası belirsiz olduğu için{717}, insanlar haksızlıktan bu şekilde uzak dursunlar diye, yazılarına böyle anlatılar almıştı. Aristoteles'in dediğine göre{718}, olguları şu şekilde ayırıyordu. İyilerin bir bölümü ruhtadır, bir bölümü bedendedir, bir bölümü de dışarıdadır. Örneğin doğruluk, sağgörü, yiğitlik, ölçülülük ve benzeri şeyler ruhtadır; güzellik, zindelik, sağlık ve güç bedendedir; insanın dostları, ülkesinin mutluluğu ve zenginlik dış iyilerdendir.

651. Böylece, biri ruhta, biri bedende, biri de dışta olmak üzere üç tür iyi vardır{719}. Sevginin de üç türü vardır: biri doğal sevgi, biri arkadaşlık sevgisi, biri de konukluk sevgisi; doğal sevgi diye ana babanın çocuklarına ve akrabaların birbirlerine duyduğu sevgiyi söylüyoruz; başka canlılar da bu sevgiden paylarına düşeni almışlardır. Arkadaşlık sevgisi diye, Pylades'in Orestes'e duyduğu türden, akrabalıkla ilgisi olmayıp yakın ilişkiden doğan sevgiye diyoruz. Konukluk sevgisi de, yabancılara karşı birlikte olma ve yazışma yoluyla oluşan sevgidir. Böylece sevgi türleri, doğal sevgi, arkadaşlık ve

konukluk sevgisi olmak üzere ayrılır; bazıları dördüncü tür olarak aşk ile ilgili olanı eklerler.

652. Beş tür yönetim biçimi vardır: bunlardan biri demokrasi, öbürü aristokrasi, üçüncüsü oligarşi, dördüncüsü krallık, beşincisi de tiranlıktır. Demokratik yönetim, kentlerde halk kitlesinin egemen olduğu, kamu görevlerine atamaları ve yasaları kendi başına yaptığı yönetim biçimidir. Aristokrasi, zenginlerin de, yoksulların da, adı duyulmuş kimselerin de yönetim başında bulunmadığı, kentin başında ancak en iyilerin bulunduğu yönetim biçimidir. Oligarşi, kamu görevlilerinin gelir üstünlüğüne göre atandığı yönetim biçimidir: Gerçekten de zenginlerin sayısı yoksullardan azdır. Krallık yönetiminin bir türü yasalara, öbür türü soya dayalıdır. Kartaca'daki krallık yasalara dayalıdır: Çünkü satın alınabilir[720].

653. Buna karşılık Sparta ve Makedonya'da soya dayalıdır; çünkü krallık belli bir ailenin elindedir. Tiranlığa gelince, bu da birinin insanları kandırarak ya da zor kullanarak yönettiği bir yönetim biçimidir. Böylece yönetim biçimleri demokrasi, aristokrasi, oligarşi, krallık ve tiranlıktır. Adaletin de üç türü vardır: tanrılara karşı, insanlara karşı ve ölülere karşı adalet. Nitekim, yasalara uygun kurban kesenler ve tapınaklarla ilgilenenler besbelli ki tanrılara karşı dindarca davranıyorlar; aldığı borcu ve emaneti geri verenler insanlara karşı adil davranıyorlar; mezar anıtlarıyla ilgilenenler de, belli ki, ölülere karşı adil davranıyorlar. Böylece adaletin de tanrılara karşı, insanlara karşı ve ölülere karşı olmak üzere türleri vardır.

654. Bilginin üç türü vardır: uygulamalı bilgi, yaratıcı bilgi ve kuramsal bilgi. Ev ve gemi yapımıyla ilgili olan, yaratıcı bilgidir; çünkü bununla yaratılan eserler gözle görülebilir. Devlet yönetme, flüt çalma, kithara çalma ve bunun gibi olanlar uygulamalı bilgidir; çünkü bunun yarattığı şeyleri gözle görmek mümkün değildir[721], ama bu bilgiler bir şey gerçekleştirirler: nitekim biri flüt çalar, biri kithara çalar, öbürü de insanları yönetir. Geometri, uyumbilim ve yıldızbilim ise kuramsal bilgidir; çünkü bunlar ne bir şey gerçekleştirirler ne de yaratırlar; ama geometri uzmanı çizgilerin birbirine göre durumunu inceler; uyumbilimci sesleri, yıldızbilimci de yıldızları ve evreni. Böylece bilginin de kuramsal, uygulamalı ve yaratıcı türleri var.

655. Hekimliğin beş türü vardır: ilaçlı hekimlik, cerrahi, diyet uzmanlığı, hastalık tanısı ve ilkyardım. İlaçlı hekimlik, hastalıkları ilaçla iyileştirir; cerrahi keserek ve yakarak sağlığa kavuşturur; diyet uzmanlığı insanı diyet aracılığı ile hastalıktan uzak tutar; hastalık tanısı hastalıklara tanı koyarak; ilkyardım da anında yardım ederek insanı acıdan kurtarır. Böylece hekimliğin türleri, ilaçlı hekimlik, cerrahi, diyet uzmanlığı, ilkyardım ve hastalık tanısıdır.

656. Yasalar ikiye ayrılır: biri yazılı, öbürü yazılı olmayan yasalar. Kentlerde bizi yöneten yasalar, yazılı yasalardır. Geleneklerden doğan yasalar ise, yazılı olmayan yasalardır: örneğin, agoraya çıplak gitmemek, kadın giysisi giymemek gibi. Nitekim, bu hareketleri engelleyen bir yasa yoktur, ama gene de bunları yapmayız, çünkü yazılı olmayan yasa engeller. Demek ki yazılı olan ve yazılı olmayan olmak üzere iki yasa türü var. Beş konuşma türü vardır: Bunlardan biri siyasa adamlarının mecliste yaptığı konuşma, ki buna siyasal konuşma deniyor.

657. Öbür konuşma türü, konuşmacıların örnek olsun diye[722] yazdıkları, övgü, yergi ve suçlama amacıyla ortaya koydukları konuşma türüdür: bu türe, söylev sanatı denir. Üçüncü konuşma türü, kişilerin birbirleriyle yaptıkları söyleşilerdir: Bu türe de özel konuşma denir. Öbür konuşma türü, kısa sorularla ve bunlara verilen yanıtlarla yapılan konuşmadır: Buna diyalektik konuşma denir.

658. Beşinci konuşma türü de, zanaatkarların kendi zanaatları üzerine yaptıkları söyleşidir: Buna da teknik konuşma denir. Böylece konuşma türleri siyasal, retorik, özel, diyalektik ve teknik konuşmalardır.

659. Müzik üçe ayrılır: salt insan sesiyle yapılan müzik: örneğin şarkı; ikincisi, insan sesi ve ellerle yapılan müzik: örneğin kithara eşliğinde şarkı; üçüncüsü salt elle yapılan müzik: örneğin kithara çalma. Böylece müziğin bir türü salt insan sesiyle, bir türü insan sesi ve elle, bir türü de elle oluyor. Soyluluk dört türe ayrılır: biri, doğru düzgün ve dürüst atalardan gelenlerin soylu olduğu söylenir. Öbürü, güç sahibi ve yönetici olmuş atalardan gelenlerin soylu olduğu söylenir. Bir başkası, komutanlık ya da yarışmalarda birincilik gibi nedenlerle adı duyulmuş atalardan gelenlere soylu diyoruz.

660. Bir başka tür için, insan ruhça üstün yaratılışlı ve yüce gönüllü ise, ona da soylu derler; ve soyluluğun bu türü, en üstün olanıdır. Böylece

soyluluk türlerinden biri düzgün atalardan, öbürü güçlü atalardan, bir başkası ünlü atalardan, biri de kişinin kendi düzgünlüğünden kaynaklanıyor. Güzellik üçe ayrılır: biri, yüz güzelliği gibi övülecek güzellik; öbürü, kullanışlı güzellik: örneğin araç, ev ve benzeri şeyler kullanım açısından güzeldir; yasalarla, törelerle ve benzeri şeylerle ilgili güzellik de yarar açısından güzeldir. Böylece güzellik türleri övgü, kullanım ve yarar açısından olmak üzere ayrılır.

661. Ruh üçe bölünür: biri akıllı, biri istek duyan, öbürü de kızgın bölüm. Bunlardan akıllı bölüm tartma, ölçüp biçme, düşünme ve benzeri etkinliklerin nedenidir; ruhun istek duyan bölümü yemek yeme, cinsel ilişki ve benzeri şeylere karşı istek nedenidir; kızgın bölümü de yiğitlik, haz, acı ve öfke nedenidir. Böylece ruhun akıllı, istek duyan ve kızgın bölümleri vardır.

662. Tam erdem dört türdür: biri sağgörü, biri adalet, öbürü yiğitlik, dördüncüsü de ölçülülük.

663. Bunlardan sağgörü düzgün davranma nedenidir; adalet toplumsal ilişki ve anlaşmalarda doğru davranma nedenidir; yiğitlik tehlikelerde ve korkulacak durumlarda işten kaçmama, tersine dayanma nedenidir; ölçülülük de tutkuları bastırma ve hiçbir hazzın kölesi olmadan derli toplu yaşama nedenidir. Böylece erdemin bölümlerinden biri sağgörü, öbürü adalet, üçüncüsü yiğitlik, dördüncüsü de ölçülülüktür.

664. Egemenlik beş bölüme ayrılır: biri yasal, biri doğal, biri alışkanlığa dayalı, dördüncüsü soya dayalı, beşincisi de zorbalığa dayalı egemenlik.

665. Kentlerdeki yöneticiler yurttaşlar tarafından seçildiği zaman, yasaya uygun olarak egemen olurlar; yalnız insanlar arasında değil, öteki canlılarda da erkekler doğal olarak egemendir: Nitekim her yerde çoğunlukla erkekler dişiler üzerinde egemendir. Alışkanlığa dayalı egemenlik, eğitmenlerin çocuklara, öğretmenlerin öğrencilere egemenliği gibidir. Soya dayalı egemenliğin de Sparta krallarının egemenliği gibi olduğu söylenir: Çünkü krallık bir ailenin elindedir. Makedonya'daki egemenlik de aynı türdendir; çünkü orada da krallık bir ailenin elindedir. Zorbalıkla ya da insanları kandırarak başa geçenler, yurttaşların onayı olmadan egemen olurlar: Bu tür egemenliğe, zorbalığa dayalı egemenlik denir. Böylece egemenlik türleri yasal, doğal, alışkanlığa dayalı, soya dayalı ve zorbalığa dayalı diye ayrılır[723].

666. Söz söyleme sanatı altı türdür: Birine karşı savaşmak ya da ittifaka girmek teşvik edildiğinde, bu konuşma türüne teşvik konuşması denir. Savaş ya da ittifak teşvik edilmeyip barış teşvik edildiğinde ise, bu konuşma türü caydırıcı konuşmadır. Söz söyleme sanatının üçüncü türü, birinden yana haksızlığa uğradığını öne sürüp bu kişi birçok kötülükten sorumlu gösterildiğinde, bu konuşma türüne suçlama denir. Söz söyleme sanatının dördüncü türüne [savunma denir], kişi kendini suçsuz gösterip hiçbir uygunsuz davranışta bulunmadığım ileri sürdüğünde, bu türe savunma denir.

667. Söz söyleme sanatının beşinci türü: Biri hakkında iyi konuşup onun doğru düzgün bir insan olduğu ortaya konduğunda, bu türe övgü denir. Altıncı tür, birinin beş para etmez olduğu ileri sürüldüğünde, bu türe de yergi denir. Böylece söz söyleme sanatı türleri övgü, yergi, teşvik, caydırma, suçlama ve savunmadır.

668. Doğru konuşma dört bölümde incelenir: bir, söylenmesi gereken şeyler; iki, konuşmanın uzunluğu; üçüncüsü, kimlerin karşısında konuşulacağı; dördüncüsü de, konuşmanın zamanı. Söylenmesi gereken şeyler, konuşanın ve dinleyenin işine yarayacak şeyler olmalıdır; söylenecek şeyler gerekenden az ya da çok olmamalıdır.

669. Kimlerin karşısında konuşulacağı konusunda, yaşlı kimselerin önünde konuşulacaksa{724}, konuşmayı onlara göre ayarlayıp yaşlılara göre konuşmak gerek; gençlerin önünde konuşulacaksa, gençlere göre konuşulmalıdır. Konuşmanın zamanına gelince, tam zamanında konuşmalı, ne daha önce ne daha sonra; yoksa konuşma başarısız olur ve doğru konuşma olmaz.

670. İyilik dörde ayrılır: parasal ve bedensel iyiliklerle bilgi ve konuşmayla yapılan iyilikler. Parasal iyilik, ihtiyaç içinde olanın rahatlaması için, insanın para durumuna göre yaptığı yardımdır; bedenle yapılan iyilik, insan dayak yiyenlerin yanına koşup yardım ettiğinde, birine yaptığı iyiliktir;

671. İnsanları eğitenler, İyileştirenler, bir erdem öğretenler, bilgiyle iyilikte bulunurlar; biri mahkemeye gidip bir başkasına yardımcı olur, onu savunmak için uygun bir konuşma yaparsa, konuşmasıyla iyilik etmiş olur. Böylece iyilik türleri parasal, bedensel, bilgiyle, dördüncüsü de konuşmayla yapılan iyiliklerdir.

672. Olguların sonu dört türlü gelir: Biri, işler alınan karar ve yasa gereği yürütüldüğü zaman, yasal yoldan tamamlanır; gün, ay, yıl ya da mevsimler gibi doğal yoldan gelir. Ev yapımı gibi sanat yoluyla tamamlanır: İnsan evini yapar bitirir; ya da gemi yapımı gibi: Gemi yapılıp bitirilir.

673. İşler beklendiğinden farklı biçimde sonuçlandığı zaman, bu son, rastlantıyla da olur. Böylece işlerin sonu yasal yoldan, doğal yoldan, sanat yoluyla ve rastlantı sonucu gelir. Olanak dört türe ayrılır: biri, ölçüp biçmek ve düşünmek gibi, zihinle gerçekleştirdiğimiz şey; öbürü, yürümek, vermek, almak ve benzeri eylemler gibi bedenle gerçekleştirdiğimiz şeyler. Üçüncüsü, asker ve para çokluğuyla yaptığımız şey: Büyük olanak sahibi kral denmesi buradan geliyor; olanağın dördüncü ayırımı da iyilik ve kötülük görmek, iyilik ve kötülük yapmaktır: örneğin, hastalanabiliriz, eğitim görebiliriz, sağlığımıza kavuşabiliriz ve bunun gibi şeyler. Böylece olanağın bir türü zihinde, bir türü bedende, bir türü orduda ve parada, bir türü de yapmak ve etkilenmekte bulunuyor.

674. İnsan sevgisi üç türlü gerçekleşir: Biri merhabalaşmayla olur; örneğin, insanlar karşılaştıkları kimseye merhaba der ve sağ ellerini uzatıp selâmlaşırlar. Öteki tür, zor durumda olanlara yardım edildiğinde gerçekleşir. İnsan sevgisinin öbür türü, insanın sofrasını herkese açmasıdır. Böylece insan sevgisi merhabalaşmakla, iyilik yapmakla, konuk ağırlamak ve toplumsal ilişkilere düşkün olmakla gerçekleşiyor.

675. Mutluluk beş bölüme ayrılır: biri sağduyu, öbürü güçlü duyarlılık ve beden sağlığı; üçüncüsü yapılan işlerde başarı; dördüncüsü, insanlar arasında adını duyurma; beşincisi de, para ve yaşam için gerekli şeyler konusunda refah.

676. Sağduyu eğitim ve çok yönlü deneyimle oluşur; güçlü duyarlılık bedenin organlarına bağlıdır: örneğin, insan gözleriyle görürse, kulaklarıyla işitirse, burnu ve ağzıyla duyumlaması gerekeni duyumlarsa, bunun adı güçlü duyarlılıktır. Başarı, erdemli bir insanın

hedeflediği ve yapması gereken şeyleri dosdoğru gerçekleştirmesidir. Adını duyurma, kişinin kendisi hakkında iyi şeyler konuşulmasıdır; insan yaşam araçlarına[725] hem dostlarına yardım edecek kadar, hem de toplumsal bir yükümlülüğü onuruyla ve zorlanmadan yerine getirecek kadar sahipse, bunun adı refahtır. Bunların hepsi kimde varsa, o kişi tam anlamıyla mutludur.

677. Sanatlar birinci, ikinci ve üçüncü olmak üzere üçe ayrılır. Birincisi madencilik ve kerestecilik: Nitekim bunlar üretici sanatlardır. Metal işçiliği ve marangozluk kullanılan malzemenin biçimini değiştirir[726]: Nitekim, metal işçisi demirden silah yapar; marangoz da tahtadan flüt ve lir yapar. Üçüncüsü de bunları kullanma sanatıdır; Örneğin, binicilik sanatı dizgin kullanır, savaş sanatı silah, müzik sanatı da flüt ve lir kullanır. Böylece birinci, ikinci ve üçüncü olmak üzere üç tür sanat vardır.

678. “İyi” dört türe ayrılır: Bunlardan birincisi, kişisel olarak erdem sahibi olana iyi diyoruz; öteki, erdemin ve adaletin kendisine iyi diyoruz; üçüncüsü, yiyecek, uygun beden eğitimi ve ilaç; dördüncü olarak da flüt çalma, sahne oyunculuğu ve benzeri etkinliklerin iyi olduğunu söylüyoruz. Böylece, “iyi”nin dört türü vardır: biri erdemli olma, öbürü erdemin kendisi, üçüncüsü yiyecek ve yararlı beden eğitimi; dördüncü olarak da flüt çalma, sahne oyunculuğu ve şiir sanatlarının iyi olduğunu söylüyoruz.

679. Varlıkların bir kısmı kötü, bir kısmı iyi, bir kısmı da ne iyi ne kötüdür. Bunların içinde her zaman zarar verebilecek şeylere, örneğin düşüncesizlik[727], akılsızlık, haksızlık ve benzerlerine kötü diyoruz. Bunların karşıtları ise iyidir. Bazen yararlı bazen zararlı olan şeyler >örneğin gezinmek, oturmak, yemek yemek— <ya da> tümden ne zararlı ne de yararlı olmayan şeyler, ne iyidir ne de kötü. Böylece varlıkların bir kısmı iyi, bir kısmı kötü, bir kısmı da ne iyi ne kötüdür.

680. İyi toplum düzeni üçe ayrılır: birincisi, eğer güçlü yasalar varsa, buna iyi düzen deriz; öbürü, eğer yurttaşlar yürürlükteki yasalara uyuyorlarsa, buna da iyi düzen deriz; üçüncüsü de, yasalar yok da, insanlar töre ve alışkanlıklara göre gereğince yönetiliyorlarsa, bu da iyi düzendir. Böylece iyi toplum düzeninin bir türü güçlü yasaların varlığı ile; bir türü var olan yasalara uyulduğu takdirde; üçüncüsü de, insanlar iyi töre ve alışkanlıklarla yönetildiği takdirde gerçekleşiyor.

681. Düzensizlik üçe ayrılır: Bunlardan biri, hem yabancılar hem yurttaşlar için kötü yasalar varsa;

682. öbürü, insanlar var olan yasalara uymuyorlarsa; üçüncüsü de, yasa diye bir şey yoksa. Böylece düzensizliğin bir türü yasaların kötü olmasından; öbür türü, insanların var olan yasalara uymamasından; üçüncü türü de hiç yasa olmamasından kaynaklanıyor.

683. Karşıtlar üçe ayrılır: örneğin, adaletin haksızlığa, sağgörünün akılsızlığa vb. karşıt olması gibi, iyi şeylerin kötü şeylere karşıt olduğunu söyleriz. Ama kötü şeylerin karşıtı olan kötü şeyler de vardır: örneğin, müsriflik pintiliğin karşıtıdır, haksız yere işkence görmek haklı yere işkence görmenin karşıtıdır; ve bunun gibi kötü şeyler kötü şeylerin karşıtıdır. Ağır hafifin, hızlı yavaşın, siyah beyazın karşıtıdır; ne iyi ne kötü olan bu şeyler, kendi içlerinde birbirlerinin karşıtıdır.

684. Böylece karşıtların bir türü: iyi kötüye karşıttır; bir türü, kötü kötüye karşıttır; bir türü de, ne iyi ne kötü olan şeyler kendi içlerinde birbirlerine karşıttır.

685. İyi şeyler üç türdür: insanın sahip olabildiği iyi şeyler, pay alabildiği iyi şeyler ve kendi başına var olan iyi şeyler. Sahip olunabilen iyi şeyler, adalet ve sağlık gibi, İnsanın sahip olabildiği şeylerdir; pay alınabilen iyi şeyler, insanın sahip olamadığı, ama pay alabildiği şeylerdir: örneğin, iyiye sahip olunamaz, ama iyiden pay alınabilir. Kendi başına var olan iyi şeyler de, ne sahip olduğumuz ne de pay alabildiğimiz şeylerdir: Bunlar kendi başlarına vardır; örneğin, erdemli <ve> adil olmak iyidir; bunlara ne sahip olabilir ne de pay alabilirsiniz, [erdemli ve doğru olmak] kendi başına var olan bir şeydir. Böylece, iyi şeylerin bir türüne sahip olunabilir, bir türünden pay alınabilir, bir türü de kendi başına vardır[{728}].

686. Karar alırken üç tür etmen rol oynar: bunlardan biri, geçmiş zamanlara bakarak alınan karar; biri geleceği göz önünde tutarak, biri de içinde yaşadığımız zamana bakarak alınan karar. Geçmişten alınan örnekler, örneğin, güvensizlik duydukları için Spartalıların başına gelenler; içinde yaşadığımız zamandan, örneğin, surların zayıflığını, insanların korkaklığını, yiyecek kıtlığını göstermek gibi; gelecekten de, örneğin, Yunanistan'ın önüne gölge düşürmemek için elçiliklere kuşkuyla bakmamak. Böylece kararların bir kısmı geçmişe, bir kısmı yaşanan güne, bir kısmı da geleceğe bakılarak alınıyor.

687. Sesler, biri canlı öbürü cansız olmak üzere ikiye ayrılır. Canlı yaratıkların sesi canlıdır, nesnelerin sesi ve gürültü cansızdır. Canlı sesin bir türü tane tane çıkar, öbür türü öyle çıkmaz, insanların sesi tane tanedir, hayvanlarınki öyle değildir. Böylece bir canlı bir de cansız ses var.

688. Varlıkların bir kısmı ayrışabilir, bir kısmı ayrışmaz niteliklidir. Ayrışabilir varlıkların bir kısmı benzer unsurlardan oluşmuştur, bir kısmı farklı unsurlardan. Ayrışmaz varlıklar birlik, nokta ve nesnelerin sesi gibi, bölünmeyen ve bileşik olmayan varlıklardır; ayrışabilir varlıklar da hece, iki sesli akor, hayvanlar, su ve altın gibi, bileşik varlıklardır.

689. Eş unsurlu varlıklar su, altın, her türlü sıvı ve benzeri şeyler gibi, benzer unsurlardan oluşmuş, miktarı dışında, bütünü parçalarından farklı olmayan varlıklardır. Farklı unsurlardan oluşma varlıklar da, ev ve benzeri şeyler gibi, farklı parçalardan oluşmuşlardır. Böylece varlıkların bir kısmı ayrışabilir, bir kısmı ayrışamaz; ayrışabilir olanların da bir kısmı eş unsurlardan, bir kısmı farklı unsurlardan oluşmadır.

690. Varlıkların bir kısmı “kendi başınadır”, bir kısmına da göreli denir. “Kendi başına” denen varlıklar hiçbir açıklama gerektirmeyen varlıklardır. Bunlar insan, at ve başka canlılar gibi şeyler olabilir.

691. Nitekim, bunları anlamak için açıklama gerekmez. Buna karşılık, göreli dediğimiz şeyler bir açıklama gerektirir; örneğin, bir şeyden daha büyük, bir şeyden daha hızlı, bir şeyden daha güzel ve benzeri: nitekim, daha büyük olan, kendinden küçük olana göre daha büyüktür, daha hızlı olan da bir şeyden <daha hızlıdır>. Böylece varlıkların bir kısmına “kendi başına”, bir kısmına göreli denir. Aristoteles’e göre, Platon ilk unsurları da böyle ayırıyordu. Gramerci Seleukos’un *Felsefe Üzerine* adlı eserinin birinci kitabında söylediği gibi, bir Platon daha vardı: O da filozoftu, Rodosluydu ve Panaitios’un öğrencisiydi[729]. Bir başka Platon Peripatosçu, Aristoteles’in öğrencisi; bir başkası Praksiphanes’in öğrencisi[730]; biri de eski komedya ozanı Platon.

NOTLAR

IV. KİTAP

Speusippos

692. Platon hakkında anlatılanları dikkatle gözden geçirdikten sonra onunla ilgili olarak olanakların elverdiği ölçüde toplayabildiklerimiz bunlar. Onun yerine Eurymedon oğlu Atinalı Speusippos geçti. Myrrhinus demosundan, Platon'un kız kardeşi Potone'nin oğlu Speusippos. Yüz sekizinci Olimpiyat'tan[{731}] itibaren sekiz yıl okulun başkanlığını yaptı. Platon'un Akademeia'da kurduğu sanat okuluna Kharitlerin heykellerini adadı[{732}]. Platon'un görüşlerine bağlı kaldı. Ama karakteri onunki gibi değildi: Çünkü çabuk parlayan ve hazlarına yenik düşen bir insandı. Bir öfke anında küçük bir köpek yavrusunu kuyuya attığını ve zevki için Makedonya'ya Kassandros'un düğününe gittiğini anlatırlar.

693. Söylendiğine göre, Platon'un kız öğrencileri Mantineialı Lastheneia ile Pleiuslu Aksiothea onun da öğrencileri olmuşlar. Dionysios da ona yazdığı iğneleyici bir mektubunda şöyle diyor: "Bilgeliği senin Arkadyalı kız öğrencinden de öğrenebiliriz. Platon okuluna gelenlerden para almıyordu, sen ise ücret istiyorsun ve bunu ödemeye gönlü olandan da olmayandan da para alıyorsun." Diodoros'un *Anılar* adlı eserinin birinci kitabında söylediğine göre, bilimlerde ortak bir temel gören ve bunları birbirine olabildiği kadar bağlayan ilk filozof oydu; Kaineus'a[{733}] göre, İsokrates'in sır dediği şeyleri de ilk açığa vuran o olmuştur.

694. Ve kuru dallardan kolay taşınır sepet yapma yöntemini de ilk bulan odur.

695. Geçirdiği felç yüzünden bedence çökünce, Ksenokrates'e adam yollayıp onu okuldaki yerini almaya çağırdı. Anlatıldığına göre, Akademeia'da arabayla dolaşırken Diogenes[{734}] ile karşılaşmış ve onu "Esenlikler dilerim" diye selamlamış; ama Diogenes, "Bu halinle yaşamaya katlandığın için ben sana aynı şeyi söyleyemeyeceğim" diye karşılık vermiş. Sonunda, umutsuz bir yaşlı olarak yaşamına kendi elleriyle son verdi. Ona yazdığım epigram şöyle[{735}]:

"Speusippos'un bu şekilde öldüğünü öğrenmeseydim,

hiç kimse bana onun damarlarında Platon'un kanının
dolaşmadığını söyletemezdi;
çünkü bu kadar küçük bir şey yüzünden
umutsuzluğa kapılıp ölmezdi."

696. Plutarkhos *Lysandros ile Sulla'nın Yaşamı*'nda[736] onun bit içinde yüzdüğünü[737] söyler. Timotheos'un *Yaşamlar Üzerine* adlı eserinde söylediği gibi[738], bedeni eriyip gitmişti. Gene onun anlattığına göre, çirkin birine âşık olmuş zengin bir adama, "Buna ne gerek var?" demiş, "ben sana on talanta daha güzelini bulurum."

697. Çok sayıda anı, bir sürü de diyalog[739] bırakmıştır; aralarında şunlar vardır:

Kyreneli Aristippos,
Zenginlik Üzerine, bir kitap[740],
Haz Üzerine, bir kitap,
Adalet Üzerine, bir kitap,
Felsefe Üzerine, bir kitap,
Dostluk Üzerine, bir kitap,
Tanrılar Üzerine, bir kitap,
Filozof, bir kitap,
Kephalos'a, bir kitap,
Kephalos, bir kitap,
Kleinomakhos ya da *Lysias*, bir kitap,
Ruh Üzerine, bir kitap,
Gryllos'a[741], bir kitap,

698. [*Aristippos*, bir kitap],
Sanatların Eleştirisi, bir kitap,
Diyalog İçinde Anılar,
Teknik, bir kitap,
Bilim Konularındaki Benzerlikler Üzerine Diyaloglar, on kitap,
Bölümlemeler ve Benzerliğe İlişkin Varsayımlar,
Cins ve Tür Örnekleri Üzerine,
"Tanıksız" Söyleve[742],
Platon'a Övgü,
Dion'a, Dionysios'a,
Philippos'a Mektup,
Yasama Üzerine,

Matematikçi,
Mandrobolos[743]
Lysias[744],
Tanımlar,
Anıların Düzeni.

699. Hepsi 43.475 satırdır. Timonides, Dion ile Bion'un başarılarını anlattığı tarih eserini ona adamıştır. *Anılar* adlı eserinin ikinci kitabında Favorinus, Aristoteles'in onun kitaplarını üç talanta satın aldığını söyler[745].

700. Herophilos'un okulundan İskenderiyeli bir hekim olan başka bir Speusippos daha vardı.

Ksenokrates

701. Agathenor’un oğlu Ksenokrates Khalkedonluydu; gençliğinden itibaren Platon’un öğrencisi oldu, hatta onunla birlikte Sicilya’ya da gitti. Yaratılışça ağırkanlıydı, öyle ki Platon onu Aristoteles ile karşılaştırırken, “Birini mahmuzlamak gerek, öbürünü de dizginlemek” diyordu; bir de “Şu atın karşısında yarışa hazırladığım eşeğe bak!” diyordu. Bununla birlikte Ksenokrates’in saygın bir görünümü vardı, yüzü hiç gülmezdi, bu nedenle Platon ona sık sık “Kharitlere kurban kesmelisin, Ksenokrates”[{746}] derdi. Zamanının çoğunu Akademeia’da geçirirdi; ama kente gidecek olduğunda, bütün yaygaracılar ve hamallar onun yolundan çekilirmiş.

702. Bir gün hetaira Phryne onu baştan çıkarmaya niyetlenmiş, binlerinden kaçıyormuş gibi yapıp onun kulübesine sığınmış. Filozof da insanlık gösterip kadını içeri almış; içeride küçücük bir tek yatak olduğundan, yatarken yatağını onunla paylaşmış; ve sonunda kadın o kadar ısrar ettiği halde, hiçbir şey elde edemeden yataktan kalkmış. Neler olup bittiğini soranlara da bir erkeğin değil, bir heykelin yanından geldiğini söylemiş. Bazıları da öğrencilerinin onun yatağına Lais’i yerleştirdiğini anlatırlar; ama Ksenokrates kendini tutmasını o kadar iyi biliyormuş ki, cinsel organının kesilmesine ve yakılmasına birçok kez dayanmış. Çok güvenilir bir insanmış: O kadar ki, yemin etmeden tanıklık yapmak mümkün olmadığı halde, Atinalılar bir tek onun bunu yapmasına izin veriyorlarmış.

703. Ayrıca kendine yetme konusunda da son derece başarılıydı. Nitekim, İskender ona yüklü bir para gönderdiğinde, üç bin Attike drakhmesi almış, daha çok adam beslediği için onun daha çok paraya gereksinimi olduğunu söyleyerek, geri kalanını ona yollamış. Gene, Myronianos’un *Benzerlikler* adlı eserinde söylediğine göre[{747}], Antipatros’un gönderdiği parayı da kabul etmedi. Dionysios’un sarayında Khoes şenliğinde çok içtiği için ödül olarak altın bir çelenk almış ve dışarı çıkıp onu hep çiçek çelenkleri bıraktığı Hermes heykeline bırakmış. Başka elçilerle birlikte Philippos’a gönderildiği anlatılır; ötekiler Philippos’un armağanlarıyla yumuşayıp şölenlere

katılmışlar, onunla sohbet etmişler, Ksenokrates ise bunların hiçbirini yapmamış. Bu yüzden Philippos da onu huzuruna kabul etmemiş[748].

704. Böylece elçiler Atina'ya döndükten sonra, Ksenokrates'in onlarla birlikte boşu boşuna elçi gittiğini söylemişler; Atinalılar da onu cezalandırmaya hazırlanıyorlarmış ki, ondan o günlerde devletle daha çok ilgilenmeleri gerektiğini öğrenince ("çünkü Philippos onların rüşvet aldıklarını, ama beni kesinlikle elde edemeyeceğini biliyordu" dedi), onu iki kat onurlandırmışlar. Sonradan Philippos ona gönderilen elçiler içinde bir tek Ksenokrates'in rüşvet almadığını söylemiş. Bir başka sefer, Lamia savaşında[749] tutsak düşen Atinalılarla ilgili olarak Antipatros'a elçi gittiğinde, çağrıldığı yemekte ona şöyle seslenmiş:

"Göster bana, Kirke, bir adam, aklı başında,
görmeden gözleriyle dostlarının kurtuluşunu,
güzel güzel yesin içsin, baksın keyfine!"[750]

705. Antipatros da bu ustalığı hoş karşılamış ve tutsakları hemen bırakmış.

706. Bir gün, şahinden kaçan bir serçe koynuna girince, "Sığınmacı karşı tarafa teslim edilmemeli" diyerek serçeyi okşayıp salıverdi[751]. Bion onunla alay edince, "Sana karşılık vermeyeceğim" dedi, "çünkü komedyanın alaya aldığı tragedya da ona karşılık verecek kadar alçalmaz." Ne müzikten, ne geometriden ne de astronomiden anlayan, ama gene de onun derslerini izlemek isteyen birine, "Yürü" dedi, "sende felsefenin kulpları yok." Bazıları da onun "Benden yün taranmaz" dediğini aktarırlar.

707. Dionysios Platon'a boynunu vurdurtacağım söylerken, orada bulunan Ksenokrates kendi boynunu göstererek, "Önce benimkini vurdurtmalısın" dedi. Anlattıklarına göre, bir gün Antipatros Atina'ya geldiğinde onu selamlamış, ama o konuştuğu lafı bitirmeden selamına karşılık vermemiş. Son derece alçakgönüllüydü, gündüzleri genellikle kendi içine kapanırdı ve bir saatini hiç konuşmadan geçirirdi.

708. Çok sayıda düzyazı, şiir ve uyarı nitelikli eser bıraktı; şunlar:

Doğa Üzerine, altı kitap,
Bilgelik Üzerine, bir kitap,
Zenginlik Üzerine, bir kitap,
Arkadyah, bir kitap,
Belirsiz Olan Üzerine, bir kitap,

709. Çocuk Üzerine, bir kitap,
Kendini Tutabilme Üzerine, bir kitap,
Yararlı Olan Üzerine, bir kitap,
Özgürlük Üzerine, bir kitap,
Ölüm Üzerine, bir kitap,
Gönüllü Olma Üzerine, bir kitap,
Dostluk Üzerine, iki kitap,
Hakseverlik Üzerine, bir kitap,
Karşıtlık Üzerine, iki kitap,
Mutluluk Üzerine, iki kitap,
Yazı Üzerine, bir kitap,
Anı Üzerine, bir kitap,
Yalan Üzerine, bir kitap,
Kallikles, bir kitap,
Öngörü Üzerine, iki kitap,
Oikonomikos, bir kitap,
Ölçülülük Üzerine, bir kitap,
Yasanın Gücü Üzerine, bir kitap,
Devlet Üzerine, bir kitap,
Dindarlık Üzerine, bir kitap,
Erdem Öğretilebilir, bir kitap,
Varlık Üzerine, bir kitap,
Kader Üzerine, bir kitap,
Tutkular Üzerine, bir kitap,
Yaşam Biçimleri Üzerine, bir kitap,
Uyum Üzerine, bir kitap,
Öğrenciler Üzerine, iki kitap,
Adalet Üzerine, bir kitap,
Erdem Üzerine, iki kitap,
Türler Üzerine, bir kitap,
Haz Üzerine, iki kitap,
Yaşam Üzerine, bir kitap,
Yiğitlik Üzerine, bir kitap,
Bir Üzerine, bir kitap,
İdealar Üzerine, bir kitap,
710. Sanat Üzerine, bir kitap,

Tanrılar Üzerine, iki kitap,
Ruh Üzerine, iki kitap,
Bilgi Üzerine, bir kitap,
Devlet Adamı, bir kitap,
Bilim Üzerine, bir kitap,
Felsefe Üzerine, bir kitap,
Parmenides’in Öğretileri
Üzerine, bir kitap,
Arkhedemos ya da
Adalet Üzeñne, bir kitap,
İyi Üzerine, bir kitap,
Zekâ Üzerine Öğretiler; sekiz kitap,
Mantık Sonullarının Çözümü, on kitap,
Fizik Dersleri, altı kitap,
Özet, bir kitap,
Cinsler ve Türler Üzerine, bir kitap,
Pythagoras’ın Öğretisi, bir kitap,
Çözümler, iki kitap;,
Bölümlemeler, sekiz kitap,
Savlar, yirmi kitap, <30.000 satır>,
Diyalektik Öğreti, on dört kitap <12.740 satır>
Bunu, *Deyişle İlgili Bilgiler* üzerine on beş kitap, ayrıca başka bir on altı kitap izliyor,
Mantık üzerine, dokuz kitap,
Matematik üzerine, altı kitap,
Zekâ Üzerine, iki kitap daha,
Geometri Uzmanları üzerine, beş kitap,
Anılar, bir kitap,
Karşıtlıklar, bir kitap,
Sayılar Üzerine, bir kitap,
Sayı Kuramı, bir kitap,
Aralıklar Üzerine, bir kitap,
Astronomi Öğretileri, altı kitap,
711. İskender’e adanmış, *Krallık Üzerine Temel İlkeler*, dört kitap,
Arrybas’a,
Hephaistion’a,

Geometri Üzerine, iki kitap.

712. Bu eserlerin tümü 224.239 satır tutuyor.

713. Böyle bir insan olmasına rağmen, göçmen vergisini ödemede geciktiği için, Atinalılar onu satılığa çıkardılar. Onu Phaleronlu Demetrios[752] satın aldı ve her iki tarafı da memnun ederek durumu düzeltti: Ksenokrates'e özgürlüğünü geri verdi, Atinalılara da göçmen vergisini ödedi. Bunu *Tarihsel Benzerlikler Üzerine Başlıklar* adlı eserinin birinci kitabında Amasralı Myronianos da anlatır[753]. Lysimakhides'in arkhontluğunda Speusippos'un yerine geçti ve yüz onuncu Olimpiyat'ın ikinci yılından itibaren[754] okulun başkanı oldu. Seksen iki yaşında geceleyin bir leğene çarptı ve öldü.

714. Ona şu epigramı yazdık[755]:

"Bir gün tunç bir leğene çarpıp
başını vurdu ve acı bir çığlık atıp öldü:
Her bakımdan üstün bir insandı Ksenokrates."

715. Ondan başka beş Ksenokrates daha vardı: biri, çok eski bir taktikçi; öbürü sözünü ettiğimiz filozofun akrabası ve hemşehrisi: Arsinoe'nin ölümü üzerine yazılmış "Arsinoetikos" adlı bir söylevi vardır[756]. Dördüncüsü filozof ve başarısız bir elegeia yazarıydı. Bu olağan: düzyazı yazmaya girişen ozanlar başarılı olurlar; buna karşılık şiir yazmaya kalkışan düzyazı yazarları şiiri beceremezler. Böylece, birinin doğa vergisi, öbürünün ise bir sanat ürünü olduğu açıkça ortaya çıkıyor[757]. Beşinci Ksenokrates heykeltıraş; akıncısı da, Aristoksenos'un dediğine göre[758], şarkı yazarıydı.

Polemon

716. Philostratos’un oğlu Polemon, Atina’nın Oie demosundandı. Gençliğinde öyle azgın, öyle haylazdı ki, tutkularını anında yerine getirebilmek için yanında para taşırdı; sokak aralarına da para saklardı. Akademeia’da bir sütunun yanında yukarıda söylediğimiz gibi bir nedenle saklanmış üçte bir obol bulunmuştu. Bir gün genç dostlarıyla anlaşıp, başında çelenk ve sarhoş bir halde Ksenokrates’in okuluna daldı; Ksenokrates ise hiç bozuntuya vermeden konuşmasını sürdürdü: ölçülülük üzerine konuşuyordu. Delikanlı bu konuşmayı dinlerken yavaş yavaş kendini kaptırdı ve öyle büyük bir çabayla çalışmalara sarıldı ki, herkesi geride bırakıp, yüz on altıncı Olimpiyat’tan itibaren[{759}] hocasının yerine geçti.

717. Karystoslu Antigonos *Yaşamlar* adlı eserinde[{760}] babasının toplum içinde önde gelen bir yurttaş olduğunu ve araba yarışları için at yetiştirdiğini söyler. Polemon delikanlılarla birlikte oluyor diye karısı tarafından “kötü davranma” suçlamasıyla mahkemeye verilmiş. Ama felsefeyle uğraşmaya başladıktan sonra, karakteri o kadar güçlenmiş ki, hep aynı biçimde davranırmış. Sesinin tonu bile değişmezmiş. Krantor da onun bu yanına hayranmış. Azgın bir köpek baldırını ısırıp parçaladığında, yüzünün rengi bile atmamış; kentte bir karışıklık çıktığında, neler olup bittiğini sormuş ve soğukkanlılığını yitirmemiş.

718. Tiyatroda da son derece heyecansız idi. Klytaimnestra takma adıyla anılan Nikostratos bir gün ona ve Krates’e ozandan[{761}] bir parça okurken, Krates çok etkilenmiş, Polemon ise sanki duymuyormuş gibi tepkisiz kalmış. Ressam Melanthıos *Reshn Üzerine* adlı eserinde onu nasıl anlatıyorsa, aynen öyle bir insandı: Melanthios insan karakterinde olduğu gibi, sanat eserlerinde de belli bir yücelik ve kuruluk görülmesi gerektiğini söyler. Polemon diyalektik kuramlar üzerinde değil, somut olaylar üzerinde çalışmak gerektiğini söylüyordu: İnsan, armoni tekniğini yutup uygulamasını yapmayan kişi gibi olmamalı, sorduğu sorularla hayranlık topladıktan sonra yaşam düzeninde kendisiyle çatışma içinde olmaktan kaçınmalıydı.

719. Kibar ve soylu bir insandı, Aristophanes’in Euripides hakkında söylediği gibi[{762}], “sirkeli gibi kekre[{763}]” deyiş biçiminden kaçınan

biriydi.

720. Gene Aristophanes’in dediği gibi[764],

“Bunlar, büyük bir et parçası karşısında cinsel istek gibidir.”[765]

721. Ayrıca, anlatıldığına göre, ortaya sürülen konular üzerinde oturarak konuşmaz, bunları yürüyerek işlerdi. Soylu olana sevgisinden ötürü kentte saygı görüyordu. Ama gene de bahçesinde toplumdan uzak yaşardı; öğrencileri bahçenin yakınlarına küçük kulübeler yapmış, Musaların yeriyle okuma salonuna yakın otururlardı. Polemon Ksenokrates’e her bakımdan benzemeye çalışmış gibidir; Aristippos’un *Eskilerin Ahlak Dışı Yaşayışı* adlı eserinin dördüncü kitabında söylediğine göre, onun sevgilisi de olmuş. Gerçekten de Polemon onu hiç unutmamıştır; hocasının yalınlığını ve kuruluğunu benimsemiş, Dor yaşayışına özgü ağırbaşlılıktan ayrılmamıştır.

722. Sophokles’i severdi; özellikle de, bir komedya ozanına göre[766], ona şiirlerinde

“Belki de bir Molos köpeği yardım etmiştir”

723. diye düşünülen, ve Phrynikhos’a göre[767], şiirlerinin

“Tatlı şarap değil, su katılmış şarap da değil, ama Pramne şarabı”

724. olduğu düşünülen parçalarını severdi. Homeros’un destanın Sophokles’i olduğunu, Sophokles’in de tragedyanın Homeros’u olduğunu söylerdi.

725. Arkasında yeterince eser bırakarak ileri yaşta zayıflıktan öldü. Ona yazdığım epigram şöyle[768]:

“Görmüyor musun? Burası Polemon’un mezarı:
Onu buraya insanların korkunç felaketi olan
güçsüzlük yatırdı. Aslında Polemon’u değil,
yalnızca bedenini yatırdı: Çünkü kendisi
yıldızların arasına yükselirken, bedenini toprağa bıraktı.”

Krates

726. Antigenes'in oğlu Krates <Atinalıydı>, Thria demosundandı, Polemon'un hem öğrencisi hem sevgilisiydi; ondan sonra okulun başkanı oldu. Birbirlerini o kadar seviyorlardı ki, yaşarken aynı uğraşlardan keyif almakla kalmadılar, son nefeslerine kadar birbirlerinin tıpatıp benzeri oldular, öldükten sonra da aynı mezarı paylaştılar. Bu yüzden Antagoras onlara şöyle bir epigram yazdı[769]:

"Ey yabancı, geçip giderken de ki:
Bu mezarda tanrısal Krates ile Polemon yatıyor:
İkisi de uyum içinde ulu yürekli insanlardı;
tanrısal ağızlarından kutsal sözler dökülürdü
ve tertemiz bilge yaşantıları onlara sağlam görüşlere
dayalı tanrısal bir yaşam hazırladı."

727. Gene bu nedenle, Theophrastos'un yanından onların okuluna gelen Arkesilaos da onların birer tanrı ya da altın soyun kalıntıları olduğunu söylüyormuş. İkisi de halkın sevgisini kazanmaya düşkün değillerdi; tersine flütçü Dionysodoros gibiydiler: Anlatıldığına göre, Dionysodoros ne bir savaş gemisinin üstünde ne de bir çeşme başında hiç kimsenin, İsmenias'ınkiler gibi, ezgilerini duymamış olmasıyla övünürmüş. Antigonos[770] Krantor'un evinde ortak şölen sofraları olduğunu söyler; Arkesilaos'u da aralarına alarak hepsi birarada uyum içinde yaşarlarmış. Arkesilaos ile Krantor aynı evi paylaşırlarmış, Polemon da Krates ve Lysikles adında bir yurttaşla birlikte otururmuş. Krates, yukarıda söylendiği gibi, Polemon'un sevgilisiydi; Arkesilaos da Krantor'un.

728. Apollodoros'un *Kronoloji* adlı eserinin üçüncü kitabında söylediği gibi[771], Krates ölürken birçok eser bırakmıştır: Bunların bir kısmı felsefe üzerine, bir kısmı komedya üzerinedir; bir kısmı da halka sesleniş ve elçilik konuşmalarıdır. Ünlü öğrencileri de olmuştur: Bunlar arasında ileride sözünü edeceğimiz[772] Arkesilaos —çünkü onun da derslerini dinlemişti— ve okulu dolayısıyla sonradan Theodorosçu olarak anılan Borysthenesli Bion vardır: Onu da Arkesilaos'tan hemen sonra ele alacağız[773]. Krates adında on kişi vardı: birincisi, eski komedya ozanı; İkincisi İsokrates'in okulundan Trallisli bir hatip;

üçüncüsüı İskender’in yanında hendek kazıcısı; dördüncüsü, ileride sözünü edeceğimiz[774] Kynik filozof; beşincisi, Peripatosçu filozof; akıncısı, şimdi ele aldığımız Akademeia filozofu; yedincisi, Malloslu gramerci[775]; sekizincisi, geometri üzerine eser vermiş bir yazar; dokuzuncusu, epigram ozanı; onuncusu da, Tarsuslu Akademeia filozofu.

Krantor

729. Soloilu Krantor kendi yurdunda büyük saygı gördüğü halde, Atina'ya geldi ve Polemon ile birlikte Ksenokrates'in öğrencisi oldu. Ardında otuz bin satırlık anılar bıraktı; bunlardan bazıları Arkesilaos'a yakıştırılır. Polemon'un nesine kapıldığı sorulduğunda, ne yüksek ne de alçak sesle konuşmasına vurulduğunu söylemiş[776]. Bir gün hastalanınca Asklepios'un tapınağına çekildi ve orada gezinip dururken, insanlar onun hastalık yüzünden değil de, bir okul açmak istediği için bulunduğunu düşünüp çevresinde toplandılar. Aralarında Krantor'un sevgilisi olduğu halde, onun tarafından Polemon'a tanıştırılmak isteyen Arkesilaos da vardı: bunu Arkesilaos'un yaşamında anlatacağız[777].

730. Bununla birlikte, iyileşince Polemon'un derslerini izlemeyi sürdürmüş, bu tutumuyla büsbütün hayranlık toplamış. Söylendiğine göre, on iki talant tutan varlığını Arkesilaos'a bırakmış. Arkesilaos da ona nerede gömülmek istediğini sorunca, ona şöyle karşılık vermiş[778]:

"Sevgili ülkemin tepelerinde gömülü olmak güzel bir şey!"

731. şiir yazdığı da söylenir: Bunları mühürleyip kendi ülkesinde Athena tapınağına koymuş. Ozan Theaitetos onun için şöyle yazar[779]:

"İnsanlar ondan hoşlanırlardı, ama Krantor'u en çok
Musalar severdi; ne var ki yaşlılığını göremedi.
Bu kutsal ölüyü kabul et, ey toprak!
Evet, orada da bolluk içinde yaşıyor."

732. Krantor, tüm ozanlar arasında en çok Homeros ve Euripides'e hayrandı: Gündelik dille hem trajik yüceliğe ulaşmanın hem de acıma duygusu uyandırmanın zor olduğunu söylüyor ve Bellerophontes'ten şu dizeyi örnek veriyordu[780]:

"Eyvah! Niye eyvah? Başımıza gelenler, insana özgü acılar."

733. Ozan Antagoras'ın Eros için yazdığı şu şiir Krantor'un adıyla bilmiyormuş[781]:

"Tartışmalı soyun yüzünden ruhum kuşku içinde:
Sana sonsuz tanrıların ilki olarak mı,
eskiden Erebos ile Ece Gece'nin
geniş Okeanos'un altındaki derinliklerde yarattığı
çocukların en büyüğü olarak mı[782] sesleneyim, Eros?

734. Yoksa sen akıllı Kypris'in ya da Yer'in[783],
ya da Rüzgârların oğlu musun?
Kafanın içinde insanlar için bazen kötü bazen iyi
şeyler düşünerek dolaşıp duruyorsun:
Çünkü çift yaratılışlı bir bedenin var."

735. Aynı zamanda usta bir sözcük kurucusuydu. Örneğin, bir tragedya oyuncusunun sesini[784] "yontulmamış" ve "kabuklu" diye nitelemişti; ozanın dizelerine de "güveli" demişti; Theophrastos'un savlarının da istiridye kabuğuyla yazılmış olduğunu söylemişti. *Acı Üzerine* adlı eseri çok beğenilir. Ölümü Polemon ve Krates'ten önce oldu: Bedeni su toplamıştı. Bizim de ona bir epigramımız var[785]:

"Hastalıkların en kötüsü seni de batırdı, Krantor;
böylece Pluton'un kara uçurumuna düştün.
Sen orada hoşça zaman geçiriyorsun, ama Akademeia
ve yurdun Soloi senin konuşmalarından yoksun kaldı."

Arkesilaos

736. Seuthes’in (ya da Apollodoros’un *Kronoloji* adlı eserinin üçüncü kitabında söylediğine göre[786] Skythos’un) oğlu Arkesilaos, Aiolis’te Pitane doğumluydu. Bu filozof Orta Akademeia’nın kurucusudur[787]: karşıt delillerin çelişmesinden ötürü, yargıda bulunmaktan kaçınan ilk filozof odur. Gene ilk kez o bir sorunu iki açıdan ele almış, Platon’dan gelen sisteme değişiklik getirmiş ve soru-yanıt yöntemiyle daha canlı bir tartışma biçimine sokmuştur. Krantor ile bu şekilde karşılaştı. İkisi aynı anneden, öbür ikisi aynı babadan olma dört kardeşin sonuncusuydu; aynı anneden doğanların büyüğü Pylades, aynı babadan olanların büyüğü de Moireas idi ve Arkesilaos’un koruyucusuydu.

737. Başlangıçta, Atina’ya gelmeden önce, hemşehrisi matematikçi Autolykos’un öğrencisi oldu, onunla birlikte Sardeis’e de gitti; sonra Atinalı müzikçi Ksanthos’un öğrencisi oldu; ondan sonra Theophrastos’un derslerini izledi[788]. Son olarak da Akademeia’ya Krantor’un yanına geldi: Yukarıda sözünü ettiğimiz[789] ağabeyi Moireas onu hitabete yönlendiriyordu; ama o felsefeyi seviyordu, çünkü Krantor ona âşıktı ve Euripides’in Andromeda'sından bir dizeyle ona sordu[790]:

“Kız, seni kurtarırsam, bana gönül borcu duyar mısın?”

738. O da bir sonraki dizeyle yanıtladı[791]:

“Götür beni, yabancı, ister hizmetçin olarak ister karın olarak.”

739. O günden sonra birlikte yaşamaya başladılar; bunun üzerine Theophrastos’un üzüntü içinde “Ne yetenekli, ne hevesli bir genç ayrıldı okulumdan!” dediğini anlatırlar. Etkili bir konuşması vardı, okuyup yazmaya oldukça düşkün olduğu için, şiirle de ilgilendi[792]. Attalos’a yazdığı bir epigramı şöyledir[793]:

“Pergamos yalnız silahlarıyla ünlü değil,
çoğunlukla kutsal Pisa’daki atlarıyla da övülür.
Ama bir ölümlü Zeus’un düşüncesini açığa vurabilirse eğer,
Pergamos ileride de ozanlara konu olacak.”

740. Bir epigramı da okul arkadaşlarından biri olan Menodoros’a, Eudemos’un sevgilisine[794]:

741. “Frigya uzaklarda, kutsal Thateira da uzaklarda:
Senin yurdun, Kadauas’ın oğlu Menodoros.

Bir atasözünün söylediği gibi,
korkunç Arkheron’a giden yollar eşit.
Uzaklardan seçilen bu anıtı sana Eudemos dikti:
Bunca hizmetlisi arasında en çok seni seviyordu.”

742. Bütün ozanların içinde en çok Homeros’u beğeniyordu, yatmadan önce mutlaka ondan birkaç dize okurdu[795], sabahleyin de canı Homeros okumak istediğinde sevgilisinin yanına gittiğini söylerdi. Pindaros’un da dolgun dili, sözcük ve deyiş zenginliği ile büyük usta olduğunu söylerdi. Gençliğinde İon’un karakteri üzerinde de çalışmıştı[796].

743. Geometri uzmanı Hipponikos’un derslerini de izledi; kendi sanatında usta olduğu halde, başka konularda kalın kafalı ve miskin olduğu için, onunla alay etmiş ve ağzı açık dururken, geometrinin ağzından içeri uçtuğunu söylemişti. Bir gün Hipponikos aklını yitirince, evine alıp iyileşinceye kadar ona baktı. Krates öldükten sonra, Sokratides adında birinin yerini ona bırakması üzerine, okulun başkanı oldu. Kimilerine göre, her konuda yargı getirmekten kaçındığı için, kitap da yazmadı[797]; bazılarına göre ise, <Krantor’un>[798] kimi eserlerini düzeltirken görüldüğü için, bunları kimilerine göre yayımlamış, kimilerine göre de yakmış. Anlaşılan, Platon’a hayrandı ve onun kitaplarından birer tane edinmişti.

744. Ayrıca, bazılarına göre, Pyrrhon’u da kıskanıyordu. Diyalektikle uğraşıyordu ve Eretria okulunun yöntemine bağlıydı. Bu yüzden Ariston onun için şöyle demişti:

“Başı Platon, kuyruğu Pyrrhon, ortası da Diodoros.”[799]

745. Timon da onun için şöyle söylüyor[800]:

“Göğsünün altında Menedemos’un kurşunuyla,
ya tepeden tırnağa et olan Pyrrhon’a koşacak
ya da Diodoros’a.”

746. Biraz aşağıda ona şunu söyletiyor:

“Pyrrhon’un ve çarpık Diodoros’un yanında yüzeceğim”

747. Son derece özlü ve kısa konuşurdu; konuşurken sözcükleri birbirinden ayırmaya dikkat ederdi, rahatça eleştiri getirir ve sözünü sakınmazdı.

748. Bu nedenle gene Timon onun hakkında şöyle der:

“Sağlam aklı kurnazca bulunmuş kınamalara katıp...”

749. işte böylece, fazla atak konuşan bir delikanlı için, “Bunu kimse ensesinden tutmayacak mı?” dedi. Uygunsuz ilişkileri yüzünden suçlanan biri, bir şeyin öbüründen daha büyük göründüğünü kabul etmeyince, ona “Sence on parmak uzunluğunda olan da, altı parmak uzunluğunda olandan daha büyük değil mi yoksa?” diye sordu. Khioslu Hemon diye biri vardı: çirkin olduğu halde, güzel olduğunu sanır ve hep şık giysiler içinde dolaşırdı; bir gün “Benim düşünceme göre, bilge âşık olmamalıdır” deyince, Arkesilaos, “Senin gibi güzelse ve güzel giysiler içindeyse de mi?” diye sordu. Aynı zamanda “yumuşak” olan Hemon, Arkesilaos kendini ağırdan satıyor diye ona

750. “Konuşabilir miyim, sayın hanımefendi, yoksa susayım mı?”

751. dizesiyle{801} yönelince, Arkesilaos’un yanıtı gecikmedi{802}:

“Niye bana karşı sertsin, kadın?
Neden her zamanki gibi konuşmuyorsun?”

752. Düşük kökenli gevezenin biri başına dert olunca, şu dizeyi andı{803}:

“Konuşurken kölelerin çocuklarıyla başa çıkılmaz.”

753. Bir başkası da saçma sapan konuşunca, “Bunun sert bir sütninesi olmamış” dedi; bazılarına yanıt bile vermiyordu. Kültürlü olmaya meraklı, ama bir şey bilmediğini söyleyen tefeciye,

“Dişi kuş da yavruları çıkmadan önce,
rüzgârların yönünü bilmez”

754. dedi. Bu dizeler Sophokles’in Oinomaos’undan{804}.

755. Aleksinos’un{805} okulundan bir diyalektikçi, hocasının bir öğretisini yeterince açıklayamayınca, ona Philoksenos’un tuğlacılara yaptığını anlattı: Bir gün onları kendi yazdığı şarkıları çok kötü söylerken yakalayınca, gidip onların tuğlalarını kendi ayaklarıyla çiğnemiş, bir yandan da “Siz benim eserlerimi nasıl bozuyorsanız, ben de sizinkileri işte böyle bozuyorum” diyormuş. Çalışmaya zamanında başlamayanlara kızardı. Sohbet ederken, doğal bir dürtüyle “Ben diyorum ki,” “Falanca (adım söyleyerek) buna katılmayacak” der dururdu{806}: öğrencilerinin birçoğu bu sözlerine, konuşma biçimine ve tavırlarına imrenirlerdi.

756. Karşılık verirken taşı gediğine koymada, konuşmanın gidişini üzerinde durulan konuya getirmede ve kendini her koşula uydurmada son derece başarılıydı. İnandırıcılıkta herkesten üstündü; bu yüzden,

iğneleyici dilinden çekinmekle birlikte, giderek daha çok kişi onun okuluna koşuyordu. Ve ona zevkle katlanıyorlardı: çünkü o çok iyiydi ve dinleyicilerinin yüreğini umutla dolduruyordu. Özel yaşamında da son derece paylaşımcıydı, iyilik yapmaya her zaman hazırdı, yaptığı iyilikleri saklamada ise son derece alçakgönüllüydü. Bir seferinde Ktesibios'u hasta yatağında yoklamaya gitti; onu ağır bir yoksulluk içinde görünce, yastığının altına gizlice bir kese koydu. Beriki keseyi bulunca, "Arkesilaos'un şakası" dedi. Başka bir sefer de ona bin drakhme gönderdi.

757. Arkadyalı Arkhias'ı Eumenes ile tanıştırarak saygın bir yer edinmesini sağladı. Eli açık bir insandı, paraya hiç düşkün değildi; paralı edebiyat toplantılarına en önde koşardı ve Arkhekrates ile Kallikrates'in evinde altın parayla girilen toplantılara herkesten önce giderdi. Birçok kişiye yardım eder ve yardım toplardı. Bir gün birisi dostlarını ağırlayacaktı; ondan gümüş sofra takımlarını istedi, ama sonra geri vermedi; Arkesilaos da takımları geri istememekle kalmadı, sanki hiç ödünç vermemiş gibi yaptı. Bazıları da şöyle anlatırlar: Adam takımları aynı amaçla alıp kullanmış ve geri vermiş; ama yoksul biri olduğu için, Arkesilaos takımları ona vermiş. Pitane'de mülkleri vardı, kardeşi Pylades gelirini ona yollardı. Ayrıca Philetairos'un oğlu Eumenes de ona bolca katkıda bulunuyordu: bu nedenle Arkesilaos da kitaplarını öteki krallar içinde bir tek ona armağanlıyordu.

758. Antigonos'un önünde eğilen ve Atina'ya geldiği zaman onu karşılamaya koşan birçok kişi olduğu halde, o yerinden kıpırdamaz, onu tanımak için öne atılmak istemezdi. Munikhia ve Pire yöneticisi Hierokles ile çok iyi dosttu: şenliklerde her seferinde onu görmeye giderdi. Hierokles de onu Antigonos'a saygılarını sunması için pek çok kez ikna etmeye çalıştığı halde, o buna kulak asmadı, hatta kent kapısının önüne kadar gitti gitmesine, ama yapamayıp geri döndü. Antigonos'un kazandığı deniz savaşından sonra[807], gene birçok kişi onu karşılamaya gittiği ve pohpohlayıcı mektuplar gönderdiği halde, Arkesilaos gene sessiz kaldı. Bununla birlikte, yurdunun yararı için Demetrias'ta Antigonos'a elçi gitti, ama istediğini elde edemedi. Kamu işlerinden uzak durarak zamanının tümünü Akademeia'da geçiriyordu.

759. Bir gün Atina'dayken, Pire'de epeyce oyalandı: Hierokles ile olan dostluğundan, sorunlar üzerine tartışması uzun sürmüştü; bu yüzden

bazıları onu şiddetle kınadılar. Para harcamasını çok severdi —ikinci bir Aristippos[808] değil de ne?— ama gene de kendisiyle aynı yapıda kişilerin yemeklerine giderdi. Elisli hetairalar Theodote ve Phila ile gizlenmeden birlikte yaşıyordu, bu yüzden kendisine taş atanlara da Aristippos'un sözüyle karşılık veriyordu. Delikanlılara düşkün, şıpsevdi bir insandı. Bu yüzden Stoacı filozof Khioslu Ariston[809] ve öğrencileri, gençlerin ahlakını bozuyor, açık saçık konuşuyor ve çizgiyi aşıyor diye ona yükleniyorlardı.

760. Deniz yoluyla Kyrene'ye giden Demetrios ile Myrlealı Kleokhares'e de âşık olduğu söylenir: Bir gün-cümbüşten dönenler kapısına dayandığında, "Ben açmak istiyorum, ama Kleokhares bırakmıyor" demiş. Kleokhares'i Lakhes'in oğlu Demokhares ile Buselos'un oğlu Pythokles de seviyordu: Bir gün onları bir arada yakaladı, ama hoşgörü gösterip onlara ilişmedi. Bu yüzden yukarıda sözünü ettiğimiz kişiler, avamlığa düşkün ve adını duyurmaya hevesli diye onu iğneleyip alaya aldılar; özellikle de Peripatosçu Hieronymos[810] ile öğrencileri, Antigonos'un oğlu Halkyoneus'un doğum gününde dostlarını topladığı zaman —Antigonos bu eğlencelere bolca para gönderirdi— ona saldırıyorlardı.

761. Bu toplantılarda kadehler arasında ciddi açıklamalarda bulunmaktan hep kaçınırdı; önüne bir sorun getirip bu konuda konuşmasını isteyen Aridelos'a da "Ama bu felsefeye ilişkin bir konu: Her şeyin zamanı var; bunu bil!" dedi. Avamlığa düşkün olduğu suçlamasıyla ilgili olarak Timon da bir sürü şey söyler; biri de şöyle[811]:

"Böyle söyleyip dinleyici kalabalığının arasına indi.
Onlar da bir baykuşun çevresindeki ispinoz kuşları gibi,
ona şaşkın şaşkın bakıyor, halka yaranmaya çalıştığı için,
akılsız diye gösteriyorlardı.
Bu iş değil, ey sefil!
Ne diye aptal gibi şişiniyorsun?"

762. Ama öte yandan o kadar alçakgönüllüydü ki, öğrencilerine başka hocaları da dinlemelerini salık veriyordu. Khioslu bir genç onun okulunu beğenmeyip yukarıda sözünü ettiğimiz Hieronymos'un[812] okulunu yeğleyince, onu yanına katıp filozofa kendisi tanıştırdı ve doğru düzgün davranmasını öğütledi.

763. Onun hakkında anlatılan hoş bir öykü de şudur: Biri “Neden başka okullardan Epikuros’un okuluna geçiyorlar da, Epikuros’un okulundan hiç ayrılan olmuyor?” diye sorunca, “Erkeklerden hadım olabilir, ama hadımlardan erkek olmaz da ondan” diye karşılık verdi. Sonra, ömrünün sonuna geldiğinde, her şeyini kardeşi Pylades’e bıraktı, çünkü onu Moireas’tan gizli Khios’a götürdü, oradan da Atina’ya getirdi. Yaşamı süresince ne evlendi ne de çocuk sahibi oldu. Üç vasiyet hazırladı: Birini Eretria’da Amphikritos’a bıraktı, öbürünü Atina’da birtakım dostlarına, üçüncüsünü de saklaması ricasıyla evine, akrabalarından biri olan Thaumasias’a gönderdi; bir de şöyle yazdı:

“Arkesilaos Thaumasias’ı selamlar.

764. “Vasiyetimi sana getirmesi için Diogenes’e verdim; çünkü sık sık

hastalanıp bedence zayıf düştüğüm için, vasiyetimi hazırlamayı uygun buldum, ki başıma kötü bir şey gelirse, bana bu kadar içten bağlı olan sana haksızlık etmiş olarak bu dünyadan gitmeyeyim. Hem yaşın hem de bana yakınlığın dolayısıyla, vasiyetimi gözeteceğine dair buradakilerin içinde en güvendiğim kişi sensin. Bu nedenle sana karşı sonsuz bir güven beslediğimi unutmadan, bana karşı dürüst olmaya ve yaptığım düzenlemelerin gereğince yerine getirilmesini sana bağlı olduğu ölçüde sağlamaya çalış. Vasiyetim Atina’da bazı tanıdıklarımın elinde ve Eretria’da Amphikritos’un elinde bulunuyor.”

765. Hermippos’un söylediğine göre[813], su katılmamış şaraptan fazla kaçırıp kafası bulanmış olarak yetmiş beş yaşında öldü. Atinalılar onu hiç kimseyi olmadığı kadar bağırlarına bastılar.

766. Ben de ona şu epigramı yazdım[814]:

“Su katılmamış şarabı bu kadar,
aklın başından gidecek kadar içecek ne vardı, Arkesilaos?
Ölümüne o kadar üzülmüyorum,
beni asıl üzen, kadehini ölçüsüz kullanıp
Musalara haksızlık etmen[815].”

767. Üç Arkesilaos daha vardı: biri, eski komedya ozanı[816]; öbürü, elegeia ozanı; üçüncüsü de heykeltıraş: Simonides ona şu epigramı yazmıştır[817]:

“Bu Artemis’in heykeli;

ederi, üstü keçi baskılı iki yüz Paros drakhmesi:
Aristodikos’un değerli oğlu,
Athena’nın sanatında iyi yetişmiş Arkesilaos yaptı onu.”

768. Yukarıda ele aldığımız filozof, Apollodoros’un *Kronoloji* adlı eserinde söylediğine göre[818], yüz yirmi[819] <sekizinci> Olimpiyat’ta sivrilmiştir.

Bion

769. Bion soyca Borysthenesliydi; hangi aileden ve ne tür koşullardan gelip felsefeye girdiğini Antigonos'a kendisi açıklar. Antigonos,

"Kimsin? İnsanların arasına nereden geliyorsun?
Kentin ve ailen nerede?"[820]

770. diye sorunca, birilerinin kendisine kara çaldığını anlayıp, ona şöyle yanıt verdi[821]: "Benim babam azatlı köleydi, burnunu koluna silen biri —tuzlu balık satıcısıydı demek istiyordu— soyca Borysthenesliydi, yüzü yoktu, ama yüzünün üstünde bir yazı vardı: efendisinin sertliğinden kalma bir işaret; annem de böyle bir adamın evleneceği türden bir kadındı: genelevden çıkma bir kadın. Sonra babam vergi gelirlerinde bir sahtekârlık yapınca, bizimle birlikte evcek satıldı. Beni de bir hatip satın aldı: O zamanlar yeniyetme ve hoş bir çocuktum. O öldükten sonra her şeyi bana kaldı.

771. "Ben de onun kitaplarını yaktım; her şeyi bir araya toplayıp Atina'ya geldim ve kendimi felsefeye verdim, işte böyle bir soydan ve kandan olmakla övünüyorum."[822] Benim öyküm böyle. Dolayısıyla Persaios ile Philonides[823] benimle ilgili şeyler anlatmaktan vazgeçsinler; beni bana bakarak yargıla!"

772. Aslında Bion bazı bakımlardan uyanık bir insandı, felsefeye çatmak isteyenlere sürüyle fırsat veren kurnaz bir sofistti; başka bakımlardan ise yumuşak ve gururundan yararlanmasını bilen bir insandı. Arkasında bir sürü anı ve kullanıma uygun özdeyişler bıraktı. Örneğin, bir delikanlıyı avlamaya çalışmadığı için biri onu kınayınca, "Yumuşak peyniri oltayla yakalayamazsın" dedi.

773. "En çok kim sıkıntı çeker?" diye sorulduğunda, "En büyük mutluluğa ulaşmak isteyen," dedi. Evlenmeli mi diye sorulduğunda —bu söz Bion'a da yakıştırılıyor[824]— "Çirkin bir kadınla evlenirsen cezanı bulursun, güzel bir kadınla evlenirsen, başkalarıyla ortak olursun," dedi. Yaşlılığa kötülüklerin limanı diyordu[825]: çünkü bütün hepsi buraya sığınıyordu. Ün, yılların anasıdır, diyordu; güzellik, başkasına ait bir "iyi"dir; zenginlik başarının kamçısıdır. Topraklarını çarçur etmiş birine, "Toprak Amphiaraos'u yuttu, sen toprağı yuttun," dedi. Felakete katlanamamak büyük felakettir, diyordu. Canları yanmaz

düşüncesiyle insanları yakanları kınıyordu, buna karşılık canları yanar diye düşünüp insanları dağlayanlara da kızıyordu.

774. Durmadan, başkalarının gençliğini ve güzelliğini almaktansa, kendininkini başkalarına sunmanın daha iyi olduğunu söylerdi[826]: Çünkü öbürü beden ve ruh için zararlıdır. Sokrates'e de çatıyordu: Alkibiades'i arzuladığı halde ondan uzak durmuşsa, aptallık ettiğini söylüyordu; yok eğer arzulamamışsa, yaptığında bir olağanüstülük yoktu. Bion'a göre, Hades'e giden yol kolaydı[827]; çünkü insan o yola gözü kapalı giriyordu[828]. Alkibiades'i kınıyor, delikanlılığında kocaları karılarından, genç bir erkek olduğunda da kadınları kocalarından uzaklaştırdığını söylüyordu. Rodos'ta Atinalılar hitabet çalışırlarken, o felsefe öğretiyordu: Biri onu bu yüzden suçlayınca, "Buğday getirmişim, arpa mı satayım yani?" dedi.

775. Diyordu ki, Hades'tekiler kusursuz ve deliksiz testilerle su taşısalardı, cezaları daha ağır olurdu. Yardım etmesi için ısrarla yalvaran bir delikanlıya, "istediğini yapacağım" dedi, "ama kendin gelmez de aracılarını gönderirsen." Kötü insanlarla birlikte denizde yol alırken, korsanlara rastladılar; bunlar "Eğer bizi tanırlarsa, yandık!" deyince, "Ben de yandım" dedi Bion, "eğer beni tanımazlarsa." Kendini beğenmişliğin gelişime engel olduğunu söylüyordu. Eli sıkı bir zengine, "Bu servet edinmemiş, servet bunu edinmiş"[829] dedi. Cimriler mallarıyla kendilerininmiş gibi ilgilenirler, ama sanki başkalarının malıymış gibi bir yararını görmezler, diyordu. İnsan gençliğinde yiğittir, yaşlandığında ise akıl yanı doruğa çıkar.

776. Görme öteki duyulardan ne kadar farklıysa, sağduyu da öteki erdemlerden o kadar farklıdır. Yaşlılık hakkında kötü konuşmamalı, diyordu, çünkü hepimiz ona ulaşmayı diliyoruz. Hiç kimseyi çekemeyen birini yüzü asık görünce, "Sana mı bir kötülük oldu, yoksa komşuna mı bir iyilik oldu, anlamadım" dedi. Ona göre, aşağı tabaka konuşma özgürlüğünün kötü bir eşlikçisidir[830].

"Çünkü yürekli olsa bile adamı köle yapar."[831]

777. Nasıl olurlarsa olsunlar, dostlarımızı gözetmeliyiz ki, iyi insanları bir yana itip kötülerle bir arada bulunduğumuz düşünülmesin[832].

778. Bion başlangıçta Krates'in derslerini dinlediği sürece, Akademeia öğretisine karşı çıktı; sonra bir çaput ve heybe edinip Kynik yaşam biçimini benimsedi.

779. Çünkü onu değiştirip vurdumduymazlığa iten başka ne olabilirdi? Ardından, her türden laf cambazlığı yapan, tanrıtanımaz Theodoros'u dinledikten sonra, onun öğretisine geçti[833]; ondan sonra da Peripatosçu Theophrastos'un derslerini dinledi. Gösteriş yapmaya meraklıydı ve kaba sözcükler kullanarak her şeyi gülünçleştirmede ustaydı. Dili her türlü deyiş biçiminin karışımı olduğu için, Eratosthenes onun hakkında "Bion felsefeye çiçekli giysiler m giydirdi" diyormuş[834]. Parodi yapmada da ustaydı; şu aşağıdaki örnek gibi[835]:

"Müziğin özünden doğmuş,
kendini beğenmişliği ile mutlu,
lirin bam teli yarışında bütün insanların en deneyimlisi,
sevgili Arkhytas."

780. Genellikle müzik ve geometriyle alay ederdi[836]. Para harcamayı severdi; bu nedenle kentten kente dolaşırdı, bazen de gösteriş yaparak. Örneğin, Rodos'ta gemicileri okul giysileri içinde ardından gelmeye ikna etti: onlarla birlikte gymnasion'a girip bütün dikkatleri üzerine çekti. Birtakım gençleri evlat edinme gibi bir alışkanlığı vardı: Onları hem haz almak için kullanıyor, hem de sevgilerine sığınıyordu. Ama öte yandan son derece bencil bir insandı ve "Dostların malı ortaktır" sözü üzerinde çok duruyordu. Bu nedenle, derslerini izleyen bunca kişi olmasına rağmen, hiç kimse onun öğrencisi olduğunu açıklamazdı; hatta bazılarını utanmazlığa itiyordu.

781. Yakınlarından biri olan Betion bir gün Menedemos'a şöyle demiş: "Gece Bion ile birlikte kaldım ve sanırım hiçbir tuhaflık olmadı." Dost toplantılarında, Theodoros'tan öğrendiği gibi, çoğunlukla tanrıtanımaz tavırlar takınırdı. Daha sonra hastalanınca, Khalkis'te anlatıldığı üzere —zaten orada ölmüştü— muska takmaya ve dine karşı söylediği sözleri geri almaya razı oldu. Hastabakıcı bulunamadığı için çok kötü durumlara düştü, ama sonunda Antigonos ona iki bakıcı gönderdi. Hatta Favorinus'un *Tarih Derlemesi* adlı eserinde söylediğine göre[837], onu arabasının içinde izledi. Onu ben de şöyle eleştirdim[838]:

782. "Duyuyoruz ki, İskit toprağı Borysthenes'in yetiştirdiği Bion,
tanrıların gerçekte var olmadığını söylüyor. Bu görüşünden
şaşmasaydı, 'İstediği gibi düşünür: Yanlış bir düşünce,
ama o öyle düşünüyor' demek doğru olurdu.
Oysa şimdi uzun süren bir hastalığa yakalanıp

ölmekten korkmaya başlayınca,
bu tanrıların var olmadığını söyleyen adam,
bu tapınağa bile dönüp bakmamış olan adam,
783. tanrılara kurban kesen ne kadar insan varsa,
hepsini alaya alan bu adam,
ocak başlarında, sunaklarda ve masa üstlerinde
duman, yağ ve tütsülerle tanrıların burnunu
doldurmakla kalmadı, ‘Hata ettim, eski suçlarımı bağışlayın’
demekle kalmadı, tılsım için boynunu yaşlı kadına
uysalca uzattı ve kösele şeritlerle kollarını inançla bağladı;
784. kapının üstüne beyaz diken ve defne dalı astı,
ölmektense her türlü hizmete hazırdı. Aptal!
Çünkü tanrısal iyiliğin herhangi bir bedel karşılığı
olmasını istiyordu, sanki tanrılar Bion inandığı zaman
var olabiliyormuş gibi. Aklı başına geldi, ama boşuna:
Bu salak baştan sona kömür olunca, ellerini uzatıp
‘Selam’ dedi, ‘Selam Plüton!’”

785. Bion adında on kişi yaşamıştır: Birincisi, Syroslu Pherekydes ile aynı zamanda sivrildi; İyon lehçesiyle yazılmış iki kitabı vardır; Prokonnesosludur[{839}]. İkincisi, Syrakusaili, hitabet elkitaplan yazarı; üçüncüsü, bizim filozof; dördüncüsü, Demokritosçu ve matematikçi, Abderalı[{840}]; Attike ve İyon lehçesiyle yazılmış eserleri var; altı ay gece altı ay gündüz olan bölgelerin varlığından ilk söz eden odur. Beşincisi, Soloilu[{841}], Aithiopia üzerine eser yazmış; akıncısı, hatip, Musaların adını verdiği dokuz kitabı var; yedincisi, melos ozanı; sekizincisi, Miletoslu heykeltıraş, Polemon da sözünü eder[{842}]. Dokuzuncusu, Tarsuslu denen ozanlardan bir tragedya ozanı; onuncusu, Hipponaks’ın da andığı[{843}] Klazomenailı ya da Khioslu heykeltıraş.

Lakydes

786. Aleksandros'un oğlu Lakydes Kyreneliydi. Yeni Akademeia'nın kurucusu[844] ve Arkesilaos'tan sonra okulun başkanı olan odur, son derece ağırbaşlı bir insandı ve çok sayıda hayranı vardı; gençliğinden beri çok çabalıydı ve yoksuldu, ama hoş ve geçimli bir insandı. Ev yönetiminde çok tatlı davranırmış: Nitekim, kilerden bir şey aldığında, içeriden bir şey çalınmasın ve götürülmesin diye, kapıyı yeniden mühürleyip mühürlü yüzüğü yarıktan içeri atardı; ama o hizmetçi parçaları bunu öğrenip kapının mührünü açtılar ve ne istiyorlarsa alıp götürdüler; sonra da mühürlü yüzüğü aynı biçimde yarıktan içeri kilere attılar; ve bunu yaparken hiç yakalanmadılar.

787. Lakydes derslerini Akademeia'da, kral Attalos'un yaptırdığı ve kendi adından Lakydeion diye anılan bahçede verirdi. Dünya dünya olalı beri ilk kez o, okulunu sağlığında Phoaialı Telekles ile Euandros'a bıraktı. Okulun başkanlığı Euandros'tan Pergamonlu Hegesinus'a, ondan da Karneades'e geçti. Lakydes ile ilgili hoş bir anı anlatılır: Attalos onu çağırtmak için adam yolladığında, heykellere uzaktan bakmak gerektiğini söylemiş. İleri yaşta geometri çalışmaya başlamış; birinin kalkıp "şimdi mi zamanı?" demesi üzerine, "Belki şimdi bile değil, ne dersin?" demiş.

788. Okul başkanı olup okulunu yirmi altı yıl yönettikten sonra, yüz otuz dördüncü Olimpiyat'ın dördüncü yılında[845] öldü: çok içki içmekten geçirdiği felç, sonu oldu. Ben de ona şöyle takıldım[846]:

"Senin öykünü de duydum, Lakydes:
Sen de Bakkhos'u yakalayıp ayak parmaklarını sürüyerek[847]
Hades'e sürüklemişsin. Bu belliydi:
Dionysos bedene çokça girdi mi,
insanın elini ayağını gevşetir;
Gevşetici diye anılmasının nedeni de bu değil mi?"

Karneades

789. Epikomos’un ya da Philokomos’un oğlu Karneades, Aleksandros’un *Filozoflar Zinciri* adlı eserinde söylediği gibi[848], Kyreneliydi. Kendisi Stoacıların, özellikle de Khrysippos’un kitaplarım dikkatle okuduktan sonra, onlara öyle yerinde ve başarıyla karşı çıktı ki, hep şöyle derdi:

“Khrysippos olmasaydı eğer, ben de olmazdım.”

790. Çok çalışkan bir adamdı, bu konuda eşi benzeri yoktu; doğa çalışmalarından çok ahlak konularıyla ilgilendi. Çalışmaktan zaman bulamadığı için, saçlarını, tırnaklarını kesmeye fırsatı olmuyordu. Felsefede o kadar güçlüydü ki, hatipler bile kendi okullarını bırakıp onun yanına gidiyor, derslerini dinliyorlardı.

791. Son derece gür bir sesi vardı, o kadar ki, gymnasion yöneticisi adam yollayıp bu kadar bağırmamasını söyledi. Karneades de “Bana sesin ölçüsünü göster” deyince, beriki taşı gediğine koyup, “Ölçü dinleyiciler” dedi. Eleştirilerinde çok sertti, felsefe tartışmalarında kimse onunla başa çıkamazdı. Bu sözünü ettiğimiz nedenlerden ötürü, akşam yemeği çağrılarını geri çevirirdi. Karneades’in Bithynialı Mentor adında bir öğrencisi vardı, onun okuluna gelmişti; hocasının cariyesini baştan çıkarmaya çalışınca, Favorinus’un *Tarih Derlemesi* adlı eserinde anlattığına göre[849], Karneades laf arasında ona şöyle sataşmış:

792. “Denizden gelmiş, yanılmaz şaşmaz bir yaşlı
dolaşıyor burada; boyu bosu, sesi tıpatıp Mentor gibi:
O bu okuldan kovulmalı, diyorum.”[850]

793. O da ayağa kalkıp,

“Onlar bildirdiler, öbürleri de hemen toplandılar.”[851]

794. Öyle anlaşılıyor ki, ölüm karşısında oldukça korkak davranıyordu, çünkü sık sık “Doğa bir araya getirip bütünleştirdiği şeyi, gene kendisi çözüp dağıtır” diyordu, Antipatros’un[852] zehir içip öldüğünü duyunca, ölüm karşısında yüreklendi ve “Bana da verin” dedi; berikiler “Neyi?” diye sorunca, “Ballı şarabı” diye karşılık verdi. Anlatıldığına göre, Karneades ölürken ay tutulmuş, sanki güneşten sonra bu en güzel yıldız onun acısına katıldığını göstermek istermiş gibi.

795. Apollodoros’un *Kronoloji* adlı eserinde söylediğine göre[853], seksen beş yaşında, yüz altmış ikinci Olimpiyat’ın dördüncü yılında[854] insanların arasından ayrılmış. Kappadokya kralı Ariarathes’e mektupları vardır. Ondan kalanları öğrencileri bir araya topladılar: Kendisi yazılı hiçbir şey bırakmadı. Ben de ona Arkhebulos’un logaoidik ölçüsüyle bir epigram yazdım[855]:

“Neden Karneades’i kınayayım istiyorsun, Musa?
<Çünkli> ölümden nasıl korktuğunu bilmeyen, cahildir;
hastalıkların en kötüsüne yakalanıp erimeye başlayınca,
yok olup gitmek istemedi; ama Antipatros’un
zehir içerek sönüp gittiğini duyunca,
796. ‘Bana da verin, içeyim’ dedi. ‘Ne verelim?’
‘Ballı şarap verin.’ Ağzında hep şu söz vardı:
‘Beni oluşturan bu doğa, bir gün darmadağın edecek.’
Ama gene de yerin altına gitti,
insan yaşamın bunca kötü kazancından sonra
Hades’e gidebilirdi.”

797. Geceleri gözleri pek görmezmiş, ama bunun farkında değilmiş; çocuğa lambayı yakmasını söylemiş. Çocuk lambayı getirip, “İşte getirdim” deyince, “İyi, şimdi de oku bakalım” demiş.

798. Birçok öğrencisi oldu; içlerinde en ünlüsü Kleitomakhos idi: Ondan söz edeceğiz.

799. Bir Karneades daha vardı: Soğuk bir elegeia ozanıydı.

Kleitomakhos

800. Kleitomakhos Kartaca doğumluydu. Asıl adı Asdrubas idi ve ülkesinde kendi diliyle felsefe öğretiyordu. Kırk yaşında Atina'ya geldi ve Karneades'in öğrencisi oldu: Karneades onun çalışkanlığını görünce, ona edebiyat öğretti ve eğitim verdi. Kleitomakhos da o kadar büyük bir çaba gösterdi ki, kırkın üzerinde kitap yazdı. Karneades'ten sonra okulun başına geçti ve yazılarıyla onun öğretisine ışık tuttu. Üç felsefe okulunu, Akademeia, Peripatos ve Stoa okullarını yakından tanıyan bir filozoftu.

801. Timon Akademeialıları toptan taşa tutar[{856}]:

“Ne de Akademeialıların sözü tatsız tuzsuz uzatmaları.”

802. Platon ile başlayan Akademeialıları ele aldıktan sonra, gene Platon ile başlayan Peripatosçulara geliyoruz: Bunların ilki Aristoteles idi.

803.

NOTLAR

V. KİTAP

Aristoteles

804. Nikomakhos ile Phaistis’in oğlu Aristoteles Stageira doğumluydu. Hermippos’un *Aristoteles Üzerine* adlı eserinde söylediğine göre[857], Nikomakhos da Asklepiosoğlu Makhaon’un oğlu olan Nikomakhos’un soyundandı; ve yaşamını Makedonya kralı Amyntas’ın yanında onun hekimi ve dostu olarak geçirmişti. Aristoteles Platon’un en has öğrencisiydi; Atinalı Timotheos’un *Yaşamlar Üzerine* adlı eserinde söylediğine göre[858], peltek bir konuşması vardı; bundan başka, leylek bacaklıydı derler, gözleri küçücüktü; giyimi, yüzükleri ve tıraşıyla dikkat çekerdi. Timotheos’un söylediğine göre[859], cariyesi Herpyllis’ten Nikomakhos adında bir oğlu vardı.

805. Platon’un sağlığında ondan ayrıldı; bu yüzden, diye anlatıyorlar, Platon “Aristoteles bize tekmeyi vurdu, tıpkı onları doğuran anayı tekmeleyen taylar gibi” demiş[860]. Ama Hermippos’un *Yaşamlar* adlı eserinde söylediğine göre, Aristoteles Atina adına Philippos’a elçi gittiği sırada, Akademeia’da okul başkanı Ksenokrates olmuş; o da geri döndüğünde okulu başka birinin başkanlığında görünce, Lykeion’da öğrencileriyle yağlanma zamanına kadar bir aşağı bir yukarı gezinerek felsefe yapmayı yeğlemiş: Buradan “Peripatosçu” adını almış. Bazıları da, hastalıktan yeni kalkmış, gezinip dolaşan İskender’e eşlik ettiği ve onunla birtakım konular üzerine konuştuğu için böyle anıldığını söylerler.

806. Okulu zamanla kalabalıklaşınca,

“Susup Ksenokrates’in konuşmasına izin vermek ne utanç verici,”

807. dedi[861] ve oturarak ders vermeye başladı. Öğrencilerini belli bir konu üzerinde çalıştırırken, bir yandan da söz söyleme sanatında eğitiyordu[862]. Ama sonra Atarneus tiranı Hermias’ın yanına gitti; kimilerine göre Hermias Aristoteles’in sevgilisi olmuş; başkaları da kızını ya da yeğenini Aristoteles’e vererek onunla hısımlık kurduğunu söylerler: Magnesialı Demetrios da Adaş Ozanlar ve *Yazarlar Üzerine* adlı eserinde böyle anlatıyor; aynı yazar Hermias’ın Eubulos’un kölesi olduğunu, Bithynialı bir soydan geldiğini ve efendisini ortadan

kaldırdığını da söyler. Aristippos'un *Eskilerin Ahlak Dışı Yaşayışı Üzerine* adlı eserinin birinci kitabında söylediğine göre, Aristoteles Hermias'in bir cariyesine vurulmuş.

808. Onun izniyle bu kadınla evlenmiş ve büyük bir heyecan anında, Atinalıların Eleusisli Demeter için yaptıkları gibi, bu kadına kurban kesmiş[{863}]. Hermias'a da aşağıya aldığımız[{864}] paianı yazdı. Buradan Makedonya'ya Philippos'un sarayına gitti, oğlu İskender'in hocası oldu ve ondan Philippos'un yakıp yıktığı ülkesini onarmasını rica etti, İskender de bu isteğini yerine getirdi. Ayrıca halkı için bir de anayasa hazırladı. Öte yandan, Ksenokrates'in örneğini izleyerek, okuluna on günde bir yeni yönetici atanması kuralını getirdi. İskender'in yanında yeterince kaldığına kanaat getirince, ona akrabası Olynthoslu Kallisthenes'i[{865}] tanıştırıp Atina'ya geldi;

809. ama Kallisthenes kralla fazla açık konuşup onun uyarılarını dikkate almayınca, derler ki, Aristoteles ona şöyle çıkışmış[{866}]:

"Söylediklerin yüzünden çok yaşamayacaksın, yavrum."

810. Öyle de oldu. Hermolaos ile birlikte, İskender'e karşı hazırlanan bir suikaste karıştığı kuşkusuyla, demir bir kafese konup bit içinde ve bakımsız bir halde dolaştırıldı; sonunda bir aslanın önüne atıldı, öyle öldü.

811. Böylece Aristoteles Atina'ya gelip okuluna on üç yıl başkanlık yaptıktan sonra, Khalkis'e kaçtı, çünkü hierophan:[{867}] Eıırymedon ya da Favori nus'un *Tarih Derlemesi* adlı eserinde söylediğine göre[{868}] Demophilos, yukarıda sözü edilen Hermias'a ilahi yazdı diye onu dinsizlik suçlamasıyla mahkemeye vermişti;

812. bir neden de Delphoi'daki heykeline şu epigramı yazmasıydı[{869}]:

"Dinsizlik edip mutlu tanrıların kutsal yasasını
çiğneyerek öldürdü onu Perslerin okçu kralı:
Kanlı dövüşte mızrağı ile apaçık üstün gelerek değil,
ama onun bir düzenbaza güvenmesinden yararlanarak,"

813. Eumelos'un Tarih adlı eserinin beşinci kitabında söylediğine göre[{870}], Khalkis'te boğanotu içmek suretiyle yetmiş yaşında öldü. Aynı yazar onun Platon ile otuz yaşında karşılaştığım da söyler; ama yanılıyor: çünkü Aristoteles altmış üç yaşına kadar yaşamış, Platon ile de on yedi yaşında karşılaşmıştır. Söz konusu ilahi şöyledir[{871}]:

814. "Ölümlü soyu bunca zorluğa sokan,

insan yaşamının en güzel avı, ey erdem,
senin güzelliğin uğruna ölmek de, ey bakire,
sonu gelmez yaman acılara katlanmak da,
Yunanistan'da imrenilecek bir kaderdir:
İnsanların gönlünü işte böyle sonsuz,
altından da, ana babadan da, tatlı bakışlı uykudan da
üstün bir kazançla dolduruyorsun.
Zeus'un soyundan Herakles ile Leda'nın oğulları[872]
senin uğruna çabalayıp senin gücünün izinde
bunca şeye katlandılar,
Akhilleus ile Aias senin için yanıp tutuşarak Hades'e gittiler;
815. senin o sevimli güzelliğin uğruna Atarneus yurttaşı da
gözlerini gün ışığından yoksun bıraktı.
Bu nedenle yaptıkları dillerde dolaşacak ve
Anı'nın kızları Musalar onu yüceltecekler,
konuksever Zeus'un saygınlığını ve
bozulmaz dostluğun onurunu çoğaltarak."

816. Bizim de ona şöyle bir epigramımız var[873]:

"Demeter gizemlerinin rahibi bir gün
Aristoteles'i dinsizlikle suçlamaya kalktı,
ama o boğanotu içerek kurtuldu elinden onun:
bu da, boğuşmadan haksız suçlamaların
üstesinden gelmenin bir yoluydu."

817. Favorinus *Tarih Derlemesi* adlı eserinde[874], ilk kez olarak onun bu duruşmada kendi savunması için bir mahkeme konuşması yazdığını ve Atina'da

"Armut üstüne armut biter, incir üstüne incir"[875]

818. dediğini söyler. Apollodoros'un *Kronoloji* adlı eserinde söylediğine göre[876], Aristoteles doksan dokuzuncu Olimpiyat'ın birinci yılında doğdu[877], on yedi yaşında Platon'a yanaşıp onun yanında yirmi yıl durdu; ve Eubulos'un arkhontluğunda, yüz sekizinci Olimpiyat'ın dördüncü yılında[878] Mytilene'ye gitti. Platon aynı Olimpiyat'ın birinci yılında[879] Theophilos'un arkhontluğunda öldükten sonra, Hermias'ın yanına gitti ve onunla üç yıl kaldı.

819. Pythodoros'un arkhontluğunda, yüz dokuzuncu Olimpiyat'ın ikinci yılında[880], İskender daha on beş yaşındayken Philippos'un sarayına

gitti. Yüz on birinci Olimpiyat'ın ikinci yılında[881] Atina'ya dönüp on üç yıl Lykeion'da ders verdi. Sonra, yüz on dördüncü Olimpiyat'ın üçüncü yılında[882] Khalkis'e gitti ve altmış üç yaşında hastalanıp öldü: Aynı yıl Demosthenes de Philokles'in arkhontluğunda Kalauria'da öldü. Dediklerine göre, Aristoteles Kallisthenes'i İskender'e tanıştırdığı için, kralın gözünden düşmüş; kral da onu üzmek için, Anaksimenes'i[883] yüceltmiş, Ksenokrates'e de armağanlar göndermiş[884].

820. Ambryon'un *Theokritos Üzerine* adlı eserinde söylediğine göre, Khioslu Theokritos da yazdığı bir epigramda onunla alay etmiştir; epigram şöyle[885]:

"Eubulos'un kölesi, hadım Hermias'a
boş bir anıt dikti, boş kafalı Aristoteles[886]:
<dizginleyemediği boğaz düşkünlüğü yüzünden,
Akademeia yerine Borboros'un[887] ağzında oturmayı yeğledi.>

821. Timon da ona şöyle saldırdı[888]:

"Ne de Aristoteles'in can sıkıcı abesliği."

822. Filozofun yaşamı böyle. Onun vasiyetini de bulduk; şöyle diyor[889]:

823. "Her şey güzel olacak; eğer başına bir şey gelirse, Aristoteles şunları vasiyet etti:

824. "Her konuda genel olarak yürütücü Antipatros'tur; Nikanor dönüp gelinceye kadar[890], Aristomenes, Timarkhos, Hipparkhos, Dioteles ve Theophrastos (eğer isterse ve koşulları elverirse), çocuklarla, Herpyllis ile ve bıraktıklarımla ilgilensinler. Kızın yaşı gelince, Nikanor ile evlendirilsin; evlenmeden önce ya da evlendikten sonra, ama çocuksuz olarak, kızın başına bir şey gelirse, Nikanor çocukla ve öteki konularla ilgili olarak, hem kendine hem bize yakışır biçimde, yönetimde yetkili olsun. Nikanor bir baba ve ağabey olarak, hem kızla hem Nikomakhos'un oğluyla, onların gereksinimleriyle, nasıl uygun buluyorsa, öyle ilgilensin. Kızla evlenmeden önce ya da evlendikten sonra, ama çocuksuz olarak, Nikanor'un başına bir şey gelirse, ve eğer kendisi bir düzenleme yapmışsa, o düzenleme geçerli olsun.

825. "Ama eğer Theophrastos kızla birlikte yaşamak isterse, Nikanor için söylenenlerin aynısı geçerli olsun; yoksa yürütücüler Antipatros'a danışarak hem kızla hem oğlanla ilgili işleri en iyi nasıl görüyorlarsa öyle yönetsinler. Yürütücülerle Nikanor Herpyllis'in, bana karşı ne

kadar sevgi dolu olduğunu unutmayıp, onunla başka bakımlardan da ilgilensinler; eğer yeniden evlenmek isterse, bize yakışan bir adamla evlendirilmeye özen gösterilsin. Ona daha önce verilenlerden başka, mirasımdan bir gümüş talant ve üç hizmetçi kadın verilsin; eğer isterse, kendi malı olan köle kızla köle oğlan Pyrrhaios'u da alsın.

826. "Khalkis'te oturmak isterse, bahçenin yakınındaki konukevinde kalsın; Stageira'da oturmak isterse, baba evinde kalabilir. Bunlardan hangisine karar verirse, yürütücüler orayı kendilerince güzel ve Herpyllis için yeterli buldukları eşyalarla döşesinler. Nikanor, köle çocuk Myrmeks ile ilgilensin: Ondan aldığımız mallarla birlikte bize yakışır biçimde kendi yakınlarına götürülmesini sağlasın. Ambrakis özgür bırakılsın ve kızım evlendiği zaman, ona beş yüz drakhmeyle kendi malı olan köle kız verilsin. Thale'ye de onun için satın alınmış, kendi malı olan köle kızdan başka, bin drakhme ve bir köle kız daha verilsin.

827. "Ve Simon'a, daha önce ona bir köle çocuk alsın diye verilmiş paradan başka, ya bir köle çocuk alınsın ya da parası verilsin. Kızım evlendiği zaman Tykhon, Philon, Olympios ve çocuğu özgür bırakılsın. Bana hizmet eden kölelerden hiçbiri satılmasın, tersine hizmete devam etsinler; yaşları geldiğinde, hak ettikleri takdirde, özgür bırakılsınlar. Yürütücüler Gryllion'a ısmarlanan heykellerin (Nikanor'un heykeli, Proksenos'un heykeli —bunu yaptırtmak benim fikrimdi— ve Nikanor'un annesinin heykeli) tamamlanıp yerlerine yerleştirilmesi işiyle de ilgilensinler; Arimnestos'un bitmiş olan heykeli de, çocuksuz öldüğü için, ondan bir anı olarak yerine yerleştirilsin.

828. "Annemin heykeli Nemea'da ya da nerede uygun görülürse orada Demeter'e adansın[{891}]. Mezarım nereye yapılacaksa oraya, Pythias'ın istediği gibi, onun kemikleri toplanıp konsun. Nikanor sağ esen dönüp geldikten sonra, onun için adadığım adağı yerine getirsin: Stageira'da kurtarıcı Zeus'a ve kurtarıcı Athena'ya dört dirsek uzunluğunda taş heykellerini diksin."

829. Vasiyeti böyle[{892}]. Anlatıldığına göre, ona ait bir sürü kap kacak bulunmuş; Lykon da onun banyo teknesinde sıcak zeytinyağı ile yıkandığını, sonra da bu yağı sattığını söylüyormuş. Bazıları da onun kamının üstüne sıcak zeytinyağı torbası koyduğunu söylerler; yatarken

de eline tunç bir top alır, altına da bir leğen yerleştirirmiş ki, top leğenin içine düşünce çıkan sesle uyanabilsin{893}.

830. Ona çok güzel deyişler de yakıştırılır. Şöyle: yalancıların yanına neyin kâr kaldığı sorulduğunda, “Doğruyu söylediklerinde kendilerine inanılmaması” diye karşılık vermiş. Kötü bir adama sadaka verdi diye kınanınca, “adamın karakterine değil, içindeki insana acıdım” demiş. Dostlarına ve yanında bulunanlara, ne zaman ve nerede ders veriyorsa, durmadan “ışığı gözümüz bizi çevreleyen [havadan] alır, ruhumuz da bilgiden” derdi. Sık sık ve üstüne basa basa Atinalıların tahılı ve yasayı bulduklarını, ama tahıldan yararlandıkları halde, yasalardan yararlanmadıklarını söylerdi.

831. Eğitimin kökü acı, meyvası tatlı, derdi. “Hızla yaşlanan nedir?” diye sorulduğunda, “gönül borcu” diye karşılık verdi. “Umut nedir?” diye sorulduğunda, “uyanıkken görülen düş” diye yanıtladı. Diogenes ona bir kuru incir uzatınca, onun bir cinlik tasarladığını anlayıp inciri aldı ve Diogenes’in cinliğiyle birlikte incirden de olduğunu söyledi. Beriki tekrar uzatınca, inciri alıp çocuklar gibi havaya kaldırdı ve “Büyüksün Diogenes!” deyip geri verdi. Eğitim için üç unsurun gerekli olduğunu söylüyordu: doğal yetenek, bilgi ve uygulama. Birinin ona sövdüğünü işitince, “beni kırbaçlasın, ama ben yokken” dedi. Güzelliğin her türlü tavsiye mektubundan daha etkili olduğunu söylerdi.

832. Bazılarına göre bu tanımı Diogenes yapmıştır, o ise güzelliğin tanrı armağanı olduğunu söylemiştir. Sokrates’e göre güzellik, kısa süren bir tiranlıktır; Platon’a göre doğanın tanıdığı bir ayrıcalık; Theophrastos’a göre sessiz bir aldanma; Theokritos’a göre fildişinden bir bela; Karneades’e göre de korumasız bir krallıktır. Eğitimli insanların eğitimsizlerden hangi noktada farklı olduğu sorulduğunda, “Diriler ölülerden ne kadar farklıysa” dedi{894}. Eğitimin iyi günde bir süs, kötü günde bir sığınak olduğunu söylerdi. Ona göre, çocuklarına eğitim veren ana babalar, onları dünyaya getirmekle yetinen ana babalardan daha saygıdeğerdir: çünkü biri yaşam bağışlamıştır, öbürü ise iyi bir yaşam. Büyük bir kentin yurttaşı olmakla övünen birine, “önemli olan bu değil” dedi, “önemli olan, büyük bir ülkeye kimin layık olduğudur.”

833. “Dostluk nedir?” diye sorana, “İki bedende yaşayan tek ruh” yanıtını verdi. İnsanlardan bazılarının hiç ölmeyecekmiş gibi cimrilik ettiğini, bazılarının da hemen ölecekmiş gibi saçıp savurduğunu

söylüyordu. Güzel insanların yanında niçin uzun süre durduğumuzu sorana, “Bunu ancak bir kör sorar” dedi. Felsefenin ne yararım gördüğü sorulduğunda, “kimilerinin yasa korkusuyla yaptığı şeyleri bana buyrulmadan, kendiliğimden yapmayı öğrendim”[895] diye karşılık verdi. Öğrencilerin nasıl gelişebildikleri sorulduğunda, “Öndekileri izleyip arkadan gelenleri beklememekle” diye yanıtladı. Bir yığın çene çaldıktan sonra, “başını şişirmedim ya?” diye soran gevezeye, “Yok canım, Zeus hakkı için” dedi, “Zaten seni dinlemiyordum ki.”

834. Kötü bir adama yardımda bulunduğu için kendisini kınayana —bir de böyle anlatılıyor— “İnsana değil, insanlığa yardımda bulundum” dedi[896]. “Dostlarımıza nasıl davranmalıyız?” diye sorulduğunda, “Onların bize nasıl davranmalarını istiyorsak, öyle” diye karşılık verdi. Ona göre adalet herkese hak ettiğini veren bir ruh erdemidir. Eğitimin yaşlılığa en güzel yolluk olduğunu söylüyordu. Favorinus’un *Anılar* adlı eserinin ikinci kitabında söylediğine göre[897], durmadan “Çok dostu olanın hiç dostu yoktur” dermiş. Bu görüş Ethik adlı eserinin yedinci kitabında da vardır[898]. Evet, ona yakıştırılan deyişler bunlar.

835. Aristoteles çok sayıda kitap yazmıştır; her alanda büyük bir üstünlük elde ettiği için, bunların listesini çıkarmayı uygun buldum[899]:

836. Adalet Üzerine, dört kitap;
Ozanlar Üzerine, üç kitap;
Felsefe Üzerine, üç kitap;
Devlet Adamı Üzerine, iki kitap;
Hitabet Üzerine ya da Grylos, bir kitap;
Nerinthos, bir kitap;
Sofist, bir kitap;
Meneksenos, bir kitap;
Aşka Dair, bir kitap;
Şölen, bir kitap;
Zenginlik Üzerine, bir kitap;
Felsefeye Teşvik, bir kitap;
Ruh Üzerine, bir kitap;
Yakarı Üzerine, bir kitap;
Soyluluk Üzerine, bir kitap;
Haz Üzerine, bir kitap;
İskender ya da Yerleşmeciler İçin, bir kitap;

Krallık Üzerine, bir kitap;
Eğitim Üzerine, bir kitap;
İyi Üzerine, üç kitap;
Platon'un ‘Yasalar’ından Seçmeler, üç kitap;
“Devlet”ten Seçmeler, iki kitap;
Ev Ekonomisi Üzerine, bir kitap;
Dostluk Üzerine, bir kitap;
Acı Çekmek ya da Çekmiş Olmak Üzerine, bir kitap;
Bilimler Üzerine, bir kitap;
Didişim Sorunları Üzerine, iki kitap;
Didişim Sorunlarının Çözümleri, dört kitap;
Sofistik Bölümlemeler, dört kitap;
Karşıtlar Üzerine, bir kitap;
Türler ve Cinsler Üzerine, bir kitap;
Özel Nitelikler Üzerine, bir kitap;
837. Tanıtlama Üzerine Notlar, üç kitap;
Erdem Üzerine Öncüller, iki kitap;
İtirazlar, bir kitap;
Farklı Anlamlarda ya da Ekleyerek Söylenen Şeyler Üzerine, bir kitap;
Tutkular <ya da> Öfke Üzerine, bir kitap;
Ethik, beş kitap;
Öğeler Üzerine, üç kitap;
Bilgi Üzerine, bir kitap;
İlke Üzerine, bir kitap;
Bölümlemeler, on yedi kitap;
Bölümlemeye Dair, bir kitap;
Soru ve Yanıt <Üzerine>, iki kitap;
Devinim Üzerine, bir kitap;
Öncüller, bir kitap;
Didişim Öncülleri, bir kitap;
Tasımlar, bir kitap;
Birinci Analitikler, sekiz kitap;
İkinci Büyük Analitikler, iki kitap;
Problemler Üzerine, bir kitap;
Yöntem Kuramları, sekiz kitap;

Daha İyi Olan Üzerine, bir kitap;
İdea Üzerine, bir kitap;
Topiklerin Başına Konmuş Tanımlar, yedi kitap;
Tasımlar, iki kitap;
838. Tasım ve Tanımlar, bir kitap;
Seçilen ve Rastlantısal Olan Üzerine, bir kitap;
Topiklere Giriş, bir kitap;
Tanımlarla İlgili Topikler; iki kitap;
Tutkular, bir kitap;
Bölümlemeye Dair, bir kitap;
Matematik, bir kitap;
Tanımlar, on üç kitap;
Tanıtlamalar, iki kitap;
Haz Üzerine, bir kitap;
Öncüller, bir kitap;
Gönüllü Olan Üzerine, bir kitap;
Güzel Üzerine, bir kitap;
Tanıtlama Savları, yirmi beş kitap;
Aşk Savları, dört kitap;
Dostluk Savları, iki kitap;
Ruh Üzerine Savlar, bir kitap;
Devlet, iki kitap;
Theophrastos'unki Gibi Devlet Üzerine Dersler, sekiz kitap;
Doğru Eylemler Üzerine, iki kitap;
Sanat Derlemesi, iki kitap;
Hitabet Sanatı, iki kitap;
Sanat, bir kitap;
Sanat II., iki kitap;
Yönteme Dair, bir kitap;
"Theodektes'in Sanatı" Derlemesi, bir kitap;
Şiir Sanatı İncelemesi, iki kitap;
Hitabete İlişkin Eksik Tasımlar, bir kitap;
Büyüklük Üzerine, bir kitap;
Eksik Tasım Bölümlemeleri, bir kitap;
Deyiş Üzerine, iki kitap;
Danışma Üzerine, bir kitap;

839. Derleme, iki kitap;
Doğa Üzerine, üç kitap;
Fizik, bir kitap;
Arkhytas'm Felsefesi Üzerine, üç kitap;
Speusippos ile Ksenokrates'in Felsefesi Üzerine, bir kitap;
“Timaios"tan ve Arkhytas'm Eserlerinden Seçmeler, bir kitap;
Melissos'un Görüşlerine Karşı, bir kitap;
Alkmaion'un Görüşlerine Karşı, bir kitap;
Pythagorasçılara Karşı, bir kitap;
Gorgias'ın Görüşlerine Karşı, bir kitap;
Ksenophanes'in Görüşlerine Karşı, bir kitap;
Zenon'un Görüşlerine Karşı, bir kitap;
Pythagorasçılar Üzerine, bir kitap;
Hayvanlar Üzerine, dokuz kitap;
Anatomi, sekiz kitap;
Anatomilerden Seçme, bir kitap;
Bileşik Canlılar İçin, bir kitap;
Efsane Canlılar için, bir kitap;
Kısırlık İçin, bir kitap;
Bitkiler Üzerine, iki kitap;
Fizyonomiye Dair, bir kitap;
Hekimlik, iki kitap;
Birlik Üzerine, bir kitap;
840. Fırtınaların Belirtileri, bir kitap;
Astronomiye Dair, bir kitap;
Optiğe Dair, bir kitap;
Devinim Üzerine, bir kitap;
Müzik Üzerine, bir kitap;
Belleğe Dair, bir kitap;
Homeros Sorunları, altı kitap;
Poetika, bir kitap;
Alfabetik Sırayla Fizik Konulan, otuz sekiz kitap;
İncelenmiş Problemler, iki kitap;
Yaygın Eğitim, iki kitap;
Mekanik, bir kitap;
Demokritos'un Eserlerinden Çıkma Problemler, iki kitap;

Taş Üzerine, bir kitap;
Karşılaştırmalar, bir kitap;
Karışık Notlar, on iki kitap;
Cinslere Göre Açıklamalar, on dört kitap;
Mahkeme Kararlan, bir kitap;
Olimpiyat Birincileri, bir kitap;
Pythia Birincileri, bir kitap;
Müzik <üzerine>, bir kitap;
Pythik, bir kitap;
Pythia Birincileri Listesine Eleştiri, bir kitap;
Dionysia Birincilikleri, bir kitap;
Tragedyalar Üzerine, bir kitap;
Didaskalialar, bir kitap;
Atasözleri, bir kitap;
Toplu Yemek Kuralları, bir kitap;
Yasalar, dört kitap;
Kategoriler, bir kitap;
Yorum Üzerine, bir kitap;

841. Yüz Elli Sekiz Devletin Anayasalan;
Türlerine Göre: Demokrasiler; Oligarşiler; Tiranlıklar; Aristokrasiler,
Philippos'a Mektuplar,
Selymbrialıların Mektupları,
İskender'e Mektuplar, dört tane;
Antipatros'a, dokuz tane;
Mentor'a, bir tane;
Ariston'a, bir tane;
Olympias'a, bir tane;
Hephaistion'a, bir tane;
Themistagoras'a, bir tane;
Philoksenos'a, bir tane;
Demokritos'a, bir tane;
"Tanrıların en saygını, uzaktan vuran kutsal tanrı..." diye başlayan heksametreli şiir[900];
"Güzel çocuklu ananın kızı..." diye başlayan elegeia[901].

842. Toplam 445.270 satır ediyor.

843. Yazdığı kitapların sayısı bu kadar. Bu kitaplarda şu görüşleri ileri sürüyor: Felsefe, kuramsal (teorik) ve uygulamalı (pratik) olmak üzere iki bölümdür; uygulamalı felsefe ahlak ve politika alanlarını kapsar; politika da kabaca topluma ve aileye ilişkin diye tanımlanır; kuramsal felsefenin bölümleri fizik ve mantıktır; mantık kendi başına bir bilim değil, öteki bilim dallarının temel aracıdır. Aristoteles buna da ikna ve doğruluk olmak üzere açıkça iki amaç saptamıştır. Bunların her biri için de iki olanaktan yararlanmıştır: ikna için eytişim (diyalektik) ve hitabet, doğruluk için de çözümleme ve felsefe; Aristoteles buluş, yargı ve kullanım alanlarında hiçbir şeyi eksik bırakmamıştır.

844. Buluş alanında *Topikler*'i, *Yöntem Kuramları*'nı ve çok sayıda öncül bıraktı: bunlardan problemlerin çözümü için ikna edici tanıtlamalar elde edilebilir; yargı alanında *Birinci* ve *İkinci Analitikler*'i yazdı. *Birinciler*'de öncüller değerlendirilir, *İkinci Analitikler*'le de bundan çıkan sonuçlar sınanır. Kullanım alanında da söz yarıştırma ilkeleri, soru-yanıt yöntemleri, Sofistlerin çürütülmesi, tasımlar ve bunun gibi şeyler üzerine tartışmalar bıraktı, imgelem çalışmalarıyla ilgili doğruluğun ölçütü olarak duyumu; toplum, aile ve yasalarla ilgili doğruluğun ölçütü olarak da aklı gösterdi.

845. Kusursuz bir yaşamda erdemli olmayı tek erek olarak koydu. Ona göre mutluluk üç tür iyinin bir araya gelmesinden oluşur[{902}]: önem bakımından birinci diye adlandırdığı, ruhla ilgili iyiler; ikinci olarak sağlık, güç, güzellik ve bunun gibi bedenle ilgili iyiler; üçüncü olarak da zenginlik, soyluluk, ün ve bunun gibi dıştan gelen iyiler. Mutluluk için erdem tek başına yeterli değildir; nitekim, bilge eziyet çeker, yoksul olur ya da benzer durumlarla karşılaşırsa, mutsuz olacağı için, bedensel ve dıştan gelen iyilere de gerek vardır. Buna karşılık, bedensel ve dıştan gelen iyiler bolca var olsa bile, erdemsizlik tek başına mutsuzluk için yeterlidir.

846. Erdemler birbirine bağlı değildir: Sağduyulu ve adaletli bir insan aynı zamanda azgın ve ölçüsüz olabilir. Ona göre, bilge tutkudan yoksun değildir, ama tutkularında ölçülüdür. Dostluğu, karşılıklı iyi niyet eşitliği olarak tanımlıyordu. Dostluk akrabalar arasında, âşıklar arasında ve konuk-ev sahibi arasında[{903}] olur. Aşkın amacı yalnız bir arada olmak değildir, bir amacı da felsefedir. Bilge de âşık olacak, yönetime katılacak, evlenecek, bir kralın sarayında yaşayacaktır.

Aristoteles üç tür yaşam ayırır: kuramsal (teorik) yaşam, uygulamalı (pratik) yaşam ve haz yaşamı; bunlardan kuramsal yaşama öncelik tanır. Ona göre, yaygın eğitim erdemin kazanılması bakımından yararlıdır.

847. Doğa konularıyla ilgili olarak nedenlerin araştırılmasında herkesin önünde geliyordu, o kadar ki, en önemsiz olguların bile nedenini açıklıyordu. Bu yüzden, doğa ile ilgili notlarını topladığı çok sayıda eser yazdı. Platon gibi, o da tanrıyı cisimsiz olarak göstermiştir[904]. Tanrının öngörüsü gökcisimlerine kadar uzanır ve kendisi devinimsizdir. Yeryüzündeki şeyler bunlarla (gökcisimleriyle) olan ilişkilerine göre düzenlenirler. Dört öğenin yanında bir beşinci öge daha vardır: bundan esirdeki cisimler oluşur. Bu öğenin devinimi farklıdır, çünkü daireseldir. Ruh da cisimsizdir, [çünkü] yaşam yetisine sahip doğal ve organik bedenin ilk gerçekleşmesidir.

848. Ona göre bu gerçekleşme iki türlü olur. Gerçekleşmeden, cisimsiz bir biçim anlar. Yeti bakımından gerçekleşme, özel biçimler almaya uygun balmumundaki Hermes ya da bronzun içindeki heykel gibi; yapılıp bitirilmiş Hermes ya da heykelin gerçekleşmesine de huy bakımından gerçekleşme der. Doğal cisimden söz eder, çünkü cisimlerin bir bölümü, kule ya da gemi gibi, el işçilerinin elinden çıkmadır; bir bölümü de, bitki ya da hayvanlar gibi, doğanın eseridir. Organik cisimden söz eder, yani belli bir amaca yönelik olan cisim, örneğin görmek için göz, işitmek için kulak. Yaşam yetisine sahip, yani bu yetiyi kendi içinde barındıran demek.

849. Yeti açısından oluş iki türlüdür: ya huy açısından olur, ya da edim açısından. Edim açısından, "uyanık insanın ruhu vardır" dendiği zaman; huy açısından da aynı şey uyuyan insan için söylendiğinde. Aristoteles uyuyan insanın da kapanması için "yeti açısından" terimini eklemiştir. Aristoteles daha pek çok konuda birçok görüş açıklamıştır: bunları bir bir sıralamak uzun sürer. Çünkü, kısaca söylemek gerekirse, yukarıda listesini verdiğimiz eserlerinden de anlaşılacağı üzere, buluş bakımından son derece verimli ve çalışkan bir filozoftu: gerçekliği kesin olan eserlerinin sayısı dört yüze ulaşır; çünkü ona yakıştırılan daha pek çok eser, özdeyiş ve sözlü gelenekte yaşayan deyiş vardır.

850. Sekiz Aristoteles vardı: birincisi, bizim filozof; ikincisi, Atinalı devlet adamı[905]: çok hoş mahkeme konuşmaları vardır; üçüncüsü İlias üzerine çalışmaları olan; dördüncüsü, Sicilyalı hatip: Isokrates'in

Panegyrikos’una karşı yazısı var; beşincisi Mythos takma adlı, Sokratesçi Aiskhines’in öğrencisi; akıncısı, Kyreneli: şiir sanatı üzerine eseri var; yedincisi, beden eğitimi öğretmeni: Aristoksenos onu *Platon'un Yaşamı* adlı eserinde anar[906]; sekizincisi de, adı sanı duyulmamış bir gramerci: *Abartılı Anlatım Üzerine* adında teknik bir eseri var. Stageiralı Aristoteles’in birçok ünlü öğrencisi olmuştur; aralarında en çok Theophrastos belirir: şimdi ondan söz etmeliyiz.

Theophrastos

851. Athenodoros'un *Gezintiler* adlı eserinin dokuzuncu kitabında söylediğine göre, Theophrastos, çırpıcı Melantas'ın oğluydu ve Eresos'ta doğmuştu. Önce kendi yurdunda hemşehrisi Alkippos'un öğrencisi oldu, ardından Platon'un derslerini dinledikten sonra Aristoteles'in yanına geçti; hocası Khalkis'e çekilince, yüz on dördüncü Olimpiyat'ta[{907}] okulun başına geçti. Amasralı Myrorianos'un *Tarihsel Benzerlikler Üzerine Başlıklar* adlı eserinin birinci kitabında söylediğine göre[{908}], Pompylos adlı kölesinin de filozof olduğu anlatılıyormuş. Theophrastos son derece zeki ve çalışkan bir insandı, ve Pamphile'nin *Anılar* adlı eserinin otuz ikinci kitabında dediği gibi, komedya ozanı Menandros'un hocası oldu[{909}].

852. Öte yandan, iyiliksever ve konuşkan bir insandı. Kassandros onu yanma kabul etti, Ptolemaios da onu çağırmak için adam yolladı; Atinalılar arasında o kadar büyük bir saygıyla karşılandı ki, Agonides onu dinsizlikten mahkemeye verince, az daha kendisi mahkûm oluyordu. Derslerini izleyen iki bin kadar öğrencisi vardı. Peripatosçu Phanias'a[{910}] gönderdiği mektupta laf arasında duruşma salonu[{911}] hakkında da şöyle der: "İnsanın istediği gibi geniş bir halk kitlesi, hatta küçük bir topluluk bile bulması kolay değil; oysa halka açık okumalar metin üzerinde düzeltme yapılmasını sağlar; benim çağım her şeyi ertelemeye ve göz ardı etmeye artık dayanamıyor." Theophrastos bu mektupta "bilim adamı" (skolastik) terimini kullanmıştır.

853. Böyle olduğu halde, gene de kısa bir süre için, hem kendisi hem bütün öteki filozoflar kentten ayrıldı, çünkü Amphikleides'in oğlu Sophokles, senato ve halk meclisinin kararı olmadıkça hiçbir filozofun okul başkanı olamayacağına, olursa ölüm cezası verileceğine ilişkin bir yasa tasarısı getirmişti[{912}]. Ama filozoflar ertesi yıl geri döndüler, çünkü Philon[{913}] Sophokles'i yasalara aykırı davranmaktan mahkemeye verdi. Bunun üzerine Atinalılar bu yasayı yürürlükten kaldırdılar, Sophokles'i beş talant para cezasına çarptırıp filozofların dönmesine karar verdiler, böylece Theophrastos da geri dönüp her zamanki işlerinin başına geçti. Aristoteles, tanrısal anlatımından ötürü, Tyrtamos olan adını Theophrastos olarak değiştirdi[{914}].

854. Aristippos’un *Eskilerin Ahlak Dışı Yaşayışı* adlı eserinin dördüncü kitabında söylediğine göre, Theophrastos Aristoteles’in oğlu Nikomakhos’un hocası olduğu halde ona âşıkmış. Platon’un Ksenokrates ile Aristoteles hakkında söylediği sözlerin aynını (yukarıda anlatmıştık)[{915}], Aristoteles’in de Theophrastos ile Kallisthenes[{916}] hakkında söylediğini anlatırlar: Theophrastos üstün zekâsıyla her düşüncesini rahatça dile getirebildiği, öteki de yaratılışça âğırkanlı olduğu için, birine dizgin, öbürüne kamçı gerekli, demiş. Aristoteles’in ölümünden sonra, aynı zamanda öğrencisi olan Phaleronlu Demetrios’un[{917}] yardımıyla, kendi bahçesinin sahibi olmuş, {kullanışlı deyişleri vardır; şöyle: “Düzensiz bir konuşmadansa, dizginsiz bir ata güvenmek daha iyidir.”

855. Şölende hiç ağzını açmayan birine, “Cahilin tekiysen, akıllıca davranıyorsun,” dedi, “ama eğitimliysen, aptallık ediyorsun.” Sık sık, zamanın pahalı bir harcama olduğunu söyler dururdu.

856. Yaşlılığında, çalışmalarını bıraktıktan az sonra[{918}], seksen beş yaşında öldü. Bizim de ona bir epigramımız var[{919}]:

“Bir ölümlü tarafından söylenmiş boş bir laf değil bu:
Bilgeliğin yayı gevşeyince kırılır.
İşte Theophrastos da çalıştığı süre içinde
bedence sapasağlamdı, ama sonra kendini bırakınca,
eli kolu çözülüp öldü.”

857. Öğrencileri ona son bir isteği olup olmadığını sorduklarında, diye anlatıyorlar, “Hiçbir isteğim yok,” demiş, “Diyeceğim bir tek şu: Yaşamdaki sevinçlerin çoğu şan olsun diye solup gidiyor.

858. “Çünkü biz yaşamaya başladığımız gün ölüyoruz. Demek ki, adını duyurma merakı kadar yararsız bir şey yok. Haydi size uğurlar olsun, ya bilimi bırakın —çünkü çok yorucu— ya da gereğince ilgilenin: çünkü şanı çok büyük. Yaşamın boşluğu da yararından büyük. Ben artık ne yapmanız gerektiğini öğütleyemem, yapılması gerekeni siz araştırın.” işte böyle söyleyip son nefesini verdi; anlatıldığına göre, Atinalılar onun kişiliğine duydukları saygıyla, onu son yolculuğunda ulusça ve yürüyerek uğurlamışlar. Favorinus[{920}] onun yaşlılığında el arabası içinde dolaştığını söyler; Hermippos da, Pitaneli Arkesilaos’un Kyreneli Lakydes’e armağan ettiği yazısında anlattıklarına dayanarak, bunu doğruluyor[{921}].

859. Theophrastos da ardında çok sayıda kitap bırakmıştır; bunlar üstün niteliklerle dolu olduğu için, aşağıda listesini vermeyi uygun buldum. Eserleri şunlar:

Birinci Analitikler, üç kitap;
İkinci Analitikler; yedi kitap;
Tasımların Çözümü Üzerine, bir kitap;
Hazır Topikler, bir kitap;
Didişim Konularıyla İlgili Kuramın Tartışması:
Duyum Üzerine, bir kitap;
Anaksagoras’a Karşı, bir kitap;
Anaksagoras’m Öğretisi Üzerine, bir kitap;
Anaksimenes’in Öğretisi Üzerine, bir kitap;
Arkhelaos’un Öğretisi Üzerine, bir kitap;
Tuz, Soda ve Şap Üzerine, bir kitap;
Taşlaşma Üzerine, iki kitap;
Bölünmez Çizgiler Üzerine, bir kitap;
Dersler, iki kitap;
Rüzgârlar Üzerine, bir kitap;
Erdem Ayrımları, bir kitap;
Krallık Üzerine, bir kitap;
Kralın Eğitimi Üzerine, bir kitap;
Yaşam Biçimleri Üzerine, üç kitap;
860. Yaşlılık Üzerine, bir kitap;
Demokritos'un Astronomisi Üzerine, bir kitap;
Meteoroloji Üzerine, bir kitap;
İmgeler Üzerine, bir kitap;
Tat, Renk ve Eter Üzerine, bir kitap;
Düzen Üzerine, bir kitap;
İnsanlar Üzerine, bir kitap;
Diogenes’in Deyişlerinden Derleme, bir kitap;
Tanımlar, üç kitap;
Aşka Dair, bir kitap;
Aşka Dair 2, bir kitap;
Mutluluk Üzerine, bir kitap;
Türler Üzerine, iki kitap;
Sara Üzerine, bir kitap;

Coşkunluk Üzerine, bir kitap;
Empedokles Üzerine, bir kitap;
Tanıtlamalar, on sekiz kitap;
İtirazlar, üç kitap;
Gönüllü Olan Üzerine, bir kitap;
Platon'un "Devlet"inden Özet, iki kitap;
Cinsten Hayvanların Ses Farklılıkları Üzerine, bir kitap;
Kitlesel Görüngü Üzerine, bir kitap;
Sokan ve Yaralayan Hayvanlar Üzerine, bir kitap;
Kıskanç Denen Hayvanlar Üzerine, bir kitap;
Kuru Yerde Duran Hayvanlar Üzerine, bir kitap;
861. Renk Değiştiren Hayvanlar Üzerine, bir kitap;
Oyuklarda Yaşayan Hayvanlar Üzerine, bir kitap;
Hayvanlar Üzerine, yedi kitap;
Aristoteles'e Göre Haz Üzerine, bir kitap;
Haz Üzerine, (başka) bir kitap;
Savlar, yirmi dört kitap;
Soğuk Üzerine, bir kitap;
Baş Dönmesi ve Göz Kararması Üzerine, bir kitap;
Terleme Üzerine, bir kitap;
Doğrulama ve Yalanlama Üzerine, bir kitap;
Kallisthenes[922] da Yas Üzerine, bir kitap;
Ağır İşler Üzerine, bir kitap;
Devinim Üzerine, üç kitap;
Taşlar Üzerine, bir kitap;
Veba Salgınları Üzerine, bir kitap;
Bayılma Üzerine, bir kitap;
Megaralı, bir kitap;
Melankoli Üzerine, bir kitap;
Madenlet[923] Üzerine, iki kitap;
Bal Üzerine, bir kitap;
Metrodoros'un[924] Deyişlerinden Derleme Üzerine, bir kitap;
Meteoroloji, iki kitap;
Sarhoşluk Üzerine, bir kitap;
Alfabetik Sırayla Yasalar, yirmi dört kitap;
Yasaların Özeti, on kitap;

862. Tanımlar İçin, bir kitap;
Kokular Üzerine, bir kitap;
Şarap ve Zeytinyağı Üzerine, bir kitap;
Birinci öncüller, on sekiz kitap;
Yasa Koyucular, üç kitap;
Politika, altı kitap;
Koşullara Göre Politika, dört kitap;
Siyasal Töreler, dört kitap;
En İyi Devlet Biçimi Üzerine, bir kitap;
Problemlerden Derleme, beş kitap;
Atasözleri Üzerine, bir kitap;
Donma ve Erime Üzerine, bir kitap;
Ateş Üzerine, iki kitap;
Esintiler Üzerine, bir kitap;
Felç Üzerine, bir kitap;
Boğulma Üzerine, bir kitap;
Dengesizlik Üzerine, bir kitap;
Tutkular Üzerine, bir kitap;
Belirtiler Üzerine, bir kitap;
Safsatalar, iki kitap;
Tasımların Çözümü Üzerine, bir kitap;
Topikler, iki kitap;
Üzerine, iki kitap;
Saçlar Üzerine, bir kitap;
Tiranlık Üzerine, bir kitap;
Su Üzerine, üç kitap;
Uyku ve Düşler Üzerine, bir kitap;
Dostluk Üzerine, üç kitap;
863. Hırs Üzerine, iki kitap;
Doğa Üzerine, üç kitap;
Fizik Üzerine, on sekiz kitap;
Konularının Özeti Üzerine, iki kitap;
Fizik, sekiz kitap;
Doğa Filozoflarına Karşı, bir kitap;
Fizik Araştırmaları Üzerine, on kitap;
Fiziğin Nedenleri, sekiz kitap;

Bitkilerin Özsulan Üzerine, beş kitap;
Haz Üzerine, bir kitap;
Ruh-Üzerine, bir sav;
İşlenmemiş/Ham Kanıtlar Üzerine, bir kitap;
Basit Kuşkular Üzerine, bir kitap;
Armoni Kuralları, bir kitap;
Erdem Üzerine, bir kitap;
Aykırılıklar ya da Karşıtlıklar, bir kitap;
Yalanlama Üzerine, bir kitap;
Zihin Üzerine, bir kitap;
Gülünç Olan Üzerine, bir kitap;
Akşam Söyleşileri, iki kitap;
Bölümlemeler, iki kitap;
Farklılıklar Üzerine, bir kitap;
Suçlar Üzerine, bir kitap;
Karalama Üzerine, bir kitap;
Övgü Üzerine, bir kitap;
Deneyim Üzerine, bir kitap;
Mektuplar, üç kitap;
Kendi Kendine Üreyen Hayvanlar Üzerine, bir kitap;
Salgılama Üzerine, bir kitap;
864. Tanrıların Övgüsü, bir kitap;
Yortular Üzerine, bir kitap;
İyi Talih Üzerine, bir kitap;
Eksik Tasımlar Üzerine, bir kitap;
Buluşlar Üzerine, iki kitap;
Ahlak Dersleri, bir kitap;
Ahlaki Karakterler, bir kitap;
Gürültü Üzerine, bir kitap;
Araştırma Üzerine, bir kitap;
Tasımlarla İlgili Yargı Üzerine, bir kitap;
Deniz Üzerine, bir kitap;
Dalkavukluk Üzerine, bir kitap;
Kassandros'a Krallık Üzerine, bir kitap;
Komedya Üzerine, bir kitap;
[Ölçüler Üzerine, bir kitap];

Söyleyiş Üzerine, bir kitap;
Konuşmalardan Derleme, bir kitap;
Çözümler, bir kitap;
Müzik Üzerine, üç kitap;
Ölçüler Üzerine, bir kitap;
Megakles, bir kitap;
Yasalar Üzerine, bir kitap;
Yasadışı Hareketler Üzerine, bir kitap;
Ksenokrates Öğretisinin Özeti, bir kitap;
Sohbete Dair, bir kitap;
Yemin Üzerine, bir kitap;
Hitabet Yönergeleri, bir kitap;
Zenginlik Üzerine, bir kitap;
Şiir Sanatı Üzerine, bir kitap;
Politika, Fizik, Aşk, Ahlak Problemleri, bir kitap;
865. Girişler, bir kitap;
Problemlerden Derleme, bir kitap;
Fizik Problemleri Üzerine, bir kitap;
İlkörnek Üzerine, bir kitap;
Serim ve Anlatı, bir kitap;
Şiir Sanatı Üzerine, (başka) bir kitap;
Bilgeler Üzerine, bir kitap;
Danışma Üzerine, bir kitap;
Dilbilgisi Yanlışları Üzerine, bir kitap;
Hitabet Sanatı Üzerine, bir kitap;
Hitabet Sanatı Üzerine Üslup Örnekleri, on yedi kitap;
Oyunculuk Üzerine, bir kitap;
Aristoteles’in ya da Theophrastos’un Notları, altı kitap;
Doğa Filozoflarının Görüşleri, on altı kitap;
Doğa Filozoflarının Görüşlerinin Özeti, bir kitap;
Gönül Borcu Üzerine, bir kitap;
[Ahlaki Karakterler];
Sahte ve Gerçek Üzerine, bir kitap;
Tanrılık Üzerine Araştırmalar, altı kitap;
Tanrılar Üzerine, üç kitap;
Geometri Araştırmaları, dört kitap;

866. Aristoteles'in "Hayvanlar Üzerine"sinden özet, altı kitap;
Tanıtlamalar, iki kitap;
Savlar 2, üç kitap;
Krallık Üzerine, iki kitap;
Nedenler Üzerine, bir kitap;
Demokritos Üzerine, bir kitap;
[Karalama Üzerine, bir kitap];
Oluşum Üzerine, bir kitap;
Hayvanların Zekâsı ve Karakteri Üzerine, bir kitap;
Devinim Üzerine, iki kitap;
Görme Üzerine, dört kitap;
Tanımlar Üzerine, iki kitap;
Veri Üzerine, bir kitap;
Büyük ve Küçük Üzerine, bir kitap;
Müzikçiler Üzerine, bir kitap;
Tanrısal Mutluluk Üzerine, bir kitap;
Akademeialılara Karşı, bir kitap;
Felsefeye Teşvik, bir kitap;
Kentler En İyi Nasıl Yönetilir, bir kitap;
Notlar, bir kitap;
Sicilya'daki Patlama Üzerine, bir kitap;
Genel Olarak Kabul Edilen Görüşler Üzerine, bir kitap;
[Fizik Problemleri Üzerine, bir kitap];
Öğrenmenin Yolları Nedir, bir kitap;
Yalacı Üzerine, üç kitap;

867. Topiklere Giriş, bir kitap;
Aiskhylos'a Karşı, bir kitap;
Astronomi Araştırmaları, altı kitap;
Toplama Üzerine Aritmetik Araştırmalar, bir kitap;
Akikharos, bir kitap;
Mahkeme Konuşmaları Üzerine, bir kitap;
[Karalama Üzerine, bir kitap];
Astykreon'a, Phanias'a, Nikanor'a Mektuplar;
Dindarlık Üzerine, bir kitap;
Euias (Bakkhos), bir kitap;
Fırsatlar Üzerine, iki kitap;

Özel Konuşmalar Üzerine, bir kitap;
Çocukların Eğitimi Üzerine, bir kitap;
Aynı adda başka, bir kitap;
Eğitim ya da Erdemler ya da Ölçülülük Üzerine, bir kitap;
[Felsefeye Teşvik, bir kitap];
Sayılar Üzerine, bir kitap;
Tasımların Söylenişi Üzerine Tanımlar, bir kitap;
Gökyüzü Üzerine, bir kitap;
Politikaya Dair, iki kitap;
Doğa Üzerine;
Ürünler Üzerine;
Hayvanlar Üzerine.

Hepsi 232.808 satır ediyor. Onun kitapları da bu kadar.

868. Onun vasiyetini de buldum; şöyle[925]:

869. “Her şey güzel olacak; ama eğer başıma bir şey gelirse, şunları vasiyet ediyorum: Evde[926] bulunan her şeyimi Leon’un oğulları Melantes ile Pankreon’a veriyorum. Hipparkhos’un[927] elinde toplanmış olan parayla şunların yapılmasını istiyorum: ilk olarak, tanrıça heykelleriyle birlikte Museion’un[928] yapımı tamamlansın ve daha güzel görünmesi için başka bir süsleme eklemek gerekliyse, (o da yapılsın); ikinci olarak, Aristoteles’in heykeli ve daha önce tapınakta bulunan ne kadar adak varsa, hepsi tapınağa yerleştirilsin; sonra da Museion’un yanındaki küçük sundurma eskisinden daha kötü olmamak üzere yeniden yapılsın; gezginlerin dolaştığı ülkeleri canlandıran levhalar da aşağıdaki sundurmaya konsun;

870. “sunak da kusursuz ve derli toplu olacak biçimde onarılsın. Nikomakhos’un kendi büyüklüğünde bir heykelinin de yapılmasını istiyorum. Yapım parası Praksiteles’te[929], geri kalan harcamalar gene bu fondan yapılsın. Heykel, bu işlerle ve vasiyetimde yazılı başka şeylerle ilgilenecek yürütücülerin uygun gördükleri yere yerleştirilsin. Tapınak ve adaklarla ilgili düzenlemeler böyle. Stageira’daki bana ait çiftliği Kallinos’a veriyorum; bütün kitaplarımı da Neleus’a bırakıyorum. Bahçeyi, gezinti yerini ve bahçenin yanındaki bütün evleri, aşağıda adları yazılı dostlarımdan burada kalıp birlikte çalışmak ve felsefe yapmak isteyenlere bırakıyorum.

871. “Çünkü biri bu mallan başkasının üzerine ya da kendi üzerine geçirmedikçe, herkesin hep burada kalması diye bir şey olamaz; ama buraya sanki ortak bir tapınak gibi sahip olup birbirlerine içten ve dostça davranabilirler: yakışan ve doğru olan da budur. Hipparkhos, Neleus, Straton[{930}], Kallinos, Demotimos, Demaratos, Kallisthenes, Melantes, Pankreon ve Nikippos bu ortaklığa katılsınlar. Metrodoros ile Pythias’ın oğlu Aristoteles de, eğer felsefe yapmak istiyorsa, bunların arasına katılabilir: Felsefede olabildiğince gelişmesi için büyükleri ona her türlü özeni göstersinler. Gömme törenine de, mezar anıtına da fazla özen gösterilmeden, bahçenin uygun görülen bir yerine gömülmek istiyorum.

872. “Benim başıma gelecekler geldikten sonra, tapınak, anıt, bahçe ve gezi yeri ile ilgili düzenlemelerin bir an önce yerine getirilmesiyle Pompylos da bizzat ilgilensin: Zaten buraların yakınında oturuyor ve eskiden beri başka işlerle de ilgileniyor; onun çıkarlarıyla da buraları elinde bulunduranlar ilgilensinler. Uzun zamandır özgürlüklerine kavuşmuş ve bana çok hizmetleri geçmiş olan Pompylos ile Threptes, daha önce benden aldıkları ve kendi kazandıkları şeylerin onlarda kalmasının yanı sıra, Melantes ve Pankreon ile defalarca konuşup üzerinde uzlaştığımız gibi, Hipparkhos’tan onlara Ödenmesini istediğim iki bin drakhmeyi de alsınlar. Onlara ayrıca köle kadın Somatale’yi de veriyorum.

873. “Köle çocuklardan Molon’u, Timon’u ve Parmenon’u artık özgür bırakıyorum; Manes ile Kallias’ı da daha dört yıl bahçede kalmaları, orada birlikte çalışıp hata yapmamaları koşuluyla, özgür bırakıyorum. Yürütücüler evdeki eşyalardan hangilerini güzel buluyorlarsa Pompylos’a versinler, geri kalanları da satsınlar. Karion’u Demotimos’a, Donaks’ı da Neleus’a veriyorum; Euboios ise satılsın. Hipparkhos Kallinos’a üç bin drakhme versin; eğer Melantes’e, Pankreon’a ve bana eskiden de hizmet ettiğini, ve şimdi kendi özel işlerinde battığını görmeseydim, Melantes ve Pankreon ile birlikte bu işleri yürütmesini ona söylerdim.

874. “Ama yönetimi onunla paylaşmanın kolay olmadığını gördüğüm için ve Hipparkhos’tan belirli bir miktar almanın yürütücüler açısından daha yararlı olduğunu düşündüğüm için, Hipparkhos Melantes ile Pankreon’a birer talant versin. Ayrıca Hipparkhos vasiyetimde yazdığım

harcamalar için her birinin ödeme zamanına göre yürütücülere de para versin. Bu işleri yerine getirdikten sonra, Hipparkhos'un bana karşı bütün yükümlülükleri sona ersin; Hipparkhos'un Khalkis'te benim adıma alacakları varsa, bunlar ona aittir. Vasiyetimde yazılanlarla ilgili olarak, Hipparkhos, Neleus, Straton{931}, Kallinos, Demotimos, Kallisthenes, Ksenarkhos yürütücü olsunlar.

875. "Bu vasiyetin kopyalan Theophrastos'un yüzüğüyle mühürlenmiş bulunuyor: bir kopyası Hipparkhos'un oğlu Hegesias'ta; Palleneli Kallippos, Euonymeialı Philomelos, Hybadailı Lysandros ve Alopekeli Philon tanıktır. Bir başka kopya Olympiodoros'un elinde: gene aynı kişiler tanık. Üçüncü kopyayı da Adeimantos aldı, ona bunu oğlu Androsthenes getirmişti; Kleobulos'un oğlu Arimnestos, Thasoslu Pheidon'un oğlu Lysistratos, Lampsakoslu Arkesilaos'un oğlu Straton, Kerameis'ten Thesippos'un oğlu Thesippos ve Epikephisialı Dionysios'un oğlu Dioskurides tanıktır."

876. Vasiyeti böyle.

877. Bazılarına göre, hekim Erasistratos da onun öğrencisi olmuş: doğru olabilir.

Straton

878. Theophrastos’tan sonra okulun başına, vasiyette adı anılan, Arkesilaos’un oğlu Lampsakoslu Straton geçti: Çok seçkin bir insandı ve doğa çalışmalarına herkesten daha büyük bir özenle eğildiği için “fizikçi” takma adıyla anılırdı. Ayrıca Ptolemaios Philadelphos’un hocası oldu ve dediklerine göre, ondan seksen talant almış; Apollodoros’un *Kronoloji* adlı eserinde söylediğine göre[932], yüz yirmi üçüncü Olimpiyat’ta[933] okul başkanlığına geldi ve on sekiz yıl okulun başında kaldı. Eserleri şunlardır[934]:

879. Krallık Üzerine, üç kitap;
Adalet Üzerine, üç kitap;
İyi Üzerine, üç kitap;
Tanrılar Üzerine, üç kitap;
İlkeler Üzerine, üç ya da iki kitap;
Yaşam Biçimleri Üzerine;
Mutluluk Üzerine;
Filozof Kral Üzerine Yiğitlik Üzerine;
Boşluk Üzerine;
Gökyüzü Üzerine;
Esinti Üzerine;
İnsan Doğası Üzerine;
Canlıların Yaratılışı Üzerine;
Karışım Üzerine;
Uyku Üzerine;
Düşler Üzerine;
Görme Duyusu Üzerine;
Duyum Üzerine;
Haz Üzerine;
Renkler Üzerine;
Hastalıklar Üzerine;
Krizler Üzerine;
Yetiler Üzerine;
Maden Ocakları Üzerine;
Mekanik;

Açlık ve Göz Kararması Üzerine;
Hafif ve Ağır Üzerine;
Coşkunluk Üzerine;
Zaman Üzerine;
Beslenme ve Büyüme Üzerine;
Varlıkları Kuşkulu Canlılar Üzerine;
Masal canlıları Üzerine;
Nedenler Üzerine;
Sorunların çözümü;
Topiklere Giriş;
İlinek Üzerine;
880. Tanım Üzerine;
Çok ve Az Üzerine;
Haksızlık Üzerine;
Önce ve Sonra Üzerine;
Önceki Cins Üzerine;
Özel Nitelik Üzerine;
Gelecek Üzerine;
Buluşların İncelenmesi, iki kitap;
Gerçekliği Kuşkulu Notlar;
Mektuplar. “Straton Arsinoe’yi esenler” diye başlayan mektuplar.

881. Toplam 332.420 satır.

882. Straton öyle narin yapılıymış ki, hiçbir şey hissetmeden ölmüş. Bizim de ona şöyle bir epigramımız var[935]:

“Eğer beni dinlersen, bedeni narin bir adamdı,
hep yağlandığı için;
sana Straton’dan söz ediyorum, şu Lampsakos doğumlu:
hiç durmadan hastalıklarla boğuşmaktan,
öldüğünü anlamadı, hissetmedi bile.”

883. Dokuz Straton yaşamıştır: birincisi, İsokrates’in öğrencisi; ikincisi, bizimki; üçüncüsü, hekim, Erasistratos’un öğrencisi, kimilerine göre evlatlığı; dördüncüsü, tarihçi[936]: Philippos[937] ile Perseus’un[938] Romalılarla yaptıkları savaşı yazdı; ... altıncısı, epigram ozanı; yedincisi, Aristoteles’in sözünü ettiği[939] eski bir hekim; sekizincisi de, İskenderiye’de yaşamış bir Peripatosçu.

884. “Fizikçi” Straton’un şu şekilde düzenlenmiş bir vasiyeti de var:

885. “Başıma bir şey gelirse, vasiyetim şöyle: Evdeki her şeyimi Lampyrion ile Arkesilaos’a bırakıyorum. Yürütücüler Atina’da bulunan paramı kullanarak her şeyden önce cenazemle ve cenaze sonrası törenlerle aşırıya kaçmadan, eli sıkı da davranmadan ilgilensinler.

886. Bu vasiyetin yürütücüleri şunlar olsun: Olympikhos, Aristeides, Mnesigenes, Hippokrates, Epikrates, Gdngylos, Diokles, Lykon, Athanis. Okulu Lykon’a bırakıyorum, çünkü ötekilerin bazısı çok yaşlı, bazısı da çok meşgul. Geri kalanlar onunla işbirliği yaparlarsa, iyi olur. Ayrıca ona kendi elyazmalarım dışında bütün kitaplarımı, ortak sofra için gerekli bütün eşyaları, yaygı ve içki kadehlerini bırakıyorum. Yürütücüler Epikrates’e beş yüz drakhme ve köle çocuklardan Arkesilaos’un uygun bulduğu bir tanesini versinler.

887. Ve Öncelikle Lampyrion ile Arkesilaos, Daippos’un Heraios çıkarına yaptığı antlaşmayı kaldırsınlar; ve ne Lampyrion’a ne de onun mirasçılarına borcu olmasın, bütün yükümlülüklerinden kurtulmuş olsun. Yürütücüler ona beş yüz gümüş drakhme ve Arkesilaos’un uygun bulduğu bir köle çocuk versinler, öyle ki bizimle paylaştığı uğraşların ve bize yaptığı hizmetlerin karşılığında doyurucu ve saygın bir yaşam biçimine kavuşsun. Diophantos’u, Diokles’i ve Abus’u özgür bırakıyorum; Simias’ı Arkesilaos’a veriyorum. Dromon’u da özgür bırakıyorum. Arkesilaos buraya gelir gelmez, Heraios Olympikhos’u, Epikrates’i ve öteki yürütücüleri yanına alıp cenaze ve cenaze sonrası törenler için yapılan harcamayı hesaplasın.

888. Kalan parayı Arkesilaos Olympikhos’tan alsın, ama onu zaman ve süre konusunda sıkıştırmadan. Arkesilaos, Straton’un Olympikhos ve Ameinias ile yaptığı ve Tisamenos’un oğlu Philokrates’in emanetinde bulunan antlaşmayı da kaldırsın. Mezar anıtıyla ilgili işler Arkesilaos, Olympikhos ve Lykon nasıl uygun görüyorlarsa, öyle yapılsın.” Keoslu Ariston’un da derlemesine aldığı gibi[940] onun vasiyeti böyle. Straton, yukarıda da söylendiği gibi, büyük beğeni kazanmaya değer bir insandı[941], bilimin her dalında, özellikle de adına “fizik” denen en eski ve en önemli dalda kendini göstermiş bir filozoftu.

Lykon

889. Straton'dan sonra okulun başına Astyanaks'ın oğlu Troaslı Lykon geçti: Güzel konuşan bir insandı ve çocuk eğitimi için son derece uygun bir yapısı vardı. Çünkü nasıl mahmuz ve dizgin atların ayrılmaz parçasıysa, utanma ve onur duygusu da çocukların ayrılmaz parçası olmalı, derdi. Güzel konuşma yetisi ve anlatım dolgunluğu şu örnekte de görülüyor —yoksul bir genç kız için söyledikleri: “Drahoması olmadığı için gençliğinin çiçeği solan bir kız, babası için ağır bir yüktür.” Bu nedenle, anlattıklarına göre, Antigonos onunla ilgili olarak, bir elmanın mis gibi kokusunu ve hoşluğunu başka yere aktarmak nasıl olanaksız ise, söylenen her söz de, tıpkı ağaçtaki elma gibi, söyleyenin kendi kişiliği içinde izlenmeli, demiş.

890. Bunu demesi, Lykon'un olağanüstü tatlı bir konuşması olduğu için. Bu yüzden, bazıları onun adına gamma harfi eklemişlerdir[942]. Ama yazarken hiç kendine benzemiyordu. Örneğin, fırsat varken öğrenmediklerine pişman olan ve öğrenmek isteyenlerle ilgili olarak ince bir anlatım biçimiyle şöyle dedi: “Gerçekleşmesi olanaksız bir dilekle çaresiz bir tembelliğin pişmanlığını ele vererek kendi kendilerini suçluyorlar.” Doğru düşünmeyenlerin hesapta yanıldıklarını söylüyordu, tıpkı eğri cetvelle düz bir şeyi ölçenler, dalgalı suda ya da çarpık gösteren aynada yüzlerine bakanlar gibi. “Çarşıdaki çelengin bir sürü müşterisi vardır, ama Olimpiyatlardaki çelengin peşinde birkaç kişi ya vardır ya yoktur”[943] diyordu. Atinalılara pek çok konuda akıl verdi ve onlara çok büyük yararı dokundu.

891. Tertemiz giyinirdi, Hermippos'un söylediğine göre[944], kullandığı giysilerin inceliğinde ve yumuşaklığında üstüne yokmuş. Beden eğitimine son derece düşkündü, bedence güçlü ve sağlıklıydı, Karystoslu Antigonos'un söylediğine göre[945], ezik kulakları ve yağlı teniyle atletçe bir tutum sergiliyordu. Bu yüzden, yurdundaki Ilieia oyunlarında güreştiği ve top oynadığı anlatılır. Eumenes ile Attalos'un saraylarında ona başka hiç kimseye olmadığı kadar sevgi gösteriliyordu; onlardan büyük yardımlar da gördü. Antiokhos da onu yanına almaya çalıştı, ama başarılı olamadı.

892. Peripatosçu Hieronymos’a[946] öyle düşmandı ki, yıldönümünde bir tek o onunla karşılaşmaktan kaçınırdı: Arkesilaos’un yaşamında bundan söz etmiştik[947].

893. Yüz yirmi yedinci Olimpiyat’ta[948] Straton vasiyetinde okulu ona bırakınca, kırk dört yıl okulun başında kaldı. Eytişimcı Panthoides’in derslerini de dinlemişti. Yetmiş dört yaşında gut hastalığından tükenip öldü[949]. Ona bir epigram yazdık[950]:

“Gut hastalığından ölen Lykon’u göz ardı edecek değilim,
tanrı hakkı için! Ben en çok şuna şaşıyorum:
Nasıl oldu da, önceleri başkalarının ayaklarıyla yürürken,
Hades’in bunca uzun yolunu bir gece içinde geçiverdi.”

894. Lykon adında başkaları da vardı: birincisi, Pythagorasçı[951]; ikincisi, bu filozof; üçüncüsü, destan ozanı; dördüncüsü de destan ozanı.

895. Filozofun vasiyetini de bulduk; şöyle diyor:

896. “Bu hastalığın altından kalkamazsam, malım mülkümle ilgili şunları vasiyet ediyorum: evdeki her şeyimi kardeşlerim Astyanaks ile Lykon’a veriyorum. Ve birinden alarak ya da birine ödeme yaptırarak Atina’da harcadığım paraların, ayrıca cenaze ve öteki törenler için yapılan harcamaların da bu kaynaktan ödenmesi gerektiğini düşünüyorum.

897. “Kentteki ve Aigina’daki mallarımı Lykon’a veriyorum: Hem benimle aynı adı taşıdığı için, hem de bana sevinç kaynağı olarak uzun süre yanımda yaşadığı için; dolayısıyla onu oğlumun yerine koymakta haklıyım. Gezi yerini öğrencilerimin arasından isteyenlere bırakıyorum: Bulon’a, Kallinos’a, Ariston’a[952], Amphion’a, Lykon’a, Python’a, Aristomakhos’a, Herakleios’a, Lykomedes’e ve yeğenim Lykon’a. Bunlar, iş başında kalacağım ve okulu geliştirebileceğini düşündükleri kişiyi okula başkan yapsınlar. Geri kalan öğrenciler de, benim hatırım ve bu yerin hatırı için, onunla işbirliği yapsınlar. Cenaze ve yakılma işleriyle Bulon ve Kallinos yakın arkadaşlarıyla birlikte, aşırıya kaçmamaya ve eli sıkı davranmamaya özen göstererek ilgilensinler.

898. “Benim Ölümümden sonra, Lykon Aigina’da bana ait olan zeytinleri, kullanıldığı sürece hem benim hem beni onurlandıranın anısına, yağlanmaları için gençlere versin. Ve benim bir heykelimi diksin: Heykelin dikileceği uygun yeri seçsin ve Diophantos ile Demetrios’un oğlu Herakleides onunla işbirliği yapsınlar. Lykon, onun

gidişinden sonra borç aldığım herkesin parasını kentteki mallarımdan ödesin. Bulon ile Kallinos da cenaze ve törenler için yapılan harcamaları karşılasınlar. Bu parayı her ikisine de ortak olarak bıraktığım evdeki eşyalardan sağlasınlar.

899. “Bana gösterdikleri özen ve hünerlerinden ötürü daha da büyük bir ödülü hak eden hekim Pasithemis ile Medias’ı da ödüllendirsinler. Kallinos’un oğluna bir çift Therikles kadehi veriyorum; karısına da bir çift Rodos kadehi, bir tüysüz halı, bir örtü ve kalanların en iyisinden iki yastık bırakıyorum: ödülle ilgili olarak onları da unutmadığımı göstermek için. Bana hizmet edenlerle ilgili isteklerim şöyle: Ne zamandır özgür olan Demetrios’a azatlık parasını bağışlıyorum, ayrıca beş mina, bir harmani ve bir mintan veriyorum, ki benimle birlikte bu kadar uğraştıktan sonra, düzgün bir yaşam biçimi olsun. Khalkedonlu Kriton’a da azatlık parasını bağışlıyor, ayrıca dört mina veriyorum. Mikros’u özgür bırakıyorum: Lykon ona baksın ve önümüzdeki altı yıl boyunca eğitim versin.

900. “Khares’i de özgür bırakıyorum: Lykon ona da baksın. Ona iki mina ile yayımlanmış kitaplarımı veriyorum; yayımlanmamış olanları da özenle yayına hazırlaması için Kallinos’a veriyorum. Özgür olan Syros’a dört mina ve Menodora’yı veriyorum; bana olan borcunu, varsa eğer, ona bağışlıyorum. Hilara’ya beş mina, bir tüylü halı, bir örtü, iki yastık ve istediği döşeği veriyorum. Mikros’un annesini, Noemon’u, Dion’u, Theon’u, Euphranor’u ve Hermeias’ı Özgür bırakıyorum. Agathon iki yıl durduktan sonra özgür kalsın; el arabasını taşıyan Ophelion ile Poseidonios da dört yıl durduktan sonra özgür kalsınlar.

901. “Demetrios’a, Kriton’a ve Syros’a birer döşekle kalanlar arasından Lykon’un uygun bulduğu yaygıları veriyorum. Gösterilen işleri dosdoğru yerine getirdikleri için, bunlar onların olsun. Gömülme işiyle ilgili olarak, Lykon beni ister burada ister yurdumda, nereye gömmek isterse, öyle gömsün. Çünkü yakışanı onun da benim kadar gözeteceğine inanıyorum. Lykon bütün bunları yerine getirdikten sonra, buradaki malların sahibi olsun. Tanıklar: Kallinos, Hermioneus, Keoslu Ariston[953], Paianialı Euphronios.”

902. Böylece, eğitim konusunda ve bütün bilim dallarında zekâsını gösteren Lykon, vasiyeti ile ilgili olarak da, bir biçimde, özenli bir

tutum ve ustaca bir yönetim sergiliyor: dolayısıyla, bu açıdan da imrenilecek bir insandı.

Demetrios

903. Phanostratos'un oğlu Demetrios, Phaleronluydu, Theophrastos'un öğrencisi oldu; öte yandan, Atinalıların meclisinde yaptığı konuşmaların yarattığı etkiyle on yıl boyunca kentin başında bulundu[954], üç yüz altmış bronz heykelle onurlandırıldı[955]: bunların çoğu at üzerinde, araba sürerken ve çift koşumlu araba üstünde canlandırılmıştır; ve heykellerin bitirilmesi üç yüz gün sürmedi bile: Bu kadar çok sevgi ve saygı görüyordu. Magnesialı Demetrios'un *Adaşlar* adlı eserinde söylediğine göre, politika ile ilgilenmeye, Harpalos İskender'den kaçıp Atina'ya geldiği zaman[956] başlamış. Devlet adamı olarak yurduna birçok güzel hizmetlerde bulundu. Soylu bir aileden gelmediği halde, gelir ve yapı bakımından kenti zenginleştirdi.

904. Nitekim, Favorinus'un *Anılar* adlı eserinin birinci kitabında söylediğine göre[957], Konon'un ev halkından geliyordu, ama birlikte yaşadığı âşığı Lamia, gene aynı yazarın birinci kitabına göre[958], soylu sınıftan bir yurttaş idi; ikinci kitapta da Kleon'un aşkına boyun eğdiğini anlatır. Didymos da *Şölen Söyleşileri* adlı eserinde, bir hetairanın ona Kharitoblepharos[959] ve Lampito[960] adlarını taktığını söyler. Ayrıca İskenderiye'de körlük geçirdiği ve Sarapis sayesinde gözlerinin yeniden açıldığı anlatılır: Bunun üzerine, bugün de söylenen paianları yazmış.

905. Atinalıların gözünde bu kadar parlak olduğu halde, her şeyi yiyip bitiren kıskançlık onu da gölgeledi.

906. Birileri tarafından tuzağa düşürülüp gıyabında ölüm cezasına çarptırıldı. Onun bedenini ele geçiremeyince, zehirlerini bronza kustular: Heykellerini kırdılar; kimini sattılar, kimini denize attılar, kimini de parçalayıp oturak yaptılar: evet, söylenenler arasında bu da var. Bir tek Akropol'deki heykeli kaldı[961]. Favorinus *Tarih Derlemesi* adlı eserinde[962] Atinalıların bunu kral Demetrios'un buyruğu ile yaptığını söyler. Hatta, gene Favorinus'a göre, onun arkhontluk yılını "anarşi yılı" diye işaretlediler.

907. Hermippos[963], Kassandros'un ölümünden sonra onun Antigonos'tan korkup Ptolemaios Soter'in yanına geldiğini söyler; orada uzunca bir süre kaldı ve konuşmaları sırasında Ptolemaios'a krallığını Eurydike'den olan çocuklarına bırakmasını öğütledi. Ama o

bu öğüdü dinlemedi ve krallık tacını Berenike’den olan oğluna bıraktı; böylece o da, Ptolemaios’un ölümünden sonra, Demetrios ile ilgili bir karar alıncaya kadar onu ülkesinde göz altında tutmayı uygun buldu. Demetrios orada büyük sıkıntı içinde yaşadı; nasıl olduysa, uyurken bir engerek yılanı tarafından elinden sokularak yaşamdan ayrıldı. Ve Dispolis yakınlarında Busiris bölgesinde gömüldü.

908. Ona da şöyle bir epigram yazdık[964]:

“Bilge Demetrios’u bir engerek yılanı öldürdü,
yapış yapış zehirini bolca akıtarak.
Gözlerinde parlayan ışık değil,
kara ölümdü.”

909. Herakleides[965] Sotion’un *Filozoflar Zinciri*’nden yaptığı *Özet*’te, Ptolemaios’un krallığı Philadelphos’a bırakmak istediğini, ama Demetrios’un “Başkasına verirsen, kendin sahip olamazsın” diyerek onu bundan vazgeçirdiğini anlatır. Atina’da muhbirlerin iftirasına uğradığında —bunu da öğrendim— komedya ozanı Menandros[966], başka nedenle değil, sırf onunla dost olduğu için, az daha mahkemeye düşüyordu. Ama Demetrios’un yeğeni Telesphoros Menandros’un bağışlanmasını sağladı.

910. İyi eğitim almış ve zengin deneyimli bir insandı; kitaplarının çokluğu ve bu kitaplardaki toplam satır sayısı ile kendi çağındaki Peripatosçuların hemen hepsini geride bırakıyordu: bu eserlerin kimi tarih, kimi politika ile ilgilidir; bazısı ozanlar üzerinedir, bazısı hitabet alanına girer; bazı kitapları da, meclis konuşmaları, elçilik konuşmaları ve Aisopos’un[967] masallarından derlemedir ve daha pek çok eseri vardır. Şunlar:

Atina’daki Yasama Üzerine, üç kitap;
Atina’daki Yönetim Biçimi Üzerine, iki kitap;
Halkm Yönetilmesi Üzerine, iki kitap;
Politika Üzerine, iki kitap;
Yasalar Üzerine, bir kitap;
Hitabet Üzerine, iki kitap;

911. *Askerliğe Dair*, iki kitap;
İlias Üzerine, iki kitap;
Odysseia Üzerine, dört kitap;
Ptolemaios, bir kitap;

Aşka Dair, bir kitap;
Phaidondas, bir kitap;
Maidon, bir kitap;
Kleon, bir kitap;
Sokrates, bir kitap;
Artakserkses, bir kitap;
Homeros'a Dair, bir kitap;
Aristeides, bir kitap;
Aristomakhos, bir kitap;
Felsefeye Teşvik, bir kitap;
Devlet Düzeni Hakkında, bir kitap;
On Yıllık Dönem Üzerine[968], bir kitap;
İyonyahlar Üzerine, bir kitap;
Elçiliğe Dair, bir kitap;
Güven Üzerine, bir kitap;
Gönül Borcu Üzerine, bir kitap;
Talih Üzerine, bir kitap;
Yüce Gönüllülük Üzerine, bir kitap;
Evlilik Üzerine, bir kitap;
Işıltı Üzerine[969], bir kitap;
Barış Üzerine, bir kitap;
Yasalar Üzerine, bir kitap;
Töreler Üzerine, bir kitap;
Uygun Zaman Üzerine, bir kitap;
Dionysios, bir kitap;
Khalkis'e Dair, bir kitap;
Atinalılara Suçlama, bir kitap;
Antiphanes Üzerine, bir kitap;
Tarihe Giriş, bir kitap;
Mektuplar, bir kitap;
Yeminli Meclis, bir kitap;
Yaşlılık Üzerine, bir kitap;
Haklar, bir kitap;
Aisopos Masalları[970], bir kitap;
Özdeyişler, bir kitap.

912. Filozofça bir karakteri vardır, ama hitabet etkisi ve gücü de yok değildir. Atinalıların onun heykellerini kırdığını duyduğunda, “Evet, ama bu heykellerin dikilmesini sağlayan erdemi yok edemezler” dedi, insan bedeninde kaşın küçük bir parça olmadığını söylerdi; gerçekten de kaş (çatıldığı zaman) tüm yaşamı karartacak güçtedir. Yalnız zenginliğin değil, ona yol gösteren talihin de kör olduğunu söylerdi. Savaşta silahın gücü neyse, devlet yönetiminde de sözün gücü odur. Bir gün düşük ahlaklı bir genç görünce, “İşte dört dörtlük bir Hermes”[971] dedi, “kuyruklu giysisi, göbeği, takım taklavatı, sakalı yerli yerinde.” Kendini beğenmiş insanların boylarını kısaltmalı, gururlarını yerinde bırakmalı, diyordu. Gençlerin evde ana babalarına, yolda karşılaştıkları kimselere, yalnızken de kendilerine saygı göstermeleri gerektiğini söylerdi.

913. Dost iyi günde çağrılınca gelir, kötü günde ise kendiliğinden. Ona yakıştırılan deyişler bu kadar.

914. Anılmaya değer yirmi Demetrios yaşamıştır: birincisi, Khalkedonlu hatip, Thrasymakhos’tan daha büyüktü; İkincisi, bu Demetrios; üçüncüsü, Byzantionlu Peripatosçu; dördüncüsü, “Resimci” diye anılırdı, açık bir anlatımı vardı, aynı zamanda ressamdı; beşincisi, Aspendoslu, Soloilı Apollodoros’un öğrencisi; akıncısı, Kallatisli, Asya ile Avrupa üzerine yirmi kitaplık bir eserin yazarı[972]; yedincisi, Byzantionlu[973], Galatların Avrupa’dan Asya’ya göçleri üzerine[974] on üç kitaplık bir eser yazmış, sekiz kitaplık başka bir eserde de Antiokhos ile Ptolemaios’u[975] ve onların Libya’daki yönetimini anlatmış;

915. sekizinci, İskenderiye’de yaşamış bir sofist, hitabet üzerine el kitapları yazarı; dokuzuncu, Edremitli gramerci, Hera’ya karşı suç işlediği düşünüldüğünden İksion takma adlı; onuncu, Kyreneli gramerci, takma adı “şarap fıçısı”, seçkin bir insan; on birinci, Skepsisli, zengin ve soylu, edebiyata çok düşkün bir insan: bu Demetrios hemşehrisi Metrodoros’un[976] da yetişmesine katkıda bulundu; on ikinci, Erythrailı gramerci, Lemnos yurttaşlığına alınmış; on üçüncü, Bithyniah, Stoacı Diphilos’un oğlu, Rodoslu Panaitios’un[977] öğrencisi; on dördüncü, İzmirli hatip.

916. Bunlar düzyazı yazarlarıdır. Ozanlardan birincisi (on beşinci), eski komedya yazarı; İkincisi (on altıncı), destan yazarı: elimizde ondan bir tek kıskançlığa karşı söylenmiş şu dizeler var:

“Sağken hor gördüklerini öldükten sonra arıyorlar;

mezarıyla cansız heykeli için kentler çekişti,
insanlar kavgaya tutuştu."

917. Üçüncüsü (on yedinci), Tarsuslu satir oyunu yazarı[978]; dördüncüsü (on sekizinci), iamb yazarı, sivri dilli bir adam; beşincisi (on dokuzuncu), Polemon'un[979] andığı bir heykeltıraş; akıncısı da (yirminci) Erythrailı, çeşitli konularda yazan biri, tarih ve hitabet eserleri de yazmıştır[980].

Herakleides

918. Euthyphron'un oğlu Herakleides Karadeniz Herakleiası'ndan zengin bir adamdı. Atina'da ilk olarak Speusippos'a yanaştı; ama Pythagorasçıların derslerini de dinledi ve Platon'un eserlerine hayrandı[981]; ardından, Sotion'un *Filozoflar Zinciri* adlı eserinde söylediğine göre, Aristoteles'in de öğrencisi oldu. Yumuşak giysiler giyinirdi ve şişman bir yapısı vardı, öyle ki Atinalılar ona Pontikos ("Karadenizli") yerine Pompikos ("gösterişli") derlerdi. Yumuşak ve saygın bir yürüyüşü vardı. Çok güzel yazılmış harika eserleri vardır[982]. Ahlaki diyalogları şunlar:

Adalet Üzerine, üç kitap;
Ölçülülük Üzerine, bir kitap;
Dindarlık Üzerine, bir kitap;
Genel Olarak Erdem Üzerine, bir kitap;
Mutluluk Üzerine, bir kitap;

919. *Yönetim Üzerine*, bir kitap;
Yasalar, bir kitap ve buna yakın konular;
Adlar Üzerine, bir kitap;
Antlaşmalar Üzerine, bir kitap;
Gönülsüz, bir kitap;
Aşka Dair, bir kitap;
Kleinias, bir kitap.

920. Fizik eserleri:
Akıl Üzerine;
Ruh Üzerine, ve aynı adda ayrı bir eser;
Doğa Üzerine imgeler Üzerine;
Demokritos Üzerine;
Gökler Üzerine, bir kitap;
Hades Üzerine;
Yaşam Biçimleri Üzerine, iki kitap;
Hastalıkların Nedenleri, bir kitap;
İyi Üzerine, bir kitap;
Zenon'un Öğretisine Karşı, bir kitap;
Metron'un Öğretisine Karşı, bir kitap.

921. Edebiyat eserleri:

Homeros ile Hesiodos'un Çağı Üzerine, iki kitap*;*

Arkhilokhos ve Homeros Üzerine, iki kitap.

922. Müzik eserleri:

Euripides ve Sophokles'teki Sorunlar Üzerine, üç kitap;

Müzik Üzerine, iki kitap*;*

923. *Homeros Sorunlarının Çözümü*, iki kitap;

Teoremler, bir kitap*;*

Üç Tragedya Ozanı Üzerine, bir kitap*;*

Karakterler, bir kitap*;*

Şiir Sanatı ve Ozanlar Üzerine, bir kitap*;*

Doğru Tahmin Üzerine, bir kitap*;*

Öngörü Üzerine, bir kitap*;*

Herakleitos'a Açıklamalar, dört kitap;

Demokrıtos'a Karşı Açıklamalar, bir kitap*;*

Didişim Sorunlarının Çözümü, iki kitap*;*

Belit, bir kitap*;*

Türler Üzerine, bir kitap*;*

Çözümler, bir kitap*;*

Uyarılar, bir kitap*;*

Dionysios'a Yanıt, bir kitap.

924. Hitabet eserleri;

Hitabet Öğretimi Üzerine ya da Protagoras.

925. Tarih eserleri:

Pythagorasçılar Üzerine;

Buluşlar Üzerine.

926. Bunlardan bazılarını, *Haz Üzerine* ve *Ölçülülük Üzerine*'de olduğu gibi, komedya üslubuyla yazmıştır, bazılarını da, *Hades Üzerine, Dindarlık Üzerine* ve *Yetke Üzerine*'de, olduğu gibi, tragedya üslubuyla.

927. Bunun yanı sıra, filozofların, komutanların ve devlet adamlarının kendi aralarında konuşurken kullandıkları türden bir ara üsluba da sahiptir. Ayrıca geometri ve eytişim alanında da eserleri vardır. Üstelik bütün bu eserlerinde çok yönlü ve yüksek düzeyli bir deyiş görülür, okuyucuyu büyülemede çok ustadır.

928. Magnesialı Demetrios'un *Adaşlar* adlı eserinde söylediğine göre[983], yurdunu yöneten monarkı öldürüp ülkesini tiranlıktan

kurtardığı anlaşılıyor. Demetrios onunla ilgili bir de şunu anlatır: “Gençliğinden beri ve büyüdükten sonra da bir yılan besliyordu. Öleceğine yakın, güvendiği dostlarından birine ölüsünü saklamasını ve yılanı tabutuna koymasını söylemiş: böylece tanrıların arasına göçtüğü sanılacakmış.

929. Hepsi aynen yerine getirildi. Yurttaşları Herakleides’i büyük övgülerle son yolculuğuna uğurlarken, bu bağırış çığırışı duyan yılan giysilerin arasından çıktı ve kalabalığı darmadağın etti. Sonra her şey anlaşılınca, Herakleides’e görünmek istediği gibi değil, gerçekte nasılsa, o gözle bakıldı.”

930. Ona şöyle bir epigram yazdık[984]:

“Öldükten sonra istedin ki,
canlı bir yılana dönüştüğün söylentisi
tüm insanlar arasında yayılsın, Herakleides.
Ama aldandın, seni çok bilmiş!
Çünkü o hayvan gerçekte bir yılandı,
ama senin bir bilge değil,
hayvan olduğun ortaya çıktı.”

931. Bu öyküyü Hippobotos da anlatıyor.

932. Hermippos’un anlattığına göre[985], topraklan kıtlıktan kırılan Herakleialılar Pythia’ya bundan kurtulmanın çaresini sormuşlar. Herakleides de kehanet danışmaya gidenlerle kehanetin yanıtını bildiren rahibeyi parayla satın almış, böylece Euthyphron’un oğlu Herakleides sağlığında onların elinden altın bir taçla taçlandırıldığı, öldükten sonra da kahramanlık onuruyla onurlandırıldığı takdirde, bu beladan kurtulacaklarını söyletmiş. Bu yanıt Herakleialılara götürüldü, ama bunu uyduranlara hiçbir yararı olmadı. Çünkü Herakleides’e tiyatroda taç giydiği sırada inme indi, kehanet danışmaya gidenler de taşlanarak öldüler. Pythia’ya gelince, o da aynı saatlerde tapınağın içine girip yerini aldığında, yılanlardan biri tarafından sokuldu ve hemen oracıkta son nefesini verdi. Evet, Herakleides’in ölümüyle ilgili olarak anlatılanlar bu kadar.

933. Müzikçi Aristoksenos[986] onun tragedyalar da yazdığını ve bunları Thespis’in[987] adıyla yayımladığını söyler. Khamaileon da[988] onun Hesiodos ile Homeros üzerine olan eserini kendisinden aşırdıklarıyla yazdığını ileri sürer; Epikurosçu Antidoros[989] onun *Adalet Üzerine* adlı

eserinde söylediklerini eleştirerek ona çatar. Ayrıca Dönek Dionysios[990] (ya da kimilerine göre Spintharos[991]) *Parthenopaios* adında bir tragedya yazıp bunu Sophokles'in adıyla yayımladı. Herakleides de buna inanıp kendi yazılarından birinde bunu Sophokles'in tanıklığı olarak kullandı.

934. Dionysios bunu fark edince, gerçeği ona açıkladı. Ama o bunu kabullenmeyip inanmak istemeyince, ondan dizelerin ilk harflerine bakmasını istedi: burada "Pankalos" okunuyordu. Nitekim, Pankalos Dionysios'un sevgilisiydi; Herakleides ise hâlâ inanmayıp bunun rastlantı sonucu olduğunu söyleyince, Dionysios "Bir de şuna baksana" dedi:

"A. Yaşlı maymun tuzağa yakalanmaz.
B. Yakalanır yakalanmasına da, zaman ister."

935. Ayrıca: "Herakleides edebiyattan anlamaz ve bundan utanç duymamıştır."

936. Herakleides adında on dört kişi vardı: birincisi, bu Herakleides; İkincisi, onun hemşehrisi, savaş dansları ve saçma öyküler yazan;

937. üçüncüsü, Kymeli, beş kitaplık Pers tarihi yazmış[992]; dördüncüsü, Kymeli hatip, elkitapları yazarı; beşincisi, Kallatis ya da İskenderiyeli, altı kitap içinde *Filozoflar Zinciri* adlı bir eserin yazarı, bir de Lembetikos adlı bir konuşması var, buradan Lemnos takma adıyla anılıyor; akıncısı, İskenderiyeli, Perslerin özelliklerini anlatan bir eser yazmış; yedincisi, Bargylialı diyalektikçi, Epikuros'a karşı bir eseri var; sekizinci, Hikesios'un okulundan bir hekim; dokuzuncu, Taraslı hekim, deneyci; onuncusu, öğüt şiirler yazmış bir ozan; on birinci, Phokaialı heykeltıraş; on ikinci, hoş tınılı bir epigram ozanı; on üçüncü, Magnesiah[993], Mithradates'in tarihini yazmış; on dördüncü de, bir astronomi derlemesi yazan.

938.

NOTLAR

VI. KİTAP

Antisthenes

939. Antisthenes'in oğlu Antisthenes Atinalıydı. Ama safkan olmadığı söylenirdi; onu bundan ötürü kınayanlara, "Tanrıların anası da Frigyalı"[{994}] diyordu. Çünkü annesi herhalde Trakyalıydı[{995}]. Tanagra savaşında[{996}] kendini gösterince, Sokrates'e "iki Atinalının çocuğu olsa, bu kadar yiğitlik gösteremezdi" deme fırsatını vermesi de buradan kaynaklanıyor. Kendisi de, en eski yerliler olmakla övünen Atinalıları küçümseyerek, onların sümüklüböcek ve çekirgelerden daha soylu olmadıklarını söylüyordu.

940. Başlangıçta hatip Gorgias'ın öğrencisi oldu; bu nedenle diyaloglarında, Özellikle de *Gerçek* ve *Teşvikler* adlı eserlerinde hitabet üslubunu kullanması buradan geliyor.

941. Hermippos'a göre[{997}], Isthmos oyunları için toplanan kalabalığın önünde Atinalıların, Thebailıların ve Spartalıların kusurlarını yermeye, artamlarını da övmeye karar vermişti, ama bu kentlerden gelen bir sürü insan olduğunu görünce, bunu yapmaktan vazgeçti.

942. Sonra Sokrates'e yanaştı ve ondan o kadar çok yararlandı ki, kendi öğrencilerine hep birlikte Sokrates'in öğrencisi olmayı salık verdi. Pire'de oturduğu için, Sokrates'i dinleyeceğim diye her gün kırk stad tırmanıyordu: ondan dayanıklı olmayı öğrenip soğukkanlılığına özenerek, Kynik okulun kurucusu oldu. Bir örneğini Yunanlılardan, öbürünü barbarlardan almak suretiyle, büyük Herakles ile Kyros'u örnek vererek, çabanın iyi bir şey olduğunu gösterdi.

943. "Söz, olmuş ya da olmakta olanı açıklayan şeydir" diyerek, söze tanım getiren ilk kişi odur. "Haz almaktansa, çıldırayım daha iyi" der dururdu; bir de "Gönül borcu duymasını bilen kadınlarla bir arada olmak gerek" derdi. Onun derslerini izlemek isteyen ve ona nelerin gerekli olduğunu soran Karadenizli bir delikanlıya, "Yeni bir kitap, yeni bir kalem ve yeni bir tablet" dedi, "Ve akıl" anlamına getirerek[{998}]. Nasıl bir kadınla evlenmeli diye sorana, "Güzel bir kadınla evlenirsen, başkalarıyla ortak olursun; çirkin bir kadınla evlenirsen, cezanı bulursun" dedi[{999}]. Bir keresinde Platon'un kendisi hakkında kötü

konuştuğunu duyunca, “İyi şeyler yapmak, ama hakkında kötü konuşulmak krallara özgüdür”[1000] dedi.

944. Bir gün Orpheus gizemlerine girdiğinde, rahip bu gizeme girenlerin Hades’te bir sürü nimete konduğunu söyleyince, “Sen niye ölmüyorsun öyleyse?” dedi. Biri ona, ikisi de özgür olmayan bir ana babadan geldiğini yüzleyince, “İki güreşçiden de gelmiyorum, ama iyi güreşirim” dedi. Neden bu kadar az öğrencisi olduğu sorulduğunda, “Çünkü onları gümüş değnekle dövüyorum” dedi. Öğrencilerini neden bu kadar sert cezalandırdığı sorulduğunda, “Hekimler de hastalarına aynı şeyi yapıyorlar” dedi. Bir gün bir zamparanın kaçtığını görünce, “Zavallı,” dedi, “bir obole ne büyük bir tehlikeden kurtulabilirdin!”[1001] Hekaton’un *Özdeyişler* adlı eserinde söylediğine göre, “Dalkavukların içine düşmektense, akbabaların içine düşmek daha iyi”[1002] dermiş, “çünkü biri ölüleri yer, öbürü ise dirileri.”

945. “Dünyada en büyük mutluluk nedir?” sorusuna, “Mutlu ölmek” yanıtını verdi. Notlarını yitirdiği için hayıflanan bir dostuna, “Onları kâğıtlara değil, ruhuna yazmalıydın” dedi. Nasıl pas demiri yerse, kıskanç insanları da kendi huyları yer, derdi. Ölümsüz olmak isteyenlerin dindar olmaları ve doğru yaşamaları gerektiğini söylerdi. Devletlerin, iyilerle kötüler arasında bir fark gözetilmediği zaman yıkıldığım söylüyordu. Bir seferinde, kötü insanlar tarafından övüldüğünde, “Korkuyorum, kötü bir iş mi yaptım acaba?” dedi[1003].

946. Kardeşler arasında uyum olursa, onların bir arada yaşamalarından daha sağlam bir sur yoktur, diyordu. Öyle bir yolluk hazırlamalı ki, diyordu, gemi batsa bile insanla birlikte su üstünde kalabilsin. Kötü insanlarla düşüp kalkıyor diye kınandığında, “Hekimler de hastalarıyla birlikte oluyorlar, ama ateşlenmiyorlar”[1004] dedi. Tahılın delicesini, askerin işe yaramazını ayıklamak, ama sonra kötüleri siyasal yaşamdan uzak tutmamak ne tuhaf, diyordu. Felsefenin ne yararını gördüğü sorulduğunda, “Kendimle sohbet edebilmeyi öğrendim” diye yanıtladı. İçki sofrasında biri ona “Şarkı söylesene” deyince, “Sen de flüt çal” diye karşılık verdi. Ondan tuniğini isteyen birine, harmanisine iki kez sarınmasını söyledi.

947. “En zorunlu bilgi hangisidir?” diye sorulunca, “Öğrendiğini unutmamak” diye yanıtladı, insanın arkasından taş atılmasındansa, kötü konuşulmasına karşı daha dayanıklı olmayı salık veriyordu.

948. Çalımından yanma varılmayan Platon ile alay ederdi. Bir gün bir şenlik alayında kurumlanan bir at görünce, Platon'a "Bence sen de bu at gibi kurum sata sata yürüyebilirdin" dedi: Platon bu atı durmadan överdi de ondan. Bir gün Platon'u hasta yatağında yoklamaya gittiğinde, kustuğu tasa bakıp, "Burada safra görüyorum, hiç çalım yok" dedi.

949. Atinalılara eşekleri meclis kararıyla at yapmalarını önerdi[{1005}]; onlar bu öneriyi anlamsız bulunca, "Ama aranızda hiçbir şeyden anlamadıkları halde, sırf oylamayla komutan oluyorlar" dedi. "Seni çok beğeniyorlar" diyen birine, "Neden? Kötü bir şey mi yapmışım?" diye sordu. Antisthenes harmanisinin parçalanmış kısmını görülecek biçimde öne çevirince, Sokrates "Harmaninin içinden ünlü olma hevesini görüyorum"[{1006}] dedi. Phainias'm *Sokratesçiler Üzerine* adlı eserinde anlattığına göre[{1007}], biri ona "insan nasıl doğru düzgün adam olur?" diye sorunca, "içinde bulunan kötülüklerden kaçman gerektiğini işin uzmanından öğrenmekle" diye karşılık verdi. Lüks yaşamı övene, "Düşmanımın çocukları lüks içinde olsun!" dedi.

950. Heykeltıraşın önünde modellik yapan bir delikanlıya, "Söyle bakalım," dedi, "bronzun dili olsa, <sence> nesiyle övünürdü?" Delikanlı "Güzelliğiyle" deyince, "Cansız bir nesneyle aynı şeyden sevinç duymaya utanmıyor musun?" dedi. Karadenizli bir genç "Tuzlu balık yüklü gemim gelirse, seninle ilgileneceğim" diye söz verince, Antisthenes delikanlıyı yanına katıp, eline de boş bir çuval alıp uncu kadının dükkânına geldi ve çuvalını doldurup gidecek oldu. Kadın parasını isteyince de, "Bu delikanlı sana verecek," dedi, "tuzlu balık yüklü gemisi gelirse eğer." Anytos'un sürgünüyle Meletos'un ölümü galiba onun işiydi.

951. Nitekim, Sokrates'in ününü duyup gelmiş birtakım Karadenizli gençlerle karşılaştığında, Sokrates'ten daha bilgedir diyerek onları Anytos'a götürdü; bu yüzden çevresindekiler ona fena halde kızıp kentten kovmuşlar. Süslü püslü bir kadın gördüğü zaman, kadının evine gidiyor ve kocasından atıyla silahlarım göstermesini istiyordu: bunlar varsa, lüks içinde yaşamasına izin veriyordu; çünkü bunlarla kendini savunabilirdi; yoksa, süslerini ortadan kaldırıyordu.

952. Görüşleri şunlardı[{1008}]: erdemin öğretilebilir olduğunu gösterdi:

953. Ancak erdemli insanlar soyludur; mutluluk için erdem yeterlidir, erdemin de Sokrates'in gücü dışında hiçbir şeye gereksinimi yoktur. Erdem bir eylem işidir, çok söze ve bilgiye gereksinim duymaz. Bilge kendine yeter: çünkü başkalarının olan her şey onundur. Ünlü olmamak bir nimettir ve yorgunluğa benzer bir şeydir. Bilge kişi yürürlükteki yasalara göre değil, erdemin yasasına göre yaşar. Bilge, en güzel kadınlarla bir arada olup çocuk yapmak için evlenecektir. Ve sevecektir de: çünkü kimi sevmek gerektiğini bir tek bilge bilir.

954. Diokles de ondan şu deyişleri anar. Bilge için hiçbir şey yabancı ve ulaşılmaz değildir. Erdemli kişi sevilmeye değer; değerli insanlar dosttur; yürekli ve dürüst insanları yandaş yapmalı; erdem (insandan) alıp götürülemeyecek bir silahtır; birkaç iyi insanla bütün kötü insanlara karşı savaşmak, bir sürü kötü insanla birkaç iyi insana karşı savaşmaktan iyidir. İnsan düşmanlarını dikkate almalı: çünkü kusurlarını ilk fark eden onlardır. Dürüst insana akrabadan daha büyük önem verilmeli; erdem erkek için de kadın için de aynıdır; iyi güzeldir, kötü çirkindir; bütün kötülükleri kendine yabancı say!

955. Akıl en sağlam surdur: çünkü ne yıkılır ne de ihanete uğrar. İnsan surları kendi ele geçmez uslamlamasında yapmalıdır. Genellikle kent kapısından biraz ötede bulunan Kynosarges gymnasionunda konuşurdu: kimilerine göre Kynik okul adını buradan almıştır. Kendi takma adı da "Halis Köpek" idi. Diokles'in söylediğine göre, iki katlı harmanisi olan ilk kişi Antisthenes idi ve tek giysisi buydu; elinde bir değnekle heybe taşırdı. Neanthes de iki katlı harmaniyi ilk onun kullandığını söyler[1009]. Sosikrates *Filozoflar Zinciri* adlı eserinin üçüncü kitabında bunu ilk kullananın Aspendoslu Diodoros olduğunu, sakal bıraktığını ve değnekle heybe taşıdığını söyler[1010].

956. Theopompos[1011] tüm Sokratesçiler arasında bir tek onu beğenir ve onun müthiş biri olduğunu, hoş sohbetiyle kim olursa olsun yanına çektiğini söyler. Bu yanı, yazılarından ve Ksenophon'un *Şölen* adlı eserinden[1012] de belli oluyor. Stoa okulunun en yiğit yanı, kaynağını ondan almış görünüyor; bu yüzden epigram ozanı onlar hakkında şöyle der[1013]:

"Stoa söylemini iyi bilenler,
en üstün öğretileri kutsal sayfalara geçirenler
erdem ruhun tek iyisidir:

bir tek o kurtarmıştır insanların yaşamını ve kentleri.
Başka insanların son erek olarak gördükleri beden zevkini,
Anı'nın kızları arasında bir tanesi[1014] sağlar."

957. Antisthenes[1015] kentin temellerini atarak, Diogenes'in soğukkanlılığına, Krates'in iradesine ve Zenon'un dayanıklılığına öncülük etmiştir. Ksenophon onun son derece hoş sohbet olduğunu, ama başka konularda çok ölçülü davrandığını söyler[1016].

958. Yazıları altı cilt içinde toplanmıştır; birinci ciltte şu yazıları vardır[1017]:

Deyiş ya da Deyiş Biçimleri Üzerine[1018];
Aias ya da Aias'm Konuşması;
Odysseus ya da Odysseus Üzerine;
Orestes'in Savunması ya da Mahkeme Konuşmaları Yazarları Üzerine;
Tam Kopya ya da Lysias ve İsokrates;
İsokrates'in "Tanıksız" Konuşmasına Karşı[1019].

959. İkinci ciltte şu yazıları vardır:

Hayvanların Doğası Üzerine;
Çocuk Yapma ya da Evlilik Üzerine, aşk konusunda bir yazı;
Sofistler Üzerine, fizyonomik bir çalışma;

960. *Adalet ve Yiğitlik Üzerine*, *teşvik yazısı*, üç kitap;
Theognis Üzerine[1020], dördüncü ve beşinci kitaplar;

961. Üçüncü ciltte şu yazıları vardır:

İyi Üzerine;
Yiğitlik Üzerine;
Yasa ya da Devlet Yönetimi Üzerine;
Yasa ya da Güzel ve Doğru Üzerine;
Özgürlük ve Kölelik Üzerine;
İnanç Üzerine;
Yönetici ya da Boyun Eğme Üzerine;
Zafer Üzerine, ekonomi konulu bir eser.

962. Dördüncü ciltte şu yazıları vardır:

Kyros;
Büyük Herakles ya da Güç Üzerine.

963. Beşinci ciltte şu yazıları vardır:

Kyros ya da Krallık Üzerine;

Aspasia.

964. Altıncı ciltte şu yazdan vardır:

Gerçek;

Karşılıklı Konuşma Üzerine, tartışma kitabı;

Sathon ya da Karşı Çıkma Üzerinez[1021], üç kitap;

Tartışma Üzerine.

965. Yedinci ciltte şu yazılan vardır:

Eğitim ya da Adlar Üzerine, beş kitap;

Adların Kullanımı Üzerine, didişim konulu bir eser;

Soru ve Yanıt Üzerine;

Sam ve Bilgi Üzerine, dört kitap;

Ölmek Üzerine;

Yaşam ve Ölüm Üzerine;

Hades'teki Durum Üzerine;

Doğa Üzerine, iki kitap;

Doğa Üzerine Sorgulama, iki kitap;

Sanılar ya da Didişimci;

Öğrenmek Üzerine Sorunlar.

966. Sekizinci ciltte şu yazılan vardır:

Müzik Üzerine;

Yorumcular Üzerine;

Homeros Üzerine[1022]*;*

Haksızlık ve Dinsizlik Üzerine;

Kalkhas Üzerine;

Gözcü Üzerine;

Haz Üzerine;

967. Dokuzuncu ciltte şu yazılan vardır:

Odysseia Üzerine;

Ozan Demeği Üzerine;

Athena ya da Telemakhos Üzerine;

Helene ve Penelope Üzerine;

Proteus Üzerine;

Kyklops ya da Odysseus Üzerine;

968. *Şarap Kullanımı* ya da *Sarhoşluk* ya da *Kyklops* Üzerine;

Kirke Üzerine;

Amphiaraos Üzerine;

Odysseus, Penelope ve Köpek Üzerine.

969. Onuncu ciltte şu yazılan vardır:

Herakles ya da Midas;
Herakles ya da Öngörü ya da Güç Üzerine;
Kyros ya da Sevgili;
Kyros ya da Gözcüler;
Menekşenos ya da Komuta Üzerine;
Alkibiades;
Arkhelaos ya da Krallık Üzerine.

970. Yazıları bunlar.

971. Timon bu kadar çok yazdığı için onu eleştirir ve ona "doğurgan geveze" der[1023]. Antisthenes hastalıktan öldü: tam da Diogenes içeri girip ona "Dosta ihtiyacın var mı?" diye sorduğu sırada. Bir gün de elinde bir hançerle içeri girdi. Beriki[1024], "Kim beni bu acılardan kurtaracak?" deyince, "İşte bu" diye yanıtladı. Antisthenes, "Acılardan dedim, yaşamdan demedim" diye karşılık verdi.

972. Yaşama çok bağlı olduğundan, hastalığına katlanmada oldukça zayıf davranıyordu. Bizim de ona şöyle bir epigramımız var[1025]:

"Köpek gibi yaşadın, Antisthenes, öyle bir yaratılışın vardı ki,
insanların yüreğini ağzınla değil, sözlerinle ısırıyordun.
Ama eriyip gittin işte, belki biri soracak: o da ne?
Ne olursa olsun, Hades'e giderken insanın bir kılavuzu olmalı."

973. Üç Antisthenes daha vardı: biri Herakleitosçu[1026], öbürü Ephesoslu, üçüncüsü de Rodoslu bir tarihçi. Aristippos ile Phaidon'un izinden gidenleri ele aldığımıza göre, şimdi de Antisthenes'ten kaynaklanan Kyniklerle Stoacıları görelim. Şu sırayla olsun.

Diogenes

974. Sinoplu Diogenes banker Hikesios'un oğluydu. Diokles'in anlattığına göre, devlet bankası babasının elindeyken sahte para bastığı için[{1027}] sürgüne gitmiş. Ama Eubuliâes[{1028}] Diogenes Üzerine adlı eserinde bu işi Diogenes'in yaptığını ve sürgüne babasıyla birlikte gittiğini söyler. Hatta Diogenes Pordalos adlı eserinde[{1029}] sahte para bastığını kendisi söylüyor[{1030}]. Bazılarına göre ise, yönetici olduğunda bunu yapmaya onu işçileri itmiş, o da Delphoi ya da Delos biliciliğine gidip yurdunda kendisinden istenen şeyi yapıp yapmaması gerektiğini Apollon'a danışmış. Tanrı siyasal kurumlar[{1031}] anlamında onay verince, ne demek istediğini anlamayıp sahte para basmış; iş ortaya çıkınca da, kimilerine göre sürgüne gitmiş[{1032}], kimilerine göre de korkup kaçmış.

975. Bazıları da onun parayı babasından alıp sahtesini yaptığını anlatırlar: babası zindana atılıp ölmüş. Diogenes ise kaçmış ve Delphoi'a gelip sahte para basıp basmamayı değil, adını en çok hangi yoldan duyuracağını sormuş, yukarıda andığımız yanıtı da bu soru üzerine almış. Atina'ya geldiğinde Antisthenes ile karşılaştı. Antisthenes hiç kimseyi yanına almadığından, onu da geri çevirdi, ama Diogenes ısrarlı tutumuyla onu bunalttı. Bir gün bastonunu kaldırdığında başını uzatıp "Vur!" dedi, "ama bir şey söyleyeceğini düşündüğüm sürece, beni durduracak kadar sert bir odun bulamayacaksın." Böylece o günden itibaren onun öğrencisi oldu ve sürgünde olduğu için, basit bir yaşam sürmeye başladı.

976. Theophrastos'un *Megara Söylevi*'nde[{1033}] anlattığına göre, sağa sola koşuşan bir fareyi izlerken (fare ne yatacak yer arıyordu, ne karanlıktan çekiniyordu ne de zevkli görünen bir şeyin peşindeydi), işte o zaman içinde bulunduğu zorlukların çaresini buldu. Kimilerine göre, aynı zamanda içine girip uyuduğu için, zorunluluktan iki katlı harmani kullanan ilk kişi oydu, içine yiyeceklerini koyduğu bir heybesi vardı, kahvaltı etmek, uyumak ve konuşmak için her yeri her amaçla kullanıyordu. Ve Zeus sundurmasıyla Pompeion'u[{1034}] gösterip, Atinalıların da onun için yaşayacak yerler hazırladığım söyleyip duruyordu.

977. Bastonuna hasta olduğu zaman dayanırdı; sonraları hep yanında taşımaya başladı, kent içinde değil, ama yolda heybesiyle birlikte: Atinalılara yönetici olan Olympİodoros[1035], hatip Polyeuktos ve Aiskhrion'un oğlu Lysanias böyle anlatıyorlar. Bir gün birinden kendisi için küçük bir ev bakmasını istedi; beriki işi ağırdan alınca, *Mektuplar*'ında kendisinin de açıkça belirttiği gibi, Metroon'da[1036] bulunan bir fıçıya ev diye yerleşti. Yazın kızgın kumlarda yuvarlanıyor, kışın karla kaplı heykelleri kucaklıyor, böylece kendini her türlü zorluğa alıştırıyordu.

978. Başkalarına tepeden bakmayı iyi bilirdi. Eukleides'in[1037] okuluna safra[1038], Platon'un derslerine zaman kaybı[1039] diyordu; onun gözünde Dionysos yarışmaları aptallar için büyük mucize, halk avcıları da kitlenin uşağı idi[1040]. Yaşamda kaptanları, hekimleri, filozofları gördüğü zaman, inşanı canlıların en akıllısı saydığını söylüyordu; ama sonra düş yorumcularını, bilicileri, bunları dikkate alanları ya da ünüyle ve servetiyle şişinenleri gördüğü zaman, insandan daha boş bir şey olmadığını düşünüyordu. Yaşam için ya akıl sahibi olmalı ya da ilmek[1041], der dururdu[1042].

979. Bir gün Platon'un zengin bir şölende sadece zeytin aldığını görünce, "Nasıl oluyor da, böyle sofralar uğruna Sicilya'ya giden senin gibi bir filozof şimdi önündekilerin tadını çıkarmıyor?" diye sorması üzerine[1043], Platon "Tanrılar hakkı için, Diogenes, orada da çoğunlukla zeytin ve benzeri şeyler yiyordum" diye karşılık verdi. Diogenes üsteledi: "Peki Syrakusai'a neden gittin öyleyse? Attike'de zeytin yok muydu?" Favorinus Tarik Derlemesi adlı eserinde bunu Aristippos'un söylediğini belirtir[1044]. Başka bir sefer de kuru incir yerken Platon'a rastladı ve "Paylaşabiliriz" dedi; o da alıp yiyince, "Paylaşabiliriz dedim, hepsini yut demedim" diye çıkıştı.

980. Bir gün Platon Dionysios'un yanından gelen dostlarını yemeğe çağırdığında, Diogenes halının üstünde yürürken, "Platon'un boş gururunu çiğniyorum" dedi. Platon da ona "Kurumsuz görünüp öyle bir kurum satıyorsun ki!" diye karşılık verdi. Kimileri de Diogenes'in "Platon'a çalımını çiğniyorum" dediğini, onun da "Evet Diogenes, başka türlü çalım satarak" diye karşılık verdiğini anlatırlar. Sotion dördüncü kitabında bu sözü Platon'a Kynik filozofun söylediğini belirtir. Bir gün Diogenes ondan şarap istedi, ardından da kuru incir.

Platon da ona ağzına kadar dolu bir testi şarap gönderdi. Bunun üzerine Diogenes: "Sana iki iki daha ne eder diye sorsalar, yirmi mi diyeceksin? Yani, ne isteneni veriyorsun ne de sorulanı yanıtlıyorsun." işte böyle, çok geveze diye onunla alay ederdi.

981. Yunanistan'ın neresinde iyi insanlar gördüğü sorulduğunda, "Hiçbir yerinde" dedi, "ama iyi çocukları Sparta'da gördüm." Bir gün ciddi bir konudan söz ederken kimse dinlemek için yanaşmayınca, kuş gibi ötmeye başladı. İnsanlar çevresine toplanınca da, maskaralık oldu mu güzelce gelirsiniz, ama ciddi konular söz konusu olduğunda, umursamazca ağırdan alırsınız diye onları kınadı. İnsanların hendek kazmak[1045] ve tekme atmak için yarıştıklarını, ama doğru düzgün adam olmak için kimsenin kılını bile kıpırdatmadığını söylüyordu. Gramercilerin Odysseus'un kusurlarını araştırmalarına, ama kendi kusurlarım görmemelerine şaşıyordu. Hele müzikçilerin lirin tellerini akort edip kendi ruhlarının eğilimlerini uyumsuz bırakmalarına;

982. matematikçilerin güneşe ve aya bakıp ayaklarının altını görmemelerine; hatiplerin doğruları söylemeye özen gösterip hiçbir şekilde doğru davranmamalarına; cimrilerin parayı küçümseyip aslında onu her şeyden çok sevmelerine şaşıyordu. Dürüst insanları parayı aşmışlar diye övüp zenginlere imrenenleri kınıyordu. İnsanların sağlık için tanrılara kurban kesip kurban töreninde sağlığa zararlı yemek yemeleri onu kızdırıyordu. Efendilerini yutar gibi yerken görüp hiç yiyecek çalmayan kölelere hayrandı.

983. Evlenmek üzere olup evlenmeyenleri[1046], deniz yolculuğuna çıkmak üzere olup çıkmayanları, politikaya girmeye niyetlenip girmeyenleri, çoluk çocuğa karışmaya niyetlenip karışmayanları, hükümdarlarla birlikte yaşamaya hazırlanıp sonra buna yanaşmayanları övüyordu. İnsan dostlarına elini açık uzatmalı, avucunu kapamadan, derdi. Menippos'un *Diogenes'in Satılması* adlı eserinde söylediğine göre, Diogenes'e yakalanıp satılırken elinden ne iş geldiği sorulmuş. O da "İnsanları yönetmek" diye karşılık vermiş; çığırtkana da "Sor bakalım" demiş, "kendine bir efendi satın almak isteyen var mı?" Oturmasına izin verilmeyince, "Hiç fark etmez" demiş, "Balıklar da nasıl yatarlarsa yatsınlar, gene satılırlar."

984. İnsanların tencere tava satın alırken kenarlarına vurup sesini dinlemelerine[1047], ama insan alırken karşıdan bakmakla yetinmelerine

şaşıyordu[1048]. Onu satın alan Kseniades'e, köle olsa bile kendisine boyun eğmesi gerektiğini söylüyordu: çünkü bir hekimin ya da gemi kaptanının köle de olsa, sözü dinlenmelidir. Eubulos'un *Diogenes'in Satılması* adlı eserinde söylediğine göre, Kseniades'in çocuklarına öteki bilgilerin ardından ata binmeyi, ok atmayı, sapan kullanmayı ve mızrak fırlatmayı öğretiyordu; sonra palaistrada öğretmenin onları atlet gibi eğitmesine izin vermiyor, yüzleri pembeleşecek ve bedence sağlıklı olacak kadar eğitim almalarını istiyordu.

985. Çocuklar ozanların, düzyazı yazarlarının ve Diogenes'in birçok eserini ezbere biliyorlardı; o da kolay akılda kalması için her türlü kısaltma yöntemini uyguluyordu. Evde de onlara az yiyip su içerek kendilerine bakmayı öğretiyor, saçlarını dibinden kestiriyor, süslü giyinmelerine izin vermiyor, gömleksiz, çıplak ayak, ses çıkarmadan ve yolda önlerine bakarak yürümelerini söylüyordu. Onları ava da çıkarıyordu. Çocuklara gelince, onlar da Diogenes ile ilgileniyorlar ve ana babalarından onun için ricada bulunuyorlardı. Aynı yazar (Eubulos) onun Kseniades'in yanında yaşlandığını, öldükten sonra da onun çocukları tarafından gömüldüğünü söyler. O günlerde Kseniades ona nasıl gömülmek istediğini sorunca, "Yüz üstü gömün" dedi;

986. beriki "Neden?" deyince, "Çünkü çok geçmeden aşağıdakiler yukarı çıkacak" diye yanıtladı. Böyle demesinin nedeni, Makedonyalıların egemen olmaları ya da alçaklardan gelip yükselmeleriydi. Bir gün biri onu zengin bir eve götürüp yerlere tükürmemesini tembihleyince, Diogenes önce hımkırdı, sonra adamın yüzüne tükürüp, "Tükürecek daha kötü bir yer bulamadım" dedi. Bazıları bunu Aristippos ile ilgili olarak anlatırlar[1049]. Bir gün de "Hey insanlar!" diye bağırmış; insanlar toplanmaya başlayınca, "İnsanları çağırdım, pislikleri değil" diyerek bastonuyla onları dövmüş: Hekaton Özdeyişler adlı eserinin birinci kitabında böyle anlatıyor. Bir de derler ki, İskender "Eğer İskender olmasaydım, Diogenes olmak isterdim" demiş.

987. Sağırlara ya da körlere değil, heybesi olmayanlara "sakat" diyordu[1050]. Metrokles'in *Özdeyişler* adlı eserinde anlattığına göre, bir gün tıraşsız haliyle gençlerin bir şölenine gitmiş ve dayak yiyip çıkmış. Bunun üzerine onu dövenlerin adlarını boynuna astığı bir levhaya yazıp onların herkes tarafından tanınıp kınanmalarını sağlayarak küçültünceye

kadar ortalıkta dolaşmış. Herkesin övdüğü türden bir köpek olduğunu söylüyordu[{1051}], ama hiçbir hayranı onu yanına alıp ava çıkmayı göze alamıyordu. "Pythia oyunlarında insanları geçerim" diye övünen birine, "İnsanları ben geçerim, sen ancak köleleri" dedi.

988. 34. "Yaşlı bir adamsın, gerisini boş ver" diyenlere, "Ne yani?" diye karşılık verdi, "Stadyum koşusuna çıksam, bitiş çizgisine yaklaştığımda boş vermem mi gerek, yoksa daha da çabalamam mı?" Yemeğe çağrıldığında gelmeyeceğini söyledi, çünkü geçen sefer ona teşekkür edilmemişti. Karda çıplak ayak yürüyor ve yukarıda anlattığım şeyleri yapıyordu; çiğ et yemeyi de denedi, ama sindiremedi. Bir gün hatip Demosthenes'e meyhanede kahvaltı ederken rastladı. Demosthenes içeri çekilince, "ne denli kaçarsan, o denli meyhanenin içinde olacaksın" dedi. Birtakım yabancılar Demosthenes'i görmek isteyince, orta parmağını uzatıp[{1052}], "İşte" dedi, "Atinalıların halk avcısı bu adam!"

989. Biri elinden ekmeğini düşürüp yerden almaya utanınca, ona ders vermek için bir testinin boynuna ip bağlayıp Kerameikos[{1053}] boyunca sürükledi.

990. Koro eğiticilerini örnek aldığını söylüyordu: nitekim bunlar ötekilerin doğru tonu yakalaması için yarım ton yukarıdan ses verirler. İnsanların büyük çoğunluğunun delilikle arasının bir parmak olduğunu söylerdi: eğer biri orta parmağım uzatarak yürürse, ona deli gözüyle bakılır, ama işaret parmağını uzatırsa, sorun yok. Değerli şeylerin yok pahasına ve tersine beş para etmez şeylerin pahalı satıldığını söylüyordu: nitekim, bir heykel üç bine satılırken, bir ölçü arpa unu iki tunç paraya gidiyor.

991. Kendisini satın alan Kseniades'e, "Haydi, dediklerimi yerine getirmeye bak!" dedi. O da,

"Irmakların kaynağı tersine akıyor"[{1054}]

992. deyince, "Hastalandığında bir hekim alsan, onun sözünü dinlemeyip, ırmakların kaynağı tersine akıyor mu diyecektin?" <dedi>[{1055}]. Biri onun yanında felsefe çalışmak istiyordu; o da onun eline bir tonbalığı[{1056}] verip arkasından gelmesini istedi. Beriki utancından balığı attığı gibi uzaklaştı; bir süre sonra Diogenes ona rastladığında gülerek, "Bir tonbalığı aramızdaki dostluğu bozdu" dedi. Diokles de şöyle anlatıyor. Birisi ona "Emrin baş üstüne Diogenes" deyince, Diogenes onu yanına alıp taşısın diye eline yarım obollük bir peynir paketi

tutuşturmuş; beriki buna yanaşmayınca, “Yarım obolliik peynir paketi aramızdaki dostluğu bozdu” demiş.

993. Bir gün küçük bir çocuğun avucuyla su içtiğini görünce, “Küçük bir çocuk yalın yaşayışta beni geçti” diyerek heybesinden tasını çıkarıp attı. Gene bir çocuğa bakıp, onun çanağını kırıp da mercimek lapasını bir parça ekmeğin arasına koyup yediğini görünce, tabağını da kaldırıp attı. Şöyle mantık yürütürdü: her şey tanrılardandır; bilgeler tanrının dostudur; dostların malı ortaktır; o halde her şey bilgelerindir. Bir gün bir kadını oldukça uygunsuz biçimde diz çökmüş, tanrılara yalvarırken görünce, Pergeli Zollos’un anlattığına göre, onu boşinanlanndan kurtarmak için yanına yaklaşıp, “Arkanda bir tanrı durmuş olsa —çünkü her yer onlarla doludur— yakışıksız bir tavır sergilemekten hiç çekinmiyor musun, hanım?” dedi.

994. Asklepios’a, yüz üstü düşenlerin üstüne çullanıp pataklayan bir külhanbeyi adadı. Tragedyalardaki tüm lanetlerin kendi başına geldiğini söyler dururdu; gerçekten de “Evsiz barksız, yurdundan yoksun, dilenci, avare, günlük geçiminin derdinde”[{1057}] bir insandı. Talihin karşısına gözü pekliği, yasanın karşısına doğayı, tutkunun karşısına da aklı koyduğunu söylüyordu. Kraneion’da güneşlenirken[{1058}], İskender başına dikilip “Dile benden ne dilersen” dedi. O da “Güneşimi engelleme yeter”[{1059}] diye karşılık verdi. Biri uzun süre yüksek sesle okuduktan sonra, kitabın sonunda yazı bulunmadığını gösterince, Diogenes, “Ha gayret çocuklar, kara göründü!” dedi. Biri mantık yürütüp ona boynuzlu olduğunu kanıtladı[{1060}]; Diogenes de alnına dokunup, “Ben görmüyorum” dedi.

995. Gene aynı şekilde, devinim yoktur diyen birine yanıt olarak kalkıp dolaşmaya başladı. Gökcisimleri üzerine konuşan birine, “Gökyüzünden ineli kaç gün oldu?” diye sordu. Kötü ruhlu bir hadım evinin girişine “içeri kötülük girmesin” diye yazmıştı; Diogenes de “Peki, evin sahibi içeri nereden girecek?” dedi. Ayaklarına koku sürüp, “Koku insanın başından havaya yükselir, ayaklarından gelen koku ise burun deliklerine dolar” dedi. Atinalılar onun gizemlere girmesini isteyip bunu yapanların Hades’te ayrıcalıklı bir yeri olduğunu söyleyince, “Eğer Agesilaos ile Epameinondas çamur içinde yaşayacak, beş para etmez insanlar sırf gizemlere girdiler diye Mutlular Adası’nda bulunacaklarsa, saçmalık bu!” dedi.

996. Masaya tırmanan fareleri görünce, “işte bak” dedi, “Diogenes de asalak besliyor.” Platon ona ‘köpek’ deyince, “Doğru” dedi, “çünkü beni satanlara geri dönüyorum.” Hamamdan çıkarken içeride çok insan var mı diye sorana, “Hayır yok” dedi; çok kalabalık var mı diye sorana da “Evet var” dedi. Platon insan için ‘iki ayaklı ve kanatsız bir canlıdır’ diye bir tanım getirip bununla büyük övgü toplayınca, Diogenes bir horoz bulup tüylerini yoldu ve okula getirip “işte Platon’un insanı” diye gösterdi. Bu tanıma bir de “geniş tırnaklı” diye bir ekleme yaptı. Hangi saatte kahvaltı etmeli diye sorana, “Zenginsen, istediğin zaman; yoksulsan, bulduğun zaman” diye karşılık verdi[{1061}].

997. Megara’da davarların üstlerine deri örtülerek korunduklarını[{1062}], çocukların ise çıplak olduğunu görünce, “Megaralıların oğlu olmaktansa koçu olmak daha yararlı”[{1063}] dedi. Ona bir direkle çarpıp sonra “Aman dikkat!” diyene, “Ne o, yoksa bana bir daha mı vurmaya niyetlisin?” dedi[{1064}]. Halk avcılarına kitlenin uşağı[{1065}], çelenklere de ünün çiçek açması diyordu. Gündüz vakti eline bir fener alıp “insan arıyorum” diye dolaşıyordu. Bir gün yağmurun altında sırılsıklam olmuş dikilip duruyordu; çevresindekiler ona acıyınca, orada bulunan Platon, onun ünlü olma merakına işaret ederek, “Ona acımak istiyorsanız, çekilip gidin” dedi[{1066}]. Biri ona yumruk indirince, “Herakles adına, miğfer takıp dolaşmam gerektiğini nasıl da unuttum!” dedi.

998. Ayrıca Meidias onıı yumruklayıp “Üç bin drakhme borcun var” deyince, Diogenes ertesi gün eline dövüşçü kayışlarını alıp onu silkelerken, “Üç bin drakhme borcun var” dedi. Eczacı Lysias onun tanrılara inanıp inanmadığını sorunca, “Nasıl inanmam” dedi, “tanrıların sana düşman olduğunu gördükten sonra.” Kimilerine göre bu sözü Theodoros söylemiştir[{1067}]. Birini arınmak için su dökünürken görünce, “Ah zavallı” dedi, “su dökünerek gramer yanlışlarından kurtulamayacağın gibi, bu şekilde yaşamdaki yanlışlarından da kurtulamayacağını bilmiyor musun?” İnsanları talih konusunda suçluyor, gerçekte iyi olanı değil, iyi olduğunu sandıkları şeyi istediklerini söylüyordu.

999. Gördükleri düşlerden ürkenlere, gerçekte yaptıkları şeylere kafa yormadıklarını, ama uyurken gördükleri düşlerle fazla ilgilendiklerini söylüyordu. Olimpiyat oyunlarında çığırtkan “Dioksippos insanları geçti” diye bağırınca, Diogenes “Onun geçtiği köleler, insanları ben

geçiyorum" dedi[1068]. Atinalıların sevgisini kazanmıştı: Delikanlının biri onun fıçısını kırınca, onu dövdüler, Diogenes'e de başka bir fıçı verdiler. Stoacı Dionysios'un anlattığına göre, Khaironeia savaşından sonra[1069] yakalanıp Philippos'un karşısına götürüldü; kimliği sorulunca, "Senin açgözlülüğünün gözlemcisi" diye karşılık verdi; ve bu yanıtıyla hayranlık uyandırdığı için salıverildi.

1000. Bir gün İskender Atina'ya Antipatros'a Athlios[1070] adında biriyle mektup gönderdiğinde, buna tanık olan Diogenes,

"Bir zavallının oğlu bir zavallı, bir zavallıyla bir zavallıya"

1001. dedi.

1002. Perdikkas, yanına gelmediği takdirde onu öldüreceğini söyleyerek Diogenes'e gözdağı verince, "Bir olağanüstülük yok: Bir domuzlanböceği ile zehirli bir örümcek de bunu yapabilir" dedi; oysa gözdağı verecekse, "Senden uzak mutlu bir yaşamım olurdu" demesini beklerdi. Tanrıların insanlara kolay bir yaşam biçimi bağışladıklarını, ama insanlar ballı çörek, koku ve benzeri şeylerin peşinde oldukları için, bunun saklı kaldığını durmadan, bağıra çağıra söylerdi. Bu nedenle sandallarını kölesine bağlatan birine, "Burnuna da üflemedikçe, tam mutlu sayılmazsın" dedi: "Ellerini kullanamadığın zaman, mutluluğun tam olacak."

1003. Bir gün tapınak görevlilerini tapınaktan kupa çalmış bir bekçiyi götürürlerken görünce, "Büyük hırsızlar küçük hırsızı götürüyorlar" dedi. Bir gün de çarmıha taş atan bir delikanlı görünce, "Güzel" dedi, "hedefi vuracaksın[1071]." Birtakım delikanlılar çevresini alıp "Sakın bizi ısırmasın" deyince, "Korkmayın çocuklar" diye karşılık verdi, "köpekler pancar yemez[1072]." Aslan postuyla kurum satan birine, "Yiğitliğin kılığını utandırmayı bırak!"[1073] dedi. Kallisthenes'i[1074] mutlu gören ve İskender'in yanında göz kamaştırıcı bir yaşamın içinde olduğunu söyleyene, "O halde mutsuz" dedi, "çünkü İskender'in uygun bulduğu zaman kahvaltısını ediyor ve yemeğini yiyor."

1004. Paraya gereksinimi olduğunda, dostlarından bağış değil, hak ettiği karşılığı istediğini söylüyordu. Bir gün agorada mastürbasyon yaparken, "Keşke ovuşturmakla karnın da açlığı geçse" dedi[1075]. Delikanlının birini satraplarla birlikte akşam yemeğine giderken görünce, onu tuttuğu gibi yakınlarına götürdü ve ona göz kulak olmalarını söyledi. Kendisine bir şey soran süslü püslü bir delikanlıya, eteğini kaldırıp kadın mı erkek

mi olduğunu göstermedikçe yanıt vermeyeceğini söyledi. Hamamda kottabos[1076] oynayan bir delikanlıya da, “Ne kadar iyi oynarsan, senin için o kadar kötü” dedi. Yemekte birileri köpekmiş gibi önüne kemik attılar; o da gidip köpek gibi üstüne işedi.

1005. Hatipleri ve güzel konuşarak ünlü olmaya çalışan herkesi “üç kez zavallı” yerine “üç kez insan” diye adlandırıyordu. Zengin cahile de altın postlu koyun diyordu. Bir hovardanın evinin üstünde “Satılık” yazısını görünce, “Bu kadar sarhoş olunca, kolayca sahibini kusacağını biliyordum” dedi. Çok sayıda kişinin peşinde olmasından yakınan bir delikanlıya, “Öyleyse sen de çirkin arzuların varmış gibi durmaktan vazgeç!” dedi. Pis bir hamam karşısında, “Peki yıkananlar nerede temizleniyorlar?” diye sordu. Herkesin değersiz bulduğu şişman bir kitharacıyı bir tek o beğeniyordu: nedeni sorulunca, “Çünkü bu kadar iri olmasına rağmen, kithara çalıyor, haydutluk yapmıyor da ondan” diye karşılık verdi.

1006. Dinleyicilerin hiç yüz vermediği kitharacıyı “Merhaba horoz!” diye selamladı; beriki “Neden horoz?” diye sorunca, “Çünkü şarkı söylerken herkesi uykusundan uyandırıyorsun” diye karşılık verdi. Delikanlının biri gösteri yaparken, önünde durup koynuna doldurduğu baklaları atıştırmaya başladı. Kalabalık da dikkatini ona verince, “Hayret!” dedi, “nasıl da onu bırakıp bana bakıyorlar!” Boşinanları çok güçlü biri ona “Bir vuruşta kafanı kıracağım senin!” deyince, “Ben de soldan aksırıp seni tir tir titreteceğim” diye karşılık verdi. Hegesias yazılarından birini ona ödünç vermesini rica edince, “Çok budalasın, Hegesias” dedi, “resimli kuru incir yerine gerçek inciri yeğliyorsun; ama gerçek yaşam biçimini göz ardı edip yazılı kurallara göre yaşıyorsun.”

1007. Sürgün olduğunu yüzüne vurana, “Ama bu sayede filozof oldum, seni alçak!” dedi. Gene “Sinoplular seni sürgüne mahkûm etti” diyene, “Ben de onları evde oturmaya” diye karşılık verdi. Bir Olimpiyat birincisinin Nemea’da hayvan otlattığını görünce, “Olympia’dan Nemea’ya[1077] ne çabuk geçmişsin, dostum!” dedi. Atletlerin neden duyarsız oldukları sorulunca, “Domuz ve sığır etinden yapılmışlar da ondan” dedi. Bir gün bir heykelin karşısına geçmiş dilekte bulunuyordu; neden böyle yaptığı sorulunca, “Kendimi bir şey almamaya alıştırıyorum” dedi. Birinden sadaka isterken —yoksulluktan bunu ilk

kez yapıyordu— “Başkasına verdiysen, bana da ver; kimseye vermediysen, vermeye benden başla” dedi.

1008. Bir gün bir tiran ona heykel için hangi tuncun daha iyi olduğunu sorunca, “Harmodios ile Aristogeiton’un[1078] heykellerinde kullanılmış olan” diye yanıtladı. Dionysios’un dostlarına nasıl davrandığı sorulduğunda, “Çuval gibi” dedi: “Dolu olanları asıyor, boşalanları atıyor.” Yeni evli bir adam evinin kapısına,

“Zeus’un oğlu utkulu Herakles burada oturuyor: İçeri hiç kötülük girmesin”[1079]

1009. diye yazınca, o da “Savaşın ardından bağlaşma” diye yazdı. Açgözlülüğü kötülüğün anakenti diye tanımlıyordu[1080]. Hovardanın birini meyhanede zeytin yerken görünce, “Kahvaltını böyle yapsaydın, akşam yemeğinde bunu yemezdin” dedi.

1010. Ona göre, erdemli insanlar tanrıların imgesidir; aşk işsizlerin işidir. Yaşamda neyin perişanlık olduğu sorulunca, “Yoksul yaşlı” yanıtını verdi. En kötü hangi hayvan ısırır, diye sorulunca, “Vahşiler içinde muhbir, evciller içinde de dalkavuk” dedi. Bir gün çok kötü çizilmiş iki atadam resmi görünce, “Bunlardan hangisi Kheiron?” diye sordu. Yağ çekmek için yapılan konuşmayı ballı ilmek diye tanımlıyordu. Ona göre mide yaşamın Kharybdis’i idi. Bir gün çapkın Didymon’un yakalandığını duyunca, “Adı bile asılmasına yeter” dedi. Altının rengi neden soluktur, diye sorulunca, “Ona göz diken çok insan var da ondan” dedi. Bir kadını el arabasında görünce, “Bu kafes vahşi hayvana göre değil” dedi.

1011. Bir gün kuyunun başına oturmuş kaçak bir köle görünce, “Dikkat et delikanlı, içine düşmeyesin”[1081] dedi. Hamamda giysi çalan küçük bir çocuk görünce, “Küçük bir koku için mi, yoksa yeni bir giysi için mi?”[1082] diye sordu. Bir gün de zeytin ağacına asılan kadınlar görünce, “Keşke bütün ağaçlar böyle meyva verse” dedi. Giysi hırsızı olduğu kesin birini görünce de,

“Burada ne arıyorsun dostum?
Yoksa niyetin yerde yatan ölüleri mi soymak?”[1083]

1012. diye sordu. Kız ya da oğlan bir kölesi olup olmadığı sorulduğunda, “Yok” dedi; beriki “Peki ölürsen, seni kim gömecek?” diye sorunca, “Evime konmak isteyen” diye yanıtladı.

1013. Güzel bir delikanlının açıklıkta yatmış uyuduğunu görünce, onu dürtüp "Uyan!" dedi,

"Sakın sen uyurken biri sırtına kargısını saplamasın."[1084]

1014. Çok pahalı alışveriş eden birine,

"Bütün bu aldıklarınla ömrün kısa olacak, yavrum."[1085]

1015. dedi. Platon idealar üzerine konuşurken, soyut masa ideası ve soyut çanak ideası diye terimler kullanınca, "Ben masa ve çanak görüyorum, Platon" dedi, "soyut masa ideasını, soyut çanak ideasını kesinlikle görmüyorum." Platon da "Haklısın," diye karşılık verdi; "çanağı ve masayı görmeye gözlerin var, ama çanak ideasına, masa ideasına bakacak zihnin yok."

1016. ["Diogenes sence nasıl biri?" diye sorulunca, Platon "Sokrates'in delirmiş hali" diye karşılık verdi[1086].] "Evlenmek için hangi zaman uygundur?" diye sorulunca, "Gençken daha zamanı değil, yaşlandıktan sonra ise artık zamanı değil" diye karşılık verdi. Yumruk yeme karşılığında ne istediği sorulunca, "Bir miğfer" dedi. Süslü püslü giyinmiş bir delikanlı görünce, "Bu süsün erkekler içinse, başaramazsın; kadınlar içinse, suçlu olursun" dedi. Bir gün yüzü kızaran bir delikanlı görünce, "Cesaret" dedi, "erdemin rengi işte budur." Bir gün de iki hukukçuyu dinledikten sonra, biri çaldı öbürü ise hiçbir şey yitirmedi diye ikisini de suçlu buldu. Hangi şarabı keyifle içtiği sorulunca, "Başkasının şarabını" diye karşılık verdi. "Birçok kişi sana gülüyor" diyene, "Ama ben kendime güldürmüyorum" dedi.

1017. Yaşamanın felaket olduğunu söyleyene, "Yaşamak değil, kötü yaşamak felakettir" dedi. Kaçak kölesini aramasını salık verenlere "Manes, Diogenes olmadan yaşayabiliyor da, Diogenes, Manes olmadan yaşayamıyorsa, bu çok gülünç" dedi[1087]. Sabah kahvaltısında zeytin yerken biri çörek getirince, fırlatıp atarken,

"Hükümdarların yolundan çekil, yabancı!"[1088]

1018. dedi. Bir başka sefer de şunu söyledi:

"Zeytini kamçıladı."[1089]

1019. Ne biçim bir köpek olduğu sorulduğunda, "Açken Malta, tokken Molossia köpeğiyim: Birçok insanın beğendiği, ama yoruyor diye birlikte ava çıkmayı göze alamadığı bir köpek[1090]; dolayısıyla sen de acı çekme korkusu yüzünden benimle yaşayamazsın" dedi.

1020. Bilgelerin çörek yiyip yemediği sorulduğunda, “Her türünü” dedi, “tıpkı öteki insanlar gibi.” insanlar neden dilencilere sadaka verir de, filozoflara vermez diye sorulduğunda, “Çünkü bir gün topal ya da kör olabileceklerini düşünürler, ama filozof olabilecekleri akıllarından geçmez” diye karşılık verdi. Cimrinin birinden para istedi; beriki duraksayınca, “Senden yemek için istiyorum, be adam, cenaze için değil” dedi. Bir gün sahte para bastığı yüzüne vurulunca, “Bir zamanlar benim de senin gibi olduğum günler oldu; ama sen hiçbir zaman şimdi benim olduğum gibi olamayacaksın” dedi. Aynı şeyi yüzüne vuran bir başkasına da, “O zaman daha çabuk işiyordum, şimdi işeyemiyorum” dedi.

1021. Myndos’a geldiğinde, kapıları büyük kenti küçücük görünce, “Kapayın kapılan Myndoslular” dedi, “yoksa kentiniz dışarı kaçacak.” Bir gün bir eldiven hırsızının suçüstü yakalandığını görünce,

“Gözlerine kızıl ölüm, zorlu kader indi”{1091}

1022. dedi. Krateros onu evine çağırınca, “Krateros’un evinde zengin bir sofranın tadını çıkarmaktansa, Atina’da tuz yalamayı yeğlerim” dedi. Şişman bir adam olan hatip Anaksimenes’in karşısına geçip, “Biz dilencilere göbeğinden bir şeyler ver: hem sen hafiflersin, hem bize yararın dokunur” dedi. Bir gün de Anaksimenes konuşurken salamura balık gösterip dinleyenlerin dikkatini dağıttı. Beriki kızınca da, “Bir obollük salamura Anaksimenes’in tartışmasını kesti” dedi{1092}.

1023. Bir gün agorada yemek yediği için kınanınca, “Agorada aç da kaldım” dedi. Bazılarına göre aşağıdaki söz de onundur: Platon bir gün onu yeşillik yıkarken görünce, yanına yaklaşıp usulca “Dionysios’un hizmetinde olsaydın, şimdi yeşillik yıkamazdın” dedi; o da aynı biçimde usulca “Sen de yeşillik yıkasaydın, Dionysios’a hizmet etmezdin” diye karşılık verdi. “Sana gülen çok insan var” diyene, “Onlara da belki eşekler gülüyordur; ama ne eşekler onların umurunda, ne de onlar benim” dedi. Bir gün felsefeyle ilgilenen bir delikanlı görünce, “iyi” dedi, “bedenine âşık olanları ruhunun güzelliğine yönelteceksin.”

1024. Adamın biri Samothrake’deki adaklara şaşıp kalınca, “Canlarını kurtaramayanlar da adakta bulunsalardı, adakların sayısı çok daha fazla olurdu” dedi. Bazıları bu sözü Meloslu Diagoras’a yakıştırırlar. Şölene giden güzel bir delikanlıya “Beter{1093} bir insan olarak döneceksin” dedi. Ertesi gün delikanlı geri dönerken, “Şölene gittim, ama beter

olmadım” deyince, “Beter değil, Eurytion[1094] oldun” diye karşılık verdi. Asık suratlı birinden sadaka istedi; ama adam “Beni ikna edersen, ne âlâ” deyince, “Seni ikna edebilseydim, kendini asmaya ikna ederdim” dedi. Bir gün Sparta’dan Atina’ya dönüyordu; “Nereden gelip nereye gidiyorsun?” diye sorana, “Erkekler dairesinden gelip kadınlar dairesine gidiyorum” diye yanıt verdi.

1025. Bir gün Olympia’dan dönüyordu; çok kalabalık var mıydı, diye sorana, “Kalabalık çoktu, ama insan azdı” diye yanıt verdi[1095]. Hovardaları uçurum kenarında biten incir ağaçlarına benzetiyordu: Bunların meyvasını insan tadamaz, ancak kargalarla akbabalar yer. Phryne, Delphoi’a altın bir Aphrodite[1096] adayınca, Diogenes üstüne şöyle yazmış: “Yunanlıların azgınlığından armağan.” Bir gün İskender onunla karşılaştığında, “Ben büyük kral İskender” deyince, karşılık olarak “Ben de köpek Diogenes”[1097] dedi. Beriki ne yaptığı için köpek diye adlandırıldığını sorunca, “Bana bir şey verene kuyruk sallıyorum, vermeyene havlıyorum, kötüleri de ısırıyorum da ondan” diye karşılık verdi.

1026. Ağaçtan incir topluyordu; bekçi gelip “Geçenlerde burada bir adam kendini astı” deyince, “Zaten ben de ağacı arındırıyorum” dedi. Bir Olimpiyat birincisinin gözünü dikmiş bir yosmaya baktığını görünce, “Şu savaşkan koça da bakın hele, sıradan bir kız nasıl da boynundan tutmuş götürüyor” dedi. Hoş görünümlü yosmaları öldürücü ballı karışıma benzetiyordu. Bir gün agorada kahvaltı ederken, insanlar çevresine toplanmış durmadan “Köpek” diye bağırıyorlardı; o da “Köpek sizsiniz” dedi, “baksanıza, kahvaltı ederken çevreme toplanmışsınız.” iki yumuşak oğlan onu görüp saklanınca, “Korkmayın” dedi, “köpekler pancar yemez.”[1098] Kendini satan bir oğlanın nereli olabileceği sorulduğunda, “Tegealıdır” dedi.

1027. Yeteneksiz bir güreşçinin hekimlik yaptığını görünce, “Ne o?” dedi, “yoksa seni bir zaman yenenleri yere sermeye mi niyetlisin?” Bir yosmanın oğlunu kalabalığa taş atarken görünce, “Aman dikkat” dedi, “sakın babana gelmesin!” Bir oğlan ona âşığından aldığı hançeri gösterince, “Güzel bir hançer, ama sapı çirkin” dedi. Ona sadaka veren adamı birileri övünce, “Bunu almayı hakeden beni övmüyorsunuz ama” dedi. Biri harmanisini geri isteyince, “Armağan ettiysen, artık benim; yok, ödünç verdiysen, daha işim bitmedi” dedi. Evlatlık bir çocuk ona

“Harmanisinde altın var” deyince, “Evet, zaten bu yüzden üstüme örtüp uyuyorum” diye karşılık verdi.

1028. Felsefenin ne yararını gördüğü sorulduğunda, “Her şey bir yana, talihin bütün cilvelerine karşı hazırlıklı olmayı Öğrendim”[1099] dedi. Nereli olduğu sorulduğunda, “Dünya yurttaşıyım”[1100] diye karşılık verdi. Birileri çocuk sahibi olmak için tanrılara kurban keserken, “Nasıl bir çocuk olacağı konusunda kurban kesmeyecek misiniz?” diye sordu. Bir gün kendisinden bağış istenince,

“Başkalarından topla, Hektor’dan ellerini çek!”[1101]

1029. dedi. Yosmalara kralların kraliçeleri diyordu: çünkü canlarının çektiğini isterler. Atinalılar meclis kararıyla İskender’e Dionysos adını verince, “Beni de Sarapis[1102] yapın” dedi. Pis yerlere girip çıkıyor diye kınanınca, “Güneş de pisliğin içine batıyor, ama kirlenmiyor” dedi.

1030. 64. Tapınakta yemek yerken, sofraya pis ekmek getirilince, tapınağa pislik giremez diyerek hepsini kaldırdığı gibi attı. “Hiçbir şey bilmeden filozofluk yapıyorsun” diyene, “Bilgeliği benimsemek de felsefedir” dedi. Çocuğunu onun yanına [öğrenci] verirken çok yetenekli ve yüksek karakterli olduğunu söyleyene, “Öyleyse bana ne gerek var?” diye sordu. Güzel şeyler söyleyip aynı şekilde davranmayanların kitharadan farklı olmadıklarım söylüyordu: nitekim, kithara da ne duyar ne de algılar. Tiyatrodan çıkanlarla yüz yüze gelerek tiyatroya girerdi; neden böyle yaptığı sorulduğunda, “Tüm yaşamım boyunca hep bunu yapıyorum” diye yanıtladı.

1031. Bir gün kadın gibi giyinmiş bir delikanlı görünce, “Kendinle ilgili olarak, doğanın verdiğinden daha kötü bir karar almaya utanmıyor musun? Doğa seni erkek yarattı, ama sen kendini kadın olmaya zorluyorsun” dedi. Aptalın birini santur akort ederken görünce, “Sesleri tahtaya uydurup, ruhunu yaşama uydurmamaya utanmıyor musun?” dedi. “Felsefe için uygun biri değilim” diyene, “Güzel yaşamak umurunda değilse, ne demeye yaşıyorsun?” diye karşılık verdi. Babasını küçümseyene, “Böbürlenmeni borçlu olduğun insanı küçümsemeye utanmıyor musun?” dedi. Hoş görünümlü bir delikanlının hiç de hoş olmayan bir şekilde gevezelik ettiğini görünce, “Fildişi bir bıçak kınından kurşun bir hançer çekmeye utanmıyor musun?” dedi.

1032. Meyhanede içiyor diye kınanınca, “Berber dükkânında da tıraş oluyorum” dedi. Antipatros’tan bir harmani aldı diye kınanınca da,

“Tanrıların parlak armağanlarını geri çevirmek olmaz”[1103]

1033. dedi.

1034. Elindeki sırıkla ona çarpıp sonra “Dikkat!” diyene[1104] bastonuyla vurup “Dikkat!” dedi. Bir yosmaya ısrarla yalvaran birine, “Elde etmemen senin için daha iyi iken, ne diye elde etmek için çırpınıp duruyorsun, zavallı?” diye çıkıştı. Koku sürünen birini, “Aman dikkat et, sakın başındaki güzel koku yaşamını kötü kokutmasın!” diye uyardı. “Köleler efendilerine, değersiz insanlar da tutkularına köledir” derdi.

1035. Kölelere niçin *andrapodan*[1105] dendiği sorulunca, “Çünkü ayakları insan ayağıdır, ama ruhları bu soruyu soran seninkine benzer” diye karşılık verdi. Hovardanın birinden bir mina istedi; o da neden başkalarından bir obol isterken kendisinden bir mina istediğini sorunca, “Çünkü başkalarından bir kez daha alma umudum var, ama senden bir kez daha alıp almayacağımı tanrı bilir” dedi. Platon hiç istemezken, kendisi hep bir şeyler istiyor diye kınanınca, “O da ister, ama duymasın diye ötekiler, başını ona yaklaştırıp”[1106] dedi. Beceriksiz bir okçu görünce, “Vurulmamak için” diyerek, gitti hedefin yanına oturdu. Âşıklar acı çekmekten zevk alırlar, derdi.

1036. “Ölüm kötü müdür?” diye sorulunca, “Geldiğini duymadığımız şey nasıl kötü olur?” dedi. Bir gün İskender onun yanına gelip “Benden korkmuyor musun?” diye sordu; o da “Sen nesin?” dedi, “iyilik mi, kötülük mü?” Beriki “İyilik” deyince, “iyilikten kim korkar?” diye karşılık verdi. Eğitimin gençler için ölçülülük, yaşlılar için avuntu, yoksullar için zenginlik, zenginler için de süs olduğunu söylüyordu. Bir gün bir genç kızın gözünü iyileştirmeye çalışan zampara Didymos’a “Aman dikkat!” dedi, “kızın gözünü iyileştireyim derken sakın gözbebeğini delme.”[1107] Biri dostlarının kendisine tuzak kurduğunu söyleyince, “Dostlarına da düşmanlarına da aynı biçimde davranacaksan, elden ne gelir?” dedi.

1037. Dünyada en güzel şeyin ne olduğu sorulduğunda, “Konuşma özgürlüğü” dedi. Bir gün bir okula girip içeride bir sürü Musa, ama birkaç öğrenci görünce, “Tanrıları da katarsan, çok Öğrencin var, hoca” dedi. Her şeyi, Demeterlik işlerini de Aphroditelik işlerini de ortalıkta yapardı. Sorularıyla şöyle mantık yürütürdü: Kahvaltı etmek tuhaf değilse, agorada da tuhaf değildir; kahvaltı etmek tuhaf değildir; öyleyse agorada da tuhaf değildir. Sık sık ortalıkta mastürbasyon yapar,

“Keşke ovuşturmakla karnın da açlığı geçse” derdi[1108]. Ona yakıştırılan daha başka şeyler de var, ama çok fazla olduğu için, bir bir saymak uzun sürecek[1109].

1038. Ruhsal ve bedensel olmak üzere iki tür çalışma olduğunu söylerdi: Bedensel çalışmada sıklıkla oluşan sezgiler erdem işlerine de hareket sağlar. Ruhsal açıdan olsun bedensel açıdan olsun, sağlıklı ve güçlü olmak esas olduğuna göre, bu çalışmalardan biri olmadan öbürü eksik kalır. Beden eğitiminden erdeme ne kadar kolay geçildiğini göstermek için deliller getiriyordu; çünkü hem el işçiliğinde hem de başka sanatlarda sanatçıların çalışa çalışa olağanüstü bir el uzluğu geliştirdiklerini, flütçülerle atletlerin üstünlüklerini sürekli çalışmaya borçlu olduğunu görüyordu; ve bunlar bu çalışmalarını ruhlarına da aktarsalardı, çabaları boşuna olmazdı.

1039. Çalışma olmadan yaşamda hiçbir şeyin kesinlikle başarılamayacağını, çalışmanın her şeyin üstesinden gelecek güçte olduğunu söylüyordu. Dolayısıyla, yararsız çabaları bırakıp doğaya uygun çabalamayı seçenler mutlu yaşar, insanlar aptallıkları yüzünden mutsuz olurlar. Çünkü zevki küçümsemek de en tatlı alışkanlıktır; zevkli bir yaşam sürmeye alışmış olanlar bunun tersi bir yaşama geçince, nasıl büyük rahatsızlık duyarlarsa, aynı şekilde bunun tersinde idmanlı olanlar zevkleri büyük bir keyifle küçümserler, işte sohbet konulan bunlardı ve buna uygun davrandığı açıkça ortadaydı: Gerçekten sahte para basmıştı, çünkü doğal hakka verdiği önemi yasal hakka tanımıyordu; özgürlüğü her şeyden üstün tutan Herakles’inki gibi bir yaşam biçimi sürdürdüğünü söylüyordu.

1040. Her şey bilgelerindir diyor ve yukarıda sözünü ettiğimiz[1110] konuları araştırıyordu: Her şey tanrılarındır; tanrılar bilgelere dosttur; dostların malı ortaktır; demek ki her şey bilgelerindir. Yasalarla ilgili olarak, yasa olmadan devlet yönetmek olanaksızdır, diyordu; çünkü kent olmadan yurttaş topluluğunun hiçbir yararı yoktur; kent yurttaş topluluğudur; o halde yasa da yurttaş topluluğu ile aynı şeydir[1111]. Soyluluk, ün ve benzeri şeylerle alay eder, bunları kusurların göstermelik süsleri olarak tanımlardı; tek doğru yönetim biçimi, evrendeki yönetim biçimiydi. Kadınların da ortak olması gerektiğini söylüyordu, evliliği tanımıyor, kadınla erkeğin karşılıklı anlaşmasıyla

birlikte yaşamasını kabul ediyordu; bunun sonucunda çocuklar da ortak olacaktı.

1041. Tapınaktan bir şey çalmak ya da herhangi bir hayvanı yemek uygunsuz değildir; hatta yabancı törenlerde açıkça görüldüğü gibi, insan eti bile yemek dine aykırı değildir; ayrıca, doğru düşünceye uygun olarak, her şeyin içinde bütün unsurlardan vardır ve her yere yayılmış durumdadır. Nitekim, ekmeğin içinde et vardır, yeşilliğin içinde ekmek vardır, geri kalan cisimler de birtakım görünmez yollar ve parçacıklar aracılığı ile her şeyin içine girer ve birlikte buharlaşırlar: Diogenes bunu *Thyestes*'de açıklıyor[1112], eğer tragedyalar arkadaşı Aiginalı Philiskos'un[1113] ya da Lukianos oğlu Pasiphon'un[1114] değil de, onunsa; ama Favorinus *Tarih Derlemesi* adlı eserinde bunları Diogenes'in ölümünden sonra Pasiphon'un yazdığını söyler[1115]. Diogenes'e göre müzik, geometri, astronomi ve benzeri konular yararsız ve gereksiz oldukları için göz ardı edilebilir.

1042. Yukarıya aldığımız örneklerde açıkça görüldüğü gibi, verdiği yanıtlarda taşı gediğine koymada son derece ustaydı. Köle olarak satılmaya da son derece soylu bir şekilde katlandı; nitekim, deniz yoluyla Aigina'ya giderken, Skirpalos'un[1116] başı çektiği korsanlarca yakalanıp Girit'e götürüldü ve orada satışa kondu; çığırtkan "Elinden ne iş gelir?" diye sorunca, "insanları yönetirim" dedi. Sonra, erguvan işli giysi giyinmiş bir Korinthosluyu, yukarıda sözü edilen Kseniades'i gösterip, "Beni ona sat" dedi, "o adamın bir efendiye gereksinimi var." Kseniades onu satın aldı ve Korinthos'a götürüp çocuklarına öğretmen yaptı ve evin tüm yönetimini ona bıraktı. Diogenes evi her konuda öyle bir çekip çevirdi ki, Kseniades[1117] herkese "Evime iyi kalpli bir cin girdi" deyip duruyordu.

1043. Kleomenes'in *Eğitime Dair* adlı eserinde anlattığına göre, dostları onu kurtarmak istemişler, ama Diogenes onlara aptallar demiş: çünkü aslanlar bakıcılarının kölesi değildir, tersine bakıcılar aslanların kölesidir. Korkmak kölelere özgüdür ve insanlar vahşi hayvanlardan korkarlar. Bu adamın öyle olağanüstü bir inandırıcılığı vardı ki, diliyle kim olursa olsun kolayca yakalardı. Anlatıldığına göre, Onesikritos[1118] adında bir Aiginalı iki oğlundan birini, Anderosthenes'i Atina'ya yollamış: Çocuk Diogenes'i dinleyince orada kalmış; bunun üzerine

adam büyük oğlunu, yukarıda adı geçen Philiskos'u[1119] onu aramaya göndermiş, Philiskos da aynı şekilde çakılıp kalmış.

1044. Sonunda üçüncü olarak kendisi gidince, o da çocuklarıyla birlikte kendini felsefeye vermiş, işte Diogenes'in sözlerinde böyle bir büyüleyicilik vardı. Konuşmalarını "Dürüst" takma adlı Phokion, Megaralı Stilpon[1120] ve daha birçok politikacı dinlemişti.

1045. Doksan yaşlarında öldüğü söylenir. Ölümüyle ilgili farklı söylentiler vardır: kimileri onun çiğ ahtapot yedikten sonra karın ağrısına yakalanıp öldüğünü söylerler; kimilerine göre de soluğunu tutup ölmüş: Megalopolisli Kerkidas da *Meliamblılar*'ında böyle anlatıyor[1121]:

"Bir zamanlar Sinoplu olan
eli bastonlu, harmanisi çift kat,
açık havada yaşayan adam
artık yok,

1046. dudağını dişlerine kıstırıp
soluğunu keserek gökyüzüne gitti:
Zeus'un çocuğuydu gerçekten
ve gökyüzünün köpeğiydi."

1047. Başkaları da onun köpeklere ahtapot dağıtmak isterken, ayağından ısırılarak öldüğünü söylerler. Ama dostları, Antisthenes'in *Filozoflar Zinciri* adlı eserinde anlattığına göre[1122], ölümünün soluğunu tutmasından ileri geldiğine inanıyorlardı. Diogenes, Korinthos dışında Kraneion gymnasionunda yaşardı. Dostları her zamanki gibi geldiler ve onu harmanisine sarınmış buldular: ama onun uyuduğunu düşünmediler, çünkü uykucu ya da uyuşuk bir insan değildi; bu yüzden harmanisini açınca onun soluk almadığını gördüler ve bunu ömrünün geri kalanını yaşamak istemediği için yaptığını düşündüler.

1048. Bunun üzerine, anlatıldığına göre, dostları arasında onu kim gömecek diye kavga çıktı; hatta yumruk yumruğa geldiler. Çocukların babalarıyla yetkililer yetişip Diogenes'i Isthmos yoluna açılan kapının yanma gömdüler. Başına bir sütun diktiler, üstüne de Paros mermerinden bir köpek yerleştirdiler. Ardından yurttaşları onu tunç heykellerle onurlandırdılar ve şöyle yazdılar[1123]:

"Zamanla tunç da eskir,
ama senin şanın sonsuza kadar bozulmadan kalacak,

Diogenes:
çünkü kendine yeterek yaşamayı
ölümlülere bir tek sen öğrettin
ve kolay yaşam yolunu gösterdin."

1049. Bizim de ona prokeleusmatik vezin içinde bir epigramımız var[1124]:

"A. Haydi söyle Diogenes, hangi kader seni Hades'e attı?
D. Bir köpeğin vahşi dişi."

1050. Bazılarının anlattığına göre, Diogenes ölürken, her hayvan ondan payını alsın diye ölüsünü gömmeden atmalarını ya da kardeşlerine yararlı olmak için bir uçuruma yuvarlayıp üstüne biraz kül serpmelerini istemiş (bazıları da İlissos'a atılmak istediğini söylerler).

1051. Demetrios'un *Adaşlar* adlı eserinde söylediğine göre, İskender'in Babylon'da öldüğü gün, Diogenes de Korinthos'ta ölmüş. Yüz on üçüncü Olimpiyat'ta[1125] yaşlı bir adamdı.

1052. Kitapları şunlardır[1126]:

1053. Diyaloglar:

Kephalion;
lkhthyasx[1127]*;*
Karga;
Pordalos;
Atina Halkı;
Devlet;
Ahlak Sanatı;
Zenginlik Üzerine;
Aşka Dair;
Theodoros;
Hypsias;
Aristarkhos;
Ölüm Üzerine.
Mektuplar.

1054. Yedi tragedya[1128]:

Helene;
Thyestes;
Herakles;
Akhilleus;

Medeia;
Khrysippos;
Oidipus.

1055. Sosikrates[1129] *Filozoflar Zinciri* adlı eserinin birinci kitabında, Satyros[1130] da *Yaşamlar* adlı eserinin dördüncü kitabında Diogenes'in hiçbir eseri olmadığını söylerler. Satyros tragedyaların da Diogenes'in dostu Aiginalı Philiskos'a ait olduğunu söyler. Sotion yedinci kitabında yalnız şu eserlerin Diogenes'e ait olduğunu ileri sürer: *Erdem Üzerine, İyi Üzerine, Aşka Dair, Dilenci, Tolmaios, Pordalos, Kassandros, Kephalion, Philiskos, Aristarkhos, Sisyphos, Ganymedes, Özdeyişler, Mektuplar*.

1056. Diogenes adında beş kişi yaşamıştır: birincisi, Apollonialı doğa düşünürü; eserinin başlangıcı şöyle: "Bence her uslamlamanın başına tartışmasız bir ilke getirilmelidir."[1131] İkincisi, Sikyonlu[1132], Peloponnesos savaşını yazmış; üçüncüsü, bu Diogenes; dördüncüsü, Seleukeia doğumlu Stoacı[1133], yakın olduğu için Babylonlu diye de anılıyor; beşincisi de, Tarsuslu, şiir sorunları üzerine bir eser yazmış ve çözüm getirmeye çalışmış. Athenodoros Gezintiler adlı eserinin sekizinci kitabında, koku süründüğü için filozofumuzun her zaman ipek gibi göründüğünü söyler[1134].

Monimos

1057. Syrakusailı Monimos, Diogenes’in öğrencisi ve Sosikrates’in söylediğine göre[1135], Korinthoslu bir bankerin hizmetlisiydi. Diogenes’i satın alan Kseniades bu bankere sık sık gidiyor, Diogenes’in sözlerindeki ve hareketlerindeki erdemi anlata anlata bitiremiyordu: böylece Monimos’un içinde Diogenes’e karşı tutkulu bir hayranlık uyandırdı. Bunun üzerine Monimos deli numarası yaparak, bankın üstündeki büyük küçük bütün paraları sağa sola saçtı, efendisi onu işten atıncaya kadar uğraştı; ardından hemen kendini Diogenes’e adadı. Kynik Krates’i de sıkça izledi ve onunla aynı amaçlan benimsedi; onu böyle görünce, efendisi o zaman delirdiğine iyice inandı.

1058. Seçkin bir insandı: Komedya ozanı Menandros da onu böyle anar. *Seyis* adlı oyununda şöyle diyor[1136]:

“Monimos bilge bir adamdır, Philon, ama pek ünlü değil.
B. Şu heybeli adam mı?
A. Aslında üç heybesi var; ama o ‘kendini tanı’ gibi ya da böyle ünlü özdeyişlere benzer
bir söz söylemedi, Zeus hakkı için,
ama pislik içinde dilenerek
ve bütün varsayımlarımızın bir yanılgı olduğunu söyleyerek
bunları aştı.”

1059. Son derece ağırbaşlı bir adamdı: Ünü küçümser, gerçeğin peşinden koşardı.

1060. Üstü örtülü bir ciddiyetle karışık eğlencelik şiirlerin yanı sıra, *Dürtüler Üzerine* ve *Felsefeye Teşvik* adında iki eser yazdı.

Onesikritos

1061. Onesikritos, kimilerine göre Aiginalıdır; ama Magnesialı Demetrios *Astypalaia*'da doğduğunu söyler. O da Diogenes'in seçkin öğrencilerindendi. Başından Ksenophon'unkine benzer yaşantılar geçmiş görünüyor. Nitekim, Ksenophon Kyros'un seferine katıldı, bizimki[1137] İskender'in seferine; Ksenophon Kyros'un Eğitimi diye bir eser yazdı, bizimki İskender'in nasıl eğitildiğini anlattı; Ksenophon Kyros'a, Onesikritos da İskender'e övgüler düzdü. Anlatım biçimleri de benziyordu, ama kuşkusuz taklit ilkörneğin gerisindeydi.

1062. Diogenes'in öğrencileri arasında, "Meşe ormanı" takma adlı Menandros (Homeros'a hayrandı), "Tasma" adıyla bilinen Sinoplu Hegesias ve yukarıda adını andığımız[1138] Aiginalı Philiskos vardı.

Krates

1063. Askondas'ın oğlu Krates Thebailıydı. O da Köpek'in seçkin öğrencilerindendi. Ama Hippobotos'a göre Diogenes'in değil, Akhaialı Bryson'un[1139] öğrencisi olmuştur. Aşağıdaki eğlencelik şiir ona yakıştırılıyor[1140]:

"Pere, şarap renkli bir havanın ortasında
güzel ve zengin bir kent,
baştan aşağı pis ve hiçbir şeyi olmayan bir kent:
buraya ne aptallar, ne asalaklar ne de fahişelerin
kalçalarına çıldıran oburlar denizden yanaşır;
bu kentte kekik, sarımsak, incir ve ekmek somunu çıkar;
bunlar için insanlar birbirleriyle savaşmazlar,
ne para ne de ün kazanmak için silahlanmazlar."

1064. Adı çok yaygın bir günlüğü de var; şöyle[1141]:

"Aşçıya on mina ver, hekime bir drakhme,
dalkavuğa beş talant, danışmana duman,
fahişeye bir talant, filozofa da üç obol."

1065. Her eve girip öğüt vermesinden ötürü "Çilingir" diye anılırdı. Şu şiir de onun[1142]:

"Öğrendiklerim, düşündüklerim ve Musaların yardımıyla
kazandığım yüksek değerler: işte sahip olduklarım;
ama yığınla zenginlik gösterişin elinde."

1066. Ve felsefeden elde ettiği kazanç:[1143]

"Bir ölçü acı baklayla her şeye karşı ilgisizlik."

1067. Şu dizeler de ona yakıştırılıyor[1144]:

"Açlık aşkı söndürür; o olmazsa, zaman;
bunlar işe yaramıyorsa, çare ilmek."

1068. Yüz on üçüncü Olimpiyat'ta[1145] parladı. Antisthenes'in[1146] *Filozoflar Zinciri* adlı eserinde anlattığına göre, bir tragedyada Telephos'u elinde sepet, perişan bir halde görünce, anında Kynik felsefeye bağlanmış: Malını mülkünü paraya çevirip —nitekim seçkin bir aileden geliyordu— yaklaşık iki yüz talant topladıktan sonra, bunu yurttaşlarına dağıtmış. Kendini öyle sıkı felsefeye vermişti ki, komedya ozanı Philemon onu şöyle anar[1147]:

“Dirençli olmak için yazın kalın harmani giyerdi,
kışın da paçavra.”

1069. Diokles’in söylediğine göre, Diogenes onu mülkünü davarlara bırakıp, parası varsa denize atmaya ikna etmiş.

1070. Anlatıldığına göre, Krates’in evinde İskender oturmuş, Hipparkhia’nınkinde de Philippos. Onu görmeye gelip tuttuğu yoldan çevirmeye çalışan akrabalarını bastonuyla kovalıyordu; çok kararlıydı. Magnesialı Demetrios’un anlattığına göre, parasını bir araya getirip bir bankere yatırmış: çocukları sıradan insanlar olursa, onlara verecek, ama filozof olurlarsa, halka dağıtacakmış: çünkü felsefeyle uğraşırlarsa, hiçbir şeye gereksinimleri olmayacakmış. Eratosthenes’in anlattığına göre de[{1148}], ileride ele alacağımız Hipparkhia’dan Pasikles adında bir oğlu olmuş; çocuk buluğ çağına girince, onu bir fahişenin evine götürüp, “işte babanın düğünü böyle oldu” demiş.

1071. Zina yapanların düğünü tragedyalıktır, ödülü de sürgün ve ölümdür; hetairalara gidenlerin düğünü ise komedyalıktır: çünkü azgınlıktan ve içkiden delirirler.

1072. Krates’in Pasikles adında bir kardeşi vardı; o da Eukleides’in[{1149}] öğrencisiydi.

1073. Favorinus *Anılar* adlı eserinin ikinci kitabında hoş bir olay aktarır[{1150}]. Şöyle anlatıyor: Bir beden eğitimi öğretmeninden bir konuda ricada bulunurken, kalçalarına dokundu. Beriki sinirlenince, “Ne var?” dedi, “Dizin gibi kalçan da senin değil mi?” Kusursuz birini bulmak olanaksızdır, diyordu, tıpkı narın içinde de bozuk tanelerin çıkması gibi. Kitharacı Nikodromos’u kızdırınca gözüne yumruğu yedi; bunun üzerine alnına bir etiket yapıştırıp üstüne “Nikodromos’un eseri” diye yazdı[{1151}].

1074. Kendini fahişelerin sövgülerine karşı hazırlıklı tutmak için, onlara bile isteye söverdi.

1075. Ona ekmekle şarap gönderen Phaleronlu Demetrios’a[{1152}] “Keşke pınarlar ekmek de verse” diyerek çattı. Belli ki yalnız su içiyordu. Atina’daki denetim görevlileri[{1153}] tarafından incecik müslin giyiniyor diye azarlanınca, “Size Theophrastos’un da müslin giyindiğini göstereceğim” dedi. Görevliler buna inanmayınca, onları alıp berber dükkânına götürdü ve tıraş olan Theophrastos’u gösterdi. Thebai’da beden eğitimi öğretmeni tarafından —kimilerine göre Korinthos’ta

Eurykrates tarafından— kırbaçlanıp ayağından sürüklendiğinde, hiç oralı olmadan

"Beni ayağımdan yakalayıp sürüklediydi tanrısal eşikten"[1154]

1076. dedi.

1077. Diokles ise onu sürükleyenin Eretriah Menedemos olduğunu söyler. Çünkü Menedemos yakışıklı bir adamdı ve Phleiuslu Asklepiades'e yakın görünüyordu; bu yüzden Krates onun kalçalarını elleyip "Asklepiades işte burada" demiş. Menedemos buna sinirlenip onu sürüklemiş, Krates de yukarıdaki dizeyi anmış. Kitionlu Zenon[1155] *Özdeyişler* adlı eserinde onun büyük bir umursamazlıkla harmanisinin üstüne koyun postu diktiğini söyler. Çirkin bir yüzü vardı, beden eğitimi yaparken ona gülerlerdi. Ellerini kaldırıp "Cesaret Krates" derdi, "Gözlerin için, bedeninin geri kalanı için.

1078. "Seninle alay edenleri göreceksin: Hastalıktan büzüşecekler, seni mutlu sayacaklar ve tembellikleri yüzünden kendilerini kınayacaklar." Komutanları eşek sürücüsü gibi görünceye kadar felsefeyle uğraşmak gerektiğini söylüyordu. Ona göre, dalkavuklar arasında yaşayanlar, kurtlarla çevrili dana kadar yalnızdırlar: çünkü her ikisi de kendilerine dost olanlarla değil, tuzak kuranlarla bir aradadır. Öleceğini anlayınca, kendine şu şarkıyı söyledi[1156]:

"Gidiyorsun, sevgili kambur,
Hades'in evine [iniyorsun],
[yaşlılıktan belin bükülmüş]."

1079. İskender ona yurdunun onarılmasını isteyip istemediğini sorunca, "Ne gerek var?" dedi, "Belki başka bir İskender gelip bir daha yıkacak." Onun yurdu, talihin ele geçiremediği karanlık ve yoksulluktu; kıskançlığın tuzak kurmadığı Diogenes'in hemşehrisiydi. Menandros *İkiz Kardeşler* adlı oyununda onu şöyle anıyor[1157]:

1080. "Üstüne bir harmani alıp benimle gezineceksin,
tıpkı eskiden Kynik Krates ile karısının gezdiği gibi;
kızını da otuz günlüğüne vermiş,
deneme evliliği için: Kendisi öyle diyor."

1081. Öğrencileri şunlar:

Metrokles

1082. Hipparkhia'nın kardeşi Metrokles önceleri Peripatosçu Theophrastos'un Öğrencisi oldu; o kadar bozuk bir bünyesi vardı ki, bir gün bir çalışma sırasında gaz kaçırınca, üzüntüsünden evine kapanıp kendini açlıktan ölüme bıraktı. Krates bu durumu öğrenince, çağrısı üzerine onun evine gitti ve bile bile acı bakla yedikten sonra, sözleriyle onu kötü bir şey yapmadığına inandırdı: Asıl içindeki hava doğal yoldan çıkmasa, mucize olurdu; sonunda kendisi de gaz çıkarıp aynı harekette bulunmak suretiyle onu avutarak moralini yükseltti. O günden sonra onun derslerini izledi ve felsefede usta oldu.

1083. Hekaton'un *Özdeyişler* adlı eserinin birinci kitabında söylediğine göre, Metrokles,

"Bunlar öbür dünya düşlerinin görüntüleri"{1158}

1084. [yani saçmalık] diyerek eserlerini yaktı. Kimileri de Theophrastos'un derslerini yakarken,

"Gel şöyle Hephaistos, kentin şimdi seni istiyor"{1159}

1085. dediğini belirtirler. Ona göre, bazı şeyler, örneğin ev, parayla satın alınabilir, bazıları ise, örneğin eğitim, zaman ve emekle kazanılır. Doğru kullanılmazsa, zenginlik zararlıdır.

1086. Yaşlılığında kendini boğarak öldürdü.

1087. Theombrotos ile Kleomenes onun öğrencileriydi; Theombrotos'un öğrencisi İskenderiyeli Demetrios, Kleomenes'in öğrencisi de İskenderiyeli Timarkhos ve Ephesoslu Ekhekles idi. Ama aslında Ekhekles de Theombrotos'un derslerini dinlemişti, Menedemos da onun öğrencisiydi: Ondan söz edeceğiz. Aralarında Sinoplu Menippos da parlamıştır.

Hipparkhia

1088. Metrokles'in kız kardeşi Hipparkhia da bu öğretilere kapıldı. Her ikisi de Maroneialı idi.

1089. Krates'in hem sözlerine hem yaşam biçimine âşık oldu. Onu isteyenlerin hiçbiri gözünde yoktu; ne zenginlik, ne soyluluk ne de güzellik umurundaydı; Krates onun her şeyiydi. Ona vermezlerse, kendini öldüreceğini söyleyerek ana babasına gözdağı verdi. Bunun üzerine kızın ana babası Krates'e onu bu işten caydırmasını rica ettiler; o da her yolu denedi; ama onu yola getiremeyince, sonunda karşısına geçip üstündekileri çıkardı ve "işte damat, işte malı mülkü: Buna göre karar ver; çünkü benimle aynı yaşam biçimini paylaşmazsan, benim eşim olamazsın" dedi.

1090. Genç kız seçimini yaptı ve üstüne onunki gibi bir giysi geçirip kocasıyla gezmeye çıktı, toplum yaşamına katıldı, akşam yemeklerine gitti. Lysimakhos'un verdiği şölene gittiğinde, Ateist takma adıyla bilinen Theodoros'u[{1160}] şöyle bir kurnazlığa başvurarak alt etti: Theodoros neyi yapınca hatalı olduğu söylenmiyorsa, Hipparkhia da aynı şeyi yapınca hatalı olduğu söylenemez; Theodoros kendine vurmakla hatalı değildir, Hipparkhia da Theodoros'a vurmakla hatalı değildir. Theodoros bu söylenenlere karşılık vermedi, ama Hipparkhia'nın giysisini soymaya kalktı. Ama Hipparkhia bir kadın olarak ne afalladı ne de rahatsız oldu.

1091. Ama Theodoros ona "Tezgâhının başında mekiğini bırakan bu kadın mı?"[{1161}] deyince, "Evet benim, Theodoros" dedi, "tezgâh başında harcayacağım zamanı eğitimim için kullanmakla, sence kendimle ilgili yanlış bir karar mı almışım?"[{1162}] Bu kadın filozofla ilgili bunun gibi daha binlerce öykü var. Krates'in Mektuplar adlı bir eseri var: Burada yüksek düzeyli bir felsefe sergiler; anlatım biçimi de Platon'unkine yakındır. Felsefi karakteri son derece yüksek tragedyalar da yazmıştır; örneğin şu[{1163}]:

"Benim yurdumun tek bir kulesi, tek bir damı yok;
dünyanın her yerinde kentler ve evler
beni içinde barındırmaya hazır."[{1164}]

1092. İleri yaşta öldü ve Boiotia'da gömüldü.

Menippos

1093. Menippos[1165] da Kynik idi, Akhaikos'un *Ahlak* adlı eserinde söylediğine göre, Fenike kökenli bir köle idi. Diokles de efendisinin Baton adında bir Karadenizli olduğunu söyler. Açgözlülüğün dürtüsüyle azimle dilenip Thebaili olmayı başardı.

1094. Onda ağırbaşlılıktan eser yoktu[1166]; kitapları bir sürü gülünçlükle doludur, çağdaşı[1167] Meleagros'unkine benzer yanları vardır[1168].

1095. Hermippos[1169] da onun günlük vadeyle borç verdiğini ve takma adını buradan aldığını söyler; nitekim, gemi garantisiyle borç veriyor, ipotek yapıyordu; böylece yığınla parası oldu.

1096. Sonunda tuzağa düşürülüp her şeyini yitirdi ve umutsuzluğa kapılıp kendini asarak yaşamdan ayrıldı. Biz de ona şöyle takıldık[1170]:

"Belki Menippos'u bilirsin: Hani şu Fenike kökenli Girit köpeği,
günlük faizci derlerdi ona.
Bir gün Thebai'da evine girdiler ve her şeyini yitirdi;
köpek yapısını düşünmeden kendini astı."

1097. Kimilerine göre, ona yakıştırılan kitaplar onun değil, ikisi de Kolophonlu Dionysios ile Zophyros'undu[1171]: Bunlar eğlence olsun diye yazdıkları bu kitapları ona verdiler, çünkü yayımlamayı iyi beceriyordu.

1098. Menippos adında altı kişi yaşamıştır: birincisi, Lidya üzerine eser yazmış ve Ksanthos'un[1172] özetini yapmış olan; ikincisi, bu filozof; üçüncüsü, Stratonikeialı sofist, Karya kökenli[1173]; dördüncüsü, heykeltıraş; beşinci ve altıncı, ressam: Apollodoros[1174] her ikisini de anar.

1099. Kynik Menippos'un on üç kitabı vardır:

Yeraltı Dünyası;
Vasiyetler;
Tanrıların Ağzından Uydurulmuş Mektuplar;
Fizikçilere, Matematikçilere ve Gramercilere karşı;
Epikuros'un Doğumu;
Okulun Yirminci Gün Kutlamaları.

1100. Ve başka eserler.

Menedemos

1101. Menedemos[1175], Lampsakosiu Kolotes'in öğrencisiydi. Hippobotos'un söylediğine göre, şarlatanlıkta o noktaya gelmişti ki, Eriny kılığında dolaşıyor, günah işlemek için Hades'ten geldiğini ve bunları geri döndüğünde oradaki tanrılara bildireceğini söylüyordu. Şöyle giyinirdi: Sırtında ayaklarına kadar inen koyu renk bir gömlek, belinde erguvan rengi bir kemer, başında üstüne on iki gezegenin işareti işlenmiş Arkadya işi bir şapka, ayağında tragedya oyuncularının giydiği türden çizmeler, upuzun bir sakal, elinde de dişbudak ağacından bir değnek.

1102. Kyniklerin yaşamı böyle. Bunların topluca ileri sürdükleri görüşleri de eklemek istiyorum, çünkü bunu gerçek bir felsefe okulu olarak kabul ediyorum, yoksa kimilerinin ileri sürdüğü gibi bir yaşam biçimi olarak değil. Kynikler tıpkı Khioslu Ariston[1176] gibi, mantık ve fizik konularını dışlarlar, salt ahlak konusuna yönelmeyi öngörürler. Diokles Sokrates'e yakıştırılan sözü Diogenes'e yakıştırır ve onun "Araştırmak gerek evde iyi kötü neler olup bittiğini"[1177] dediğini aktarır. Temel eğitim konularını da reddederler. Antisthenes[1178] sağduyulu olan insanların başka etkilere kapılmamak için edebiyat öğrenmemeleri gerektiğini söyler dururdu.

1103. Geometri, müzik ve bunun gibi her şeyi dışlarlar. Diogenes kendisine bir saat gösteren kişiye, "Akşam yemeğe geç kalmamak için yararlı bir araç" dedi. Karşısında müzik gösterisi yapana da, "Kentler ve evler insan aklıyla güzel yönetilir, lir ya da flüt sesiyle değil."[1179] dedi.

1104. Kyniklere göre, son amaç erdem yolunda yaşamaktır; Antisthenes de *Herakles* adlı eserinde[1180] Stoacıların çizgisinde böyle söylüyor: Zaten bu iki felsefe okulu arasında belli bir yakınlık vardır. Hatta Kynik okul erdeme giden kestirme yol olarak tanımlanmıştır. Kitionlu Zenon da böyle yaşamıştı.

1105. Onlara göre yalın bir yaşam sürmeli, yeteri kadar yemeli, tek bir harmani kullanmalı, zenginliği, ünü ve soyluluğu küçümsemelidir. Bazıları yalnızca bitki yer, soğuk su içerler, "Hiçbir şeye gereksinim duymamak tanrılara özgüdür, çok az şey istemek de tanrı benzerlerine özgüdür" diyen Diogenes gibi, rastgele barınaklarda ve fıçılarda kalırlar.

1106. Onlara göre, Antisthenes'in *Herakles* adlı eserinde söylediği gibi[1181], erdem öğretilebilir ve bir daha yitirilmez, bilge kişi sevilmeye değer, bilge yanılmaz, bilge kendi benzerine dosttur; hiçbir şey talihe bırakılmamalıdır. Khioslu Aristón gibi, erdem ile kötülük arasındaki durumun ayrımsızlık olduğunu söylerler. Kynikler bunlar. Şimdi Stoacılara geçiyoruz: kurucusu, Krates'in öğrencisi Zenon idi.

1107.

NOTLAR

VII. KİTAP

Zenon

1108. Mnaseas ya da Demeas'm oğlu Zenon, Kıbrıs'ta, arasına Fenikeli yerleşmecileri kabul etmiş Yunan kenti Kition'da doğdu.

1109. Atinalı Timotheos'un *Yaşamlar Üzerine* adlı eserinde söylediğine göre[1182], çarpık bir boynu vardı; Tyroslu Apollonios[1183] da onun ince uzun, kara tenli —bu yüzden ona "Mısır asması"[1184] derlerdi: Khrysippos *Atasözleri* adlı eserinin birinci kitabında böyle söylüyor— kalın bacaklı, yumuşak ve narin olduğunu söyler; bu yüzden, Persaios'un *Şölen Anıları* adlı eserinde anlattığına göre, akşam yemeklerini çoğunlukla geri çevirirmiş. Yeşil incir yemekten ve güneşlenmekten hoşlandığını anlatıyorlar.

1110. Yukarıda belirttiğimiz gibi, Krates'in öğrencisiydi; sonra Stilpon'u ve on yıl boyunca Ksenokrates'i dinlediğini söylerler. Timokrates *Dion* adlı eserinde söylüyor bunu; Polemon'u da dinlemiş. Hekaton'a ve Tyroslu Apollonios'un *Zenon Üzerine* adlı eserinin birinci kitabında söylediğine göre, en iyi nasıl yaşanır diye kehanete danıştığında, tanrı yanıt olarak ölülerle ilişki kurmasını söylemiş; bunun üzerine tanrının ne demek istediğini doğru anlayıp, eski yazarların eserlerini okumaya başlamış. Krates ile şöyle karşılaşmıştır: Fenike'den gemiyle erguvan boya getirirken, Pire açıklarında battı. Atina'ya gelip (otuz yaşlarındaydı) bir kitapçının dükkânına oturdu. Ksenophon'un *Anılar* adlı eserinin ikinci kitabını okuduktan sonra, bundan büyük keyif alıp böyle insanların nerede bulunduğunu sordu.

1111. Tam bu sırada Krates oradan geçerken, kitapçı onu gösterip, "Bu adamı izle!" dedi. O günden sonra Krates'in öğrencisi oldu; başka bakımlardan felsefeye karşı yetenekliydi, ama Kyniklerin utanmazlığına karşı çekingendi. Bu nedenle Krates onun bu yanını düzeltmek için, eline bir mercimek tenceresi verip Kerameikos[1185] boyunca taşımasını istedi. Onun utandığını ve tencereyi saklamaya çalıştığını görünce de, bastonuyla vurup tencereyi kırdı. Zenon bacaklarından aşağı mercimekler aka aka kaçmaya başlayınca, Krates "Nereye kaçıyorsun, küçük Fenikeli?" dedi, "Sana bir şey olmadı ki!"

1112. Böylece bir süre Krates’in öğrencisi oldu, bu arada *Devlet* adlı eserini yazdığı için, bazıları şaka yollu bu eseri köpeğin kuyruğuna[1186] yazdığını söylerler. *Devlet*’ten başka aşağıdaki eserleri yazmıştır:

Doğaya Uygun Yaşam Üzerine;
Dürtü ya da İnsan Doğası Üzerine;
Tutkular Üzerine;
Ödev Üzerine;
Yunan Eğitimi Üzerine;
Görüş Üzerine;
Evren Üzerine;
İşaretler Üzerine;
Pythagoras Sorunları;
Genel ilkeler;
Deyiş Üzerine;
Homeros Sorunları, beş kitap;
Şiir Okuma Üzerine.

1113. Şu eserler de onundur:

Hitabet Tekniği;
Çözümler;
Çürütmeler, iki kitap;
Krates'ten Anılar;
Ahlak.

1114. Kitapları bunlar. Sonunda Krates’ten ayrıldı ve yirmi yıl boyunca yukarıda andığımız hocaları dinledi. Bu noktada onun “Deniz kazası geçirdiğim zaman, iyi bir yolculuk yapmış oldum” dediğini anlatırlar.

1115. Ama başkaları onun Atina’da bulunduğu sırada deniz kazasını duyduğunu ve “Talih beni felsefeye yönlendirmekle iyi yaptı” dediğini söylerler. Kimilerine göre de, Atina’da yükünü satmış, felsefeye öyle yönelmiştir.

1116. Polygnotos’un resimlerinden ötürü boyalı sundurma (Stoa) ya da Peisianaks sundurması denen yerde[1187] bir aşağı bir yukarı yürüyerek ders verirdi, amacı buraya aylakları sokmamaktı. Çünkü Otuzlar zamanında[1188] burada bin dört yüz Atinalı yurttaş öldürülmüştü[1189]. Sonradan öğrencileri buraya onu dinlemeye geldiler, bu nedenle Stoacı diye anıldılar, Epikuros’un *Mektuplar*'nda, söylediği gibi, önceleri Zenoncular diye anılan ardılları da öyle. Eratosthenes’in *Eski Komedya*

Üzerine adlı eserinin sekizinci kitabında söylediğine göre, ondan önce burada bulunan ozanlara da Stoacı deniyordu ve bu adı daha çok duyurmuşlardı[1190].

1117. Atinalılar Zenon'a büyük saygı gösterdiler: Surların anahtarlarını ona bıraktılar, altın bir çelenk verdiler ve tunç heykelini diktiler. Aynı şeyi, onun heykelini kentlerine bir süs olarak gören[1191] kendi yurttaşları da yaptı. Sidon'daki Kitionlular da onu sahipleniyorlardı. Antigonos[1192] da ona yakınlık duyuyordu, Atina'ya her geldiğinde onun derslerini dinliyor ve sarayına gelmesi için sık sık çağrıda bulunuyordu. Ama o bunu kabul etmedi, öğrencilerinden biri olan Persaios'u[1193] gönderdi: Persaios Demetrios'un oğluydu, soyca Kitionluydu ve Zenon'un artık yaşlı bir adam olduğu yüz otuzuncu Olimpiyat'ta[1194] parlamıştı. Tyroslu Apollonios'un *Zenon Üzerine* adlı eserinde aktardığına göre, Antigonos'un mektubu şöyle[1195]:

1118. "Kral Antigonos filozof Zenon'u selamlar.

1119. Talih ve ün bakımından senin yaşamının önünde olduğumu düşünüyorum, ama akıl ve eğitim bakımından, sanırım, senin kazandığın eksiksiz mutluluğun gerisindeyim. Bu yüzden, isteğimi geri çevirmeyeceğine inanarak, seni yanıma çağırmaya karar verdim. Sen de, ne olursa olsun, bir tek benim değil, toplu olarak bütün Makedonyalıların eğiticisi olacağını göz önünde tutarak, elinden geleni yap. Çünkü Makedonya'nın yöneticisini eğitip erdeme yönelten kişinin uyruklara adam olmayı öğreteceği ortadadır. Nitekim, yönetici nasılsa, uyruklar da çoğunlukla Öyle olurlar."

1120. Zenon da şöyle yanıt verdi:

1121. "Zenon kral Antigonos'u esenler. Töreleri bozacak türden avam bir eğitimle değil de, gerçek ve yararlı eğitimle ilgili olduğun sürece, sendeki bu öğrenme aşkını beğeniyorum. Felsefeye karşı büyük heves duyan ve birtakım gençlerin ruhunu gevşeten o herkesin övdüğü zevkten uzak duran kişi, belli ki, yalnız yaratılışça değil, kendi seçimiyle de soyluluğa eğilimli bir insandır. Soylu bir yaratılışın ılımlı bir çalışmanın yanında seve seve Öğreten bir hoca ile erdeme tam anlamıyla ulaşması kolay olur.

1122. Bana gelince, yaşlılık yüzünden bedence zayıf düştüm; nitekim seksen yaşındayım; bu yüzden senin yanına gelemem. Ama sana kendi çalışma arkadaşlarımdan bazılarını gönderiyorum: Bunlar benden ruhça

aşağı değiller, ama bedence üstünler; onlarla birlikte olursan, eksiksiz mutluluğu yakalayanların üstünde yükseleceksin.”

1123. Böylece Persaios[1196] ile Thebailı Philonides’i gönderdi: Epikuros kardeşi Aristobulos’a yazdığı mektupta bu ikisinin Antigonos’un yanında yaşadığından söz eder[1197]. Atinalıların Zenon ile ilgili olarak aldıkları kararı da aktarmayı uygun buldum.

1124. Karar şöyle[1198]:

1125.

1126. Karar

1127. “Arrhenides’in arkhontluğunda, Akamantis kabilesinin beşinci prytanlığında, Maimakterion ayının[1199] yirmi birinci gününde, yirmi üçüncü olağan Prytaneia toplantısında, başkanlardan biri olan Ksypete demosundan Kratistoteles oğlu Hippon ve onunla birlikte başkanlık yapanlar karar önerisinde bulundular; ve Anakaia demosundan Thrason oğlu Thrason şöyle konuştu: Mnaseas’ın oğlu Kitionlu Zenon bu kentte yıllarca kendini felsefeye vermiş, başka bakımlardan da hep erdemli olmuş, yanına verilen gençleri erdeme ve ölçülülüğe özendirerek en iyi olana yöneltmiş, kendi yaşamını öğretileriyle aynı çizgide tutarak herkese örnek göstermiş olduğundan,

1128. “halk meclisi Mnaseas’ın oğlu Kitionlu Zenon’un erdeminden ve ölçülülüğünden ötürü yasaya uygun olarak altın bir çelenkle onurlandırılmasını ve kendisine Kerameikos’ta devlet hesabına bir mezar yapılmasını uygun görmüştür: Hayırlı olsun! Meclis hemen Atinalılar arasından çelenk ve mezar yapımı ile ilgilenmek üzere beş kişi seçsin. Meclis yazmanı da bu kararı iki sütun üzerine yazıp birini Akademeia’ya öbürünü Lykeion’a yerleştirmeye yetkili olsun. Bu düzenlemenin başında bulunan yetkili, sütunlara yapılan harcamayı paylaştırsın ki, herkes Atina halkının erdemli kişileri yaşarken de öldükten sonra da onurlandırdığını görsün.

1129. “Mezar ve çelenk yapımıyla ilgilenmek üzere Anakaialı Thrason, Pireli Philokles, Anaphlystoslu Phaidros, Akharnailı Medon, Sypalettoslu Smikythos [Paianialı Dion] seçildiler.”

1130. Karar böyle.

1131. Karystoslu Antigonos’un dediğine göre[1200], Zenon Kitionlu olduğunu hiç yadsımazmış. Nitekim, bir hamamın onarımına katkıda bulunanlardan biri olarak adı sütuna “filozof Zenon” diye yazılınca,

“Kitionlu” diye ekleme yapılmasını istemiş. Hocası Krates’in gereksinimlerini anında karşılayabilmek için, oyuk bir kapak yaptırdığı küçük bir şişenin içinde para taşırdı.

1132. Dediklerine göre, Yunanistan’a bin talanttan fazla parayla gelmiş ve bunu gemi garantisiyle borç vermiş[1201]. Bir parça ekmekle bal yer, kokulu ucuz şarap içerdi. Oğlanlarla pek ilişki kurmazdı, kadın düşmanı görünmemek için bir iki kez küçük bir köle kızla birlikte oldu; Persaios ile aynı evde oturuyordu: Bir gün Persaios ona küçük bir flütçü kız getirince, onu tuttuğu gibi Persaios’a götürdü. Dediklerine göre, her duruma kolayca uyum sağlarmış; öyle ki kral Antigonos onunla cümbüş yapar, kitharacı Aristokles’in evinde cümbüşe onunla birlikte giderdi, ama Zenon sonradan usulca sıvışırdı.

1133. Anlattıklarına göre, kalabalıktan kaçınırmış, bu yüzden sıranın ucuna oturur, hiç olmazsa bir yanını sıkıntıdan kurtarırmış. En fazla iki ya da üç kişiyle gezinirdi. Kleanthes’in *Tunç Üzerine* adlı eserinde söylediğine göre, bazen çevresine toplananlardan para istiyordu, böylece para verme durumunda kalmaktan korkanlar, rahatsızlık vermiyorlardı. Bir gün çevresine kalabalık bir insan topluluğu doluşunca, sundurmanın ucundaki sunağın ahşap parmaklığını gösterip, “Bu eskiden ortada duruyordu” dedi, “ama engel çıkardığı için böyle ayrı kondu; siz de ortalıktan çekilirseniz, bize daha az rahatsızlık vereceksiniz.”

1134. Bir gün Lakhes’in oğlu Demokhares onu selamlayıp, gereksinimlerini Antigonos’a bildirmesini ve yazmasını, onun her şeyi sağlayacağını söyleyince, bir daha onunla görüşmedi[1202].

1135. Anlattıklarına göre, Zenon’un ölümünden sonra, Antigonos “Öyle bir tiyatro yitirdim ki!” demiş[1203]; böylece elçisi Thrason aracılığı ile Atinalılardan onu Kerameikos’a gömmelerini istedi[1204]. Ona neden hayran olduğu sorulunca, “Çünkü” dedi, “benden bir sürü büyük armağan aldığı halde, hiçbir zaman böbürlenmediği gibi, alçaldığı da görülmedi.” Zenon araştırmacı bir insandı ve her konuda son derece dakik çalışırdı; bu nedenle Timon da Taşlamalar'ında şöyle diyor[1205]:

“Fenikeli bir kadın gördüm: Karanlık bir kibir içinde,
her şeyde gözü olan obur bir kocakarı;
ama sepeti çok ince olduğu için bozulup gitmiş;
aklı da telli bir çalgıdan daha aşağı.”[1206]

1136. Eytişimci Philon ile dikkatle tartışır, onunla birlikte çalışırdı; bu nedenle ondan daha genç olan Zenon ona hocası Diodoros kadar hayrandı. Timon'ım da söylediği gibi[1207], çevresinde çıplak ve pis insanlar da vardı:

"Yoksul köleler yığınını topladıkça,
onlar ki dünyanın en dilenci insanlarıdır,
kentin en boş insanlarıdır."[1208]

1137. Asık yüzlü ve haşin bir insandı, kaşları hep çatıktı. Eli çok sıkıydı, tutumluluk bahanesi altında Yunanlıya yakışmayan bir pintiliği vardı. Biriyle alay edecek olsa, bunu üstü kapalı ve fazla ileri gitmeden uzaktan yapardı; örneğin, bir gün kendini beğenmiş birine söylediği söz:

1138. Nitekim, seninki küçük bir su akıntısı karşısında duraksayınca, "Çamurlu suya yan bakmakta haklı" dedi, "çünkü yüzünü görmesi olanaksız." Kyniklerden biri şişesinde yağ kalmadığını söyleyip ondan isteyince, Zenon "Vermem" dedi; adam uzaklaşırken de, "Düşün bakalım, hangimiz daha utanmaz!" diye ekledi. Khremonides'e âşıktı; bir gün o ve Kleanthes delikanlının yanında otururken, ayağa kalktı; Kleanthes şaşırınca, "iyi hekimlerden duyduğuma göre, yangıya karşı en iyi ilaç dinlenmeymiş" dedi, içki sofrasında yan yana oturan iki kişiden Zenon'un yanında oturanı ötekine ayağıyla vurunca, Zenon da onun dizine vurdu; beriki ne oluyor diye dönünce, "Ne var?" dedi, "senin yanında oturan senin yüzünden sıkıntı çekmek zorunda mı?"

1139. Oğlancının birine, "Ne tüm zamanım küçük çocuklarla geçiren öğretmenlerde akıl vardır, ne de senin gibilerde" dedi[1209]. Doğru konuşanların kusursuz sözlerini, İskender'in bastırdığı gümüş paraya benzetirdi[1210]: Görünüşü güzel ve para gibi yuvarlak biçimli, ama bu yüzden daha değerli değil. Bunun tam tersi olan sözleri ise rastgele ve kabaca basılmış Attike tetradrakhmeleriyle karşılaştırır ve güzel dile getirilmiş deyişlerden ağır bastığını söylerdi. Öğrencisi Ariston yerli yersiz gevezelik yaptığı, bazen de düşüncesiz ve atak konuştuğu zaman, "Baban seni kesinlikle sarhoşken yapmış olmalı" derdi; bu yüzden kendisi az ve öz konuşan biri olarak ona geveze diyordu.

1140. Arkadaşlarına hiçbir şey bırakmayıp her şeyi silip süpüren bir obura (şöyle ders verdi): Sofraya iri bir balık getirilince, sanki hepsini yiyip bitirecekmiş gibi önüne çekti; beriki şaşkınlıkla bakınca, "Ne var?" dedi, "Sen benim oburluğuma katlanamıyorsan, arkadaşlarının

sana her gün katlanmalarını nasıl beklersin?” Delikanlının biri yaşından beklenmeyen tuhaflıkta bir soru sorunca, onu aynanın karşısına götürüp bakmasını söyledi; sonra da böyle bir soruyu bu yüze uygun bulup bulmadığım sordu[1211]. Antisthenes’in pek çok görüşünü beğenmediğini söyleyen birine, onun Sophokles ile ilgili bir sözünü andıktan sonra, bunu güzel bulup bulmadığını sordu; beriki “Bilmem” deyince de, “Hiç utanmıyor musun?” dedi, “Antisthenes’in söylediği yanlış bir şeyi seçip aklında tutuyorsun, ama güzel bir sözünü aklında tutmak için hiç çaba göstermiyorsun.”

1141. Filozofların (bazı) sözlerini kısa bulduğunu söyleyen birine, “Doğru söylüyorsun” dedi, “olabilse, aslında heceleri de kısa olmalı.” Biri Polemon’un bir konu bildirip başka konuda konuştuğunu söyleyince, Zenon yüzünü asıp, “Peki, bildirilen konuya sen ne değer biçerdin?” diye sordu[1212]. Ona göre, konuşurken etkili olmak için, sesimizi ve gücümüzü oyuncular gibi yüksek tutmalı, ama ağzımızı fazla açmamalıyız: Çünkü bu, bir sürü anlamsız gevezelik yapanların işidir, iyi sanatçıların yaptığı gibi, hayranlık dolu bakışları üzerine toplamak için, iyi söylenmiş sözler arasında boşluk bırakılmamalıdır, tersine dinleyici söylenen sözler karşısında öyle bir duruma gelmeli ki, not almak için zaman kalmamalı.

1142. Çok gevezelik eden bir delikanlıya, “Senin kulakların diline karışmış” dedi. Bilgenin âşık olmasını doğru bulmadığını söyleyen güzel bir delikanlıya, “Sizin gibi güzel delikanlılar kadar büyük talihsizlik yoktur” dedi. Çoğu filozofun birçok konuda akılsız, önemsiz ve rastgele konularda da bilgisiz olduğunu söylerdi. Kaphisias’ın sözünü dilinden düşürmezdi: Kaphisias’ın öğrencilerinden biri flütü kuvvetle üflemek için kendini zorlayınca, Kaphisias onu tokatlayıp, “iyi flüt çalmak kuvvetle üflemeye bağlı değildir” dedi; “Kuvvetle üflemek iyi çalmaya bağlıdır.”[1213] Saygısız konuşan bir delikanlıya, “Aklıma geleni sana söyleyemem, delikanlı!” dedi.

1143. Güzel ve zengin, ama bunun dışında bir hiç olan bir Rodoslu ona yapışıp, o da ona katlanamayınca, onu önce giysisi kirlensin diye tozlu merdivenlere oturttu; sonra da dilencilerin bulunduğu yere oturttu ki, onların paçavralarına sürünsün; sonunda delikanlı ondan uzaklaştı. En uygunsuz şeyin böbürlenme olduğunu söylüyordu, özellikle de gençlerde. Sözleri ve deyişleri akılda tutmak gerekmez, insan iyi pişmiş

ya da iyi hazırlanmış bir yemekten tatmak yerine, zihnini (duyduklarından) yararlanma doğrultusunda çalıştırmalıdır. Ona göre, gençlerin yürüyüşleri, tavırları ve kılıkları her bakımdan yakışık almalıdır; Euripides'in Kapaneus ile ilgili dizelerini sık sık anardı: Kapaneus'un geçim derdi yoktu,

"Ama zenginliği ile böbürlenmez,
yoksul bir insan kadar kibirlenirdi."{1214}

1144. Bilgiyi yakalamaya, kendini beğenmişlik kadar hiçbir şey yabancı değildir{1215}, diyordu, ve zamana olduğu kadar hiçbir şeye gereksinimimiz yoktur. Dost nedir diye sorulunca, "Öteki ben" dedi. Hırsızlık yapan bir köleyi kırbaçlıyordu; köle "Hırsızlık benim alın yazım" deyince, "Kırbaçlanmak da öyle" diye karşılık verdi. Ona göre güzellik ölçülülüğün çiçeğidir; kimilerine göre de, ölçülülük güzelliğin çiçeğidir. Bir tanıdığının kölesini mosmor görünce, "Öfkenin izini görüyorum" dedi. Koku sürünmüş birine, "Bu kadın gibi kokan da kim?" diye sordu. Dönek Dionysios ona "Neden bir tek beni[m yanlışımı] düzeltmiyorsun?" diye sorunca, "Çünkü sana güvenmiyorum" dedi. Saçma sapan konuşan bir delikanlıya, "işte bu yüzden, daha çok dinleyelim, daha az konuşalım diye iki kulağımız ve bir ağzımız var" dedi.

1145. Bir şölen sırasında neden böyle sessiz sedasız oturduğunu sordular; o da bu eleştiriyi getirene, burada susmasını bilen birinin bulunduğunu krala bildirmesini söyledi. Bu soruyu soranlar, Ptolemaios'un yanından gelen elçilerdi ve onun krala ne söyleyeceğini öğrenmek istiyorlardı. Sövgü karşısında nasıl davrandığı sorulunca, "Yanıtsız gönderilen bir elçi gibi" dedi. Tyroslu Apollonios'un anlattığına göre, Krates onu harmanisinden tutup Stilpon'dan uzaklaştırmaya çalışırken{1216}, Zenon şöyle demiş: "Filozofu en güzel kulaklarından yakalarsın, Krates; haydi bakalım, önce beni ikna et, ondan sonra bunlardan uzaklaştır; ama beni zorlayacak olursan, bedenim sende kalır, ruhum ise Stilpon'da."

1146. Hippobotos'un söylediğine göre, Diodoros'un da yanında bulunmuş ve onunla diyalektik çalışmış. Polemon'un yanında da, felsefede hayli ilerlemiş olduğu halde, alçakgönüllülüğünden gitti; dolayısıyla, derler ki, Polemon ona, "Bahçe kapımdan içeri sızdığın ve öğretilerimi çalıp onlara Fenike işi kılık giydirdiğin gözümden

kaçmıyor, Zenon!" demiş. "Orakçı" diye bilinen bir safsata içinde yedi tür diyalektik olduğunu gösteren bir eytişimciye kaç para istediğini sormuş; adam yüz drakhme isteyince, çıkarıp iki yüz drakhme vermiş: öğrenme sevgisi işte bu kadar büyüktü. "Ödev" terimini ilk kullanan ve bu konuda bir yazı yazan odur. Hesiodos'un dizelerini de şöyle değiştirmiş[1217]:

"Üstün adam odur ki, doğru söze kulak verir,
o da doğru insandır ki, her şeyi kendi düşüncesiyle bulur."

1147. Çünkü söylenen sözü güzelce dinleyip bundan yararlanmasını bileni her şeyi kendi başına düşünenden daha üstün tutuyordu; çünkü biri yalnızca zekidir, söz dinleyende ise bundan başka bir de tavır vardır.

1148. Ciddi bir insan olarak içki sofrasında nasıl neşelendiği sorulunca, "Bakla da acıdır, ama ıslanınca tatlanır" dedi. Hekaton da *Özdeyişler* adlı eserinin ikinci kitabında onun bu tür toplantılarda gevşediğini söyler. Dil sürçmesindense ayak kayması daha iyidir, diyordu, iyiye azar azar ulaşmak az şey değildir. Kimilerine göre bu söz Sokrates'indir[1218].

1149. Zenon son derece dirençli ve yalın yaşayışlı bir insandı; çiğ yiyeceklerle beslenir, ince bir harmani kullanırdı; Öyle ki, onun için şöyle denmiştir:

1150. "Ne dondurucu kış onu alt eder, ne durmak bilmez yağmur,
ne güneşin alevi, ne de amansız hastalık;
halk şenliği de onun gücünü tüketemez;
o, gece gündüz hiç yorulmadan çalışmalarıyla iç içedir."

1151. Komedya ozanları onunla alay ederken, aslında farkına varmadan onu övmüşlerdir. Örneğin, Philemon Filozoflar adlı oyununda şöyle diyor[1219]:

"Bir ekmek, katığı kuru incir, üstüne de su.
Çünkü bu adam yeni bir felsefe getiriyor,
aç kalmayı öğretiyor, gene de öğrenciler ona gidiyor."

1152. Kimilerine göre bu dizeler Poseidippos'undur. O günlerde Zenon neredeyse atasözü haline gelmişti. Onunla ilgili olarak,

"Filozof Zenon'dan daha iradeli"

1153. deyişi yaygındı. Poseidippos da *Taşınanlar*'da şöyle der[1220]:

"Öyle ki, on gün içinde
Zenon'dan daha iradeli göründü."

1154. Gerçekten de bu yapısıyla, saygınlığıyla ve Zeus hakkı için mutluluğuyla herkesi aşıyordu; nitekim, hiç hastalanmadan sağlıklı bir yaşamın ardından doksan sekiz yaşında öldü. Persaios ise[1221] *Ahlak Dersleri* adlı eserinde onun yetmiş iki yaşında öldüğünü, Atina'ya da yirmi iki yaşında geldiğini söyler; Apollonios'un söylediğine göre de, elli sekiz yıl okul başkanlığı yapmıştır. Ölümü şöyle oldu: Okuldan çıkarken, ayağı takılıp düştü ve parmağını kırdı, eliyle toprağa vurup *Niobe*'den şu dizeyi andı[1222]:

"Geliyorum işte; ne çağırıyorsun beni?"

1155. Ve soluğunu tutup oracıkta öldü.

1156. Atinalılar onu Kerameikos'a gömdüler ve erdemine tanıklık ederek, yukarıda sözü edilen kararlarla onu onurlandırdılar[1223]. Sidonlu Antipatros da ona şu epigramı yazdı[1224]:

"Burada yatan, Kition'un sevdiği Zenon:
Ne Pelion'u Ossa'ya bindirdi, ne de Herakles'in işlerini gördü,
ama gene de Olympos'a çıktı: yıldızlara giden yolu
bir tek ölçülülüğün yolunda buldu."

1157. Diogenes'in öğrencisi Stoacı Zenodotos da başka bir epigram yazdı[1225]:

"Kendini beğenmiş zenginliği elinin tersiyle iterek,
kendine yetmeyi kural edindin,
kırlaşmış kaşlarınla saygıdeğer Zenon;
gözüpek özgürlüğün anası olan okulunu
öngörünle ve büyük çabalarla kurdun;
yurdun Fenike diye, kim kötü gözle bakar sana?
Yunanistan'a yazılı sayfayı[1226] armağanlayan Kadmos da
Fenikeli değil miydi?"

1158. Epigram ozanı Athenaios da tüm Stoacılar hakkında genel olarak şöyle diyor[1227]:

"Stoacı söylemini iyi bilen,
o üstün öğretileri kutsal sayfalara döken,
tek iyi, ruhun erdemidir diyen sizler!
Evet, o erdem ki insanların yaşamını
ve kentleri tek başına kurtarmıştır.
Başka insanlar için yaşamın tatlı ereği olan ten zevkini
Anı'nın kızlarından bir tanesi gerçekleştirir."

1159. Biz de Zenon'un ölümünü *Pammetros*'ta[1228] şöyle anlattık[1229]:
"Bir söylentiye göre, Kitionlu Zenon yaşlılıktan çok çekmiş,
aç kalarak ölmüş; bazıları da der ki, bir gün ayağı takılınca,
eliyle yere vurup, kendiliğimden geliyorum işte, demiş,
ne çağırıyorsun ki beni?"

1160. Nitekim, bazıları onun böyle öldüğünü söylerler.

1161. Ölümüyle ilgili bunlar anlatılıyor.

1162. Magnesialı Demetrios *Adaşlar* adlı eserinde babası Mneseas'ın tüccar olduğu için sık sık Atina'ya geldiğini ve daha çocuk olan Zenon'a Sokrates ile ilgili bir sürü kitap alıp götürdüğünü söyler; böylece yurdunda da iyi bir hazırlığı olmuştu.

1163. Böylece Atina'ya gelip Krates'e yanaştı. Gene Demetrios'un dediğine göre, başkaları açıklamalarında kararsız kalırken, son erek tanımını da o kendisi getirmiş görünüyor. Anlattıklarına göre, Sokrates'in köpek üzerine yemin etmesi gibi, o da gebreotu üzerine yemin edermiş. Bazıları, ki aralarında Kuşkucu Cassius ile öğrencileri de vardır, Zenon'u pek çok konuda suçlarlar: İlk olarak, *Devlet* adlı eserinin başında temel eğitimi yararsız gösteriyor diye; ikinci olarak da, erdemi olmayan insanların birbirlerine, babaların çocuklarına, kardeşlerin kardeşlere, akrabaların da akrabalara hasım, düşman, köle ve yabancı olduklarını söylüyor diye.

1164. Gene *Devlet*'te yalnızca erdemli kişileri yurttaş, dost, yakın ve özgür diye göstermesinden ötürü suçlanıyordu; dolayısıyla Stoacılar ana babalarına ve çocuklarına düşmandırlar, çünkü bunlar bilge değildir. Gene *Devlet*'te, iki yüz <satır> içinde kadınların ortak olmasını, kentlerde tapınak, duruşma salonu ve gymnasion yapılmamasını öğretiyordu. Para ile ilgili olarak da şöyle yazmıştı: "Paranın ne değişim için ne de yolculuk için basıldığını düşünmemeli." Erkeklerle kadınların aynı giysiyi giymelerini ve bedenin hiçbir bölümünü tümden örtmemeyi öngörüyordu.

1165. *Devlet*'in ona ait olduğunu Khrysippos da *Devlet Üzerine* adlı eserinde söyler. Zenon *Aşk Sanatı* adlı eserinin başında aşk konularını tartışmıştır. *Söyleşiler* adlı eserinde de benzer konuları ele alır. Yalnız Cassius'ta değil, aynı zamanda Bergamalı hatip Isidoros'ta da buna benzer suçlamalar vardır: İsidoros'un söylediğine göre, Bergama kitaplığının başında bulunan Stoacı Athenodoros Stoa öğretisiyle

çelişen yerleri kitaplarından çıkarıp atmış; ama sonra Athenodoros suç üstü yakalanıp başı derde girince, bunlar yeniden kitaplara alınmıştır. Düzmece sayılan parçalan hakkında da bu kadar.

1166. Zenon adında sekiz kişi vardır: birincisi, Elealı, ondan söz edeceğiz[{1230}]; ikincisi, bizim Zenon; üçüncüsü Rodoslu[{1231}], bir kitap içinde kendi ülkesinin tarihini yazmış; dördüncüsü tarihçi, Pyrrhos'un İtalya ve Sicilya seferini yazmış, Roma ve Kartaca'nın siyasal tarihini özetlemiş[{1232}]; beşincisi Khrysippos'un öğrencisi, az sayıda kitap yazmış, ama ardında çok sayıda öğrenci bırakmış; akıncısı Herophilos'un okulundan hekim, düşünceleri doyurucu, ama yazması zayıf; yedincisi gramerci, ayrıca epigramları da var; sekizincisi soyca Sidonlu, Epikurosçu filozof, düşünceleri ve yorumları çok açık[{1233}].

1167. Zenon'un birçok öğrencisi olmuştur; en ünlüleri, Demetrios oğlu Kitionlu Persaios[{1234}], kimilerine göre onun öğrencisidir, kimilerine göre de, Antigonos'un kitap yazımı için ona gönderdiği hizmetlilerden biridir; aynı zamanda Antigonos'un oğlu Halkyoneus'un eğitmeniydi[{1235}]. Bir gün Antigonos onu sınamak için, ona yalancıktan topraklarının düşman tarafından yağmalandığı haberini uçurdu; berikinin yüzü asılınca, "Görüyorsun işte" dedi, "zenginlik hiç de kayıtsız kalınacak bir şey değil."

1168. Şu kitaplar onundur:

Krallık Üzerine;
Sparta Anayasası;
Evlilik Üzerine;
Dinsizlik Üzerine;
Thyestes;
Aşklar Üzerine;
Felsefeye Teşvik;
Söyleşiler;
Özdeyişler, dört kitap;
Anılar;
Platon 'un "Yasalar"ına Karşı, yedi kitap.

1169. Miltiades'in oğlu Khioslu Ariston "umursamazlık" öğretisini getirmiştir. Kartacalı Herillos bilgiyi son erek olarak tanımlamıştır. Dönek Dionysios da haz öğretisine kaymış[{1236}]; çünkü şiddetli bir göz hastalığı yüzünden artık acının kayıtsız kalınacak bir şey olduğunu

söyleyememiştir; Dionysios Herakleia doğumluydu. Bosporoslu Sphairos; Phanias'm oğlu Assoslu Kleanthes, hocasından sonra okulun başına geçmiş; Zenon onu üstü sert balmumu sıvalı tabletlere benzetirdi: Bunların üstüne yazı yazması zordur, ama yazılar uzun süre silinmeden durur. Zenon'un ölümünden sonra Sphairos Kleanthes'in öğrencisi olmuştur: Ondan "Kleanthes" bölümünde söz edeceğiz.

1170. Hippobotos'a göre, Zenon'un Öğrencileri arasında Thebailı Philonides, Korinthoslu Kallippos, İskenderiyeli Poseidonios, Soloilu Athenodoros ve Sidonlu Zenon[1237] da vardı.

1171. Okulun kurucusu olduğu için, Zenon'un yaşamında tüm Stoa öğretisinden genel olarak söz etmeyi uygun buldum. Sayısı kabarık eserlerinin listesi yukarıda verildi[1238]: Bu eserlerde hiçbir Stoacıda görülmediği kadar çok konuşmuştur. Okulun görüşleri genel olarak şöyle: Öteki filozoflarda yapageldiğimiz gibi, bunları da özetleyerek verelim[1239]:

1172. Stoacılar felsefe konularını, fizik, ahlak ve mantık olmak üzere üç bölüme ayırırlar. Bu ayırımı ilk olarak Kitionlu Zenon *Mantık Üzerine* adlı eserinde yapmıştır, ondan sonra Khrysippos *Mantık Üzerine* ve *Fizik Üzerine* adlı eserlerinin birinci kitaplarında, Apollodoros ile Syllos *Stoa Öğretisine Giriş* adlı eserinin birinci kitabında, Eudromos *Temel Ahlak Unsurları* adlı eserinde, Babilli Diogenes ve Poseidonios onu izlemişlerdir.

1173. Felsefenin bu bölümlerine Apollodoros "alan", Khrysippos ile Eudromos "biçim", başkaları da "tür" der.

1174. Stoacılar felsefeyi canlı varlığa benzetirler: Mantık kemik ve sinirlere karşılıktır, ahlak etli kısımlara, fizik de ruha. Ya da yumurtaya benzetirler: Kabuğu mantıktır; bundan sonraki bölüm, yani akı ahlaktır; içi, yani sarısı da fiziktir. Ya da bitek bir tarlaya benzetirler: Çevresini saran çit mantıktır, ürün ahlak, toprak ya da ağaçlar da fizik. Ya da sağlam surlarla çevrilmiş ve aklın gösterdiği yolda yönetilen bir kente benzetirler.

1175. Ve bazı Stoacıların söylediği gibi, hiçbir parçası ötekinden ayrılmış değildir, tersine hepsi iç içedir. Öğretirken de ayrı ayrı değil, bir arada öğretiyorlardı. Başkaları ilk sıraya mantığı, ikinci sıraya fiziği, üçüncü sıraya da ahlakı koyarlar: *Mantık Üzerine* adlı eseriyle Zenon, Khrysippos, Arkhedemos ve Eudromos bunlar arasındadır.

1176. Nitekim, Ptolemaisli Diogenes ahlaktan başlar, ama Apollodoros ahlakı ikinci sıraya koyar, Panaitios[1240] ile Poseidonios da fizik ile başlarlar: Poseidonios'un öğrencisi Phanias *Poseidonios'un Dersleri* adlı eserinin birinci kitabında böyle söylüyor. Kleanthes ise alt bölümlere ayırır: Diyalektik, retorik, ahlak, politika, fizik ve tanrıbilim. Başkalarına göre, örneğin Tarsuslu Zenon'a göre, bunlar mantığın değil, felsefenin bölümleridir. Başkaları mantık bölümünü retorik ve diyalektik olmak üzere iki bilime ayırırlar. Bazıları buna kural ve ölçütlerle ilgili tanım getirme bölümünü de eklerler; ama bazıları bu tanım bölümünü kaldırırlar.

1177. Kural ve ölçütlerle ilgili bölümü gerçeği bulma aracı olarak alırlar; çünkü imgelemler arasındaki farklılıkları bu bölümde kurala bağlarlar. Ve tanım bölümünü de benzer biçimde gerçeği tanıma aracı olarak alırlar; çünkü gerçek olgular kavramlar aracılığı ile algılanır. Retoriği açık seçik ortaya konmuş konularda güzel konuşma bilgisi olarak tanımlarlar, diyalektiği de soru-yanıt yoluyla konuları doğru tartışma bilgisi olarak. Buna bir de, diyalektik doğru olanın, yanlış olanın ve ne doğru ne yanlış olanın bilgisidir, diye bir tanım getirirler. Retoriği de, meclis, mahkeme ve tören konuşması olmak üzere üç bölüme ayırırlar.

1178. Retoriğin unsurları şunlardır: buluş, anlatım, düzen ve sunuş[1241]. Retorik konuşmanın bölümleri de giriş, serim, karşı tarafa yanıt ve sonuçtur.

1179. Diyalektik, anlamlar ve dil olmak üzere iki alana ayrılır. Anlamlarla ilgili alan ise şu bölümlerden oluşur: imgelem ve bundan çıkan bağımsız bildirim tümceleri, yüklemler, etken ve edilgen benzer terimler, cins ve türler[1242], aynı şekilde sözcükler, mecazlar, tasımlar, dil ya da konudan çıkan safsatalar;

1180. bunlar içinde yanlış, doğru ve olumsuz savlar, toplu tasımlar ve buna benzer şeyler, eksik, çözümsüz, sonuç olarak ortaya çıkan savlar ve 'kapalı', 'boynuzlu', 'hiç kimse' ve 'biçici' adlarıyla bilinen safsatalar vardır.

1181. Diyalektiğin kendine özgü alanı, yukarıda sözünü ettiğimiz[1243] dil alanıdır: Burada yazılı söz ele alınır, sözü oluşturan parçalar, gramer yanlışları, dildeki yanlış kullanımlar, şiir dili, çift anlamlı sözcükler,

uyumlu sesler, müzik incelenir ve kimilerine göre tanımlar, ayırımlar ve deyiş üzerinde de durulur.

1182. Stoacılar tasım kurallarıyla ilgili çalışmaların son derece yararlı olduğunu söylerler: çünkü bu, görüşlerin düzeltilmesine büyük katkısı olan kanıtlama yolunu gösterir, bunların düzeni ve akılda tutulması sağlam bir kavrayış gerçekleştirir. Uslamlama kendi içinde öncül ve sonuç bölümlerinden oluşur; tasım da bunlardan çıkan sonuç bölümüdür; kanıtlama da, daha az anlaşılır olanı daha iyi anlaşılır olanla açıklayan sözdür. İmgelem, ruh üzerinde bir izlenimdir: Bu ad, çok yerinde bir mecazla, mühürlü yüzüğün balmumu üzerinde bıraktığı izden alınmıştır.

1183. Kavrayıcı ve kavrayıcı olmayan olmak üzere iki tür imgelem vardır. Stoacıların gerçek olguların ölçütü olarak andıkları kavrayıcı imgelem var olandan[{1244}] çıkan, var olana uygun olan ve ruhta mühür gibi iz bırakan imgelemdir; kavrayıcı olmayan imgelem ise var olandan çıkmaz, ya da çıksa bile var olana uygun değildir.

1184. Stoacılara göre, diyalektik zorunludur ve öteki özel erdemleri kapsayan bir erdemdir[{1245}]. Zamanlama, ne zaman onaylayıp ne zaman geri çevirmek gerektiğini gösteren bilgidir; önlem de olası olana kapılmayacak biçimde ona karşı (geliştirilen) güçlü bir uslamlamadır;

1185. çürütülmez olma, ileri sürülenin tersine sürüklenmeme anlamında uslamlamanın gücüdür; ağırbaşlılık, imgelemleri doğru akla yönlendirme yetisidir; Stoacılara göre bilgi, ya sağlam bir kavrayıştır, ya da imgelemleri alırken akılla sarsılmama durumudur[{1246}]. Diyalektik çalışma olmadan bilge sağlam uslamlama kuramaz; çünkü doğru ile yanlışın ayırt edilmesi, inandırıcı sözle karanlık sözün irdelenmesi bunun sayesinde olur; gene diyalektik olmadan yolunca soru sorup yanıtlamak olanaksızdır.

1186. Atak açıklamalar gerçek olguları da etkiler, bunun sonucunda imgelemleri çiğ olanlar düzensizlik ve düşüncesizliğe düşerler. Bilgenin zeki, kavrayışlı ve tümden usta konuşmacı görünmesinin başka yolu yoktur; çünkü doğru konuşmak ve doğru düşünmek bilgeye özgüdür, öne sürülen sorunları tartışmak ve sorulara yanıt vermek bilgeye özgüdür: Bütün bunlar deneyimli insanın nitelikleridir. Stoacıların mantık konusundaki görüşleri kısaca böyle. Bir ayrıntıdan söz etmek ve Stoacıların temel el kitaplarında geçen birtakım ilkeleri anmak

gerekirse, Magnesailı Diokles bunları *Filozofların Özet Görüşleri*[1247] adlı eserine aynen almıştır. Şöyle diyor:

1187. “Stoacıların düşüncesinde ilk sırada imgelem ve algılama öğretisi vardır, çünkü olguların gerçekliğini ayırt etmeye yarayan ölçüt genelde imgelemdir ve bütün ötekilerin önünde bulunan onaylama, kavrama ve düşünme kuramları imgelem olmadan var olamaz. Nitekim, imgelem en baştadır, ondan sonra kendini anlatmasını bilen zihin gelir: İmgelemin onun üzerinde yarattığı etkiyi sözle dile getirir.”

1188. İmgelem ile imge arasında fark vardır: Nitekim imge, düşte olduğu gibi, sahte zihin görüntüsüdür; imgelem ise ruhta bırakılmış bir izdir, yani Khrysippos’un *Ruh Üzerine* adlı eserinin ikinci kitabında ileri sürdüğü gibi, bir başkalaşımdır. Bu iz, bir yüzüğün mühür izi gibi alınmamalıdır, çünkü aynı yerde aynı anda birçok iz kaldığını düşünmek olanaksızdır. İmgelem var olandan çıkan, var olana uygun olan, (ruhta) mühür gibi iz bırakan, baskı bırakan bir şey olarak düşünülür: Böyle bir şey var olmayandan gelemez.

1189. Stoacılara göre, imgelemlerden bazıları duyumsaldır, bazıları değildir; duyumsal imgelemler bir ya da daha çok duyum organı aracılığı ile gerçekleşir; duyumsal olmayan imgelemler ise cisimsiz ve akılla kavranan öteki şeyler gibi, zihin aracılığı ile gerçekleşir. Duyumsal imgelemlerin <bazıları> bizim kabul ve onayımızla var olandan çıkarlar, imgelemler arasında bir de sanki var olandan çıkıyormuş görüntüsünü verenler vardır. İmgelemler bir de akılcı ve akıldışı diye ayrılır: Akılcı imgelemler akıllı canlılara ilişkindir, akıldışı olanlar da akılsız canlılara. Akılcı imgelemler düşünme sürecidir, akıldışı olanların ise adı yoktur. Ayrıca teknik olan ve olmayan imgelemler vardır: örneğin, bir heykele bu işin tekniğini bilen kişi bir türlü bakar, sıradan kişi başka türlü.

1190. Stoacılara göre, duyum (ruhun) egemen bölümünden[1248] duyumlara yayılan bir soluktur, duyumlar aracılığı ile kavramadır ve duyum organlarıyla ilgili donanımdır, ki bazı insanlar bundan yoksundur. Ayrıca (duyum organlarının) etkinliğine de duyum denir. Stoacılara göre, beyaz siyah, pürüzlü, düz gibi nitelikleri duyumla kavrarız; tanrıların varlığı ve öngörülü oldukları gibi, kanıtlamanın ortaya koyduğu sonuçları da akılla kavrarız. Genel kavramların bir bölümü doğrudan değinimle kazanılır, bir bölümü benzetme yoluyla, bir

bölümü oranlama yoluyla, <bir bölümü başka yere geçirme yoluyla>, bir bölümü bir araya getirme yoluyla, bir bölümü de karşıtlık yoluyla kazanılır.

1191. Doğrudan değinimle duyumsal nesneler kavranır; benzetme yoluyla önümüzde durandan çıkan şeyler kavranır, örneğin heykelden Sokrates'in kavranması; oranlama yoluyla büyüterek, örneğin Tityos ve Kyklops; ya da küçülterek, örneğin Pygmaios. Gene oranlama yoluyla dünyanın merkezi daha küçük kürelerden çıkarılır. Yerini değiştirerek, örneğin gözü göğsünün üstünde olan; bir araya getirerek, örneğin atadam; karşıtlık yoluyla da ölüm. Bundan başka, bir tür geçişle, örneğin soyut şeyler ve yer kavranır. Doğru ve iyi kavramları doğal olarak kavranır; olumsuz anlatımla, örneğin elsiz insan. İşte Stoacıların imgelem, kavrama ve düşünme üzerine görüşleri böyle.

1192. Stoacılara göre, gerçeğin ölçütü kavrayıcı imgelemdir, yani var olandan çıkan imgelem. Khrysippos *Fizik* adlı eserinin ikinci kitabında, ayrıca Antipatros ve Apollodoros da böyle söylüyor. Boethos ise akıl, duyum, eğilim ve bilim olmak üzere birden fazla ölçüt ayırır; ama Khrysippos *Mantık Üzerine* adlı eserinin birinci kitabında onun bu görüşüne katılmaz ve ölçütü duyum ve ön kavrayış olarak açıklar: ön kavrayış, evrenle ilgili genel bir kavramdır. Poseidonios'un *Ölçüt Üzerine* adlı eserinde söylediği gibi, başka birtakım eski Stoacılar da ölçüt olarak doğru aklı alırlar.

1193. Diyalektik kuramla ilgili olarak Stoacıların büyük çoğunluğu görüş birliği içinde buna ses konusuyla başlamayı uygun bulurlar. Babilli Diogenes'in *Ses Üzerine* adlı elkitabında söylediği gibi, ses havanın çarpılmasından oluşur ya da işitmeye özgü duyumdur. Hayvanlarda ses bir içgüdüyle havanın çarpılmasıdır, insanlarda ise eklemlidir ve Diogenes'e göre on dört yaşında olgunlaşan zihin tarafından çıkarılır. Stoacılara göre, ses bir cisimdir: Arkhedemos *Ses Üzerine* adlı eserinde, Diogenes, Antipatros ve Khrysippos da *Fizik* adlı eserinin ikinci kitabında böyle söylüyor.

1194. Stoacılara göre, anlatım yazılı sestir; örneğin, "Gün": Diogenes böyle söylüyor. Önerme, zihin tarafından çıkarılan anlamlı bir sestir; <örneğin, "Gün olur">. Lehçe de, soylara göre biçimlenmiş ve Yunanca bir anlatımdır, ya da bölgesel bir anlatımdır, yani lehçelere göre nitelik

taşır; Örneğin, Attike lehçesinde *thalatta*[1249] (deniz) ve İyon lehçesinde *kemere*[1250] (gün).

1195. Anlatım elemanları yirmi dört harftir. Harf üç anlama gelir: <“eleman”>, “eleman karakteri” ve “eleman adı”; örneğin, alpha.

1196. Sesli harfler yedi tanedir alpha (α), epsilon (ε), eta (η) , iota (ι), omikron (o), hypsilon (υ) ve omega (ω). Sağır sessizler de altı tanedir: beta (β), gamma (γ), delta (δ), kappa (κ), pi (π) ve tau (π). Sesle deyiş birbirinden farklıdır, çünkü ses aynı zamanda bir gürültüdür, deyiş ise yalnız eklemli olur. Ama deyiş de sözle aynı şey değildir, çünkü söz her zaman anlamlıdır, deyiş ise anlamsız da olabilir; Örneğin, *blityri*[1251] oysa söz hiçbir zaman anlamsız olamaz. Konuşmak da salt ses çıkartmaktan farklıdır; nitekim, ağızdan ses çıkarılır, ama anlatılabilir olan şeyler sözle dile getirilir.

1197. Diogenes’in[1252] *Ses Üzerine* adlı eserinde, ayrıca Khrysippos’un da söylediği gibi, konuşmada beş bölüm vardır: özel isim, cins isim, fiil, bağlaç ve harfi tarif (artikel). Antipatros *Deyişler ve Anlamlan Üzerine* adlı eserinde bunlara ayrıca orta terimi[1253] ekler.

1198. Diogenes’e göre, cins isim konuşmada genel bir niteliği gösteren bölümdür: örneğin, “insan”, “at”; Özel isim konuşmada özel bir niteliği gösteren bölümdür: örneğin, “Diogenes”, “Sokrates”; fiil konuşmada, Diogenes’e göre, yalın yüklemi gösteren bölümdür, ya da başkalarına göre[1254], isim çekimine girmeyen bir konuşma elemanıdır, bir ya da birkaç özneyle ilişkilendirilebilecek bir durumu gösterir: örneğin, “yazıyorum”, “konuşuyorum”; bağlaç da konuşmanın bölümlerini birbirine bağlayan çekimsiz bölümdür; harfi tarife (artikel) gelince, bu da konuşmada isimlerin cinslerini ve sayılarını birbirinden ayıran çekimli bölümdür: örneğin, ho, he, to, hoi, hai, ta.

1199. Konuşmada beş üstünlük vardır: arı Yunanca, açıklık, özlü deyiş, uygunluk ve seçkinlik. Arı Yunanca, dili ustaca ve dikkatle yanlışsız konuşmaktır; açıklık, düşünceyi kolay anlaşılır biçimde ortaya koyan anlatımdır; özlü deyiş, konuyu açıklamak için gerekli olduğu kadar sözcük kullanan deyiştir; uygun deyiş de, konuya tam uyan deyiştir; seçkinliğe gelince, o da sıradanlığa düşmeyen deyiştir. Deyiş kusurları arasında barbarcılık, seçkin Yunanlıların kullanımına aykırı olan deyiştir, Soloiculuk[1255] da sözdizim yanlışlarının bulunduğu bir önermedir.

1200. Poseidonios'un *Deyiş Üzerine Giriş* adlı eserinde söylediği gibi, şiir eseri süslemelerle düzyazıdan uzaklaşmış, ölçülü ve tartımlı deyiştir; tartımlı deyişe şu örnek verilebilir: "Yüce toprak ve Zeus'un esîri."[1256] Şiir eseri bir anlam taşıyor, tanrı ve insan nitelikli şeylerin taklidini içeriyorsa, bu şiirdir[1257]. Tanım, Antipatros'un *Tanım Üzerine* adlı eserinin birinci kitabında söylediği gibi, çözümleme yoluyla tam olarak dile getirilmiş bir sözdür, ya da Khrysippos'un Tanım Üzerine adlı eserinde söylediği gibi, kendine özgü niteliklerin açıklanmasıdır. Betimleme, konuyu ana çizgileri içinde gözler önüne seren bir sözdür ya da tanımın anlamını daha yalın biçimde dile getiren bir tanımdır. Türe gelince, o da, birbirinden ayrılmaz birden fazla soyutlamanın birlikte kavranmasıdır: örneğin, "hayvan"; nitekim, bu terim ayrı ayrı bütün hayvanları kapsar.

1201. Soyutlama, zihinde canlanan bir imgelemdir, varlığı ve niteliği yoktur, ama sanki bir varlığı ve niteliği var gibidir[1258]; örneğin, karşımızda olmadığı halde at imgesi zihnimizde canlanabilir.

1202. Çeşit, türün altında bulunan şeydir; örneğin, "insan", "canlı" türünün altında yer alır. Kendisi tür olup, üstünde başka tür olamayan şey, genel anlamda türdür: örneğin, "varlık". Kendisi çeşit olup, altında başka çeşit bulunmayan şey, özel anlamda çeşittir: örneğin, "Sokrates". Bir türün bölümlemesi, yakın çeşitlere ayrılmasıdır: örneğin, "Hayvanların bazıları akıllı, bazıları akılsızdır". Bir türün tersine bölümlemesi de, ters yönden çeşitlere ayrılmasıdır; örneğin, olumsuzluk yoluyla: "Varlıkların bazısı iyidir, bazısı değildir". Alt bölümleme de, bir bölümlemenin bir daha bölümlenmesidir; örneğin, "Varlıkların bazısı iyidir, bazısı değildir; iyi olmayan varlıkların da bazısı kötüdür, bazısı ne iyi ne kötüdür".

1203. Krinis'e göre, bir türü bölümlere ayırma, onu konulara göre düzenlemedir; örneğin, "İyilerin bir bölümü ruha ilişkindir, bir bölümü de bedene".

1204. Çift anlamlılık, sözcük olarak, doğruluk ve yerleşmiş kullanıma uygun olarak, iki ya da daha fazla anlama gelen deyiştir, öyle ki bu deyişten aynı anda birden fazla şey anlaşılabilir; örneğin, Yunancada auletris peptoke cümlesinden hem "Ev üç kez yıkıldı", hem "Flütçü kız düştü" anlaşılabilir[1259].

1205. Poseidonios'a göre, diyalektik doğru olanla, yanlış olanla ve ne doğru ne yanlış olanla ilgilenen bilgidir. Khrysippos'un söylediğine göre ise, diyalektik anlam veren ve anlamlı olanla ilgilidir. Stoacıların dil üzerine getirdikleri kuram böyle.

1206. Bağımsız bildirim tümceleri, yargılar ve tasımlarla ilgili kuram, ayrıca yarım tümceler, etken ve edilgen yüklemlerle ilgili kuram[1260], anlamlara ayrılmış alana konmuştur. Stoacılara göre, bildirim mantıklı bir imgelemin sonucudur; örneğin, "Yazıyor"; çünkü "Kim?" diye sorarız. Bütün bildirimler de, tamamlanmış ifadelerdir; örneğin, "Sokrates yazıyor". Böylece, yarım bildirimlere yüklemler konmuştur, bütün bildirimlere de yargılar, tasımlar, soru ve sorgular alınmıştır.

1207. Yüklem, bir şey hakkında söylenen şeydir[1261], ya da Apollodorosçuların söylediği gibi, bir ya da birtakım şeylerle ilgili olarak oluşturulmuş bir durumdur, ya da isim çekiminde doğru çekim ekine bağlı olarak, bir yargı oluşturmak üzere eksik bildirimdir. Yüklemlerin bazısı yalındır; örneğin, "Gemiyle kayalar arasında yol almak"[1262]. <...> Ayrıca yüklemlerden bazısı etken, bazısı edilgen, bazısı da ne etken ne edilgendir. Etken yüklemler, bir yüklem oluşturmak üzere isim çekim eklerinden biriyle kurulmuş yüklemdir; örneğin, "duyuyor", "görüyor", "sohbet ediyor". Edilgen yüklemler ise, edilgen sonekle kurulurlar; örneğin, "duyuluyorum", "görülüyorum". Ne etken ne edilgen yüklemlere gelince, bunlar ikisinden de değildir; örneğin, "düşünmek", "gezinmek". Dönüşlü yüklemler edilgenler arasındadır; bunlar edilgen oldukları halde etkendirler[1263]; örneğin, "(saçını) kesiyor"[1264].

1208. Çünkü saçı kesilen, eyleme kendini de katmaktadır. İsim çekim ekleri genitif, datif ve akkusatiftir.

1209. Bir önerme, doğru ya da yanlış olan şeydir; ya da kendi içinde bütünlüğü olan ve kendi içinde kendisi için olumsuz bir şeydir; Khrysippos'un *Diyalektik Tanımlar* adlı eserinde söylediği gibi: "önerme, kendi içinde kendisi için olumsuz ya da olumlu bir şeydir; örneğin: Şimdi gündüz, Dion yürüyor." Önerme terimi kabul etmek ya da geri çevirmek anlamına gelen fiilden çıkmıştır; nitekim, "Şimdi gündüz" diyen, anlaşılan, gündüz olduğunu kabul etmektedir. Dolayısıyla, eğer gerçekten gündüzse, önümüzdeki önerme doğrudur; ama gündüz değilse, yanlıştır.

1210. Önerme, soru ve sorgu birbirinden farklıdır; buyruk, yemin, dilek, koşul, seslenme ve önermeye benzer bildirim de öyle. Nitekim, yargı, konuşurken doğru ya da yanlış olanın açıklandığı şeydir. Soru, tıpkı yargı gibi, kendi içinde bütünlüğü olan, ama yanıt gerektiren bir şeydir; örneğin, "Şimdi gündüz mü?" Bu, ne doğru ne yanlıştır; böylece, "Şimdi gündüz" bir önermedir; "Şimdi gündüz mü?" sorudur. Sorgu ise, soruya "Evet" diye işaretle yanıt verilemeyen, "O yerde oturuyor" diye yanıtlanan şeydir.

1211. Buyruk konuşurken verilen buyruktur; örneğin:

"Sen tnakhos'un sularına git!"[1265]

1212. Yemin <...> <seslenme> konuşan biri varsa, ona yönelmedir; örneğin:

"Anlı şanlı Atreusoğlu, erler çobanı Agamemnon."[1266]

1213. Önermeye benzer bildirim de, bir önerme ifadesi içeren, ama fazladan eklenmiş bir parça ya da duygusallıkla önerme türünün dışında kalan şeydir; örneğin:

"Parthenon gerçekten güzel", <ve>

"Sığırtmaç Priamosoğullarına ne kadar da benziyor."[1267]

1214. Bir de kuşku belirten, yargıdan farklı olan, birinin konuşurken kuşkusunu ortaya koyduğu şey vardır:

"Yoksa acıyla yaşam aynı soydan mı?"[1268]

1215. Önermeler doğru ya da yanlış olabilirken, soru, sorgu ve benzerleri ne doğru ne de yanlıştır. Khrysippos, Arkhedemos, Athenodoros, Antipatros, Krinis ve öğrencilerine göre, önermelerden bazıları yalındır, bazıları değildir. Belirsiz olmayan önerme [ya da önermelerden] oluşmuş olanlar yalındır; örneğin, "Şimdi gündüz". Belirsiz önerme ya da önermelerden oluşmuş olanlar da yalın değildir.

1216. Belirsiz bir önermeden, örneğin: "Eğer gündüzse, <gündüzdür>"; ya da önermelerden, örneğin: "Eğer gündüzse, aydınlıktır". Olumlu olumsuz, yoksun kılıcı, açıklayıcı, belirtili ve belirtisiz önermeler, yalın önermeler arasındadır; yalın olmayan önermeler arasında da koşul, sonuç bildiren önermeler, birleşik ve ayrık önermeler, neden bildiren, üstün oluşu gösteren önermeler vardır. <...> olumsuz yargıya örnek: "Şimdi gündüz değil". Bunun bir çeşidi de çifte olumsuzluktur. Çifte olumsuzluk, olumsuzun olumsuzluğudur; örneğin, "Gündüz olmaması olanaksız": bu terim, "Şimdi gündüz" olduğunu varsayar[1269].

1217. Olumsuz önerme, olumsuzluk veren bir parça ve yüklemden kurulmuş önermedir; örneğin, “Hiç kimse gezinmiyor”. Yoksun kılıcı önerme, yoksun kılıcı bir parça ve yargı gücünde bir önermeden oluşur; örneğin, “Bu adam insanlara karşı sevgisiz”. Açıklayıcı önerme, yalın halde bir özne ve yüklemden kurulu olandır; örneğin, “Dion geziniyor”. Belirtili önerme, yalın halde bir belirten (işaret zamiri) ve yüklemden kurulu önermedir; örneğin, “Bu adam geziniyor”. Belirtisiz önerme de, bir ya da birkaç belirtisiz zamir <ve yüklemden> oluşur; örneğin, “Biri geziniyor”, “O hareket ediyor”.

1218. Yalın olmayan önermeler arasında koşul bildiren önerme, Khrysippos’un *Diyalektikler*, Diogenes’in de *Diyalektik Sanatı* adlı eserinde söyledikleri gibi, koşul bağlacı “eğer” ile kuruludur. Bu bağlaçla ikinci bir bölümün birinciyi izlediği bildirilir; örneğin, “Eğer gündüzse, aydınlıktır”. Sonuç bildiren önerme, Krinis’in *Diyalektik Sanatı* adlı eserinde söylediği gibi, “mademki” bağlacıyla bağlanan, bir başlangıç ve bir sonuç önermesinden oluşan önermedir; örneğin, “Mademki gündüz, öyleyse aydınlıktır”. Bu bağlaçla da ikinci bir bölümün birinciyi izlediği ve birincinin gerçek bir olgu olduğu bildirilir.

1219. Birleşik önerme, birtakım birleştirici bağlaçlarla bağlanmış önermedir; örneğin, “Şimdi hem gündüz, hem aydınlıktır”. Ayrık önerme, ayırıcı “ya” bağlacıyla birbirinden ayrılmış önermedir; örneğin, “Şimdi ya gündüzdür ya da gece”. Bu bağlaçla önermelerden birinin yanlış olduğu bildirilir. Neden bildiren önerme, “için” bağlacıyla kurulan önermedir; örneğin, “Gündüz olduğu için aydınlıktır”. Nitekim, sanki birinci bolüm ikincinin nedeniymiş gibi. Üstün oluşu gösteren önerme, üstünlük gösteren bağlaç ve önermelerin arasına konmuş <“-den” soneki[1270]> ile kurulmuş olan önermedir; örneğin, “Şimdi geceden çok gündüzdür”.

1220. Aşağı oluşu gösteren önerme de, bir öncekinin tersidir; Örneğin, “Şimdi gündüz olduğu kadar gece değil”. Bundan başka, önermeler arasında, doğru ve yanlış oluşlarına göre, birbirlerine karşıt olanlar vardır: Bunlardan biri öbürünün olumsuzudur; örneğin, “Şimdi gündüz” ve “Şimdi gündüz değil”. Koşullu bir önerme, sonuç bölümünün karşıtı başlangıç bölümüne uymuyorsa, doğrudur; örneğin, “Eğer gündüzse aydınlıktır”. Bu doğrudur; çünkü sonuç bölümüne karşıt olan “Aydınlık değil” ifadesi, başlangıç bölümündeki “Şimdi gündüz” ifadesine

uymuyor. Buna karşılık, koşullu bir önerme, sonuç bölümünün karşıtı başlangıç bölümüyle uyumsuz değilse, yanlıştır; örneğin, “Eğer gündüzse, Dion geziniyor”; çünkü “Dion gezinmiyor” terimi, “Şimdi gündüz” terimi ile uyumsuz değil.

1221. Sonuç bildiren bir önerme, doğru bir öncülden hareket edip bunu izleyen bir terimle sona eriyorsa, doğrudur; örneğin, “Mademki gündüz, öyleyse güneş yerin üstündedir”. Ama yanlış bir öncülden hareket eden ya da öncülünü izleyen bir terimle sona ermeyen bir sonuç önermesi yanlıştır; örneğin, “Mademki gece, Dion geziniyor”, bu söz gündüz vakti söyleniyorsa. Neden bildiren önerme’ doğru bir öncülden hareket edip bunu izleyen bir terimle sona eriyorsa, başlangıç bölümü sonuç bölümünü izlemese de, doğrudur; örneğin, “Gündüz olduğu için aydınlıktır”; çünkü “Şimdi gündüz” terimini “aydınlıktır” terimi izliyor, ama “aydınlıktır” terimini “şimdi gündüz” terimi izlemiyor. Yanlış bir öncülden hareket eden ya da öncülünü izleyen bir terimle sona ermeyen ya da başlangıç bölümü sonuç bölümünü izlemeyen neden önermesi ise yanlıştır; örneğin, “Gece olduğu için Dion geziniyor”.

1222. Bizi onaylamaya iten önerme olasıdır[1271]; örneğin, “Biri bir şey doğurmuşsa, o şeyin anasıdır”. Ama bu yanlıştır, çünkü tavuk yumurtanın anası değildir. Ayrıca, bazı şeyler olanaklı, bazı şeyler olanaksızdır; gene, bazı şeyler zorunludur, bazıları değildir.

1223. Dış koşullar gerçeklikle karşılaşmadıkça, doğru olabilen bir önerme olanaklıdır; örneğin, “Diokles yaşıyor”. Doğru olamayacak bir önerme olanaksızdır; örneğin, “Yeryüzü uçuyor”. Zorunlu önerme, doğru olmasının yanı sıra yanlış olamayacak önermedir ya da yanlış olabilen, ama dış koşulların yanlış olmasını önlediği önerme zorunludur; örneğin, “Erdem yararlıdır”. Doğru olduğu halde, dış koşullar engel değilse, yanlış da olabilen önerme zorunlu değildir; örneğin, “Dion geziniyor”.

1224. Doğru olmak için birçok olasılığı olan önerme mantıklıdır; örneğin, “Yarın hayatta olacağım”. Önermeler arasında başka farklar, doğrudan yanlışa geçiş dereceleri ve tersine geçişler vardır: Bunları enine boyuna anlatacağız. Krinis ve öğrencilerinin söylediği gibi, bir uslamlama bir büyük öncül [ya da öncüller], bir küçük öncül ve sonuçtan oluşur; örneğin şunun gibi: “Eğer gündüzse, aydınlıktır; ve şimdi gündüz; demek ki aydınlık”. Büyük öncül, “Eğer gündüzse

aydınlıktır"; küçük öncül, "ve şimdi gündüz"; sonuç da "demek ki aydınlık". Mantık yürütme yöntemi sanki uslamlamanın taslağı gibidir; örneğin, şunun gibi: "Eğer birincisi (doğru) ise, İkincisi (doğrudur); şimdi birincisi (doğru); öyleyse ikincisi de (doğru)".

1225. Bu ikisinin birleşiminden oluşmuş bir uslamlama yöntemi vardır; örneğin, "Eğer Platon yaşıyorsa, Platon soluk alıyor: birincisi (doğru), öyleyse ikincisi de (doğru)". Bu uslamlama yöntemi, upuzun uslamlama dizisi içinde küçük öncülü ve sonucu uzun uzadıya dile getirmemek, kısaca "birincisi tamamsa, ikincisi de tamam" diye sonuçlandırmak için alınmıştır.

1226. Uslamlamaların kimi sonuçsuz, kimi kesindir. Sonuç bölümünün karşıtı, Öncüllerin bileşimiyle uyumsuz olmayan uslamlama sonuçsuzdur; örneğin, şunun gibi: "Eğer gündüzse aydınlıktır; şimdi gündüz; öyleyse Dion geziniyor".

1227. Kesin uslamlamaların bazılarına, türüyle aynı adla, kesin denir; bazıları da tasımsaldır. Tasımsal uslamlamalar, ya kamtlamasız uslamlamalardır, ya da bir ya da birkaç öncüle uygun olarak, kanıtlamasızlara indirgenen uslamlamalardır; örneğin, şunun gibi: "Eğer Dion geziniyorsa, demek Dion hareket ediyor". Özel biçimde kesin sonuçlu uslamalamalar, tasımsal olarak sonuca varmayan uslamlamalardır; örneğin, şunun gibi: "Şimdi hem gündüz hem gecedir ifadesi yanlıştır; şimdi gündüz; demek ki gece değil". Tasımsal olmayan uslamlamaların, tasımsal olanlarla mantıklı bir benzerliği vardır, ama inandırıcı sonuç vermezler; örneğin: "Eğer Dion bir atsa, Dion bir canlıdır; ama Dion bir at değildir; öyleyse Dion bir canlı da değildir".

1228. Ayrıca uslamlamaların kimi doğru kimi yanlıştır. Doğru uslamlamalar, doğru öncüllerden sonuca varanlardır; örneğin, "Eğer erdem yararlıysa, kusur zararlıdır; <şimdi erdem gerçekten yararlıdır; o halde kusur zararlıdır>". Yanlış uslamlamalar ise, öncüllerinde bir yanlışlık olan ya da sonuçsuz olanlardır; örneğin, "Eğer gündüzse aydınlıktır; şimdi gündüz; öyleyse Dion yaşıyor". Uslamlamalar gene olanaklı ve olanaksız diye, zorunlu ve zorunlu değil diye ayrılırlar; kanıtlamasız olanlar vardır, çünkü bunların kanıta gereksinimi yoktur; bunların sayıları başkalarında farklıdır, ama Khrysippos'ta beş tanedir; her uslamlama bunlarla kurulur; bunlar kesin uslamlamalarda, tasımlarda ve koşullu mantık yürütmede kullanılır.

1229. Kanıtlamasız birinci uslamlama, şudur: burada tüm uslamlama, bir koşul ve koşulu başlatan başlangıç teriminden oluşur; sonuç önermesi ise son bölümde yer alır; örneğin, “Eğer birincisi (doğru) ise, İkincisi (doğrudur); şimdi birincisi (doğru), öyleyse ikincisi de (doğru)”{1272}. Kanıtlamasız ikinci uslamlama da, bir koşulla sonuç teriminin karşıtından oluşandır, çünkü sonuç bölümünde başlangıç bölümünün karşıtı bulunur; örneğin, “Eğer gündüzse aydınlıktır; ama aydınlık değil; öyleyse gündüz değil”. Burada öncül, sonuç teriminin karşıtından oluşuyor, sonuç da başlangıç bölümünün karşıtından. Kanıtlamasız üçüncü uslamlama da, (büyük öncülde) olumsuz önermelerin birleşimi, (küçük öncülde) bu birleşimdekilerden biri, sonuç teriminde de geri kalan bölümün karşıtı bulunan uslamlamadır; örneğin, “Platon öldü ve Platon yaşıyor, olmaz; ama Platon öldü; öyleyse Platon yaşamıyor”.

1230. Kanıtlamasız dördüncü uslamlama, öncülleri ayrık bir önerme ve ayrık önermedeki unsurlardan biri olan, sonuç teriminde de geri kalanın karşıtı bulunan uslamlamadır; örneğin, “Ya birincisi (doğru) ya ikincisi; ama birincisi (doğru); öyleyse ikincisi (doğru) değil”. Kanıtlamasız beşinci uslamlamaya gelince, burada tüm uslamlama ayrık bir önerme ve bu ayrık önermedeki iki unsurdan birinin karşıtıyla kurulur; sonuç terimini de geri kalan bölüm oluşturur; örneğin: “Şimdi ya gündüz ya da gece; ama gece değil; o halde gündüz.”

1231. Stoacılara göre, doğru doğruyu izler; örneğin, “Şimdi gündüz” ifadesini “aydınlıktır” ifadesi izliyor. Yanlış da yanlışı izler; örneğin, “Şimdi gece” yanlış ifadesini “karanlıktır” ifadesi izliyor. Doğru yanlışı izler; örneğin, “Yer uçuyor” ifadesini “yer vardır” ifadesi izliyor. Ama yanlış doğruyu izlemez; nitekim, “yer vardır” ifadesini “yer uçuyor” ifadesi izleyemez.

1232. Ayrıca, birtakım çözümsüz uslamlamalar vardır{1273}: üstü örtülü, gizli savlar, toplu tasımlar, boynuzlu ve “hiç kimse” diye bilinen safsatalar. Üstü örtülü sav şöyle bir şey{1274} <...> “İki azdır, denemez; üç için de az denemez, bunlar az değilse, dört de az değildir, ve bu ona kadar böyle; ama iki azdır; öyleyse on da azdır”. <...> “Hiç kimse” adıyla bilinen safsata, bir belirtisiz bir belirtili terimden oluşmuş, bir öncülü bir de sonucu olan uslamlamadır; örneğin, “Eğer biri buradaysa,

o Rodos’ta değildir. <Ama biri burada; öyleyse biri Rodos’ta değil.> <...>

1233. Stoacıların mantık alanındaki görüşleri böyle: Gerçek mantıkçının her zaman için bilge olduğunu özellikle belirtirler; çünkü fizik alanında olsun, ahlak alanında olsun, her konu ancak mantık alanındaki çalışma sayesinde kavranır (mantık konusunda başka ne demeli?) Sözcüklerin doğruluğu, yasaların insan eylemlerine ilişkin düzenlemeleri (mantık olmadan) anlaşılamaz[1275]. Bu uğraş altında yer alan iki araştırma konusundan biri, varlıklardan her birinin ne olduğunu araştırır, öbürü de bunlara verilen adları konu edinir. İşte Stoacıların mantık kuramı böyle.

1234. Stoacılar felsefenin ahlak bölümünü içgüdü, iyi ve kötü şeyler, tutkular, erdem, erek, en yüksek değer, eylemler, ödevler, özendirme ve caydırmalar gibi alanlara ayırırlar. Bu alt bölümleme Khrysippos, Arkhedemos, Tarsuslu Zencin, Apollodoros, Diogenes, Antipatros, Poseidonios ve öğrencilerinin; nitekim, Kitionlu Zenon ile Kleanthes daha eski Stoacılar oldukları için, konuya daha yalın bir ayırımla yaklaşmışlardır. Ama bunlar da mantık ve fizik diye bir ayrım getirdiler.

1235. Onlara göre, canlı bir varlığın ilk içgüdüsü, doğanın daha başlangıçta içine koyduğu kendini koruma içgüdüsüdür; Khrysippos *Erekler Üzerine* adlı eserinin birinci kitabında şöyle söylüyor: “Her canlının sahip olduğu ilk şey, kendi yaratılışı ve bu yaratılışın bilincidir”; çünkü doğanın canlıyı <kendine> yabancı kılması beklenemez. Geriye, onu oluşturan doğanın onu kendine yakın kıldığını söylemek kalıyor; çünkü böylece ona zararlı şeyler uzak tutulur, uygun olanların ise yaklaşmasına izin verilir. Bazıları canlılarda ilk dürtünün hazza yönelik olduğunu ileri sürerler, ama Stoacılar bunun yanlış olduğunu kanıtlıyorlar.

1236. Nitekim onlara göre haz, eğer gerçekten varsa, ancak doğa kendi kendine arayıp yapısına uygun olanı bulduğu zaman, sonradan oluşan bir şeydir: bu şekilde hayvanları coşturur ve bitkileri çiçeklendirir. Onlara göre, doğa hayvanlarla bitkiler arasında fark gözetmez, çünkü içgüdü ve duyum dışında bitkilerin yaşamını da düzenler; bizde de bitkisel şeyler olur. Ama hayvanlara fazladan bir de içgüdü verildiği için, ki bunu kullanarak kendilerine özgü besinlerin peşine düşerler, onlar için içgüdü doğrultusunda hareket etmek doğa gereğidir; akıllı canlılara da daha üstün bir önderlik için akıl verildiğine göre, onlar için

akıl doğrultusunda yaşamak haklı olarak doğaya uygun yaşamak olur; çünkü akıl içgüdüyü biçimlemek üzere buna eklenmiştir.

1237. Bu nedenle Zenon *İnsan Doğası Üzerine* adlı eserinde ereği doğaya uygun yaşama olarak saptayan ilk filozoftur, bu aynı zamanda erdeme uygun yaşamaktır; çünkü doğa bizi erdeme yöneltir. Kleanthes *Haz Üzerine* adlı eserinde, Poseidon ile Hekaton da *Erekler Üzerine* adlı eserinde böyle diyor. Gene Khrysippos'un *Erekler Üzerine* adlı eserinin birinci kitabında söylediğine göre, erdeme uygun yaşamak, doğal olayların deneyimine uygun yaşamakla aynı şeydir;

1238. çünkü bizim yapımız evrenin bir parçasıdır. Bu nedenle erek, doğaya uygun yaşamaktır; başka deyişle, ortak yasanın, yani evrendeki düzenin başı Zeus ile aynı şey olan, tüm evrene yayılmış doğru aklın yasaklayageldiği şeyleri yapmadan, hem insan doğasına hem evrenin doğasına göre yaşamaktır. Mutlu insanın erdemi ve yaşam mutluluğu da işte budur, her şey, evreni yönetenin iradesiyle her birimizin içinde bulunan daimonla uyum içinde gerçekleştiği zaman. Diogenes ereği, açıkça, doğaya uygun şeylerin seçiminde akla uygun davranmak diye tanımlar. Arkhedemos için ise erek, insanın tüm ödevlerini yerine getirerek yaşamasıdır.

1239. Khrysippos yaşarken izlememiz gereken doğa deyince, hem ortak doğayı hem de bireysel olarak insan doğasını anlar; Kleanthes ise bireysel doğayı değil, yalnızca ortak doğayı anlar; izlememiz gereken de bu doğadır. Erdem, uyumlu bir durumdur ve erdem kendisi için seçilmelidir, yoksa bir korku, bir beklenti ya da dışarıdan gelen bir dürtüyle değil; mutluluk erdemdedir, çünkü erdem, tüm yaşamı uyumlu kılmaya yönelik bir tutumdur. Akıllı canlı, kimi zaman dış uğraşların ayartmasıyla, kimi zaman birlikte olduğu kimselerin etkisiyle erdem yolundan ayrılır; çünkü doğanın sunduğu hareket noktalan her zaman doğrudur.

1240. Erdem, genel anlamda, herhangi bir şeyin, örneğin bir heykelin eksiksiz oluş durumudur. Erdem, sağlık gibi, zihinsel olmayan bir kusursuzluk da olabilir, sağduyu gibi zihinsel bir kusursuzluk da olabilir. Nitekim, Hekaton'un *Erdemler Üzerine* adlı eserinin birinci kitabında söylediğine göre, bilimsel ve zihinsel erdemler, sağduyu ve adalet gibi zihinsel ilkelerden oluşan erdemlerdir; zihinsel olmayan erdemler de, sağlık ve güç gibi, kapsam bakımından bir öncekilere yakın görülen erdemlerdir. Nitekim, sağlık zihinsel bir erdem olan ölçülülüğü izleme ve kapsama durumundadır, tıpkı yay yapımına güç uygulanması gibi.

1241. Bunlara zihinsel olmayan erdemler denir, çünkü aklın onayını gerektirmezler, sağlık ve bedensel güç gibi, aptallarda bile bulunabilen niteliklerdir. Poseidonios *Ahlak* adlı eserinin birinci kitabında erdemin gerçekten var olduğuna delil olarak, Sokrates, Diogenes, Antisthenes ve öğrencilerinin ahlakça gelişmelerini gösterir. Erdemin karşıtı olduğuna göre, kusur da vardır. Erdem Öğretilebilir: bunu Khrysippos *Erekler Üzerine* adlı eserinin birinci kitabında, Kleanthes, Poseidonins *Felsefeye Teşvik* adlı eserinde ve Hekaton söylüyor; erdemin öğretilebilir olduğu ayaca insanların kötüyken erdemli olmalarından bellidir.

1242. Panaitios[1276] erdemleri kuramsal ve kılgısal olmak üzere ikiye ayırır; başkaları da mantıksal, fiziksel ve ahlaki diye ayırırlar. Poseidonios ve öğrencilerine göre dört öbek erdem vardır; Kleanthes, Khrysippos, Antipatros ve öğrencilerine göre ise daha çok. Apollophanes[1277] bir tek erdem tanır: bilgelik.

1243. Erdemlerden bazıları birinci sıradadır, bazıları da bunların altında yer alır. Birincil erdemler: bilgelik, yiğitlik, adalet, ölçülülük; bunların özel biçimleri de: yüce gönüllülük, kendine söz geçirme, dayanıklılık, kavrayış, doğru akıl. Bilgelik, iyinin, kötünün ve ne iyi ne kötü olanın bilgisidir; yiğitlik, seçilecek, sakınılacak ve ne seçilecek ne sakınılacak şeylerin bilgisidir; <adalet> <...>[1278].

1244. Yüce gönüllülük insanı iyi ve kötü bütün olayların üstüne çıkaran bir bilgi <ya da> tutumdur; kendine söz geçirme, doğru akla uygun aşılmaz bir ruh durumudur ya da hazlara alt olmama tutumudur. Dayanıklılık, dayanılacak, dayanılmayacak ve ne dayanılacak ne dayanılmayacak şeylere ilişkin bilgi ya da tutumdur. Kavrayış, her durumda yapılması gerekeni bulma yetisidir; doğru akıl da neyi, nasıl yapmakla düzgün davranıldığını görme bilgisidir. Benzer biçimde, kusurların da bazıları birinci sıradadır, bazıları bunların altındadır; örneğin, akılsızlık, korkaklık, adaletsizlik ve ölçüsüzlük birincil kusurlar arasındadır; irade zayıflığı, aptallık ve yanlış akıl ise bunların altındadır; kusurlar bilgisizlikten ileri gelir, erdem ise bunların bilgisidir.

1245. İyi genel olarak yararlı bir şeydir, özel olarak da yararlı olanla aynı şeydir ya da yararlı olandan farklı değildir. Böylece erdemin kendisine ve ondan pay alan şeye üç anlamda iyi denir: 1) yararlı olanın çıktığı iyi; 2) yararlı olanın uygun olduğu iyi, erdeme uygun eylem gibi; 3) yararlı olanın çıkmasını sağlayan iyi, erdemden pay alan ahlaklı insan gibi.

1246. İyiyi özel olarak başka türlü de tanımlarlar: “Akıllı olanın [ya da] akıllı olduğu için doğaya uygun olanın kusursuzluğu.” Erdem öyle bir şeydir <ki>, bundan pay alanlar, eylemse erdeme uygun, insansa ahlaklı olurlar; bunun sonucunda oluşan, neşe, sevinç ve benzeri duygulardır.

1247. Aynı şekilde kusurlardan akılsızlık, korkaklık, adaletsizlik ve benzerleri: Kusurdan pay alanlar, eylemse kötülüğe uygun, insansa ahlaksız olurlar; bunun sonucunda oluşan, sıkıntı, üzüntü ve benzeri duygulardır.

1248. Ayrıca, iyilerin kimi ruha ilişkindir, kimi dıştan gelir, kimi de ne ruhla ne dışarıyla ilgilidir. Ruha ilişkin iyiler, erdem ve erdeme uygun eylemlerdir; dıştan gelen iyiler, insanın iyi bir yurdu, iyi bir dostu

olması ve bunların verdiği mutluluktur. Ruhla da dışarıyla da ilgisi olmayan iyiler ise, kişinin kendi kendine ahlaklı ve mutlu olmasıdır.

1249. Bunun gibi, kötülerin kimi ruha ilişkindir, kusur ve kusura uygun eylemlerdir; dıştan gelen kötü, kötü bir yurt, aptal bir dost ve bunların verdiği mutsuzluktur; ruhla ya da dışarıyla ilgisi olmayan kötüler ise, kişinin kendi kendine ahlaksız ve mutsuz olmasıdır. Bundan başka, iyilerin bazısı ereksel, bazısı nedensel, bazısı da hem ereksel hem nedenseldir. Dost ve dostun sağladığı yararlar nedensel iyidir; buna karşılık atılganlık, yüksek duyuş, özgürlük, hoşnutluk, sevinç, acı duymama ve erdeme uygun her eylem ereksel iyidir.

1250. Erdemler, nedensel ve ereksel iyilerdir. Bir yandan mutluluk yarattıkları için nedensel iyilerdir; öte yandan bu mutluluğun parçaları olarak onu tamamladıkları için ereksel iyilerdir. Benzer biçimde, kötülerin de bazısı ereksel, bazısı nedensel, bazısı da her ikisi birdendir. Düşman ve ondan gelen zararlar nedensel kötüdür; şapşallık, alçalma, kölelik, hoşnutsuzluk, sıkıntı, acı ve kötülüğe uygun her eylem erekseldir; kusurlar da her iki niteliği birden sergiler, çünkü mutsuzluk yarattıkları için nedenseldir; beri yandan bu mutsuzluğun parçaları olacak biçimde onu tamamladıkları için erekseldir.

1251. Bundan başka ruha ilişkin iyilerin bir bölümü tutumdur, bir bölümü durumdur, bir bölümü de ne tutum ne durumdur. Erdemler durumdur, uğraşlar tutumdur, etkinlikler ise ne tutum ne durumdur. Genel olarak, iyi çocuklar ve mutlu bir yaşlılık, karma iyilerdendir, ama bilgi yalın iyidir. Erdemler gibi hep var olan iyiler vardır; neşe ve (felsefe) gezintisi gibi geçici iyiler vardır. Her iyi uygundur, bağlayıcıdır, yararlıdır, kullanışlıdır, elverişlidir, güzeldir, hayırlıdır, seçilmeye değer ve doğrudur.

1252. Uygundur, çünkü öyle şeyler sağlar ki, bunların gerçekleşmesinden yarar elde ederiz; bağlayıcıdır, çünkü gerekli durumlarda birlik içinde tutar; yararlıdır, çünkü ona harcananı geri öder, öyle ki bu işten elde edilecek kazanç sağlayacağı yarar açısından daha büyüktür; kullanışlıdır, çünkü hayırlı olanın kullanılmasını sağlar; elverişlidir, çünkü övgüye değer bir yarar sağlar; güzeldir, çünkü kendisiyle kullanımı arasında bir orantı vardır; hayırlıdır, çünkü hayrı dokunacak bir yapısı vardır; seçilmeye değer, çünkü öyle bir yapısı

vardır ki, onu seçmek akıllıca olur; son olarak doğrudur, çünkü yasayla uyum içindedir ve bir arada yaşamanın mimarıdır.

1253. Stoacıların kusursuz iyiyi güzel diye tanımlamalarının nedeni, doğanın gerektirdiği bütün sayılara ya da kusursuz bir orana sahip olmasıdır. Güzelin dört biçimi vardır: adalet, yiğitlik, düzen ve bilim; çünkü bunlarla güzel eylemler gerçekleştirilir. Aynı şekilde, çirkinin de dört biçimi vardır: adaletsizlik, korkaklık, düzensizlik ve aptallık. Onlara göre, güzel deyince, yalnızca ona sahip olanları övgüye değer kılan <ya da> kendisi övgüye değer olan bir iyi anlaşılır; başka bir deyişle, her şeyin ya da kişinin kendi işlevi için uygun yaratılışta olmasıdır; başka bir deyişle de, ‘ancak bilge kişi iyi <ve> güzeldir’ dediğimiz zamanki gibi, bir şeye yeni bir süs katmasıdır.

1254. Stoacılara göre, bir tek güzel olan iyidir: Hekaton *İyiler Üzerine* adlı eserinin birinci kitabında, Khrysippos da *Güzel Üzerine* adlı eserinde böyle söylüyor. Erdem ve erdemden pay alan şey de budur: “Her iyi güzeldir” ifadesi ve ikisi birbirine eşit olduğuna göre “iyi güzelle aynı değerdedir” ifadesi buna eşittir. Çünkü iyi güzeldir; güzeldir, öyleyse iyidir. Onlara göre, bütün iyiler güzeldir, her iyi en üst derecede seçilmeye değer, azalma ya da çoğalmaya gelmez. Bazı şeyler iyi, bazı şeyler kötü, bazıları da ne iyi ne kötüdür.

1255. Erdemler iyidir: sağduyu, adalet, yiğitlik, ölçülülük ve geri kalanlar; bunların karşıtları, yani akılsızlık, adaletsizlik ve geri kalanlar kötüdür: Ne yararlı ne zararlı şeyler ise ne iyidir ne de kötü; örneğin, yaşam, sağlık, haz, güzellik, güç, zenginlik, ün, soyluluk; ve bunların karşıtları olan ölüm, hastalık, zorluk, çirkinlik, zayıflık, yoksulluk, onursuzluk, soylu olmama ve benzerleri; Hekaton *Erekler Üzerine* adlı eserinin yedinci kitabında, Apollodoros *Ahlak* adlı eserinde ve Khrysippos böyle söylüyorlar. Bunlar (yani yaşam, sağlık ve haz) iyi değildir, ama çeşit olarak seçilmeye değer olmalarına rağmen, ne iyi ne kötüdürler[1279].

1256. Nasıl ki ısının özelliği soğutmak değil, ısıtmak ise, iyinin özelliği de zarar vermek değil, yarar sağlamaktır. Zenginlik ve sağlık zarardan çok yarar sağlamaz. Dolayısıyla zenginlik de sağlık da bir iyi değildir. Bundan başka, Stoacılara göre, iyi ve kötü kullanılan şey iyi değildir; zenginlik ve sağlık iyi ve kötü kullanılabilir; öyleyse zenginlik ve sağlık iyi değildir. Ama Poseidonios bunları iyiler arasında sayar. Hekaton *İyer*

Üzerine adlı eserinin dokuzuncu kitabında, Khrysippos *Haz Üzerine* adlı eserinde hazzı iyi kabul etmezler; çünkü çirkin hazlar vardır ve çirkin olan hiçbir şey iyi değildir.

1257. Yararlı olmak, erdeme göre hareket etmek ya da davranmaktır; zararlı olmak da kusura göre hareket etmek ya da davranmaktır.

1258. "Farksız" terimi iki anlama gelir: Birinci olarak, ne mutluluğa ne de mutsuzluğa bir katkısı olmayan şeyleri gösterir; örneğin, zenginlik, ün, sağlık, güç ve benzerleri; çünkü bunların kullanım biçimlerine göre mutlu ya da mutsuz olunabildiği için, bunlar olmadan da mutlu olunabilir, ikinci olarak, ne düşkünlük ne de tiksinti uyandıran şeylere (ahlak açısından) farksız denir; örneğin, birinin başındaki saçların tek ya da çift sayıda olması; ya da parmağını düz ya da kıvrık tutması. Ama ilk sırada verdiğimiz örneklere böyle "farksız" denemez; çünkü onlar düşkünlük ya da tiksinti uyandırırlar.

1259. Bu nedenle, bu ilkörneklerin bir bölümü seçilir, bir bölümü atılır; buna karşılık Ötekiler seçme kaçınma karşısında eşit ağırlıktadır.

1260. Stoacılara göre, bu farksız şeylerin bazısı seçilmeye değer, bazısı ise geri çevrilmelidir; bir değeri olanlar seçilmeye değer, değeri olmayanlar geri çevrilmelidir. Onlara göre değer, uyumlu yaşama bir katkıdır ve her türlü iyi ile ilgilidir. Ara değer ise doğaya uygun yaşama katkıda bulunan bir güç ya da kullanımdır, tıpkı zenginliğin ya da sağlığın doğaya uygun yaşama yaptığı katkı gibi. Değer, bir de, işin uzmanı denetçi tarafından saptanan karşılıktır, tıpkı buğdayın katırıyla birlikte arpa ile takas edilmesi gibi[1280].

1261. Böylece bir değeri olan şeyler seçilmeye değer; örneğin, ruhsal alanda zekâ, beceri, ilerleme ve benzerleri; bedensel alanda yaşam, sağlık, güç, zindelik, tüm organlarını kullanabilme, güzellik ve benzeri şeyler; dış iyiler alanında da zenginlik, ün, soyluluk ve benzerleri. Buna karşılık, ruhsal alanda yeteneksizlik, beceriksizlik ve benzerleri; bedensel alanda ölüm, hastalık, zayıflık, düşkünlük, sakatlık, çirkinlik ve benzerleri; dış kötüler alanında da yoksulluk, onursuzluk, soylu olmama ve benzerleri geri çevrilmelidir. Ama bu iki bölüme de girmeyen şeyler vardır: bunlar ne seçilir ne de geri çevrilir.

1262. Bundan başka, seçilmeye değer şeylerin bazısı kendisi için seçilir, bazısı başka nedenle. Kendisi için seçilenler, zekâ, ilerleme ve benzerleridir; başka nedenle seçilenler zenginlik, soyluluk ve benzerleri;

hem kendisi için hem başka nedenle seçilenler de güç, canlı duyarlılık ve sakat olmama. Birinciler, doğaya uygun olmalarından dolayı kendisi için seçilmeye değer; İkinciler, hiç de küçük olmayan yararlar sağladığı için, başka nedenle seçilmeye değer. Aynı şekilde geri çevrilmesi gerekenler de yukarıdakilere karşıt nedenlerle geri çevrilir. Ayrıca, Stoacılara göre, yapıldığında mantıklı bir açıklaması olan hareket, ödevdir[1281]: örneğin, yaşamla kurulan uyum, ki bu bitkilerle hayvanları da kapsar; nitekim, onlarda da uyumlu davranışlar gözlenir.

1263. “Bir şeylere ulaşmak”tan türeyen kathekon (“ödev”, “uyumlu davranış”) terimini[1282] ilk kullanan Zenon olmuştur. Ve bu doğanın düzenine uygun bir eylemdir. Nitekim, içgüdüyle yapılan eylemlerin bazısı uygundur, bazısı aykırıdır, <bazısı da ne uygundur ne aykırıdır>.

1264. Aklın yap dediği eylemler uygundur; örneğin, ana babana, kardeşlerine, yurduna değer vermek, dostlarla geçinmek. Aklın yapma dediği eylemler de aykırıdır; örneğin, ana babayı saymamak, kardeşlerle ilgilenmemek, yurdu küçümsemek ve benzeri şeyler.

1265. Aklın ne yap ne de yapma dediği eylemler ne uygundur ne de aykırıdır; örneğin, saman kaldırmak, kalem ya da sıyırma aleti tutmak ve buna benzer şeyler.

1266. Ödevlerin kimi koşulsuz, kimi koşulludur. Koşulsuz olanlar şunlardır: sağlıkla ve duyum organlarıyla ilgilenmek ve benzerleri. Koşullu olanlar da sakatlanmak ve malını saçıp savurmak. Ödeve aykırı olanlar da böyle. Ayrıca ödevlerden bazıları her zaman zorunludur, bazıları değildir. Her zaman zorunlu olan ödevler, erdeme uygun yaşamak; her zaman zorunlu olmayanlar, sormak, yanıtlamak, (felsefe) gezintisi ve benzerleri. Aynı şey Ödeve aykırı olanlar için de söylenebilir.

1267. Bir de bu ikisinin arasında kalan ödev vardır; örneğin, çocukların eğitmenlerine boyun eğmesi.

1268. Stoacılara göre, ruh sekiz bölümdür: beş duyu, konuşma yetisi, düşünme yetisi, yani zihnin kendisi ve üreme yetisi. Sahtelik zihni bozar, bunun sonucunda bir sürü tutku filizlenir, bunlar da kararsızlığa neden olur. Zenon’a göre tutku ruhun akıldışı ve doğaya aykırı devinimidir ya da aşırı bir dürtüdür.

1269. Hekaton’un *Tutkular Üzerine* adlı eserinin ikinci kitabında, Zenon’un da *Tutkular Üzerine* adlı eserinde söylediğine göre, belli başlı

tutku türleri dört tanedir: acı, korku, arzu ve haz.

1270. Stoacılara göre, tutkular birer yargıdır: Khrysippos *Tutkular Üzerine* adlı eserinde böyle söylüyor; nitekim, açgözlülük paranın güzel bir şey olduğunu varsaymaktır; sarhoşluk, azgınlık ve başka şeyler de öyle.

1271. Acı, ruhun akıldışı sıkışmasıdır[1283]; acı çeşitleri şunlar: acıma, kıskançlık, imrenme, çekişme, baskı, sıkıntı, tasa, üzüntü ve dalgınlık. Acıma, haksız yere kötülüğe uğrayan için duyulan acıdır; kıskançlık, başkasının mutluluğundan duyulan acıdır; imrenme, kişinin kendi arzuladığı şeyin başkasında bulunmasından duyduğu acıdır; çekişme, kişinin kendi sahip olduğu şeyin başkasında da bulunmasından duyduğu acıdır;

1272. baskı, insanı ezen acıdır; sıkıntı, insanı daraltan ve rahatsızlık veren acıdır; tasa, yanlış düşüncelerden oluşan ve gelişen acıdır; üzüntü, ağır bir acıdır; dalgınlık da insanın içini kemiren ve içinde bulunduğu durumu görmesini engelleyen akıldışı bir acıdır.

1273. Korku, kötü bir şey beklentisidir. Korkunun çeşitleri şunlardır: dehşet, duraklama, utanç, yılgı, kargaşa ve telaş. Dehşet, ürkü yaratan korkudur; utanç, onursuzluk korkusudur; duraklama harekete geçme korkusudur; yılgı, olağandışı bir olayın (zihinde) canlandırılmasından doğan korkudur;

1274. kargaşa, sesle hızlandırılan korkudur; telaş da <belirsiz bir olaydan duyulan korkudur>.

1275. Arzu, akıldışı bir iştahtır; bunun altında da şunlar yer alır: özlem, nefret, hırs, kızgınlık, aşk, hiddet, öfke. Özlem, sanki koparılmış gibi, elden kaçırılmış bir nesneye karşı boşuna yönelen ve sürüklenen bir arzudur; nefret, bir ilerleme ve süreklilik içinde birinin kötülüğünü isteyen arzudur; hırs, kişisel seçimlerimize ilişkin arzudur; kızgınlık, bizi haksız yere incittiğine inandığımız kimseyi cezalandırma arzusudur; aşk, kendini bilen insanlara yakışmayan bir arzudur, çünkü dış güzelliğin dürtüsüyle dostluk kurma çabasıdır;

1276. hiddet, kin tutan ve eskimiş, ama aşağıdaki dizelerde de görüldüğü gibi[1284], fırsat kollayan kızgınlıktır:

“Bir an için öfkesini içine sindirse de, ardından
tutar kinini, öcünü alıncaya kadar.”

1277. Öfke de kızgınlığın başlangıcıdır.

1278. Haz, seçilmeye değer sanılan şeylerin gerçekleşmesinden duyulan akıldışı coşkudur: çeşitleri şunlar: büyülenme, haince zevk, keyif ve zevkten çıldırma. Büyülenme, kulakları büyüleyen hazdır; haince zevk, başkasının felaketinden alınan hazdır; keyif, ruhun yönelir gibi, gevşeme dürtüsüdür; zevkten çıldırma ise erdemin yok olmasıdır.

1279. Nasıl ki gut hastalığı ve eklem bozuklukları gibi bedensel rahatsızlıklardan söz ediliyorsa, aynı şekilde ruhla ilgili olarak da ün düşkünlüğü, haz düşkünlüğü ve benzeri rahatsızlıklardan söz edilebilir. Rahatsızlık, zayıflıkla birlikte görülen hastalıktır; hastalık da bir şeyin seçilmeye değer sanılmasıdır. Gene nasıl ki bedenin soğuk algınlığı ve ishal gibi hastalıklara kapılmaya eğilimi varsa, aynı şekilde ruhun da kıskançlık, acıma, kavgacılık ve benzeri eğilimleri vardır.

1280. Stoacılara göre, üç tane de hoşlanma durumu vardır: sevinç, sakınım ve istek. Sevinç akla uygun bir coşku olduğu için hazza karşıttır; sakınım da akla uygun bir kaçınma olduğu için, korkuya karşıttır. Nitekim, bilge kesinlikle korkmayacak, ama sakınacaktır. İstek ise, akla uygun bir iştah olduğu için, arzuya karşıttır. Temel tutkuların altında birtakım başka tutkular bulunduğu gibi, temel hoşlukların altında da başkaları vardır; böylece, isteğe bağlı olanlar: iyi niyet, uysallık, içtenlik ve sevgi. Sakınıma bağlı olanlar: saygı ve saflık. Sevince bağlı olanlar da: keyif, neşe ve şenlik.

1281. Onlara göre, bilge tutkuya kapılmadığı için tutkulardan uzaktır. Ama tutkusuz başka biri daha vardır: aptal insan, sert ve esnemeyen anlamında alındığında, tutkusuzdur. Bilge kibirsizdir; nitekim, adını duyurmak ya da duyurmamak onun için fark etmez. Ama kibirsiz başka biri daha vardır: düşüncesiz insanlar arasında anılan aptal insan. Ve onlara göre, bütün erdemli insanlar kendileri hazla ilgili olmadıklarından ve başkalarında da hazzı kabul etmediklerinden serttirler. Ama başka biri de sert olabilir: ilaç yapımında kullanılan ve içmek için pek uygun olmayan sert şarap için kullanılanla hemen hemen aynı anlamda.

1282. Erdemli insanlar içtendir, kötüyü gizleyip var olan iyinin ortaya çıkmasını sağlayan bir düzenle kendilerini daha iyi göstermeye bakarlar. Yapmacık değillerdir; çünkü hem seslerinde hem dış görünümlerinde yapmacıklığı yok etmişlerdir. Dünya işlerinden uzak dururlar, çünkü ödeve aykırı bir şey yapmaktan kaçınırlar. Şarap içecekler, ama sarhoş

olmayacaklardır. Delilik de onlara göre değildir; gene de kara kaygı yüzünden ya da kendilerini kaybedince tuhaf düşüncelere kapılabilirler, ama bunlar seçilmeye değer olma ilkesine uygun olmadıkları gibi, doğaya da aykırıdırlar. Bilge derin üzüntüye de kapılmayacaktır, çünkü üzüntü, Apollodoros'un *Ahlak* adlı eserinde söylediği gibi, ruhun akıldışı sıkışmasıdır.

1283. Erdemli insanlar tanrısal varlıklardır; çünkü içlerinde tanrısal bir yan vardır. Kötü insan ise tanrısızdır. "Tanrısız" teriminin iki anlamı vardır: Bir anlamı tanrısal olanın tersi, öbürü de tanrısal olanı küçümseyen anlamındadır; ve bu ikinci anlam her kötü insan için kullanılmaz. Erdemli insanlar tanrılara saygılıdırlar; çünkü tanrılarla ilgili töreleri iyi bilirler; dindarlık da tanrılara tapma bilgisidir. Dahası, tanrılara kurban kesecek ve temiz kalacaklardır; çünkü tanrılar konusunda hata yapmaktan kaçınırlar. Tanrılar da onları sever; çünkü dindar insanlardır ve tanrısal olana karşı yanlış yapmazlar. Yalnızca bilgeler rahiptir; çünkü kurban, tapınak yapımı, arınma ve tanrılarla ilgili öteki işler üzerine araştırma yaparlar.

1284. Stoacılara göre, ana baba ve kardeşlere tanrılardan sonra ikinci sırada saygı gösterilmelidir. Ayrıca çocuk sevgisi erdemli insanlarda doğal olarak vardır, ama kötülerde yoktur. Onlara göre hatalar birbirine eşittir. Khrysippos *Ahlak Sorunları* adlı eserinin dördüncü kitabında, ayrıca Persaios ve Zenon da böyle söylüyor. Nitekim, bir gerçek ötekinden daha gerçek olmadığına göre, bir yalan da ötekinden daha yalan değildir; aynı şekilde bir aldatma ötekinden, bir hata ötekinden daha büyük değildir. Nitekim, Kanobos'tan yüz stad uzakta olan da, bir stad uzakta olan da aynı biçimde Kanobos'ta değildir; buna göre az hata yapan da çok hata yapan da aynı şekilde doğru yolda değildir.

1285. Bununla birlikte, Tarsuslu Antipatros'un Öğrencisi Tarsuslu Herakleides ve Athenodoros hataların eşit olmadığını söylerler.

1286. Khrysippos'un *Yaşamlar Üzerine* adlı eserinin birinci kitabında söylediğine göre, bilge bir engel olmadığı takdirde siyasal yaşama katılacaktır[{1285}]; çünkü bu sayede kötülüğe geçit vermeyip erdeme yol açabilir. Ve Zenon'un *Devlet* adlı eserinde söylediği gibi, bilge evlenecek ve çocukları olacaktır. Ayrıca bilge boş sanılara kapılmayacak, yani yalan olan hiçbir şeye onay vermeyecektir. Kynikler gibi yaşayacaktır; çünkü Kynik felsefe erdeme giden kısa yoldur[{1286}]:

Apollodoros *Ahlak* adlı eserinde böyle söylüyor. Bilge, koşullar gerektirdiğinde insan eti de yiyecektir. Yalnız bilge özgürdür, aptallar köledir; çünkü özgürlük bağımsız davranabilme yetisidir, kölelik ise bağımsız davranamama durumudur.

1287. Başka bir kölelik türü, bağımlılıktır; üçüncü tür kölelik de hem birinin malı olma hem de bağımlılık şeklindedir; efendiliğin karşıtıdır ve bu da kötüdür. Bilgeler özgür olmanın yanında, aynı zamanda kraldırlar, çünkü krallık kimseye hesap vermeyen, ancak bilgelerin elinde var olabilen bir egemenliktir: Khrysippos Zenon'un *Terimleri Yerinde Kullanışı Üzerine* adlı eserinde böyle söylüyor. Nitekim, başta bulunan kişinin iyiyi ve kötüyü açık seçik bilmesi gerektiğini ve kötülerden hiçbirinin bunu bilmediğini ileri sürer. Aynı şekilde yalnızca bilgeler gerçek yönetici, yargıç ve hatiptirler, kötülerin hiçbiri bu nitelikte değildir. Ayrıca, bilgeler hata yapmaya yatkın olmadıkları için, hiç yanılmazlar.

1288. Zarara uğramazlar; çünkü ne başkalarına ne de kendilerine zarar verirler. Acıma duymadıkları gibi kimseyi de bağışlamazlar. Yasanın öngördüğü cezaları yumuşatmazlar, çünkü hoşgörü, acıma ve yumuşaklık, ceza karşısında iyilik gösterisi yapan bir ruh zayıflığıdır; cezaların fazla sert olduğunu da düşünmezler. Bundan başka, bilge, Kharon'un mağarası[{1287}], suların çekilmesi, sıcak su kaynakları, ateş püskürmeleri gibi olağanüstü görünen şeyler karşısında şaşırmaz. Bununla birlikte, erdemli insan bir köşeye çekilip yalnız yaşamayacaktır; çünkü toplum yaşamına ve eyleme uygun bir yaratılışı vardır. Beden direncini artırmak için de çalışma yapacaktır.

1289. Stoacılara göre, bilge tanrılara dua edecek ve onlardan iyilik isteyecektir: Poseidonios *Ödevler Üzerine* adlı eserinin birinci kitabında, Hekaton da *Aykırı Düşünceler Üzerine* adlı eserinin üçüncü kitabında böyle söylüyor. Gene onlara göre, dostluk ancak, birbirlerine benzer oldukları için, erdemli insanlar arasında söz konusudur; dostlara kendimiz gibi davrandığımıza göre, dostluk yaşamla ilgili şeylerin bir tür ortaklığıdır. Dostun kendisi için seçilmeye değer olduğunu belirtirler ve çok dostu olmak iyi bir şeydir. Kötüler arasında dostluk olmaz ve kötülerin hiçbirinin dostu yoktur. Aptalların hepsi delidir; çünkü akıllı değillerdir, aptallığa eşit olan deliliğe uygun davranırlar.

1290. Bilge her şeyde başarılıdır, tıpkı her türlü parçayı flütle iyi çalar dediğimiz îsmenias gibi. Ve her şey bilgelerindir; çünkü yasa onlara tam yetki vermiştir. Buna karşılık, bazı şeyler kötülerindir, aynı şekilde namussuzların; başka şeyler de ya devletindir ya da kullananların, diyoruz.

1291. Stoacılara göre, erdemler birbirine bağlıdır ve birine sahip olan hepsine sahiptir; çünkü bunların ilkeleri ortaktır: Khrysippos *Erdemler üzerine* adlı eserinin birinci kitabında, Apollodoros *Eski Stoaya Göre Fizik* adlı eserinde ve Hekaton *Erdemler Üzerine* adlı eserinin üçüncü kitabında böyle söylüyor.

1292. Erdemli kişi hem kuramla ilgilenir, hem yapılması gerekenleri uygular. Yapması gereken şeyler, aynı zamanda seçmesi, dayanması, bağlı kalması ve dağıtması gereken şeylerdir; dolayısıyla kişi bazı şeyleri seçerek, bazılarını dayanıklılık göstererek, bazılarını dağıtarak, bazılarını da bağlılıkla yapıyorsa, o kişi akıllı, yiğit, adaletli ve ölçülüdür. Erdemlerin her biri kendi ilgi alanları içinde ele alınır; örneğin, yiğitlik dayanılması gereken şeylerle ilgilidir; akıl yapılacak, yapılmayacak ve ne yapılacak ne yapılmayacak şeylerle ilgilidir; aynı şekilde öteki erdemler de kendi alanlarına yöneliktir. Doğru akıl ve zekâ akla bağımlıdır; düzen ve disiplin ölçülülüğün altındadır; eşitlik ve dürüstlük adalete bağlıdır; kararlılık ve güçlülük de yiğitliğe.

1293. Peripatosçular erdemle kusur arasında aşamalı bir gelişim kabul ederlerken, Stoacılara göre erdemle kusur arasında bir ara basamak yoktur; çünkü odun nasıl düz ya da eğri ise, insan da ya adaletlidir ya da adaletsiz; daha adaletli ya da daha adaletsiz olunamaz; öteki erdemler için de böyle. Khrysippos'a göre erdem yitirilebilir, Kleanthes'e göre ise yitirilmez; birine göre erdem sarhoşluk ya da kara kaygı sonucu yitirilebilir; öbürüne göre ise, sağlam kavramlara dayandığı için yitirilmez; ve erdem kendisi için seçilmelidir. Öte yandan, kötü bir şey yaptığımızda yüzümüz kızarır çünkü yalnızca güzelin iyi olduğunu biliriz. Erdem mutluluk için yeterlidir: Zenon ve Khrysippos *Erdemler Üzerine* adlı eserin birinci kitabında Hekaton da *İyiler Üzerine* adlı eserinin birinci kitabında böyle söylüyor.

1294. "Eğer yüce ruhluluk herkesin üstünde yükselmeye yeterliyse," diyor, "ve eğer yüce ruhluluk erdemin bir parçası ise, erdem de rahatsızlık verici görünen şeyleri küçümsemekle, mutluluk için

yeterlidir.” Ne var ki Panaitios[1288] ile Poseidonios erdemin yeterli olmadığını söylerler; mutluluk için sağlık, maddi olanaklar ve bedensel güç de gereklidir.

1295. Kleanthes ve öğrencilerine göre, erdemden sürekli olarak yararlanmalıdır; çünkü erdem yitirilmez ve erdemli kişi kusursuz olan ruhundan her zaman yararlanır. Khrysippos’un *Güzel Üzerine* adlı eserinde söylediği gibi, adalet doğal olarak vardır, uylaşım sonucu değil; yasa ve doğru akıl da öyle.

1296. Stoacılara göre, düşünce ayrılığı yüzünden felsefeden uzaklaşmak olmaz, çünkü bu, Poseidonios’un *Felsefeye Teşvik* adlı eserinde söylediği gibi, bu mantıkla tüm yaşamımızdan vazgeçeceğiz, demek olur. Khrysippos da temel bilgilerin yararlı olduğunu söyler.

1297. Ayrıca, onlara göre, bizimle öteki canlılar arasında, benzerlik olmadığı için, adalet söz konusu olamaz: Khrysippos *Adalet Üzerine* adlı eserinin birinci kitabında, Poseidonios da *Ödevler Üzerine* adlı eserinin birinci kitabında böyle söylüyor. Bilge, yaratılışça erdeme yatkın görünen gençleri sevecektir: Zenon *Devlet* adlı eserinde, Khrysippos *Yaşamlar Üzerine* adlı eserinin birinci kitabında, Apollodoros da *Ahlak* adlı eserinde böyle söylüyor.

1298. Aşk, dış güzelliğin yardımıyla dostluk kurma çabasıdır: amaç, birleşme değil, dostluktur, işte Thrasonides[1289], diye anlatıyorlar, sevdiği kadına sahip olduğu halde, kadın kendisinden nefret ettiği için, ondan uzak dururmuş. Böylece, Khrysippos’un *Aşk Üzerine* adlı eserinde söylediği gibi, aşkın amacı dostluktur ve kınanacak bir şey değildir. Güzellik de erdemin çiçeğidir. Kuram yaşamı, eylem yaşamı ve akıl yaşamı olmak üzere üç tür yaşam biçiminden üçüncüsü seçilmelidir; çünkü doğa akıllı canlıyı kuram ve eyleme özellikle uygun yaratmıştır. Bilge haklı nedenleri varsa, örneğin, yurdu ve dostları uğruna, ya da dayanılmaz ağrıları varsa, sakatsa ya da kurtuluşu olmayan bir hastalığın pençesindeyse, yaşamına son verecektir.

1299. Stoacılara göre, bilgeler arasında kadınlar ortak olmalı, dolayısıyla herkes önüne gelen kadınla ilişki kurabilmelidir: Zenon *Devlet* adlı eserinde, Khrysippos da *Devlet Üzerine* adlı eserinde böyle söylüyor; hatta Kynik Diogenes ile Platon da. Böylece bütün çocukları aynı şekilde baba sevgisiyle seveceğiz ve yasadışı ilişkilere bağlı kıskançlıklar ortadan kalkacak. Ayrıca, en iyi yönetim biçimi,

demokrasi, krallık ve aristokrasinin karışımından oluşan karma yönetimdir. Stoacıların ahlak alanındaki görüşleri böyle, kendilerine özgü kanıtlarla daha fazlası da var; ama özetle ve ana çizgileriyle bu kadarını söylemiş olalım.

1300. Stoacılar fizik öğretisini cisimler, ilkeler, öğeler, tanrılar, sınırlar, yer ve boşluk ile ilgili alanlara ayırırlar. Bu, çeşide uygun bir ayırımdır; türe uygun olarak da üç alan vardır: evren, öğeler ve üçüncüsü nedenlerle ilgili alan. Evrenle ilgili alanı da iki bölüme ayırırlar. Çünkü bununla ilgili bir araştırma konusu matematikçilerin de ilgi alanıdır: sabit yıldızlar ve gezegenler üzerine araştırma yapanlar; örneğin, güneş ve ayın göründükleri büyüklükte olup olmadığı üzerine; bunların dönüşlerini ve buna benzer konuları araştırırlar.

1301. Öteki araştırma konusu ise yalnızca fizikçilerin işidir: evrenin özünü, [güneşin ve yıldızların madde ve biçimden oluşup oluşmadığını], yaratılmış olup olmadığını, canlı olup olmadığını, bozulup bozulmayacağını, öngörüyle yönetilip yönetilmediğini ve geri kalan konuları araştırırlar. Nedenlerle ilgili alan da iki bölümdür. Bunun bir dalı hekimlerin de araştırma konusudur: ruhun yönetici ilkesi, ruhta olup bitenler, tohumlar ve benzeri konularda araştırma yaparlar; öteki dalda da matematikçiler söz sahibidir: nasıl gördüğümüzü, aynadaki görüntünün nedenini, bulutların nasıl oluştuğunu, gök gürültüsünü, gökkuşağını, ay ağılını, kuyrukluyıldızları ve benzeri şeyleri incelerler.

1302. Stoacılara göre, etkin ve edilgin olmak üzere evrenin iki ilkesi vardır: Edilgin ilke niteliği olmayan tözdür, yani maddedir; etkin ilke ise bu tözün içindeki nedendir, yani tanrıdır. Tanrı sonsuzdur ve maddenin tüm kapsamı içinde her şeyin yaratıcısıdır. Bu öğretiyi Kitionlu Zenon *Töz Üzerine*, Kleanthes *Atomlar Üzerine*, Khrysippos *Fizik* adlı eserinin birinci kitabının sonlarında, Arkhedemos *Öğeler Üzerine*, Poseidonios da *Fizik Konusu* adlı eserlerinde dile getirmişlerdir. Stoacılar ilkelerle öğeler arasında fark olduğunu söylerler; çünkü ilkeler yaratılmamıştır ve bozulmazlar; buna karşılık öğeler evrensel yangında yok olur. İlkelerin kütlesi ve biçimi yoktur, öğeler ise biçim almışlardır.

1303. Apollodoros’un *Fizik* adlı eserinde söylediğine göre, cisim en, derinlik ve yükseklik olmak üzere üç boyutludur: Buna katı cisim de denir. Yüzey cismin sınırıdır ya da yüksekliği olmayan, yalnızca en ve

derinliği olan şeydir; Poseidonios *Gökcisimleri Üzerine* adlı eserinin beşinci kitabında yüzeyin hem düşüncede hem gerçekte var olduğunu göstermiştir. Çizgi yüzeyin sınırıdır, eni olmayan uzunluktur ya da salt uzunluğu olan şeydir. Nokta da çizginin sınırıdır, en küçük imdir{1290}.

1304. Tanrı tektir; akıl, kader ve Zeus diye de adlandırılır; ama bunlardan başka daha bir sürü adı vardır.

1305. Başlangıçta tanrı kendi başına idi, sonra tüm tözü hava sayesinde suya dönüştürdü. Nasıl ki tohum oluşun içinde yer alıyorsa, aynı şekilde tanrı da evrenin yaratıcı ilkesidir ve ıslaklığın içinde bu yaratıcılığı ile kalır, maddeyi de kendisi sayesinde bundan sonraki oluşumlar için etkin hale getirir; tanrı bundan sonra önce dört öğeyi, ateş, su, hava ve toprağı yaratmıştır. Bu konuları Zenon *Evren Üzerine* adlı eserinde, Khrysippos *Fizik* adlı eserinin birinci kitabında, Arkhedemos da *Öğeler Üzerine* adlı bir eserinde tartışmıştır. Öge öyle bir şeydir ki, nesneler ilk başta ondan çıkarlar ve sonunda onda çözülürler.

1306. Bu dört öge aynı zamanda niteliği olmayan töz, yani maddedir; ateş sıcaktır, su ıslaktır, hava soğuk, toprak da kurudur. Aslında bu aynı özellik{1291} havada da vardır. Ateş en yukarıdadır: Buna esir denir, ilk sabit yıldızlar küresi burada oluşmuştur, sonra gezegenler küresi gelir; bundan sonra hava, ardından su, her şeyin dayandığı temel olarak evrenin merkezinde yer alan toprak bulunur. Stoacılara göre, “kozmos” sözcüğü üç anlama gelir: Niteliğini kendine özgü biçimde tüm tözden alan tanrının kendisi, bu nedenle bozulmaz ve yaratılmamıştır, evrensel düzenin yaratıcısıdır, belirli zaman dönümlerinde tüm tözü kendi içine alır, sonra gene kendinden yaratır.

1307. İkinci olarak, “kozmos” yıldızların düzenidir, derler. Üçüncüsü de, bu ikisinin birleşimidir. “Kozmos” kendine özgü biçimde evrendeki tözün niteliğidir, ya da Poseidonios’un *Göksel Öge Öğretisi* adlı eserinde söylediği gibi, gök, yer ve bunlardaki doğal yapıdan oluşan bir dizgedir. Gök, içinde tanrısal olan her şeyin bulunduğu en dıştaki çemberdir.

1308. Khrysippos’un *Öngörü Üzerine* adlı eserinin beşinci kitabında, Poseidonios’un da *Tanrılar Üzerine* adlı eserinin on üçüncü kitabında söylediğine göre, dünya{1292} öngörü ve akılla yönetilir; tıpkı bizim içimizde bulunan ruh gibi, akıl da “kozmos”un her yanına yayılır; ama bazı parçalarına daha çok, bazı parçalarına daha az.

1309. Nitekim, bazı parçalarına, örneğin, kemik ve sinirlere yeti olarak geçer; bazı parçalarına da, ruhun yönetici ilkesinde olduğu gibi, akıl olarak geçer. Böylece, akıl ve ruhla donatılmış canlı bir varlık olarak, tüm dünyanın yönetici ilkesi esirdedir: Tyroslu Antipatros *Kozmos Üzerine* adlı eserinin sekizinci kitabında böyle söylüyor. Khrysippos'un *Öngörü Üzerine* adlı eserinin birinci kitabında ve Poseidonios'un *Tanrılar Üzerine* adlı eserinde söylediğine göre, dünyanın yönetici gücü göktür; Kleanthes'e göre ise güneş. Bununla birlikte, Khrysippos aynı eserde daha farklı bir görüş ileri sürerek, bu gücü esirin en saf parçası olarak tanımlar: Buna en başta gelen tanrı da derler; sanki duyumsal biçimde havadaki nesnelere, bütün hayvan ve bitkilere ve toprağın kendisine güç olarak yayılmıştır.

1310. Dünya bir tanedir ve sonludur, küre biçimlidir; çünkü devinime en uygun biçim budur: Poseidonios *Fizik Konusu* adlı eserinin beşinci kitabında, Antipatros da *Kozmos Üzerine* adlı eserinde böyle söylüyor. Dünyanın dışında kütlesiz olan boşluk yayılır. Cisimler tarafından doldurulabilecek olduğu halde doldurulamayan şey kütlesizdir; dünyada hiç boşluk yoktur, dünya bütünlük içindedir; bu durum, gökyüzündeki nesnelerin yeryüzündeki nesnelerle olan birlik ve uyumunun zorunlu sonucudur. Khrysippos *Boşluk Üzerine* adlı eserinde, *Fizik Bilimleri* adlı eserinin birinci kitabında; Apollophanes ve Apollodoros *Fizik* adlı eserlerinde; Poseidonios *Fizik Konusu* adlı eserinin ikinci kitabında boşluk konusunu tartışırlar.

1311. Bunlar da aynı şekilde kütlesizdir[{1293}].

1312. Ayrıca, dünyanın devinimine ilişkin bir ölçü olarak zaman da kütlesizdir. Geçmiş ve gelecek zaman sonsuzdur, içinde bulunulan zaman ise sonludur. Stoacılara göre, dünya duyumlar yoluyla algılanan nesnelerle aynı şekilde yaratılmış olduğu için, bir gün yok olacaktır: Nitekim, parçaları bozuluyorsa, bütün de bozulur; dünyanın parçaları bozulur, çünkü karşılıklı olarak birbirlerine dönüşürler; öyleyse dünya da bozulacaktır. Bundan başka, eğer bir şey daha kötüye doğru değişmeye açıksa, bozulacak demektir; dünya da böyle; çünkü kuruyacak, sonra gene suya dönüşecektir.

1313. Dünyanın oluşumunda ilk aşama, tözün hava yoluyla ateşten ıslaklığa dönüşmesidir; sonra kalın parçası yoğunlaşıp toprağı oluşturur, ince parçası da seyrelir ve giderek incelen bu kısım ateşi oluşturur.

Zenon *Evren Üzerine* adlı eserinde, Khrysippos *Fizik* adlı eserinin birinci kitabında, Poseidonios *Kozmos Üzerine* adlı eserinin birinci kitabında, Kleanthes ve Antipatros *Kozmos Üzerine* adlı eserinin onuncu kitabında oluş ve yokoluş konusunu ele almışlardır. Panaitios ise dünyanın bozulmaz olduğunu ileri sürmüştür.

1314. Khrysippos'un *Öngörü Üzerine* adlı eserinin birinci kitabında, Apollodoros'un *Fizik* adlı eserinde ve Poseidonios'un *Fizik Konusu* adlı eserinde dünyanın canlı, akıllı, ruhu ve zekâsı olan bir varlık olduğu söylenir;

1315. dünya, algılama yeteneği ve ruhu olan bir varlık olarak canlıdır. Nitekim, canlı cansızdan daha üstündür; dünyadan daha üstün bir şey yoktur; çünkü dünya canlı bir varlıktır. Bir ruhu vardır: Bunu, onun bir parçası olan kendi ruhumuzdan anlayabiliriz. Ama Boethos dünyanın canlı olmadığını söyler. Dünyanın tek olduğunu da Zenon *Evren Üzerine* adlı eserinde, Khrysippos, Apollodoros *Fizik* adlı eserinde, Poseidonios da *Fizik Konusu* adlı eserinin birinci kitabında söyler. Apollodoros'a göre, hem dünya hem başka anlamda dünya ile onun dışındaki boşluktan oluşan dizgeye bütünlük denir. Böylece dünya sonlu, boşluk ise sonsuzdur.

1316. Yıldızlar arasında sabit yıldızlar bütün gökyüzü ile birlikte dönerler, gezegenlerin ise kendilerine özgü devinimleri vardır. Güneş de burçlar kuşağında eğri bir yol izler; aynı şekilde ayın da sarmal bir yolu vardır. Poseidonios'un *Gökcisimleri Üzerine* adlı eserinin yedinci kitabında söylediğine göre, güneş saf ateştir, ve aynı yazarın *Fizik Konusu* adlı eserinin altıncı kitabında söylediğine göre, yerden büyüktür, ve onun öğrencilerinin ileri sürdüğüne göre de, dünya gibi küre biçimlidir. Ateştir, çünkü ateşe özgü bütün etkileri yaratır; yeryüzünün tümü, hatta gökyüzü onun tarafından aydınlatıldığına göre, güneş yerden büyüktür. Yerin koni biçimli gölge yapması da güneşin daha büyük olduğunu gösterir; güneş bu büyüklüğünden ötürü (dünyanın) her tarafından görülebilir.

1317. Ay, yere daha yakın olduğu için, daha topraksı yapıdadır. Bu ateşli cisimlerin ve öteki yıldızların beslenmesi şöyle olur: Güneş akıllı bir yanar kütle olduğu için büyük denizden, ay da havayla karışık bulunduğu ve yere yakın olduğu için, içme sularından beslenir: Poseidonios *Fizik Konusu* adlı eserinin altıncı kitabında böyle söylüyor.

Öteki yıldızlar toprakla beslenirler. Stoacılara göre, yıldızlar ve devinimsiz duran yer de küre biçimlidir. Ayın kendi ışığı yoktur, ama güneşten aldığı ışığı yansıtır.

1318. Zenon'un *Evren Üzerine* adlı eserinde açıkladığına göre, bize bakan tarafta ay güneşin önünü kapadığı zaman, güneş tutulması olur.

1319. Nitekim, ayın güneşle buluşma noktasına ilerlediği, onu örttüğü, sonra yeniden uzaklaştığı gözle görülür. Bunu, içi su dolu bir leğen sayesinde de gözleyebiliriz. Ayın tutulması da yerin gölgesine girmesiyle olur; bu nedenle, her ay güneşin tam karşı noktasında bulunmakla birlikte, yalnız dolunay sırasında tutulma olur, çünkü ay güneşe doğru eğri bir yörüngede devinirken, enlem dairesi bakımından ondan ayrılır, veya kuzeye ya da güneye doğru uzaklaşır. Ama ay düzlemi güneş çemberi ya da tutulma kuşağına girip güneşin tam karşı noktasına geldiği zaman, tutulma gerçekleşir; böylece ay düzlemi Yengeç, Akrep, Koç ve Boğa burçlarındayken, tutulma kuşağındadır: Poseidonios ve öğrencileri böyle söylüyor.

1320. Tanrı ölümsüz bir varlıktır, akıllıdır, mutluluk içinde kusursuz ya da zekidir, ona hiçbir kötülük bulaşmaz; dünya ve dünyadaki şeylerle yakından ilgilidir; ama insan biçimli değildir. Evrenin yaratıcısıdır ve hem genel olarak hem her şeyin içine yayılan özel bir parçası olarak her şeyin babasıdır; çeşitli güçlerine göre birçok adla adlandırılır. Her şey onun sayesinde olduğu için ona Dia derler, yaşamın nedeni olduğu ya da tüm yaşama yayıldığı için Zena derler; egemenliği esire kadar uzandığı için Athena'dır; havaya egemen olduğu için Hera'dır[1294]; yaratıcı ateşe egemen olduğu için Hephaistos'tır; denizlere egemen olduğu için Poseidon'dur; toprağa egemen olduğu için de Demeter'dir; buna benzer birtakım özelliklerine dayanarak başka adlar da vermişlerdir.

1321. Zenon tanrının özünü tüm dünya ve gökyüzü olarak tanımlar; Khrysippos ve Poseidonios da *Tanrılar Üzerine* adlı eserinin birinci kitabında öyle. Antipatros ise *Kozmos Üzerine* adlı eserinin yedinci kitabında bu özün havaya benzediğini söyler. Boethos'un *Doğa Üzerine* adlı eserinde söylediğine göre, tanrının özü sabit yıldızların küresidir. "Doğa" terimini bir yandan dünyayı bir arada tutan şeyi, bir yandan da toprak üstündeki şeyleri yaratan gücü belirtmek için kullanıyorlar. Doğa kendiliğinden devinen, yaratıcı ilkeye[1295] uygun olarak belli

zamanlarda kendisinden çıkan şeyleri gerçekleştiren ve bir arada tutan, nesneleri çıktıkları şeylere uygun kılan bir güçtür.

1322. İnsan yaratıcılığından da anlaşılacağı üzere, doğa hem yararı hem hazzı amaçlar. Her şeyin kaderin elinde olduğu görüşünü Khrysippos *Kader Üzerine* adlı eserinde, Poseidonios *Kader Üzerine* adlı eserinin ikinci kitabında, Zenon ve Boethos *Kader Üzerine* adlı eserinin birinci kitabında ileri sürer. Kader, varlıkların birbirine bağlı nedenidir ya da dünyayı yöneten akıldır. Ayrıca, gerçekten bir öngörü varsa, her türlü biliciliğin gerçek bir olgu olduğunu kabul ederler; ve bunun birtakım sonuçlarına dayanarak bir sanat olduğunu gösterirler: Zenon, Khrysippos *Bilicilik Üzerine* adlı eserinin ikinci kitabında, Athenodoros, Poseidonios *Fizik Konusu* adlı eserinin on ikinci kitabında ve *Bilicilik Üzerine* adlı eserinin beşinci kitabında. Buna karşılık Panaitios[1296] bilicilik diye bir şeyin olmadığım söyler.

1323. Stoacılara göre töz, bütün varlıkların ilk maddesidir: Khrysippos *Fizik* adlı eserinin birinci kitabında ve Zenon böyle söylüyor. Madde de kendisinden herhangi bir şeyin çıktığı şeydir. Töz de madde de bütüne ve parçaya ilişkin olarak iki anlamda kullanılır. Bütüne ilişkin olan töz ya da madde ne azalır ne çoğalır; buna karşılık parçaya ilişkin olan <hem çoğalır hem azalır>. Antipatros'un *Töz Üzerine* adlı eserinin ikinci kitabında ve Apollodoros'un *Fizik* adlı eserinde söylediğine göre, madde kütleseldir ve sonludur. Gene Apollodoros'a göre, madde değişime uğrayabilir; çünkü değişmez olsaydı, ondan hiçbir şey oluşmazdı: Buradan maddede bölünmenin sonsuza kadar olduğu öğretisi çıkıyor. (Khrysippos'a göre, bölünme sonsuzdur <sonsuza kadar değildir>; çünkü bölünmenin olduğu yerde sonsuz bir şey yoktur. Ama gene de bölünme kesintisizdir.)

1324. Khrysippos'un *Fizik* adlı eserinin üçüncü kitabında söylediğine göre, iki şeyin karışımı dıştan sararak ya da yan yana gelerek değil, tam olarak gerçekleşir; nitekim, denize dökülen bir damla şarap bir süre yayılarak duracak, ama sonra dağılıp gidecektir.

1325. Stoacılara göre, insanlarla aynı duyguları paylaşan ve insan işlerini gözleyen birtakım daimonlar vardır. Kahramanlar da erdemli insanlardan kalan ruhlardır.

1326. Hava olayları arasında kış, güneşin dünyadan uzaklaşması nedeniyle yer üzerindeki havanın soğumasıdır; ilkbahar güneşin bize

yaklaşması sonucu havanın doğru ısıya kavuşmasıdır.

1327. Yaz, güneşin kuzeye doğru yol alması nedeniyle yer üzerindeki havanın ısınmasıdır; sonbahar da güneşin bizden uzaklaşmasının sonucudur. <Rüzgârlar hava akımıdır; farklı adları>[1297] estikleri yerden gelir. Rüzgârların oluşum nedeni, güneşin bulutlan buharlaştırmasıdır. Gökkuşağı ıslak bulutlardan yansıyan (güneş) ışınlarıdır, ya da Poseidonios'un *Göksel Öge Öğretisi* adlı eserinde söylediğine göre, bir güneş ya da ay kesitinin çiyle ıslanmış, oyuk ve sürekli karşımızda duran bir bulut içinde bir çemberin yayı gibi görünmesidir. Kuyrukluyıldızlar, sakallıyıldızlar ve göktaşları, yoğunlaşan hava esir bölgesine kadar yükseldiğinde oluşan ateşlerdir.

1328. Göktaşı, havada hızla devinen ve bir uzunluk görüntüsü veren yanar bir ateş kütlesidir. Yağmur, topraktan ya da denizden yükselen nem güneşin etkisiyle [ve] buharlaşmadığı zaman, bulutun suya dönüşmesidir; bu soğursa, adı kırağı olur. Dolu, rüzgârın etkisiyle ufalanmış donmuş buluttur; kar da, Poseidonios'un *Fizik Konusu* adlı eserinin sekizinci kitabında söylediğine göre, donmuş bulutun nemidir; şimşeğe gelince, bu da, Zenon'un *Evren Üzerine* adlı eserinde söylediğine göre, birbirine sürtünen ya da rüzgârın etkisiyle parçalanan bulutların tutuşmasıdır; gök gürültüsü de bulutların sürtünmesi ya da parçalanması sonucunda çıkan gürültüdür;

1329. yıldırım, bulutlar birbirine sürtündüğü ya da rüzgârın etkisiyle parçalandığı zaman, büyük bir güçle yere düşen şiddetli bir tutuşmadır. Kimileri de yıldırımı, ateş özlü havanın sıkışarak şiddetle yere inmesi olarak tanımlarlar. Tayfun, şiddetli, rüzgârlı, büyük bir fırtınadır ya da patlamış bir bulutun dumanlı rüzgârıdır; kasırga <da> ateş ve rüzgârın gücüyle çepeçevre yırtılmış buluttur. Poseidonios'un sekizinci kitapta açıkladığı gibi, <rüzgâr> yerin çukurluklarına <girdiği> ya da oraya hapsolduğu zaman, <deprem olur>; bunların kimi dalgalı sarsıntı, kimi yerde çatlaklar açan sarsıntı, kimi yatay, kimi de düşey sarsıntı şeklindedir[1298].

1330. Stoacılara göre, evrenin düzeni şöyledir: Ortada, merkez durumunda bulunan yer vardır, ondan sonra merkezi yerle aynı olan su küresi gelir; yani yer suyun içindedir; sudan sonra da hava küresi vardır. Gökte beş daire vardır: bunlardan birincisi, her zaman görünen kuzey kutup dairesi, İkincisi yaz dönencesi, üçüncüsü gün dönümü dairesi,

dördüncüsü kış dönencesi, beşincisi de göremediğimiz güney kutup dairesidir. Birbirlerine doğru eğilmedikleri için, bu daireler birbirlerine koşuttur, denir; gene de aynı eksen üzerinde çizilirler. Burçlar kuşağı, bu koşut daireleri kestiği için, eğri bir çemberdir. Yer üzerinde de beş bölge vardır:

1331. birincisi, kuzey kutup dairesinin üstünde, soğuk olduğundan insanların oturmadığı kuzey bölgesi; ikincisi, ılıman bölge; üçüncüsü, aşırı sıcak yüzünden insanların oturmadığı sıcak kuşak denen bölge; dördüncüsü, bizimkine karşılık düşen ılıman bölge; beşincisi de, gene soğuk olduğundan insanların oturmadığı güney bölgesi.

1332. Stoacılara göre doğa, yaratıcılık yolunda yürüyen yaratıcı bir ateştir, yani ateşli ve yaratıcı bir soluktur; ruh da algılama yeteneği olan <doğa>dır. Bu, bizimle birlikte oluşmuş bir soluktur; bu nedenle bir kütlesi vardır ve ölümden sonra da varlığını sürdürür; ama gene de bozulur; buna karşılık evrenin ruhu bozulmaz; canlıların ruhu da bu ruhun parçalarıdır.

1333. Kitionlu Zenon, Antipatros *Ruh Üzerine* adlı eserinde ve Poseidonios, ruhu sıcak bir soluk olarak tanımlarlar; nitekim, onun sayesinde soluk alır ve deviniriz. Kleanthes tüm ruhların, Khrysippos da yalnızca bilgelerin ruhlarının evrensel tutuşmaya dek var olduğunu ileri sürer[1299].

1334. Stoacılara göre, ruh sekiz bölümdür: beş duyu, içimizdeki yaratıcı güç, konuşma yetisi ve düşünme yetisi. Işık, görme organı ile nesne arasında koni biçiminde yayıldığı zaman görme eylemi gerçekleşir. *Fizik* adlı eserinin ikinci kitabında Khrysippos ve Apollodoros böyle söylüyor. Havadaki koninin tepesi gözün karşısındadır, tabanı da görülen nesnenin; görülen nesne, sanki bir sopa gibi, buna doğru yayılan hava aracılığı ile bize aktarılır.

1335. Ses çıkaranla işiten arasındaki hava küre biçimde titreştiği, sonra da haznedeki suyun içine atılan taşla dalgalanması gibi dalgalanıp kulağa ulaştığı zaman, işitme gerçekleşir. Düşlerin nedeni, ruhun yönetici bölümünde algılama gücünün gevşemesidir. Onlara göre, tutkuların nedeni de yaşam soluğundaki değişmelerdir.

1336. Stoacılar tohumun, çıktığı şeye benzer olanı yaratabilen şey olduğunu söylerler; insanın nemli bir salgıyla dışarı verdiği kendi

tohumu, anayla babanın orantılı karışımına göre ruhun parçalarıyla karışıktır.

1337. Khrysippos'un *Fizik* adlı eserinin ikinci kitabında söylediğine göre, toprağa düşmüş tohumlardan anlaşıldığı üzere, tohum töze uygun bir soluktur: Bu tohumlar yaşlanınca, yaratıcı güçleri besbelli buharlaştığı için, artık filizlenmezler. Sphairos ve öğrencilerine göre, tohum tüm bedenden kaynaklanır, böylece bedenin tüm parçalarını yaratır. Dişi tohumun kısır olduğunu söylerler; çünkü, Sphairos'a göre, dişi tohum gevşektir, azdır ve suludur. Ruhun en başta gelen bölümü, yönetici bölümüdür: imgelem ve dürtüler burada oluşur, konuşma buradan kaynaklanır; yeri de yürektir.

1338. Eserimde uygun bir oran gözettiğim için, Stoacıların fizik öğretileri bu kadar bence yeterli. Bazı noktalarda bunlardan ayrılan Stoacılar da şunlar:

Ariston

1339. Khioslu Dazlak Ariston’un takma adı Seiren idi. Ona göre erek, erdemle kusur arasındaki şeyleri dikkate almadan, bunlar arasında herhangi bir ayırım yapmadan, tersine hepsine eşit gözüyle bakarak yaşamaktır; çünkü bilge iyi bir oyuncu gibidir: ister Thersites’in ister Agamemnon’un rolünü üstlensin, her ikisini de gereğince canlandırır. Ariston fizik ve mantık alanlarını kaldırır: ilki bizi aştığı için, öteki de bizimle ilgili olmadığı için; bir tek ahlak alanı bizimle ilgilidir.

1340. Diyalektik uslamlamalar örümcek ağına benzer: Bunlar sanatkârca bir şeyi gözler önüne serer gibi görünse de, yararsızdır. Zenon gibi birden fazla erdem kabul etmez, Megara okulu gibi birçok adla anılan bir tek erdem de kabul etmez[{1300}], ama erdemi yaşam biçimiyle ilişki içinde görür. Bu felsefeyle ve Kynosarges’te verdiği derslerle okul kurucusu olarak anılacak kadar etkili oldu. Zaten Miltiades ile Diphilos Aristoncu diye anılıyorlardı. İnandırıcı biriydi ve sanki halk için yaratılmıştı; bu yüzden Timon onun için şöyle der[{1301}]:

“Kurnazlığını Ariston’un soyundan alan biri.”

1341. Magnesialı Diokles’in anlattığına göre, Zenon uzun süreli bir hastalığa yakalandığı sıra Polemon’a yanaşınca, görüşleri değişti. En çok önem verdiği Stoa öğretisi, bilgenin kesin bilgi sahibi olduğu öğretisidir. Persaios buna karşı çıkarak ikiz kardeşlerden birini ona bir emanet vermeye, ötekini de emaneti geri almaya gönderdi; böylece kararsız kalan Ariston’u çürüttü. Arkesilaos ile çatışma içindeydi. Bir gün döl yatağıyla yaratılış hatası bir boğa görünce, “Eyvahlar olsun,” dedi. “Arkesilaos açık delillere karşı bir tutamak bulmuş oldu.”

1342. İnsanın hiçbir şeyi kavrayamadığını söyleyen Akademeiacıya, “Yanında oturanı da mı görmüyorsun?” diye sordu; beriki hayır deyince,

“Seni kim kör etti, kim gözlerinden ışığı aldı?” (dedi)[{1302}].

1343. Ona yakıştırılan kitaplar şunlar:

Felsefeye Teşvik, iki kitap;
Zenon'un Öğretileri Üzerine;
Diyaloglar;
Dersler, altı kitap;

Felsefe Söyleşileri;
Boş Gurur Üzerine Notlar;
Notlar, yirmi beş kitap;
Antlar, üç kitap;
Özdeyişler, on bir kitap;
Hatiplere Karşı;
Aleksinos'un[{1303}] Yanıtlarına Karşı;
Eytişimcilere Karşı, üç kitap;
Kleaıthes'e;
Mektuplar, dört kitap.

1344. Panaitios ile Sosikrates'e göre, bir tek mektuplar önündür[{1304}], ötekiler Peripatosçu Ariston'a aittir[{1305}].

1345. Bir söylentiye göre, dazlak olduğu için başına güneş geçmiş ve öyle ölmüş. Ben de ona aksak iamb vezniyle şöyle takıldım[{1306}]:

"Ne diye bu yaşınla ve dazlak halinle
başının güneşten pişmesine izin verdin?
Gereğinden fazla sıcak ararken,
istemeden soğuk Hades'i buldun işte."

1346. Bir başka Ariston vardı: lulisli[{1307}] Peripatosçu; bir başkası Atinalı müzisyen; dördüncüsü, tragedya ozanı; beşincisi, Halai demosundan hitabet kitapları yazarı; altıncısı da İskenderiyeli Peripatosçu.

Herillos

1347. Kartacalı Herillos[1308] erek olarak bilgiyi koymuştur; yani her şeyi bilimsel yaşama geçirerek ve bilgisizlik yüzünden yanlışa düşmeden yaşamak. Ona göre bilgi, imgelemlerin kavranışında akılla algılanmayan bir zihin tutumudur. Bazen de hiçbir erek olmadığını, tersine tıpkı tuncun Aleksandros'un ya da Sokrates'in heykeline dönüşebilmesi gibi, bunun koşullara ve nesnelere göre değiştiğini söylerdi. Son erekle alt erek arasında ayırım yapıyordu: İkincisi bilge olmayanların amacıdır; öteki ise yalnızca bilgelerin. Erdemle kusur arasında kalan şeyler önemsizdir. Kitapları geniş değildir, ama etkilidir ve Zenon'a karşı tartışmalı parçalar içerir.

1348. Çocukken bir sürü hayranı vardı; Zenon onları uzaklaştırmak için, Herillos'u saçlarını kesmeye zorladı, hayranları da çekip gittiler.

1349. Kitapları şunlar:

1350. Talim Üzerine;

1351. Tutkular Üzerine;

1352. Varsayım Üzerine;

1353. Yasa Koyucu;

1354. Karşı Çıkan;

1355. Öğretmen;

1356. Düzeltmen;

1357. Denetçi;

1358. Hermes;

1359. Medeia;

1360. Söyleşiler;

1361. Ahlak Savları.

Dionysios

1362. Dönek Dionysios[1309], gözlerindeki rahatsızlık durumundan ötürü, ereğin haz olduğunu söyler; çünkü çektiği büyük acıyla, acının önemsiz olduğunu söyleyemiyordu. Herakleia kentinden Theophantos'un oğluydu. Diokles'in söylediğine göre, önce hemşehrisi Herakleides'in öğrencisi oldu, sonra Aleksinos ve Menedemos'un, en son da Zenon'un.

1363. Başlangıçta edebiyata düşkün biri olarak bütün şiir türlerine el attı, sonra Aratos'u[1310] örnek alıp ona benzemeye çalıştı. Zenon'dan ayrılıp Kyrene okuluna yanaştı[1311] ve genelevlere girip çıkmaya, hiç saklamadan başka hazlarla dolu bir yaşam sürmeye başladı. Seksen yaşına kadar yaşadı ve yemek yemeyerek kendini öldürdü.

1364. Ona yakıştırılan kitaplar şunlar:

Tepkisizlik Üzerine, iki kitap;
Talim Üzerine, iki kitap;
Zenginlik, Hoşluk ve Öç Üzerine;
İnsan İlişkileri Üzerine;
Mutluluk Üzerine;
Eski Krallar Üzerine;
Övülecek Şeyler Üzerine;
Barbarların Töreleri Üzerine.

1365. Stoacılar arasında farklı görüşleri olanlar bunlar. Zenon'un ardılı ise Kleanthes'tir: şimdi ondan söz edeceğiz.

Kleanthes

1366. Phanias'ın oğlu Kleanthes Assosluydu. Antisthenes'in *Filozoflar Zinciri* adlı eserinde söylediğine göre[1312], ilk zamanlar yumruk dövüşçüsüydü. Kimilerine göre, dört drakhmeyle Atina'ya geldikten sonra Zenon ile karşılaştı ve büyük bir çabayla felsefeye sarılıp onunla aynı görüşleri benimsedi. Çalışkanlığı dillerdeydi; çok yoksul olduğu için, para karşılığı çalışmak zorundaydı: Geceleri bahçelerde su çekiyor, gündüzleri de mantık yürütme alanında çalışıyordu; bu yüzden ona Phreantles[1313] adı takılmıştı. Söylediklerine göre, bu kadar güçlü kuvvetli biri olarak geçimini nereden kazandığı konusunda hesap vermek üzere mahkemeye de çıkarılmış; ama sonra su çektiği bahçıvanı ve yanında un öğüttüğü fırıncı kadını tanık gösterip aklanmış.

1367. Areopag üyeleri de bunu kabul edip ona on mina verilmesini kararlaştırmışlar, ama Zenon bu parayı almasına engel olmuş. Gene söylendiğine göre, Antigonos da ona üç bin drakhme vermiş. Bir gösteride gençler alayının başını çekerken, bir esinti harmanisini havalandırınca, çıplak kalmış ve tüniksiz olduğu ortaya çıkmış. Antigonos da onun öğrencisiyken, ona neden su çektiğini sormuş; o da, "Yalnız su mu çekiyorum, yani?" demiş, "kazmıyor muyum, sulamıyor muyum ve felsefe uğruna her şeyi yapmıyor muyum?" Nitekim Zenon onu bu yolda çalıştırıyor ve katkı payı[1314] olarak kendisine bir obol getirmesini istiyordu.

1368. Bir gün topladığı bozuk paraları dostlarının önüne getirdi ve şöyle dedi: "Kleanthes istese, bir başka Kleanthes'i besleyebilir, ama geçim olanakları olanlar felsefe çalışmalarına fazla zaman ayırmadıkları halde, başkalarının sırtından geçinmeye bakarlar." Bu yüzden Kleanthes'e ikinci Herakles deniyordu. Çalışkan bir insandı, ama felsefeye pek yeteneği yoktu ve çok ağırkanlıydı. Bu yüzden Timon onun hakkında şöyle der[1315]:

"Kim bu erler arasında dolaşan koç gibi?
Dizelere meraklı, ahmak Assoslu, ürkek havantopu adam?"

1369. Okul arkadaşlarının alaylarına katlanıyor, kendisine eşek demelerine aldırmıyordu ve Zenon'un yükünü bir tek kendisinin kaldırabildiğini söylüyordu.

1370. Bir gün korkaklıkla suçlandığında, “Bu sayede çok yanlış yapmıyorum” dedi. Kendi yaşamını zenginlerin yaşamından üstün görüyor ve şöyle diyordu: “Onlar top oynarken <ben> sert ve verimsiz toprağı kazarak çalışıyorum.” Sık sık kendini de kınardı; bir gün bunu duyan Ariston “Kime çatıyorsun?” diye sorunca, gülerek “Saçı başı ağarmış, ama aklı olmayan bir yaşlıya” dedi. Arkesilaos’un ödevlerini yerine getirmediğini söyleyen birine, “Dur bakalım” dedi, “öyle suçlama! Eğer söyledikleriyle ödevi ortadan kaldırıyorsa, yaptıklarıyla yerine koyuyor.” Arkesilaos “Yaltaklanmaya kanmam” deyince, Kleanthes de ona “Evet” dedi, “söylediklerinin yaptıklarını tutmadığını söyleyerek sana yaltaklanıyorum.”

1371. Biri oğluna ne öğretmesi gerektiğini sorunca, “Elektra’nın sözünü” dedi[1316]:

“Sus, sessiz ol, adımını hafif at!”

1372. Spartalının biri, çalışmak iyidir, deyince, yüzü aydınlandı ve

“Soylu bir kandansın, sevgili çocuk”[1317]

1373. dedi. Hekaton’un Özdeyişler adlı eserinde anlattığına göre, güzel bir delikanlı, “Eğer karnına vuran, karnını dövüyorsa, kalçalarına vuran da kalçasını dövüyor demektir” deyince, “Sen kalça hareketlerini kendine sakla; çünkü birbiriyle ilişkili sözcükler, her zaman birbiriyle ilişkili anlamlar taşımazlar” diye karşılık verdi. Bir gün bir gençle konuşurken, “Anlıyor musun?” diye sordu; beriki evet deyince, “Peki, ben neden senin anladığını anlamıyorum?” diye sordu.

1374. Ozan Sositheos ona tiyatrodayken “Kleanthes’in aptallığı onları sığır gibi güdüyor” deyince[1318], istifini bozmadı; buna hayran kalan dinleyiciler onu alkışladılar ve Sositheos’u dışarı attılar ve Sositheos yaptığı hareketten pişman olunca, “Dionysos ile Herakles ozanlar[1319] tarafından gülünç hale sokulmalarına kızmazlarken, benim rastgele bir aşağılamaya bozulmam saçma olur” diyerek onun özrünü kabul etti. Peripatosçuların, çok güzel ses çıkardığı halde kendi sesini duymayan lirle aynı durumda olduğunu söylüyordu[1320]. Anlattıklarına göre, Zenon’un bir sözünü yineleyerek “Kişinin karakteri yüzünden anlaşılır” demesi üzerine, eğlence düşkünü birtakım gençler karşısına elleri tarla işinden nasırlaşmış ahlakı bozuk birini çıkarıp karakterini açıklamasını istemişler. Kleanthes ne diyeceğini bilememiş, adama gitmesini

söylemiş. Adam uzaklaşırken hapşırınca, “Şimdi yakaladım onu” demiş Kleanthes, “bu adam yumuşak.”

1375. Bir başına oturmuş kendi kendine konuşan bir adama, “Kötü biriyle konuşmuyorsun” dedi. Biri ona yaşlılığını yüzleyince, “Ben de gitmek istiyorum, ama her bakımdan sağlıklı olduğumu, okuyup yazdığımı göz önüne alınca, gene kalmaya karar veriyorum” dedi. Kâğıt alacak kadar parası olmadığı için, Zenon’dan dinlediği dersleri deniz kabuklarına ve sığırların kürek kemiklerine yazarmış, diyorlar. Bu nitelikleriyle sivrildi, Zenon’un daha bir sürü değerli öğrencisi varken, ondan sonra okulun başına Kleanthes geçti. Çok güzel kitaplar bıraktı, şunlar:

Zaman Üzerine;
Zenon'un Doğa Felsefesi Üzerine, iki kitap;
Herakleitos'a Açıklamalar, dört kitap;
Duyum Üzerine;
Demokritos'a Karşı;
Aristarkhos’a Karşı;
Herillos ’a Karşı;
1376. Dürtü Üzerine;
Eskiçağ Bilgisi;
Tarınlar Üzerine;
Devler Üzerine;
Düğün Üzerine;
Ozan Üzerine;
Ödev Üzerine, üç kitap;
İyi Öğüt Üzerine;
Gönül Borcu Üzerine;
Felsefeye Teşvik;
Erdemler Üzerine;
Doğal Yetenek Üzerine;
Gorgippos Üzerine;
Kıskançlık Üzerine;
Aşk Üzerine;
Özgürlük Üzerine;
Aşk Sanatı Üzerine;
Onur Üzerine;

Ün Üzerine;
Devlet Adamı;
Görüşüp Tartışma Üzerine;
Yasalar Üzerine;
Yargılama Üzerine;
Eğitim Üzerine;
Mantık Üzerine, üç kitap;
Erek Üzerine;
Güzellik Üzerine;
Eylemler Üzerine;
Bilgi Üzerine;
Krallık Üzerine;
Dostluk Üzerine;
Şölen Üzerine;
‘Kadınla Erkeğin Erdemi Aynıdır’ Savı Üzerine;
Bilgenin Sofistçe Davranması Üzerine;
Kullanımlar Üzerine;
Söyleşiler, iki kitap;
Haz Üzerine;
Özel Nitelikler Üzerine;
Çözümsüz Sorunlar Üzerine;
Diyalektik Üzerine;
Kullanımlar Üzerine;
Yüklemler Üzerine;

1377. Kitapları bunlar.

1378. Ölümü şöyle oldu: Diş etleri şişmişti; hekimler yemek yemesini yasaklayınca, iki gün yiyeceklerden uzak durdu. İyileşince hekimler onun her zamanki beslenmesine izin verdiler; ama o bunu kabul etmedi ve artık epeyce yol aldığını söyleyip, bundan sonrasında da yemek yemeyerek, kimilerine göre, Zenon gibi [seksen] yaşında öldü, on dokuz yılı Zenon’un öğrencisi olarak geçti. Biz de ona şu dizelerle takıldık[1321]:

“Kleanthes’i beğeniyorum, ama Hades’i daha çok beğeniyorum;
çünkü onu yaşlı görmeye dayanamadı ve ömrü boyunca
bunca zamandır su çekmiş olan bu adamın
bundan böyle ölüler arasında dinlenmesini sağladı.”

Sphairos

1379. Yukarıda söylediğimiz gibi[1322], Zenon’un ölümünden sonra, Bosphoroslu Sphairos[1323] da Kleanthes’in derslerini dinlemiştir. Çalışmalarında yeterince ilerleme gösterdikten sonra, İskenderiye’ye Ptolemaios Philopator’un yanma gitti[1324]. Bir gün “Bilge görüşünü değiştirebilir mi?” üzerine yapılan tartışmada Sphairos bunun olanaksız olduğunu savundu[1325]. Kral da onu çürütmek için, balmumundan nar getirip masaya koymalarını buyurdu. Sphairos yanılınca, kral onun sahte bir görüntüyü onayladığını haykırdı. Sphairos ona ustaca yanıt verdi: “Bunların nar olduğunu değil, nar olmalarının olası olduğunu onayladım; kesin görüntüyle olasılık arasında fark vardır.” Onu Ptolemaios’un kral olduğunu yadsımakla suçlayan Mnesistratos’a, “Ptolemaios bu nitelikleriyle aynı zamanda kraldır” dedi.

1380. Kitapları şunlardır:

Dünya Üzerine, iki kitap;
Öğeler Üzerine;
Tohum <Üzerine>;
Talih Üzerine;
En Küçük Parçalar Üzerine;
Atomlara ve İmgelere karşı;
Duyum Organları Üzerine;
Herakleitos Üzerine Beş Ders;
Ahlak Düzeni Üzerine;
Ödev Üzerine;
Dürtü Üzerine;
Tutkular Üzerine, iki kitap;
Krallık Üzerine;
Sparta Anayasası Üzerine;
Lykurgos ve Sokrates Üzerine, üç kitap;
Yasa Üzerine;
Bilicilik Sanatı Üzerine;
Aşk Üzerine Söyleşiler;
Eretria Filozofları Üzerine;
Benzerler Üzerine;

Tanımlar Üzerine;
Tutum Üzerine;
Çelişkiler Üzerine, üç kitap;
Konuşma Üzerine;
Zenginlik Üzerine;
Ün Üzerine;
Ölüm Üzerine;
Diyalektik Sanatı, iki kitap;
Yüklemler Üzerine;
Çift Anlamlı Terimler Üzerine;
Mektuplar.

Khrysippos

1381. Apollonios'un oğlu Khrysippos, Aleksandros'un[1326] *Filozoflar Zinciri* adlı eserinde söylediğine göre, Soloi ya da Tarsus doğumluydu ve Kleanthes'in öğrencisiydi. Önceleri uzun mesafe koşuculuğu yapıyordu; sonra, Diokles'in ve daha pek çok kişinin anlattığına göre, Zenon'un ya da Kleanthes'in derslerini dinleyip, o daha hayattayken ondan uzaklaştı ve felsefede sıradan biri olmadığını gösterdi; yetenekli bir adamdı ve her alanda kavrayışı o kadar keskindi ki, pek çok noktada Zenon'dan ayrılıyordu, Kleanthes'ten de; ona sık sık sadece öğretileri öğrenmek istediğini, kanıtları ise kendisinin bulacağını söylerdi. Bununla birlikte, ona karşı çıkışları olduğu zaman, sonradan hep pişmanlık duyar, durmadan şu dizeleri anardı[1327]:

"Her bakımdan mutlu bir adamım ben,
Kleanthes konusu dışında: o konuda mutsuzum."

1382. Diyalektikte o kadar ünlü oldu ki, birçok kişi tanrılarda da diyalektik olsa, bu ancak Khrysippos'un diyalektiği olurdu, diye düşünüyordu. Konudan yana hiç sıkıntısı yoktu, ama deyişi o kadar başarılı değildi. Yazılarından da anlaşılacağı üzere, herhangi birine göre çok çalışkandı: Nitekim, eserlerinin sayısı yedi yüz beştir. Aynı öğreti üzerinde sık sık durduğu, karşısına çıkan her konuda yazdığı, düzeltme yaptığı ve çok sayıda tanıklık getirdiği için, eserlerinin sayısı artıyordu; o kadar ki, bir eserinde Euripides'in *Medeia*'sını neredeyse tümüyle alıntılamıştı; bu eserini alan birine ne okuduğu sorulunca, "Khrysippos'un Medeia'sı" diye yanıtladı.

1383. Atinalı Apollodoros[1328] *Öğreti Derlemesi* adlı eserinde Epikuros'un eserlerinin, kendine özgü bir güçle yazıldığı ve alıntılarla dolu olmadığı için, Khrysippos'un eserlerinden binlerce kez daha fazla olduğunu göstermek için, kendi sözcükleriyle şöyle diyor: "Khrysippos'un kitaplarından başkalarının parçaları çıkarılsa, sayfaları bomboş kalır." Apollodoros böyle diyor. Diokles'e göre ise, yanında oturan yaşlı kadın onun günde beş yüz satır yazdığını söylüyormuş[1329]. Hekaton'a göre de, babasından kalan miras krallık hazinesine alındığı için felsefeye girmiş.

1384. Kerameikos’ta neredeyse yanındaki atlı heykelinin altına saklanmış heykelinden de anlaşılacağı gibi, küçücük bedeniyle sıradan biriydi; bu yüzden Karneades ona Krypsippos, yani “Ata saklanmış” derdi[{1330}]. Ariston’un derslerini pek çok insanla birlikte dinlemiyor diye kınanınca, “Eğer kalabalığı izleseydim, felsefe yapmazdım” dedi. Kleanthes’e saldıran ve önüne birtakım safsatalar getiren birine, “Bırak yaşlı adamı, onu daha önemli işlerinden alıkoyma!” dedi, “böyle şeyleri biz gençlerin önüne getir.” Gene biri soru sormak için onu bir kenara çekip güzel güzel konuşurken, kalabalığın yaklaştığını gördüğü için daha ateşli çekişmeye başlayınca, şöyle dedi[{1331}]:

“Vah kardeşim, yüzün allak bullak;
az önce aklın başındaydı, birden delirdin.”

1385. İçki sofralarında, köle kadına “Khrysippos’un bir tek bacakları sarhoş oluyor” dedirtecek kadar bacaklarını sallar, kendisi sakin dururdu. Kendini o kadar beğenirdi ki, biri “Oğlumu kimin yanına vereyim?” diye sorunca, “Benim yanıma” dedi; “çünkü benden daha iyi birinin var olduğunu düşünseydim, ben de onun yanında felsefe yapardım.” Bu nedenle, derler ki, şu dizeyi ona uyarlamışlar[{1332}]:

“Bir tek o akıllı, ötekiler uçuşurlar gölgeler gibi.”

1386. ve:

“Khrysippos olmasaydı, Stoa olmazdı.”

1387. Sonunda, Sotion’un sekizinci kitabında söylediğine göre, Akademeia’da Arkesilaos ile Lakydes’in yanında felsefe çalıştı;

1388. alışkı lehinde ve aleyhinde, ayrıca Akademeiacıların yöntemiyle büyüklük ve çokluk üzerine mantık yürütmesinin nedeni budur.

1389. Hermippos’un anlattığına göre[{1333}], Odeion’da ders verirken öğrencileri tarafından bir kurban törenine çağrılmış; orada tatlı şarabı susuz içtikten sonra, baş dönmesi sonucu beşinci günde, yetmiş üç yaşında bu dünyadan ayrıldı, Apollodoros’un Kronoloji adlı eserinde söylediğine göre[{1334}], <yüz> kırk üçüncü Olimpiyat’ta[{1335}]. Şu epigramı onun için yazdık[{1336}]:

“Şarabı bir solukta içen
Khrysippos’un başı döndü,
ne Stoa’yı, ne yurdunu ne de canını sakındı,
dosdoğru Hades’in evine gitti.”

1390. Başkaları da onun fazla gülmekten öldüğünü anlatırlar. Nitekim, eşeğin biri incirlerini yiyince, yaşlı hizmetçisine, “Eşeğe susuz şarap ver de üstüne içsin” dedikten sonra, kahkahalarla gülerken ölmüş.

1391. Anlaşıldığı kadarıyla, kibirli bir insandı[{1337}]. Bunca eser yazdığı halde, hiçbirini bir krala armağan etmedi. Demetrios’un da *Adaşlar* adlı eserinde söylediği gibi, bir tek yaşlı kadınla yetiniyordu. Ptolemaios Kleanthes’e mektup yazıp ya kendisinin gelmesini ya da birini göndermesini isteyince, Sphairos[{1338}] kalktı gitti, Khrysippos ise oralı olmadı. Buna karşılık, kız kardeşinin oğulları Aristokreon ile Philokrates’i yanma getirtip onları eğitti. Yukarıda adını andığımız Demetrios’un anlattığına göre, Lykeion’da açık havada ders verme cesaretini ilk o göstermiş.

1392. Bir Khrysippos daha vardı, Knidoslu bir hekimdi[{1339}]: Erasistratos ondan çok yararlandığını söyler. Bir başkası, bunun oğlu ve Ptolemaios’un hekimiydi: Uğradığı bir iftira yüzünden onu orada burada süründürdüler ve kırbaçlayarak cezalandırdılar; bir başka Khrysippos Erasistratos’un öğrencisiydi, bir de Georgika adında bir eser yazmış olan Khrysippos vardı.

1393. Filozof Khrysippos’a dönersek, şöyle mantık yürütürdü: “Gizemleri üye olmayanlara açıklayan, dinsizlik eder[{1340}]; hierophant üye olmayanlara <gizemleri> açıklıyor; demek ki hierophant dinsizlik ediyor.” Bir başkası: “Kentte olmayan evde de yoktur; kentte kuyu yok; öyleyse evde de yoktur.” Bir başkası: “Bir kafa var; bu kafa senin değil; <senin olmayan> bir kafa var; öyleyse senin kafan yok.”

1394. Bir başkası: “İnsan Megara’daysa, Atina’da değildir; bir adam Megara’dadır; öyleyse Atina’da bir adam yoktur.” Gene: “Bir şey diyorsan, bu senin ağzından çıkıyor; araba diyorsun, o halde araba senin ağzından çıkıyor.” Ve şu: “Bir şeyi yitirmemişsen, o şeyin sahibisin demektir; boynuzları yitirmedin; öyleyse boynuzların vardır.” Başkaları bunu Eubulides’e[{1341}] yakıştırırlar.

1395. Bir sürü çirkin ve ağza alınmaz şey yazdı diye Khrysippos’a çatanlar vardır. Gerçekten de *Eski Doğa Filozofları Üzerine* adlı eserinde altı yüz dize boyunca Hera ve Zeus ile ilgili öyle yakışıksız şeyler uydurur ki, bunları hiç kimse ağzını kirletmeden anlatamaz.

1396. Nitekim, söylediklerine göre, uydurduğu bu öykü, doğal diye övse bile, son derece yakışıksızdır, tanrılardan çok fahişelere uygundur

ve katalog yazarları tarafından da anılmamıştır; çünkü bu öykü ne Polemon'da, ne Hypsikrates'te ne de Antigonos'ta yer alıyor, tümden onun tarafından uydurulmuştur. *Devlet Üzerine* adlı eserinde insanın annesiyle, kızıyla ve oğluyla cinsel ilişki kurabileceğini kabul eder; *Kendisi İçin Seçilmeyecek Şeyler Üzerine* adlı eserinin de hemen başında gene aynı şeyi söyler. *Adalet Üzerine* adlı eserinin üçüncü kitabında bin satır boyunca ölülerin yenmesini öngörür. *Yaşam ve Geçim Kaynaklan Üzerine* adlı eserinin ikinci kitabında da, şu sözlerle, bilgenin geçimini nasıl sağlaması gerektiğini önceden düşündüğünü ileri sürer:

1397. "Geçimini ne için sağlaması gerekiyor? Eğer yaşamak içinse, yaşamak önemli değildir; haz almak içinse, bu da önemli değildir; erdem içinse, erdem mutluluk için tek başına yeterlidir. Geçim sağlama yolları gülünçtür; örneğin, bir kralın sırtından geçinenler gibi: Çünkü kralın suyuna gitmek gerekecektir. Ve dostlarının sırtından geçinenler: bu durumda dostluk çıkar karşılığı satılık bir şey olacaktır. Bilgelik sayesinde geçinenler: bu kez de bilgelik para karşılığında sunulmuş olacaktır." İşte onda bunlar suçlanıyor. Kitapları son derece ünlü olduğu için, bunların türlerine göre bir listesini buraya almayı uygun buldum[1342]; şunlar:

1398. Mantık alanında

Mantık Savları;
Filozofların Araştırma Konulan;
Metrodoros'a Diyalektik Tanımlar, altı kitap;
Zenon'a, Diyalektikte Kullanılan Terimler Üzerine, bir kitap;

1399. Aristagoras'a Diyalektik Sanatı, bir kitap;

1400. Dioskurides'e, Olası Koşullu Önermeler, dört kitap.

1401. Konularla ilgili mantık alanında

1402. Birinci dizi

Önermeler Üzerine, bir kitap;
Yalın Olmayan Önermeler Üzerine, bir kitap;
Athenades'e, Karmaşık Önerme Üzerine, iki kitap;
Aristagoras'a, Olumsuz Önermeler Üzerine, üç kitap;
Athenodoros'a, Olumlu Önermeler Üzerine, bir kitap;
Thearos'a, Olumsuzluk Yoluyla Dile Getirilmiş Önermeler Üzerine, bir kitap;

Dion’a, Belirsiz Önermeler Üzerine, üç kitap;
Belirsiz Önermelerin Ayırımı Üzerine, dört kitap;
Zamanla ilgili Önermeler Üzerine, iki kitap;
Tamamlanmış Önermeler Üzerine, iki kitap.

1403. İkinci dizi

Gorgippides’e, Doğru Ayrık Önerme Üzerine, bir kitap;
Gorgippides’e, Doğru Koşullu Önerme Üzerine, dört kitap;

1404. Gorgippides’e, Seçme, bir kitap;

Birbirini İzleyen Önermelere Ek, bir kitap;
Gene Gorgippides'e, Üç Terimli Önerme Üzerine, bir kitap;
Kleitos’a, Olasılık Anlatan Önermeler Üzerine, dört kitap;
Philon’un[1343] Anlamlar Konulu Eserine Karşı, bir kitap;
Sahte Önermeler Hangileridir Sorusu Üzerine, bir kitap.

1405. Üçüncü dizi

Buyruklar Üzerine, iki kitap;
Soru Üzerine, iki kitap;
Sorgulama Üzerine, dört kitap;
Soru ve Sorgulama Üzerine özet, bir kitap;
Yanıt Üzerine Özet, bir kitap;
İnceleme <Üzerine>, iki kitap;
Yanıtlama Üzerine, dört kitap.

1406. Dördüncü dizi

Metrodoros’a, Yüklemler Üzerine, on kitap;
Philarkhos’a, Etken ve Edilgen Yüklemler Üzerine, bir kitap;
Apollonides’e, Bağlaçlar Üzerine[1344], bir kitap;
Pasylos’a, Yüklemler Üzerine, dört kitap.

1407. Beşinci dizi

İsmin Beş Hali Üzerine, bir kitap;
Konulara Göre Tanımlanmış İfadeler Üzerine, bir kitap;
Stesagoras’a, İkincil Anlam Üzerine, iki kitap;
Özel Adlar Üzerine, iki kitap.

1408. Deyiş ve bunların oluşturduğu konuşma ile ilgili mantık alanında

1409. Birinci dizi

Tekil ve Çoğul Deyişler Üzerine, altı kitap;
Sosigenes ve Aleksandros’a, Deyişler Üzerine, beş kitap;
Dion’a, Bozuk Deyişler Üzerine, dört kitap;

Sözlere Uygulanmış Toplu Tasım Kanıtları Üzerine, üç kitap;
Gramer Yanlışları Üzerine, bir kitap;
Dionysios'a, Grameri Yanlış Tümceler Üzerine, bir kitap;
Alışılmışa Aykırı Tümceler, bir kitap;
Dionysios'a, Deyiş, bir kitap.

1410. İkinci dizi

Konuşma ve Tümce Öğeleri Üzerine, beş kitap;
Tümcelerin Söz Dizimi Üzerine, dört kitap;

1411. Philippos'a, Tümcelerin Söz Dizimi ve Öğeleri Üzerine, üç kitap;

Nikias'a, Konuşma Öğeleri Üzerine, bir kitap;
İlgi Terimi Üzerine, bir kitap;
Üçüncü dizi Ayırım Kabul Etmeyenlere Karşı, iki kitap;
Apollas'a, Çift Anlamlar Üzerine, dört kitap;
Mecazi Çift Anlamlar Üzerine, bir kitap;
Koşullu Yöntemde Çift Anlam Üzerine, iki kitap;
Panthoides'in[1345] Çift Anlamlar Konulu Eserine Karşı, iki kitap;
Epikrates'e, Çift Anlamlar Özeti, bir kitap;
Çift Anlamlara Giriş İçin Toplanmış Malzemeler, iki kitap.

1412. Tasım ve yöntemleriyle ilgili mantık alanında

1413. Birinci dizi

Dioskurides'e, Uslamlama ve Yöntemleri Elkitabı, beş kitap;

1414. Uslamlama Üzerine, üç kitap;

Stesagoras'a, Yöntemlerin Kuruluşu Üzerine, iki kitap;
Bağlı Önermelerin Karşılaştırılması, bir kitap;
Karşılıklı ve Koşullu Uslamlama Üzerine, bir kitap;
Agathon'a, ya da Sırası Sorunlar Üzerine, bir kitap;
Bir ya da Daha Çok Öncülün Yardımıyla Bir Tasımın Sonuçları Nelerdir, bir kitap;
Aristagoras'a, Sonııç Tümceleri Üzerine, bir kitap;
Aynı Uslamlamayı Birden Fazla Biçimde Düzenleme Üzerine, bir kitap;
Aynı Uslamlamayı Tasım Yoluyla ve Tasımsız Olarak Düzenlemeye Karşı Çıkanlara Yanıt, iki kitap;
Tasımların İrdelenmesine Karşı Çıkanlara Yanıt, üç kitap;

Timostratos'a[1346], Philon'un Bağıntılar Üzerine Adlı Eserine Karşı, bir kitap;
Timokrates'e ve Philomathes'e, Mantık Yazıları Derlemesi: Uslamlama ve Bağıntılar Üzerine Adlı Eserlerine Karşı, bir kitap.

1415. İkinci dizi

Zenon'a, Sonuç Çıkarıcı Uslamlamalar Üzerine, bir kitap;
Zenon'a, Birinci ve Kanıtlanmamış Tasımlar Üzerine, bir kitap;
Tasımların Çözülümü Üzerine, bir kitap;
Pasylos'a, Uzatılmış Tasımlar Üzerine, iki kitap;
Tasım İlkeleri Üzerine, bir kitap;
Zenon'a, Giriş Yöntemleri, üç kitap;
Sahte Taslaklara Bağlı Tasımlar Üzerine, beş kitap;
Kanıtlanmamış Tasımlarda Çözülümlü Tasımsal Uslamlamalar, bir kitap;
Zenon'a ve Philomathes'e, Yöntem Araştırmaları (bu eser düzme görünüyor).

1416. Üçüncü dizi

Athenades'e, Değişken Uslamlamalar Üzerine (düzme);

1417. Orta Yola İlişkin Değişken Uslamlamalar (düzme);

Ameinias'ın Ayırıcı Tasımlarına Karşı, bir kitap.

1418. Dördüncü dizi

Meleagros'a, Varsayımlar Üzerine, üç kitap;
Gene Meleagros'a, Yasalar İçin Koşullu Uslamlamalar, bir kitap;
Giriş İçin Koşullu Uslamlamalar, iki kitap;
Kuramlar Üzerine Koşullu Uslamlamalar, iki kitap;
Hedylos'un Koşullu Uslamlamalarının Çözümü, iki kitap;
Aleksandros'un Koşullu Uslamlamalarının Çözümü, üç kitap (düzme);
Laodamas'a, Açıklamalar Üzerine, bir kitap.

1419. Beşinci dizi

Anstokreon'a, “Yalancı” Safsatasına Giriş, bir kitap;
Giriş İçin ‘Yalancı” Safsataları, bir kitap;
Aristokreon'a, ‘Yalana” Safsatası Üzerine, altı kitap.

1420. Altıncı dizi

Önermelerin Hem Yanlış Hem Doğru Olduğunu İleri Sürenlere Karşı, bir kitap;

1421. Aristokreon’a, “Yalancı” Safsatasını Bölerek Çözümleyenlere Karşı, iki kitap;

Belirtisiz Önermeleri Bölmemek Gerektiğine İlişkin Kanıt, bir kitap;

Pasylos’a, Belirtisiz Önermeler Bölünmemeli Diyenlere Karşı Çıkanlara Yanıt, üç kitap;

Dioskurodes’e, Eskilere Göre Çözümleme, bir kitap;

Aristokreon’a, “Yalancı”nın Çözümlemesi Üzerine, üç kitap;

Aristokreon ve Apollas’a, Hedylos’un Koşullu Önermelerinin Çözümlemesi, bir kitap.

1422. Yedinci dizi

“Yalancı” Safsatasının Öncüllerinin Yanlış Olduğunu Söyleyenlere Karşı, bir kitap;

Aristokreon'a, Yadsıyan Üzerine, iki kitap;

Alıştırma İçin Olumsuz Uslamlamalar, bir kitap;

Stesagoras'a, Küçükten Hareket Eden Uslamlama Üzerine, iki kitap;

Onetor'a, Varsayımlara İlişkin ve Sakin Uslamlamalar Üzerine, iki kitap;

1423. Aristobnlos’a, “Üstü Örtülü” Safsatası Üzerine, iki kitap;

Atheuades’e, “Gizli” Safsatası Üzerine, bir kitap.

1424. Sekizinci dizi

Menekrates’e, “Hiç Kimse” Safsatası Üzerine, sekiz kitap;

Pasylos’a, Belirtili ve Belirtisiz Tümcelerden Çıkan Uslamlamalar Üzerine, iki kitap;

Epikrates’e, “Hiç Kimse” Uslamlaması Üzerine, bir kitap.

1425. Dokuzuncu dizi

Herakleides ve Pollis’e, Safsatalar Üzerine, iki kitap;

Dioskurides’e, Çözümsüz Diyalektik [Uslamlamalarj Üzerine, beş kitap;

Sphairos’a, Arkesilaos’un Yöntemine Karşı, bir kitap.

1426. Onuncu dizi

Metrodoros’a, Alışkıya Suçlama, altı kitap;

Gorgippides’e, Alışkıya Savunma, yedi kitap.

1427. Mantık alanında, yukarıda anılan dört ana bölümün dışında kalan ve bütünlük içinde olmayıp dağınık mantık araştırmalarını kapsayan,

listelenmiş otuz dokuz araştırma vardır. Mantık alanındaki eserleri toplam üç yüz on bir tanedir.

1428. Ahlak alanında, ahlak kavramlarının sınıflandırılması

1429. Birinci dizi

Theoporos’a, <Ahlak> Kuramının Taslağı, bir kitap;
Ahlak Savlan, bir kitap;
Philomathes'e, Ahlak Öğretisine Olası Öncüller, üç kitap;
Metrodoros’a Erdemli İnsan Tanımı, iki kitap;
Metrodoros'a, Erdemsiz İnsan Tanımı, iki kitap;
Metrodoros’a, Orta Yolu Benimsemiş İnsan Tanımı, iki kitap;
Metrodoros'a, Genel Kavramların Tanımı, yedi kitap;
Metrodoros'a, Başka Bilim Dallarına İlişkin Tanımlar, iki kitap.

1430. İkinci dizi

Aristokles’e Benzerlik Üzerine, üç kitap;
Metrodoros'a, Tanımlar Üzerine, yedi kitap.

1431. Üçüncü dizi

Laodamas’a, Tanımlara Haksız Yere Karşı Çıkanlar Üzerine, yedi kitap;

1432. Dıoskurides’e, Tanımları Destekleyecek Olasılıklar, iki kitap;
Gorgippides’e, Çeşitler ve Türler Üzerine, iki kitap;
Bölümlemeler Üzerine, bir kitap;
Dionysios’a, Karşıtlar Üzerine, iki kitap;
Bölümlemeler, Türler, Çeşitler ve Karşıtları Destekleyecek Olasılıklar, bir kitap.

1433. Dördüncü dizi

Diokles’e, Etimoloji Üzerine, yedi kitap;
Diokles’e, Etimoloji Sonmlan, dört kitap;

1434. Beşinci dizi

Zenodotos’a, Atasözleri Üzerine, iki kitap;
Philomathes’e, Şiirler Üzerine, bir kitap;
Ozanları Nasıl Dinlemeli, iki kitap;
Diodoros’a, Eleştirmenlere Karşı, bir kitap.

1435. Ahlak alanında ortak görüşle ve bundan çıkan bilim ve erdemlerle ilgili olarak

1436. Birinci dizi

Timonaks’a, Resimlerin Düzeltilmesine Karşı, bir kitap;

Nesnelerin Her Birini Nasıl Adlandırıyoruz ve Kavramını Oluşturuyoruz, bir kitap;
Laodamas’a, Kavramlar Üzerine, iki kitap;
Pythonaks’a, Varsayım Üzerine, üç kitap;
Bilgenin Kesin Bilgi Sahibi Olamayacağına İlişkin Kanıtlar, bir kitap[1347];
Kavrama, Bilgi ve Bilgisizlik Üzerine, dört kitap[1348];
Akıl Üzerine, iki kitap;
Leptines’e, Aklın Kullanılması Üzerine.
1437. İkinci dizi
Zenon’a, Kanıtlarla Eskilerin Diyalektiğini Kabul Ettiği Üzerine, iki kitap;
1438. Aristokreon’a, Diyalektik Üzerine, dört kitap;
Eytişimlere Karşı Çıkanlar Üzerine, üç kitap;
Dioskurides’e, Hitabet Üzerine, dört kitap.
1439. Üçüncü dizi
Kleoıı’a, Zihin Tutumu Üzerine, üç kitap;
Aristokreona, Beceri ve Beceriksizlik Üzerine, dört kitap;
Diodoros’a, Erdemler Arasındaki Farklılık Üzerine, dört kitap;
Erdemlerin Özellikleri Üzerine, iki kitap;
Pollis’e, Erdemler Üzerine, iki kitap.
Ahlak alanında, iyi ve kötü ile ilgili olarak
1440. Birinci dizi
Aristokreotia, Güzel ve Haz Üzerine, on kitap;
Hazzın Erek Olamayacağına ilişkin Kanıtlar, dört kitap;
Hazzın İyi Olamayacağına ilişkin Kanıtlar, dört kitap;
[Hazzı] Destekleyici Sözler Üzerine, <...>
1441.

NOTLAR

VIII. KİTAP

Pythagoras

1442. Thales ile başlayan İyon felsefesini ve bu felsefenin önemli temsilcilerini tamamladığımıza göre, şimdi Pythagoras ile başlayan İtalya felsefesini ele alabiliriz. Yüzük taşı yapımcısı Mnesarkhos'un oğlu Pythagoras, Hermippos'a göre[{1349}], Samoslu, Aristoksenos'a göre[{1350}] ise, Tyrrhenialı idi; Atinalıların Tyerhenialıları kovup ele geçirdikleri adaların birinden[{1351}] geliyordu. Ama başkaları onun soyunu, Phleius'tan sürgün Kleonymos'un oğlu Euthyphron, onun oğlu Hippasos, onun oğlu Marmakos, onun oğlu Pythagoras şeklinde kurarlar; Marmakos Samos'ta yaşamış, bu yüzden Pythagoras için Samoslu deniyormuş;

1443. buradan Lesbos'a gelip dayısı Zoilos'un sayesinde Pherekydes'in yanına girdi, ve üç gümüş kupa yaptırıp Mısır'a rahiplerin her birine[{1352}] armağan götürdü. Kardeşleri de vardı: büyüğü Eunomos, ortancası Tyerhenos; bir de Zamolksis adında bir kölesi vardı: Herodotos'un söylediğine göre[{1353}], Getalılar ona Kronos diye tapıyorlardı. Yukarıda söylendiği gibi, Syroslu Pherekydes'in öğrencisi oldu; onun ölümünden sonra Samos'a geldi ve Kreophylos'un soyundan, artık yaşlanmış olan Hermodamas'ın öğrencisi oldu. Genç ve bilgiye susamış biri olarak yurdundan ayrıldı, Yunanlı ve barbar tüm gizemlere girdi.

1444. Böylece, Polykrates mektup yazıp onu Amasis'e tanıştırdığı zaman, Mısır'a geldi; Antiphon'un *Erdemde Sivrilenler Üzerine* adlı eserinde söylediğine göre, onların dilini öğrendi, Khaldaialılann ve Magların yanında bulundu. Sonra Girit'te Epimenides ile birlikte İda mağarasına girdi, Mısır'da da tapınaklara girip tanrılar hakkında bütün gizleri öğrendi[{1354}]. Sonra Samos'a geri döndü ve yurdunu Polykrates'in tiranlığının pençesinde bulunca, İtalya'nın Kroton kentine yelken açtı. Orada Italiotlar için yasalar çıkarıp öğrencileriyle birlikte büyük saygı gördü: Sayısı üç yüze varan öğrencileri devleti öyle iyi yönettiler ki, bu yönetim biçimi gerçek aristokrasiydi[{1355}].

1445. Pontoslu Herakleides'e göre[1356], Pythagoras kendisiyle ilgili olarak, eskiden Aithalides olduğunu ve Hermes'in oğlu sayıldığını anlatıyormuş; Hermes ona ölümsüzlük dışında ne isterse seçmesini söylemiş. O da, yaşarken de ölüyken de olup bitenlerin anısına sahip olmayı istemiş. Böylece yaşarken her şeyi anımsıyormuş, öldükten sonra da aynı anıları koruyormuş. Sonra zamanı gelince Euphorbos'un bedenine girmiş ve Menelaos tarafından yaralanmış. Euphorbos da eskiden Aithalides olduğunu ve bu armağanı Hermes'ten aldığını söylüyor, ruhunun nasıl göç ettiğini, kaç bitki ve hayvanın içine girdiğini, ruhunun Hades'te ne çok acı çektiğini ve öteki ruhların nelere katlandıklarını anlatıyordu.

1446. Euphorbos öldükten sonra, ruhu Hermotimos'un bedenine geçmiş; o da öyküyü doğrulamak için, Brankhidai'a geldi ve Apollon'un tapınağına girip Menelaos'un adadığı, artık çürümüş, bir tek fildişi yüzeyi kalmış kalkanı gösterdi: Nitekim onun Troya'dan yelken açtıktan sonra, kalkanını Apollon'a adadığını söylüyordu. Hermotimos öldükten sonra, Deloslu balıkçı Pyrrhos olmuş; ve her şeyi, önce Aithalides, sonra Euphorbos, sonra Hermotimos, sonra da Pyrrhos olduğunu anımsamış. Pyrrhos öldükten sonra, Pythagoras olmuş ve yukarıda anlatılan geçişlerin hepsini anımsamış.

1447. Bazıları Pythagoras'ın bir tane dahi yazılı eser bırakmadığını söylerler[1357], ama bu doğru değildir. Doğa düşünürü Herakleitos[1358] neredeyse avaz avaz bağırarak şöyle diyor:

1448. "Mnesarkhos oğlu Pythagoras araştırma çalışmalarında bütün insanları aşmıştır ve bu yazılarından seçme yaparak, büyük bilgi ve kurnazlığa dayalı kendi bilgeliğini oluşturmuştur." Böyle söylüyor, çünkü Pythagoras *Doğa* adlı eserine şu sözlerle başlıyor: "Soluduğum hava adına, içtiğim su adına, bu eserimle ilgili herhangi bir yergiye katlanmayacağım." Pythagoras üç eser yazmıştır: *Eğitim*, *Devlet* ve *Doğa*.

1449. Ama Pythagoras'ın adı altında gelen eser, Thebai'a kaçmış ve Epameinondas'a hocalık yapmış olan Taraslı Pythagorasçı Lysis'indir. Sarapion'un oğlu Herakleides[1359] *Sotion'un Özeti* adlı eserinde Pythagoras'ın Evren Üzerine adında bir destan yazdığını söyler; ikinci eseri Kutsal *Söz*'dür; başı şöyle:

"Gençler, bu sözlerin hepsine ses çıkarmadan saygı gösterin!"

1450. Üçüncü eseri, *Ruh Üzerine*, dördüncü eseri *Dindarlık Üzerine*; beşincisi, *Koslu Epikhartnos'un Babası Helothales*, altıncısı, *Kroton* ve diğerleri. Aynı kaynak *Gizemler Üzerine* adlı eserin Pythagoras'a kara çalmak için Hippasos tarafından yazıldığını ileri sürer[{1360}]. Krotonlu Aston[{1361}] tarafından yazılmış birçok eser de gene Pythagoras'a yakıştırılmıştır.

1451. Aristoksenos'a göre[{1362}], Pythagoras ahlak alanındaki görüşlerinin çoğunu Delphoi rahibesi Themistokleia'dan almıştır. Khioslu İon[{1363}] *Triagmoi* adlı eserinde onun yazdığı bazı eserlerini Orpheus'a mal ettiğini söylüyor. *Dolandırıcılar* adlı eser de onunmuş; başı şöyle: "Kimsenin karşısında <...> utanmazca davranma!" Sosikrates'in[{1364}] *Filozoflar Zinciri* adlı eserinde anlattığına göre, Leon ona "Phleius tiranı kimdir?" diye sorunca, "Filozof' diye karşılık vermiş. Yaşamı büyük şenliklere benzetiyordu: Kimi bunlara yarışmak için katılır, kimi alışveriş için; ama en iyiler seyirci olarak gelirler; aynı şekilde yaşamda da kimileri ünün kölesi ve kazanç avcısı olarak doğarlar, kimileri de gerçeğin peşinde filozoflar olarak. Bunlar böyle.

1452. Yukarıda anılan üç eserinde Pythagoras'ın görüşleri genel olarak şöyledir: Neyin yararlı olduğunu bilmediğinden, insanın kendisi için dua etmesini yasaklar. Sarhoşluğa tek sözcükle bela der ve içmede de yemede de ölçüyü kaçırmamak gerektiğini söyleyerek her türlü aşırılığı reddeder. Cinsel hazlar konusunda da şöyle der: "Yazın değil, kışın sevişmeli; cinsel hazlar sonbahar ve ilkbaharda daha hafiftir, ama her mevsimde ağırdır ve sağlık için iyi değildir." Ne zaman ilişki kurmalı sorusuna, "Ne zaman kendinden zayıf olmak istersen" diye karşılık vermiş.

1453. İnsan yaşamının bölümlerini şöyle ayırıyordu: "Çocukluk yirmi yıl, delikanlılık yirmi yıl, gençlik yirmi yıl, yaşlılık yirmi yıl. Bu dönemler mevsimlere karşılıktır: çocukluk ilkbahar, delikanlılık yaz, gençlik sonbahar, yaşlılık da kış." Ona göre, delikanlılık buluğ çağı, gençlik de yetişkinlik çağıdır. Timaios'a göre[{1365}], "Dostların malları ortaktır" ve "Dostluk eşitliktir" diyen ilk düşünür odur. Nitekim, öğrencileri de eşyalarını bir tek yere bırakıyorlardı. Öğrencileri sınavdan geçinceye kadar Pythagoras'ı hiç görmeden[{1366}], yalnızca derslerini dinleyerek, beş yıl boyunca seslerini çıkarmazlardı. Ancak bundan sonra onun evine kabul edilir ve onu görmelerine izin verilirdi.

Zeus’un asası selvi ağacından yapıldığı için, bu ağaçtan yapılmış tabut kullanmazlardı: Hermippos[1367] *Pythagoras Üzerine* adlı eserinin ikinci kitabında böyle söylüyor.

1454. Anlatıldığına göre, çok ağırbaşlı ve saygın bir insanmış ve öğrencileri onun Hyperborelilerin yanından gelmiş Apollon olduğunu düşünürlermiş. Bir söylentiye göre de, bir gün soyunup çıplak kaldığında, kalçasının altından olduğu görülmüş; Nessos ırmağım geçerken, ırmağın onu selamladığını anlatan birçok kişi vardı[1368]. Erkeklerin yanında yaşayan kadınların, önce “Bakire”, sonra “Gelin”, sonra da “Ana” şeklinde tanrısal adları[1369] olduğunu söylerdi. Timaios *Tarih*’inin onuncu kitabında böyle diyor[1370]. Antikleides de[1371] *İskender Üzerine* adlı eserinin ikinci kitabında, Moiris geometri öğelerinin başlangıcını bulduktan sonra, Pythagoras’ın bu bilimi gelişiminin son noktasına götürdüğünü söylüyor.

1455. Pythagoras geometrinin özellikle aritmetik yanı üzerine çalışmış[1372], tek tel üzerindeki ses aralıklarını bulmuştur. Hekimliği de göz ardı etmemiştir. Hesap kuramcısı Apollodoros’a göre, bir dik üçgende hipotenüsün karesinin dik kenar karelerinin toplamına eşit olduğunu bulunca, yüzlük kurban kesmiş. Bir de epigram var, şöyle[1373]:

“Pythagoras o parlak buluşunu tamamladı:
Bulduğu şekille ünlenip ünlü bir kurban töreni yaptı.”

1456. Anlattıklarına göre, atletlere et diyeti uygulayan ilk o olmuş ve ilk olarak da Eurymenes’e[1374]: Favorinus *Anılar* adlı eserinin üçüncü kitabında böyle söylüyor[1375]; gene Favorinus’un *Tarih Derlemesi* adlı eserinin sekizinci kitabında söylediğine göre[1376], atletler önce kuru incir, yumuşak peynir ve tahılla diyet yapıyorlarmış.

1457. Kimilerine göre, bu tür beslenmeyi öngören, bu Pythagoras değil, ama gene Pythagoras adında bir çalıştırıcıdır[1377]. Çünkü bizim Pythagoras, bizim gibi, bir ruhu olma ayrıcalığına sahip hayvanları öldürmeyi de, etlerini yemeyi de yasaklamıştır. İleri sürdüğü gerekçe buydu; ama hayvan eti yemeyi yasaklamasının gerçek nedeni ise, insanlara yaşam kolaylığı getirmek ve onları buna alıştırmaktır; bunun sonucunda pişirmeye gerek olmayan yiyecekler yiyip az su içerek besinlerini çok kolay sağlayacaklardır: Beden sağlığı ve zekâ keskinliği de bundan ileri gelir. Şurası kesin ki, bir tek Delos’ta Boynuzlu sunağın

arkasındaki Yaratıcı Apollon sunağına saygı gösteriyordu, çünkü Aristoteles'in *Deloslulann Anayasası* adlı eserinde söylediği gibi[1378], buraya hayvan kurbanlar değil, yalnızca ateş gerektirmeyen tahıl, arpa ve çörek sunuluyordu.

1458. Derler ki, zorunluluğun öngördüğü bir döngüyle, ruhun canlılardan kâh birinin kâh öbürünün içine girdiğini ortaya koyan ilk düşünür oymuş; müzikçi Aristoksenos'un söylediğine göre[1379], Yunanlılara ölçü ve ağırlığı ilk o getirmiş; Parmenides'in söylediğine göre de[1380], Akşam yıldızıyla Sabah yıldızının aynı olduğunu gene ilk o açıklamış. O kadar büyük bir hayranlık kazanmıştı ki, öğrencileri "tanrının çeşitli sesleri" olarak tanımlanıyordu[1381]; öte yandan kendisi de bir eserinde iki yüz yedi yıl sonra Hades'ten insanların arasına döndüğünü söyler. Bu nedenle Leukamalılar, Peuketialılar, Messapialılar ve Romalılar onun yanından ayrılmıyor, konuşmalarını dinlemeye geliyorlardı.

1459. Philolaos'un zamanına kadar Pythagoras'ın görüşleri bilinmiyordu; Platon'un yüz minaya aldırttığı üç ünlü eserini Philolaos tek başına yayımladı. Sayıları altı yüzden aşağı olmayan öğrencileri onun gece derslerine katılıyorlardı; onu görmeye değer bulunanlar[1382] yakınlarına çok talihli olduklarını yazıyorlardı. Metapontionlular onun evine Demeter'in tapınağı, evinin önündeki sundurmaya da Museion derlerdi: Favorinus *Tarih Derlemesi* adlı eserinde böyle söylüyor[1383]. Öteki Pythagorasçılar da, Aristoksenos'un *Eğitim Kuralları* adlı eserinin onuncu kitabında söylediğine göre[1384], herkese her şeyin açıklanmaması gerektiğini söylüyorlarmış;

1460. burada Pythagorasçı Ksenophilon, "İnsan oğlunu en iyi nasıl eğitebilir?" sorusuna, "Onu iyi yönetilen bir kentin yurttaşı yaparak" diye karşılık veriyor. Pythagoras İtalya'da yasa koyucu Zaleukos ve Kharondas gibi daha birçok kişinin erdemli ve saygın olmasını sağlamıştır; çünkü dostluk kurmaya yatkındı, özellikle de ne zaman birinin onun simgeli düsturlarını benimsemiş olduğunu öğrense, hemen onunla ilişki kurar ve dostu olurdu.

1461. Düsturları şunlardı: ateşi bıçakla karıştırma; terazinin üstüne basma, tahıl kilesinin üstüne oturma, yüreğini kemirme, yükü kaldırana yardım et, indirene değil, yaygıların her zaman derli toplu olsun, tanrının resmini yüzüğünde dolaştırma, küle kazanın izini bırakma,

sandalyede meşaleyle temizlik yapma, güneşe karşı işeme, yolun dışında yürüme, sağ elini kolayca uzatma, kendinle aynı çatı altında kırlangıç barındırma, kanca tırnaklı kuş besleme, tırnak ve saç kesiklerinin üstüne işeme ve basma, sivri bıçağı kendinden uzak tut, yurdundan ayrılırken dönüp sınıra bakma.

1462. Bu düsturların anlamları şöyledir: "Ateşi bıçakla karıştırma" demek, "güçlülerin öfkesini ve yüksek gururunu kışkırtma" demektir. "Terazinin üstüne basma", "adaleti ve eşitliği çiğneme" demektir. "Tahıl kilesinin üstüne oturma", "gelecek için de aynı şekilde kaygılan" demektir; çünkü kile insanın günlük azığıdır. "Yüreğini kemirme", "ruhunu sıkıntı ve üzüntülerle tüketme" demektir. "Yurdundan ayrılırken geri dönme" derken, yaşamdan ayrılanlara yaşama tutkuyla yapışmamalarını ve yaşam hazlarına kapılmamayı salık veriyordu. Fazla uzatmamak için, ötekileri de bunlara bakarak çıkarabiliriz.

1463. Her şeyin ötesinde, tekirbalığı ve melanurya yemeyi yasaklıyordu, yürekle bakladan da uzak durulmasını istiyordu; Aristoteles'e göre[1385], ana kucağı ve bazen kırlangıçbalığından da. Kimileri de onun yalnızca bal, bal peteği ya da ekmekle yetindiğini ve gündüz saatlerinde ağzına şarap sürmediğini söylerler; katık olarak[1386] genellikle pişmiş ve çiğ sebze, nadiren deniz ürünü yerdi. Giysileri tertemiz ve bembeyazdı, yaygıları da beyaz yündendi; çünkü keten yaygılar henüz o bölgeye gelmemişti.

1464. Ne içini boşaltırken, ne sevişirken ne de sarhoşken hiç görülmemiştir. Eşek şakası ve avam öyküler gibi gülünçlük ve yalakalıktan kaçınırdı. Öfkelendiğinde ne köle ne özgür hiç kimseyi cezalandırmazdı. Uyarmaya "düzeltme" diyordu. Bilicilik sanatını belirti ve kuş fallarıyla kullanırdı, tütsü ağacı dışında kesinlikle ateşte yakılan kurbanlara başvurmazdı. Sunulan hep cansızdı, ama onun yalnızca horoz, sütten kesilmemiş oğlak ve yavru domuz kurban ettiğini, hiç kuzu sunmadığını söyleyenler vardır. Aristoksenos'a göre[1387], bütün öteki hayvanları yemeye izin veriyor, bir tek çift süren sığırla koçtan uzak durulmasını istiyordu[1388].

1465. Aynı kaynakta[1389], yukarıda söylediğimiz gibi, Pythagoras'ın öğretilerini Delphoi rahibesi Themistokleia'dan aldığı söyleniyor. Hieronymos'un anlattığına göre[1390], Pythagoras Hades'e indiğinde, tanrılar hakkında söylediklerinin cezası olarak, Hesiodos'un ruhunu ses

çıkaran tunç bir sütuna bağlı, Homeros'un ruhunu da, çevresinde yılanlarla ağaca asılı görmüş, kendi karılarıyla birlikte olmak istemeyenlerin de cezalandırıldıklarını görmüş: Kroton halkı tarafından özellikle onurlandırılmasının nedeni buymuş. Kyreneli Aristippos'un *Doğa Düşünürleri Üzerine* adlı eserinde söylediğine göre, gerçeği Pythios kadar doğru dile getirdiği için, Pythagoras adını almıştır.

1466. Anlattıklarına göre, öğrencilerinden eve girerken her seferinde şöyle söylemelerini istiyormuş:

> "Nerede hata yaptım? Ne yaptım? Hangi ödevimi yerine getirmedim?"

1467. Tanrılara kurban kesip götürmeyi yasaklıyordu, bir tek kansız sunağa tapınmaya izin veriyordu. Tanrıların adına yemin etmemeli; çünkü insan kendini sözüne güvenilir kılmaya çalışmalıdır. Zaman yolculuğunda önde olanı saygıdeğer sayıp büyüklere saygı göstermeli: Dünyada nasıl gündoğumu günbatımının önündeyse, yaşamda da başlangıç sonun önündedir, canlılarda da doğum ölümün önündedir.

1468. Daimonlardan önce tanrılara, insanlardan önce kahramanlara, insanlar arasında da önce ana babana saygı göster, insanlarla ilişkilerini dostlarını düşman kılmayacak, tersine düşmanlarını dost kılacak biçimde ayarla. Hiçbir şeyi kendi malın sayma. Yasaya yardımcı ol, yasadışı olanla savaş; insan eliyle ekilmiş bitkiyi ve insanlara zararı dokunmayan hayvanı yok etme, zarar da verme. Durmadan gülmek de surat asmak da utanılacak ve sakınılacak şeylerdir. Fazla etten kaçın, yolculukta bir çabala bir dinlen, belleğini çalıştır, öfkeliyken ne bir şey söyle ne de yap, her türlü biliciliğe saygı göster,

1469. lir eşliğinde şarkı söyle, tanrılara ve iyi insanlara olan gönül borcunu ilahilerle göster. Bakladan uzak dur, çünkü gazlı yapısından ötürü onda yaşam soluğundan bir şeyler vardır; ayrıca bakla yenmese, mide için daha iyi olur. Hatta bu sayede uykudaki görüntüler yumuşak ve dingin olur. Aleksandros *Filozoflar Zinciri* adlı eserinde[{1391}] şunları da *Pythagoras'ın Anıları*'nda bulduğunu söylüyor[{1392}]:

1470. Her şeyin başı birliktir; birlikten sonsuz ikilik çıkar: nedeni olan birliğin altında madde olarak bulunur. Birlikten ve sonsuz ikilikten sayılar çıkar; sayılardan noktalar, bunlardan çizgiler, bunlardan da düzlem şekiller çıkar. Düzlem şekillerden üç boyutlu şekiller, bunlardan da duyumlanır cisimler çıkar: Bunların ateş, su, toprak ve hava olmak

üzere dört öğesi vardır: Bu Öğeler tamamıyla aralarında değişirler ve birbirlerine dönüşürler; bunlardan canlı, akıllı ve küre biçimli evren oluşur, merkezinde kendisi de küre biçimli ve her tarafında insanların yaşadığı yer vardır.

1471. Bir de antipodlar vardır: bizim altımızda olan onların üstünde bulunur. Evrende ışık ve karanlık, sıcak ve soğuk, kuru ve yaş eşit ağırlıklıdır[1393]; bunlardan sıcak üstün gelirse yaz olur, soğuk üstün gelirse kış olur; sıcakla soğuk eşitlenirse, yılın en güzel dönemi olur, yeşeren ilkbahar sağlıklıdır, solan sonbahar ise sağlıksızdır. Gün içinde de yeşerme şafak, solma akşamdır; bu yüzden akşam daha sağlıksızdır. Yerin çevresindeki hava durağan ve sağlıksızdır, içindeki her şey ölümlüdür; en yukarıdaki hava ise her zaman devinim içindedir, temizdir, sağlıklıdır ve içindeki her şey ölümsüzdür, bu yüzden de tanrısaldır[1394].

1472. Güneş, ay ve öteki yıldızlar birer tanrıdır; çünkü bunlarda canlıların yaşam nedeni olan sıcaklık üstün durumdadır. Ay ışığını güneşten alır. İnsan da sıcaktan pay aldığı için, insanlarla tanrılar arasında yakınlık vardır; bu yüzden tanrılar bizimle ilgilenirler. Kader bütünü de parçalarını da yöneten güçtür. Güneş ışınları soğur ve yoğun esîrde yayılır. Havaya soğuk esîr, denize ve ıslaklığa da yoğun esîr derler. Bu ışın derinliklere de dalar ve bu sayede her şeye can verir.

1473. Sıcaklıktan pay alan ne varsa, hepsi canlıdır; bu nedenle bitkiler de canlıdır; ama hepsinin ruhu yoktur. Ruh soğuk esîrden de pay aldığı için, yaşamdan farklıdır; ölümsüzdür, çünkü parçası olan şey de ölümsüzdür. Canlılar birbirlerinden tohumlar sayesinde çoğalırlar, topraktan kendi kendine çıkan hiçbir şey yoktur. Tohum, içinde sıcak buhar barındıran bir beyin damlasıdır; bu damla ana karnına girdiğinde, beyinden ikhor, sıvı ve kan salgılar, bunlardan et, sinir, kemik, kıl ve bedenin tümü oluşur; buhardan da ruh ve duyum oluşur.

1474. (Ana karnındaki) ilk oluşum kırk günde biçim kazanır, bebek uyum oranlarına göre yedi, dokuz ya da en fazla on ayda gelişimini tamamlayıp dünyaya gelir; bebeğin kendinde tüm yaşam ilişkileri vardır; bunlar birbirine bağlı bir dizi oluşturup, her biri belli zamanlarda birbiri ardından gelişerek onu bir arada tutarlar. Genel olarak duyum, özel olarak da görme, aşırı sıcak bir buhardır. Havanın ve suyun içinden bunun sayesinde gördüğümüz söylenir; nitekim, sıcak soğuğa karşı

durur. Çünkü eğer gözlerimizdeki hava soğuk olsaydı, kendisine benzer hava karşısında dağılır giderdi; işte, bazı yerlerde gözlere güneşin kapısı der. İşitme ve öteki duyular için de aynı şeyleri öğretiyordu.

1475. İnsan ruhu, akıl, mantık ve tutku olmak üzere üç bölümlüdür. Akıl ve tutku öteki canlılarda da vardır, ama mantık yalnızca insanda vardır. Ruhun egemenliği yürekten beyne kadardır; ruhun yürekteki bölümü tutkudur, beyindeki bölümleri ise akıl ve mantıktır. Duyular bunlardan dökülen damlalardır. Akıllı bölüm ölümsüzdür, ötekiler ölümlüdür. Ruh kanla beslenir; ruhun gücü rüzgârdır. Ruh da ruhun gücü de gözle görülmez, çünkü esîr de gözle görülmez.

1476. Damarlar, atardamarlar ve sinirler ruhun bağlarıdır; ama ruh güçlenip iç dinginliğini kazandığı zaman, bu bağları söz ve eylemler oluşturur. Ruh yere atılınca, beden gibi havada dolanmaya başlar. Ruhları Hermes yönetir, bu nedenle hem karadan hem denizden ruhları bedenlerinden alıp götürdüğü için ona Pompeus (“eşlikçi”), Pylaios (“kapıcı”) ve Khthonios (“yeraltı”) da denir; temiz ruhlar en yükseğe götürülür, kirli ruhlar ise ne temiz ruhlara yaklaşabilirler ne de birbirlerine; buna karşılık Erinylerce kırılmaz zincirlerle bağlanırlar.

1477. Tüm hava ruhlarla doludur: Bunlar daimon ve kahraman adıyla anılırlar; insanlara düşleri, belirtileri ve hastalıkları gönderenler bunlardır, hem yalnız insanlara değil, davar ve öteki sürü hayvanlarına da. Arındırıcı ve defedici törenler, her türlü bilicilik, belirtiler ve benzerleri bunlara ilişkindir. Pythagoras’a göre, insan yaşamında en önemli şey ruhu iyiye ya da kötüye yönlendirmektir, insanların mutluluğu, ruhların iyi olmasına bağlıdır, ama <ruhları kötüyse> hiçbir zaman huzur bulamazlar ve aynı yolda ilerleyemezler.

1478. Adalet, yeminle bağlanan şeydir, bu nedenle de Zeus yeminin koruyucusudur. Erdem uyumdur, sağlık, her türlü iyilik ve tanrı da öyle; bu yüzden evren de uyum kurallarına göre kuruludur[1395]. Dostluk da uyumlu bir eşitliktir. Tanrılarla kahramanlara eşit saygı gösterilmemelidir, tanrılara her zaman saygılı bir sessizlik içinde, beyaz giysilerle ve temizlenip öyle yönelmeli, kahramanlara da öğleden sonra. Temizlik arınarak, yıkanarak ve şartlanarak sağlanır; temizlik için ayrıca cenazeye, lohusaya ve hiçbir pisliğe bulaşmamalıdır; yenebilir ve kendiliğinden ölmüş hayvanların etinden, kırlangıçbalığı ve melanuryadan, yumurta, yumurtadan çıkan hayvanlardan, bakladan ve

tapınaklarda gizem törenleri yapanlarca yasaklanan öteki şeylerden uzak durulmalıdır.

1479. Aristoteles’in *Pythagorasçilar Üzerine*[1396] adlı eserinde söylediğine göre[1397], hem cinsel organa hem de Hades’in kapısına benzediği için, bakladan uzak durulmasını istiyordu, <...> Çünkü bir tek bu bitki eklemsizdir; yıkıcıdır, evrenin yapısına benzer, oligarşiye ilişkindir: çünkü ad çekmede bakla kullanılır. (Öğrencilerine) yere düşen kırıntıları kaldırmayı yasaklıyordu: hem onları yemekte aşırı gitmemeye alıştırmak için, hem de birinin ölümüne ilişkin olduğu için; Aristophanes de Kahramanlar adlı oyununda yere düşen kırıntıların kahramanlara ait olduğunu söyler[1398]:

“Sofranın altına düşenleri sakın ağzına atma!”

1480. Beyaz horoz yemek yasaktı, çünkü bu, Ay’ın kutsal hayvanıdır ve yalvarıcı görünümündedir (yalvarma iyi şeyler arasındaydı); Ay’ın kutsal hayvanıdır, çünkü zamanı gösterir. Kutsal balıkları yemek de yasaktı; çünkü tanrılarla insanlara aynı yeri vermemek gerek, tıpkı özgür insanlarla köleler için olduğu gibi. (Beyaz iyinin özüne ilişkindir, siyah da kötünün.)

1481. Ekmeği parçalamamalı, çünkü eskiden dostlar, bugün barbarların yaptığı gibi, bir ekmek çevresinde toplanırlardı; onları birleştiren ekmek bölünmemeli de: kimilerine göre ekmek Hades’teki yargıyla ilgili olduğu için; kimilerine göre, insanları savaşta korkak kıldığı için; kimilerine göre de, ekmek evrenin başlangıcı olduğu için.

1482. Üç boyutlu şekillerin en güzeli küre, düzlem şekillerin en güzeli de çemberdir. Azalan her şey yaşlılığa örnektir, buna karşılık büyüme ve gençlik aynı şeydir. Sağlık biçimin korunmasıdır, hastalık da bozulması. Tuzla ilgili olarak, bize doğru olanı anımsatması için sofraya getirilmesi gerektiğini söylüyordu; çünkü tuz içine girdiği her şeyi korur ve dünyanın en saf şeyleri olan su ve denizden oluşmadır.

1483. Aleksandros bunları *Pythagoras'ın Anıtar*'ında bulduğunu söylüyor[1399], buna benzer şeyleri de Aristoteles[1400] bulmuş. Timon *Silloi* adlı eserinde Pythagoras’ı iğnelemekle birlikte, onun saygınlığını göz ardı etmemiştir; şöyle diyor[1401]:

“Pythagoras, saygın konuşmasından emin
insanları avlamak için, büyücü inanışlarına yöneldi.”

1484. Ksenophanes aşağıdaki elegeiasında onun bazen öyle bazen böyle olduğuna tanıklık eder[1402]; başlangıcı şöyle:

1485. “Şimdi gene başka bir konuya gireceğim, yol göstereceğim.”

1486. Onun hakkında söyledikleri de şöyle[1403]:

“Bir gün sopayla dövülen bir eniğin yanından geçerken
ona acımış ve şöyle demiş: Dur, vurma!
Çünkü o sevdiğim bir adamın ruhu,
bağırışını duyunca onu tanıdım.”

1487. Ksenophanes bunları söylüyor. Kratinos[1404] *Pythagorasçı Kadın* adlı oyununda onu alaya alır; *Taraslılar* adlı oyununda da şöyle diyor[1405]:

“Aralarına düşen eğitimsiz birini ele geçirirlerse,
öğretinin gücünü onun üstünde deneyerek,
karşı savlarla, terimlerle, eşitliklerle, dolaylı anlatımlarla,
büyüklüklerle, akıllıca, adamı şaşkına çevirmek
ve altüst etmek bunların âdetidir.”

1488. Mnesimakhos Alkmaion’da[1406]:

“Loksias’a kurban töreni yapıyoruz,
Pythagoras’m yöntemince,
kesinlikle hiçbir canlıyı yemeden.”

1489. Aristophon Pythagorasçı’da[1407]:

“A. Yeraltı dünyasına inip herkesi bir bir görmüş,
ama Pythagorasçılar öteki ölülerden çok ama çok farklıymış:
Çünkü Plüton dindarlıklarından ötürü bir tek bunlarla aynı sofraya oturuyormuş.
B. Kalender bir tanrıdan söz ediyorsun sen,
eğer pislik içinde yüzenlerle bir arada olmaktan
hoşlanıyorsa.”

1490. Gene aynı yerde[1408]:

“Sebze yiyorlar, üstüne su içiyorlar;
ama gençlerin hiçbiri yırtık pırtık bir harmaniyle,
bitli ve pislik içinde yaşamaya razı olamaz.”

1491. Pythagoras’ın ölümü şöyle oldu[1409]. Milon’un evinde dostlarıyla otururken, içeri kabul edilmeye değer bulunmayanlardan biri kıskançlığından tuttu evi yaktı; kimileri de bunu, başlarına tiran olur korkusuyla bizzat Krotonluların yaptığını söyler. Pythagoras tam

kapıdan çıkarken yakalanmış; bakla dolu bir yere gelince, üstüne basıp geç<me>mek için, yürümektense yakalanmayı, konuşmaktansa öldürülmeyi yeğlediğini söyleyerek, orada durmuş; böylece peşindekiler tarafından boğazlanmış[1410]. Öğrencilerinin çoğu, yaklaşık kırk kadarı da böyle öldürülmüş; aralarında Taraslı Arkhippos ile yukarıda andığımız Lysis'in de bulunduğu birkaç tanesi kaçıp kurtulmuş.

1492. Dikaiarkhos'a göre[1411], Pythagoras Musaların Metapontion'daki tapınağına sığınıp kırk günlük bir açlığın ardından ölmüştür. Herakleides de[1412] *Satyros'un Yaşamlarından Özet* adlı eserinde[1413], Pythagoras'ın Pherekydes'i Delos'ta gömdükten sonra ve <...> Krotonlu Kylon'u zengin bir şölende bulunca Metapontion'a çekildiğini ve daha fazla yaşamak istemediği için orada aç kalarak yaşamına son verdiğini anlatır. Hermippos'un anlattığına göre ise[1414], Akragaslılarla Syrakusailılar arasındaki savaş sırasında öğrencileriyle kentten çıkıp Akragaslıların başına geçmiş; ordu bozguna uğrayınca, bir bakla tarlasının çevresini dolanırken Syrakusailılar tarafından öldürülmüş; geri kalanlar, otuz beş kişi kadar, baştakilere karşı bir hareket başlatmak istedikleri için, Taras'ta yakılmışlar.

1493. Hermippos Pythagoras hakkında başka bir şey daha anlatır. İtalya'ya gittiğinde yeraltına bir oda yaptırmış ve annesine olup bitenleri zamanını da belirterek bir tablete yazmasını, sonra da bunları kendisi yukarı çıkıncaya kadar aşağı göndermesini söylemiş. Annesi denileni yapmış. Bir süre sonra zayıflıktan iskelete dönmüş bir halde yukarı çıkmış; meclise gidip Hades'ten geldiğini söylemiş; hatta olan olayları onlara okumuş. Onlar da bu söylenenler karşısında büyük heyecan duyup gözyaşları ve hıçkırıklara boğulmuşlar, Pythagoras'ın tanrısal bir varlık olduğuna inanıp, ondan bir şey öğrensinler diye kadınlarını ona göndermişler: Bunlara Pythagorasçı kadınlar denmiş. Hermippos bunları anlatıyor.

1494. Pythagoras'ın Theano adında bir karısı vardı, Krotonlu Brontinos'un kızıydı. Kimilerine göre de, Brontinos'un karısı ve Pythagoras'ın öğrencisiydi. Lysis'e göre, Damo adında bir de kızı vardı; Lysis Hippasos'a yazdığı mektupta Pythagoras hakkında şöyle diyor: "Birçok insan senin halka açık felsefe yaptığını söylüyor: Pythagoras bunu hiç yapmadı; anılarını kızı Damo'ya teslim ederken, bunları eve girenler dışında kimseye vermemesini tembihledi. Kızı da bu yazılan

büyük para karşılığı satabilecekken, bunu yapmak istemedi; yoksulluğu ve babasının tembihlerini altından değerli görüyordu: İşte kadın bu!"

1495. Telauges adında bir oğulları vardı: Babasının yerine geçti ve kimilerine göre Empedokles'in hocası oldu. Hippobotos'un söylediğine göre, Empedokles ona şöyle dermiş[1415]:

"Telauges, Theano ile Pythagoras'ın ünlü oğlu."

1496. Telauges hiç eser yazmamıştır, ama annesi Theano'nun birkaç eseri var. "Bir kadın kaç günde erkeklerle ilişkisinden temizlenir?" sorusuna, "Kendi kocasıysa hemen, başka bir erkekse hiçbir zaman" diye karşılık vermiş[1416]. Kocasının yanına yaklaşan kadına giysileriyle birlikte utanmayı da çıkarıp atmasını, kalkınca da bunları yeniden giyinmesini salık veriyordu. "Nedir?" sorusunu, "Bana kadın denmesini sağlayan şey" diye yanıtladı.

1497. Sarapion'un oğlu Herakleides'in söylediğine göre[1417], Pythagoras kendi yaş dönemleri tanımına uygun olarak seksen yaşında ölmüştür, ama çoğu insan onun doksan yaşında öldüğünü söyler. Bizim de ona eğlenceli bir epigramımız var, şöyle[1418]:

"Canlılara el uzatmayan bir tek sen değilsin, biz de öyleyiz.
Canlılara kim ilişiyor ki, Pythagoras?
Pişirip, kızartıp tuzlayınca,
işte o zaman canı olmayan şeyleri yiyoruz."

1498. Bir başkası[1419]:

"Pythagoras öyle bir bilgeydi ki, kendisi ete dokunmuyor,
bunun doğru olmadığını söylüyordu,
ama başkalarının yemesine izin veriyordu.
Ne güzel bilgelik!
Kendin yanlış yapma, başkalarını bırak yapsın."

1499. Bir başkası[1420]:

"Eğer Pythagoras'ın fikri nedir bilmek istersen,
Euphorbos'un kalkanının göbeğine bak!
Nitekim o 'Ben daha önce yaşadım' diyor:
İnsan vardım derken artık yoksa, demek varken de,
hiç kimse değildi."

1500. Bir başkası ölüm biçimiyle ilgili[1421]:

"Ah, Pythagoras, ah! Ne diye baklaya bu kadar saygı duydu ki?
Ve kendi öğrencileriyle birlikte öldü.

Bir bakla tarlası vardı: Baklaları çiğnememek için,
üç yol ağzında Akragaslılar tarafından öldürüldü."

1501. Altmışıncı Olimpiyat'ta[1422] sivrildi, topluluğu da dokuz ya da on kuşak sürdü.

1502. Çünkü Aristoksenos'un[1423] da tanıdığı son Pythagorasçılar, Trakya'dan Khalkidikeli Ksenophilos, Phleiuslu Phanton ve Ekhekrates, Diokles ve Polymnastos idi: bunlar da Phleiuslu, ayrıca Taraslı Philolaos ile Eurytos'un öğrencileriydiler[1424].

1503. Aynı çağda ve birbirlerinden çok uzak olmayan dört Pythagoras yaşamıştır: biri Krotonlu, tiranca eğilimleri olan bir adam; öbürü Phleiuslu atlet ya da kimilerine göre çalıştırıcı; üçüncüsü Zakynthoslu; <dördüncüsü> bizimki, felsefenin gizleri bunundur derler ve bunları öğretirmiş; "Hoca dedi" deyişi de gündelik yaşama atasözü olarak ondan gelmiştir.

1504. Bir başka Pythagoras Rhegionlu bir heykeltıraştı[1425], düzün (ritim) ve bakışımı (simetri) onun bulduğu düşünülür; bir başkası Samoslu bir heykeltıraş; bir başkası kötü bir hatip; öbürü hekim, skilla[1426] üzerine bir eser yazmış, bir de Homeros üzerine bir derlemesi var; bir başkası da Dionysios'un anlattığına göre, Dor tarihini yazmış. Eratosthenes'in söylediğine göre[1427] —Favorinus da *Tarih Derlemesi* adlı eserinin sekizinci kitabında böyle söylüyor[1428]— kırk sekizinci Olimpiyatta[1429] uzun saçlı ve erguvan renkli giysiler içinde, teknik yumruk dövüşü yapan ilk kişi o olmuş: Alaya alınıp çocuklar yarışmasından çıkarılınca, büyükler yarışmasına geçmiş ve kazanmış.

1505. Theaitetos'un yazdığı epigram da bunu ortaya koyuyor[1430]:
"Pythagoras diye birini, uzun saçlı,
ünlü yumruk dövüşçüsü, Samoslu bir Pythagoras biliyorsan,
o benim işte: Elealılardan birine benim işimi sorsan,
duyduklarına inanamayacaksın."

1506. Favorinus'a göre[1431], matematik konusunda kullandığı tanımları sonradan yaygın olarak Sokrates ve yanaşmaları, bundan sonra da Aristoteles ve Stoacılar kullanmışlar. Ayrıca, gökyüzüne evren, yeryüzüne de yuvarlak diyen ilk filozof odur[1432]; Theophrastos'a göre[1433] ise, Hesiodos'tur.

1507. Kylon'un ona rakip olduğunu söylerler, tıpkı Antilokhos'un Sokrates'e rakip olduğu gibi[1434]. Atlet Pythagoras şu epigramın da

konusudur[1435]:

“Krates’in oğlu Samoslu Pythagoras daha küçükken çocuklarla birlikte yumruk dövüşü yapmak üzere Olympia’ya geldi.”

1508. Filozof bir de şu mektubu yazmıştır:

“Sen de, azizim, soyunla ve ününle Pythagoras’tan daha üstün olmasaydın, Miletos’tan çıkar giderdin; ama şimdi atalarının adı seni alıkoyuyor, Anaksimenes’e benzeseydim, beni de alıkoyardı. Son derece yararlı olan sizler, eğer kentlerinizi bırakacak olursanız, kentlerde düzen kalmayacak ve Med tehlikesi artacak.

1509. “Sürekli gök olaylarıyla uğraşmak güzel bir şey değil, insanın yurduyla ilgilenmesi daha güzel. Ben de tümden kendi öğretilerimle uğraşıyor değilim, İtaliotların birbirlerine karşı sürdürdükleri savaşlara da katılıyorum.”

1510. Pythagoras’ı ele aldıktan sonra, ünlü Pythagorasçılardan söz etmeliyiz; ondan sonra kimilerinin “kendi başına”[1436] diye tanımladıkları filozoflardan; ardından, daha önce söylediğim gibi[1437], Epikuros’a kadar anılmaya değer filozoflar dizisini ele alacağım. Theano ile Telauges’ten söz ettik; şimdi ilkin Empedokles’i ele almalıyız: Çünkü kimilerine göre Pythagoras’ın öğrencisi olmuştur.

Empedokles

1511. Hippobotos’a göre Empedokles, Empedoklesoğlu Meton’un oğluydu, Akragaslıydı. Aynı şeyi *Tarih*’in on beşinci kitabında Timaios da <söylüyor>[1438] ve ozanın dedesi olan Empedokles’in seçkin bir insan olduğunu <ekliyor>. Hermippos da onunla aynı görüştedir[1439]. Aynı şekilde Herakleides *Hastalıklar Üzerine* adlı eserinde, dedesi yarış atı yetiştirdiğine göre, parlak bir aileden geldiğini belirtir[1440]. Eratosthenes de[1441] *Olimpiyat Birincileri*[1442] adlı eserinde Aristoteles’i tanık göstererek[1443], Meton’un babasının yetmiş birinci Olimpiyat’ta[1444] birinci geldiğini söyler.

1512. Gramerci Apollodoros *Kronoloji* adlı eserinde şöyle diyor[1445]:

“Meton’un oğluydu, Glaukos’un söylediğine göre[1446],
daha yeni kurulmuş[1447] Thurioi’a gitti.”

1513. Daha aşağıda:

“Onun yurdundan kaçıp Syrakusai’a gittiğini
ve onlarla birlikte Atinalılara karşı savaştığını
anlatanlar, bence kesinlikle bilgisiz insanlar;
çünkü ya artık yaşamıyordu ya da çok yaşlanmıştı:
dolayısıyla bu olası görünmüyor.”

1514. Nitekim, Aristoteles[1448] ve dahası Herakleides[1449] onun altmış yaşında öldüğünü söylerler. Yetmiş birinci Olimpiyat’ta yarış atıyla birinci gelen kişi

“onunla aynı adı taşıyan dedesiydi”,

1515. böylece Apollodoros olayla birlikte tarihini de belirtiyor.

1516. Ama Satyros *Yaşamlar* adlı eserinde[1450] Empedokles’in Eksainetos’un oğlu olduğunu, kendisinin de ardında Eksainetos adında bir oğul bıraktığını söyler, Empedokles’in aynı Olimpiyat’ta yarış atıyla birinci geldiğini, oğlunun da güreşte ya da Herakleides’in *Özet* adlı eserinde söylediğine göre[1451], koşuda birinci geldiğini ekler[1452]. Ben de Favorinus’un *Anılar* adlı eserinde[1453] Empedokles’in kutsal gözlemcilere[1454] bal ve undan bir sığır sunduğu ve Kallikratides adında bir kardeşi olduğu bilgisini buldum. Pythagoras’ın oğlu Telauges Philolaos’a yazdığı mektupta Empedokles’in Arkhinomos’un oğlu olduğunu söyler.

1517. Sicilya'nın Akragas kentinden olduğunu kendisi *Arınmalar* adlı eserinin başında söylüyor[1455]:

“Dostlar, siz ki sarı Akragas'ın eteklerinde,
büyük bir kentte, akropolde yaşıyorsunuz.”

1518. Soyuna ilişkin bilgiler bunlar. Timaios dokuzuncu kitabında[1456] onun Pythagoras'ın öğrencisi olduğunu ve onun yazılarını çalmakla suçlanınca, Platon gibi onun da tartışmalara alınmadığını söyler. Pythagoras'ı şu sözlerle anarmış[1457]:

“Onların arasında olağanüstü bilgili bir adam vardı:
Zekânın en büyük servetine sahipti.”

1519. Kimilerine göre, bu sözleri Parmenides için söylüyordu[1458].

1520. Neanthes'in söylediğine göre[1459], Philolaos ile Empedokles'e kadar bütün Pythagorasçılar tartışmalara katılıyorlardı. Ama Empedokles şiirleriyle bunları yayımlayınca, tartışmaları hiçbir ozanla paylaşmama kuralı getirildi. Aynı şeyin Platon'un başına da geldiğini söyler: Nitekim, o da tartışmalardan dışlanmış. Ama Empedokles'in içlerinden kimin öğrencisi olduğunu belirtmiyor; çünkü Hippasos ile Brontinos'un öğrencisi olduğunu söyleyen ve Telauges'e yakıştırılan mektup güvenilir değildir.

1521. Theophrastos'un söylediğine göre[1460], Empedokles Parmenides'e hayranmış ve şiirlerinde ona öykünürmüş; nitekim Parmenides de *Doğa Üzerine* adında bir şiir eseri yayımlamıştır.

1522. Ama Hermippos'a göre[1461], Parmenides'in değil, Ksenophanes'in[1462] hayranıymış, onunla birlikte yaşamış ve şiir yazışına öykünmüş; daha sonra Pythagorasçılara rastlamış. Alkidamas[1463] *Fizik* adlı eserinde Zenon[1464] ile Empedokles'in aynı zaman içinde Parmenides'in öğrencileri olduğunu söyler, ama sonra ayrılmışlar, Zenon kendi adına felsefe yapmaya başlamış, Empedokles ise Anaksagoras[1465] ile Pythagoras'ın öğrencisi olmuş: Birinin yaşayış ve davranışlarındaki ağırlığa özenmiş, öbürünün de doğa araştırmalarına.

1523. Aristoteles *Sofist* adlı eserinde[1466] hitabeti Empedokles'in, diyalektiği de Zenon'un bulduğunu söyler. *Ozanlar Üzerine* adlı eserinde söylediğine göre de[1467], benzetmeleri ve öteki şiir araçlarını ustaca kullandığı için, güçlü bir anlatımı varmış. Kserkses'in geçişi[1468] ve Apollon'a ilahi gibi başka şiirler de yazmış, bunları sonradan kız

kardeşi (ya da Hieronymos'a göre[1469] kızı) yakmış: ilahiyi istemeden, Pers savaşı şiirini ise tamamlanmamış olduğu için bilerek.

1524. Genel bir deyişle, onun tragedyalar[1470] ve siyasal eserler yazdığını söyler; ama Sarapion'un oğlu Herakleides'e göre[1471], bu tragedyalar başkasınındır. Hieronymos onun kırk üç tragedyasına rastladığım söyler[1472], Neanthes ise onun gençliğinde tragedya yazdığını ve bunların yedi tanesine rastladığım belirtir[1473]. Satyros *Yaşamlar* adlı eserinde onun çok iyi bir hekim ve hatip olduğunu söyler[1474]. Hitabette seçkin bir yeri olan ve ardında bir elkitabı bırakmış olan Leontinoilu Gorgias onun öğrencisi olmuş: *Kronoloji* adlı eserinde Apollodoros onun yüz dokuz yıl yaşadığını söyler[1475].

1525. Satyros'un söylediğine göre, Gorgias büyü yaparken Empedokles'in yanında bulunmuş. Zaten Empedokles de şiirlerinde bunu ve daha başka şeyleri ileri sürer; şöyle diyor[1476]:

> "Kötülere karşı ne kadar deva, yaşlılığa ne çare varsa, hepsini öğreneceksin, çünkü bütün bunları bir tek senin için[1477] yapacağım.
> Yorulmaz rüzgârların gücünü durduracaksın, onlar ki toprak üstünde yükselip esintileriyle tarlaları bozarlar; ve gene, eğer istersen, iyilikçi rüzgârları uyandıracaksın;
> insanlar için kapkara yağmurun ardından uygun kuru havayı getireceksin, yaz kuraklığının ardından da ağaçları besleyen ve esirden taşan selleri,
> ve ölünün gücünü Hades'ten geri getireceksin."

1526. Timaios da[1478] on sekizinci kitabında[1479] Empedokles'in birçok yanıyla hayranlık topladığını söyler. Gerçekten de bir gün mevsim rüzgârları ürünlere zarar verecek kadar kuvvetli esmeye başlayınca, eşeklerin derilerini yüzüp tulum yapmalarını istedi ve rüzgârı tutmak için bunları tepelerin üstüne ve dağların doruklarına gerdi; rüzgârın kesilmesi üzerine ona "rüzgâr durduran" adını taktılar. Herakleides[1480] *Hastalıklar Üzerine* adlı eserinde Empedokles'in Pausanias'a baygın düşen bir kadının durumunu açıkladığını anlatır. Aristippos ile Satyros'a göre, Pausanias onun sevgilisiymiş, Empedokles *Doğa Üzerine* adlı eserini ona şöyle adamış[1481]:

1527. "Dinle Pausanias, akıllı Arkhitos'un oğlu!"

1528. Ona bir de epigram yazmıştı[1482]:

“Yurdu Gela yetiştirdi, hekim diye anılan Pausanias’ı,
Asklepiades’in soyundan Arkhitos’un oğlunu:
Ağır hastalıkların pençesinde kıvranan birçok ölümlüyü
o geri çevirdi Persephone’nin derin tapınağından.”

1529. Herakleides baygın düşmüş kadının durumunu anlatırken, onun bedenini otuz gün boyunca soluksuz ve nabızsız tuttuğunu söyler[{1483}]; bu yüzden ona, aşağıdaki dizelerden esinlenerek[{1484}], hem hekim hem bilici demiştir.

1530. “Selam dostlar! Siz ki san Akragas’ın eteklerinde
büyük bir kentte, akropolde yaşıyor, iyi işlerle uğraşıyorsunuz;
ben de sizin aranızda artık ölümlü olarak değil,
şeritlerle, çiçekli çelenklerle taçlanmış
ve elbette herkesin saygısını kazanmış
ölümsüz bir tanrı olarak bulunuyorum;
bunlarla parlak kentlere her gelişimde,
erkekler ve kadınlar bana saygı gösteriyorlar;
binlercesi peşimden geliyor: Kimi kazanca giden
yolun hangisi olduğunu sorar, kiminin biliciliğe
gereksinimi vardır, kimi de çeşitli hastalıkların
pençesinde sağaltıcı bir yanıt bekler.”

1531. Timaios onun sekiz yüz bin kişinin yaşadığı Akragas’ı büyük [başka kopyada ırmak] diye tanımladığını söyler[{1485}]; bu nedenle Empedokles onların lüks yaşamları karşısında, “Akragaslılar yarın ölecekmiş gibi lüks içinde yaşıyorlar, ama evlerini sonsuza kadar yaşayacakmış gibi yapıyorlar” diyormuş[{1486}].

1532. Ozan Kleomenes onun *Arınmalar* adlı şiirini Olympia’da okumuş, diyorlar; Favorinus da *Anılar* adlı eserinde bunu doğruluyor[{1487}]. Aristoteles’in söylediğine göre[{1488}], özgür ruhlu bir insanmış, egemenliğin her türlüsüne yabancıymış, eğer kendisine sunulan krallığı geri çevirdiği doğruysa, Ksanthos onunla ilgili eserinde böyle diyor[{1489}], besbelli ki yalın yaşamayı daha çok sevdiği için.

1533. Aynı şeyleri Timaios da söylemiş, nedenini de Empedokles’in halkçı olmasıyla açıklamıştır[{1490}]. Nitekim, yöneticilerden biri tarafından yemeğe çağrıldığında, yemek ilerlediği halde sofraya içki gelmeyince, öteki konuklar ağzını açmazken, Empedokles sinirlenip içki getirilmesini buyurmuş. Ama ev sahibi, senato görevlisini

beklediklerini söylemiş. Adam gelince, besbelli ev sahibinin ayarlamasıyla sofra başı olmuş ve tiranlık hevesinin ilk işaretlerini vermiş: Çünkü içmelerini buyurmuş, yoksa içkiyi kafalarından aşağı dökeceğini söylemiş. Bunun üzerine Empedokles hiç sesini çıkarmamış; ama ertesi gün gidip hem ev sahibini hem sofra başını mahkemeye vermiş ve ölüm cezasına çarptırmış. İşte Empedokles siyasal yaşama böyle adım atmıştır.

1534. Gene bir gün, bir hekim senatodan babasının heykelini dikmek için yer göstermelerini isteyince, çünkü babasının hekimler arasında seçkin bir yeri vardı, Empedokles senatoya gelip, özellikle eşitlik üzerinde durduğu bir konuşmayla buna engel oldu, ve “Üstüne nasıl bir elegeia yazacağız?” diye sordu; “Yoksa şunu mu?”

“Akros’un oğlu, yüksek hekim Akragaslı Akron
yüksek yurdunun sarp yüksekliğinde yatıyor.”[1491]

1535. Bazıları ikinci dizeyi şöyle verirler:

“En yüksek tepenin yüksek mezarında yatıyor.”

1536. Kimilerine göre de, bu dize Simonides’indir.

1537. Bundan sonra Empedokles Binler Meclisi’ni kurulduktan üç yıl sonra kaldırdı, böylece zenginlerden biri olmakla kalmadı, halk davasını güdenlerden biri olduğunu da gösterdi. Timaios da birinci ve ikinci kitabında -nitekim onu sık sık anar- onun siyasal alanla <şiir alanında> birbirinin tersi tutumlar sergilediğini söyler[1492]: <birinde ölçülü ve mantıklı> görünürken, öbüründe [şiir alanında] kendini beğenmiş ve bencidir; nitekim, şöyle diyor[1493]:

“Selam! Ben sizin aranızda artık ölümlü olarak değil,
ölümsüz bir tanrı olarak bulunuyorum,”

1538. vs. OIympai’da bulunduğu süre içinde bütün dikkatleri üstüne topladı, o kadar ki, dost toplantılarında hiç kimseden Empedokles kadar söz edilmiyordu.

1539. Akragas (ona yaptıklarından) pişman olunca, düşmanlarının çocukları onun dönmesine karşı çıktılar; bu nedenle Peloponnesos’a gitti ve orada öldü. Timon onu da atlamamıştır, ona şu sözlerle takılıyor[1494]:

“İlkeler arasında bağımsız gücü olan ne varsa,
hepsini alıp bunları başka ilkelere bağımlı kıldı.”

1540. Ölümüyle ilgili söylentiler çelişkili. Nitekim, Herakleides[1495] baygın kadının öyküsünü, Empedokles'in ölü kadını canlandırıp gönderdikten sonra nasıl ünlendiğini anlatırken, Peisianaks'ın tarlasının önünde kurban kestiğini söyler. Dostlarından bazıları bu törene çağrılmıştı, aralarında Pausanias da vardı.

1541. Şölenden sonra, ötekiler sofradan kalkıp dinlenmeye çekildiler: Kimi yakındaki tarlada ağaçların altında, kimi canı nerede isterse orada; o ise şölende oturduğu yerde kaldı. Ertesi gün kalktıklarında, bir tek o yoktu. Aradılar, köleleri sorguya çektiler, ama onlar da bilmiyordu; yalnız bir tanesi gece yarısı Empedokles diye bağıran çok yüksek bir ses duyduğunu, kalkıp bakınca gökyüzünde bir ışık ve bir meşale ışıltısı gördüğünü, başka bir şey bilmediğini söyledi; hepsi bu olanlar karşısında şaşırıp kaldılar, Pausanias gelip onu aramaya birilerini gönderdi. Ama sonra, istenen bir şeyin gerçekleştiğini, ona tanrılardan biri gibi kurban kesmek gerektiğini söyleyerek fazla uğraşmamalarını istedi.

1542. Hermippos'un anlattığına göre[1496], hekimlerin umut kestikleri Pantheia adında Akragaslı bir kadını iyileştirince, kurban kesmiş; şölene çağrılanlar yaklaşık seksen kişiymiş[1497]. Hippobotos da onun sofradan kalkıp Etna dağına gittiğini söyler; alev kraterinin başına gelince, tanrılaştığı söylentisini pekiştirmek için, içine atlamış ve gözden kaybolmuş; ama sonradan ayakkabılarından biri kraterden dışarı püskürtülünce —çünkü hep bronz ayakkabı giyerdi— durum anlaşılmış. Bu anlatı Pausanias'ın sözleriyle çelişiyordu[1498].

1543. Ephesoslu Diodoros, Anaksimandros[1499] üzerine yazdığı eserde Empedokles'in tragedya sahnesine özgü ağır davranışlara ve giysilere bürünerek[1500] ona özendiğini söyler. Selinuslular yakınlardaki pis kokulu bir ırmağın veba salgınının pençesine düşünce (hem kendileri ölüp gidiyor, hem kadınlar doğum yaparken ölüyorlardı), Empedokles harcamalarını kendi cebinden karşılayarak o yakınlardaki iki ırmağı oraya getirmeyi düşünmüş; ve ırmakları birleştirip suların tatlanmasını sağlamış. Böylece veba salgım son bulup Selinuslular ırmak kıyısında şenlik yaparken[1501] Empedokles ortaya çıkmış; bunun üzerine yerlerinden fırlayıp bir tanrı gibi önünde eğilmişler ve dua etmişler, işte Empedokles bu kanıyı pekiştirmek için kendini ateşe atmış.

1544. Timaios onun (Sicilya'dan) ayrılıp Peloponnesos'a gittiğini ve bir daha dönmediğini söyleyerek bu anlatıya karşı çıkar[1502]; dolayısıyla nasıl öldüğü de karanlıktır. Dördüncü kitapta ad vererek Herakleides'in anlatısına karşı çıkar; çünkü Peisianaks Syrakusailıydı ve Akragas'ta toprağı yoktu; ayrıca, böyle bir söylenti yayılmış olsaydı, Pausanias dostunun bir heykelini diker, ona tanrı gibi bir heykel ve küçük bir tapmak yapardı: çünkü zengin bir adamdı. "O yakınlarda bulunduğu halde hiç anmadığı kratere nasıl atladı ki?" diyor Timaios.

1545. "Demek ki Peloponnesos'ta ölmüştür. Mezarının bulunmaması da şaşırtıcı değildir; çünkü daha birçok kişinin mezarı bulunmamıştır." Timaios bunları söyledikten sonra şöyle ekliyor: "Ama Herakleides zaten her zaman böyle saçmalıklar anlatan biridir: Aydan bir adam düştüğünü söyleyen de odur."[1503]

1546. Hippobotos'un söylediğine göre, Empedokles'in önce Akragas'ta başı örtülü bir heykeli vardı, sonra Roma senatosu önüne başı açık heykeli kondu: Besbelli ki bunu oraya Romalılar getirmişti; üstü yazılı büstleri bugün de ortalıktadır. Pythagorasçılar üzerine de yazmış olan Kyzikoslu Neanthes[1504], Meton öldükten sonra, tiranlığın usul usul baş gösterdiğini söyler; o zaman Empedokles Akragaslıları kavgayı bırakıp siyasal yaşamda eşitliği gözetmeye ikna etmiş.

1547. Bundan başka, evlenmek için drahoması olmayan kadın yurttaşların çoğuna, zengin olduğu için, drahoma veriyordu; gene aynı nedenle erguvan rengi giysiler giyiyor ve altın bir kemer takıyordu: Favorinus *Anılar*'da böyle söylüyor[1505]; ayrıca ayağında tunç ayakkabıları, başında da defne dalından Delphoi tacı vardı. Saçları çok gürdü; köle çocuklar peşinden gelirdi. Asık suratlıydı ve tavrını hiç bozmazdı. Bu haliyle ortalıkta geziniyor, ona rastlayan yurttaşlar da bu tavrını bir tür krallık işareti olarak değerlendiriyorlardı. Ama sonra bir gün bir şenliğe katılmak üzere arabayla Messene'ye giderken düştü ve kalçasını kırdı; bu yüzden hastalanıp yetmiş yedi yaşında öldü. Mezarı Megara'dadır.

1548. Yaşıyla ilgili olarak Aristoteles farklı bilgi verir[1506]: Nitekim, Empedokles'in öldüğünde altmış yaşında olduğunu söyler; bazıları da yaşını yüz dokuz olarak gösterirler. Olgunluk çağı seksen dördüncü Olimpiyat'a rastlar[1507]. Troizenli Demetrios Sofistlere Karşı adlı kitabında[1508] onun için Homeros'un deyişiyle[1509],

“Yüksek kızılcık ağacına bağladığı
yüksek ilmeğe astı boynunu,
ruhu Hades’e gitti.”

1549. diyor.

1550. Teleauges’in yukarıda anılan[1510] kısa mektubunda da yaşlılıktan ötürü denize düşüp öldüğü anlatılır. Ölümüyle ilgili olarak da bu kadar.

1551. *Pammetros*'ta bizim de onun için yazılmış hiciv türünde şöyle bir epigramımız var[1511]:

1552. “Sen de, Empedokles, bir gün canlı alevle
bedenini arındırıp ölümsüz kraterlerin ateşini içtin;
kendini Etna’nın akıntısına isteyerek attığım söylemeyeceğim,
ama gizlenmek isterken istemeden içine düştün.”

1553. Bir başkası[1512]:

“Evet, bir söylentiye göre, Empedokles arabadan düşüp
sağ kalçasını kırmış da ölmüş;
ama ateş kraterlerine atlayıp yaşamı içtiyse eğer,
Megara’da mezarı nasıl gösteriliyordu o zaman?”

1554. Görüşleri şunlardı: Ateş, su, toprak ve hava olmak üzere dört öge vardır. Sevgi birleştirir, anlaşmazlık ayrıştırır. Şöyle diyor[1513]:

“Parlak Zeus, yaşam kaynağı Hera, Aidoneus
ve ölümlü yaşam kaynağını gözyaşlarıyla ıslatan Nestis;”

1555. burada Zeus’tan ateşi, Hera’dan toprağı, Aidoneus’tan havayı, Nestis’ten de suyu anlıyordu[1514].

1556. “Bunların sürekli değişimi hiç bitmez” diyor[1515], sanki bu düzen sonsuzmuş gibi. Ve ekliyor[1516]:

“Kimi zaman her şey sevgiyle birleşirken, kimi zaman da
anlaşmazlığın doğurduğu nefretle her biri başka yöne gider.”

1557. Ona göre, güneş ateşten yapılmış büyük bir kütledir ve aydan büyüktür; ay diske benzer, gök de kristal gibidir. Ruh, çeşitli hayvan ve bitki görünümlerine girer. Şöyle diyor[1517]:

“Bundan önce oğlan doğdum, kız doğdum,
çalı oldum, kuş oldum, denizden çıkan kızgın[1518] balık oldum.”

1558. *Doğa Üzerine* ve *Arınmalar* adlı eserleri beş bin dizeye ulaşır[1519], Tıp Kitabı da altı yüz dizedir. Tragedyalarından yukarıda söz ettik[1520].

Epikharmos

1559. Koslu Epikharmos Helothales'in oğluydu. O da Pythagoras'ın öğrencisiydi. Eserlerinde kendisinin de söylediği gibi[1521], üç aylıkken Sicilya'dan Megara'ya götürüldü, oradan da Syrakusai'a. Heykelinin üstünde şu yazıt vardır[1522]:

"Eğer büyük güneş parlarken yıldızları gölgede bırakıyorsa,
deniz ırmaklardan daha güçlüyse,
şu Syrakusai yurdunun taçlandırdığı Epikharmos da
bilgelikte o kadar öndedir, diyorum."

1560. Ardında anılar bırakmıştır: Bunlarda doğa, ahlak ve hekimlik konularında görüşlerini açıklıyordu. Anılarının çoğunda uçlama yapmıştır: Eserlerin ona ait olduğu buradan belli olur. Doksan yaşında ölmüştür.

Arkhytas

1561. Taraslı Arkhytas[1523] Mnesagoras'ın oğluydu; Aristoksenos ise[1524] babasının Hestiaios olduğunu söyler. O da Pythagoras'ın öğrencisiydi. Platon'u ortadan kaldırmaya niyetlenen Dionysios'un elinden onu bir mektupla kurtaran odur[1525]. Her alandaki erdeminden ötürü, birçok insan ona hayrandı; ötekiler yasa uyarınca bir yıldan fazla komutanlık yapamazken, o yurttaşlarına yedi kez komutan oldu. Aşağıdaki ilk mektubu onun yazması üzerine, Platon da ona iki mektup yazmıştır[1526]:

1562. "Arkhytas Platon'u esenler!

1563. Senin iletinden öğrendiğimize göre (Lamiskos ile çevresi de böyle anlattılar)[1527], hastalığından kurtulmuş olman çok iyi. Biz Anılar üzerine çalıştık, Leukania'ya gittik ve orada Okellos'un çocuklarını bulduk[1528]. Böylece *Yasa Üzerine*, *Krallık Üzerine*, *Dindarlık Üzerine* ve *Evrenin Oluşumu Üzerine* adlı eserleri bizim elimizde ve sana gönderdik; geri kalanlar bulunamıyor, bulununca sana ulaştırılacak."

1564. Arkhytas'ın mektubu böyle: Platon da ona şöyle yanıt verdi[1529]:

1565. "Platon Arkhytas'ı esenler!

1566. Senin tarafından elimize ulaşan *Anılar*'a son derece memnun olduk, bunların yazarına olabilecek en büyük hayranlığı duyduk ve o eski atalarına denk bir adam olduğunu düşündük. Nitekim bu ataların Myralı oldukları söyleniyor; bunlar, geleneksel öyküde de görüldüğü gibi, Laomedon zamanında göç eden Troyalıların arasında bulunan yiğit insanlardı. Mektubunda sözünü ettiğin benim *Anılar*'ıma gelince, benimkiler daha yeterince kıvamına gelmedi; gene de sana bu haliyle gönderdim. Koruma konusunda her ikimiz de aynı görüşteyiz, yani uyarıya hiç gerek yok. Esen kal!"

1567. Birbirlerine gönderdikleri mektuplar böyle.

1568. Dört Arkhytas vardı: birincisi, bu Arkhytas; İkincisi, Mytieneli müzikçi; üçüncüsü *Çiftçilik Üzerine* adlı eserin yazarı; dördüncüsü de bir epigram ozanı. Bazıları beşinci bir Arkhytas'ın bulunduğunu ve mimar olduğunu söylerler: *Mekanik Üzerine* adlı eserinin başı şöyledir: "Bunları Kartacalı Teukros'tan öğrendim." Müzikçi Arkhytas hakkında

şu öykü anlatılıyor: Sesi duyulmuyor diye eleştirilince, “Benim çalgım benim için yarışır ve çalar” demiş.

1569. Aristoksenos[1530] Pythagorasçı Arkhytas’ın komutanlığında hiç yenilgi tatmadığını söyler; büyük kıskançlık uyandırdığı için, bir kez komutanlıktan çekilmiş, askerler de anında düşmanın eline düşmüşler.

1570. Matematik ilkelerini kullanarak mekaniği ilk kez bir sisteme bağlayan odur ve yarım silindiri kesmek suretiyle, çifte küp olacak şekilde birbiriyle orantılı iki parça elde etmeye çalışırken, mekanik devinimi geometrik şekil içinde ilk kullanan da odur[1531]. Platon’un *Devlet* adlı eserinde söylediğine göre[1532], geometride küpü o bulmuş.

Alkmaion

1571. Alkmaion Krotonluydu; o da Pythagoras’ın derslerini dinlemişti: Özellikle hekimlik konularında yazar, ama “insanlıkla ilgili şeylerin çoğu iki türlüdür” derken olduğu gibi, doğa felsefesiyle de ilgilenmiştir[1533]. Favorinus’un *Tarih Derlemesi* adlı eserinde söylediğine göre[1534], doğa üzerine bir eser yazan ilk düşünür odur; ayın <ve> genel olarak <üstündeki gökcisimlerinin> ölümsüz yapıda olduğunu söylemiştir.

1572. Eserinin başında söylediği gibi, Peirithous’un oğluydu[1535]: “Peirithous’un oğlu Krotonlu Alkmaion şu sözleri Brotinos’a, Leon’a ve Bathyllos’a söyledi: Görünmeyen şeyler konusunda, ölümlü şeyler konusunda tanrıların kesin bilgisi vardır, bizler insan olarak ancak tahminde bulunabiliriz”, vs. Ona göre, ruh ölümsüzdür ve güneş gibi sürekli olarak devinir.

Hippasos

1573. Metapontionlu Hippasos da Pythagoras'ın öğrencisiydi. Onun görüşüne göre, evrendeki değişim zamanı belirlenmiştir; evren sınırlıdır ve sürekli devinim içindedir[1536]. Demetrios'un *Adaşlar* adlı eserinde söylediğine göre, hiçbir yazılı eser bırakmamıştır, iki Hippasos vardı: biri bu, öbürü de beş kitap içinde Spartalıların devlet düzenini anlatmıştır: Kendisi de Spartalıydı[1537].

Philolaos

1574. Krotonlu[1538] Philolaos Pythagoras’ın öğrencisiydi. Platon’un Dion’a yazıp Pythagoras’ın kitaplarını satın almasını istediği kişi odur[1539]. (Dion) tiranlığa heveslendiği sanısıyla öldürüldü[1540]. Bizim de ona bir epigramımız var[1541]:

“Herkese diyorum ki, kuruntulardan kurtulmak gerek:
Çünkü bir şey yapmayıp yapmış görünsen bile, yandın.
Bir gün yurdu Kroton Philolaos’u da böyle ortadan kaldırdı,
çünkü tiran sarayında gözü olduğu sanıldı.”

1575. Onun görüşüne göre, her şey bir zorunluluk sonucu ve uyum içinde olur. Yerin bir çember üzerinde[1542] devindiğini ilk söyleyen odur; kimileri de bunu ilk söyleyenin Syrakusailı Hiketas[1543] olduğunu ileri sürerler.

1576. Bir tek kitap yazmıştır. Hermippos’a göre[1544], bir yazar, filozof Platon’un Sicilya’ya Dionysios’un yanına geldiğinde, Philolaos’un akrabalarından kırk gümüş İskenderiye minasına bu kitabı aldığını ve *Timaios* adlı eserini buna dayanarak yazdığını söylüyormuş. Bazıları da Platon’un bu kitabı Dionysios’tan Philolaos’un öğrencilerinden bir delikanlının hapisten çıkmasını sağladığı için aldığını söylerler.

1577. Demetrios’un *Adaşlar* adlı eserinde söylediğine göre, Pythagoras’ın <kitaplarını> *Doğa Üzerine* <başlığı altında> ilk o yayımlamış; başı şöyle: “Evrende doğa sonsuz ve sınırlayıcı unsurlardan uyum içinde düzenlenmiştir, hem tüm evren hem de evrendeki her şey.”

Eudoksos

1578. Aiskhines'in oğlu Knidoslu Eudoksos[1545] yıldızbilimci, geometri uzmanı, hekim ve yasa koyucu idi. Kallimakhos'un *Tablolar* adlı eserinde söylediğine göre[1546], geometriyi Arkhytas'tan, hekimliği de Sicilyalı Philistion'dan[1547] öğrenmiş. Sotion da *Filozoflar Zinciri* adlı eserinde onun Platon'u da dinlediğini söyler. Nitekim, yirmi üç yaşlarında darlık içindeyken, Sokratesçilerin ününü duyup, gereksinimlerini karşılayan, kimilerine göre, aynı zamanda sevgilisi olan hekim Theomedon ile birlikte Atina'ya yelken açmış; Pire'de karaya çıkıp her gün Atina'ya gidiyor, orada Sofistleri dinledikten sonra geri dönüyormuş.

1579. Atina'da iki ay kaldıktan sonra yurduna dönmüş ve dostlarının parasal desteğiyle Agesilaos'un Nektanabis'e yazdığı tanıtma mektuplarını da yanına alarak, hekim Khrysippos ile birlikte Mısır'a yelken açmış. Nektanabis de onu rahiplerle tanıştırmış. Burada bir yıl dört ay kalmış, sakalını ve saçlarım kesip *Oktaeteris* adlı eserini yazmış[1548]: Böyle anlatıyorlar. Buradan Kyzikos ve Propontis'e gidip ders vermiş; sonra da Mausolos'un yanma gitmiş. Son olarak çevresinde bir sürü öğrenciyle Atina'ya dönmüş: kimilerine göre, başlangıçta ona değer vermeyen Platon'un canını sıkmak için[1549].

1580. Platon'un verdiği bir şölende konuk sayısı fazla olunca, yarım daire biçiminde oturma düzenini o getirmiş: Öyle anlatıyorlar. Aristoteles'in oğlu Nikomakhos'un dediğine göre[1550], hazzı "iyi" olarak tanımlıyormuş. Onunla ilgili olarak alınan meclis kararının gösterdiği gibi, yurdunda büyük saygıyla karşılanmıştır. Hermippos'un *Yedi Bilgeler Üzerine* adlı eserinin dördüncü kitabında söylediğine göre[1551], kendi yurttaşlarına yasa koyduğu için, ayrıca yıldızbilim, geometri ve başka önemli konularda eser verdiği için, Yunanlılar arasında adı almış yürümüştür.

1581. Aktis, Delphis ve Philtis adlarında üç kızı vardı.

1582. Eratosthenes[1552] Baton'a[1553] yazdığı kitaplarında onun Kynik diyaloglar[1554] yazdığını söyler; başkalarına göre ise, bu diyalogları Mısırlılar kendi dillerinde yazmış, o da bunları çevirip Yunanistan'da yayımlamıştır[1555]. Erineos'un oğlu Knidoslu Khrysippos tanrıbilim,

evrenbilim ve meteoroloji konularında, Sicilyalı Philistion da hekimlik konusunda onun öğrencisiydi.

1583. Eudoksos arkasında harika yazılar bırakmıştır. Aristagoras onun oğluydu, onun oğlu da Khrysippos, Aethlios'un öğrencisiydi: göz tedavisiyle ilgili eser onundur, çünkü doğa üzerine incelemeler onun ilgi alanına giriyordu.

1584. Üç Eudoksos vardı: biri bu Eudoksos; öbürü Rodoslu tarih yazarı[1556]; üçüncüsü de Sicilyalı, Agathokles'in oğlu, komedya ozanı: Apollodoros'un *Kronoloji* adlı eserinde söylediğine göre[1557], üç kez Kent Dionysia'sında, beş kez de Lenaia şenliklerinde birincilik kazanmıştır. Bir başka Eudoksos daha var: Knidoslu bir hekimmiş; Eudoksos *Dünya Turu* adlı eserinde[1558] ondan söz eder: Eklemlerin (aynı şekilde duyuların da) her türlü beden eğitimiyle sürekli olarak hareket ettirilmesini söyler dururmuş.

1585. Gene Apollodoros'a göre[1559], Knidoslu Eudoksos'un olgunluk çağı yüz üçüncü Olimpiyat'a rastlıyordu[1560]; eğri çizgilerin Özelliklerini de o bulmuş. Elli üç yaşında ölmüştür. Heliopolisli Khonuphis ile Mısır'dayken, Apis onun harmanisini yalamış. Bunun üzerine rahipler onun ünlü, ama kısa ömürlü olacağını söylemişler: Favorinus Antlar'ında böyle anlatıyor[1561].

1586. Bizim de ona şöyle bir epigramımız var[1562]:

"Söylentiye göre, Eudoksos Mamphis'te güzel boynuzlu
boğadan öğrenmiş kendi yazgısını.
Aslında boğa bir şey söylemedi: Boğa nasıl konuşsun ki?
Doğa, Apis buzağısına konuşan bir ağız vermemiştir.
Ama onun yanında dururken giysisini yaladı:
Açıkça 'yakında öleceksin' demek istiyordu.
Böylece Pleiadları elli üç kez gördükten sonra,
hemen ölüm günü geldi."

1587. Kazandığı parlak ünden ötürü, ona Eudoksos yerine Endoksos diyorlardı. Ünlü Pythagorasçıları ele aldıktan sonra, şimdi artık "kendi başına" denen filozoflara geçelim. İlk sırada Herakleitos'tan söz etmeliyiz.

1588.

NOTLAR

IX. KİTAP

Herakleitos

1589. Ephesoslu Herakleitos, Bloson'un ya da, kimilerine göre, Herakon'un oğluydu. Altmış dokuzuncu Olimpiyat'ta[1563] sivrildi. Yazılarından da anlaşılacağı üzere, hiç kimsenin olmadığı kadar kibirli ve kendini beğenmiş bir insandı; şöyle diyor: "Çok bilgi insanı akıllı yapmaz; öyle olsa, Hesiodos'u, Pythagoras'ı, Ksenophanes'i ve Hekataios'u akıllı yapardı."[1564] Çünkü "bilgelik tektir, bilgelik tüm dünyayı her yerde yöneten düşünceyi bilmektir."[1565] Homeros'un yarışmalardan atılmayı ve sopalanmayı hak ettiğini söyler dururdu, Arkhilokhos'un da öyle[1566].

1590. Şöyle derdi: "Yangını söndürmektense, küstahlığı söndürüp yok etmek gerekir"[1567]; "Halk, surları için olduğu kadar yasaları için de savaşmalıdır."[1568] Arkadaşı Hermodoros'u[1569] sürgüne yolladıkları için Ephesoslulara da çatıyordu; şöyle diyor: "Bütün yetişkin Ephesoslular kendilerini asıp kenti çocuklara bıraksalar iyi olur; çünkü onlar 'Hiç kimse bizden çok değerli olmamalı; böyle biri varsa, gitsin, başka yerde başkalarının arasında yaşasın!' diyerek, aralarındaki en değerli adamı, Hermodoros'u sürgüne yolladılar."[1570] Yurttaşları ondan kendileri için yasa çıkarmasını isteyince, kent çoktandır kötü bir rejimin egemenliğinde olduğu için, bu isteği geri çevirdi.

1591. Artemis tapınağına çekilip çocuklarla aşık kemiği oynuyor, çevresinde toplanan Ephesoslulara da "Ne bakıyorsunuz, lanet olasıcalar?" diyordu; "Böylesi aranıza katılıp politika yapmaktan daha iyi değil mi?"

1592. Sonunda insan düşmanı oldu çıktı, toplum yaşamından ayrılıp dağlarda ot ve yeşillik yiyerek yaşamaya başladı. Ama sonra bedeni bu yüzden su toplamaya başlayınca, kente döndü ve hekimlere bilmece sorar gibi sürekli yağmurlardan sonra kuraklık yaratıp yaratamayacaklarını sordu; onlar ne demek istediğini anlamayınca, kendini sığır ambarına kapatıp tezeklerin sıcaklığı ile içindeki suyu buharlaştırmayı umdu. Ama bu şekilde hiçbir şey elde edemeyince, altmış yaşında öldü[1571].

1593. Bizim de ona şöyle bir epigramımız var[1572]:

“Herakleitos’un böyle mutsuz bir yaşamı sonuna kadar
sürükleyip sonra da ölmesine hep şaşmışımdır:
çünkü kötü bir hastalık onun bedenini suyla doldurup
gözlerindeki ışığı söndürdü ve karanlığa attı.”

1594. Hermippos’un anlattığına göre[1573], hekimlere içindeki suyun barsaklarını boşaltmak suretiyle dışarı atılıp atılamayacağını sormuş; hekimler de bunun olmayacağını söyleyince, güneşin altına yatıp kölelerinden üzerine tezek sıvamalarını istemiş; böylece her tarafı gerilip ertesi gün ölmüş ve agoraya gömülmüş. Kyzikoslu Neanthes’e göre ise[1574], üstüne yapışan tezeklerden kurtulamayınca öylece kalmış ve bu değişiklikten ötürü tanınmaz hale gelip köpeklere yem olmuş.

1595. Çocukluğundan beri olağanüstü bir insandı; gençliğinde hiçbir şey bilmediğini ileri sürerdi; hiç kimsenin öğrencisi olmadı, kendini incelediğini[1575] ve her şeyi kendi kendine öğrendiğini söylüyordu. Sotion’a göre, Ksenophanes’in öğrencisi olduğunu söyleyenler varmış; Ariston’da *Herakleitos Üzerine* adlı eserinde onun su toplama hastalığından iyileştiğini, başka bir hastalıktan öldüğünü söyler[1576]. Hippobotos da böyle söylüyor.

1596. Onun adı altında gelen kitabın temel konusu doğa üzerinedir; üç bölümdür: birinci evren üzerine, ötekiler politika ve tanrıbilim üzerine[1577].

1597. Eserine <ancak> uzmanlar yaklaşabilsin ve halkın kolayca küçümseyeceği bir şey olmasın diye, kimilerine göre, özellikle anlaşılmaz yazarak Artemis tapınağına adadı. Timon da onu şu sözlerle çiziyor[1578]:

“Kalktı ayağa tiz sesli, ayaktakımına söven,
anlaşılmaz Herakleitos.”

1598. Theophrastos onun yarım ve çelişkili yazmasını karamsarlığına bağlar[1579]. Antisthenes de *Filozoflar Zinciri* adlı eserinde[1580], kardeşi için krallık üzerindeki haklarından vazgeçmesini[1581] onun ruh yüceliğinin işareti olarak anar. Eseri o kadar ünlü oldu ki, Herakleitosçular denen ardılları ondan kaynaklandı.

1599. Öğretisinin genel çizgileri şöyledir: Her şey ateşten oluşmuştur ve gene onda çözülür; her şey yazgıya göre olur ve varlıklar karşıt akımların sayesinde uyum içinde bulunur; her şey ruh ve daimonlarla

doludur. Evrende ortaya çıkan bütün olaylar hakkında bilgi vermiş, güneşin göründüğü büyüklükte olduğunu söylemiştir. Bir sözü de şu: "Her yolda izini sürsen bile, ruhun sınırlarını bulamazsın: o kadar derin nedenleri vardır."[1582] Kendini beğenmişliği kutsal hastalık (sara) diye tanımlıyor, gözün gördüğüne inanmamak gerektiğini söylüyordu[1583]. Bazen o kadar parlak ve açık yazar ki, en kalın kafalı insan bile onu kolayca anlar ve ruhunun yükseldiğini hisseder; kısa deyişi ve ağır serimi eşsizdir.

1600. Öğretisinin bazı özel noktaları şöyle: Ateş bir öğedir, her şey seyrelme ve sıkışma yoluyla ateşin değişiminden oluşur[1584]. Ama buna anlaşılır bir açıklama getirmiyor. Her şey karşıtların çatışmasıyla oluşur ve evrendeki her şey ırmak gibi akar, evren sonludur ve dünya tektir: Sonsuz yaşam boyunca dönüşümlü olarak ve belirli aralıklarla ateşten doğar ve gene ateşte yanar, ve bu, yazgıya göre olur. Karşıtlar arasında oluşuma götürene savaş ve kavga denir, yanmaya götürene de uyum ve barış[1585]; değişim yukarı çıkan ve aşağı inen bir yoldur, dünya da buna göre varolur.

1601. Ateş sıkışarak ıslaklık oluşturur, bu da bir araya toplanıp su olur, su da katılaşıp toprağa dönüşür: Bu, aşağı inen yoldur. Ardından toprak gene erir ve suyu oluşturur, sudan da öteki şeyler çıkar; o, neredeyse her şeyi denizdeki buharlaşmaya çevirin Bu da, yukarı çıkan yoldur. Buharlaşma topraktan ve denizden olur; denizdeki buharlaşma parlak ve durudur, topraktaki ise karanlık. Ateş, parlak buharlaşmadan gelişir, ıslaklık da ötekilerden. Ama dıştan saran unsurun ne olduğunu açıklamıyor; bununla birlikte, içinde oyuk tarafı bize dönük kubbeler bulunduğunu söylüyor; parlak buharlaşmalar bu kubbelerin içinde toplanıp alevleri oluştururlar: Bunlar yıldızlardır.

1602. Güneşin alevi, en parlak ve en sıcak olanıdır. Çünkü öteki yıldızlar yerden daha uzaktır, bu nedenle de ışıkları ve ısıları daha zayıftır; yere daha yakın olan ayın dolaştığı yer temiz değildir. Buna karşılık güneşin devindiği yer duru ve saftır, ve güneş bizden oranlı bir uzaklıktadır; bu nedenle daha çok aydınlatır ve ısıtır. Kubbeler yukarı dönük olduğunda güneş tutulması olur; ayın evreleri kubbenin kendi içinde azar azar dönmesiyle gerçekleşir. Gündüz ve gece, aylar, mevsimler, yıllar, yağmurlar, rüzgârlar ve benzerleri farklı buharlaşmaların sonucudur.

1603. Nitekim, parlak buharlaşma güneş çemberi içinde tutuşunca, gündüzü oluşturur, bunun tersi üstün geldiği zaman da gece olur; parlak buharlaşmadan kaynaklanan ısı, yazı oluşturur, karanlık buharlaşmadan çıkan ıslaklık da fazlalaşınca, kış olur. Öteki olayların nedenleri de bunlara uygun olarak açıklanır. Yerle ve kubbelerle ilgili olarak, bunların nasıl olduğunu açıklamıyor. Öğretileri bunlar[{1586}]. Ariston'un[{1587}] Sokrates üzerine anlattıklarından, ve Euripides'in ona getirdiği Herakleitos'un eseri üzerine söylediklerinden "Sokrates" bölümünde[{1588}] söz ettik.

1604. Gramerci Seleukos'un söylediğine göre, Kroton diye biri *Dalgıç* adlı eserinde Herakleitos'un kitabını Yunanistan'a ilk olarak Krates adında birinin getirdiğini anlatıyormuş; ve eserin içinde boğulmamak için Deloslu bir yüzücüye gerek varmış. Esere kimileri *Musalar*[{1589}] adını verir, kimileri *Doğa Üzerine* adını; Diodotos ise,

"Yaşam kuralı için şaşmaz bir yönetim"[{1590}]

1605. diyor; başkaları da "Davranış Kuralı" ve "Herkesin yaratılışındaki tek düzen"[{1591}] der. Neden sustuğu sorulunca, "Siz konuşasınız diye" demiş. Dareios da onu yanına istedi ve ona şöyle yazdı[{1592}]:

1606. "Hystaspes'in oğlu kral Dareios, Ephesoslu bilge insan Herakleitos'u selamlar!

1607. *Doğa Üzerine* adında, anlaşılması ve açıklaması zor bir eser çıkarmışsın. Bazı yerleri senin sözlerine uygun olarak yorumlanırsa, evren ve evrende tanrısal devinime bağlı olarak ortaya çıkan olaylar konusunda kuramsal bir güce sahip görünüyor; ama birçok yeri kuşkulu kalıyor, öyle ki edebiyattan çok iyi anlayanlar bile yazdığın esere doğru bir açıklama getiremiyorlar. Böylece Hystaspes'in oğlu kral Dareios senin derslerine ve Yunan kültürüne katılmak istiyor.

1608. "Dolayısıyla, en kısa sürede sarayıma beni görmeye gelmelisin. Çünkü Yunanlılar çoğunlukla bilge insanlara önem vermedikleri için, onların ciddi olarak dinlensin ve öğrenilsin diye ortaya koydukları görüşleri göz ardı ederler. Ama benim yanımda sana her türlü ayrıcalık tanınıyor: her gün soylu ve ciddi bir söyleşi, senin öğütlerine uygun onurlu bir yaşam."

1609. "Ephesoslu Herakleitos, Hystaspes'in oğlu kral Dareios'u selamlar!

1610. Yeryüzünde yaşayan bütün insanlar gerçeklerden ve doğruluktan uzak duruyor, tehlikeli aptallıklarından ötürü kendilerini açgözlülüklerini doyurmaya ve ünlü olmaya adıyorlar. Ben bütün kötülükleri unutan, kıskançlıkla elele geçen her türlü hırstan ve kendini beğenmişlikten kaçan bir insan olarak, kendi anlayışıma göre azla yetinen bir insan olarak, Pers ülkesine gelemem."

1611. Bir kral karşısında da işte böyle bir insandı.

1612. Demetrios'un *Adaşlar* adlı eserinde söylediğine göre, Atinalılar arasında çok ünlü olmasına rağmen, onları da hor görüyordu, buna karşılık Ephesoslular tarafından hor görüldüğü halde, kendi yurdunu yeğliyordu[{1593}]. Phaleronlu Demetrios da *Sokrates'in Savunması* adlı eserinde onu anar[{1594}]. Eserine açıklama yapan birçok kişi vardır: Antisthenes, Pontoslu Herakleides[{1595}], [Pontoslu] Kleanthes, Stoacı Sphairos; ayrıca Herakleitosçu diye anılan Pausanias, Nikomedes ve Dionysios; gramerciler arasından da Diodotos[{1596}]: O da eserin doğa üzerine değil, devlet üzerine olduğunu söyler ve doğa ile ilgili bölümün Örnek olsun diye bulunduğunu ileri sürer[{1597}].

1613. Hieronymos'un söylediğine göre[{1598}], iamb ozanı Skythinos[{1599}] da onun kuramını vezinle dile getirmeye çalışmış. Ona yazılmış bir sürü epigram vardır; biri şöyle[{1600}]:

"Ben Herakleitos! Musalardan payım almamış olan sizler,
ne diye beni bir aşağı bir yukarı çekiştiriyorsunuz?
Ben sizin için değil, beni anlayanlar için çalıştım.
Benim gözümde bir insan üç bin kişiye değer,
sayısız kalabalık ise bir tek kişi bile etmez.
Bunu Persephone'nin yanında da söyledim."

1614. Bir başkası da şöyle[{1601}]:

"Ephesoslu Herakleitos'un kitabını bitirmek için acele etme:
Bu yol çetindir. Işıksız ve koyu karanlıktır;
ama eğer içeriden bir yol gösterirse,
gün ışığından daha aydınlıktır."

1615. Herakleitos adında beş kişi vardı: birinci, bu Herakleitos; ikinci, on iki tanrıya övgü yazmış olan lirik ozan; üçüncısü, Halikarnassoslu elegeia ozanı: Kallimakhos ona şu dizeleri yazmış[{1602}]:

"Ölümünü haber verdiler, Herakleitos, gözlerimden yaş boşandı,
ikimizin konuşa konuşa güneşi kaç kez batırdığımızı anımsadım.

Ama şimdi sen, Halikarnassoslu dostum,
çoktandır bir kül yığınısın,
ama bülbül sesli şarkıların yaşıyor, her şeyi kapıp kaçıran
Hades onlara elini uzatamıyor."

1616. Dördüncüsü, Lesboslu: Makedonya tarihini yazmış[1603]; beşincisi de, önceleri kitharacı olan, yarı şakacı yarı ciddi bir soytarı.

Ksenophanes

1617. Deksios’un ya da Apollodoros’a göre[1604] Orthomenes’in oğlu Ksenophanes Kolophonluydu; Timon onu şu sözlerle över[1605]:

“Böbürlenmekten uzak,
Homeros’u yanlış anlayıp parlayan Ksenophanes.”

1618. Yurdundan sürgün edilince, Sicilya’da Zankle kentinde <...> ve Katane’de yaşadı[1606]. Kimilerine göre, kimsenin öğrencisi olmadı, kimilerine göre de Atinalı Boton’un[1607] ya da Arkhelaos’un öğrencisi idi. Sotion’un söylediğine göre, Anaksimandros’un çağdaşıydı. Destan vezniyle yazdığı eserlerden başka, Hesiodos ve Homeros’a karşı, onların tanrılar üzerine söyledikleriyle alay eden elegeia ve iamblar yazdı. Ayrıca kendi şiirlerini kendisi okurdu. Thales ile Pythagoras’ın görüşlerine karşı çıkıyor, Epimenides’e de[1608] çatıyormuş, diyorlar. Kendisinin de söylediği gibi[1609], çok uzun yaşamış.

1619. “Kaygılarımı Yunanistan boyunca oraya buraya taşıyalı altmış yedi yıl oldu:

Doğumumdan bu yana da yirmi beş yıl geçti,
eğer bu konularda doğru konuşmayı biliyorsam.”

1620. Evrende dört öge olduğunu söyler; ona göre sayısız dünya vardır, ama bunlar değişmezler. Bulutların oluşması, güneşten çıkan buharın yükselip onları dıştan saran hava katmanına kaldırmasıyla olur. Tanrının özü küre biçimlidir ve insana benzer hiçbir yanı yoktur; baştan aşağı göz, baştan aşağı kulaktır, ama soluk almaz; tümden akıldır, düşüncedir ve sonsuzdur. Var olan her şeyin elbet yok olacağını ve ruhun soluk olduğunu ilk gösteren odur[1610].

1621. Ona göre, bunca çok nesne akıldan aşağıdır. Tiranlarla karşılaşmalarımız ya olabildiğince az olmalıdır ya da olabildiğince hoş. Empedokles ona bilge bir insan bulmanın olanaksız olduğunu söyleyince, “Doğal” dedi; “çünkü bilgeyi tanımak için bilge olmak gerek.” Sotion’a göre, bütün nesnelerin tanınmaz olduğunu ilk o söylemiş, ama Sotion yanılıyor[1611].

1622. Kolophon 'un Kuruluşu[1612] ve iki bin dizelik İtalya'da *Elea Yerleşmesi* adlı eserleri vardır[1613]. Altmışıncı Olimpiyat’ta sivrildi[1614]. Phaleronlı Demetrios[1615] *Yaşlılık Üzerine* adlı eserinde, Stoacı

Panaitios da[1616] *Neşe Üzerine* adlı eserinde, Anaksagoras gibi onun da oğullarını kendi elleriyle gömdüğünü anlatırlar[1617]. Favorinus’un *Anılar* adlı eserinin birinci kitabında söylediğine göre[1618], <...> tarafından köle olarak satılmış, Pythagorasçı Parmeniskos ve Orestades <tarafından kurtarılmış>. Başka bir Ksenophanes daha vardı: Lesboslu iamb ozanı. Herhangi bir okula bağlı olmayan filozoflar bunlar[1619].

Parmenides

1623. Pyres'in oğlu Elealı Parmenides Ksenophanes'in öğrencisiydi —Theophrastos *Özet* adlı eserinde onu Anaksimandros'un öğrencisi olarak gösterir—[1620]. Bununla birlikte Ksenophanes'in öğrencisi olsa da, onun izinden gitmemiştir. Sotion'a göre, Diokhaitas'ın oğlu, Pythagorasçı Ameinias'ın yanında bulundu: Ameinias yoksul, ama doğru düzgün bir adamdı. Parmenides onu daha çok izlemiş ve ölümünden sonra ona kahraman gibi bir tapınak dikmiştir: Nitekim, Parmenides seçkin ve zengin bir aileden geliyordu; onu sakin bir yaşama yönlendiren de Ksenophanes değil, Ameinias olmuştu.

1624. Yerin küre biçimli olduğunu ve evrenin merkezinde bulunduğunu ilk gösteren odur. Ateş ve toprak olmak üzere iki öge vardır; ateş el sanatçısının işlevini görür, toprak da maddenin.

1625. İnsanın güneşten oluşumu ilk sırada yer alır; insan, tüm evreni oluşturan sıcak ve soğuktan ibarettir. Theophrastos'un bütün okulların öğretilerini açıkladığı *Physika* adlı eserinde andığı gibi[1621], ruhla akıl aynı şeydir. Felsefe iki bölümdür: Biri gerçeğe göre felsefe, öbürü kanılara göre. Bir yerde şöyle diyor[1622]:

"Yuvarlak gerçeğin korkusuz yüreği kadar
insanların kesin gerçeği yansıtmayan
kanılarını da öğrenmelisin."

1626. Hesiodos, Ksenophanes[1623] ve Empedokles gibi o da felsefesini şiirle açıklıyor. Ölçütü mantıktır, duyuların kesin olmadığını söyler. Şöyle diyor[1624]:

"Köklü alışkanlıklar seni bu yolda hedefi ıskalayan gözünü,
uğultulu kulağını ve dilini kullanmaya zorlamasın,
tartışmalı konularda mantığınla karar ver!"

1627. Bu nedenle Timon onun hakkında şöyle der[1625]:

"Yüce ruhlu Parmenides'in gücü görüş çeşitliliğinde değil,
ama o aldatıcı imgenin yerine düşünceyi yüceltti."

1628. Platon'un *Parmenides* ya da *İdealar Üzerine* adını verdiği diyalogu onunla ilgilidir.

1629. Olgunluk çağı altmış dokuzuncu Olimpiyat'a rastlar[1626]. Favorinus'un *Anılar* adlı eserinin beşinci kitabında söylediğine

göre[1627], Akşam yıldızı ile Sabah yıldızının aynı olduğunu ilk bulan o görünüyor[1628]; kimilerine göre ise bu buluşu Pythagoras yapmıştır[1629]. Ama Kallimakhos bu şiirin ona ait olmadığını söyler[1630]. Speusippos'un *Filozoflar Üzerine* adlı eserinde söylediğine göre, yurttaşlar için yasalar çıkarmış[1631]. Favorinus da *Tarih Derlemesi* adlı eserinde "Akhilleus" adıyla bilinen safsatayı ilk kez onun ileri sürdüğünü söyler[1632].

1630. Bir Parmenides daha vardı: hatip ve hitabet üzerine elkitapları yazarı.

Melissos

1631. Ithaigenes’in oğlu Samoslu Melissos, Parmenides’in öğrencisiydi; ama Herakleitos ile de konuşmaları olmuştu: Onu tanımayan[1633] Ephesoslulara onu o zaman tanıtmıştı, tıpkı Hippokrates’in Demokritos’u Abderalılara tanıttığı gibi. Siyasal yaşamda da yerini almış, yurttaşlarından kabul görmüştür; böylece gemi komutanı seçilmiş ve gösterdiği yararlıkla da hayranlık uyandırmıştır. Ona göre, evren sonsuzdur, değişmez ve devinmez, tektir ve kendine benzer, içi doludur. Devinimi yoktur, yalnızca devinirmiş gibi görünür. Tanrılarla ilgili olarak herhangi bir şey ileri sürülmemelidir, çünkü onlarla ilgili bir şey bilmiyoruz.

1632. Apollodoros’a göre[1634], olgunluk çağı seksen dördüncü Olimpiyat’a[1635] rastlar.

Elealı Zenon

1633. Zenon Elealıydı. Apollodoros Kronoloji adlı eserinde{1636} [Pyres'in oğlu Parmenides'in] onun Teleutagoras'm oğlu olduğunu, ama Parmenides tarafından <Parmenides Pyres'in oğluydu> evlat edinildiğini söyler. Timon Zenon'la Melissos hakkında şöyle der{1637}:

"Bir savı hem savunabilen hem çürütebilen, herkese çatan
Zenon'un kolay alt edilemeyen, büyük gücü ve bir sürü
görüntünün üstünde, pek azının altında olan Melissos."

1634. Zenon Parmenides'in öğrencisiydi ve onun sevgilisi oldu. Platon'un Parmenides'te söylediğine göre{1638}, boylu bosluydu; Platon onu Sophistes'te{1639} <ve Phaidros'ta{1640}> anar ve ona "Eleah Palamedes" der. Aristoteles de onu diyalektiğin, Empedokles'i de hitabetin bulucusu olarak gösterir{1641}.

1635. Felsefede de devlet adamlığında da son derece soylu bir karakteri vardı; kitapları bir sürü bilgiyle doludur. Herakleides'in{1642} *Satyros'un Özeti*'nde{1643} söylediğine göre, tiran Nearkhos'u —kimilerine göre Diomedon'u— devirmek isterken yakalandı. Bunun üzerine sorgulanırken işbirlikçileri ve Lipara'ya getirdiği silahlar sorulunca, tiranı yapayalnız bırakmak için, onun bütün dostlarını ele verdi, sonra da, bazı kimseler hakkında onun kulağına söyleyecekleri olduğunu <belirtti> ve kulağını ısırdı: Tiran öldüren Aristogeiton ile aynı kaderi paylaşıp, öldürülünceye kadar da kulağı bırakmadı.

1636. Demetrios ise *Adaşlar* adlı eserinde tiranın burnunu dişlediğini söyler. Antisthenes 'in *Filozoflar Zinciri* adlı eserinde anlattığına göre{1644}, tiranın dostlarını ele verdikten sonra, tiran ona "Daha başkaları var mı?" diye sorunca, "Kentin başına bela sen varsın!" demiş. Orada bulunanlara da, "Korkaklığınıza şaşıyorum" demiş, "çünkü şu an benim katlandığım şeyden ötürü tirana kölelik ediyorsunuz." Sonunda kendi dilini ısırıp onun yüzüne tükürmüş; yurttaşlar da bundan cesaret bulup tiranı taşa tutmuşlar{1645}. Yazarların büyük çoğunluğu böyle anlatıyor; Hermippos ise{1646} onun bir dibek taşına atıldığını ve paramparça olduğunu söyler.

1637. Biz de ona şöyle yazdık{1647}:

"Güzel bir şey istedin, Zenon, tiranı Öldürüp

Elea'y kölelikten kurtarmak istedin.
Ama yakalandın: Tiran seni tuttuğu gibi dibek taşında ezdi.
Ne diyorum ben? Onun ezdiği sen değil, bedenindi."

1638. Zenon başka bakımlardan da seçkin bir insandı, ileri gelenlere tepeden bakmada Herakleitos'tan aşağı kalmıyordu; nitekim, Phokaia yerleşmesi olarak önce Hyele adıyla kurulmuş[1648], sonradan Elea adıyla anılan yurdunu, bu kendi halinde ve yalnızca seçkin insanlar yetiştirmesini bilen kenti seviyordu ve Atinalıların böbürlenmelerinden üstün tutuyordu: Bu yüzden onların yanına gitmeyip ömrü boyunca burada yaşadı.

1639. "Akhilleus" safsatasını[1649] —Favorinus bunu Parmenides'e yakıştırır[1650]— ve daha bir sürü safsatayı ilk o ileri sürmüştür. Görüşleri şunlardı: Birden fazla dünya vardır, boşluk yoktur; her şeyin özü sıcak ve soğuktan, kuru ve yaştan gelir, bunların birbirlerine dönüşmesiyle oluşur; insan topraktan oluşmuştur, ruh da yukarıda adı geçen öğelerin eşit oranlı karışımıdır.

1640. Zenon aşağılandığı zaman öfkelenirmiş; onu bu yüzden kınayana şöyle demiş: "Aşağılanınca hiçbir şey olmamış gibi durursam, övüldüğüm zaman da duyarsız kalmam gerekecek."[1651] Zenon adında sekiz kişi daha olduğunu Kitionlu Zenon'un yaşamında söylemiştik. Bu Zenon'un olgunluk çağı yetmiş dokuzuncu Olimpiyat'a rastlar[1652].

Leukippos

1641. Leukippos Elealıydı; bazıları Abderalı, bazıları da Miletoslu olduğunu söyler. Zenon'un öğrencisiydi. Görüşleri şunlardır: Varlıklar sonsuzdur ve birbirlerine dönüşürler. Evren boştur ve [cisimlerle] doludur. Cisimler boşluğa girip[{1653}] birbirlerine dolanınca, dünyalar oluşur. Bunların büyüme yolundaki devinimlerinden yıldızların özü oluşur. Güneş ayın çevresinde büyük çember üzerinde devinir; yer merkezde hızla çevrilerek asılı durur; biçimi tambura benzer. Ana ilke olarak atomları koyan ilk düşünür Leukippos'tur. Öğretisi ana başlıklarıyla böyle. Bazı ayrıntıları da şöyle:

1642. Yukarıda söylendiği gibi, evren sonsuzdur; bunun bir bölümü dolu, bir bölümü boştur[{1654}]; <bunlara> öge de der. Bunlardan sonsuz sayıda dünya çıkar ve gene onlarda çözülür. Dünyalar şu şekilde oluşur: bir kesitte çeşitli biçimlerde bir sürü atom sonsuzluktan çıkıp büyük boşluğa girer ve bir araya toparlanıp tek bir burgaç oluşturur; cisimler burada <birbirlerine> çarparak ve her yönde döne döne birbirlerinden ayrılırlar, ancak benzer atomlar birbirleriyle birleşir. Atomlar sayılarının çokluğundan ötürü dengeli devinemediklerinden, hafif olanlar elekten geçer gibi dıştaki boşluğa yönelirler; geri kalanlar bir arada dururlar ve birbirlerine geçip birlikte devinirler, böylece ilk küresel kütleyi oluştururlar.

1643. İçinde çeşitli atomları barındıran bu kütle bir zar gibi ayrılıp gider; bu atomlar merkezkaç kuvvetiyle dönerlerken, onları çevreleyen zar, bitişik atomların burgaca değdikçe sürekli olarak aynı yerde toplanmasıyla incelir. Böylece, merkeze sürüklenenlerin birbirine yapışık kalmasıyla yer oluşur. Gene, bunları çevreleyen zar, dışarıdaki atomların içeri doluşmasıyla genişler; burgaç içinde dönerken, dokunduğu atomları kendine çeker. Bunlardan bazıları birbirine geçerek, başlangıçta sulu ve çamur gibi bir kitle oluştururlar, sonra kuruyup evrensel burgaçla birlikte dönmeye başlayınca, tutuşup yıldızların özünü oluştururlar.

1644. Güneş çemberi en dıştadır; yere en yakın olan ayın çemberidir, öteki cisimlerin çemberleri bu ikisinin arasındadır. Bütün yıldızlar devinim hızından ötürü alev alev yanarlar, güneş de yıldızların

alevinden tutuşur; ay ise ateşten küçük bir pay alır. Güneş ve ay tutulur; <... burçlar kuşağının eğri oluşu> yerin güneye doğru eğilmesinden ileri gelir; kuzey bölgeleri her zaman karlıdır, soğuk ve buz içindedir. Güneş nadiren tutulur, ay ise sık sık, çünkü çemberleri eşit değildir. Dünya nasıl bir zorunluluk gereğince oluştuysa, aynı şekilde gelişir, geriler ve yok olur: ama bu zorunluluğun ne olduğunu açıkla<mı>yor.

Demokritos

1645. Hegesistratos’un oğlu, kimilerine göre Athenokritos’un, kimilerine göre de Damasippos’un oğlu Demokritos Abderalı ya da Miletosluydu[{1655}]. Birtakım Maglardan ve Khaldaialılardan ders almıştı: Herodotos’un anlattığına göre[{1656}], kral Kserkses Demokritos’un babasını sarayında ağırlarken, bunları onun başında bırakmıştı; onlardan daha çocuk yaşında tanrıbilim ve yıldızbilim öğrendi[{1657}]. Daha sonra Leukippos ve kimilerine göre Anaksagoras ile karşılaştı: Ondan kırk yaş küçüktü[{1658}]. Favorinus’un *Tarih Derlemesi* adlı eserinde söylediğine göre[{1659}], Demokritos Anaksagoras’ın güneş ve ay ile ilgili görüşlerinin özgün olmadığını, eski çağlardan kalma olduğunu ve onun bunları kendine mal ettiğini söylüyormuş.

1646. Onun evrendeki düzen ve akıl üzerine geliştirdiği düşünceleri çok sert eleştiriyor, Anaksagoras onu yanına kabul etmediği için, ona karşı düşmanlık duyuyordu[{1660}]. Öyleyse, bazılarının ileri sürdüğü gibi, onun öğrencisi nasıl olmuştur?

1647. Demetrios’un *Adaşlar* adlı eserinde, Antisthenes’in de *Filozoflar Zinciri*[{1661}] adlı eserinde anlattıklarına göre, geometri öğrenmek için Mısır’a rahiplerin yanına gitmiş, Pers ülkesinde Khaldaialılann yanında ve Kızıldeniz’de bulunmuş. Bazıları da onun Hindistan’da Çıplak Sofistlerle buluştuğunu ve Etyopya’ya gittiğini söylerler[{1662}]. Üçüncü kardeş olarak aile varlığını bölüşmüş[{1663}]; ve birçok kaynağın belirttiği gibi, para olarak daha küçük payı almış; aynen ağabeylerinin de şeytanca bekledikleri gibi; çünkü yolculukları için para gerekliymiş ona.

1648. Demokritos ona düşen payın yüz talant olduğunu söylen Hepsini harcamış. Gene Demetrios’un anlattığına göre, o kadar çalışkanmış ki, evin çevresindeki bahçede kendine bir dam altı ayırıp içine kapanmış; bir gün babası kurban için bir sığır getirip oraya bağlamış, ama Demokritos uzun süre bunun farkına bile varmamış, ta ki babası onu kurban töreni için ayağa dikip sığırdan söz edinceye kadar. Gene Demetrios anlatıyor: “Atina’ya da gitmiş görünüyor; ama ünlü olmayı küçümseyip tanınmak için çabalamamış. Sokrates’i tanımış, ama Sokrates onu tanımamış; ‘Atina’ya geldim, kimse beni tanımadı’ demiş,”

1649. “Eğer *Rakipler* adlı eser Platon’un ise”[1664], diyor Thrasyllos[1665], “adı verilmeyen kişi Demokritos olabilir; Oinopides ile Anaksagoras’ın çömezlerinden farklı biri, Sokrates ile felsefe üzerine sohbet eden kişi ve Sokrates’in ‘filozof beş dalda yarışan atlete benzer’ dediği kişi.[1666] Gerçekten de Demokritos felsefede beş dalda yarışan atlet gibiydi: fizik ve ahlak alanlarından başka, matematik ve temel eğitim konularıyla da <ilgileniyordu>, sanat konularında da deneyimliydi.” “Söz eylemin gölgesidir” sözü onundur. Ama Phaleronlu Demetrios *Sokrates'in Savunması* adlı eserinde[1667], onun Atina’ya gelmediğini söyler. Eğer, bulunduğu yerle ünlenmek istemeyip bulunduğu yere ün katmayı yeğleyerek, bu kadar büyük bir kenti küçümsediyse, bu büyük bir iddia.

1650. Karakteri yazılarından da belliydi. “Sanki Pythagorasçılara imreniyor gibiydi” diyor Thrasyllos; “zaten Pythagoras’ın adını verdiği eserinde ondan övgüyle söz etmiştir[1668]. Bütün görüşlerini ondan almış gibidir, ve zaman sorunu olmasa, onun öğrencisi olabilirdi.” Ne olursa olsun, Demokritos’un çağdaşı Rhegionlu Glaukos onun Pythagorasçılardan birini dinlemiş olduğunu söyler[1669]. Kyzikoslu Apollodoros da onun Philolaos ile birlikte bulunduğunu söyler[1670]. Antisthenes’in anlattığına göre de[1671], zaman zaman kendi başına kalıp mezarlıklarda gezinerek, zihninde canlanan imgeleri türlü yollardan sınamaya çalışırdı.

1651. Anlatıldığına göre, yolculuklarından döndükten sonra, tüm varlığını harcayıp bitirdiği için, son derece sınırlı koşullarda yaşamaya başlamış; yoksul olduğundan, geçimini ağabeyi Damasos karşılıyormuş. Olacakları Önceden bildirdiği için ünlenmiş, ardından çoğu kişinin gözünde tanrı gibi saygı görmeyi hak etmiştir[1672]. Antisthenes anlatıyor[1673]: Bir yasaya göre, aile varlığım harcayıp bitiren kişinin yurdunda gömülmesi yasakmış; Demokritos bunu anlayınca, birtakım kıskanç ve vicdansız kimselerin elinde oyuncak olmamak için, onlara bütün eserlerinin en önde geleni *Büyük Evrensel Düzen* adlı eserini okumuş; ve beş yüz talantla ödüllendirilmiş; yalnız o değil, tunç heykelleri de dikilmiş; yüz yaşını aşkın öldüğünde devlet töreniyle gömülmüş.

1652. Ama Demetrios *Büyük Evrensel Düzen* adlı eseri akrabalarının okuduğunu ve yalnızca yüz talantla ödüllendirildiğini söyler. Hippobotos da aynı şeyi anlatıyor.

1653. Aristoksenos’un *Tarih Notları* adlı eserinde anlattığına göre[1674], Platon Demokritos’un toplayabildiği ne kadar eseri varsa, hepsini yakmak istemiş, ama Pythagorasçı Amyklas[1675] ile Kleinias bunun bir yararı olmayacağını söyleyerek ona engel olmuşlar; çünkü kitapları çoktan elden ele dolaşıyormuş. Bu açık: nitekim, hemen hemen bütün eski filozofları anan Platon, Demokritos’tan hiçbir eserinde söz etmez[1676], hatta ona karşı çıkması gereken yerde bile, besbelli ki filozofların en üstünüyle <yarışmak> zorunda kalacağını bildiği için. Timon da onu şöyle över[1677]:

“Demokritos gibi akıllı, sözlerin güdücüsü,
gözü açık konuşmacı, okuduklarımın en iyisi.”

1654. Kronoloji açısından, kendisinin de *Küçük Evrensel Düzen* adlı eserinde söylediği gibi, Anaksagoras’ın yaşlılığında daha gençti, ondan kırk yaş küçüktü[1678]. *Küçük Evrensel Düzen* adlı eserinin İlion’un alınışından yedi yüz otuz yıl sonra yazıldığını söyler. Apollodoros’un Kronoloji adlı eserinde söylediğine göre[1679], sekseninci Olimpiyat’ta[1680] doğmuştur. Ama Thrasyllos *Demokritos’un Kitaplarını Okumaya Giriş* adlı eserinde yetmiş yedinci Olimpiyat’m üçüncü yılında doğduğunu[1681] ve Sokrates’ten bir yaş büyük olduğunu söyler. Buna göre Demokritos, Anaksagoras’ın öğrencisi[1682] Arkhelaos ile ve Oinopides’in çömezleriyle akrandı: nitekim, Oinopides’i anar.

1655. Ayrıca, o günlerde dillerden düşmeyen Parmenides ile Zenon’un okulunca öne sürülen “Bir” öğretisini ve Sokrates’in akranı olduğu genel olarak kabul edilen Abderalı Protagoras’ı da anar.

1656. Athenodoros *Gezintiler* adlı eserinin sekizinci kitabında şöyle anlatıyor: Bir gün Hippokrates onu görmeye geldiğinde, Demokritos ona süt ikram etmelerini söylemiş; sonra gelen süte bakıp, bunun ilk doğumunu yapmış siyah bir keçinin sütü olduğunu açıklamış; Hippokrates de ondaki bu gözlem keskinliğine şaşmış kalmış. Gene bir gün Hippokrates yanında bir kızla dolaşırken, Demokritos kızı ilk gün “Merhaba kızım” diye selamlamış, ertesi gün de “Merhaba hanımefendi” diye: Gerçekten de kız, bir önceki gece şeytana uymuştu[1683].

1657. Hermippos Demokritos’un ölümünü şöyle anlatıyor[1684]: Çok ileri yaşta ölmek üzereyken, kız kardeşi[1685], Demokritos Thesmophoria şenliğinde ölecek, kendisi de tanrıçaya karşı ödevini yerine

getiremeyecek diye üzülüyormuş; Demokritos ona cesaret vermiş ve kendisine fırından çıkmış sıcak ekmek getirmelerini istemiş. Ekmekleri burnuna bastırıp şenlik boyunca dayanmış; üç gün süren şenlik sona erince, Hipparkhos'un anlattığına göre, hiç acı çekmeden yüz dokuz yaşında yaşamdan ayrılmış.

1658. Ben de Pammetros adlı kitabımda ona şöyle bir epigram yazdım[1686]:

"Kim var böyle bilge? Kim böyle büyük bir eser çıkardı
ortaya, her şeyi bilen Demokritos'unki gibi?
Onu bekleyen ölümü üç gün boyunca evinde tuttu
ve onu sıcak ekmek kokusuyla ağırladı."

1659. Yaşamı böyle.

1660. Görüşleri şunlar: evrenin ana ilkesi atomlarla boşluktur, bunun dışındaki her şey, var sanılan [tahmin edilen] şeylerdir; dünyalar sonsuzdur, doğar ve yok olurlar. Hiçbir şey yoktan var olmaz ve yoklukta yok olmaz. Atomlar büyüklük ve sayıca sonsuzdur, evrende burgaç içinde dönerek devinirler. Böylece, ateş, su, hava ve toprak gibi bütün oluşumlar ortaya çıkar; çünkü bunlar da birtakım atomların kümelenmesidir; bu atomlar sert oldukları için etkilenmez ve değişmezler. Güneşle ay böyle düz ve küresel (atom) kitlelerinden oluşmuştur, ruh da aynı şekilde; ruhla akıl aynı şeydir. Görme, imgelerin göze çarpmasıyla gerçekleşir.

1661. Her şey bir zorunlulukla olur; onun zorunluluk dediği şey, her şeyin oluşumuna neden olan burgaçtır. Erek, iç erinçtir; bu erinç, kimilerinin yanlış anlayarak kabul ettiği gibi, hazla aynı şey değildir; ruhun herhangi bir korku, boşinan ya da başka bir duyguyla sarsılmadan, sakin ve dengeli olma durumudur. Buna "iyilik" de der, ve daha başka birçok ad verir. Varlıkların niteliği uylaşım sonucu vardır, doğada atom ve boşluktan başka bir şey yoktur. Görüşleri bunlar. Kitapları Thrasyllos tarafından Platon'un dörtlemeleri gibi düzenlenmiştir[1687].

1662. Ahlak alanında şu kitapları var:

1663. I. *Pytagoras;*

1664. *Bilgenin Durumu Üzerine;*

1665. *Hades'teki Durum Üzerine;*

1666. *Tritogeneia* (adı böyle, çünkü tüm insan yaşamının bağlı olduğu üç şey bundan çıkar)[{1688}];
1667. II. *Dürüstlük ya da Erdem Üzerine;*
1668. *Amaltheia'nın Boynuzu;*
1669. *Dinginlik Üzerine;*
1670. *Ahlak Notları*: çünkü *İyilik* adlı eser yok.
1671. Ahlak alanındaki eserleri bunlar.
1672. Fizik alanında şu kitapları var:
1673. III. *Büyük Evrensel Düzen* (Theophrastos[{1689}] ve okuluna göre, bu eser
1674. Leukippos'undur);
1675. *Küçük Evrensel Düzen;*
1676. *Dünyanın Betimlemesi;*
1677. *Gezegenler Üzerine;*
1678. IV. *Doğa Üzerine*, bir kitap;
1679. *İnsanın Doğası* (ya da Et) *Üzerine*, iki kitap;
1680. *Akıl Üzerine*;
1681. *Duyular Üzerine* (bazıları son iki eseri *Ruh Üzerine* adı altında
1682. toplarlar);
1683. V. *Tatlar Üzerine;*
1684. *Renkler Üzerine;*
1685. *Farklı Biçimler Üzerine*;
1686. *Biçim Değişiklikleri Üzerine*;
1687. VI. *Kanıtlamalar* (bundan önceki eserlerde söylenenleri destekliyor);
İmgeler ya da Öngörü Üzerine;
Mantık Sorunları Üzerine Kural, üç kitap;
Sorunlar.
1688. Doğa üzerine eserleri bunlar.
1689. Dörtleme içinde düzenlenmemiş eserler:
Gökyüzü Olaylarının Nedenleri;
Hava Olaylarının Nedenleri;
Ateşle ve Ateşin içindekilerle ilgili Nedenler;
Seslerle ilgili Nedenler;
Tohumlarla, Bitkilerle ve Meyvalarla ilgili Nedenler;

Hayvanlarla İlgili Nedenler, üç kitap;
Karma Nedenler;
Mıknatıs Üzerine.
1690. Dörtleme içinde düzenlenmemiş eserleri bunlar.
1691. Matematik eserleri şunlar:
1692. VII. *Farklı <Görüş> ya da Çemberin ve Kürenin Değme Noktası Üzerine;*
1693. *Geometri Üzerine;*
1694. *Geometriye Dair;*
1695. *Sayılar;*
1696. VIII. *Akla Aykırı Çizgiler ve Katı Cisimler*, iki kitap;
1697. *Açınımlar*;
1698. *Büyük Yıl ya da Astronomi, takvim;*
1699. *Su Saatinin <ve Gökyüzünün> Savaşımı;*
1700. IX. *Gökyüzünün Betimlemesi;*
1701. *Coğrafya;*
1702. *Kutup Betimlemesi;*
1703. *Işınların Betimlemesi*[1690].
1704. Matematik eserleri bunlar.
1705. Müzik eserlerine gelince:
1706. X. *Ritim ve Uyum Üzerine;*
Şiir Üzerine[1691]*;*
Dizelerin Güzelliği Üzerine;
Güzel Tınılı ve Çirkin Tınılı Harfler Üzerine;
1707. XI. *Homeros, Doğru Okuma ve Terimler Üzerine*[1692]*;*
Şarkı Üzerine[1693]*;*
Sözcükler Üzerine;
Sözlüğe Dair.
1708. Müzik eserleri bunlar.
1709. Teknik eserleri de şunlar:
1710. XII. *Tahmin;*
Diyet Üzerine ya da Diyet Uzmanlığı;
Tıbbi Görüş;
Yerli ve Yersiz Şeyler Üzerine Nedenler;
1711. XIII. *Çiftçilik Üzerine ya da Yer Ölçümü;*
Resim Üzerine;

Taktik;
Silahlı Çarpışma.

1712. Bunlar da bu kadar.

1713. Bazıları aşağıdaki eserleri *Notlar*'ından ayrı olarak sıralarlar:

Bahirdeki Kutsal Yazılar Üzerine;
Meroe'dekiler Üzerine;
Okyanus 'Turu;
Tarih Araştırması Üzerine;
Khaldaia İncelemesi;
Phrygia İncelemesi;
Ateş ve Hastalıktan Öksürenler Üzerine;
Yasal Nedenler;
İnsan Eliyle Yapılmış [ya da] *Soranlar.*

1714. Ona yakıştırılan eserlerin bir bölümü kendi yazılarından derlemedir, bir bölümü de herkesçe düzmece kabul edilir[{1694}]. Eserleriyle ilgili olarak bu kadar.

1715. Altı Demokritos vardı: birincisi, bu Demokritos; İkincisi, onunla çağdaş Khioslu müzikçi; üçüncüsü, Antigonos'un sözünü ettiği[{1695}] heykeltıraş; dördüncüsü, Ephesos'taki tapınak üzerine ve Samothrake kenti üzerine eser yazmış[{1696}]; beşincisi, epigram ozanı: duru ve süslü bir deyişi var; akıncısı da, Pergamonlu, hitabet konuşmalarıyla <adını duyurmuş>

Protagoras

1716. Abderalı Protagoras Artemon'un oğluydu; Apollodoros[1697] ve Dinon[1698] (*Pers Tarihi* adlı eserinin beşinci kitabında) babasının Maiandros olduğunu söylerler. Pontoslu Herakleides de[1699] *Yasalar Üzerine* adlı eserinde böyle söylüyor ve onun Thurioi kenti için yasa çıkardığını ekliyor; ama Eupolis *Dalkavuklar* adlı eserinde onun Teoslu olduğunu söyler; şöyle[1700]:

"Teoslu Protagoras içeride."

1717. Protagoras ile Keoslu Prodikos halka açık okuma etkinliği ile geçiniyorlardı; Platon *Protagoras* adlı eserinde[1701] Prodikos'un tok sesli olduğunu söyler. Protagoras'ın hocası Demokritos idi: Favorinus *Tarih Derlemesi* adlı eserinde[1702] onun "Bilgelik" diye anıldığını söyler[1703].

1718. Her konuda birbirine karşıt iki söylem bulunduğunu ilk o ileri sürmüştür: Bunu ilk olarak kendisi uygulayarak, bu yöntemle mantık yürütüyordu. Eserinin başlangıcı şöyledir: "Her şeyin ölçüsü insandır: Var olanların var oldukları ve var olmayanların var olmadıkları konusunda." Platon'un *Theaıtetos*[1704] adlı eserinde söylediğine göre, ruhun duyulardan öte bir şey olmadığını ve her şeyin gerçek olduğunu ileri sürüyordu. Başka bir eserinin başlangıcı da şöyle: "Tanrılarla ilgili olarak ne var olduklarını söyleyebilirim ne de var olmadıklarını; çünkü bunu bilmeyi engelleyen çok şey var: belirsizlik ve insan yaşamının kısa oluşu."[1705]

1719. Eserinin bu başlangıcından ötürü, Atinalılar onu kovdular; tellal çıkarılıp kitapları ellerinde bulunduranlardan tek tek toplanıp agorada yakıldı.[1706]

1720. Yüz mina ücret isteyen ilk kişi oydu; ve gene ilk olarak o fiillerin zamanlarını ayırmış, zamanlamanın önemini vurgulamıştır; tartışma yarışmaları düzenlemiş, tartışmacılara safsatalar Öğretmiştir; tartışmalarında sözcüklerin anlamını göz ardı etmiş, bugünlerde çok yaygın olan didişim türüne can vermiştir; bu noktada Timon da onun için şöyle diyor:

1721. "Her şeye burnunu sokan, laf yarıştırmasını iyi bilen Protagoras." [1707]

1722. Sokrates’e Özgü diye tanımlanan tartışma yöntemini de ilk getiren odur. Platon’un *Euthydemos* adlı eserinden öğrendiğimize göre, tartışmalarda Antisthenes’in kanıtlama yöntemini, çürütmenin olanaksız olduğunu göstermeye çalışan bu yöntemi gene ilk o kullanmıştır. Diyalektik Artemidoros’un *Khrysippos’a Karşı* adlı eserinde söylediğine göre, belli bir konuya olumlu ve olumsuz açıdan nasıl yaklaşılacağım ilk o göstermiştir. Aristoteles *Eğitim Üzerine* adlı eserinde, yük taşırken takılan omuzluğu da ilk onun bulduğunu söyler; çünkü Epikuros’un bir yerlerde söylediğine göre, taşıyıcılık yapmıştı. Böylece, onu odunları bağlarken gören Demokritos, onu göklere çıkarmıştı. Dört tümce tipini ilk ayıran odur:

1723. dilek, soru, yanıt ve buyruk (bazıları yedi tip ayırır: anlatı, soru, yanıt, buyruk, aktarma, dilek ve seslenme): Bunları konuşmanın temelleri olarak tanımlar. Alkidamas’ın dörtlü ayırımı ise şöyledir: olumlu tümce, olumsuz tümce, soru ve yönelme.

1724. Kitapları arasında ilk okuduğu, başlangıcını yukarıda verdiğimiz *Tanrılar Üzerine* adlı yazısıdır: Bunu Atina’da Euripides’in evinde, kimilerine göre de Megakleides’in evinde okumuştur; başkaları da bu okumanın Lykeion’da, öğrencisi Theodotosoğlu Arkhagoras’ın sesiyle gerçekleştiğini söylerler. Onu suçlayan, Dörtyüzlerden biri olan Polyzelosoğlu Pythodoros idi; Aristoteles’e göre ise[1715], Euathlos.

1725. Elimize geçen kitapları şunlar[1716]:

<... > Didişim Sanatı;
Güneş Üzerine;
Matematik Üzerine;
Devlet Üzerine;
Yükselme Hırsı Üzerine;
Erdemler Üzerine;
Başlangıçtaki Düzen Üzerine;
Hades'teki Durum Üzerine;
İnsanların Yanlış Davranışları Üzerine;
Öğütler Kitabı;
Ücret için Dava;
Karşı Savlar, iki kitap.

1726. Kitapları bunlar. Platon da ona bir diyalog yazmıştır.

1727. Philokhoros’un anlattığına göre[1717], Sicilya’ya giderken, içinde bulunduğu gemi denize batmış; Euripides *İksion* adlı oyununda bu olaya üstü kapalı işaret eder[1718]. Bazıları da onun doksan yaşına yakın çıktığı bir yolculuk sırasında öldüğünü söylerler.

1728. Apollodoros’a göre[1719], kırk yıl sofistlik yaptıktan sonra yetmiş yaşında ölmüştür; olgunluk çağı da seksen dördüncü Olimpiyat’a rastlıyordu[1720]. Bizim de ona şöyle bir epigramımız var[1721]:

“Senden konuşulduğunu duydum, Protagoras,
kocamış yaşında Atina’dan çıkıp yolda giderken ölmüşsün:
Kekrops’un kenti seni sürgüne göndermeye karar verdi;
ve sen Pallas’ın kentinden kaçtın, ama Plüton’dan kaçamadın.”

1729. Şöyle anlatıyorlar: Bir gün öğrencisi Euathlos’tan ücretini istemiş; o da “Ama davayı kazanmadım” deyince, “Ben kazanırsam” demiş, “ben kazandığım için, parayı benim almam gerekir; sen kazanırsan, sen kazandığın için, gene benim almam gerekir[1722].” Bir başka Protagoras daha vardı: Euphorion’un ağıt yazdığı[1723] bir yıldızbilimci; üçüncüsü de Stoacı bir filozof.

Apolloniali Diogenes

1730. Apollothemis'in oğlu Apolloniali Diogenes[1724], çok ünlü bir doğa düşünürüydü. Antisthenes'in söylediğine göre[1725], Anaksimenes'in öğrencisiydi. Ama Anaksagoras'ın zamanında yaşamıştı. Phaleronlu Demetrios *Sokrates'in Savunması* adlı eserinde[1726] onun Atina'da büyük bir kıskançlıkla karşılandığını ve bu yüzden neredeyse canının tehlikeye girdiğini anlatır.

1731. Görüşleri şunlardı[1727]: Hava bir öğedir, dünyalar sayıca sonsuzdur, boşluk da sonsuzdur; havanın sıkışıp yükselmesi sonucu dünyalar oluşur; hiçbir şey yoktan var olmaz ve yoklukta yok olmaz; yer yuvarlaktır, merkezde hareketsiz durur, oluşumunu sıcağın yol açtığı devinimle soğuğun yol açtığı donmaya borçludur.

1732. Eserinin başlangıcı şöyle[1728]: "Bence her konuşmanın başı tartışmasız doğru, anlatımı da yalın ve yüksek olmalıdır."[1729]

Anaksarkhos

1733. Anaksarkhos Abderalıydı. İzmirli Diogenes'in öğrencisiydi; o da, hiçbir şey bilmediğini, hatta bunu bile bilmediğini söyleyen Khioslu Metrodoros'un öğrencisiydi. Metrodoros da Khioslu Nessas'ın[1730] öğrencisiymiş, kimileri de Demokritos'un öğrencisi olduğunu söylerler. Anaksarkhos İskender ile ilişkideydi, yüz onuncu Olimpiyat'ta parlamıştı[1731], ve Kıbrıs tiranı Nikokreon düşmanıydı. Bir gün bir şölende İskender ona yemeği nasıl bulduğunu sorunca, Nikokreon'a laf çarparak, şöyle karşılık vermiş: "Her şey olağanüstü, kralım! Tek eksik, sofraya bir satrapın kellesi getirilmeliydi."

1734. Tiran bunu unutmadı, ve kralın ölümünden sonra, Anaksarkhos denizde yolculuk yaparken, kendi isteği dışında Kıbrıs'a çıkmak zorunda kalınca, Nikokreon onu yakalayıp dibek taşına attı ve demir tokmaklarla dövülmesini buyurdu. Ama filozof kendisine verilen bu cezaya aldırmayıp, o ünlü sözünü söyledi: "Bu dövdüğün Anaksarkhos değil, Anaksarkhos'un çuvalı." Nikokreon dilinin kopartılmasını buyurunca, derler ki, kendisi dilini ısırıp onun yüzüne tükürmüş[1732]. Bizim de ona şöyle bir epigramımız var[1733]:

"Dövün dövebildiğiniz kadar, Nikokreon! Bu bir çuval, dövün!
Anaksarkhos çoktan Zeus'un yanında.
Persephone birazdan seni işkenceye çekip şöyle diyecek:
Cehenneme kadar yolun var, alçak değirmenci"'

1735. Böyle tepkisiz ve kolay yaşamasından ötürü ona "Mutlu insan" derlerdi; ve insanları en kolay yoldan sağduyulu olmaya götürebilirdi. Gerçekten de, kendini tanrı sanan İskender'i bu inancından döndürmüştür: Nitekim, aldığı bir yaradan kan aktığını görünce, eliyle onu gösterip, "Bu kan" dedi,

1736. "Mutlu tanrılarda akan ikhor değil."[1734]

1737. Plutarkhos'a göre ise[1735], bunu dostlarına İskender'in kendisi söylemiş. Ayrıca, başka bir sefer Anaksarkhos onun sağlığına içerken kadehini kaldırıp,

"Tanrılardan biri bir ölümlünün eliyle vurulmuş olacak"[1736]

1738. demiş.

Pyrrhon

1739. Diokles'in de anlattığı gibi, Elisli Pyrrhon Pleistarkhos'un oğluydu[1737]; Apollodoros da *Kronoloji* adlı eserinde[1738] onun önceleri ressam olduğunu söyler; Aleksandros'un *Filozoflar Zinciri* adlı eserinde söylediğine göre[1739], Stilpon'un oğlu Bryson'un öğrencisi olmuş; sonra Anaksarkhos'u gittiği her yerde izlemiş, bu sayede Hindistan'da Çıplak Sofistlerle ve Maglarla bir araya gelmiş. Böylece, Abderah Askanios'un dediği gibi, bilinemezcilik ve yargıdan kaçınma biçimlerini benimseyerek son derece soylu bir felsefe getirmiş görünüyor. Ona göre, ne güzel ne çirkin vardır, ne doğru ne eğri vardır; gene aynı şekilde her durumda gerçekte hiçbir şey yoktur, insanlar her şeyi uylaşım ve alışkanlıkla yaparlar; çünkü her bir şey şu olmaktan çok[1740] bu değildir.

1740. Yaşam biçimi öğretisiyle tutarlıydı: Yolundan sapmadan, hiçbir önlem almadan, karşısına çıkan her tehlikeye dayanır, arabalara, uçurumlara, köpeklere ve <bunun gibi> şeylere aldırmaz, hiçbir şeyi duyulara bırakmazdı. Ama Karystoslu Antigonos'un anlattığına göre[1741], onu hep peşinde gezen arkadaşları kurtarırmış. Buna karşılık Ainesidemos onun kuşkuculuk ilkesine göre felsefe yaptığını, ama hiçbir hareketinin körü körüne olmadığını söyler. Doksan yaşına kadar yaşamıştır. Karystoslu Antigonos *Pyrrhon Üzerine* adlı eserinde onunla ilgili bunları anlatıyor: başlangıçta adı sanı duyulmamış yoksul bir ressammış. Elis'teki gymnasion'da onun elinden çıkma, orta karar, meşaleli koşucu resimleri hâlâ duruyor.

1741. Toplum yaşamının dışında tek başına yaşar, evdekilere kendini pek az gösterirdi. Böyle yapıyordu, çünkü bir Hintliyi Anaksarkhos'u azarlarken duymuştu: Hintli ona, kendisi saray avlularında krallara hizmet verirken, başkasına erdemi öğretemeyeceğini söylüyordu. Tavrını hiç bozmazdı; öyle ki, daha o lafını bitirmeden çevresindekiler çekip gitse bile, gençliğinde <...>[1742] çabuk öfkelenen biri olduğu halde, konuşmasını kendi kendine tamamlardı. Antigonos anlatısını sürdürüyor: Kimseye haber vermeden sık sık evden çıkar gider, canının istediği kimselerle orada burada dolaşırmış. Bir gün Anaksarkhos bir bataklığa düştüğünde, Pyrrhon ona yardım etmeden geçip gitmiş; bu

davranışı kınanınca, Anaksarkhos onun kayıtsızlığını ve duyarsızlığını savunmuş.

1742. Bir gün kendi kendine konuşurken yakalanıp nedeni sorulunca, doğru bir insan olmaya çalıştığını söyledi. Tartışmalarında hiç kimse tarafından küçümsenmezdi, çünkü uzun uzadıya konuşurken sorulan sorunun dışına çıkmazdı; Nausiphanes de[1743] delikanlılığında ona bu yüzden kapılmıştı. “Ruh durumunda Pyrrhon’u, uslamlamada beni izlemelisiniz” der dururdu. Onun yaşam biçimine hayran olan Epikuros da sık sık ondan haber sorarmış. Yurdu ona öyle büyük saygı duyuyormuş ki, onu başrahip yapmışlar ve onun sayesinde bütün filozofların vergiden bağışık tutulmasına karar verilmiş.

1743. Onun kamu yaşamından uzak duruşuna özenen birçok kişi vardı; bu nedenle Timon Python ve *Taşlamalar*'da onun hakkında şöyle diyor[1744]:

1744. “Sen yaşlı adam, Sofistlerin sanılarına ve boş düşüncelerine
köle olmaktan kurtuluş yolunu nasıl buldun, Pyrrhon?
Türlü türlü kandırmacanın ve inandırıcılığın zincirlerini
nasıl kırdın?
Yunanistan’da hangi rüzgârların estiğini,
her şeyin nereden gelip
nereye gittiğini araştırmak seni hiç ilgilendirmedi.”

1745. Ve gene *İmgeler*'de[1745]:
“Gönlüm senden duymak ister, Pyrrhon:
insan olduğun halde, nasıl oluyor da insanlar arasında
tanrı gibi tek başına önderlik ederek,
bu kadar kolay sakin bir yaşam sürüyorsun?”

1746. Diokles’in anlattığına göre, Trakyalı Kotys’ü ortadan kaldırdığı için[1746], Atinalılar ona yurttaşlık hakkı tanıyarak onurlandırmışlar.

1747. Ebelik yapan kız kardeşi ile birlikte dindar bir yaşam sürdü, Eratosthenes *Zenginlik ve Yoksulluk Üzerine* adlı eserinde böyle anlatıyor; agoraya gidip duruma göre kuş yavrusu, domuz yavrusu satar, hiç yüksünmeden ev temizliği yaparmış; aynı umursamazlıkla domuz yıkadığı da olmuş. Bir keresinde kız kardeşiyle ilgili olarak —adı Philista idi— tepesi atmış; biri de bunu kınayınca, “Bir kadını kullanarak kayıtsızlık gösterisi yapmak yanlış” demiş. Bir gün de köpeğin biri üstüne saldırıp onu heyecanlandırınca, korkmuş ve

kendisini kınayana insanlık yanından tümüyle sıyrılmanın zor olduğunu söylemiş ve eklemiş: Olaylar karşısında önce eylemle, o olmuyorsa, sözle savaşım vermek gerek.

1748. Ayrıca, anlattıklarına göre, yarasının üstüne yakıcı merhemler sürülüp, kesme ya da yakma yöntemleri uygulanırken, gözünü bile kırpmamış. Timon, Python'a yazdığı yazılarında onun bu yanını açıkça gözler önüne serer. Yakın arkadaşı Atinalı Philon da, onun en çok Demokritos'u, ondan sonra da hayranı olduğu Homeros'u andığını ve sık sık şu sözünü yinelediğini söylerdi[{1747}]:

"Yaprakların soyu neyse, insanlarınki de o."

1749. Ve insanları eşek arılarıyla, sineklerle ve kuşlarla karşılaştırırdı. Şu dizeleri de anardı[{1748}]:

"Haydi, sen de öl, dostum: ne diye sızlanıyorsun böyle?
Patroklos da öldü, hem de senden çok daha yiğit olduğu halde."

1750. Ve kararsız, boş, çocukça insanlık durumlarına ilişkin ne kadar dize varsa, onları anardı[{1749}].

1751. Poseidonios da[{1750}] onunla ilgili şöyle bir olay anlatır: Birlikte deniz yolculuğu yaptığı insanların çıkan fırtına yüzünden gerginliği yüzlerinden okunurken, Pyrrhon gemide yemeğini yemekle meşgul domuz yavrusunu gösterip "işte bilge de böyle bir dinginlik içinde bulunmalı" diyerek, telaşa kapılmadan moralini yüksek tutuyordu. Bir tek Numenios onun öğreti getirdiğini söyler. Ayrıca, Eurylokhos gibi, ünlü öğrencileri olmuştur; o da şöyle bir kusur işlemiş: Bir gün o kadar çok öfkelenmiş ki, kebap şişini üzerindeki etlerle birlikte kaptığı gibi aşçıyı agoraya kadar kovalamış.

1752. Bir gün Elis'te konuşurken öğrencilerinin soruları karşısında bunalınca, harmanisini çıkarıp Alpheion'a atladığı gibi yüzerek karşı kıyıya geçti. Timon'un söylediğine göre, Sofistlere diş bilerdi.

1753. Philon da çoğunlukla kendi kendine konuşurdu; Timon onun hakkında da şöyle diyor[{1751}]:

"Ya da Philon'u, şu insanlardan kaçan, kendi kendine konuşan,
ünmüş kavgaymış düşünmeyen adamı."

1754. Bunlardan başka, Pyrrhon'un öğrencileri arasında Abderalı Hekataios, Taşlamalarım yazarı Phlieuslu Timon (ondan söz edeceğiz) ve Teoslu Nausiphanes vardı: Bazılarına göre, Nausiphanes Epikuros'un öğrencisiydi[{1752}]. Bunların hepsi hocalarının adından Pyrrhoncular diye

bilinirler ve kendi aralarında öğretilerine göre (bir öğretiden söz edilebilirse), Aporetikler (Kuşkucular), Skeptikler (İrdeleyiciler) Ephektikler (Yargıdan kaçınanlar) ve Zetetikler (Araştırıcılar) olarak ayrılırlar.

1755. Araştırıcı felsefe adını her zaman gerçeği araştırmasından alır; irdeleyici felsefe durmadan irdeleyip hiçbir zaman bulamamasından; yargıdan kaçınan felsefe de araştırmadan sonraki zihin tutumundan: Yani yargıdan kaçınma demek istiyorum; kuşkucu felsefe de hem dogmatiklerin hem kendilerinin kararsız kalmalarından. Pyrrhoncuların adı Pyrrhon'dan geliyor. Theodosios *Kuşkuculuk Başlıkları* adlı eserinde Kuşkuculuğun Pyrrhonculuk diye anılmasına karşı çıkar; çünkü eğer zihnin her iki yöne devinimi yakalanamıyorsa, Pyrrhon'un ruh durumunu gerçekte hiçbir zaman bilemeyiz; bunu bilemeyince de, Pyrrhoncu olarak anılamayız. Bundan başka, Kuşkuculuk akımını Pyrrhon'un başlatmadığını ve bir öğreti getirmediğini de söyler. Pyrrhoncu diye anılmak için, onun gibi yaşıyor olmak gerek.

1756. Bazılarına göre bu okulun kurucusu Homeros'tur, çünkü aynı konuyla ilgili olarak, her seferinde, herhangi bir kimseye göre çok çeşitli açıklamalar getirir ve açıklamasıyla ilgili kesin bir öğreti getirmez. Bundan başka, Yedi Bilgeler'in deyişleri de kuşkucudur: "Aşırı gitme!", "Kefil ol, belanı bul!" gibi; çünkü güvenle ve kesin bir şekilde kefil olanın başını belaya soktuğunu ortaya koyuyor. Arkhilokhos ve Euripides de kuşkucudur; Arkhilokhos şöyle diyor[{1753}]:

"Ölümlü insanların ruhu, Zeus'un getirdiği günün
nasıl olduğuna bağlı, Leptinesoğlu Glaukos."

1757. Euripides de şöyle[{1754}]:

"Şu zavallı ölümlülerin aklını kullanıp
düşünebildiğini nasıl söylerler?
Çünkü biz sana bağlıyız ve senin istediğin şeyleri yapıyoruz."

1758. Bundan başka, onlara göre Ksenophanes, Elealı Zenon ve Demokritos da kuşkucudur; örneğin, Ksenophanes şöyle diyor[{1755}]:

"Kesin olanı kimse bilmez,
ileride de bilemeyecektir."

1759. Zenon "Devinen şey ne bulunduğu yerde devinir ne de bulunmadığı yerde" derken[{1756}], devinimi ortadan kaldırır. Demokritos da "Sıcak ve soğuk uylaşım sonucu var, gerçekte var olan ise atomlar ve

boşluktur” derken[1757], niteliği kaldırıp atar. Ve gene[1758]: “Aslında hiçbir şey bilmiyoruz: Çünkü gerçek, uçurumun dibindedir.” Platon da gerçeği tanrılarla tanrı çocuklarına bırakıp olası açıklamaları bulmaya çalışır[1759]. Euripides şöyle diyor[1760]:

1760. “Kim biliyor, yaşamın ölüm,
ölümün de yaşam sayılmadığını ölümlülerin gözünde?”

1761. Ve Empedokles[1761]:
“Böylece insanlar bu işleri ne gözleriyle, ne kulaklarıyla,
ne de zihinleriyle kavrayamazlar.”

1762. Ve bundan önce[1762]:
“Herkes yalnızca kendi deneyimlerine inanır.”

1763. Ayrıca Herakleitos şöyle diyor[1763]: “Önemli konularda rastgele tahminde bulunmayalım.” Sonra Hippokrates de düşüncelerini belirsizlik ve insanlık sınırları içinde kalarak açıklar. Onlardan önce de Homeros[1764]:
“Dili oynaktır ölümlülerin, bir sürü Öykü anlatır.”

1764. Ve:
“Zengin bir söz tarlası yayılmış oraya buraya.”

1765. Ve:
“Ne söylersen, öyle karşılık alırsın.”

1766. Bununla birbirine karşıt sözlerin eşit gücünden söz ediyordu.

1767. Kuşkucuların işleri güçleri, felsefe okullarının getirdiği bütün öğretileri yıkmaktı, buna karşılık kendileri hiçbir öğreti getirmezler, başkalarının öğretilerini öne sürmekle yetinip, açıklamalarında hiçbir tanım getirmezler, hatta açıklama bile getirmezler. Dolayısıyla tanımlamayı da ortadan kaldırıyorlardı; örneğin, “Hiçbir tanım getirmiyoruz”[1765] demiyorlardı, çünkü bu da bir tanımlama olurdu. “Sakınımlı tavrımızı göstermek için, başkalarının görüşlerini öne sürüyoruz” diyorlar. Sanki basit bir baş hareketiyle bunu gösterebilirlermiş gibi: “Hiçbir şey (bir ötekinden) hiç de daha fazla değil”, “Her söze karşı söylenecek bir söz vardır”, vb. tümceleriyle de öyle.

1768. Ama “Hiç de daha fazla değil” tümcesi, bazı şeylerin benzer olduğu anlamında olumlu olarak da söylenir; örneğin, “Korsan hiç de yalancıdan daha kötü değildir.” Ama Kuşkucular bunu olumlu değil, olumsuz anlamda alırlar; örneğin, bir düşünceyi çürütmek amacıyla,

“Skylla’nın varlığı Khimaira’nınkinden daha fazla değildir” derken. “Daha” sözcüğü bazen de karşılaştırma anlamında kullanılır; örneğin, “Bal üzümden daha tatlıdır” derken. Bazen de olumlu ve olumsuz anlamda; örneğin, “Erdem zararlı olmaktan çok yararlıdır” derken: Nitekim, bununla erdemin zararlı değil, yararlı olduğu söylenmek istenir.

1769. Kuşkucular “Hiç de daha fazla değil” tümcesini de kaldırırlar: Nitekim, “Öngörünün varlığı yokluğundan daha fazla değildir” neyse, “Hiç de daha fazla değil’in varlığı yokluğundan daha fazla değildir” de odur. Bu tümce, Timon’un da Python’da söylediği gibi, “hiç tanım getirmemek, hiçbir düşünceye bağlanmamak” anlamındadır. “Her söze karşı...” tümcesi de yargıdan kaçınma durumudur: Çünkü eylemler çelişkili, yargılar eşit güçte olunca, bunun sonucunda gerçeğin bilinemez olma durumu ortaya çıkar; ve işte bu söze karşı söylenecek bir şey vardır: O da ötekileri ortadan kaldırdıktan sonra, dönüp kendini de ortadan kaldırır, tıpkı sürgün ilaçlarının içerideki maddeyi ayırıp dışarı atarken, kendisinin de boşalması ve yok olması gibi.

1770. Ama Dogmatikler buna karşı Kuşkucuların yargıyı kaldırmadıklarını, tersine güçlendirdiklerini söylerler. Böylece sözcüklerden yalnızca yardımcı araç olarak yararlanıyorlardı; çünkü bir yargıyı başka bir yargı olmadan kaldırmak mümkün değildi; buna göre, alan diye bir şeyin olmadığını söyler dururken, kesinlikle “alan” demek zorundayız[1766], öğreti anlamında değil, ama açıklama anlamında. “Hiçbir şey zorunlulukla olmaz” derken de, zorunluluk sözcüğünü kullanmak zorundayız. Yorumlamaları böyleydi. Onlara göre, nesneler nasıl görünüyorlarsa, gerçekte de öyle değildirler, yalnızca görünüşte öyledirler. Onların araştırdıkları şey, düşünce değildi, çünkü düşünce açıktır, ama duyuların katıldığı şeyleri araştırıyorlardı.

1771. Pyrrhoncu düşünce, olgular ya da kimi düşünceler hakkında bir tür bilgidir: Buna uygun olarak her şey birbiriyle ilişkiye girer ve karşılaştırıldığında bir sürü sapaklık ve karışıklık içinde oldukları anlaşılır: Ainesidemos *Pyrrhon’un Felsefesine Giriş Taslağı* adlı eserinde böyle diyor. Araştırmalarındaki birbirine karşıt bakış açılarına gelince, durumların önce ne şekilde inandırıcı olduğunu gösteriyorlar, sonra gene aynı yöntemle bunlara duyulan güveni ortadan kaldırıyorlardı; çünkü duyusal alanda uyum içinde olan şeyler, hiçbir

zaman değişmeyen ya da nadiren değişen şeyler, ayrıca alışkanlık olan ve yasalarla belirlenmiş şeyler, insanın hoşuna giden ve hayranlığını kazanan şeyler inandırıcıdır.

1772. Böylece, inandırıcı tutamaklara karşıt olanlardan hareketle, inandırıcılığın her iki yanda eşit güçte olduğunu göstermişlerdir.

1773. Görünüşle düşünce arasındaki uyumdan kaynaklanan kararsızlıkları on biçim altında verirler: Bunlarda söz konusu şeylerin değiştiği görülüyor. Bu on biçim şunlar[{1767}]:

1774. Bunların birincisi, zarar ve yarar ile ilgili farklılığa ilişkindir. Buradan anlaşılan, aynı şeyler karşısında aynı izlenimleri edinmedikleridir, dolayısıyla da böyle bir çatışmanın sonucunda yargısız kalındığıdır: nitekim, ateşte yaşayan canlılar, Arap anka kuşu ve solucan gibi bazı canlılar birleşmeden çoğalırlar; bazıları da, örneğin insanlar ve öteki hayvanlar birleşerek;

1775. kiminin yapısı öyle, kimininki böyledir; bu nedenle duyumlamaları da farklıdır, örneğin, şahinin gözleri son derece keskindir, köpek ise çok iyi koku alır. Dolayısıyla, canlıların görme duyusundaki farklılıklar sonucu edindikleri izlenimlerin de farklı olması doğaldır: Asma filizi keçi için yemesi hoş bir yiyecektir, ama insana acı gelir; baldıran otu bıldırcının besinidir, ama insanı öldürür; domuz pislik yer, et yemez.

1776. İkincisi, insanların yaratılış ve yapı özelliğine ilişkindir: örneğin, İskender’in sofracıbaşı Demophon gölgede sıcaklar, güneşin altında üşürdü.

1777. Aristoteles’in söylediğine göre[{1768}], Argoslu Andron Libya’nın susuz çöllerinde su içmeden dolaşırmış. İnsanların kimi hekimliğe, kimi çiftçiliğe, kimi ticarete heveslidir; aynı şey kimini zarara sokar, kimine yarar getirir: demek ki yargıdan kaçınmak gerekir.

1778. Üçüncüsü, duyu yollarındaki farklılığa ilişkindir. Elmanın verdiği izlenim, görünümü açık sarı, tatlı ve hoş kokulu olduğudur. Ve aynı biçim, yansıdığı aynaların farklı oluşundan ötürü farklı görülür. Bundan çıkan sonuç, görünen şeyin başka türlü olmaktan çok böyle olmadığıdır.

1779. Dördüncüsü, genel olarak bireysel koşullardaki değişikliklere ilişkindir: Örneğin, sağlık ve hastalık, uyku ve uyanma, sevinç ve keder, gençlik ve yaşlılık, cesaret ve korku, yokluk ve bolluk, nefret ve sevgi, sıcak ve soğuk; bundan başka, kolay soluk almaya ve solunum

yollarının zorlanmasına ilişkindir. Edinilen izlenimler, bireysel koşulların durumuna göre farklılaşır. Delilerin durumu da doğaya aykırı değildir; nitekim, onların durumunda bizimkinden fazla ne var? Biz de güneşe hareketsiz duruyormuş gibi bakıyoruz. Tithorealı Stoacı Theon uykusunda gezerdi, Perikles'in kölesi de damların tepesinde dolaşırdı.

1780. Beşincisi, eğitime, yasalara, efsanelere inanmaya, halklar arası antlaşmalara ve dogmatik düşüncelere ilişkindir. Bu grup, güzel ve çirkin, gerçek ve sahte, iyi ve kötü ile ilgili, tanrılarla ilgili, görünür dünyanın oluşumu ve bozulması ile ilgili görüşleri kapsar. Aynı şey kiminin gözünde doğru, kiminin gözünde eğridir; kimi için iyi, kimi için kötüdür. Nitekim, Persler kişinin kendi kızıyla birleşmesini tuhaf karşılamazlar, Yunanlılar için ise olacak şey değildir. Eudoksos'un *Dünya Turu* adlı eserinin birinci kitabında söylediğine göre[1769], Massagetlerin de kadınları ortakmış, Yunanlılarınki değildir; Kilikyalılar korsanlığa bayılırlar, Yunanlılarda böyle şey yoktur.

1781. Her halk kendi tanrılarına inanır; kimileri tanrı hikmetine inanır, kimileri inanmaz. Mısırlılar ölülerini mumyalayıp gömerler, Romalılar yakarak, Paionlar da bataklığa atarak: Böylece, gerçek üzerine yargı getirilemiyor.

1782. Altıncısı, karışım ve birleşime ilişkindir: buna göre hiçbir şey kendi içinde saf olarak ortaya çıkmaz, ama hava, ışık, nem, katılık, sıcaklık, soğukluk, devinim, buharlaşma ve Öteki güçlerle bir aradadır. Erguvan güneş ışığında başka, ay ışığında başka, kandil ışığında başka renk verir. Bizim rengimiz de öğlen başka, güneş <batarken> başkadır.

1783. Havada iki kişinin kaldırdığı taş, suda kolayca yerinden oynatılır, ya aslında ağır olup suda hafiflediği için, ya da aslında hafif olup havada ağırlaştığı için. Demek ki gerçek niteliğini bilmiyoruz, tıpkı kokunun içindeki yağ gibi. Yedincisi, uzaklıklara, konumlara, yerlere ve yerlerdeki nesnelere ilişkindir. Bu biçime göre, büyük sanılan küçük görünür, dört köşeli sanılan yuvarlak, düz sanılan çıkıntılı, doğru sanılan eğri, soluk renkli sanılan başka renk görünür. Güneş de uzak olduğu için küçük görünür; ve uzaktan puslu ve düz görünen dağlar, yakından girinti ve çıkıntılarla doludur.

1784. Bundan başka, güneş doğarken başkadır, göğün ortasında başkadır. Aynı beden ormanda başka, çıplak arazide başkadır; görüntü, bulunduğu konuma bağlıdır, güvercinin boynu da dönüşüne göre farklı

görünür. Böylece, bunları bulundukları yerin ve konumun dışında gözlemek mümkün olmadığına göre, gerçek yapıları bilinemez.

1785. Sekizincisi, bunların niceliğine ve niteliğine ilişkindir: Sıcak ve soğuk olma, hızlı ve yavaş olma, soluk renkli ve başka renk olma gibi. Böylece, şarap ölçülü içildiğinde bedeni güçlendirir, fazla içildiğinde ise zayıf düşürür; yiyecek ve benzeri şeyler için de böyle.

1786. Dokuzuncusu, sürekliliğe, tuhaflığa ya da az bulunur olmaya ilişkindir. Örneğin, depremler sürekli bununla yaşayanlar için şaşırtıcı değildir, her gün görüldüğü için güneşin de şaşırtıcı bir yanı yoktur. Bu dokuzuncu biçimi Favorinus{1770} sekizinci olarak koyar, Sextus ile Ainesidemos ise onuncu olarak; onuncuya da Sextus sekizinci, Favorinus ise dokuzuncu der.

1787. Onuncusu, başka şeylerle karşılaştırmaya dayalıdır: örneğin, hafif ile ağır arasında, güçlü ile zayıf, büyük ile küçük, aşağı ile yukarı arasında. Böylece, sağda olan doğal olarak sağda değildir, başka bir şeye göre konumundan ötürü böyle anlaşılır; bunun yeri değişirse, artık sağda olmayacaktır.

1788. Aynı şekilde baba ve ağabey de göreli terimlerdir, gün güneşle bağıntılıdır, her şey zihnimize bağlıdır. Dolayısıyla göreli olan şeylerin kendi içlerinde [ne oldukları] bilinemez. On biçim bunlar.

1789. Agrippa ile öğrencileri buna beş biçim daha eklerler: birincisi, anlaşmazlıktan çıkan biçim; ikincisi, sonsuza uzanan; üçüncüsü, göreli olan; dördüncüsü, varsayımdan çıkan; beşincisi de, karşılıklılıkla ilgili biçim. Anlaşmazlıktan çıkan biçim, ister felsefede ister gündelik yaşamda öne sürülen sorunun büyük bir çatışma ve karışıklığa yol açtığını gösterir. Sonsuza uzanan biçim, araştırılan konunun kesin çözüme ulaşmasına olanak vermez, çünkü birinin kanıtı öbürünün içindedir ve bu böyle sonsuza kadar gider.

1790. Göreli olan biçim, hiçbir şeyin kendi içinde kavranamadığını, ancak başka bir şeyle kavranabildiğini söyler: Bu nedenle, hiçbir şey bilinemez. Varsayımdan çıkan biçim, temel noktaları kanıtlamaya gerek duymadan güvenilir kabul etmek gerektiği düşüncesine dayanır: Bunun yararı yoktur, Timon'a göre biri kalkıp bunun tersini varsayabilir. Karşılıklılıkla ilgili biçim, araştırılan şeyde kanıt olarak kullanılması gereken noktanın inandırıcılığı bizzat araştırılan şeyde olunca, ortaya çıkar; örneğin, kanalların varlığını salgıların varlığı ile kanıtlamaya

çalışırken, salgıların varlığını kanıtlamak için kanalları delil olarak kullanmak[{1771}].

1791. Kuşkucular her türlü kanıtlamayı, ölçütü, işareti, nedeni, devinimi, öğrenmeyi, oluşumu, doğal olarak iyi ya da kötünün varlığını reddediyorlardı. Çünkü, onlara göre, her türlü kanıtlama, kanıtlanmış ya da kanıtlanamaz şeyler üzerine kuruludur. Kanıtlanmış şeyler üzerine kuruluysa, hepsinin, bazılarının ya da bir tanesinin kuşkulu olması durumunda, tümü kanıtlanamaz olacaktır. Ve gene diyorlar ki, birtakım şeyleri kanıtlamaya gerek olmadığını düşünenlerin aklına şaşmalı, eğer öncelikle bunu, yani inandırıcılığın kendinden geldiğini kanıtlamak gerektiğini anlamıyorlarsa.

1792. Çünkü dört öğenin varlığı, öğelerin dört tane olmasıyla kanıtlanamaz. Ayrıca, özel kanıtlamalara inanılmazsa, genel kanıtlamaya da inanılmaz. Bir kanıtın geçerliliğini anlamak için de kanıt gerekir: Böylece bunlar birbirleriyle ilişkilendirildikleri için, ikisi de kavranamaz. Kanıt bilinmezse, belirsiz şeyler nasıl kavranabilir? Sorun, nesnelerin öyle görünüp görünmediği değil, gerçekte öyle olup olmadığıdır.

1793. Kuşkucular dogmatik filozoflara budala diyorlardı. Çünkü varsayım yoluyla çıkarılan sonuç, gerçek bir araştırma olarak değil, ancak sav olarak tanımlanır. Ve bu tür uslamlamayla olanaksız şeyler için de mantık yürütülebilir.

1794. Gerçeği onu çevreleyen koşullara göre yargılamak, ve doğayı temel alarak yasa çıkarmak gerekmediğini düşünenler, onlara göre, kendilerini her şeyin ölçüsü olarak tanımlıyor ve her görüngünün belli bir konumda karşılıklı etkileşim sonucu ortaya çıktığını görmüyorlardı. Buna göre, her şey gerçektir ya da sahtedir demek gerekiyor. Eğer bazı şeyler gerçekse <ve ötekiler sahteyse>[{1772}], bu ayırımı neyle yapacağız? Bu iş duyularla olmaz, çünkü duyularla algılanan her şey duyulara eşit görünür; aynı nedenden ötürü akılla da olmaz. Bunların dışında, görüldüğü kadarıyla, yargıda bulunmamıza yardımcı olacak başka bir araç yoktur. Böylece, onlara göre, duyu ya da akıl alanına giren herhangi bir şey hakkında kesin konuşmak isteyen kişi, öncelikle bununla ilgili görüş sahibi olmak zorundadır: Çünkü kimi bir kuramı, kimi öbürünü ortadan kaldırmıştır.

1795. Ama ya duyularla ya da akılla yargıda bulunmak zorundayız, ne var ki her iki araç da tartışmalıdır. Demek ki, duyum ya da akıl alanına ilişkin görüşleri yargılamak olanaksızdır; düşüncelerimiz arasındaki çatışmadan ötürü hiçbir şeye inanılmayacaksa, nesnelerin kesin biçimde belirlenmesini sağlayan ölçü ortadan kalkacak, böylece her şey eşit değerde görülecektir. Ayrıca, Kuşkuculara göre, bir görüngüyü bizimle birlikte izleyen kişi ya güvenilir biridir ya da değildir. Güvenilir biriyse, tersini ileri sürene söyleyecek bir şeyi olmayacaktır; çünkü görüngü hakkında söyledikleriyle kendisi nasıl güven uyandırıyorsa, karşısındaki de öyledir.

1796. Öte yandan, inandırıcı olanın gerçek olduğu düşünülmemeli; çünkü aynı şey herkes için inandırıcı değildir ve inandırıcılığını her zaman aynı kişiler üstünde göstermez. İnandırıcılık dış koşullara bağlıdır, konuşanın ününe, düşünme becerisine, ustalığına, sıcaklığına ya da çekiciliğine bağlıdır.

1797. Bu düşünceyle ölçütü de kaldırıyorlardı, ölçüt ya bir ölçüte göre belirlenmiştir ya da bir ölçütü yoktur. Eğer bir ölçütü yoksa, inandırıcılığı da yoktur, ne gerçek olanı ne de sahte olanı yakalayabilir; buna karşılık, bir ölçüte göre belirlenmişse, özel olarak belirlenenler sınıfındandır, dolayısıyla aynı şey hem belirliyor hem belirleniyor demektir ve belirlemeye yarayan ölçüt, başka bir ölçüt tarafından belirlenecek demektir, o da bir başkası tarafından, ve bu böyle sonsuza kadar gider.

1798. Ayrıca, ölçüt konusunda görüş birliği de yoktur: Kimi ölçüt olarak insanı koyar, kimi duyuları, kimi uslamlamayı, bazıları da kavrayıcı imgelemi. Farklı farklı yasalardan ve törelerden de anlaşıldığı gibi, insan hem kendisiyle hem başkalarıyla görüş ayrılığı içindedir. Duyular aldatıcıdır, uslamlama farklı sonuçlara varır, kavrayıcı imgelem de akılla belirlenir, akıl ise farklı yönlere yönelir. Böylece, ölçüt bilinemez, dolayısıyla gerçek de öyle.

1799. Kuşkuculara göre, işaret yoktur: varsa eğer, ya duyularla algılanır ya da zihinle; duyularla algılanamaz, çünkü duyumlanır olmak genel bir niteliktir, işaret ise özeldir. Duyumsal olan, farklılık yoluyla var olan şeylerden biridir, işaret ise göreli olana ilişkindir. Zihinle de algılanamaz, çünkü zihinsel olan şey dört türlüdür: görünür olanın görünmesi, görünmez olanın görünmemesi, görünür olanın

görünmemesi ve görünmez olanın görünmesi, işaret bunların hiçbiri değildir; öyleyse işaret diye bir şey yoktur. Görünür olanın işarete gereksinimi yoktur; görünmez olanın görünmemesi değildir, çünkü bir şey tarafından gizlenen şeyin görünmesi gerekir;

1800. görünür olanın görünmemesi değildir, çünkü kavrama olanağını bir başkasına sunduğuna göre, kendisinin de görünmesi gerekir; görünmez olanın görünmesi de değildir, çünkü işaret göreli şeylerden biri olduğu için, işareti olduğu şeyle birlikte kavranmak zorundadır, bu da olmaz. Öyleyse, belirsiz olan hiçbir şey kavranamaz; çünkü belirsiz şeylerin işaretler aracılığı ile kavrandığı söylenir. Nedeni de şöyle kaldırıyorlar: Neden, göreli olana ilişkindir; nitekim, etki olarak ortaya çıkana bağlıdır; göreli şeyler yalnızca düşüncede vardır, gerçekte yoktur.

1801. Böylece, neden ancak düşünülebilir, çünkü neden varsa, neden olduğu söylenebilecek bir şeyi olmak zorundadır, yoksa neden olmaz. Nasıl bir baba, kendisine baba denmesini sağlayan ilişki olmayınca, baba olmazsa, neden de aynen öyle. Neden olarak düşünülmesini sağlayan etki yoktur: Çünkü ne doğmuş, ne yok olmuş, ne de başka bir aşamadan geçmiştir; dolayısıyla, neden diye bir şey yoktur. Zaten, eğer neden varsa, ya cisim bir cismin nedenidir, ya da cisimsiz bir şey cisimsiz bir şeyin nedenidir; ama bunların hiçbiri değil; öyleyse neden yoktur. Cisim bir cismin nedeni olamaz, çünkü ikisi de aynı yapıdadır. Cisim olduğu için, bunlardan birine neden denecekse, öteki de cisim olduğuna göre, neden olacaktır.

1802. İkisi de aynı şekilde neden olursa, bu kez de etkilenen şey olmayacaktır. Aynı düşünceyle cisimsiz bir şey cisimsiz bir şeyin nedeni olamaz; cisimsiz bir şey bir cismin nedeni de değildir, çünkü cisimsiz bir şey bir cisim yaratamaz. Bir cisim cisimsiz bir şeyin nedeni olamaz, çünkü ortaya çıkan şey edilgen maddeden olmak zorundadır; cisimsiz olduğu için hiçbir etki altında kalmıyorsa, bir şey tarafından oluşturulmuyor demektir. O halde neden diye bir şey yoktur[1773]. Bundan evrenin ilkelerinin gerçekte var olmadığı sonucu da çıkar; yoksa yaratıcı ve etkin bir şeyin olması gerekir.

1803. Devinim de yoktur; çünkü devinen şey ya bulunduğu yerde devinir ya da bulunmadığı yerde: Bulunduğu yerde devinemez,

bulunmadığı yerde ise hiç devinemez: Buna göre devinim diye bir şey yoktur.

1804. Öğrenmeyi de kaldırıyorlardı. Onların düşüncesine göre, bir şey öğretiliyorsa, ya var olan var olmasına dayanılarak öğretilir, ya da var olmayan var olmamasına dayanılarak. Var olan var olmasına dayanılarak öğretilemez —çünkü varlıkların yapısı herkesin gözü önündedir ve herkesçe bilinir— var olmayan da var olmamasına dayanılarak öğretilemez: Çünkü var olmayana hiçbir şey yapılamaz, dolayısıyla öğretilemez de. Onlara göre, yaratılış da yoktur. Nitekim, var olan oluşmaz, çünkü vardır, var olmayan da oluşmaz, çünkü varlığı yoktur; varlığı olmayan ve var olmayan oluşma durumunda değildir.

1805. Doğal olarak iyi ya da kötü yoktur[{1774}]; çünkü doğal olarak iyi ya da kötü bir şey varsa, tıpkı karın herkes için soğuk olması gibi, bu da herkes için iyi ya da kötü olmak zorundadır; ama herkes için geçerli iyi ya da kötü yoktur; demek ki doğal olarak iyi ya da kötü yoktur. Çünkü birinin iyi diye düşündüğü ya her şeye iyi demek gerekir ya da hepsine iyi demek gerekmez; ama her şeye iyi diyemeyiz, çünkü aynı şeyi kimi iyi diye düşünür, örneğin, Epikuros hazzı iyi diye tanımlar, kimi de kötü diye düşünür, örneğin, Antisthenes[{1775}]. Böylece, aynı şeyin hem iyi hem kötü olduğu sonucu çıkıyor. Buna karşılık, birinin iyi diye düşündüğü her şeye iyi demezsek, bu kez de farklı görüşler arasında ayırım yapmamız gerekecek; bu da önermelerin eşit ağırlıklı olması nedeniyle olanaksızdır. O halde, doğal olarak iyi bilinemez.

1806. Kuşkucuların sonuç çıkarma biçimlerinin tümünü, bıraktıkları yazılarda topluca görmek mümkün. Ama Pyrrhon kendisi ardında hiçbir şey bırakmamıştır; buna karşılık, öğrencileri Timon, Ainesidemos, Numenios, Nausiphanes ve bunun gibi başkalarının eserleri vardır.

1807. Dogmatik filozoflar Kuşkuculara yanıt vererek onların da kavradıklarını ve öğreti getirdiklerini ileri sürerler; çünkü bir şeyi çürüttüklerini düşündükleri noktada o şeyi kavrarlar; ve bu noktada kesin konuşup öğreti getirirler[{1776}]. Çünkü hiçbir tanım getirmediklerini ve her söze karşı söylenebilecek bir söz bulunduğunu söylediklerinde, hem tanım, hem öğreti getiriyorlar.

1808. Kuşkucular şöyle karşılık veriyorlar: İnsan olarak yaşadıklarımız konusunda sizinle aynı düşünüyoruz; çünkü günün, yaşadığımızın ve yaşamda ortaya çıkan daha pek çok şeyin farkındayız; ama

dogmatiklerin kavradıklarını söyleyerek kesin biçimde ileri sürdükleri şeyler konusunda, bizim için belirsiz olmalarından ötürü, yargıdan kaçınıyoruz, bir tek yaşadıklarımızı biliyoruz. Gördüğümüzü kabul ediyoruz, bunu düşündüğümüzün farkındayız, ama nasıl gördüğümüzü ya da düşündüğümüzü bilmiyoruz; anlatırken bir şeyin beyaz olup olmadığını kesin olarak bilmeden beyaz göründüğünü söylüyoruz.

1809. “Hiçbir tanım getirmiyorum” tümcesi ve benzerleriyle ilgili olarak[1777], bunların öğreti olmadığını söylüyoruz; çünkü bu “Dünya yuvarlaktır” demeye benzemiyor. Nitekim, bu ifade kesin değildir, ötekiler ise belirsizliğin kabul edilmesidir. Hiçbir tanım getirmediğimizi söylerken de tanım getirmiyoruz.

1810. Gene, dogmatikler Kuşkucuların yaşamı oluşturan her şeyi reddederken, yaşamı da ortadan kaldırdıklarını söylerler. Ama onlar bunun doğru olmadığını, çünkü görmeyi reddetmediklerini, ama nasıl gördüğümüzü bilmediklerini söylerler. Görünür olanı kabul ediyoruz, diyorlar, ama göründüğü gibi olduğunu değil. Ateşin yaktığını algılıyoruz; ama yakıcı bir yapıda olup olmadığı konusunda yargıdan kaçınıyoruz.

1811. Birinin devindiğini ve öldüğünü görüyoruz; ama bunların nasıl olduğunu bilmiyoruz. Biz bir tek görünür şeylerin yanındaki belirsiz şeylere karşı çıkıyoruz, diyorlar[1778]. Bir resimde çıkıntılar olduğunu söylediğimizde, görüneni dile getiriyoruz; resimde çıkıntılar olmadığım söylediğimizde ise, artık görüneni değil, başka bir şeyi söylüyoruz. Bu yüzden Timon da Pythotida alışkanlığın dışına çıkmadığını söylüyor. İmgeler’de de şöyle diyor[1779]:

“Görünür olan nereye giderse gitsin, her yerde güçlüdür.”

1812. *Duyular Üzerine* adlı eserinde de şöyle diyor: “Balın tatlı olduğunu ileri sürmüyorum, ama öyle göründüğünü kabul ediyorum.”

1813. Ainesidemos *Pyrrhonca Konuşmalar* adlı eserinin birinci kitabında Pyrrhon’un karşıt görüşler yüzünden dogmatik olarak tanım getirmediğini, ama görüngüleri izlediğini söyler. *Bilgeliğe Karşı* ve *Araştırma Üzerine* adlı eserlerinde de aynı şeyi söyler. Ainesidemos’un yakın arkadaşı Zeuksis *İki Yönlü Konuşmalar Üzerine* adlı eserinde, Laodikeialı Antiokhos ve Apellas *Agrippa* adlı eserinde yalnızca görüngüleri geçerli kabul ederler. Demek ki, Ainesidemos’un da söylediği gibi, Kuşkuculara göre ölçüt görüngüdür; Epikuros için de

böyle[1780]. Demokritos ise görüngülerden hiçbirinin ölçüt olamayacağını, çünkü bunların var olmadığını söyler[1781].

1814. Bu görüngü ölçütüne karşı dogmatik filozoflar, aynı şeylerden, örneğin, yuvarlak ya da dört köşe kuleden farklı izlenimler edinildiği zaman, kuşkucu filozofun bunlardan birini seçmedikçe, hiçbir sonuç elde edemeyeceğini ileri sürüyorlar; ama ikisinden birini izleyecek olursa, diyorlar, görüngülere eşit ağırlık, tanımamış olacaktır. Kuşkucular da buna şöyle yanıt veriyorlar: Farklı izlenimler edinirsek, her ikisinin de göründüğünü söyleyeceğiz; görüngüleri bu yüzden, göründükleri için kabul ediyoruz. Kuşkuculara göre son erek, Timon, Ainesidemos ve çevresindekilerin söylediği gibi, yargıdan kaçınmadır: sarsılmazlığın gölge gibi izlediği tutum.

1815. Çünkü bize bağlı olan konularda şunu seçiyor, bundan kaçınıyor değiliz; ama bize değil, zorunluluğa bağlı olan konularda açlık, susuzluk ve ağrı gibi şeylerden kaçamayız; çünkü bunları akıl gücüyle ortadan kaldıramayız. Dogmatik filozoflar bir Kuşkucunun yaşamda buyrulduğu takdirde babasını parçalamaktan kaçınmayacağını söylerler; Kuşkucular da buna karşı yaşam ve önlemler alanında değil, öğretiler alanında gerçeği araştırma çalışmalarından uzak durarak yaşayabileceklerini ileri sürerler; dolayısıyla, alışkanlık sonucu bir şeyi seçer ya da bir şeyden kaçınırız ve yasalara uyarız. Bazılarına göre, Kuşkucuların ereği duyumsamazlıktır, kimileri de bu ereğin umursamazlık olduğunu söylerler.

Timon

1816. Şu bizim[1782] Nikaialı Apollonides, imparator Tiberius'a armağan ettiği *Taşlamalara Notlar* adlı eserinin birinci kitabında, Timon'un Timarkhos'un oğlu ve Phleius doğumlu olduğunu söyler; genç yaşta ailesini yitirince, tiyatro korolarında çalışmış, sonra bu işi küçümseyip Megara'ya Stilpon'un yanma gitmiş; orada bir süre onunla birlikte bulunduktan sonra, yurduna dönüp evlenmiş. Ardından karısıyla birlikte Elis'e Pyrrhon'un yanına gelmiş[1783], çocukları oluncaya kadar orada yaşamış: Büyük oğlunun adı Ksanthos idi, ona hekimlik öğretti ve yaşam biçiminin mirasçısı yaptı.

1817. Sotion'un on birinci kitabında söylediği gibi, bu oğlu çok ünlü oldu. Timon geçim sıkıntısına düşünce, Hellespontos'a ve Propontis'e gitti; Khalkedon'da sofistlik yaparken çok tutuldu; para sahibi olunca, buradan Atina'ya geldi ve kısa bir süre Thebai'da bulunmasının dışında ölünceye kadar burada yaşadı. Iamblarında kendisinin de söylediği gibi, kral Antigonos ile Ptolemaios Philadelphos onu tanıyorlardı.

1818. Antigonos'a göre[1784], içkiye düşkündü ve felsefeden boş kalan zamanı olursa, şiir yazardı: destan şiiri, tragedyalar[1785], satir oyunları (otuz komedya, altmış tragedya), taşlamalar ve açık saçık dizeler.

1819. Düzyazıyla yazılmış, iki bin satıra ulaşan eserleri de vardır: Onun yaşamöyküsünü yazmış olan Karystoslu Antigonos bunlardan söz eder. Taşlamalar üç kitaptır: Bu eserinde parodi biçimi içinde herkese saldırır ve dogmatik filozofları alaya alır. Bunlardan birincisi anlatı biçimindedir, ikinci ve üçüncüsü ise diyalog biçimindedir. Rolophonlu Ksenophanes'e kendisi her bir filozof hakkında soru soruyor, o da karşılık veriyor, şeklinde canlandırılmıştır: ikinci kitapta eski filozoflar hakkında, üçüncü kitapta da daha yeniler hakkında; bu yüzden bazıları bu kitaba "Epilog"[1786] başlığını vermişlerdir.

1820. Birinci kitap da aynı konulan kapsar, tek farkı şiirin monolog olmasıdır; başlangıcı şöyle[1787]:

"Söyleyin şimdi bana, siz meraklı Sofistler alayı."

1821. Antigonos ile Sotion'un on birinci kitabında söylediğine göre, doksan yaşına yakın öldü. Onun tek gözü olduğunu da duydum, bu

yüzden kendine Kyklops dermiş. Bir de insan düşmanı Timon vardı[1788].

1822. Bizim filozofumuz, Antigonos'a göre, bahçeleri çok severdi ve kendi işine bakardı. Bir söylentiye göre, Peripatetik Hieronymos onun hakkında şöyle diyormuş[1789]: "İskitler nasıl hem kaçarken hem kovalarken ok atarsa, filozoflar da öğrencilerini kimi kovalayarak, kimi de, Timon gibi, kaçarak avlıyor."

1823. Keskin bir zekâsı ve nükte gücü vardı; edebiyata düşkündü, ozanlara öykü yazma konusunda becerikliydi ve oyun yazarken onlara yardım ediyordu[1790]. Tragedya konularını Aleksandros[1791] ve Homeros'a[1792] verdi[1793]. Hizmetçiler ya da köpekler tarafından rahatsız edilince, hiçbir şey yapamaz, sakin bir yaşam sürmek için çabalardı. Anlattıklarına göre, Aratos ona Homeros'ın şiirinin güvenilir metnini nasıl elde edeceğini sorunca, şöyle karşılık vermiş: "Henüz düzeltilmemiş eski kopyalarım bulursan, dediğin olur."[1794] Şiirleri rastgele yerlerde dururdu, kimi zaman da yarısı bir yerde, öbür yarısı başka bir yerde;

1824. böylece, yazılarını hatip Zopyros'a[1795] okurken, eserin bir yerini açar, önüne gelen yeri açıklardı, yarısına gelince de, o güne kadar nerede olduğunu bilmediği parçasını bulduğunu anlardı. O kadar özensizdi. Ve uysaldı: işine öyle dalardı ki, yemeğe gitmezdi. Anlattıklarına göre, bir gün Arkesilaos'un Kerkoplar alanından geçtiğini görünce, "Ne işin var senin burada, özgür insanların bulunduğu yerde?" demiş[1796]. Aklın tanıklığıyla onaylanmış duyuları geçerli kabul edenlere karşı sürekli olarak şu dizeyi söyler dururdu:

"Keklikle çulluk buluştu."[1797]

1825. Hep böyle nükteler yapardı. Her şeye şaşan birine, "Üç kişi olup dört gözümüz olmasına neden şaşmıyorsun?" dedi. Nitekim, öğrencisi Dioskurides ile kendisinin tek gözü vardı, konuştuğu kişi ise sağlıklıydı.

1826. Bir gün Arkesilaos ona neden Thebai'dan buraya geldiğini sorunca, "Sizi açık havada yayılmış görüp gülmek için" demiş. *Taşlamalar*'da Arkesilaos'a saldırmasına rağmen, Arkesilaos'un *Cenaze Yemeği* başlıklı eserinde onu övmüştür. Menodotos'un söylediğine göre[1798], hiç ardılı olmamış, Kyreneli Ptolemaios'un elinde yeniden canlanıncaya kadar öğretisi kesintiye uğramıştır. Ama Hippobotos ile Sotion'a göre, Kıbrıslı Dioskurides, Rodoslu Nikolokhos, Seleukeialı

Euphranor ve Troas’tan Paülus[1799] onun öğrencileriydi: Sonuncusu, tarihçi Phylarkhos’un anlattığına göre[1800], öyle yürekliydi ki, haksız yere hıyanetle suçlandığında, yurttaşlarını bir tek söze dahi değer görmeden, cezalandırılmayı göze almış.

1827. Euphranor’un öğrencisi İskenderiyeli Eubulos, onunki Ptolemaios, onun öğrencileri Sarpedon ile Herakleides, Herakleides’inki Knossoslu Ainesidemos idi: sekiz kitaplık Pyrrhonca Konuşmalar'ı yazmıştı; onun öğrencisi hemşehrisi Zeuksippos, onunki Lykos ırmağı üzerinde Laodikeialı Antiokhos idi; onun öğrencileri deneyci hekim Nikomedeialı Menodotos ve Laodikeialı Theiodas idi; Menodotos’un öğrencisi Arieus’un oğlu Tarsuslu Herodotos; Herodotos’un öğrencisi Sextus Empeirikos idi: Kuşkucular üzerine on kitaplık bir eserin ve güzel eserlerin yazarı; Sextus’un öğrencisi de Saturninus Kythenas[1801] idi, o da deneyciydi.

1828.

NOTLAR

X. KİTAP

Epikuros

1829. Neokles ile Khairestrate'nin oğlu Atinalı Epikuros Gargettos demosuna bağlıydı, *Soyluluk Üzerine* adlı eserinde söylediğine göre, Philaidai ailesinden geliyordu. *Başkalarına* ve *Sotion Özeti* adlı eserinde Herakleides'in söylediğine göre[{1802}], Atinalıların Samos'ta yerleşme kurmasından sonra[{1803}] orada büyümüş; on sekiz yaşında, Ksenokrates'in Akademeiada, Aristoteles'in de Khalkis'te ders verdiği sıra, Atina'ya gelmiş. Makedonyalı İskender öldükten sonra Atinalı yerleşmeciler Perdikkas tarafından Samos'tan kovulunca[{1804}], Kolophon'a babasının yanına gitmiş;

1830. bir süre orada yaşadıktan sonra, Anaksikrates'in arkhontluğunda[{1805}] Atina'ya dönmüş; bir süre öteki filozoflarla birlikte felsefe yapmış, sonra kendi adıyla anılan bir okul kurup kendi görüşlerini açıklamaya başlamış. On dört yaşında felsefeyle ilişki kurduğunu kendisi söylüyor. Epikurosçu Apollodoros *Epikuros'un Yaşamı Üzerine* adlı eserinin birinci kitabında onun Hesiodos'taki "kaos"un anlamını[{1806}] açıklayamadıkları için okul hocalarını küçümseyip felsefeye yöneldiğini söyler. Ama Hermippos'a göre[{1807}], kendisi okul hocasıymış, sonra Demokritos'un kitaplarıyla[{1808}] karşılaşınca felsefeye atılmış;

1831. bu yüzden Timon da onun için şöyle der[{1809}]:

"Fizikçilerin sonuncusu, en utanmazı, Samos'tan
gelen okul hocası, en eğitimsiz canlı."

1832. Neokles, Kharidemos ve Aristobulos adındaki üç kardeşi de onun özendirmesiyle onun yanında felsefe çalışmışlar: Epikurosçu Philodemos *Filozoflar Üzerine İnceleme* adlı eserinin onuncu kitabında böyle söylüyor[{1810}]; Myronianos'un *Benzer Tarih Başlıkları* adlı eserinde söylediğine göre[{1811}], kölesinin adı Mys imiş.

1833. Stoacı Diotimos[{1812}] ona karşı düşmanlığını elli tane açık saçık mektubu onun adıyla yayımlayıp onu karalayarak gösterdi, Khrysippos'a yakıştırılan mektupları Epikuros'un adıyla bir araya getiren yayıncı da öyle.

1834. Onu karalayanlar arasında Stoacı Poseidon ile öğrencileri, Nikolaos, Sotion Diokleşçe Çürütmeler adlı eserinin on iki kitabında (hepsi yirmi kitap) ve Halikarnassoslu Dionysios[1813] da vardı. Onlara göre, Epikuros annesiyle yoksul evleri dolaşır, arındırıcı tılsımlar okurmuş, babasıyla da üç otuz kuruşa ders verirmiş[1814]. Kardeşlerinden biri muhabbet tellalıymış ve hetaira Leontion ile birlikte yaşarmış. Kendisi de Demokritos'un atomcu görüşleriyle Aristippos'un hazcı görüşlerini[1815] kendi görüşleriymiş gibi öne sürüyormuş. Ve gerçek bir Atina yurttaşı değilmiş: Timokrates ve Epikuros'un *Askerlik Eğitimi* adlı eserinde Herodotos böyle söylüyorlar. Lysimakhos'un yaveri Mithras'a[1816] mektuplarında "Paian" ve "Efendimiz" diye seslenerek, çok çirkin biçimde yaltaklanıyormuş;

1835. gizli yazılarını yayımlayan îdomeneus'u, Herodotos'u ve Timokrates'i de göklere çıkarıyormuş ve bu yüzden onlara yaltaklanıyormuş. Leontion'a yazdığı mektuplarında, "Efendimiz Paian, sevgili Leontion, mektubunu okuyunca, içim öyle bir sevinçle doldu ki!"; Leonteus'un karısı Themista'ya: "Eğer siz bana gelmeyecekseniz, Themista ile birlikte sizin çağıracağınız yere üç takla atıp[1817] koşa koşa gelebilirim." Güzel bir genç olan Pythokles'e: "Senin o tanrı gibi göz alarak içeri girişini oturup bekleyeceğim." Gene Themista'ya yazarken ona öğüt verdiğini düşünüyormuş: Theodoros *Epikuros'a Karşı* adlı eserinin dördüncü kitabında böyle söylüyor.

1836. Daha başka bir sürü hetairaya yazmış, özellikle de Leontion'a: Ona Metrodoros da tutkundu. *Erek Üzerine* adlı eserinde şöyle diyor[1818]: "Ağız tadının, aşkın, dinletinin ve güzelliğin verdiği hazları kaldırırsam, iyiyi nasıl düşüneceğimi bilmiyorum." Pythokles'e gönderdiği mektupta da şöyle yazıyor: "Yelkenini aç, eğitimin her türlüsünden kaç, dostum!" Epiktetos da[1819] onun açık saçık konuştuğunu söyler ve ona sövebildiği kadar söver.

1837. Öte yandan, Metrodoros'un kardeşi ve Epikuros'un Öğrencisi Timokrates okuldan ayrıldıktan sonra yazdığı *Keyifler* adlı eserinde onun zevk yaşamına düşkünlükten günde iki kez kustuğunu söyler, kendisinin de gece yapılan felsefe etkinliklerinden ve o gizemli toplantılardan güç bela kaçabildiğim anlatır.

1838. Epikuros bilimsel alanda çok bilgisizmiş, yaşam konusunda daha da çok, ve bedence çok acınacak durumdaymış[1820], o kadar ki yıllarca

koltuğundan kalkamamış; Leontion'a ve Mytilene filozoflarına yazdığı mektuplarda kendisinin de söylediği gibi, sofra kurmak için günde bir mina harcarmış. Onunla ve Metrodoros ile birlikte başka hetairalar da yaşarmış: Marmarion, Hedeia, Erotion ve Nikidion. Otuz yedi kitaplık *Doğa Üzerine* adlı eserinde çoğunlukla aynı şeyleri yineler, yazılarında başkalarına, özellikle de Nausiphanes'e[1821] karşı çıkarmış; kendi sözleriyle şöyle diyor; "Cehenneme kadar yolları var! Çünkü o da bir şey yaratırken ağzından sofistçe bir kendini beğenmişlik dökülüyor, tıpkı bir sürü başka köle ruhlu insanlarda olduğu gibi."

1839. Epikuros kendisi de mektuplarında Nausiphanes için şöyle diyor: "Bunlar onun aklını öyle bir başından aldı ki, bana sövüp sayıyor ve kendisini benim hocam olarak tanıtıyor." Ona "denizanası"[1822], "kara cahil", "üçkâğıtçı" ve "fahişe" derdi; Platonculara "Dionysos'un yaltakçıları"[1823], Platon'un kendisine "altın"[1824], Aristoteles'e de "müsrif" derdi, <çünkü> baba mirasını yiyip bitirince, asker olmuş ve ilaç satıcılığı yapmıştı; Protagoras'a "hamal"[1825], "Demokritos'un yazmanı" ve "köy öğretmeni" derdi; Herakleitos "karıştırıcı"[1826], Demokritos "Lerokritos" (boş şeyler yargıcı), Antidoros "Sannidoros" (yaltakçı) idi; Kyniklere "Yunanistan'ın düşmanları" derdi; eytişimciler yıkıcı, Pyrrhon ise cahil ve eğitimsiz idi.

1840. Ama bunlar deli. Çünkü bizim filozofun herkese gösterdiği o eşsiz duygu yüceliğinin yeterince tanığı var: Yurdu onu bronz heykellerle onurlandırdı, dostlarının sayısı o kadar çoktu ki, kentlerin tümüyle ölçülemiyordu bile[1827]. Onu tanıyan herkes öğretisinin çekiciliğine kapılırdı, Karneades'in[1828] okuluna geçen Stratonikeialı Metrodoros[1829] dışında, belki de onun aşırı iyiliğinin altında ezilmişti; hemen hemen bütün öteki okullar son bulurken, onunki öğrencilerinden birbiri ardına okul başkanları çıkararak hep sürmüştür[1830];

1841. ana babasına duyduğu gönül borcu, kardeşlerine karşı iyiliği, vasiyetinden ve onun yanında felsefe çalışanlardan anlaşıldığı üzere, kölelerine karşı (aralarında en ünlüsü yukarıda andığımız Mys idi) yumuşaklığı; ve genel olarak herkese karşı insanca tutumu. Tanrılara karşı dindarlığı ve yurt sevgisi sözcüklerle anlatılamaz; aşırı ılımlı tutumu yüzünden politikadan uzak kaldı. O çağda Yunanistan son derece zorlu olaylara sahne olurken[1831], Epikuros yaşamını burada sürdürdü, iki ya da üç kez dostlarını görmek için İyonya topraklarında

dolaştı[1832]. Apollodoros'un da söylediği gibi, her yerden dostları geliyor ve seksen minaya satın aldığı (Diokles *Özet* adlı eserinin üçüncü kitabında söylüyor bunu) bahçesinde onunla birlikte,

1842. son derece basit ve tutumlu bir biçimde yaşıyorlardı. "Bir kotyle[1833] ucuz şarapla yetinirlerdi ve çoğunlukla su içerlerdi" diyor. Epikuros, "Dostların malı ortaktır" diyen Pythagoras gibi[1834], mal ortaklığını doğru bulmuyormuş; çünkü böyle bir şey güvensizliğin işaretiymiş; ve güven yoksa, dostluk da yoktur. Kendisi de mektuplarında yalnızca su ve basit bir ekmekle yetindiğini söyler. Ve gene "Bana bir kap peynir yolla ki, canım çekince sefa süreyim" diyor. İşte böyle bir insandı, yaşamın ereği olarak hazzı gösteriyordu; Athenaios bir epigramında onu şöyle över[1835]:

1843. "Değersiz şeyler için çabalıyorsunuz, açgözlü insanlar,
çıkarlarınız için kavgaya, savaşa tutuşuyorsunuz;
doğanın zenginliği dar bir sınır içinde kalır,
boş yargılar ise sonsuzluğa uzanır.
Neokles'in akıllı çocuğu bunu ya Musalardan duydu
ya da Pytho'nun kutsal üçayağından."[1836]

1844. Çalışmamız ilerledikçe, öğretileri ve sözleri sayesinde bunu daha iyi göreceğiz. Diokles'e göre, eski filozoflar arasından en çok Anaksagoras'ı[1837] (bazı noktalarda ona katılmamakla birlikte) ve Sokrates'in hocası Arkhelaos'u beğeniyordu. Gene Diokles'in söylediğine göre, öğrencilerine kendi yazılarım ezberletir, onları öyle yetiştiririrmiş[1838].

1845. Apollodoros *Kronoloji* adlı eserinde[1839] onun Nausiphanes ile Praksiphanes'in[1840] öğrencisi olduğunu söyler; ama Epikuros Eurylokhos'a yazdığı mektupta bunu reddeder ve kendi kendini yetiştirdiğini ileri sürer[1841]. Leukippos[1842] diye bir filozofun hiç yaşamadığım Hermarkhos kendisi söylüyor; kimilerine göre ise (aralarında Epikurosçu Apollodoros da var), Leukippos Demokritos'un hocasıdır. Nesneleri betimlemek için sıradan terimler kullanır, gramerci Aristophanes onun son derece kendine özgü bir deyiş biçimi olduğunu söyler, öyle açık bir yazardı ki, *Hitabet Üzerine* adlı eserinde de açıklıktan başka hiçbir şeyin aranmamasını ister.

1846. Mektuplarına "Selam" yerine "Esenlikler dilerim" ve "Doğru yaşa" sözcükleriyle başlar[1843].

1847. Ariston[1844] *Epikuros'un Yaşamı*'nda onun *Kanon* adlı eserinin konusunu Nausiphanes'in *Üçayak*'ından aldığını ve onun öğrencisi olduğunu[1845], ayrıca Samos'ta Platoncu Pamphilos'u[1846] da dinlediğini söyler. Felsefeye on iki yaşında başlamış, otuz iki yaşında okulunun başına geçmiş.

1848. Apollodoros'un *Kronoloji* adlı eserinde söylediğine göre[1847], yüz dokuzuncu Olimpiyat'ın üçüncü yılında[1848], Sosigenes'in arkhontluğunda, Gamelion ayının[1849] yedinci günü ve Platon öldükten[1850] yedi yıl sonra doğmuştur.

1849. Otuz iki yaşındayken önce Mytilene ve Lampsakos'ta bir okul açmış, beş yıl sonra Atina'ya gelmiş ve yüz yirmi yedinci Olimpiyat'ın ikinci yılında[1851], Pytharatos'un arkhontluğunda, yetmiş iki yaşında burada ölmüş. Okulunun başına Mytileneli agemortosoğlu Hermarkhos geçmiş. Hermarkhos'un mektuplarında söylediğine göre, on dört gün hasta yatuktan sonra böbrek taşından ölmüş. Hermippos'un anlattığına göre de[1852], sıcak su dolu tunç banyo küvetinde saf şarap istemiş ve bir dikişte içmiş;

1850. dostlarına öğretilerini unutmamalarını tembihledikten sonra da ölmüş. Ona şöyle bir epigramımız var[1853]:

"Elveda, öğretilerimi unutmayın! Epikuros'un
ölürken dostlarına söylediği son sözü buydu;
sıcak küvetin içine girmişti, saf şarabı
bir dikişte içti, sonra da soğuk Hades'i."

1851. Filozofumuzun yaşamı ve ölümü böyle.

1852. Vasiyeti de şöyle: "Bu şekilde, Bate demosundan Philokrates'in oğlu Amynomakhos'a ve Potamos demosundan Demetrios'un oğlu Timokrates'e yaptığım ve kayıtları Metroon'da bulunan bağış doğrultusunda, bütün mallarımı onlara bırakıyorum;

1853. "şu koşulla ki, bahçeyi[1854] ve buraya ilişkin her şeyi Mytileneli Agemortosoğlu Hermarkhos'a, onunla birlikte felsefe yapanlara ve Hermarkhos'un kendisinden sonra okulu bırakacağı kişilere yaşama ve çalışma alanı olarak[1855] versinler; bahçedeki yaşantıyı elden geldiğince en iyi şekilde sürdürme konusunda Amynomakhos'a, Timokrates'e ve onların mirasçılarına yardım etme görevini her zaman için bizimle felsefe çalışanların eline bırakıyorum, aynı şekilde bizimle felsefe çalışanların bahçeyi bıraktıkları kişilerin de. Amynomakhos ile

Timokrates Melite’deki evi ölünceye kadar oturması için Hermarkhos’a ve onun yanında felsefe çalışanlara versinler.

1854. “Amynomakhos ile Timokrates’e verdiğimiz mülklerin gelirlerinden, Hermarkhos’a da danışılacak, babama, anneme ve kardeşlerime cenaze sunuları için, her yıl Gamelion ayının onuncu gününe rastlayan gelenekselleşmiş doğum günü kutlamalarım için ve her ayın yirminci günü bizimle birlikte felsefe çalışanlar arasında, benimle Metrodoros’un <anısına> düzenlenmiş bulunan toplantılar için[1856] elden geldiğince ödenek ayrılsın. Poseideon ayında kardeşlerimin, Metageitnion ayında da Polyainos’un doğum günü şimdiye kadar benim kutladığım gibi kutlansın.

1855. “Metrodoros’un oğlu Epikuros ile Polyainos’un oğlu, Hermarkhos’un yanında felsefe çalıştıkları ve onun yanında kaldıkları sürece, Amynomakhos ve Timokrates onlarla ilgilensinler. Aynı şekilde Metrodoros’un kızıyla da[1857] ilgilensinler ve evlenme çağına gelince, Hermarkhos’un yanındaki felsefe arkadaşları arasından seçeceği kişiyle evlendirsinler, çünkü kendisi Hermarkhos’un sözünden çıkmayan düzenli bir kızdır. Amynomakhos ile Timokrates eldeki gelirlerimizden onlara Hermarkhos’a danışarak her yıl almayı uygun gördükleri miktarda nafaka versinler.

1856. “Gelirler konusunda[1858] kendileriyle birlikte Hermarkhos’u da yetkili kılsınlar, ki her şey felsefe çalışmalarında benimle birlikte yaşlanan ve okula başkan olarak bırakılan kişiyle uyum içinde yapılsın. Kız çocuğunun drahomasını gelinlik yaşa gelince, Amynomakhos ile Timokrates Hermarkhos’un da görüşünü alarak, koşullar elverdiğince mallarımızdan alıp versinler. Nikanor ile bizim bugüne kadar ilgilendiğimiz gibi ilgilensinler; böylece bizim yanımızda felsefe çalışanların hepsi, özel yaşam alanında bana hizmette bulunmuş, her türlü nezaketi göstermiş ve felsefe çalışarak bizimle birlikte yaşlanmayı seçmiş ne kadar insan varsa, olanaklarımız çerçevesinde, temel gereksinimlerin hiçbirinden yoksun kalmasın.

1857. “Bana ait kitapların hepsi Hermarkhos’a verilsin. Metrodoros’un çocukları kendilerini kurtaracak yaşa gelmeden önce, Hermarkhos’un başına bir insanlık durumu gelirse, Amynomakhos ile Timokrates onlara düzgün yaşamaları koşuluyla tüm gereksinimlerini karşılamak üzere, arkada bıraktığımız gelirlerden olanaklar ölçüsünde versinler.

Kölelerimden Mys, Nikias ve Lykon’u özgür bırakıyorum; köle kadın Phaidrion’u da özgür bırakıyorum.”

1858. Ölüm döşeğinde İdomeneus’a[1859] şu mektubu yazmıştır:

“Aynı zamanda Ömrümün son günü olan bu mutlu günde sana bu satırları yazıyorum. İdrar zorluğu ve dizanteri sancıları yakamı bırakmadığı gibi, hiç hafiflemiyor da. Ama geçmişteki sohbetlerimizin anısıyla sevinen ruhum bütün bu acılara dayanıyor. Delikanlılığından beri bana ve felsefeye karşı duyduğun yakınlığa yakışır biçimde Metrodoros’un çocuklarıyla ilgilen!”

1859. Vasiyeti böyle.

1860. Bir sürü öğrencisi vardı; aralarında en ünlüleri, Athenaios ya da Timokrates ile Sande’nin oğlu Lampsakoslu Metrodoros[1860]: Epikuros’u tanıdığı andan itibaren yanından hiç ayrılmadı, yalnızca bir kez altı ay memlekete gitti ve geri geldi.

1861. Epikuros’un da önsöz yazılarında[1861] ve *Timokrates* adlı eserinin üçüncü kitabında tanıklık ettiği gibi, her bakımdan iyi bir insandı. Böyle bir insandı; kız kardeşi Batis’i İdomeneus ile evlendirdi, kendisi de Attikeli fahişe Leontion’u cariye olarak aldı. Epikuros’un *Metrodoros* adlı eserinin birinci kitabında söylediği gibi, eziyet ve ölüm karşısında korkusuzdu. Epikuros’tan yedi yıl önce elli üç yaşında ölmüş ve Epikuros da yukarıda anılan vasiyetinde, besbelli ki ondan daha önce ölmüş olarak söz ediyor ve çocuklarıyla ilgili düzenlemeler yapıyor. Metrodoros’un kardeşi, yukarıda anılan ve düşüncesiz bir insan olan Timokrates de[1862] onun öğrencisiydi.

1862. Metrodoros’un eserleri şunlar:

Hekimlere Karşı, üç kitap;
Duyumlar Üzerine;
Timokrates"e Karşı;
Yüce Ruhluluk Üzerine;
Epikuros'un Bozuk Sağlığı Üzerine;
Eytişimcilere Karşı;
Sofistlere Karşı, dokuz kitap;
Bilgeliğe Yürüyüş Üzerine;
Değişim Üzerine;
Zenginlik Üzerine;

Demokritos ’a Karşı;
Soyluluk Üzerine.

1863. Athenodoros’un oğlu Lamsakoslu Polyainos da onun öğrencisiydi[{1863}]: Dürüst ve sevgi dolu bir insandı. Epikuros’tan sonra okulun başına geçen, Agemorcos’un oğlu Mytileneli Hermarkhos da öyle. Yoksul bir babanın oğluydu ve başlangıçta hitabet çalışmıştı. Onun da çok güzel eserleri vardır:

1864. Empedokles Üzerine Mektuplar, yirmi iki kitap;

1865. Matematik Üzerine;

1866. Platon’a Karşı;

1867. Aristoteles’e Karşı.

1868. Felç geçirip öldü, çok yetkin bir insandı. Aynı şekilde, Lampsakoslu Leonteus ve Epikuros’un mektup yazdığı karısı Themista; ayrıca Kolotes[{1864}] ve İdomeneus[{1865}], ikisi de Lampsakoslu. Bunlar en ünlü öğrencileri, aralarında Hermarkhos’tan sonra okulun başına geçmiş olan Polystratos da vardı; ondan sonra Dionysios, ondan sonra da Basileides okulun başına geçti. “Bahçe tiranı” olarak bilinen Apollodoros da çok ünlüydü, dört yüzün üstünde kitap yazmıştı; İskenderiyeli iki Ptolemaios, biri esmer, biri sarışın. Apollodoros’un öğrencisi Sidonlu Zenon[{1866}], çok verimli bir yazardı.

1869. Ve Lakonyalı denen Demetrios; seçme konuşmalar yazarı Tarsuslu Diogenes; Orion ve gerçek Epikurosçuların Sofist diye adlandırdıkları başkaları.

1870. Üç Epikuros daha vardı: Leonteus ile Themista’nın oğlu, öbürü Magnesialı; dördüncüsü, silahlı dövüş eğiticisi.

1871. Epikuros kitap sayısıyla herkesi geride bırakan son derece verimli bir yazardı: Nitekim, üç yüzden fazla tomarı vardır. Bu eserlerde dışarıdan hiçbir alıntı yoktur, hepsi Epikuros’un kendi sözleridir. Khrysippos çok yazma açısından ona özenmiştir, bu yüzden Karneades ona Epikuros’un kitap kurdu der: “Epikuros ne yazsa, Khrysippos da aynı uzunlukta yazarak onunla yanşıyordu.

1872. “Bu yüzden çoğu kez aynı şeyleri yineler ve önüne geleni yazardı, yazılarını aceleciliğinden düzeltmeden bırakırdı; aldığı alıntılar tek başına kitapları dolduracak kadar çoktur, bunu Zenon ve Aristoteles’te de bulmak mümkün.”

1873. Epikııros’un çok sayıda ve önemli eserleri vardır, en iyileri şunlar:

Doğa Üzerine, otuz yedi kitap*;*
Atomlar ve Boşluk Üzerine;
Aşk Üzerine;
Doğa Bilginlerine Karşı Yazılmış Eserlerin Özeti;
Megarahlara Karşı[1867] *Sorunlar;*
Temel Özdeyişler;
Seçimler ve Sakınımlar Üzerine;
Erek Üzerine;
Ölçüt Üzerine ya da Kanon;
Tanrılar Üzerine;
Dindarlık Üzerine.

1874. *Hegesianaks*;
Yaşamlar Üzerine, dört kitap*;*
Doğru Eylem Üzerine;
Themista’ya Neokles;
Şölen;
Metrodoros’a Eurylokhos;
Görme Üzerine;
Atomdaki Açı Üzerine;
Dokunma Üzerine;
Kader Üzerine;
Timokrates’e Karşı, Duyular Üzerine Kuramlar;
Geleceği Tahmin;
Felsefeye Teşvik;
İmgeler Üzerine;
İmgelem Üzerine;
Aristobulos;
Müzik Üzerine;
Adalet ve Öteki Erdemler Üzerine;
Armağanlar ve Gönül Borcu Üzerine;
Polymedes;
Timokrates, üç kitap*;*
Metrodoros, beş kitap*;*
Antidoros, iki kitap*;*

Mitra'ya Hastalıklar Üzerine Kuramla[1868]*;*
Kallistolas;
Krallık Üzerine;
Anaksimenes;
Mektuplar.

1875. Bu eserlerinde öne sürdüğü görüşleri, buraya aldığım ve tüm felsefesinin özetlendiği üç mektubuyla ortaya koymaya çalışacağım.

1876. Onun temel özdeyişlerini ve seçilip anılmaya değer başka deyişlerini de vereceğiz ki, filozofu her açıdan inceleyip hakkında karar verebilesin.

1877. Birinci mektubu Herodotos'a yazılmıştır <doğa üzerinedir, ikincisi Pythokles'e yazılmıştır>, gök olayları üzerinedir; üçüncüsü de Menoikeus'a yazılmış olup konusu insan yaşamlarıyla ilgilidir. Birinci mektupla başlamalıyız, ama Önce onun felsefeye getirdiği bölümlemeler üzerinde kısaca duralım.

1878. Felsefeyi mantık, fizik ve ahlak olmak üzere üçe ayırır.

1879. Mantık, felsefe çalışmasına giriş yöntemlerini içerir ve *Kanon* başlıklı tek bir eser içine toplanmıştır; fizik doğa ile ilgili tüm kuramı kapsar, otuz yedi kitaplık *Doğa Üzerine* adlı eserde ve ana çizgileri içinde *Mektuplar* da bulunur; ahlak da seçilecek ve kaçılacak şeylere ilişkindir; *Yaşamlar Üzerine*, *Mektuplar* ve *Erek Üzerine* adlı eserlerin konusunu oluşturur. Ama mantığı genellikle fizikle birlikte ele alırlar; mantığa ölçüt ve ilke bilimi ya da felsefenin temel bölümü derler; fizik bölümü oluşma ve yok olmaya ilişkindir; ahlak da seçilecek ve kaçılacak şeylerle, yaşamlarla ve erekle ilgilidir.

1880. Diyalektiği gereksiz diye reddederler; çünkü fizikçilerin olaylarla ilgili genel terimler kullanması yeterlidir[1869]. Kanon'da Epikuros gerçeğin ölçütleri olarak duyuları, genel kavramları ve duygulan öne sürer, Epikurosçular da bunlara zihinsel imgelemlerin doğrudan algılanmasını[1870] eklerler. Bunu, *Herodotos'a Özet*'te ve *Temel Özdeyişler*'de, söylüyor; "Duyuların akılla ilgisi yoktur ve anımsama yetisinden yoksundurlar; çünkü duyular ne kendi kendine hareket eder, ne de dışarıdan harekete geçirilip bir şey ekleyebilir ya da çıkarabilir; duyumları yalanlayabilecek bir şey de yoktur.

1881. "Bir duyu, türdeş bir duyuyu yalanlayamaz, çünkü her ikisi de eşit ağırlıklıdır; bir duyu türdeş olmayan bir duyuyu da yalanlayamaz,

çünkü yargı konuları aynı değildir[1871]; akıl da yalanlayamaz, çünkü akıl tümden duyulara bağlıdır. Bir duyu öbürünü de yalanlayamaz, çünkü hepsine (aynı derecede) dikkat ederiz. Duyuların varlığı bunların gerçekliğinin garantisidir[1872]. Görme ve işitme duyulan, acı çekme duyusu kadar gerçektir; bu nedenle, belirsiz şeyler konusunda[1873] da görünür dünyadan hareketle çıkarsama yapmak gerekir. Çünkü bütün bu kavramlar, biraz uslamlamanın da yardımıyla, karşılaşma, karşılaştırma, benzetme ya da birleştirme yoluyla duyumlardan çıkar. Delilerin zihninde[1874] ve düşte canlanan görüntüler gerçektir, çünkü zihni hareketlendirirler; oysa var olmayan böyle bir şey yapamaz."

1882. Genel kavram deyince, bir tür kavrayış ya da doğru sanı ya da kavram ya da içimizde bulunan evrensel düşünceyi anlarlar, yani sık sık karşımıza çıkan bir dış nesnenin anısı, örneğin, "İşte bu insandır" derken; "insan" denmesiyle birlikte, zihnimizde duyuların önderliğinde[1875] hemen genel kavram olarak insanın biçimi canlanır. Böylece, her sözcükle ilk başta belirlenen şey açıklık kazanır; eğer incelediğimiz şeyi daha önce tanımasaydık, inceleyemezdik; örneğin, "Şu uzakta duran ya bir at ya bir sığır" demek için, daha önce atın ve sığırın biçimini genel kavram olarak tanımış olmak gerekir; herhangi bir şeyin biçimini daha önce genel kavram olarak öğrenmedikçe, onu adlandıramayız. Bu nedenle, genel kavramlar açıktır; yeni bir düşünce de daha önce açık olan bir şeye bağlıdır: Buna dayanarak, örneğin, "Bunun insan olduğunu nereden biliyoruz?" deriz.

1883. Kanıya "görüş" de derler ve bunun doğrusunu yanlışını gösterirler[1876]; eğer tanıklıkla desteklenir ya da karşı tanık getirilmezse, doğrudur; buna karşılık tanıklıkla desteklenmez ya da karşı tanık getirilirse, yanlıştır. Böylece, "beklemek, kulenin yanına gelmek ve onun yakından nasıl göründüğünü anlamak" anlamında "bekleyen doğrular" düşüncesini getirmişlerdir[1877].

1884. Onlara göre, her canlıda haz ve acı olmak üzere iki duygu vardır: Biri doğaya uygun, öbürü yabancıdır. Seçme ve kaçınma eylemi bunlara dayanılarak belirlenir. Araştırmaların bir kısmı nesnelerle ilgilidir, bir kısmı da salt sözcüklerle. Felsefe bölümleri ve ölçüt konusunun ana çizgileri bunlar.

1885. Şimdi mektuba dönelim[1878].

1886. "Epikuros Herodotos'u selamlar.

1887. “Doğa üzerine yazdığım yazıların her birine derinlemesine giremeyenler ve yazdığım büyük kitapları inceleyemeyenler için, tüm sistemin özetini kendim hazırladım[1879], Herodotos, ki en önemli görüşlerim[1880] belleklerde yeterince saklanabilsin ve doğa kuramıyla ilgilendikleri ölçüde her fırsatta en temel noktalarda kendilerine yardım edebilsinler. Evrenin incelenmesinde yeterince ilerlemiş olanlar, tüm sistemin ana taslağını temel başlıklar altında akıllarında tutmalıdırlar; çünkü sık sık toplu bir bakışa gereksiniriz, ama ayrıntılara gereksinimimiz öyle değildir.

1888. “Böylece, bu ana başlıklara hep dönmeli, genel taslak iyice anlaşılıp belleğe kazındıktan sonra, olayların en yetkin biçimde kavranmasını, özellikle de tüm ayrıntıların tam olarak ortaya çıkarılmasını sağlayacak kadarını belleğimize geçirmeliyiz; çünkü kavramların her birini basit unsurlara ve terimlere indirgedikten sonra, bunlardan çabucak yararlanabilme, olgunlaşmış bir öğrenci için de her kesin bilginin temel koşuludur. Çünkü en ince ayrıntısına kadar tam olarak ortaya konmuş her şeyi kavramadan, evren üzerine sürekli çalışmaların yoğun sonuçlarını bilmek olanaksızdır.

1889. “Böylece, doğa araştırmalarıyla yakınlık kuranlar için bu yolu yararlı bulduğumdan, doğa araştırmaları üzerinde sürekli çalışan ve bu yaşam biçimi içinde huzur bulan biri olarak, senin için bu özeti ve tüm öğretinin elkitabını hazırladım.

1890. Her şeyden önce, Herodotos, terimlerin altında yatan anlamı yakalamalıyız ki, görüşleri, araştırmaları ya da sorunları buna dayanarak yargılayabilelim ve getirdiğimiz kanıtlar belirsiz kalıp sonsuza uzanmasın ya da içi boş terimler olarak kalmasın.

1891. “Çünkü her terimdeki ilk anlamı açıkça görmeli ve ayrıca bir kanıta gerek olmamalı[1881]; eğer elimizde araştırmayı ya da sorunu ya da görüşü dayandıracağımız bir şey olacaksa, bu zorunlu.

1892. Ayrıca, her şeyi duyularımıza göre gözlemeliyiz: yani basitçe, gerek zihnin gerek herhangi bir ölçütün o andaki izlenimlerine ve aynı şekilde o andaki duygularımıza bakmalıyız ki, doğrulanmayı bekleyen ve belirsiz olanı belirleyecek araçlarımız olsun.

1893. Bunları ancak güzelce kavradıktan sonra, belirsiz şeyleri genel bir bakışla ele alabiliriz: İlk olarak, hiçbir şey yoktan var olmaz[1882]. Böyle olsa, kendi tohumuna gerek kalmadan her şey her şeyden çıkardı[1883].

1894. “Ve eğer gözden yiten şey yokluğun içinde bozulup gitseydi, bütün her şey içinde dağılıp gideceği şey olmadan yok olmuş olurdu. Gerçekte evren her zaman şimdi olduğu gibiydi ve hep öyle olacaktır. Nitekim, içinde değişeceği bir şey yoktur. Çünkü evrenin dışında, içine girip değişmeyi gerçekleştirecek bir şey yoktur.

1895. Bundan başka, evren <boşluk ve cisimlerden> ibarettir: [bunu *Büyük Özel*’in başında ve *Doğa Üzerine* adlı eserinin birinci kitabında da söylüyor][1884]; cisimlerin var olduğuna duyular her şeyde bizzat tanıklık eder; daha önce de söylediğim gibi, belirsiz olanı akıl buna dayanarak tahmin etmek zorundadır.

1896. Boşluk, yer ya da yapısı gereği elle tutulmaz dediğimiz şey olmasaydı[1885], cisimlerin içinde bulunduğu ve devindiği yer olmazdı: Oysa bunu açıkça yapıyorlar. Cisim ve boşluk olmasa, ne kavrama yoluyla ne de kavranabilir olanlara benzetme yoluyla zihinde hiçbir şey canlandırılamaz, çünkü bunlara (cisim ve boşluk) ayrı ayrı şeylerin nitelikleri, ilinekleri olarak değil, başlı başına varlıklar olarak bakılır. Ayrıca, cisimlerden bazıları bileşiktir, bazıları da bu bileşimleri oluşturan unsurlardır: [bunu *Doğa Üzerine* adlı eserinin birinci, on dördüncü ve on beşinci kitaplarıyla *Büyük Özet*’te söylüyor.]

1897. “Bunlar bölünmez ve değişmez unsurlardır, yoksa her şey yokluğun içinde yok olup giderdi; ve bileşik cisimler dağılıp giderken onlar sağlam kalacak kadar güçlüdür, çünkü yapıları sağlamdır, dağılıp gidecekleri bir yer ve biçim yoktur. Dolayısıyla cisimli varlıklardır (= atomlardır).

1898. Gene, evren sonsuzdur, çünkü sınırlı olan şeyin kenarı vardır; kenar da başka bir şeye göre kenar olarak görülür. Dolayısıyla, kenarı olmayanın sınırı yoktur; sınırı olmayan da sonsuz ve sınırsızdır. Bundan başka, evren atomların çokluğu ve boşluğun genişliği bakımından da sonsuzdur.

1899. “Çünkü eğer boşluk sonsuz, cisimler sonlu olsaydı, cisimler hiçbir yerde kalamaz, dayanacakları ya da çarpıp geri dönecekleri bir şey olmadan, sonsuz boşluğa dağılıp giderlerdi; boşluk sonlu olsaydı, bu kez de sonsuz sayıda cisim duracak yer bulamazdı.

1900. Bundan başka, bileşik varlıkların oluştuğu ve içinde çözüldüğü, içlerinde boşluk bulunmayan atomlar biçim çeşitliliği bakımından da sonsuzdur. Bu kadar çok çeşitliliğin sayıca sınırlı ve aynı biçimlerden

çıkması olanaksızdır. Her bir biçimin benzer atomları da kesinlikle sonsuzdur, ama çeşitlilik açısından kesinlikle sonsuz değil, yalnızca belirsizdir,

1901. [çünkü daha aşağıda bölünmenin sonsuza kadar olmadığını söylüyor. Büyüklükleri açısından da kesinlikle sonsuza uzatılmayacaksa, nitelikleri değiştiği için, böyle diyor.]

1902. “Ve atomlar sonsuz zaman boyunca durmadan devinirler,” [daha aşağıda eşit hızla devindiklerini söylüyor, çünkü boşluk en hafifine de en ağırına da eşit yer açar]; “atomların bazıları birbirlerinden çok uzakta dururlar, bazıları da birbirlerine dolanıp kaldıkları ya da dolanmaya eğilimli öteki atom yığınlarının içine girdikleri zaman oldukları yerde salınırlar[1886].

1903. “Bunun nedeni, boşluğun atomları birbirinden ayıracak ve onlara dayanak sağlayamayacak yapıda olmasıdır; öte yandan, atomların yapısında bulunan sertlik, çarpışma sonucu geri tepmeye neden olur, birbirine dolanmış atom yığını bu çarpmadan geri dönüşe ne kadar olanak verirse. Bunun bir başlangıcı yoktur, çünkü atomlar da boşluk da sonsuzdur. [Daha aşağıda atomların biçim, büyüklük ve ağırlıktan başka niteliği olmadığını söylüyor; atomların bulundukları duruma göre renk değiştirdiğini de *On İki Temel Unsur* adlı eserinde söylüyor. Atomların her ağırlıkta olmadığını da ekler; ne olursa olsun, atomlar gözle görülmez.]

1904. “Buraya kadar bütün bu noktalara ilişkin olarak getirdiğimiz bu açıklama, varlıkların yapısını kavramak için yeterli bir taslak sunuyor.

1905. Bundan başka, kimi bizimkine benzer, kimi bizimkinden farklı, sonsuz sayıda dünya vardır[1887]. Çünkü, az önce gösterdiğimiz gibi, sonsuz sayıda olan atomlar çok uzaklara da giderler. Çünkü dünyayı oluşturan ya da yaratan bu atomlar, buna benzer olsun ya da olmasın, bir ya da sınırlı sayıda dünya için kullanılmamıştır. Dolayısıyla, sonsuz sayıda dünya oluşumuna engel olacak hiçbir şey yok.

1906. “Gene, biçimleri katı cisimlere benzer kalıplar vardır; bunlar incelikleriyle görünür nesnelerin çok ötesindedir. Çünkü çevremizi saran havada bu tür kopmalar, oyuk ve ince oluşumların gerçekleşmesine uygun koşullar, ve katı cisim içindeyken sahip oldukları konumu ve sırayı koruyan akıntılar olanaksız değildir: İşte bu kalıplara imge diyoruz. Bundan başka, bunların boşluk içindeki

devinimi çarpışacak hiçbir engelle karşılaşmadığı için, kavranabilir her uzaklığı kavranamayacak kadar kısa sürede alır. Nitekim, çarpışacak bir engelin varlığı yavaşlığa, yokluğu da hıza karşılıktır.

1907. “Ancak zihinle gözlenebilen zaman dilimleri göz önüne alındığında[1888], devinen cisim aynı anda birden fazla yere gidemez —çünkü bu kavranamaz bir durumdur—; algılanabilir zaman dilimi içinde aynı anda gitse bile, sonsuzluğun herhangi bir yerinde bulunan devinim noktası bizim algıladığımızdan farklı olacaktır. Çünkü bu noktaya kadar devinimin hızını engellenmemiş kabul etsek bile, çarpışmaya denk bir durum ortaya çıkacaktır. Bu temel noktayı akılda tutmak gerek. Sonra, gözle görülür olaylar imgelerin olağanüstü ince olduklarına karşı tanıklık etmiyor; bu nedenle hızları da olağanüstüdür, çünkü kendilerine uygun her türlü yolu bulurlar; bunun yanı sıra, onların sonsuz devinimi hiçbir engelle karşılaşmaz ya da pek az engele çarpar, ama gene de birçok, hatta sayısız atom çabucak bir engele çarpar.

1908. “Ayrıca, bilinmeli ki, imgelerin oluşumu düşünce kadar hızlıdır. Nitekim, cisimlerin yüzeyinden sürekli küçük parçacıklar akar, başka parçalarla yerleri doldurulduğu için, atomlarda bir azalma görülmez[1889], bu akış, kimi zaman birbirine karışsa da, atomların katı cisim içindeki konumunu ve düzenini uzun süre korur. Bazen de bu birleşimler[1890] havada hızla oluşurlar, çünkü dolma işinin derinlikte gerçekleşmesine gerek yoktur; ve bu tür doğal yapıların başka yaratılış biçimleri de vardır. Çünkü eğer bir şekilde bizi dışarıdaki nesnelerle eş duyum içine sokacak olan duyuların açık belirtilerine bakarsak, bunların hiçbiri duyumlarımızla çelişki içinde olmayacaktır.

1909. “Ancak dışarıdan bir şeyin içimize girmesiyle onun biçimini gördüğümüzü ve üzerinde düşündüğümüzü de göz önüne almalıyız[1891]; çünkü dışarıdaki nesneler, ne onlarla bizim aramızdaki hava aracılığı ile[1892] ne de bizden onlara giden ışın ya da herhangi bir akış aracılığı ile doğalarındaki renk ve biçimin izini bırakamazlar: Bu iz nesnelerden gelen ve hızla devinerek[1893] içimize giren, onlarla aynı renk ve biçimde, gözün ve zihnin algılayacağı büyüklükte birtakım imgelerin izi kadar açık olmaz;

1910. “gene bu nedenle, nesnenin görüntüsünü, birliği ve sürekliliği içinde verirler ve atomların çıktıkları katı cisim içindeki derinliğine

bağlı salınımlarından çıkan etkiye uygun olarak, nesnenin içindeki eş duyumu korurlar. Zihin ya da duyu organları aracılığıyla doğrudan değinim sonucu aldığımız görüntü, ister biçime ister başka ilineklere ilişkin olsun, işte bu, katı cismin biçimidir, ve imgenin sıkı birliğine ya da bıraktığı ize bağlıdır[1894]; yanılgı ve yanılsamalar, her zaman için, tanıklıkla desteklenmeyi ya da hiç değilse karşı tanıklıkla çürütülmemeyi <bekleyen durum üzerine> başka türlü düşünmeye[1895] bağlıdır, ama sonra tanıklıkla desteklenmez <ya da karşı tanıklıkla çürütülür> [kendi içimizdeki sezgi gücüne bağlı, ama ondan ayrı bir tür devinimin sonucunda yanılmaya yol açan da budur].

1911. "Çünkü bir resimde ya da düşte zihnin ve başka ölçütlerin izlenimlerine göre canlanan görüntüler, eğer bunun gibi birtakım karşılaştırma unsurları olmasaydı, hiçbir zaman gerçek denen varlıklara benzemezdi; öte yandan, eğer kendi içimizde <sezgi gücüne> bağlı, ama ondan ayrı başka bir devinim olmasaydı, yanılgı olmazdı; [sezgi gücüne bağlı, ama ondan ayrı] bu devinime göre, tanıklıkla desteklenmez ya da karşı tanıklıkla çürütülürse, yanılsama ortaya çıkar; buna karşılık tanıklıkla desteklenir ya da karşı tanıklıkla çürütülmezse, gerçek ortaya çıkar.

1912. "Bu görüşü de iyice aklımızda tutmalıyız ki, duyuların açık belirtilerine uygun ölçütler ortadan kalkmasın ve yanılsama gerçekmiş gibi doğrulanıp her şeyi karmakarışık etmesin.

1913. İşitme, söz, ses ya da gürültü çıkaran, ya da işitme etkisi yaratan bir şeyin akması sonucunda gerçekleşir. Bu akıntı, türdeş parçacıklar halinde etrafa saçılır; bunlar bir yandan da karşılıklı etkileşimi, ve kaynaklandıkları nesneye uzanıp böylece nesnenin çoğunlukla algılanmasını sağlayan ya da tersi durumda yalnızca dış nesnenin varlığını gösteren ayırıcı birliği korurlar.

1914. "Çünkü nesneden yayılan etkileşim olmadan böyle bir algılama gerçekleşemez. Bu yüzden, havanın kendisinin çıkarılan ses ya da ona benzer bir şeyle biçimlendiğini düşünmemeliyiz[1896] —çünkü hava ondan bu şekilde etkilenmekten çok uzaktır— ama bir ses çıkardığımız zaman, içimizde meydana gelen vuruş, soluğa benzer bir akım yaratan birtakım parçaların kopmasına neden olur, bu da bizde işitme etkisini yaratır.

1915. Gene, eğer nesneden ayrılan birtakım parçacıklar koku alma organını uygun biçimde —kimi karmakarışık ve ters bir şekilde, kimi de düzenli ve hoş bir şekilde— etkilemeseydi, kokunun da[{1897}] işitme gibi duyular üzerinde hiçbir etki yaratmayacağını düşünmek gerek.

1916. “Bundan başka, atomların biçim, ağırlık, büyüklük ve zorunlu olarak biçime bağlı nitelikler[{1898}] dışında görünür nesnelerdeki hiçbir niteliği taşımadığını göz önüne almalıyız. Çünkü her nitelik değişir; ama bileşik cisimler dağılırken sağlam ve dağılmaz bir özün arta kalması gerekli olduğuna göre, atomlar hiç değişmez: Değişmeyi yoklukta ve yokluktan değil, çoğunlukla atomların yer değiştirmesiyle, kimi zaman da eklenmesi ve çıkarılmasıyla olanaklı kılan da, bu sağlam ve dağılmayan unsurdur[{1899}]. Buna göre, yeri değiş[mey]en bu unsurlar zorunlu olarak bozulmazlar, bunlarda değişen nesnelerin yapısı yoktur, her birinin kendi kütlesi ve biçimi vardır: Nitekim, bunların kalması zorunludur.

1917. “Nitekim, gözümüzün önünde gerçekleşen biçim değişikliği durumunda, öteki nitelikler nesneden koparcasına ayrılıp giderken, biçim öze bağlı nitelik olarak alınır, öteki nitelikler ise, arta kalan o öz gibi, değişen nesneye içten bağlı değildir, tersine tümüyle cisimden ayrılıp yok olurlar. Böylece, arta kalan bu şeyler bileşik nesnelerdeki farklılıkları yaratmaya yeter, çünkü bir özün arta kalması ve yoklukta yok olma<ma>sı zorunludur.

1918. Gene, atomların her büyüklükte olduğunu da düşünmemeli[{1900}] ki, görünür olguların karşı tanıklığı ile çürütülmeyesin; tersine, atomlarda büyüklük farklılıkları olduğu düşünülmelidir. Bunun kabul edilmesiyle duygu ve duyularla ilgili olaylar daha iyi açıklanacaktır.

1919. Atomların her büyüklükte olması nitelik farklılıklarını açıklamaya yaramaz, ayrıca görülecek büyüklükte atomların bize ulaşmış olması gerekir; bunun oluşu izlenemez, görülecek büyüklükte bir atomun nasıl olabildiğini kavramak da olanaksızdır[{1901}].

1920. Bundan başka, sınırlı bir cisimde sınırsız sayıda ve her büyüklükte parçacık bulunduğu düşünülmemeli. Dolayısıyla, sonsuza kadar gitgide küçülen parçalara bölünmeyi reddetmekle kalmamalı, —ki her şeyi zayıflatmayalım ve bileşik nesneler kavramında varlıkları (yani, atomları) toz haline getirerek yokluk içinde tüketmek[{1902}]

zorunda kalmayalım—, aynı zamanda sınırlı cisimlerde azalarak sonsuza geçişi de düşünmemeliyiz.

1921. “Bir şeyin içinde sonsuz sayıda ya da her büyüklükte parçacıklar olduğu bir kez söylendi mi, bu şeyin büyüklükçe nasıl sınırlı olabildiğini kavramak olanaksızdır. Çünkü sonsuz sayıda parçacığın belli bir büyüklükte olduğu açık; ve bunlar hangi büyüklükte olurlarsa olsunlar, büyüklükleri de sonsuz olurdu. Sınırlı bir cismin kendiliğinden izlenemese de, belirgin bir kenarı olduğuna göre, bunun ardından böyle bir kenar daha bulunduğunu, ve bu şekilde sırayla birinden öbürüne doğru ilerleyerek, böyle bir gidişle düşüncede sonsuzluğa ulaşmayı[1903] düşünmemek olanaksız.

1922. “Öte yandan, şunu göz önüne almalıyız ki, duyularımızla algıladığımız en küçük birim, ne geçişli bir şey gibidir, ne de bundan tamamıyla farklıdır, ama geçişi olan şeylerle ortak bir yanı vardır, buna karşılık bölüm ayırımları yoktur; ama bu ortaklığın sağladığı benzerlikten ötürü bu birimin bir yanını, birini bir yanda, öbürünü öbür yanda, ayırt ettiğimizi düşündüğümüzde, öncekine eş bir birimin duyularımızı etkilemesi gerekir. Bu birimleri birincisinden başlayarak birbiri ardından sırayla görüyoruz: Bunlar aynı yerde değildir ve parçaları bir başkasının parçalarına değmez, ama kendi özelliği içinde (yani bölünmez birlik içinde) büyüklüklere ölçü getirirler: Büyük ya da küçük oluşuna göre, daha çok ya da daha az sayıda ölçü.

1923. Bu benzetmenin atomdaki en küçük birim için de geçerli olduğunu düşünmeliyiz:

1924. “Çünkü duyularla gözlenen şeyden küçüklük konusunda farklı olduğu, ama aynı benzetmeyi izlediği açıktır. Buradaki benzerliğe göre atomun bir büyüklüğü olduğunu, yalnızca küçük olanı büyük bir örneğe oturtarak açıkladık. Atomun en küçük ve hiçbir şeyle karışmamış olan parçalarını, gözle görülmeyen şeyler alanında mantık yoluyla, uzunluğun sonu saymalıyız: büyük ya da küçük olsun, uzunluk ölçüsünü kendi birliklerinden sağlayan son. Nitekim, bunlarla değişmez parçaları arasındaki ortaklık buraya kadar elde ettiğimiz sonucu doğruluyor; ama atomun içindeki bu en küçük birimlerin devinerek bir araya gelmeleri olanaksızdır[1904].

1925. “Ayrıca, sonsuzluğun aşağısını ve yukarısını en alt ve en üst nokta olarak ileri sürmemeliyiz[1905]. Başımızın üzerinde olan alanı

bulunduğumuz noktadan sonsuza uzatmak mümkün olsa, bunu kesinlikle göremeyiz, ya da varsayılan noktanın altındaki alanı sonsuza uzatsak, bu noktaya göre aynı anda hem aşağıda hem yukarıda olamaz: Çünkü bunu kavramak olanaksız. Dolayısıyla, bizden kalkıp başımızın üstündeki alanlara giden çizgi yukarıdakilerin ayaklarına ya da bizden kalkıp aşağıya giden çizgi aşağıdakilerin başına binlerce kez ulaşsa bile, yukarıdan ve aynı şekilde aşağıdan sonsuza uzandığını düşündüğümüz bir tek devinim yönü alabiliriz; çünkü devinimin tümü birbirine karşıt yönlerde sonsuz olarak düşünülür.

1926. “Atomların hızları, boşlukta hiçbir engelle karşılaşmadıkları zaman zorunlu olarak eşittir. Çünkü ağır olanlar karşılarına hiçbir şey çıkmadığı zaman, küçük ve hafif olanlardan daha hızlı devinmeyeceklerdir; gene karşılarında bir engel olmadığı zaman, küçük olanlar kendi ölçülerine uygun bir geçit buldukları sürece, büyük olanlardan daha hızlı devinmeyeceklerdir. Yukarı doğru, çarpmalardan ötürü yana doğru ve kendi ağırlığından ötürü aşağı doğru devinimler de öyle. Nitekim, bu iki devinimden biri ya da öteki sürdüğü sürece, dışarıdan ya da çarpmanın gücüne karşı kendi ağırlığından bir engelle karşılaşmadıkça, düşünce kadar hızlı bir devinim içinde olacaktır.

1927. “Bundan başka, bileşik cisimlerle ilgili olarak, atomların hızı eşit olduğu halde, bunların biri öbüründen daha hızlı devinecektir, çünkü bileşik nesnelerdeki atomlar, ancak zihinle gözlenebilecek kadar kısa zaman içinde farklı yönlere gittikleri halde, en kısa sürekli zaman dilimi içinde bir tek noktaya doğru giderler[1906]; devinimin sürekliliği duyularla algılandığı sürece, sık sık engelle karşılaşırlar. Çünkü gözle görülemeyen şeyler üzerine geliştirilen düşünce, yani zihinle gözlenebilen zaman dilimlerinin de sürekli devinim içinde olacakları düşüncesi bu durumda doğru değildir; çünkü tek doğru, duyularla algılanan ve zihinle kavranan şeylerdir.

1928. “Bundan sonra, duyum ve duygularımızla ilgili olarak —çünkü en sağlam kanıt bu olacaktır— şunu göz önüne almalıyız ki, ruh çok ince parçalardan oluşmuş ve tüm bedene yayılmış[1907] bir cisimdir: Sıcakla karışmış bir soluğa[1908] çok benzer, bazı bakımlardan birine, bazı bakımlardan da ötekine yakındır; ama incelikte bu ikisinden çok farklı ve bedenin geri kalanıyla çok daha eş duyumlu <üçüncü> bir bölüm daha vardır[1909]: Bunun varlığını, ruhun yetileri, duyguları, devinim

kolaylığı, düşünme yeteneği ve yokluğu ölüm demek olan şeyler ortaya koyar. Ayrıca şunu da göz önünde tutmalıyız ki, duyarlıkta en büyük pay ruha aittir;

1929. “ruh bedenin geri kalanıyla bir biçimde korunmasaydı, bu duyarlığı kazanamazdı. Ama bedenin geri kalanı ruha bu olanağı[{1910}] kazandırırken, kendisi de onun bu özelliğinden pay almıştır, ama kuşkusuz ruhun sahip olduğu bütün özelliklerden değil; bu yüzden ruh ayrılınca bedende duyarlık kalmaz. Çünkü bu yetiye kendi içinde sahip değildir, ama bedenle birlikte yaratılmış başka bir şey ona bunu sağlamıştır, devinim aracılığıyla içinde gerçekleştirdiği güçle duyumsama özelliğini çabucak kazanıp bunu, yukarıda söylediğim gibi, yakınlığı ve eş duyumu sayesinde bedene iletmiştir.

1930. “Bu nedenle ruh bedende kaldıkça, bedenin başka bir parçası ayrılmış olsa bile, duyarlığını yitirmez; tersine, ruhu saran koruyucu ister tümden ister kısmen çözülünce, ruh bazı parçalarını yitirse bile, eğer varlığını sürdürürse, duyarlığı olacaktır. Buna karşılık, bedenin geri kalanı tümden ya da kısmen varlığını sürdürse bile, az da olsa, ruhun doğasını oluşturan atom sayısı ayrılıp gidince, duyarlığını yitirir. Bundan başka, bedenin geri kalanı tümden çözülünce[{1911}], ruh da dağılır, eski yetilerini ve devinimini yitirir, sonuç olarak duyarlığı da kalmaz.

1931. “Nitekim, bu bütünlük ve böyle devinimler içinde değilse, ruhu duyarlı düşünmek olanaksız; ruhun duyarlığı, onu koruyan ve saran şey, şimdi içinde bulunduğu ve devindiği şey gibi olduğu zaman mümkündür. [Başka yerde ruhun son derece düz ve yuvarlak, ateşin atomlarından çok farklı atomlardan oluştuğunu söyler; bedenin geri kalanına yayılmış bulunan bölüm, ruhun akıldışı bölümüdür; korku ve sevinçlerimizden de anlaşıldığı gibi, ruhun akıllı bölümü göğüste bulunur; birleşik organizmanın tümüne yayılmış bulunan ruh bölümleri bir arada durduğu ya da dağıldığı, sonra da çarpışıp üst üste düştüğü zaman, uyku gerçekleşir; tohum bedenin tümünden gelir.]

1932. “Ayrıca, bir de şunu düşünmek gerekiyor: Sözcüğün en yaygın kullanımına göre, “cisimsiz” dediğimiz şey, salt varlık olarak düşünülebilene ilişkindir; ama cisimsiz şey boşluk olmadan salt varlık olarak düşünülemez. Boşluk ne kendisi bir şey yapabilir ne de ona bir şey yapılabilir, yalnızca kendi içinde cisimlere devinim sağlar.

Dolayısıyla, ruhun cisimsiz olduğunu söyleyenler, aptallık ediyorlar. Çünkü cisimsiz olsaydı, ne bir şey yapabilirdi ne de ona bir şey yapılabilirdi; oysa ruhun bu iki özelliği de taşıdığı açıkça görülüyor.

1933. “Şimdi, başta söylediklerimizi de aklımızda tutarak, ruhla ilgili bütün bu akıl yürütmeleri duygu ve duyulara aktarırsak, ayrıntıları kesin ve güvenli bir şekilde belirlememizi sağlayacak öğretinin burada ana çizgileriyle yer aldığını göreceğiz.

1934. Bundan başka, biçim, renk, büyüklük, ağırlık, kısacası tüm nesnelerin ya da gözle görülen ve duyularla tanınan nesnelerin ilinekleri olarak cisme yüklenen bütün öteki özellikler sanılmamalı ki kendi başına var olan yapılardır[1912] —çünkü bunu kavramak olanaksız—

1935. “bunlar için tümden yoktur diyemeyiz, cisimli olana ilişkin cisimsiz bir şey[1913] ya da onun bir parçası da değildir, tersine cismin tümü kendi doğal ve sonsuz yapısını bütün bu niteliklerden alır, ama bunlardan oluşmuş bir yığın değildir —tıpkı bu parçacıkların kendisinden daha büyük bir küme oluştuğu zamanki gibi: Bu parçacıklar ister temel büyüklükler olsun, ister evrendeki bu temel büyüklüklerden daha küçük olsun —işte dediğim gibi, cisim kendi doğal ve sonsuz yapısını bütün bu niteliklerden alır. Bunların hepsinin kendilerine özgü algılanma ve ayırt edilme biçimleri vardır, ama her zaman cismin eşliğinde ve kesinlikle ondan ayrı değil, tersine cismin zihinde bu şekilde tasarlanması, bütün olarak kavranması sayesinde olur.

1936. “Ayrıca, gözle görülmez dünyadan ve cisimsiz olmayan nitelikler, cisimlere sonsuza kadar eşlik etmez. Dolayısıyla, ilinek sözcüğünü[1914] en yaygın anlamında kullanırsak, açıkça demek istiyoruz ki, bunlar ilişkin oldukları ve toplu olarak cisim adını verdiğimiz bütünün doğal yapısında değillerdir, sürekli niteliklerinin yapısında da değillerdir, ki bunlar olmadan cismi düşünmek olanaksızdır. Belli birtakım algılama biçimlerine göre, bunların her birine ilinek diyoruz, ama her zaman cisimle birlikte,

1937. “ve bu ilinekler sonsuza kadar cisimle birlikte bulunmadığı için, ancak her biri cisme bağlı olarak gözlendiği zaman. İlineğin ne bağlı olduğu ve cisim dediğimiz bütünün, ne de sürekli niteliklerinin yapısında olmadığını gösteren bu açık belirtiyi varlık alanından atmamalıyız, salt varlık olarak da düşünmemeliyiz —çünkü bu yalnız

ilinekler konusunda değil, sürekli nitelikler konusunda da kavranamaz ama açıkça görüldüğü gibi, bunların hepsini cismin sürekli nitelikleri olarak değil, ilinekleri olarak görmeliyiz, bağımsız bir varlığı olan şeyler sırasına da koymamalıyız, tersine bunları duyumlarımız onların özelliğini nasıl gösteriyorsa, öyle görmeliyiz.

1938. “Ama dikkatle göz önüne almamız gereken bir şey daha var: Zamanı, bir nesnede araştırdığımız öteki şeyler gibi, kendi zihnimizde canlandırdığımız önyargılara dayanarak araştırmamalıyız; tersine, süreyi de buna içten bağlı görerek, uzun ya da kısa zaman diye söz etmemizi sağlayan o belirgin olguyu göz önüne almalıyız[1915]. Daha iyi diye başka terimler benimsememize de gerek yok, buna ilişkin olağan terimleri kullanmalıyız; zamana, sanki bu terimin içindeki aynı özü taşıyormuş gibi, başka bir şey de yüklememeliyiz —çünkü bunu yapanlar var— yalnızca, bu özel niteliği bağladığımız ve ölçerken kullandığımız şeyi özellikle göz önüne almalıyız.

1939. “Çünkü başkaca bir kanıta gerek yok, zamanı gündüz ve gecelere ve bunların parçalarına bağladığımızı göz önüne almamız yeterli, aynı şekilde haz ve acı duygularıyla duyumsamazlığa, devinime ve durmaya da bağlıyoruz, ve “zaman” derken, bunlara ilişkin özel bir ilinek düşünüyoruz. [Bunu *Doğa Üzerine* adlı eserinin birinci kitabında ve *Büyük Özet*’te de söylüyor.]

1940. Buraya kadar söylediklerimizden başka, dünyaların ve sık sık gördüğümüz şeylere benzeyen her türlü sonlu oluşumun sonsuzluktan çıktığını[1916] düşünmeliyiz; çünkü bütün bu oluşumlar büyük olsun küçük olsun, atomların özel biçimde kümelenmesinden ayrılmışlardır; sonra yeniden dağılırlar[1917], kimi daha hızlı kimi daha yavaş, kimi şu kimi bu nedenle. [Belli ki, parçaları değiştiği için dünyaların dayanıksız olduğunu söylüyor. Başka yerde de yeri havanın taşıdığını söylüyor.]

1941. “Bundan başka, dünyaları zorunlu olarak tek ve bir örnek düşünmemeliyiz <...> [<*Doğa*> *Üzerine* adlı eserinin on ikinci kitabında dünyaların birbirinden farklı olduğunu kendisi söylüyor; kimi küre biçimlidir, kimi ovaldir, kimi de başka biçimlerde; ama kuşkusuz her türlü şekli taşımazlar. Sonsuzluktan ayrılmış canlı yaratıklar da değillerdir.] Nitekim, hayvanları, bitkileri ve gözümüzün gördüğü bütün öteki şeyleri oluşturan tohumların bir dünyada bulunduğu, başka bir dünyada bulunmadığı, bunun mümkün olmadığı kanıtlanamaz. [Aynı

şekilde burada yetiştikleri de. Bizim dünyamızda da aynen böyle olduğunu düşünmek gerek.]

1942. “Şunu da kabul etmeliyiz ki, insan doğası, da olayların kendisinden çeşit çeşit şey öğrenir ve öğrenmek zorunda kalır; akıl sonradan doğanın verdiklerini geliştirir ve ona buluşlar katar: Bazı alanlarda çabucak, bazı alanlarda ise daha yavaş, <gösterdiği gelişme> bazı dönemlerde ve zamanlarda [sonsuzluktan ayrılanlardan] <daha büyük> olur, bazılarında ise daha küçük.

1943. Bu nedenle başlangıçta sözcükler uylaşım sonucu konmuş değildir[1918]; insan doğası her bir halk arasında özel etkiler ve izlenimler altında, özel bir biçimde bu etki ve izlenimlerin biçimlendirdiği sesler çıkarır[1919] ve halkların yaşadığı bölgelerin farklılığına göre çıkarılan bu sesler de farklılaşır.

1944. “Ardından her halk arasında ortak olarak nesnelere özel adlar verildi ki, aralarında kullandıkları terimler belirsiz kalmasın ve daha kısa yoldan anlaşabilsinler; gözle görülmeyen şeylerle ilgili kavramları da bunun bilincinde olanlar birtakım sözcüklerle dile getirdiler, buna içgüdüsel olarak zorlandılar, kimileri de akıl yürütme sonucunda bu terimleri aldılar ve en yaygın nedene uygun olarak böyle dile getirdiler[1920].

1945. Bundan başka, gökcisimleriyle ilgili olarak şunu göz önüne almalıyız ki, bunların devinimleri, dönüşleri, tutulmaları, doğuş ve batışları ve benzeri şeyler, her bakımdan mutlu ve ölümsüz bir varlığın getirdiği ya da getireceği düzen sayesinde gerçekleşiyor değildir

1946. “(çünkü sıkıntı, kaygı, öfke ve iyilik yapma duygusu mutlulukla uyum içinde değildir, tersine bunlar zayıflık, korku ve komşuya gereksinim duyma belirtileridir); yoğun bir ateş kütlesi olan cisimlerin mutluluğu elde edip bu devinimleri kendi istekleriyle kazandıklarını da düşünmemeli; ama böyle kavramlar için getirilen terimlerde saygınlığı gözetmeli ki, bu terimlerden bu saygınlığa ters düşen fikirler ortaya çıkmasın; yoksa bu karşıtlık insan ruhunda son derece büyük bir karışıklığa yol açar. Bu nedenle, kabul etmek gerekir ki, gökcisimlerindeki bu zorunluluk ve belli aralıklarla yinelenme olgusu, dünyanın yaratılışında bu atom yığınlarının başlangıçtaki duruşlarına göre gerçekleşmektedir.

1947. “Ayrıca, doğa araştırmalarının amacı, en önemli olayların nedenlerini saptamak olmalıdır, mutluluk da buradadır: Gökcisimlerini tanımada, gökyüzünde gördüğümüz cisimlerin hangi yapıda olduğunu bilmede ve bunu kesin olarak saptamaya yarayacak yardımcı bilgilerdedir. Dahası, böyle konularda çeşitli nedenler ve başka türlü de olabilme olasılığı görülmemelidir, kısaca, ölümsüz ve mutlu bir varlıkta çatışma ya da rahatsızlık yaratacak hiçbir şey bulunmadığı düşünülmelidir; ve zihin bunun gerçekten böyle olduğunu kavrayabilir.

1948. “Ama araştırma konularına gelince, gökcisimlerinin batması, doğması, gündönümü, tutulma ve benzeri şeyler üzerine bilgilerde mutluluğa katkı sağlayacak hiçbir şey yoktur; bu konuları bilenler, ama gene de yapılarının ne olduğundan ve en önemli nedenlerinden haberi olmayanlar, bu konuları hiç bilmeyenlerle benzer korkular duyarlar; hatta, bu sınırlı bilginin uyandırdığı şaşkınlıkla çözüm getiremeyip bu olayların çok önemli nedenlere bağlılığını anlayamadıkları zaman, daha da büyük korku duyarlar. Böylece, gökcisimlerinin batması, doğması, gündönümü, tutulma ve bunun gibi şeyler için, ayrıntılarda olduğu gibi, birden fazla neden bulsak bile,

1949. “ruh dinginliğimiz ve mutluluğumuz için gerekli olan dikkati bu konuları işlerken göstermediğimiz düşünülmemeli. Dolayısıyla, gök olaylarının ve karanlık olan her konunun nedenlerini araştırırken, benzer olayların bizde kaç türlü ortaya çıktığını gözlemeliyiz, tek bir nedenle olan ya da ortaya çıkan ile birden fazla nedenin sonucu olan arasında fark gözetmeyenleri, nesnelerin ancak belli bir uzaklıktan gözlendiğine dikkat etmeyenleri, dahası hangi koşullarda ruh dinginliğinin mümkün olmadığını <ve gene hangi koşullarda mümkün olduğunu> bilmeyenleri küçümsemeliyiz. Eğer bir olayın belli bir şekilde olabildiğini [ve ruh dinginliğinin hangi koşullarda mümkün olduğunu] düşünürsek, bunun daha pek çok şekilde olduğunu anlayınca, sanki bunun bu belli şekilde olduğunu biliyormuşuz gibi, ruh dinginliğimizi koruyacağız.

1950. “Bütün bunların ötesinde şunu da anlamalıyız: insan ruhunda kopan belli başlı fırtınaların kaynağı, bu gökcisimlerinin mutlu ve ölümsüz olduğu inanışıdır, bir yandan da kendi durumlarına ters düşen istekleri, eylemleri ve nedenleri olmasıdır, efsaneler yüzünden ya da sanki ölümün bizimle bir ilgisi varmış gibi, ölümün getirdiği

duyumsamazlıktan korktuğumuz için, durmadan bir kötülük beklentisi ya da kuşkusu içinde olmamız ve bu duruma böyle bir kanıya vardığımız için değil, zihnin akıldışı bir sapması sonucu düşmemizdir; böylece, insan bu korkulara bir sınır koymazsa, bu konuda boş düşünceler besleyenlerle eşit, hatta daha yoğun bir sarsıntı içine girer.

1951. “Oysa sarsılmazlık demek, bütün bu korkulardan kurtulmak ve tüm öğretiyi en önemli noktalarında akılda tutmak demektir.

1952. Bu nedenle, ister insanoğluna ortak genel duygular olsun, ister kişiye özel bireysel duygular olsun, duyduğumuz duygulara ve algıladığımız duyumlara dikkat etmeli, her bir ölçüte göre o andaki açık belirtiyi de göz önüne almalıyız. Eğer bunlara gereken önemi verirsek, ruhumuzda sarsıntıya ve korkuya yol açan şeyin nedenlerini doğru saptayacağız, gök olaylarının ve öteki insanları alabildiğine korkutan ve durmadan karşılaştığımız bütün öteki şeylerin nedenlerini araştırmakla bunlardan kurtulacağız.

1953. İşte Herodotos, evrenin doğal yapısı üzerine çıkardığım kısa özet böyle.

1954. “Dolayısıyla, eğer bu öğreti tam olarak akılda tutulup etkili olursa, öyle sanıyorum ki, insan kesin ayrıntıların hepsine girmese bile, öteki insanlar karşısında eşsiz bir güç kazanacaktır. Çünkü çalışmamın tümünde ayrıntılarıyla ele aldığım birçok noktayı kendi kendine açıklayacak, belleğine yerleştirdiği bu özet ona hep yardımcı olacaktır.

1955. Bu özeti o şekilde düzenledim ki, ayrıntılar üzerinde yeteri kadar, hatta tam bir bilgiye varmış olanlar da, bu kavramları irdeleyerek doğanın tümü üzerine araştırmalarım sürdürebilirler; öte yandan henüz tam olarak gerçek araştırmacıların arasına girmemiş olanlar bunlara dayanarak ve hocanın kendi sesi olmadan da, ruh dinginliği için en önemli öğretileri kendi zihinlerinde evirip çevirebilirler.”

1956. Doğa ile ilgili mektubu böyle. Gök olayları ile ilgili mektubu da şöyle:

1957. “Epikuros Pythokles’i selamlar.

1958. “Kleon’un bana getirdiği mektubunda sana gösterdiğim ilgi karşılığında bana hep sevgiyle davranıyorsun ve yaşamı mutlu kılacak düşünceleri tam yerinde hatırlatmaya çalışıyorsun; bir de kolayca hatırlayabilmek için sana gökcisimleri üzerine kısa ve özlü bir inceleme göndermemi rica ediyorsun; çünkü dediğin gibi, kitaplarımı elinden

düşürmediğin halde, başka yerlerdeki yazılarım kolay akılda kalan türden değil. Bu ricanı seve seve kabul ediyorum ve güzel umutlarla doluyum.

1959. “Geri kalan bütün yazılarımı yazdıktan sonra, daha pek çok kişi için, özellikle de gerçek doğa araştırmalarının tadına daha yeni varmış olanlar ve yaygın eğitim konularından daha derin çalışmalara girmiş olanlar için yararlı olacağını düşündüğün bu eseri tamamlayacağım. Bunları güzelce öğren ve aklında tut; *Küçük Özet*’te Herodotos’a yolladığım ötekilerle birlikte dikkatle incele!

1960. Her şeyden önce, bil ki, ister ötekilerle ilişkili, ister bağımsız olarak düşünülsün, gökcisimleri ile ilgili bilgilerin, öteki konularda da olduğu gibi, sarsılmazlık ve sağlam inançtan başka bir ereği yoktur{1921}.

1961. “Olanaksız olanı zorlamamalı, insan yaşamı üzerine konuşurken ya da başka temel fizik ilkelerini açıklarken —örneğin, evren cisimlerden ve elle tutulmaz doğal yapıdan ibarettir, öğeler bölünmez, ve olgularla tek yanlı uyum içinde olan bunun gibi önermeleri açıklarken— her konuda aynı araştırma yöntemini kullanmamalıyız; gökcisimleri için bunu yapamayız, tersine bunların oluşum nedenleri de, öze ilişkin nitelikleri de çok yönlüdür ve duyularla uyum içindedir. Doğayı boş düşüncelere ve keyfi kurallara göre değil, olayların gerektirdiği gibi araştırmalıyız;

1962. “çünkü yaşamımızın akıldışı ve boş sanılara gereksinimi yoktur, tek gereksinimimiz sakin bir yaşamdır. Böylece, her şeyin olaylarla uyum içinde ve birden fazla nedenle açıklanmasına uygun olarak, bunlarla ilgili olası açıklamalar gerektiği gibi getirildiği zaman, her şey düzgün gider; ama bir açıklamayı alıp, olaylarla aynı şekilde uyum içinde olan ötekini kaldırıp attığımız zaman, açık ki, her türlü doğa araştırmasından uzaklaşıp efsane alanına düşeriz. Bizim dünyamızda nasıl olduğunu gözlediğimiz bazı olaylar gökte olup bitenlerle ilgili ipuçları sağlar: Gök olaylarının nasıl olduğunu gözleyemiyoruz; çünkü bunlar birden fazla şekilde ortaya çıkabilirler.

1963. “Bununla birlikte, her birinin ortaya çıkışını gözlemeli ve bununla ilişkili olan olaylarda birden fazla nedene bağlı olarak ortaya çıkanı ve bizdeki olaylarla çelişmeyeni ayırmalıyız.

1964. Bir dünya gökyüzünün sınırlı bir parçasıdır: içinde yıldızlar, yer ve bütün öteki gözle görülen cisimler vardır; dünya dağıldı mı içindeki

her şey yıkılacaktır; sonsuzluktan kesilmiş bir parçadır ve ince ya da kalın, çepeçevre dolanan ya da yerinde duran, yuvarlak, üçgen ya da herhangi bir biçimde bir sınırla sona erer; nitekim her türlüsü olabilir; çünkü ucu bucağı kavranamayan bu dünyada ortaya çıkan olayların hiçbiriyle çelişmez.

1965. “Böyle sonsuz sayıda dünya olduğunu ve bir dünyada ya da dünyalar arası alanda (bununla dünyalar arasındaki alanı kastediyoruz), boşluklarla dolu bir yerde, ama bazılarının ileri sürdüğü gibi[{1922}], geniş, açık ve bomboş bir yerde değil[{1923}], böyle bir dünyanın oluşmasının mümkün olduğunu kavrayabiliriz: Dünyanın oluşması şöyle gerçekleşir: birtakım uygun tohumlar bir dünyadan ya da dünyalar arası alandan ya da birden fazla dünyadan çıkıp bir araya toplanırlar ve azar azar çoğalıp birbirlerine kenetlenirler, bir yerden başka bir yere geçerler (eğer böyle olursa), ve gelişimlerini tamamlayıp süreklilik kazanıncaya kadar uygun kaynaklardan sulanırlar: Bunun üzerine alttaki temellerin onları kabul ettiği ölçüde dünya oluşur.

1966. “Nitekim, bir dünyanın oluşabileceği (zorunluluk ilkesine bağlı olanlar böyle diyor) ve biri öbürüyle çarpışıncaya kadar büyüyeceği (doğa düşünürü diye anılanlardan biri[{1924}] böyle söylüyor) boş bir alanda yalnızca bir araya toplanma ve burgaç devinimi yeterli değildir; çünkü bu gözle görülen olaylarla çelişir.

1967. Güneş, ay ve öteki yıldızlar kendi başlarına oluşmuş değillerdir, sonradan dünyanın [ve onu koruyan ne varsa] onun içine katılmışlardır, ama hava özlü ya da ateş özlü ya da her iki özlü birtakım ince dokulu doğal yapıların bir araya toplanması ve burgaç devinimine girmesi ile [toprak ve deniz gibi][{1925}] hemen biçimlenmiş ve gelişmişlerdir; nitekim duyuların gösterdiği de budur.

1968. “Güneşin ve öteki yıldızların büyüklüğü bize göre göründüğü kadardır[1926]; [bunu *Doğa Üzerine* adlı eserinin on birinci kitabında da söylüyor: çünkü, diyor, eğer uzaklıktan ötürü büyüklüğünden yitirseydi, parlaklığını daha da çok yitirirdi. Nitekim, hiçbir uzaklık, parlaklığın kaybolmaya başladığı uzaklık kadar bununla orantılı değildir.] Ama kendi içinde göründüğünden daha büyük ya da daha küçük ya da göründüğü kadar olabilir [aynı zamanda değil]. Nitekim, bizim dünyamızdaki ateşler de, uzaktan bakıldığında, bizim duyumlarımıza göre görülür. Öğretinin bu bölümüne yapılacak her türlü itiraz, *Doğa Üzerine* adlı eserimde gösterdiğim gibi, açık belirtiler dikkate alınırsa, kolayca ortadan kalkar.

1969. “Güneşin, ayın ve öteki yıldızların doğuş ve batışları, eğer koşullar her iki yerde (doğuda ve batıda) yukarıda sözünü ettiğimiz sonucu meydana getirecek şekildeyse, tutuşma ve sönme ile ilgili olabilir[1927]; çünkü gözle görülen olaylarla çelişki içinde değildir. Yukarıda sözü edilen sonuç, bunların yeryüzünde belirmesi ve gene saklanmasıyla <da> gerçekleşebilir; çünkü bu da gözle görülen olaylarla çelişki içinde değildir. Bunların devinimleri[1928] tüm gökyüzünün burgaç devinimiyle oluşuyor olabilir, ya da gök yerinde duruyordur, bunlar başlangıçta dünya oluşurken yaratılmış zorunlu doğma güdüsüyle burgaçlı devinim içindedirler;

1970. “<...> ya da hemen yanındaki yerlere geçen ateşin yayılmasına bağlı aşırı sıcak yüzünden. Güneşin ve ayın dönüşleri, gökyüzünün belli zamanlarda girmek zorunda kaldığı eğimli konumuna bağlı olabilir[1929]; ama aynı şekilde havanın basıncına ya da her zaman uygun olan maddenin sürekli olarak yanmasına ve sonra yok olmasına da bağlı olabilir; ya da bu tür burgaçlı devinimin başlangıçtan beri sarmal bir devinim kazanacak şekilde bu yıldızların içinde bulunmasına bağlıdır. Çünkü eğer böyle ayrıntılar üzerinde olası olandan ayrılmaz ve yıldızbilimcilerin köle işi sanatlarından korkmadan, açıklamalarımızın her birini olaylarla uyum içine sokarsak, bütün bu ve buna yakın açıklamalar açık belirtilerin hiçbiriyle çelişmeyecektir.

1971. “Ayın boşalması ve dolması[1930] kütlesinin dönmesine bağlı olabilir, ama aynı şekilde havanın aldığı biçime, ayrıca araya başka cisimlerin girmesine de bağlı olabilir; kısacası, bu biçimi açıklamak için bizim dünyamızdaki olayların ortaya koyduğu bütün şekillerde

gerçekleşiyor olabilir, yeter ki insan, insanoğlunun neyi fark edip neyi fark edemeyeceğine bakmadan ve bu yüzden olanaksız olanın peşine düşmeden, tek yönlü bir açıklamaya sarılıp ötekileri boşu boşuna geri çevirmesin. Bunun dışında, ayın ışığı kendinden olabileceği gibi, ışığını güneşten de alıyor olabilir.

1972. "Nitekim, bizde de ışığı kendinden birçok şey vardır, ama birçok şey de ışığını başka yerden alır. Ve gök olaylarının hiçbiri buna engel değildir, meğer ki çok yönlü açıklama biçimini aklımızdan çıkarmayalım, bunu izleyen varsayımları ve nedenlerini göz önüne alalım ve tutarsızlıkları dikkate almadan gereksiz yere şişinip o türlü ya da bu türlü tek yanlı açıklama biçimine kapılmayalım. Ayın yüzeyindeki yüz görüntüsü, ayın bölümleri arasındaki farklılıktan ya da araya başka bir cismin girmesinden kaynaklanıyor olabilir, ya da olaylarla uyum içinde görülen bütün öteki şekillerde olabilir.

1973. "Nitekim tüm gök olaylarında bu araştırma yönteminden vazgeçmemeliyiz. Çünkü insan eğer açık belirtilerle çatışma içine girerse, gerçek sarsılmazlıktan kesinlikle pay alamaz. Güneş ve ay tutulması, bizdeki olaylarda da görüldüğü gibi, ışığının sönmesi ya da araya yer gibi, gök gibi ya da böyle başka bir cismin girmesi sonucu olabilir. Böylece birbirine yakın açıklama biçimlerini birlikte göz önüne almalı ve bazılarının aynı anda geçerli olmasının olanaksız olmadığını unutmamalıyız. [*Doğa Üzerine* adlı eserinin on ikinci kitabında aynı şeyi söylüyor ve güneş tutulmasının ayın karartması yüzünden, ay tutulmasının da yerin gölgesi ya da ayın geri çekilmesi yüzünden olduğunu ekliyor.

1974. Bunu Epikurosçu Diogenes de *Seçme Yazılar* adlı eserinin birinci kitabında söylüyor].

1975. "Bunların dönüşlerindeki düzeni, bizim dünyamızda görülen bazı olaylar gibi anlamalıyız; ve bunlarla ilgili kesinlikle tanrısal bir varlık ileri sürmemeliyiz, tanrıları eksiksiz mutluluk içinde rahat bırakmalıyız; çünkü böyle yapmazsak, gökcisimleriyle ilgili tüm neden araştırmaları boşa gider, tıpkı olanaksız yöntemlerle çalışanların başına geldiği gibi: Bunlar olayların bir tek biçimde ortaya çıktığını sanıp bütün öteki olası nedenleri bir yana atınca, boş konuşmuş olurlar, böylece ipucu oluşturacak olayları göz önüne alamadıkları için anlaşılmazlık alanına sürüklenirler.

1976. “Gecelerin ve gündüzlerin değişen uzunluğu, güneşin, geçtiği alanların değişen uzunluğuna ve bazı alanları daha hızlı ya da daha ağır geçmesine bağlı olarak, yerin üstünde (gökte) hızlı ve sonra yavaş deviniminden ileri gelir: Aynen bizim dünyamızda da gözlendiği gibi, gökcisimleriyle ilgili açıklamalarımız da bunlarla uyum içinde olmalıdır. Buna karşılık bir tek açıklama kabul edenler, olaylarla çelişirler ve insanın bilgi edinebilme yönteminde yanlışlığa düşerler.

1977. Havanın nasıl olacağını gösteren belirtiler, ya bizde görüldüğü gibi, zaman koşullarının denk düşmesinden çıkabilir ya da havanın dönmesinden ve değişmesinden. Nitekim bunların ikisi de olaylarla çatışma içinde değildir;

1978. “ama hangi durumda nedenlerden birinin ya da öbürünün etkili olduğunu ayırt etmek olanaksızdır.

1979. Bulutlar, gerek rüzgârların itmesi sonucu havanın yoğunlaşmasıyla, gerek birbirine tutunmuş ve bu sonucu yaratmaya uygun atomların birbirine dolaşmasıyla, gerekse yerden ve sulardan gelen akıntıların toplanmasıyla oluşur ve bir araya toplanır; ama bu oluşumun daha pek çok şekilde gerçekleşmesi de olanaksız değildir. Yağmur da bazen bunların sıkışmasından, bazen de değişime uğramasından ileri gelebilir,

1980. “ya da uygun yerlerden havaya yükselen[{1931}] ıslaklığın buharlaşmasıyla olur; daha şiddetli seller de, böyle bir boşalmaya uygun birtakım birikmelerin sonucudur. Gök gürültüsü, rüzgârın bulutların çukurluklarında dönmesinden kaynaklanıyor olabilir: Bizim kullandığımız kapların içine sıkışan hava da böyle yapıyor; ya da rüzgârın savurmasıyla içlerindeki ateşin gürlemesinden[{1932}] ya da bulutların yarılıp yırtılmasından ya da gene, buz gibi katılaşmış bulutların birbirine sürtünüp çatlamasından kaynaklanıyordur. Bizim dünyamızdaki olaylar, genelde olduğu gibi, bu ayrıntının da birden fazla açıklaması olduğunu gösteriyor.

1981. “Aynı şekilde şimşek de birçok nedenle ortaya çıkar: Nitekim, şimşeği bulutların sürtünmesi ve çarpışması sonucu ateşe neden olan atomların aldığı biçim oluşturur; ya da rüzgârın etkisiyle bulutlardan bu parlaklığı sağlayan parçacıkların fırlamasıyla oluşur; ya kendi kendine ya da rüzgârın etkisiyle sıkışan bulutların ezilmesi sonucunda oluşur; ya da yıldızlardan yayılan ışığın bulutların içinde tutulması, sonra da

rüzgârın ve bulutların devinimiyle onlarla birlikte dolaşırken bulutların arasından kaçması sonucunda oluşur; ya da son derece ince parçacıklardan oluşan ışığın bulutlardan süzülmesiyle [ya da bulutlar ateşle tutuşur ve gök gürültüsü meydana gelir] ve bu ışığın devinimiyle oluşur; ya da rüzgârın yoğun baskı altında şiddetle devinmesi sonucunda tutuşmasıyla oluşur;

1982. “şimşek, rüzgârın etkisiyle bulutların parçalanmasından ve ateşe neden olan, dolayısıyla şimşek görüntüsü yaratan atomların dışarı fırlamasından da ileri gelebilir. Gözün gördüğü olaylara bağlı kalıp bunlara benzer olayları göz önüne almayı bilirsek, bunun daha pek çok nedenle oluştuğunu kolayca görebiliriz. Şimşek gök gürültüsünden öncedir, çünkü bulutlar bu şekilde oluştuklarında rüzgârın buluta çarpmasıyla birlikte şimşeği yaratan biçim dışarı fırlar ve ancak bundan sonra bulutun içinde dönen rüzgâr bu gürültüyü çıkarır; ya da bu iki olay eş zamanlı ise, şimşek bize daha büyük bir hızla ulaşır,

1983. “gök gürültüsü ise arkadan gelir, tıpkı birbirleriyle vuruşan insanları uzaktan izlediğimiz zaman olduğu gibi. Yıldırımlar, rüzgârların durmadan bir araya toplanması, sıkışması ve şiddetle tutuşması sonucunda oluşur; ya da bir parçanın kopup hızla aşağıya düşmesi sonucunda (bu kopmanın nedeni, sıkışan bulutların kendilerine yakın bölgeleri daha yoğun duruma getirmesidir); ya da gökgürültüsünün de oluştuğu gibi, bulutun içinde dönen ateşin genişleyip büyük bir güçle şişerek ve bulutlar [yıldırımların özellikle düştüğü yüksek bir dağ karşısında] yoğunlaştıklarından yakın yerlere gerileyemediği için, bulutu parçalayarak dışarı fırlaması sonucunda oluşur.

1984. “Ama yıldırımlar daha birçok nedenle ortaya çıkabilir; yeter ki efsane bu işe karışmasın; ve karışmayacaktır, eğer insan gözle görülen olayları izler ve karanlık olaylarla ilgili ipuçlarını bunlardan çıkarırsa.

1985. Hortum, bir rüzgâr yığını tarafından ve şiddetli bir rüzgârla sürüklenen bulutun bir sütun gibi aşağıya inmesiyle, bir yandan da dışarıdaki bir rüzgârın bulutu yandan ittirmesiyle oluşur; ya da rüzgârın çember gibi dönerken havanın da yukarıdan ittirmesi sonucunda oluşur; ya da kuvvetli bir rüzgâr akımı oluşur, çevresindeki havanın yoğunluğundan ötürü bu akımın yana doğru yayılamaması sonucunda.

1986. “Hortum yere inince, kasırgaya neden olur ve kasırga rüzgârın devinimine uygun olarak oluşur; hortum denize inince de, burgaçlar oluşturur.

1987. Depremler, yerin içinde kapalı kalmış rüzgâr yüzünden oluşuyor olabilir: Bu rüzgâr küçük toprak parçalarının yanma yerleşip sürekli devinir ve toprakta sarsıntıya neden olur. Bu rüzgâr toprağa ya dışarıdan girer <ya da> yer katmanlarının yeraltı mağaralarının içine düşmesi sonucunda; böylece içeride kapalı kalmış hava rüzgâra dönüşür. <Ya da> depremler bir sürü yer katmanının çökmesinden kaynaklanan devinimin yayılması ve yerin daha sert bölümlerine rastladığı zaman çarpıp geri dönmesi sonucunda oluşuyordur.

1988. “Bu tür toprak devinimleri daha pek çok nedenle de ortaya çıkabilir.

1989. Rüzgârlar zaman zaman yabancı bir maddenin azar azar ve sürekli olarak havanın içine girmesiyle ve bolca suyun bir araya gelmesiyle oluşur; geri kalan rüzgârlar da, bunlardan birkaçının çok sayıda çukura düşüp buradan yayılmasıyla oluşur.

1990. Dolu, rüzgâr benzeri birtakım parçacıkların şiddetle donması, her yandan bir araya toplanması ve bölünmesi sonucunda gerçekleşir; ve su benzeri birtakım parçacıkların daha ılımlı biçimde donması ve aynı anda parçalanması da doluyu meydana getirir; böylece parça parça ve kitle halinde donmak üzere hem birleşmeleri hem de parçalanıp dağılmaları sağlanmış olur.

1991. “Dolunun yuvarlak biçimini kenarlarının her yandan erimesine borçlu olması olmayacak şey değildir ve bu yuvarlaklık, yukarıda söylediğimiz gibi, gerek su benzeri gerek rüzgâr benzeri parçacıkların biçim değiştirirken (donarken) doluyu her yandan eşit biçimde sarmasının sonucudur.

1992. Bulutlardan ince bir yağmur boşaldığı zaman, kar meydana gelebilir, çünkü gözenekleri birbiriyle orantılıdır ve şiddetli bir rüzgâr hiç durmadan uygun bulutlara baskı yapar; sonra da yağmur havada yol alırken, bulutların altındaki yerlerde şiddetli soğuma yüzünden donar. Ya da üst üste sıkışmış ve yan yana gelmiş ıslak bulutlardan ileri gelen bu tür bir yağış, düzgün biçimde seyrelmiş bulutlardaki donmanın sonucudur: Bu bulutlarda bir tür sıkışma olursa, dolu meydana gelir ve en çok ilkbaharda görülür.

1993. “Ve donmuş bulutların birbirine sürtünmesiyle bu kar yığını dışarı fırlayabilir. Kar yağışı daha pek çok nedenle de gerçekleşebilir.

1994. Çiy, bu tür bir ıslaklık yaratacak türden parçacıkların havadan gelip birbirleriyle birleşmesi sonucunda meydana gelir; ya da bu parçacıkların nemli ve sulak yerlerden —çiy özellikle böyle yerlerde oluşur— yükselip aynı yerde buluşmaları, ıslaklık oluşturmaları, sonra gene aşağı inmeleri sonucunda meydana gelir, tıpkı gözlerimizin önünde <gerçekleştiğini gördüğümüz> buna benzer bir sürü olay gibi.

1995. <Kırağı da> bu tür birtakım parçacıkların soğuk hava yüzünden gene böyle donmasıyla <tıpkı> çiy gibi oluşur.

1996. Buzun oluşması, yuvarlak şekilli parçacıkların sudan çıkarılmasıyla ve suyun içinde bulunan çeşitkenarlı ve dar açılı atomların sıkışmasıyla gerçekleşir; ya da böyle atomların dışarıdan eklenmesiyle oluşur: Bunlar bir araya gelince bir miktar yuvarlak şekilli parçacığı dışarı çıkararak suyun donmasını sağlarlar.

1997. Gökkuşağı, güneş ıslak havada parladığı zaman oluşur; ya da ışıkla havanın özel bir biçimde birleşmesi sonucunda oluşur: Bu birleşme sayesinde bu renklerin nitelikleri ya hep birden ya da tek tek ortaya çıkar; ve bu ışığın yansımasıyla havadaki komşu tabakalar, ışığın bu parçalar üzerindeki parlamasına göre, bizim gördüğümüz renkleri alır.

1998. “Gökkuşağının yuvarlak görüntüsü, gözün uzaklığı her noktadan eşit algılamasından ileri gelir; ya da belki, havadaki ya da bulutlardaki atomlar [aya doğru sürüklenen] aynı havadan öyle bir baskı görüyorlar ki, [atomlar] uzaklaşınca bu birleşim belli bir yuvarlaklık kazanıyor.

1999. Ayın çevresindeki hale, havanın her yandan aya doğru sürüklenmesinden meydana gelir; ya da havanın aydan çıkan akıntıları, bu bulut benzeri oluşumun çepeçevre ayın çevresine yerleşeceği ve aydan tam olarak ayırt edilemeyeceği kadar yükseğe eşit biçimde yükseltmesinden ileri gelir; ya da ayın çevresindeki havanın gene ayın çevresinde yuvarlak ve kalın bir halka oluşturacak şekilde her yerden eşit biçimde yükselmesinden olur.

2000. “Bu olay belli bölümlerde ya dışarıdan bir akıntının zorlamasıyla ya da bu sıcaklığın bu etkiyi yaratacak yollar bulmasıyla gerçekleşir.

2001. Kuyrukluyıldızlar, belli yerlerde ve belli zamanlarda ateşin uygun koşullar altında gökcisimleri arasında büyümesiyle oluşur; ya da

gökyüzü belli zamanlarda üstümüzde böyle yıldızların görünmesini sağlayacak biçimde özel bir devinim içine girdiği zaman oluşur; ya da bunlar belli zamanlarda ve belli koşullar altında bizim bölgemize girip ortaya çıkarlar; ortadan kaybolmaları da bunun tersi nedenlerle gerçekleşir.

2002. “Bazı yıldızlar aynı yerde devinirler: Bunun nedeni, yalnızca dünyanın bu bölümünün devinimsiz durması ve —kimileri böyle söylüyor— geri kalanın onun çevresinde dönmesi değildir, ama aynı zamanda bir hava burgacının onu çepeçevre sarmasıdır: Bu da onun öteki yıldızlar gibi dolaşmasını engeller; ya da onlara uygun bir madde yakın çevrelerinde yoktur, ama içinde bulundukları ve görüldükleri yerde vardır. Bunun daha pek çok nedeni olabilir, yeter ki insan gözle görülür olaylarla aynı doğrultuda düşünebilsin: Bazı yıldızların dolaşması, eğer böyle bir devinimleri varsa,

2003. “bazılarının da <böyle> devinmiyor olması, başından beri çember şeklinde devindiklerinden zorlanmalarına bağlı olabilir, böylece bir kısmı aynı düzenli burgaç devinimi içinde devinirler, bir kısmı da aynı zamanda birtakım düzensizlikler gösteren burgaç devinimi içindedir; ama şöyle de olabilir: Devindikleri kimi yerde onları ileriye doğru aynı yönde iten ve eşit şekilde yakan hava yayılımları vardır, kimi yerde de gözlediğimiz devinim değişikliğini ortaya çıkaran düzensiz yayılımlar vardır. Olaylar çok yönlü açıklamalar gerektirirken, bunlarla ilgili bir tek neden ileri sürmek deliliktir ve boş yıldızbilimcilerle birtakım olaylar için boş nedenler ileri süren kimselere özgü, tutarsız bir davranıştır, çünkü bunlar tanrısal varlığı ağır yük altına sokmaktan hiç vazgeçmezler.

2004. “Bazı yıldızların ötekilerin arkasında kaldığını görmemiz şuna bağlı olabilir: Bunlar ötekilerle aynı yörüngede devindikleri halde daha ağır gidiyor olabilirler; ya da aynı burgaç devinimi tarafından ters yöne çekildiklerinden ters yönde deviniyorlardır; ya da aynı burgaç içinde dönerken, kimi daha büyük kimi daha küçük bir alandan geçiyordur. Bu konularla ilgili tek yanlı açıklama getirmek, kitleleri şaşırtmak isteyen kimselerin işidir. Kayan yıldız denen yıldızlar, bazı durumlarda yıldızların birbirine sürtünmesi sonucu oluşur, bazen de, şimşekler konusunda söylediğimiz gibi, şu ateş ve rüzgâr karışımı meydana geldiği zaman, bazı parçalarının düşmesi sonucunda.

2005. “Ya da ateşe neden olan ve bu etkiyi yaratmaya uygun atomlar birleşir ve başlangıçta onları bir araya getiren dürtünün olduğu yerde devinirler; ya da rüzgâr birtakım bulutsu kütlelerin [içinde] toplanır ve burada kapalı kalmaktan ötürü tutuşur, sonra da onu çevreleyen kısımlar çatlar, ve devinim dürtüsünün onu götürdüğü yere sürüklenir. Ama bu etki daha bir sürü biçimde ortaya çıkabilir.

2006. Havanın nasıl olacağına ilişkin olarak bazı hayvanlarda gözlenen belirtiler zamansal bir rastlantıdır{1933}; çünkü hayvanlar bir fırtınanın çıkması için herhangi bir etkide bulunmazlar, tanrısal bir varlık da oturup bu hayvanların çıkışını gözledikten sonra bu belirtilerin gereğini yerine getirmez.

2007. “Sıradan bir canlı, yetileri az da olsa, böyle bir aptallığa düşmez, hele eksiksiz bir mutluluğa sahip olanlar hiç!

2008. İşte bütün bunları aklında tutmalısın, Pythokles; böylece efsaneden kurtulacak ve bunlara yakın konuları anlayabileceksin; ama her şeyden önce kendini evrenin ilkeleri, sonsuzluk ve bunlara yakın konular üzerindeki çalışmalara vermelisin, ayrıca doğrunun ölçütleri, duygular ve bu çalışmaların ereği üzerinde durmalısın; çünkü birlikte ele alınan bu konular tek tek olayların nedenlerini kolayca kavramanı sağlayacak. Buna karşılık, bu konulara olabilecek en büyük sevgiyle eğilmeyenler, bunları ne gereğince anlayabilirler, ne de bu çalışmaların amacını kavrayabilirler.”

2009. Gök olayları üzerine görüşleri böyle.

2010. Pratik yaşamla ilgili olarak seçmemiz ve kaçınmamız gereken şeyler konusunda şunları yazıyor{1934}. Ama bundan önce Epikuros ile ardıllarının bilge ile ilgili görüşlerini ele alalım{1935}.

2011. İnsanlar arasında haksız davranışlar üç nedenle, nefret, kıskançlık ve küçümseme yüzünden görülür, bilge aklıyla bunların üstesinden gelir. Hatta, bir kez bilge olan kişi bir daha bile isteye bunun tersi bir tutum takınamaz ya da öyle görüntü veremez; (öteki insanlardan) daha çok duygularının etkisi altında kalacaktır; ama bu, bilgeliğini engelleyen bir durum değildir. Aslında, her türlü bedensel koşulda bilge olunamayacağı gibi, her halktan da bilge çıkmaz.

2012. Bilge işkence görse bile mutludur. Bir tek bilge gönül borcu duyar, ve dostları yanında olsun ya da olmasın, onlar hakkında hep iyi konuşur. Gene de işkence sırasında ağlayıp inleyecektir. Diogenes’in

Epikurosyun *Ahlak Görüşlerinin Özeti* adlı eserinde söylediği gibi, yasaların yasakladığı kadınlarla birlikte olmayacaktır. Kölelerini cezalandırmayacak, tersine onlara acıyacak ve dikkatli davrananları bağışlayacaktır. Epikurosçulara göre bilge âşık olmaz; cenaze işleriyle de uğraşmaz; Diogenes’in <...> de söylediği gibi, aşk tanrı tarafından gönderilmiş değildir. Bilge hitabet gösterisi yapmayacaktır. Onlara göre, cinsel birleşmenin bir yararı yoktur, yeter ki zararı olmasın.

2013. Bilge evlenmeyecek ve çocuk yapmayacaktır: Epikuros *Sorunlar ve Doğa Üzerine* adlı eserlerinde böyle söylüyor. Belli yaşam koşullarında evlenecektir. Ama bazıları onu bundan vazgeçirecektir. *Şölen* adlı eserinde Epikuros bilgenin sarhoşken saçmalamayacağını söyler. *Yaşamlar* adlı eserinin birinci kitabında söylediğine göre, devlet yönetimine de katılmayacaktır; tiran olmayacak; *Yaşamlar* adlı eserinin ikinci kitabına göre, Kynik filozof gibi yaşamayacaktır; dilencilik de yapmayacaktır. Gözlerini bile yitirse, yaşamdan çekilmeyecektir[1936]: bunu aynı kitapta söylüyor. Bilge üzüntü duyacaktır: bunu da Diogenes *Seçme Yazılar* adlı eserinin beşinci kitabında söylüyor;

2014. a) mahkemede davası olacaktır; arkasında yazılarını bırakacaktır; ama övgü yazmayacaktır; kazancını ve geleceğini düşünecektir. Toprağını sevecektir. Talihe karşı savaşacak, hiçbir dostunu yüz üstü bırakmayacaktır. Adından iyi söz edilmesine bakacaktır, ama küçümsenmeyecek kadar. Gösterilerde başkalarından daha büyük keyif alacaktır[1937].

2015. b) Heykeller adayacaktır. Durumunun <iyi> olup olmaması, onun için fark etmeyecektir. Bir tek bilge müzik ve şiir üzerine doğru şeyler söyleyebilir; ama kendisi etkin olarak şiir yazmayacaktır. Hiçbir bilge ötekinden daha bilge değildir. Çaresiz kalmışsa, para kazanacaktır, ama yalnızca bilgelikten. Yeri geldiğinde hükümdara hizmet edecektir. Biri düzelme gösterdiğinde, ona sevinecektir; okul kuracaktır, ama çevresine kalabalık toplayacak biçimde değil; kalabalık karşısında eserlerini okuyacaktır, ama kendi isteğiyle değil; öğreti getirecek ve kuşkucu davranmayacaktır; uykusunda bile kendisi gibi olacaktır; gerekirse dostu uğruna canını verecektir.

2016. 120 b) [Bundan sonra] Epikurosçulara göre suçlar eşit değildir. Sağlık bazıları için iyidir, bazıları için ise önemsiz. Yiğitlik doğadan gelmez, yarar hesabının sonucudur; dostluk da gereksinimden

kaynaklanır; ama dostluğa başlayan biz olmalıyız (çünkü toprağa da tohum ekiyoruz), ve dostluk, yaşamın tadını çıkaranlarla ortaklık sayesinde gelişir.

2017. 121 a) Mutluluk iki türlü düşünülebilir: biri, en yüksek, tanrılarınki gibi bir mutluluk, daha fazlası olamayacak bir mutluluk; öbürü de hazların çoğalıp azalabildiği türden bir mutluluk.

2018. Şimdi mektubuna geçmeliyiz.

2019. "Epikuros Menoikeus'u selamlar.

2020. "İnsan ne gencim diye felsefeyle uğraşmayı geciktirmeli, ne de yaşlandım diye felsefeden usanmalı: Çünkü ruh sağlığı söz konusu olunca, hiçbir yaş ne fazla gençtir ne de fazla yaşlı. Felsefenin henüz zamanı değil ya da artık geçti demek, mutluluğun zamanı daha gelmedi ya da artık geçti demeye benzer. Dolayısıyla, gençlikte de yaşlılıkta da felsefeyle uğraşmalı: Yaşlılıkta geçmiş günlerin hoş anılarının verdiği keyifle gençleşmek için, gençlikte de gelecek karşısında korku duymadan aynı zamanda yaşlıymış gibi olabilmek için. Öyleyse, mutluluk sağlayan şeylerle ilgilenmeliyiz; çünkü mutluluk varsa, her şeyimiz tamamdır, mutluluk yoksa, onu elde etmek için elimizden geleni yaparız.

2021. "Sana sürekli olarak yaptığım uyarıların güzel bir yaşam için temel unsur olduğu bilinciyle bunları yerine getir ve bunlarla ilgilen! Her şeyden önce, tanrının ölümsüz ve mutlu bir canlı olduğuna inanıp, genel tanrı kavramının gösterdiği gibi, onun ölümsüzlüğüne yabancı ve mutluluğuna aykırı hiçbir şeyi ona yakıştırma; ama onun ölümsüzlüğüyle mutluluğunu koruyabilen her şeyi ona yakıştırmaktan çekinme. Çünkü tanrılar vardır: Onları açıkça tanıyoruz. Ama onlar çoğunluğun düşündüğü gibi değillerdir: Çünkü çoğunluk onlar hakkında düşündüğü şeylerin arkasında durmaz. Dinsiz olan, çoğunluğun tanrılarını ortadan kaldıran değil, çoğunluğun düşündüklerini onlara yakıştırandır.

2022. "Çünkü çoğunluğun tanrılarla ilgili söyledikleri doğru kavramlara değil, yanlış varsayımlara dayanır; işte tanrılar tarafından kötülerin başına en büyük zararların gelmesi ve <iyilerin başına> en büyük yararların gelmesi hep bu yanlış varsayımlar yüzündendir. Çünkü tanrılar kendi erdemlerine alışık olduklarından, kendi benzerlerine yakınlık duyarlar, böyle olmayanları ise yabancı sayarlar.

2023. Ölümün bizim için hiçbir şey olmadığı düşüncesine kendini alıştır; çünkü iyilik ve kötülük duyularla vardır; ölüm ise duyulardan yoksun olmadır. Böylece, ölümün bizim için hiçbir şey olmadığı düşüncesi, ki doğrusu da budur, ölümlü yaşamı keyifli kılar, ona sonsuz bir zaman ekleyerek değil, ölümsüzlük özlemini ortadan kaldırarak.

2024. “Nitekim, yaşamamakta korkunç hiçbir şey olmadığını gerçekten kavramış olan için, yaşarken korkacak hiçbir şey yoktur; dolayısıyla, ölüm geldiği zaman acı verecek diye değil de, düşüncesi acı veriyor diye ölümden korktuğunu söyleyen, saçmalamış olur. Çünkü gerçekleştiğinde bir kötülüğü dokunmayan şeyi ya dokunursa diye beklemek, boşuna üzülmektir. Böylece, kötülükler içinde en tüyler ürperticisi olan ölüm, bizim için hiçbir şeydir, çünkü biz varken ölüm yoktur; ölüm gelince de biz yokuz. Buna göre ölüm ne yaşayanları ilgilendirir ne de ölüleri, çünkü yaşayanlar için ölüm yoktur, ölüler ise zaten yoktur[1938]. Ama çoğunluk kimi zaman kötülüklerin en büyüğü diye ölümden kaçar, kimi zaman da yaşamdaki <kötülüklerin> sonu diye ölümü <yeğler.

2025. “Ama bilge ne yaşamaktan vazgeçer> ne de yaşamamaktan korkar; çünkü ne yaşamak ona ağır gelir, ne de yaşamamayı bir kötülük olarak görür. Yiyeceğin en bol olanını değil, en lezzetli olanını seçtiği gibi, zamanın da en uzun olanımdan değil, en hoş olanından yararlanır. Gence güzel yaşamayı, yaşlıya da güzel ölmeyi salık veren, budaladır; çünkü yaşamın çekici olması bir yana, güzel yaşamakla güzel ölmek için gösterilen çaba aynıdır. Doğmamış olmak iyidir,

‘ama insan doğmuşsa, bir an önce Hades’in kapısından
geçmelidir’[1939]

2026. diyen, daha da beter.

2027. “Çünkü bu söylediğine inanıyorsa, niçin yaşamdan ayrılmıyor? Çünkü bunda kesin kararlıysa, işi çok kolaydır; yok, şaka olsun diye söylüyorsa, şaka kaldıramayacak konularda saçmalıyor demektir.

2028. Şunu da aklımızda tutmalıyız ki, gelecek ne bizimdir ne de tümden bizim değildir, dolayısıyla ne olacak diye beklemeli ne de kesinlikle olmayacak diye umut kesmeli. Şunu da düşünmeliyiz ki, arzuların bir kısmı doğaldır, bir kısmı da boştur. Doğal arzuların da kimi zorunlu, kimi yalnızca doğaldır; zorunlu olanlardan bazısı mutluluk için

zorunludur, bazısı bedenin rahatı için, bazısı da doğrudan doğruya yaşam için.

2029. “Bu konuları doğru anlayan, seçmesi ve kaçınması gereken şeyi beden sağlığına ve ruh erincine yönlendirmeyi bilir, çünkü mutlu yaşamanın ereği budur. Nitekim bu uğurda, yani acı ve korku duymamak için her şeyi yaparız; bunu bir kez elde ettik mi, ruhumuzdaki tüm fırtınalar diner, çünkü canlının bir eksiğinin peşine düşmeye, ruh ve beden iyiliğini gerçekleştirecek başka bir şey aramaya gereksinimi yoktur. Gerçekten de, hazzın olmayışından acı duyduğumuz zaman hazza gerek duyarız; <ama acı duymadığımız zaman> artık hazza gerek yoktur. İşte bu yüzden hazzı mutlu yaşamın ilkesi ve ereği olarak tanımlıyoruz;

2030. “çünkü bunu yaratılıştan gelen ilk iyi olarak tanıyoruz, seçmemiz ve kaçınmamız gereken her şeyi bundan başlatıyor, her türlü iyi hakkında karar verirken, haz ve acı duygularını ölçü alıp gene buna geliyoruz. İşte yaratılıştan gelen ilk dürtü bu olduğu için, her hazzı seçmeyiz, tersine bazen bunlar daha büyük sıkıntıya yol açacaksa, birçok hazzı bir yana attığımız olur; ve uzun süre acıya dayanmanın ardından daha büyük bir hazza kavuşacaksak, birçok acıyı hazdan üstün tutarız. Böylece, her haz öz yapısından ötürü bir iyidir, ama hepsi her zaman seçilmelidir diye bir şey yoktur: Tıpkı her acı kötüdür diye hepsinden doğası gereği kaçmak gerekmeyeceği gibi.

2031. “Bütün bunları karşılaştırarak, yarar ve zararlarına bakarak karşılaştırmak yerinde olur; çünkü öyle zamanlar olur ki, iyiliğe kötülük, kötülüğe de iyilik gözüyle bakarız. Kendi kendine yetmeyi de büyük iyilik sayarız, her durumda azla yetinelim diye değil, ama bolluk içinde değilsek, bolluğun tadını buna en az gereksinimi olanların çıkardığına, doğal olan her şeyin kolayca elde edildiğine, boş olanın ise zor gerçekleştiğine içtenlikle inanmış olarak, azla yetinebilelim diye. Yoksunluktan ileri gelen acıyı ortadan kaldıran yalın tatlar da zengin bir sofrayla aynı hazzı verir;

2032. “ekmekle su aç birinin ağzında en büyük hazzı verir. Böylece sade ve zengin olmayan sofralara alışmak sağlığa iyi gelir, insanı yaşamın getirdiği zorunluluklara karşı hazır kılar, zengin sofralara uzun aralıklarla oturduğumuzda, daha büyük keyif almamızı ve talih karşısında korkusuz olmamızı sağlar.

2033. Böylece, hazzın erek olduğunu söylerken, bununla öğretimizi bilmeyen, bizimle aynı görüşte olmayan ya da yanlış anlayan bazı kimselerin düşündüğü gibi, yoldan çıkmış insanların hazlarını ve cinsel hazları söylemiyoruz, tersine bedence acı çekmemeyi ve ruhça sarsıntı içinde olmamayı anlıyoruz.

2034. "Birbirini izleyen içki ve şölen sofraları, oğlanlarla ve kadınlarla yaşanan cinsel ilişkiler, balıklar ve zengin bir sofrada sunulan daha ne varsa, işte bütün bunların verdiği hazlar, yaşamı zevkli kılmaz; yaşamı zevkli kılan, seçilmesi ve kaçınılması gereken her şeyin nedenini araştıran, insan ruhunu büyük kargaşaya sokacak yanlış sanıları kaldırıp atan ölçülü bir muhakemedir. Bütün bunların başı ve en büyük iyi, sağduyudur: Bu nedenle, sağduyu felsefeden bile değerlidir; bütün öteki erdemler bundan kaynaklanır, sağduyulu, iyi ve doğru yaşamadıkça, yaşamın zevkli olamayacağını öğretir, yaşam zevkli olmadıkça, <sağduyulu, iyi ve doğru olmaz>; çünkü erdemler zevkli yaşamın içinde onunla birlikte var olurlar, zevkli yaşam da bunlardan ayrılamaz.

2035. "Sence kim hem tanrılar hakkında dindarca düşünen, hem ölüm karşısında korku duymayan insandan daha üstündür? Bu adam doğanın belirlediği sonu düşünmüştür, iyiliklerin sınırına ulaşmanın ve elde etmenin kolay olduğunu, ama kötülüklerin gerek süre gerekse yoğunluk bakımından sınırlı olduğunu kavramıştır, bazı kimselerin her şeyin efendisi olarak gördüğü <kaderi> alaya alır <ve bazı olayların daha çok zorunlulukla>, bazılarının rastlantıyla ortaya çıktığını, bazılarının da bizim elimizde olduğunu söyler, çünkü zorunluluğun sorumlu tutulamayacağını, talihin kararsız olduğunu, bizim elimizde olanın da başka efendisi olmadığım ve kınamayla övgünün doğal olarak bu sonuncuya ilişkin olduğunu görür;

2036. "(nitekim, doğa düşünürlerinin getirdiği kadere köle olmaktansa, tanrılarla ilgili efsaneleri kabul etmek daha iyi olurdu; çünkü efsane, tanrıları onurlandırdığımız takdirde, bağışlanma umudunu verir, kaderin zorunluluğu ise aman dinlemez), talihi çoğunluğun düşündüğü gibi bir tanrı olarak görmez (çünkü tanrı hiçbir şeyi karmakarışık yapmaz), sağlam olmayan bir neden olarak da görmez (çünkü iyiliğin ya da kötülüğün insanlara talih tarafından mutlu yaşamaları için verildiğine inan<maz>, gene de büyük iyiliklerin ya da kötülüklerin başlangıcının talihe bağlı olduğunu düşünür),

2037. “doğru yöntemle başarısız olmayı, yanlış yöntemle başarılı olmaya üstün tutar; çünkü doğru düşünerek yaptığımız eylemlerde talihin yardımıyla başarılı ol<ma>mak daha iyidir.

2038. İşte bunları ve buna yakın konuları gece gündüz kendi başına ve senin gibi olan arkadaşınla birlikte düşün: Böylece, ne uyanıkken ne uyurken hiçbir zaman sarsılmayacaksın ve insanlar arasında tanrı gibi yaşayacaksın. Çünkü ölümsüz iyilikler arasında yaşayan bir insanın ölümlü bir canlıya benzer bir yanı yoktur.”

2039. *Kısa Özet*’te, olduğu gibi, başka yerlerde bilicilik sanatını tümden reddediyor[1940]. Ve şöyle diyor: “Bilicilik diye bir sanat yoktur; eğer varsa, olup bitenlerin bizim elimizde olmadığına inanmak gerekir.”

2040. Pratik yaşamla ilgili görüşleri bu kadar; bunları başka yerde daha uzun boylu ele almıştır.

2041. Haz konusunda Kyrenelilerden[1941] farklıdır[1942]: Çünkü bunlar durgun hazzı hazdan saymazlar, yalnızca devinim halindeki hazzı kabul ederler; Epikuros ise *Seçilecek ve Kaçınılacak Şeyler Üzerine, Erek Üzerine, Yaşamlar Üzerine* adlı eserin birinci kitabında ve Mytilene’deki dostlarına yazdığı *Mektup*'ta söylediği gibi, ruha ve bedene ilişkin olarak her ikisini de kabul eder. Aynı şekilde Diogenes *Seçme Yazılar* adlı eserinin on yedinci kitabında ve Metrodoros[1943] *Timokrates* adlı eserinde böyle söylüyorlar: “Haz hem devinim halinde hem durgun olarak düşünülür.” Ve Epikuros *Seçilecek Şeyler Üzerine* adlı eserinde şöyle diyor: “Nitekim, sarsılmazlık ve acısız olma durumu durgun hazlardır; sevinç ve neşe ise eylemle birlikte devinim içinde görülür.”

2042. Ayrıca şu noktada da Kyrenelilerden ayrılır[1944]: Onlara göre, bedensel acılar ruhsal acılardan daha ağırdır, ne olursa olsun suçlular bedensel acıyla cezalandırılır; Epikuros ise ruhsal acıların daha ağır olduğunu düşünür. Nitekim, insan teni yalnızca içinde bulunduğu anın acısıyla altüst olur, ruh ise hem geçmişteki, hem o andaki, hem de gelecekteki acıyla sarsılır. Böylece ruhun hazları da daha büyüktür. Hazzın erek olduğunu kanıtlamak için, canlıların doğdukları andan itibaren hazdan keyif aldıklarını, acıdan ise doğal olarak ve aklı işe karıştırmadan rahatsız olduklarını ileri sürer. Böylece kendi içgüdümüzle acıdan kaçarız; Herakles de zehirli gömlek onu kemirirken bağırıyordu:

“Isırmalarla inlemelerle:
Çevrede kayalar iniltilerle yankılanıyordu,
ve Lokris’in dağlık burunları ve Euboia’nın tepeleri.”[1945]

2043. Erdemler de kendileri için değil, haz için seçilir, tıpkı hekimliğin sağlık için seçildiği gibi: Diogenes de *Seçme Yazılar* adlı eserinin yirminci kitabında böyle söylüyor, ayrıca eğitimi eğlence olarak tanımlıyor. Epikuros hazdan ayrılamayacak tek şeyin erdem olduğunu da söyler; başka şeyler, örneğin yiyecekler, hazdan ayrılabilir.

2044. Evet, şimdi (hani derler ya) son noktayı koyalım ve Epikuros’un *Temel Göıüşler*’ini[1946] aktararak hem eserimin tümünü hem filozofun yaşamım bitirelim: Eserim bu alıntılarla sona ererken, bu son, mutluluğun başlangıcı olsun.

2045. I- Mutlu ve ölümsüz varlığın ne kendisinin derdi vardır ne de başkasına dert olur, dolayısıyla öfkeyle de iyilikle de ilişkisi yoktur; çünkü böyle şeyler zayıf bir varlıkta bulunur. [Başka yerde tanrıların akılla gözlenebildiğini söyler: bazıları sayıca vardır, bazıları da aynı noktaya yönelmiş benzer imgelerin sürekli akması sonucunda ortaya çıkan benzerlikle, insan biçimlidirler.][1947]

2046. II- Ölüm bizim için hiçbir şeydir: Çünkü dağılmış olan bedenin duyarlığı yoktur; duyarlığı olmayan şey de bizim için hiçbir şeydir.

2047. III- Hazlarda büyüklüğün son sınırı, her türlü acının ortadan kalkmasıdır. Hazzın olduğu yerde ve haz var olduğu sürece, ne acı vardır ne de üzüntü, ya da ikisi de yoktur.

2048. IV- Tende acı sürekli olmaz, tersine ne kadar şiddetliyse, o kadar kısa sürer, hazzı aşan acı da tende günlerce kalmaz. Uzun süreli hastalıklarda tendeki haz acıdan daha çoktur.

2049. V- Sağduyulu, iyi ve doğru davranmadıkça, zevkli yaşamak olanaksızdır, zevkli yaşamadıkça da <sağduyulu, iyi ve doğru olunmaz>. Bunlardan biri, örneğin sağduyulu yaşamayı sağlayan şey eksikse, insan iyi ve doğru da olsa, zevkli yaşayamaz.

2050. VI- insanlar karşısında güvende olmak için, bunu gerçekleştirecek güçte olan şeylerden [iktidar ve krallık kurumlan] doğal iyiler arasındadır.

2051. VII- Bazıları ünlü ve seçkin olmak isterler, çünkü insanlar karşısında ancak böyle güvende olacaklarını düşünürler. Dolayısıyla, eğer böylelerinin yaşamı güvenliyse, doğaya uygun iyiyi elde

etmişlerdir, ama eğer güvenli değilse, doğanın dürtüsüyle başından beri uğruna çabaladıkları şey onların değildir.

2052. VIII- Hiçbir haz kendi başına kötü değildir; ama bazı hazları yaratan şeyler hazlardan çok daha büyük sıkıntılar verir.

2053. IX- Bütün hazlar birikebilseler, zamanla geçmeseler ve tüm yapıya ya da insan doğasının temel bölümlerine bağlı kalsalardı, hazlar arasında fark olmazdı.

2054. X- Yoldan çıkmış insanlara haz veren şeyler zihinlerindeki korkuyu, yani gök olayları, ölüm ve acılarla ilgili korkuları silseydi, bir de tutkuların sınırını öğretseydi, onlarda kınayacak bir şey bulamazdık, çünkü her açıdan hazlara doymuş olurlardı ve kötülük demek olan acı ve üzüntüden uzak olurlardı[{1948}].

2055. XI- Gök olaylarıyla ilgili kuşkular bizi kaygılandırmasaydı, ölümün bizi etkileyen bir şey olduğu korkusuyla, ayrıca acıların ve tutkuların sınırlarını bilmemenin yarattığı kuşkuyla tasalanmasaydık, doğa araştırmalarına gerek olmazdı.

2056. XII- İnsan tüm evrenin doğal yapısını bilmese, ama efsanelerle ilgili kuşkular duysa, en Önemli konularda korkularından kurtulamazdı, dolayısıyla doğa araştırmaları olmadan saf hazlara ulaşmak olanaksız olurdu.

2057. XIII- Gök olaylarıyla, yeraltıyla ve kısaca sonsuzlukla ilgili kuşkular yerinde durdukça, insanlar karşısında güvende olmak bir işe yaramazdı.

2058. XIV- İnsanlara karşı güvenlik bir dereceye kadar sağlandığı zaman, sağlam bir temel ve yaşam kolaylığına dayalı, kalabalıktan uzak sakin bir yaşam güvenliği en saf biçimi içinde ortaya çıkar.

2059. XV- Doğanın istediği zenginlik hem sınırlıdır, hem de çok kolay elde edilir; ama boş sanıların istediği zenginlik sonsuza uzanır.

2060. XVI- Bilgenin yaşamında talihin çok az yeri vardır, en büyük ve en önemli işlerini düzenleyen kendi aklıdır ve tüm yaşamı boyunca hep o düzenler ve düzenleyecektir.

2061. XVII- Doğru adam iç sarsıntılardan son derece uzaktır, eğri adam ise bir sürü sarsıntı yaşar.

2062. XVIII- Yoksunluktan kaynaklanan acı bir kez ortadan kalktı mı, tende haz artmaz, ama çeşitlenir. Zihinde en büyük korkulan yaratarı

şeyler ve benzerleri üzerinde düşününce, zihinde hazzın son sınırına ulaşılır.

2063. XIX- Hazzın sınırları akılla ölçüldüğü takdirde, sonsuz zamanla, sınırlı zamanın verdiği haz (yoğunlukça) birbirine eşittir.

2064. XX- Ten için hazzın sınırları sonsuzdur, bunu sağlamak için de sonsuz zaman gereklidir. Ama zihin, tenin sonunu ve sınırlarını hesaplayarak ve bizi sonsuzluk korkusundan kurtararak, eksiksiz bir yaşam sağlar, ve artık sonsuzluğa da gereksinimimiz kalmaz; bununla birlikte, hazdan kaçmaz, ve koşullar yaşamdan ayrılmasını gerektirdiği zaman da, en üstün yaşamdan bir eksiği olmadan ölür gider.

2065. XXI- Yaşamın sınırlarını iyi bilen insan, yoksunluktan kaynaklanan acıyı giderecek ve tüm yaşamı eksiksiz kılacak şeylerin ne kadar kolay elde edildiğini bilir; dolayısıyla büyük çabalar sonucu elde edilen şeylere gereksinim duymaz.

2066. XXII- Var olanı (ulaşılacak) son olarak düşünmeli ve görüşlerimizi dayandırdığımız her türlü açık belirtiyi göz önüne almalıyız; yoksa her şeye (büyük bir) düzensizlik ve karışıklık egemen olacaktır.

2067. XXIII- Eğer bütün duyulara karşı çıkarsan, yanlış olduğunu açıkladığın duyular konusunda da karar vermek için bir dayanağın kalmayacak.

2068. XXIV- Eğer bir duyuyu kesin olarak reddedip, doğrulanmayı bekleyen görüşle duyularda, duygularda ya da zihnin tüm kavrayıcı sezgilerinde ortaya çıkan şey arasında ayırım yapmayacak olursan, bu boşinancın yüzünden geri kalan duyularını da birbirine karıştıracak, dolayısıyla her türlü ölçütü elden kaçıracaksın. Buna karşılık, sanılara dayalı düşüncelerinde gerek doğrulanmayı bekleyen, gerekse kanıtı olmayan şeyleri doğru kabul edecek olursan, yanlış olandan kaçınamayacaksın; çünkü doğru ile doğru olmayan arasında karar verme durumunun her ortaya çıkışında, kararsızlığını koruyacaksın.

2069. XXV- Her koşulda her bir eylemini doğanın koyduğu amaca dayandırmayıp, kaçtığın ve peşine düştüğün şeylerde başka bir amaca sapacak olursan, söylediklerinle yaptıkların birbirini tutmayacaktır.

2070. XXVI- Doyurulmadıkları takdirde acı vermeyen hazlar zorunlu değildir, tersine elde edilmesi zor ya da zararlı göründükleri zaman, uyandırdığı arzular çabuk geçer.

2071. XXVII- Bilgeliğin tüm yaşamı mutlu kılmak için sağladığı şeyler arasında en büyüğü, dostluk kazanmaktır.

2072. XXVIII- Bizi korkutan bir şeyin sonsuz ya da uzun süreli olmadığı konusunda bize cesaret veren aynı düşünce, bu sınırlı yaşam koşullarında dostluğun en sağlam güvence olduğunu da görmemizi sağlar[1949].

2073. XXIX- Arzuların bir kısmı doğal ve <zorunludur; bir kısmı doğaldır> ama zorunlu değildir; ne doğal ne de zorunlu olmayan arzular boşinançtan kaynaklanırlar. [Epikuros susayınca su içmek gibi, acı giderici arzuları doğal ve zorunlu sayar; pahalı yiyecekler gibi, acıyı gidermeyen, yalnızca hazzı çeşitlendiren arzular ise, ona göre, doğaldır, ama zorunlu değildir; çelenk alma ve adına heykel dikilme gibi arzular da ne doğaldır ne de zorunlu.]

2074. XXX- Doyurulmadıkları takdirde acı vermeyen doğal arzular arasında yoğun bir çaba gerektirenler, boş düşüncelerden kaynaklanırlar, ve geçip gitmemeleri kendi doğal yapıları yüzünden değil, insanın boş düşünceleri ylizündendir.

2075. XXXI- Doğal hak, birbirine zarar vermemek ve zarar görmemek için bir çıkar anlaşmasıdır.

2076. XXXII- Canlılar arasında birbirlerine zarar vermemek ve zarar görmemek için antlaşma yapacak durumda olmayanlar için hak ve haksızlık yoktur. Aynı şekilde zarar vermemek ve görmemek için antlaşma yapamayan ya da yapmak istemeyen halklar için de öyle.

2077. XXXIII- Adalet, her şeyden bağımsız kendi başına bir şey değildir, ama karşılıklı ilişkilerde herhangi bir yerde her zaman için zarar vermemek ve görmemek için yapılmış bir antlaşmadır.

2078. XXXIV- Haksızlık kendi başına kötü değildir, ama kötülük, böyle eylemleri cezalandırmakla görevlendirilmiş olanların elinden kaçamayacağı kuşkusunun yarattığı korkudadır.

2079. XXXV- Birbirine zarar vermemek ve görmemek için yapılan antlaşmalara aykırı olarak gizlice bir şey yapanın, binlerce kez yakalanmasa bile, yakalanmayacağına inanması olanaksızdır: Çünkü ömrünün sonuna kadar saklı kalıp kalmayacağı belli değildir.

2080. XXXVI- Adalet genel olarak herkes için aynıdır, çünkü karşılıklı ilişkilerde yararlı bir şeydir; ama ülkenin özelliklerine ve çeşitli koşullara bağlı olarak adalet herkes için aynı çıkmayabilir.

2081. XXXVII- Kurulu toplum düzeninde doğru sayılan şeyler arasında, karşılıklı ilişkilerde yararlı olduğu kanıtlanmış bulunan şey, herkes için aynı olsa da olmasa da, adaletin yerine geçer. Ama eğer karşılıklı ilişkilerdeki yarar ilkesine uygun olmayan bir yasa çıkarılırsa, bu yasa artık adalete uygun değildir. Adalete uygun olarak yararlı olan şey değişse ve bir süre daha önceki anlayışa uysa bile, gene de, boş sözlerle iç dünyasını alt üst etmeyenler ve doğrudan doğruya olaylara bakanlar için, o süre içinde adalet olagelmiştir.

2082. XXXVIII- Bir yerde var olan koşullarda bir değişiklik olmadığı halde doğru sayılan yasaların olaylar sonucunda adalet kavramına uymadığı ortaya çıkarsa, belli ki bu yasalar adalete uygun çıkarılmamıştır. Ama bir yerde var olan koşullar değişip, adalete uygun olarak çıkarılmış yasalar artık yararlı olmaktan çıkarsa, bıı demektir ki, yurttaşlar arasındaki karşılıklı ilişkilerde yararlı olduğu sürece adalete uygun idiler; sonra, yararlı olmaktan çıkınca, adalete uygun olmaktan da çıktılar.

2083. XXXIX- Dış dünyanın uyandırdığı korkuya en iyi göğüs geren kişi, toplayabildiklerini bir aile içinde toplamış, ama toplayamadıklarına yabancı gibi davranmamıştır. Bunu dahi gerçekleştiremediği yerde, ilişkiden kaçınmış ve buna yararlı olan şeyleri uzak tutmuştur.

2084. XL- Komşularına karşı güvenliklerini en iyi sağlayacak güçte olanlar, böylece en sağlam güvenceye sahip olduklarından, bir arada son derece zevkli bir yaşam sürmüşlerdir; ve son derece doyurucu bir yakınlık içindeyken, içlerinden birinin zamansız ölümüne acınacak bir şeymiş gibi yanıp yakılmamışlardır.

NOTLAR

DİPNOTLARDAKİ KISALTILMIŞ YAPIT ADLARI KAYNAKÇASI

(Klasik yapıtlarda yer, tarih konmamıştır)

Acad.: *Cicero, Académica*
Adv. Col. Plutarkhos, *Adversas Colotem* (Koloces'e Karşı)
Adv. matlı.: Sextus Empcirikos, *Adversusmathcmaticos (Bilim Adamlarına Karşı)*
Aen:. Vergiliıış, *Aeneis* (Acncas Destanı)
Akh.: Aristhophanes, *Akhanıai* (Akharıaililar)
Alex.: Alexandrii (Vita Alexandrii: İskender'in Yaşamı)
Alex. Strom:. *Clemens* (İskenderiyeli), *Alexandríi, Stromata* (Halılar)
AIkıb.: Plıitarkhos, *Alkibiades*
Anab.: Ksenophon, *Anabash*
Ant.: Sophokles, *Antigone*
Anth. Plan.: *Antlıologia Planudea*
Anth.Pal: *A nthologia Palatina*
Apol.: *Platon, Apología Sokratous* (Sokrates'in Savunması)
Bakkh.: Eurípides, *BakkJıai* (Bakkhalar)
Bergk: T. Bergk, *PoetaeLyrici Graeci* (Yunan Lyrik Ozanları), *Lipsiac, 1900-1915*
Brüt.: *Cicero, Brutus*
C. Cels.: *Orígenes, Contra Celsum*
CAF/Kock.: T. Kock, *Comiconnn Atticorunı fragmenta,* (Attikalı Komedya Ozanlarından Kalan Parçalar), *Lipsiae, 1880-88*
De const sap.: *Seneca, Deconstantia sapientis* (Bilgenin Sağlamlığı Üzerine)
De cor: Demosthcnes, *De corona* (Peri Stephanou: Çelenk Üzerine)
Dedogm. Plat: Apuleiıış, *De Platom et ti us dognuıte* (Platon ve Onun Öğretisi Üzerine)
De exil.: Plıitarkhos, *De exilio* (Sürgün Üzerine)
De fin.: Cicero, *De ftnıbus bononuv et malamın* (İyilerin ve Kötülerin Sınırları Üzerine)
De nat. deor: Cicero, *De natura deorum* (Tanrıların Doğası Üzerine)
Demetr:. Plıitarkhos, *Demetrios*

De or.: Cicero, *De Oratore* (Hacip Üzerine)
De resp.: Cicero, *De respubblica* (Devlet Üzerine)
De solí, an.: *De soUtudiue animi* (Ruh Yalnızlığı Üzerine)
Diehl: *E. Diehl, An fh o logia Lyrica Graeca* (Yunan Lyrik Antolojisi), *Lipsiac, 1936*
DK/D-K.: Hermann Diels-W. Kranz, *Die. Fragmente Vorsokmtiker* (Sokrares Öncesi Düşün lirlerden Kalan Parçalar), *Berlin, 1951*
Dysk.: Menadros, *Dyskolos* (Yaramaz)
Elek.: *Sophoklcs, Elektra*
Epic. Graec. Frag.: Kinkcl, *Epkorum Graecorum fragmenta,* (Yıınan Epik Yazarlarından Kalma Parçalar), *1877*
Epigr:. Kallimakhos, *Epıgarammata* (Epigramlar)
Eth. Eud.: Aristoteles, *Ethika Eudemeia* (Eudemos'a Erik)
Etli. Nik.: Aristoteles, *Ethika Nikomakheia* (Nikomakhos'a Etik)
Euthyph.: Platon, *Euthyphron*
FGrIII Jacoby: F. Jacoby, Die Fragmente der griech ischen Hıstoriker (Yunan Tarihçilerinden Kalan Parçalar), Berlin, 1923
FHG: C.-T. Miiller, Fragmenta histoncorum Graecontm (Yunan Tarihçilerinden Kalan Parçalar), Paris, 1841
Frag. Phil. Graec.: F.A. Mullachiıs, fragmentaphilosophorum Graecorum (Yunan Filozoflarından Kalan Parçalar), Paris, 1860-81
Frag. trag. Adesp.: Fragmenta tragicorunı adespota (Anonim Tragedya Parçaları)
Hell.: Ksenophon, Hellenika (Yunan Tarihi)
Hercher: Rudolphus Hercher, Eptslolographi Graeci (Yunan Mektup Yazarları), Paris, 1873
Hipp.: Euripides, Hippolytos
İl.: Homeros, ilias
Index Ar.: Bonitz, Index Aristotelian
Inst. Or.: Quintilian tıs, Institutio Oratoriae (Söylev Sanatına Giriş)
Krit.: Platon, Kritias
Lakh.: Platon, Lakhes
Luc. Piscat.: Lukianos, Piskator (Balıkçı)
Lys.: Platon, Lysis

Med.: *Euripides, Medea*
Mem.: *Ksenophnn, Memorabilia, (Sokraces'ten Anılar)*
Met.: *Aristoteles, Metaphysika (Metafizik)*
Nat. Hist.: *Plini us, Historia naturalis (Doğa Tarihi)*
Nat. ham.: *Hippokrates, De natura hominis (insanın Doğası Üzerine)*
Od.: *Homeros, Odysseia*
Or. Att.: *Oratores Attici (Atrikalı Ozanlar)*
P.Ph.F (Poet. phil.Frag.).: *H. Diels, Poetarum-philosophorum fragmenta, Berolini, 1901*
Page: *D.L. Page: Poetae melici Graeci (Yunan Melos Ozanları), Oxford, 1962*
Parm.: *Platon, Parmenides*
Phaid.: *Platon, Phaidon*
Phaidr.: *Platon, Phaidros*
Phil. Unters.: *Philosophische Untersuchungen (Dergi)*
Photn.: *Euripides, Phoiuissai*
Phys.: *Aristoteles, Physika (Fizik)*
Plac.: *Aetius, Placita*
Poet. Cow.Gr.Fra.ICGF.: *A. Meineke, Gomiconm Graecorum fragments (Yunan Komedia Ozanlarından Kalan Parçalar), Bcrolini, 1839-57*
Pol.: *Aristoteles, Politika*
Polit.: *Platon, Politeia (Devlet)*
Praep. Ev.: *Eusebios, Praeparatio evangelica (Incil'e Hazırlık)*
Prh. Hyp.: *Sextus Empeirikos, Pynııoıleaehypot/ıyposes (Pyrrhon Kuşkuculuğunun Ana Hatları)*
Proleg. in Plat.: *Olympiodoros, Prolegomena in Platonem (Platon'a Giriş)*
Prot.: *Platon, Protagoras*
RE.: *A. Pauly-G. Wissowa-W. Kroll, Real Enzyklopaed'ıe der classisehen Altertumswissemchaft (Klasik Eskiçağ Bilimi Ansiklopedisi), Berlin, 1804*
Resp Ath.: *Aristoteles, Athenarum mpubblica (Athenarum politeia: Atinalılar ın Devleti)*
Rh. Mus.: *Rheinisches Museum (Dergi)*
Rhet.: *Aristoteles, Rhetorika (Söylev Sanatı)*

Sillogr. Graec.: *Gurtius Wachsmuth, Sillographorum Graecorum fragmenta (Yunan Silloi Yazarlarından Kalma Parçalar), Lipsiae, 1885*
Sol.: *Plııtarkhos, Solon*
Soph.: *Platon, Sophistes (Sofist)*
SVF.: *I. Arnim, Sioiconım vetemm fragmenta (Eski/Ilk Dönem Stoacılardan Kalan Parçalar), Lipsiae, 1905-24*
Symp.: *Platon, Symposion (Şölen)*
Theaitet.: *Platon, Theaitetos*
Theog: *Hesiodos, Theogonia (Tanrıların Doğumu)*
Tim.: *Platon, Timaiosl/Plutarkhos, Timoleon*
TrGF.: *Snell, Tragkorum Graecorum fragmenta (Yunan Tragedyacılarından Kalan Parçalar)*
Tusc.: *Cicero, Tusculanae disputationes (Tıscuhım Söyleşileri)*
Var Hist.: *Aelianus, Variahistoria (Çeşitli Tarihler)*
Vit.Phyth.: *İamblikhos, Vita Pythagorae (Pythagoras'ın Yaşamı)*
Vita Pomp.: *Plutarkhos, Vita Pampeii (Pompeius'un Yaşamı) Wehrli.: F. Wehrli, Die Schtıle des Aristoteles, Basel, 1944-59*
Yah. Kad.: *Euripides, Supplices (Yalvaran Kadınlar)*

DİPNOTLARDA GEÇEN KISALTMALAR

adespota: *anonim*
age: *adı geçen eser*
agm: *adı geçen makale*
ap.: *apııd (...d a /...c göre)*
Arisc.: *Aristoteles*
art.cit.: *articıılıs cicatus (anılan makale)*
Athen.: *Athenaios*
c.: *circa (yaklaşık)*
carm.: *carmina (şiirler)*
cit.: *cicatus, a, ıım (anılmış)*
coll.: *koleksİyon*
comm.: *commcntatio (yorum)*
D.L./Diog. Laert.: *Diogencs Laertios diss.: dissertatio (tez)*
distkh: *distikhion (iki dizelik şiir/beyit)*
ed. cic.: *editio citata (anılan basım)*
ed.: *edidit (yayımladı, yayımlayan)*
ed.pr.: *editio prior (önceki yayım)*
fask: *fasciculııs (demet, fasikiil)*
frag.: *fragmencıım (parça, düşürmelerden kalan kısa meçin*
ibid.: *ibidem (o aynı yerde)*
i.e.: idest (yani)
in: (içinde, o alıntının içinde bulunduğu yapıt)
infr.: infra (aşağıda)
Luk.: Lukianos
mor.: moralia (Ablak Yazıları)
or.: oratio (söylev)
Plat.: Platon
post.: posterior (daha sonraki)
pr.: prior (daha önccki)
ps.: pseudo (düzmece)
rist.: ristauratus, a, um (yenilenmiş)
sc.: scilicet (sanki orada yazılıymış gibi düşünülmeli)
skhol: skholiun (açıklama)
Soph.: Sophuklcs

stn.: *sütun*
sıpplb.: *ck*
s.v.: *madde başlığında*
t.: *tomiıs (papir tomarı, cildi)*
text: *metin*
vol.: *volumen (cilt)*
**:* *eserin süzkonıısıı kişiye ait oldıığıı kuşkulu, ama başka birine de yakıştırılamıyor.*

{1} Bkz. Platon ile Epikuros bölümleri.

{2} Bkz. I, 63.

{3} Bkz. F. Bahnsch, *quaestionum de Laertil Diogenis fontibus initia* (Diogenes Laertios'un kaynakları üzerine tartışmaların başlangıcı), Doktora tezi, Königsberg, 1868.

{4} Sözgelişi Diogene Laerzio, Vice dei Filosofi, a cura di Marcello Gicante, Laterza, Bari, 1983.

{5} Aristoteles, Frag.2>5 Rose3. Burada ve I.8'de Aristoteles'e yakıştırılan Magikon diizme bir eserdir. 11.45'deki bilgi dc buna dayanır. Aristoceles Felsefe Üzerine adlı eserinin birinci kitabında Maglar üzerinde durmuştur (krş.1.8). Laerteli Diogenes Magtkon ve Hermodoros'tan alıncıları Sotıon'dan alır, Aristoteles'in Περί τpıA^aocpiaç'ından alıntıları da Herınippos'tan alır (1.8). Tanıklığın değeriyle ilgili olarak, krş. Zeller-Mondolfo, La Fdosofia det Greci nel Suo Svduppo Storico, cit., 1.1, s.73 vd.

{6} Krş. D.L.II.106; Ara d. Index Heradanemis col.VI.6 vd. Ἑρμόδωρος Συρακόσιος ό καί περί αύτοΰ γράψας καί τούς λόγους εις Σικελίαν μεταφέρων.. Krş. Zeller, De Herrn odoro, Marburg 1859, s. 18 vd., no. 101. 3 Frag.

{7} Jacoby.

{8} Andı.Pal. VII.615= ¡nscr.Gr.Metr. no.251 Preger. Bu mezar yazıcı Philokhoros'ta yer almış olabilir: krş. Frag. 200 Müller = Frag. 158 Tresp (krş. A.Tresp, Die Fragmente der griechischen Kultschriftsteller, Giessen 1914, s. 196).

{9} Musaios ile ilgili tanıklıklar için bak: Fpic.Graec.Fragm. ed. Kinkel, c.I (1877), s. 218 vd„ 220, 229.

{10} Lobon, Frag. 6 Cröncrt. İlk dizesi verilen şiir eseri (icoiri|j.a'ra) evrenin yaratılışı üzerine bir tek destan olabileceği gibi, üç ayrı eser de olabilir.

{11} Linos, Camıma dize 26 Mullach.

{12} Anth.Pal. VII.616 = Inscr.Gr.Metr. no.239 Preger.

{13} Age. VII.617 = Inscr.Gr.Metr. no.26 Preger. Mezar yazıtına ilişkin ikili kaynak hakkında krş. Crönert, ed.cit., s. 133 vd. Orpheus ile ilgili bu ve başka tanıklıklar O. Kern tarafından yayımlanmıştır: Orphicorum Fragmenta, Berolini 1922: t.14 = D.L. 1.42; 125 - 1.4. vd.; 214 = VI1I.33; 248 = VIII.8.

{14} Kleitarkhos, Frag. 6 Jacoby.

{15} Krş. Herodotos, 1.131 vd., 140; Strabon XV.3.13.

{16} Aristoteles, Frag. 36 Rose3.

{17} Deinon, Frag. 5 Jacoby.

{18} Aristoteles, Frag. 6 Rose3 = 6 Walzer = 6 Untersteiner, W. Jaeger, Aristoteles'te Plinius (Nat.Hist. XXX.3) ile tam bir karşılaştırma yapmıştır. Platon'da Zoroastres (Zerdüşt) öğretisinin yansıması için (Devlet, 269e-270a), krş. W.I.Goodrich, "Classical Review", XX, 1906, s. 208 vd.

{19} İzmirli Hermippos, Frag. 78 Müller.

{20} Knidoslu Eudoksos, Frag. 38 Gisinger = 341 Lasserre.

{21} Theopompos, Frag. 64 Jacoby.

{22} Rodoslu Eudemos, Frag. 89 Wchrli.

{23} Abderalı Hekataios, Frag. 3 Jacoby = 6 D-K. Miletoslu Hekataios ile karıştırılmamalı; krş. HecataeiMilesii Fragmenta, Firenzc 1954, Frag. 386. Krş. Bidez-Cumont, Les Mages Hellenises, cit., II, s.70, no. 16.

{24} Soloilu Klearkhos, Frag. 13 Wehrli.

{25} Herodotos, V.105; VII.35.

{26} Krş. Herodotos, VI1I.53. Cicero, De resp., III. 14: "camque unam ob causam Xerxes inflammari Athenicnsiıım fama iussisse dicitur, quod deos, quorum domus esset omnis hic mundus, inelusos parietibus contincri ncfas esse duceret."

{27} Manethon, Frag. 80 Müller = 17 Wehrli.

{28} Abderalı Hekataios, Frag. I Jacoby.

{29} Aristagoras, Frag. 5 Jacoby.

{30} Pontoslu Herakleides, Frag. 87 Wehrli.

{31} Pythagoras'ın kendine bilge diyen ilk kişi olduğu geleneği hakkında krş. Rostagni, / / verbo di Pitagora, Torino 1924, s.276, no.l; Zeller-Mondolfo, age., 1.1, s. 2, no.l; W.Burkert, Platon oder Pythagoras, "Hermes", LXXXVIII, 1960, s. 159 vd.

{32} Kratinos, Frag. 2 Meineke = 2 Kock: B 5 ve 10 Cantarella (Aristofane, Le Commedie, I. Prolegomem, Milano 1949).

{33} Krş. 11.45.

{34} Krş. 1.19; 11.47 ve 144.

{35} Krş. 1.19; IV.28.

{36} Krş. 1.19; IV.59.

{37} Nausiphanes, Text. 1 D-K.

{38} Expunxit H. Diels.

{39} Text. 189 Döring.

{40} Krş. SVF. I, s.76.

{41} Melissos, Text. 4 Reale.

{42} Parmenides, Text. 13 D-K.

{43} Anaksagoras, Text. 37 D-K.

{44} Text. 44 a Döring.

{45} Aristippos, Frag. 129 Mannebach.

{46} Krş. 1.14.

{47} Ahlak felsefesini işleyen on okul hakkında krş. 11.47. Laerteli Diogenes'in ahlak felsefesiyle ilgili olarak bu ve başka sözleri hakkında, bak: E. Riondato, Ethos, Padova 1961, s. 86 vd.

{48} Aristippos, brag. 127 c Mannebach; Antisthenes, Frag. 134 a Decleva.

{49} Text. 35 Döring.

{50} Aslında Kleinomakhos.

{51} Hippobotos için bak: von Arnim, RE VIII.2 (1913), stn. 1722.

{52} Text. 41 Döring.

{53} Aristippos, Frag. 134 Mannebach.

{54} Herodotos, 1.170.

{55} Duris, Frag. 74 Jacoby.

{56} Demokritos, Frag. 115 D-K.

{57} Platon, Prot. 343 a.

{58} Aristoteles, Resp. Ath. XII 1.2.

{59} Phaleronlu Dcmetrios, Frag. 1 Jacoby = 149 Wehrli.

{60} no.5 D-K; Zeller-Mondolfo, age. 1.2, s.l 10, no.l; Kirk-Raven, The Presocraüc Philosophers, cit., s.86.

{61} Kallimakhos, la.Frag. 191, dize 54 vd. Pfeiffer.

{62} Fenikelilerin Yunanlılardan farklı olarak denizde Küçük Ayı'nın yol göstericiliğine güvendiklerini Kallimakhos'tan bagka Aratos da söyler: Phainomena 39.

{63} Rodoslu Eudemos, Frag. 144 Wehrli.

{64} Ksenophanes, Frag. 19 D-K.

{65} Herodotos, 1.74.

{66} Herakleitos, Frag. 38 D-K.

{67} Demokritos, Frag. 115 a D-K.

{68} Aristoteles, De amma 405 a 19.

{69} Hippias, Frag. 7 D-K.

{70} Pamphile, Frag. 1 Müller.

{71} Krş. VIII.12.

{72} Kallimakhos, la.Frag. 191, dize 60 vd. Pfeiffer.

{73} Pontoslu Herakleides, Frag. 45 Wehrli.

{74} Rodoslu Hieronymos, Frag. 39 Wehrli.

{75} Rodoslu Hieronymos, Frag. 40 Wehrli.

{76} Minyas, Frag. 3 Müller.

{77} Anth.Plan.V\.S 1.

{78} Kallimakhos, la.Frag. 191, dize 76 vd. Pfeiffer.

{79} Eleusis, Frag. 1 Jacoby.

{80} Myndoslu Alcksandros, Frag. 1 Jacoby.

{81} Knidoslu Eudoksos, Frag. 82 Gisinger = 371 Lasserre.

{82} Miletoslu Euanthcs, Frag. 2 Miiller.

{83} Krş. 1.106-108.

{84} Platon, Prot. 343 a.

{85} Anth.Plan. VI.40.

{86} Daimakhos, Frag. 6 Jacoby.

{87} Soloilu Klearkhos, Frag. 70 Wehrli.

{88} Andron, Frag. 1 Müller.

{89} Alkaios, Frag, 360 Lobcl-Pagc = 101 Dichl.

{90} Phanodıkos, Frag. 4 a Jacoby.

{91} Krş. 1.82.

{92} Krş. 1.28.

{93} İzmirli Hermippos, Frag. 12 Miillcr.

{94} Phlciuslu Timon, Frag. 23 Dicls.

{95} Lobon, Frag. 8 Crönerr.

{96} Audi. Pal. VI 1.83 = Inscr.Gr.Metr. no.241 Preger.

{97} Frag. 31 Dichl (Anthologia I.yrka Graeca, c.II, 1925, s. 190) Thales'e yakıştırılan anonim bir skholion'dur. Krş. Lobon, Frag. 8 Crönert. Croncrt (ıed.cit., s.129) bu ve öteki skholionların Yedi Bilgelerin ya da Lobon'ıın eseri olmayıp Atina'da yaratıldığını kanıtlamıştır.

{98} Apollodoros, Frag. 28 Jacoby.

{99} IÖ 624,

{100} Sosikratcs, Frag. 10 Müller.

{101} IÖ 548-545.

{102} Duris, Frag. 31 Jacoby.

{103} Anth.Pal. VII.84 = Inscr.Gr.Metr. no.250 Preger. Krş. Lobon, Frag. 8 Crö*nert.

{104} Anth.Paî. VII.85. Diogenes'in topladığı epigramlarla ilgili olarak, krş. L.Schmidt, s.v. Anthologia, RE 1.2 (1894), sen. 2383.

{105} Rodoslu Antisthcnes, Frag. 3 Jacoby.

{106} FHGIV. 3 77.

{107} Lapsckili Anaksııncncs, Frag. 22 Jacoby.

{108} Dikaiarkhos, Frag. 30 Wehrli.

{109} FHG IV.318.

{110} Ephoros, Frag. 181 Jacoby.

{111} Anth.Plan. IV.22. Krş. Kritias, Frag. 7 D-K. Bak: H.J.Mette, MHAEN AFAN, Münih 1953.

{112} Platon, Pro t. 343 a.

{113} Ephoros, Frag. 182 Jacoby,

{114} Dikaiarkhos, Frag. 32 Wehrli.

{115} Argoslıı Akusilaos, Text. İ l a Jacoby.

{116} İzmirli Hcrmippos, Frag. 8 Miiller.

{117} Taraslı Aristoksenos, Frag. 86 Wehrli. Krş. Hermioneli Lasos, A 2 Del Grande.

{118} Epikharmos, Text. 6 c D-K.

{119} Lacrteli Diogenes (krş. 1.46) ve Diodoros (IX.1) Solon'ıın yurdu olarak Salam is demos unu gösterirler. Frag. 2 Di eh 1' de (krş. 1.47) Solon "A ti nalı" olarak anılır; Herodotos (1.29) ile Aiskhines dc (III. 102) onu "Atinalı" olarak anarlar. Krş. Aly, s.v. Solon, RF III A, stn. 948.

{120} Solon, Frag. 2 Diehl.

{121} Atinalılann ölüleri doğuya doğru çevirerek gömme geleneği ile ilgili tanıklık, Plutarkhos {Sol. 10) ve Helianus'un {Var.Hist. V.14) tanıklıklarıyla çelişmektedir. H.J.Rose {Orientation of the Dead in Greece and Italy, "Classical Review", XXXIV, 1920, s. 141 vd.) Laerceli Diogenes'in neden olduğu karışıklığı, onun kaynağına yiikler: Solon'un kazıları yalnız Salamis'te değil, Megaris'te de gerçekleşmiştir ve bu bölgede Solon kapıları doğuya hakan mezarlar bulmuştur, ölülerin ayaklan da kapı tarafındadır. Laerteli Diogenes'in kaynağında bu bilgiler birbirine karışmış olmalıdır.

{122} ¡Has 11.557. Krş. Skhol. B ad versum vc Strabon, IX.1.10; Quintilianus, Inst. Or. V. 11.40.

{123} Sosikrates, Frag. 11 Miiller.

{124} Krş. Aristoteles, Resp.Ath. XIV.2.

{125} Solon, Frag. 9 Diehl. İzleyen dizeler Frag. 10 Dichl'den.

{126} Herodotos, 1.32 vd,

{127} "Birine mutlu demek için sonunu görmek gerekir."

{128} Solon, Frag. 8 Diehl.

{129} Euripides, Frag. 282 Nauck2: Autolykos, Frag. 1, dize 12.

{130} "Α μή εθου, μη άνέλη. Krş. Platon, Yasalar, 913 a: α μη κατέΰου, μή άνέλη.

{131} Dieukhidas, Frag. 6 Müller = 6 Jacoby. Krş. J.A.Davidson, Dieuchidas of Megara, “Classical Quarterly”, IX, 1959, s. 216 vd.

{132} ¡lias 11.546.

{133} Krş. 1.24 (Thales için)

{134} Apollodoros’un kaynağı Aristoteles olmalıdır, RespAth. I I I .5: επί δεΣόλωνος απαντες (srif. άρχοντες) εις τό θεσμοθετεί ον συνηλΐΐον.

{135} Krş. Plutarkhos, Sol. 29.6 (= Thespis, Text. 17 Snell, TrGF 1, 1971, s.64).

{136} Belki de 1.58’deki Apollodoros ile aynı kişi.

{137} Mimnermos, Frag. 6 Dichl.

{138} Solon, Frag. 22 Diehl.

{139} Solon, Frag. 42 Bergk4 = Anonim Skholion 32 Diehl: krş. Lobon, Frag. 9 Crönert.

{140} Anth.Pal. VII.86 = Iuscr.Gr.Metr. no.242 Preger; krş. Lobon, Frag. 9 Crönert.

{141} 10 594.

{142} Kratinos, Frag. 228 Kock.

{143} Anth.Pal.MUül.

{144} Dioskurides, Frag. 6 Jacoby.

{145} Οι δ' έπιτρέποντες’i Cobct şöyle çeviriyor: “qui illarum (saf. legum) habenas laxarunt”; Apek’in çevirisi: “die, welche in der Handhabung der Gesetze sich schlaff erwiesen.” Arkaizme kaçmak isteyen yazarın bu terimi ne anlamda kullandığını kestirmek zor. Ama Hicks’in çevirisi, “the popular leaders” doğru olmasa gerek: nitekim, Shorey sorunu tartışmış (“Classical Philology”, XXII, 1927, s.109) ve “those who allowed that sort of thing” çevirisini önermiştir. ’EjtiTpereeiv fiili, Peisistratos’un Solon’a yazdığı mektupta (1.53, 54) v eT h a les’in Phcrckydes’e yazdığı mektupta (1.43) da geçiyor.

{146} Lobon, Frag. 10 Crönert.

{147} Plutarkhos’a göre kardeşine böyle karşılık veren, Sparta kralı Telcklos’tur: Reg. et imperat. apophth., 190, Apophth. Lacon. 232 b.

{148} İ0 560- 557.

{149} Pamphile, Frag. 2 Müller.

{150} İ0 556-553.

{151} Sosikrates, Frag. 12 Müller.

{152} Satyros, Frag. 8 Müller.

{153} Herodotos, 1.59.

{154} Anonim Skkolion, no.33 Diehl; krş. Lobon, Frag. 10 Crönert. Bak: Theognis, dize 417 vd., 1105 vd.

{155} Ari stagoras, Frag. 11 Jacoby.

{156} 10 572-569.

{157} Aisopos, Text. 8 Perry.

{158} İzmirli Hermippos, Frag. 14 Müller.

{159} Anth.PaLVWM.

{160} Anth.Pal. IX.596 = Inscr.Gr.Melr. no.243 Preger: krş. Lobon, Frag. Crönert.

{161} Duris, Frag. 75 Jacoby.

{162} Alkaios, Text. 154 Gallavotti (19623).

{163} Apollodoros, Frag. 27 a Jacoby.

{164} Sosikrates, Frag. 13 Müller.

{165} Pamphile, Frag. 3 Müller.

{166} Krş. Simonides, Frag. 5 Bergk (= 542 Page).

{167} Platon, Prot. 343 vd.

{168} Anonim Skholion, no.34 Diehl; krş. Lobon, Frag. 11 Crönert.

{169} IÖ 612-609. Apollodoros, Frag. 27 b Jacoby.

{170} IÖ 570.

{171} Alkaios, Text. 152 Gal la vo eti (19623).

{172} Anth.PIan. II.3 = Imcr.GMetr. no.244 Preger. Krş Lobon, Frag. 11 Crönert.

{173} Arelateli Favorinus, Frag. 1 Müller = 1 Mcnsching = 32 Barigazzi.

{174} Anth.Pal. VII.89 = Kallimakhos, Epigr. 1 Pfeiffer.

{175} Alkaios, Frag. 429 Lobel-Page.

{176} Krş. Alkaios, Frag. 129, dize 21 Lobel-Page.

{177} Soloilu Klearkhos, Frag. 71 Wehrli.

{178} Satyros, Frag. 9 Müller.

{179} Duris, Frag. 76 Jacoby.

{180} Phanodikos, Frag. 46 Jacoby.

{181} Saryros, Frag. 9 Müller.

{182} Demodokos, Frag. 6 Diehl.

{183} Hipponaks, Frag. 73 Diehl = 117 Medeiros = 123,2 Masson. Aynı dize Strabon'da da (XIV.636) okunuyor. Krş. V. der Mühll, Was war Bias von Priene, “Museum Helveticum”, XXII, 1965, s. 180.

{184} Anth.Pal. VII.90 = Itmr.Gr.Metr. no.245 Preger: krş. Lobon, Frag. 12 Cröncrt.

{185} Anth.Pal. VII.91.

{186} Anonim Skholion, no.35 Diehl.

{187} Krş. Aristoteles’in sözü: D.L. V.21.

{188} Krş. 1.84.

{189} Herakleitos, Frag. 39 D-K.

{190} Duris, Frag. 77 Jacoby.

{191} Krş. Meineke-Bothe, Poet.Com.Gr.F'ragm., s.20; Kock, CAF 1.39.

{192} Anth.Pal. VII.153. Bu epigram Platon’da {Phaidr. 264d) ve başka yazarlarda da vardır.

{193} Simonides, Frag. 581 Page.

{194} Pamphile, Frag. 4 Müller.

{195} Anth.Pal. XIV. 101. Krş. DichP, s. 129 vd. Suidas bilmeceyi Kleobulinc’ye bağlar. Baba yıldır, 12 çocuk 12 ay, 30 gündüz 30 gcce. Bir yıl biter, öbürü başlar.

{196} Anonim Skholion, no.36 Diehl.

{197} Anth.Pal. VII.618 = lnscr.Gr.Melr. no.246 Preger: krş. Lobon, Frag. 13 Crönert.

{198} Pontoslıı Herakleidcs, Frag. 144 Wehrli.

{199} Sosikrates, Frag. 14 Müller.

{200} IÖ 584-581. Apollodoros, Frag. 332 a Jacoby.

{201} Hcrodotos, 1.20.

{202} Burada ve başka yerlerde (11.23,48; 111.29; IV. 19; V.3,39:FHG II, s.79) Aristippos’a yakıştırılan bu eserin adı Αρίστιππος περ'ι παλαιας τρυφής idi. Bilinmeyen bir yazarın (IÖ III. yüzyıl) bu şaşırtıcı kitabı, filozofların, özellikle de Akademeiacıların ετεροι Άριστιπποι (D.L. IV.40) olduğunu gösterme amacındaydı. Bak: Wilamowitz, Antigonos von Karystos, cit., s. 48 vd. Krş. G.Giannantoni, I Giretıaici (1958), s. 59 vd. Bak, ayrıca; L.Radermaeher, Kine wanderndeNovelle und Aristippos περ ί πα λα ιά ς φυψï\ς. “Rheinisches Museum”, XCI, 1942, s. 181-5.

{203} Ephoros, Frag. 178 Jacoby.

{204} Anth.Pal. VII.619 = ¡nscr.Gr.Metr. no.247 Preger: krş. Lobon, Frag. 14 Crönert.

{205} Anth.Pal. VII.620.

{206} Ephoros, Frag. 179 Jacoby.

{207} Aristoteles, Frag. 516 Rose3.

{208} IÖ 628-625.

{209} Apollodoros, Frag. 332 b Jacoby.

{210} Pontoslu Heraklcides, Frag. 145 Wehrli.

{211} Pamphile, Frag. 5 Müller.

{212} Ncanthes, Frag. 10 Müller = 29 Jacoby.

{213} Aristoteles, Frag. 517 Rose3.

{214} Platon, Prot., 343 a.

{215} Krş. Lobon, Frag. 15 Crönert.

{216} Sosikrates, Frag. 15 Müller.

{217} IÖ 591-588.

{218} İzmirli Hermippos, Frag. 17 Müller.

{219} Anth.Pal. VII.92.

{220} Anakharsis’in Kroisos’a yazdığı mektup, F.H.Reuters’in derlemesinde {Briefe des Anacharsis, Berlin 1963, s. 22 vd.) onuncu mektuptur.

{221} Sosikrates, Frag. 16 Müller.

{222} İzmirli Hermippos, Frag. 15 Müller.

{223} Kr§. 1.30.

{224} Anth.Pal. VI.40.

{225} Pontoslu Herakleides, Frag. 18 Wehrli.

{226} Krş. FHG 11.84.

{227} Hipponaks, Frag. 61 Diehl = 63 Masson.

{228} Platon, Prot., 343 a.

{229} Theopompos, Frag. *67 Jacoby.

{230} Krş. G.Huxley, Nicias, Crete and the Plague, “Greek, Roman and Byzantine Studies”, X, 1969, s. 235 vd.

{231} IÖ 595-592.

{232} Epimcnides’in “geçmişe yönelik kehaneti” hakkında, krş. S.Mazzarino, II Pensiero Storico Classico, I, Bari 19662, s. 29 vd.

{233} Atina’nın Epimenides tarafından arındırılmasını Aristoteles anmışur: Ath.Resp. 1.1.

{234} Kyzikoslu Neanthes’e göre, Kratinos ile Aristodemos: Frag. 24 Müller = Frag. 123 Tresp.

{235} Phlegon, Frag. 38 Jacoby.

{236} Ksenophancs, Frag. 20 D-K. Krş. Zeller-Mondolfo, age., 1.1, s.203, no.3.

{237} Lobon, Frag. 16 Crönert.

{238} Timaios, Frag. 45 Müller = 4 Jacoby.

{239} Theo pom pos, Frag. *69 Jacoby.

{240} Myronianos, Frag. 1 Müller.

{241} Spartah Sosibios, Frag. 17 Müller = 15 Jacoby = 96 Tresp.

{242} Aleksandros Polyhistor, Frag. 139 Miiller = 85 Jacoby.

{243} Theopompos, Frag. 71 Jacoby.

{244} Theopompos, Frag. 71 Jacoby.

{245} İzmirli Hermippos, Frag. 19 Müller.

{246} Tarasli Aristoksenos, Frag. 14 Wehrli.

{247} Plutarkhos, Vita Syllae, c.36 ayrıca bak: D.L. 1V.4.

{248} Eratosthenes, Frag. 10 Jacoby.

{249} Atinah Pherekydes, Text. 4 Jacoby.

{250} Frag. 1 D-K. Krş. Zeller-Mondolfo, age., 1,1, s. 190, no.4; s. 195,198 vd.; R.Mondolfo, Uinfmito nelpensiero dei Geci, Firenze 1934, s. 33; J.Tate, “ClassicalReview”, XLI, 1927, s.215, no.2.

{251} Krş. Zeller-Mondolfo, age., 1.1, s. 197.

{252} Duris, Frag. 22 Jacoby.

{253} Krş. Frag. 51 Müller.

{254} Anth.Pal. VIII.93.

{255} Khioslu Ion, Frag. 4 Bcrgk = 4 D-K = 5 Diehl3 = 30 Blumenthal. Epigramla ilgili olarak, krş. W.Kranz, “Hermes”, LXIX, 1934, s.227.

{256} Anth.Plan. III. 128.

{257} IÖ 544-541. Apollodoros.

{258} Krş. I. 13.

{259} Arelateli Kavorinıııs, Frag. 27 Müller = 28 Mensching = 60 Barigazzi.

{260} Apollodoros, Frag. 29 Jacoby.

{261} Apollodoros Frag. 339 Jacoby. Krş. Zeller-Mondolfo, age., 1.2, s.136, no.l. Zaman sorunu için, krş. Kirk-Raven, ThePresocraticPhilosophers, cit., s. 100.

{262} IÖ 547-546.

{263} Miletoslu Anaksimandros, Text. 2 Jacoby.

{264} Parmenides, Text. 3 D-K.

{265} Apollodoros, Frag. 66 Jacoby.

{266} İÖ 528-525.

{267} Lampsakoslu Anaksimenes, Text. 3 Jacoby.

{268} Phleiuslu Timon, Frag. 24 Diels.

{269} Apollodoros, Frag. 31 Jacoby.

{270} 10 500-497.

{271} IÖ428.

{272} Phaleronlu Demetrios, Frag. 2 Jacoby = 150 Wchrli.

{273} Bu yakıştırma, Anaksagoras’ın olasılıkla bir komedya ozanı tarafından alaya alınması sonucunda ortaya çıkmıştır. Krş. Fiehn, RE IV A 2 (1932), stn. 2227.

{274} Krş. D.Bargrave-Weaver, The cosmogony of Anaxagoras, “Phronesis”, IV, 1959, s.82.

{275} Krş. M arm or Parium, 57 Jacoby ve Plinius, Nat.hist. 11.149 vd. (= Text. 11 D-K).

{276} Euripides, Frag. 783 Nauck3.

{277} Krş. Cicero, Tusc. 1.114. Aristippos bu deyişi Bias’a (Krş. Teles, Reliquiae, ed. Hense, s.29), Philodemos da Kynik Diogenes’e {De morte, XXVII.13 vd.) yakıştırır. Bu görüşe Arkcsilaos’un (Anth.Pian. 11.382), Giritli Timon’un (Anth.Pal. VII.477,3 vd.) epigramlarında vc anonim bir epigramda da {Anth.Pal. X.3.4) rastlanır.

{278} Are! a teli Favori nus, Frag. 26 Müller = 29 Mensching = 61 Barigazzi.

{279} Krş.G.Lanata, Poetica pre-platonica. Testimonialize e Frammenti, Firenze 1963, s. 182 vd.; R.Pfeiffer, Storia della Filologia Classica, Napoli 1973, s.87, no.99.

{280} Lampsakoslu Metrodoros, Text. 2 D-K -Frag. 1 Lanata.

{281} Kaleakteli Silcnos, Frag. 1 Jacoby = Khioslu Silenos, Frag. Z Jacoby.

{282} Satyros, Frag. 14 Müller.

{283} Krş. M.Gigante, La Costituzione degli Ateniesi. Studi sullo pseudo-Senofonte, Napoli 1953, s. 67 vd., 77.

{284} Krş. 11.55.

{285} Phaleronlu Demetrios, Frag. 82 Wehrli.

{286} İzmirli Hermippos, Frag. 31 Müller.

{287} Rodoslu Hicronymos, Frag. 41 Wchrli.

{288} Auik.Pal.yW.9A.

{289} Age. VII,95.

{290} Krş. Wilamowitz, Antigonos von Karystos, cit., s. 10.

{291} Platon, Theail. 149a.

{292} Frag. 1 2 Kock. J. M. Ra in cs, Notes on Archippus, Phrymchus, Cal lias, and Aristophanes, Classical Philology”de, XXIX, 1934, s.341, buradaki ikinci dizenin komedyadaki kişiliklerden biri olan Euripides tarafından söylendiğini ileri sürer.

{293} Frag. 376 Kock (Hall-Geldart, Edmonds): birinci Bulutlar dan.

{294} Aleksandros Polyhistor, Frag. 141 Müller.

{295} Damon, Text. 7 D-K.

{296} Tarash Aristoksenos, Frag. 52 a Wehrli.

{297} Duris, Frag. 78 Jacoby,

{298} Krş. Pausanias, 1.22.8; IX.35.7. Suidas, *s.v.* Σωκράτης. Skhol.Arist. Bulutlar, 773. Ama Plinius'a göre {Nat Aist.. XXXVI.32) haritlerin yontucusu filozof Sokrates değil, Thebaili Sokrates'tir, Krş. Lippold, RE III A 1, sen. 891 vd.

{299} Phleiuslı Timon, Frag. 25 Diels,

{300} Yani doğabilimlcrinden.

{301} ldomencus, Frag. 1 Müller = 16 Jacoby.

{302} Mem. 1.2.31.

{303} Bulutlar, 112 vd.

{304} Arelateli Favorinus, Frag. 37 Müller = 30 Mensching = 62 Barigazzi.

{305} Idomeneus, Frag. 1 Müller = 16 Jacoby.

{306} Taraslı Aristoksenos, Frag. 59 Wehrli.

{307} Od. IV.392. Bu dizeyi Plutarkhos da anar: De Stoicorum repugnantia 1063 d.

{308} Herakleitos, Text. 4 D-K.

{309} Krş. Keoslu Ariston, Frag. 30 Wehrli.

{310} IÖ 422.

{311} IÖ 424: krş. Platon, Sytnp. 220 e; Lakh. 181 a.

{312} Sokrates'in Kscnophon'u ölümden kurtardığını Strabon da söyler (IX.2.7, s.403); ama bu bilgi yanlıştır, çünkü Ksenophon o çağda iki ya da üç yaşındaydı: krş. Masque ray, Xenophon, Anabase, t. I, Paris 1952-1, s. IV vd,; E.Delebecqduc, Essai sur la vie de Xenophon, Paris 1957, s. 26. Bu anlatı Sokrates'in Potidaia'da Alkibiades'i kurtarması üzerine kurulmuştur: krş. I.Dıiring, Herodicus the Cratetean, Stockholm 1941, s.45, 49.

{313} Wilamowitz ("Hermes", XL, 1905, s. 146) Potidaia'ya Tcsalya üzerinden değil dc denizden gittiği anlatısında polemik bir unsur görür. Aslında bu, 124 Thukydides'ten (1.61.1) kaynaklanma bir eklemedir: krş. I.Düring, Herodicus, cit., s.43.

{314} IÖ 432-429: krş. Platon, Symp. 219 e; Kharm. 153 a.

{315} Krş. Platon, Symp. 220 d; Kharm. 153 b; Plutarkhos, Alktb. 7.

{316} Ion, Frag. 11 Blumenthal = Frag. 9 Jacoby.

{317} Samos seferi: IÖ 441/440.

{318} Aristoteles, Frag. 2 Rose3 = Frag. 2 Walzer. Krş. T. Dem an/Le lemoignage d 'Aristote sur Socrate, Paris 1942, no.10.

{319} Pytho oyunları için.

{320} Arelateli Favorinus, Frag. 4 Müller = 2 Mensching = 33 Barigazzi.

{321} Krş. Platon, Krit. 52 b.

{322} Krş. Platon, Apnl. 32 c; Athenaios, 216 b.

{323} Krş. Platon, ApoL 32 b; Andokides, Or. 1.94; Lysias, Or. XII.52; XIII.44; Ksenophon, Hell. II.3.39; Alem. IV.4.3.

{324} Krş. Platon, Krit. 50 a vd.

{325} Krş. Platon, Phaid. 117 d-e.

{326} Pamphile, Frag. 6 Müller.

{327} Thebaili Krates, Frag. 20 Dichl3.

{328} Aristoteles, Frag. 93 Rose3.

{329} Satyros, Frag. 15 Müller.

{330} Rodoslu Hieronymos, Frag. 45 Wchrli.

{331} Sokrates'in evlendiği kadınlarla ilgili başka ayrıntıları Athenaios (555d- 556b) ve Plutarkhos {Arist.Zl) verir. lİEpi eûy£V£iaç adlı diyalogunda Aristoteles'in verdiği bilgi, Kallistencs, Phaleronlu Demctrios, Satyros, Aristoksenos ve Atinalıların iki kadınla evlenebilme kararını aktaran Rodoslu Hieronymos tarafından da kullanılmıştır. Athenaios Myrto'nun Haksever Aristeides'in kızı olamayacağına dikkat çeker.

{332} Aristophanes, Bulutlar, 412 vd. Buradaki metin elyazmalarındaki metinden önemli ölçüde farklıdır.

{333} Frag. 9 Kock.

{334} Bulutlar, 362 vd.

{335} Platon, Symp. 174 a.

{336} Platon, Theaitet. 142 c-d, 180 c.

{337} Platon, Euthypk. 4 a.

{338} Krş. 1.108.

{339} Mem. II.2.1 vd.

{340} Age. III.6.1 vd.

{341} Age. III.7.1 vd.

{342} Text. 9 Döring.

{343} Krş. Platon, Euthyd. 303 a.

{344} Ksenophon, Symp. 4.44.

{345} Antisthcnes, Frag. 124 Declcva. Krş. D.L. VI.1.

{346} Krş. 11.105.

{347} Ksenophon, Symp. 2.16 vd.

{348} Ksenophon, Alem. IV.7.2.

{349} Euripides, Elektra, 379. Krş. Nauck2, s.437.

{350} Krş. 11.72.

{351} H. IX.363. Krş. Platon, Krit. 44b.

{352} Antisthcnes, Frag. 148 B Decleva.

{353} Ksenophon, Symp. 2.10.

{354} Platon, Apol. 20e-2la; Ksenophon, Apol. 14; Skhol. Aristophanes, Bulutlar, 144.

{355} Krş. Meno», 89c-95a.

{356} Arciatcli Favorinus, Frag. 38 Müller =31 Mcnsching = 63 Barigazzi.

{357} İzmirli Hermippos, Frag. 32 Müller.

{358} Rodoslu Antisthenes, Frag. 4 Jacoby.

{359} Platon, Apol. 23 c vd.

{360} Arelateli Favorinus, Frag. 5 Müller = 3 Mensching = 34 Barigazzi.

{361} Atina devlet arşivi: Solon'un yasaları da burada saklanıyordu.

{362} Krş. Platon, Apol. 24 b; Ksenophon, Alem. 1.1.1.

{363} Tibcriaslı Justus, Frag. 1 Jacoby.

{364} Krş. Platon, Apol. 36 a. S.Krasmus bu iki tanıklığı incelemiştir: Richterzahl und Stimmenverhältnisse im Sokratesprozess, "Gymnasium", LXXI, 1964, s. 40 vd.

{365} Krş. Platon, Apol. 38 b.

{366} Text. 66 (?) Döring.

{367} Krş. Platon, Apol. 36 d.

{368} Frag. 2 DiehP.

{369} FUG 11.84.

{370} Aisopos, Text. 40 Perry.

{371} Şenlik alaylarında kullanılan kutsal eşyaların saklandığı yapı.

{372} Pontoslu Heraklcides, Frag. 169 Wehrli (Lemboslu Herakleides, Frag. 13 Müller).

{373} Astydamas II, Text. 8 a Snell (TrGF 1, s. 199).

{374} IÖ340.

{375} Euripides, Frag. 588 Nauck2.

{376} Philokhoros, Frag. 169 Müller = 221 Jacoby.

{377} Apollodoros, Frag. 34 Jacoby.

{378} IÖ 469/468.

{379} IÖ 400/399.

{380} Krş. Platon, Apol. 17 d, Krit. 52 c.

[381] Phalcronlu Dcmetrios, Frag. 153 Wehrli.

[382] Anaksagoras, Text. 4 a Lanza.

[383] 10 480/479.

[384] Alem. 1,4.6.

[385] Alem. 1.1.16.

[386] Apol. 26d-e.

[387] Aristoteles, Frag. 32 Rose-5.

[388] Antk.Pal. VII.96.

[389] Söz konusu, Ozanlar Üzerine adlı eserin üçüncü kitabıdır: Frag. 75 Rose3. Krş, A. Ros ta gn i, Aristo tek. Arte poetica, Torino 1927, s.XV, no.l; Senofane. Testimonianze e Frammenti, a cura di M.Untersteiner, Firenze 1956, s. 26 vd.

[390] Sofist Antiphon, Text. 5 D-K; krş, lipit:.Graec.Fragm. I, s,272 Kinkel.

[391] Krş. Kscnophanes, Frag. 11 D-K.

[392] Krş. 1.81.

[393] Anaksagoras, Text. 25 D-K.

[394] Text. 36 Döring.

[395] Ariscippos, Frag. 124 Manncbach.

[396] Krş. 1.18.

[397] Krş. 1.14, 19.

[398] Argoslıı Sokrates, Text. 1 Jacoby.

[399] Krş. A.Tresp, Die Fragmente der griechischen Kultschriftsteller, Giessen 1914, cit., s.2 1 1 .

[400] Bu listenin kaynağı Magnesialı Demetrios olamaz: krş. Gudemann, RE III A 1, stn. 804 vd.: ona göre birinciyle dördüncü aynı kişidir.

[401] O.Gigon makalesinde (Antike Erzä/dungen über die Berufung zur Philosophie', 1946, s. 1 vd.) filozofların felsefeye nasıl başladıklarını incelemiştir: Aristippos, 11.65; Platon, I1I.5-6; Polcmon, IV. 16; Bion, IV.46vd.; Sinoplu Diogenes, VI.20 vd.; Kyzikoslu Zenon, VII.2-3. Ksenophon'un Sokrates ile karşılaşma öyküsü, E.Delebecque'e göre (Essai sur la ViedeXenophon, cit., s.26), gerçek olamayacak kadar güzeldir.

[402] Krş. Cicero, De or. 11.57.

[403] FHG 11.79.

[404] Aslında Kleinias'a âşık olan Ksenophon değil, Kritobulos'cur: krş. Ksenophon, Symp. 4.12; M em. 1.3.8 vd. Laerteli Diogenes Ksenophon'daki sözleri aynen almıştır.

[405] Krş. Ksenophon, Atıab. III. 1.4.

[406] Krş. Athenaios, 505 a-b.

{407} Krş. Ksenophon, Anab. II.6.21 vd,

{408} Krş. Age. III. 1.26 vd.

{409} Krş. Age. II 1.7-14.

{410} Krş. Age. V.3.6.

{411} Krş. Age. V.3.5-7.

{412} Onursal yurttaş: Giderleri devlet tarafından karşılanıyordu.

{413} Deinarkhos'un söylevindeki Ksenophon, tarihçi Ksenophon'un torunudur.

{414} Krş. Plutarkhos, Deexif. 605 c.

{415} Ephoros, Frag. 85 Jacoby. Krş. Ksenophon, Hell. VI 1.5.17.

{416} Aristoteles, Frag. 68 Rose3 = 1 Ross, Γρύλλος ή περί ρ'ητορικης adlı yitik diyalogdan.

{417} İzmirli Hermippos, Frag. 55 Miiller.

{418} Phleiuslu Timon, Frag. 26 Diels.

{419} İÖ 401/400. Krş. Apollodoros, Frag. 343 Jacoby. Laerteli Diogcncs'in verdiği tarihler Ksenophon'dan çıkarılan tarihler karşısında kuşkuludur: Son araştırmalara göre Ksenophon 427 (Masqueray, cd.cit., s. IV-V)/427 (Dclebecque, age., s.23) yılında doğmuştur, Laerteli Diogenes'in işaret ettiği gibi 440 yılında değil. 11.59'da verdiği tarih (424-20) göz önüne alınmamalı.

{420} Krş. Stesikleides (Ktcsiklcidcs), Frag. 3 Jacoby.

{421} ÎÖ 360/359.

{422} Krş. M.Gigante, I,a Costituzione degli Ateniesi. Studı sullo pseudo-Setıofonte, Napoli 1953, s.82; bak, ayrıca: M.Treu, RE IX A 2 (1967), stn. 1930-2.

{423} Krş. 111.34.

{424} Anth.Pal.MW31.

{425} Age. VI 1.98.

{426} IÖ 424-420.

{427} Istros, Frag. 25 Müller = 32 Jacoby.

{428} Text. 1 Jacoby.

{429} Text. 1 Jacoby.

{430} Idomeneus, Frag. 2 Müller = 17 a Jacoby. Krş. 111.36.

{431} Stoacı Persaios'un kişiliği ve eser listesi, D.L. VII.36'da.

{432} Krş. 11.55.

{433} M en del i Polykritos, Frag. 1 Jacoby.

{434} Erasistratos'un oğlu; krş. Thukydides, V.4 vd.

{435} Panaitios, Frag. 126 van Straaten = Antisthenes, Frag. 5 Decleva.

{436} Text. 18 Döring.

{437} Rodoslu II. Melanthios, Text. 3 Snell (TrGF 1 , s.303).

{438} Aristippos'un βίος 'u iki bölüme ayrılabilir: Birinci bölüm (65-85) biyografik veriler, anekdotlar ve listelerle zenginleştirilmiş b\iLebensaujfassung -- -|97 --- 128 ya da Lebensform ya da Lebensführung tur (αγωγή)); ikinci bölüm ise Kyrene okulunun öğretisine ayrılmış ve dört alt bölüm içinde düzenlenmiştir: Aristippos (86-93), Hegesias (93-96), Annikeris (96-97), Theodoros (97- 99).

{439} Phanias, Frag. 31 Wehrli. Krş. Ksenophon, Alem. 1.2.60.

{440} Ksenophon, Mem. II. 1 .

{441} Platon, Phaid. 59 b-c.

{442} Krş. 111.36.

{443} Mannebach'a göre (ed.cit., s.69), βασιλικών Dionysios'u işaret ediyor olmalı.

{444} Phleiuslu Timon, Frag. 27 Diels.

{445} Krş. 11.102; VI.58.

{446} Bilgi konusunda, krş. Heraklcitos, Frag. 40 D-K (D.L. IX.l'de).

{447} Text. 217 Döring.

{448} Euripides, Jiakkh. 836.

{449} Age. 317 vd.

{450} Ariston, Frag. 349 Arnim.

{451} Sophokles, Frag. 789 Nauck4 (= 873 Pearson).

{452} Plutarkhos Zenon'a yakıştırır: De aud. poetis, 33 d; Vita Pomp. 78 vd.

{453} Arkadyali Aristippos, Text. 1 Jacoby.

{454} Kyreneli Aristippos, Text. 1 Jacoby.

{455} Diyalogların sayısı yirmi beş değil, yirmi üçtür. Krş. Mannebach, ed.cit., s. 79 vd.

{456} Panaitios, Frag. 49 van Straaten.

{457} Epikuros, Frag. 450 Usener.

{458} Epikuros, Frag. 453 Usener.

{459} Mannebach'a göre (age. s. 44, 94), Hegesiasçılarla değil, Kyrenelilerle.

{460} Epikuros, Frag. 391 Usener.

{461} Rodoslu Antisthenes, Frag. 3 Müller = 5 Jacoby.

{462} Text. 46 Döring.

{463} Text. 182 Döring.

{464} Phaleronlu Dernetrios, Frag. 43 Wehrli.

{465} Amphikratcs, Frag. 2 Müller.

{466} Krş. 11.68.

{467} Krş. L.Sternbach, “Wiener Studien”, IX, 1887, s.189.

{468} Samoslu Menodotos, Frag. 3 Jacoby.

{469} Kyreneli Theodoros, Text. 3 D-K.

{470} Aristoteles, Frag. 132 Rose2.

{471} Polcmon, Frag. 67 Müller.

{472} Mytileneli Theophancs, Frag. 7 Müller. 129

{473} Theodoros, no. 134 Snell (TrGF 1, s.304).

{474} Rodoslu Hieronymos, Frag. 24 Wehrli.

{475} Crönert’e göre Epikurosçu filozofun burada yeri yoktur ve Πολυαίνου'yu Phaidon’un ardılı olan Πλεισταίνου olarak düzeltmek gerekmektedir.

{476} Text. 171 Döring.

{477} Frag. 142 Müller = Frag. 87 Jacoby.

{478} Akademeiacı Hermodoros; krş. III.6.

{479} Λήμματα (“iki öncül”) ve έπιφορά (“sonuç”) terimleri Stoacılara özgüdür; krş. Untersteiner, Ksenophanes, cit., s.LXIII, no. 158.

{480} Phleiuslu Timon, Frag. 28 Diels.

{481} A despota 294 Kock.

{482} Ephesoslu Hermippos, Frag. 35 Müller.

{483} Amh.Pal. III. 129.

{484} Ephoros, Text. 31 Jacoby.

{485} Olynthoslu Euphantos, Text. 1 Jacoby.

{486} Olynthoslu Euphantos, no. 118 Snell (TrGF 1, s.283). Krş. Schramm, Tragicorum Graecorum hellenisticae.,.aetatis fragmenta, Monasterii West. 1929, no.15.

{487} 10 262 yılında doğmuş Antigonos Doson (Hicks). Crönert’e göre ise, 319 yılında doğmuş olan Antigonos Gonatas (krş. Kalotes undMenedemos, cit., s. 26).

{488} Strabon, XIV.658.

{489} Kallimakhos, Frag. 393 Pfeiffer.

{490} A nth.Plan. VII. 19.

{491} Yani onos (ονος = “eşek”).

{492} Krş. VI.80.

{493} Lemnoslu Herakleides, Frag. 14 Müller.

{494} Metrodoros ό Θεωρητικός hakkında, krş. von Fritz, Metrodoros (18), RE XV 2, stn. 1480.

{495} İskenderiyeli Kleitarkhos, Text. 3 Jacoby.

{496} Olynthoslu Euphantos, Text. 2 Jacoby.

{497} Krş. III.9. Bak: Crönert, Kolotes und Menedemos, cit., s.81, no.399.

{498} Krş. Seneca, De const, sap. V.6.

{499} Sözcük oyunu: καινοῦ = καί νοῦ. Yeni anlamında bir sözcük olan ıcaîvoî3‘ yu iki hece halinde ayırıp, xaı vou “ve akla” anlamım veriyor.

{500} Thebaili Krates, Frag. 1 Diels (=Diehl3).

{501} Αρετή (“erdem”) Nikarete’yi çağrıştırıyor.

{502} Genel kavramları.

{503} Krş. VI 1.24. Bak: Lemboslu Herakleides, Frag. 14 Müller.

{504} İzmirli Hermippos, Frag. 37 Müller.

{505} Anth.PIan. V.42.

{506} Poet. Com. Graec. Fragrn. IV.386 (Meineke). Krş. Edmonds, The fragments of Attic comedy, cit., c.U, s.548.

{507} Text. 85 Döring.

{508} Text. 150 Döring.

{509} Krş. 11.105.

{510} Thebaili Krates, Frag. 2 Diels = 4 Diehl3.

{511} Phlciuslu Timon, Frag. 29 Diels.

{512} Kıbrıs’ta Salamis tiranı, 311/310 yılında devrildi.

{513} Krş. Reiske, “Hermes”, XXIV, 1889, s.309: “Loquitur de epulis, quas divites in triviis Hecatae deisque inferis deponere solebant.”

{514} Lykophron, Text. 5 Snell (TrGF 1, s.274).

{515} Akhaios I, Text. 6 Snell (TrGF 1, s. 115),

{516} Akhaios, Frag. 34 Nauck2 = 34 Sncll. İkinci dizenin metni belirsizdir: krş. V.Stcffen, Satyrographorum Graecorum Fragmenta, Posnaniae 1952, Frag. 28.

{517} Neophron, Text. 3 Snell {TrGF 1, s.92).

{518} Text. 172 Döring.

{519} Rodoslu Antisthcncs, Frag. 6 Jacoby.

{520} Text. 84 Döring.

{521} Krş. Wilamowitz, Antigonos von Karystos, cit., s. 95-192.

{522} Text. 82 Döring.

{523} Lemboslu Herakleides, Frag. 15 Müller.

{524} Yaklaşık 1/4 litre.

{525} Lykophron, Frag. 3 Nauck2 = 9 Schramm = 3 Steffen = 3 Sncll. Lykoph ron’un Menedemos'n hakkında, krş. Schramm, age., s.91.

{526} Demetrios Poliorketes.

{527} Olynthoslu Euphantos, Frag. 1 Müller = 2 Jacoby = Text. 71 Döring. Elçilik IÖ 304 yılında olmalıdır: krş. L.Robert, Hellenica, XI-XII, Paris 1960, s.20 1.

{528} 1 0 278.

{529} İzmirli Hermippos, Frag. 36 Müller.

{530} Lemboslu Herakleides. Krş. FHG III. 171.

{531} Wilamowitz, Antigonos von Karystos, cit., s. 95-102.

{532} Kyzikoslu Pcrsaios, Text. 4 Jacoby = Frag. 460 Arnim.

{533} Anth. Plan. V. 40

{534} *Ploton'un Yaşamı*’nın kuruluşu üzerine, krş. Wilamowitz, Platon, II. s. 1 vd. ve M. Plezia, De Gommentariis Isagogids, Krakow 1949, s. 96 vd.

{535} Kritias, Text. 2 D-K.

{536} Thrasyllos, Frag. 6 Müller.

{537} Soloilu Klearkhos, Frag. 2 Wehrli. Lang, De Speusippi Academici Scriptis, s. 32 Σπεΰαιππος δ' έν τω Πλάτωνος έγκωμίω καί Κλέαρχος έν τω έπιγραφομένψ Πλάτωνος περιδείπνφ diye yazar. Speusippos’un eseri hak., krş. P. Boyancé, Le Cuite des Muses chez les Philosophes Crees, Paris 1937, s. 257 vd.

{538} Apollodoros, Frag. 37 Jacoby.

{539} 10 428-425.

{540} İzmirli Hermippos, Frag. 33 Miillcr.

{541} IÖ 347.

{542} Neanthes, Frag. 12 Müller = 20 Jacoby.

{543} İÖ 436-435.

{544} IÖ 429-428.

{545} Antileon, Frag. 1 Müller = 1 Jacoby.

{546} Arclateli Favorinus, Frag. 23 Müller = 32 Mensching = 64 Barigazzi.

{547} 132 a.

{548} Aleksandros Polyistor, Frag. 143 Müller = 88 Jacoby.

{549} Neanthes, Frag. 13 Müller = 21 Jacoby. Peripatos ve İskenderiye biyografi yazarlığında Platon adına ilişkin efsanenin kökeni ve gelişimi için, krş. J.A. Notopoulos, The Name of Plato,

“Classical Philology”, XXXIV, 1939, s. 135 vd,: Yazar, Aleksandros Polyistor ve Kyzikoslu Neanthes’in yanında ενιοι’un içinde üçüncü bir kaynak olarak Magnesialı Demctrios’u görür.

{550} Dikaiarkhos, Frag. 40 Wchrli.

{551} FUG IV.523. Krş. E. Mensching, “Hermes”, 1964, s.382.

{552} Apulcius, De dogm.Plat. 1.1; Pausanias, 1.30; Orígenes, C.Cels. VI.8; Olympiodoros, V.Plat. 4, Proleg. İn Plat. I.; Suidas, s.v. Πλάτων. Krş. Plııtarkhos, De soll.an. 22.3; Tertullianus, De an. c.46.

{553} Buradaki anlamla ilgili olarak, bak: J. Iriarte, La poesía no quiere ser filosofía. Un parangón entre el Hölderlin de Heidegger y el Platón de Laercio, “Humanidades”, IV, 1952, s. 53 vd. Krş. Wilamowitz, Antigonos von Karystos, s.279 ve Cherniss, “Classical Philology”, XLIII, 1948, s.130, no.l.

{554} Aleksandros Polyistor* Frag. 143 Müller = 89 Jacoby.

{555} Aelianus’ta (Var.Hist. 11.30) J ip ó -róov Aiovucrícav.

{556} Jl. XVIII.392. Krş. TGrF 1, s.185 Snell.

{557} Platon’un bu hocası IX.1 2 ’deki Krates ile aynı kişi olmalıdır: A.N. Zoubos’a göre (Zum sogenannten Kratylos, Atina 1956) Herakleitos’un felsefesini Yunanistan’a getiren Kpâxr|ç‘in diminutivi ΚρorrıΑoç'tur. Eukleides için, krş. Text. 24 a Döring.

{558} Philolaos, Text. 5; Eurotos, Text. 1 D-K.

{559} Iphigenia Tauris 1193.

{560} Od. IV.229 vd.

{561} Eupolis, Frag. 32 Kock. Hekademos hak., krş. H.Herker, Platons Akademie, Bonn 1952, s.5.

{562} Phliııslu 'fi m on, Frag. Diels.

{563} Πλατίστατος, B’dcki okumadır; P ’de (Parisinus gr. 1759) JtXaxi(rxaKOç; F ’de (Laurentianus gr. plut. LXIX.13) πλατύστακος; ed. pr.de de (Basileae 1533) πλατύστατος okunuyor. Diels (P.P/ı.F. 191, Frag. 30) P ’nin okumasını benimser ve şöyle yorumlar: “In Academicorum piscina (krş. Frag. 32) praenatantcm facit Platonem curn annomitationnc vocans πλατίσταιcov, i.e. mullum praegrandem, laudatissimum pisccm: krş. Athen. III. 118 c οΐ μέν ούν μείζονες αύτων ονομάζονται πλατίστακοι, οί δέ μέσην εχοντες ηλικίαν μύλλοι, οί δέ βαιοί το7ς μεγέϋεσιν άγνωτίδια; similiter ludit in Platonem Luciani Piscator49”. Demek ki Diels iki dış tanıklığa (Athenaios ve Lukianos) dayanmakta ve Arkesilaos’a ilişkin olan Frag. 32’yi (ap. D.L. IV.33) karşılaştırma unsuru olarak almaktadır:

νήξομαι είς Πύρρωνα καί εις σκόλιον Διόδωρον.

Böylece Timon Platon’u havuzda herkesin önünde yiizcr göstermiş ve tekirbalığı adıyla πλατίστακος olarak adlandırmış olmalıdır. Akademeiahlann havuzuyla ilgili sakınımlar bir yana (krş. Judeich, Topographie vou Athen, Münih, 1931, s.415; Wachsmuth, RE I. stn. 1135), πλατίστακος “laudatissimus piscis” görünmüyor: Bunu bir tek Athenaios balıklarla ilgili bir

metinde anar. Eserin bir yerinde (118 b-c) Dorion’un De Phribus adlı eserinde birtakım balıklardan söz ettikten sonra, şöyle dediğini aktarır: τούς δέ προσαγορευομένους.-.μΰλλους ΰπό μέν τινοιν καλεΐσΌαι άγνωτίδια, ΰπό δέ τινων πλατιστάκους όντας τούς α ντους, καΰάπερκαί των χελλοφίην... sonra da Diels’te anılan ayırımı yapar. Başka bir yerde (308 0 Rodoslu Parmenon’un Μαγειρική διδασκαλία adlı eserinin birinci kitabında πλατίστακος καλείται ό σαπέρδης καϋάπερ ό κορακΐνος dediğini söyler. Bu iki parça bize özellikle eski balıkbilimcilerin bu Χoç tipini tanımlarken içine düştükleri belirsizliği göstermektedir. Lukianos’un P/srator’daki parçasına gelince (burada Platon değilse bile Platoncu bir filozof alaya alınmaktadır), o da πλατίστακος okumasından yana değildir. Parresiades akropolden Atina çarşı alanında bir Kynik yakalayıp (§48: Κύων ούτός γε) oltasını ikinci kez salladıktan sonra şöyle sorar: τίςάλλος ουτος ό πλατύς: ώσπερ ήμίτομος ιχθύς προσέρχεται, ψηττά τις, κεχηνώς ές τό άγχιστρον κατέπιεν, εχεται, άνεσπάσβω. Diogenes soruyu yineleyince, “Ελεγχος karşılık verir: ό Πλατωνικός είναι λέγων. Sonunda (§50) Parresiades bir Aristotelesçi yakalar. 49. paragrafta o ırXaxıSç‘un Platon adını imlemesi açıktır; balık yassı ve enlidir, “ortadan yarılmış, bir tür dil balığı”. Ama burada balık karşılaştırması yerindedir; nitekim, Lukianos’un canlandırdığı sahne balık avcılığına ilişkindir: Timon’un taşlamasıyla kesin bir bağlantı kurulamaz.

Ed. Basilius da içsel ve dışsal bir ölçüt gereğince, P’nin okumasını almıştır. IV. sayfada B’nin yanlış okumaları arasında “a quibus coniccturae suspicionem non plane dimoveas”, πλατίστατος’u görürler; ve 6. sayfada şöyle yazarlar: “piscium nomina nominibus a comicis ioeose imposita esse notum est; krş. Athenaios VIII.339 d ”. Böylece B’nin kopisci kavramakta güçlük çektiği πλατίστακος yerine πλατίστατος tahmin etmiş olmalıdır: Bu da lectio diffıcilior olarak yeniden yerine konmuş olmalıdır. Ama bu ölçütü uygularken, G. Pasquali’nin öğretisine uygun olarak, son derece dikkatli ve sakınımlı olmak gerek.

Düzme-Hesykhios’ta, yani Deviris illustribus'ta (ed. Flach, Lipsiae 1880) B’nin okumasına destek bulabiliriz: Bu eser, bilindiği gibi, Laerteli Diogenes ile Suidas’ın geç bir derlemesidir. Burada Laerteli Diogenes’in parçası Timon’un üç dizesiyle aynen yinelenir, ama Timon’un bu fragm e n t burada, Platon’un adını πλατίστατος'u açıkça πλατΰς-Πλάτων’a bağlayarak açıklamakla birlikte, Akademeia ile ilgili olarak anılmamıştır: πλατύς δέ ών τά στέρνα η τό μέτωπον Πλάτων προσηγορεύθη- οι δέ ώςπλατύς ην εν λόγοις, οΰτω φασίν αυτόν κλιγθηναι. Τίμων δέ κωμψδων α υ τόνέν σίλλοις φησί' των πάντων δ’ ηγείτο πλατίστατος, άλλ’ άγορητης κτλ. (s.42 Flach). Nitekim, Düzme-Hesykhios’un elyazması geleneği πλατίστατος biçimini vermektedir; bir tek 1572 yılına Mted.pr. πλατίστακος’u almıştır.

B’nin okuması gerçeğe yakındır, Πλάτων-πλατύς değişmesinde görülen bir alaycılıkla açık ve doyurucu bir yoruma olanak vermektedir. Kaldı ki, bir balık adı olan πλατίστακος’tansa, asıl az görülen superlativ olan πλατίστατος lectio difficilior'dur; nitekim, Wachsmuth (Sillogr. Graec. 101, Frag. 7) bunu almıştır, buna karşılık Mullach {Frag. Phil. Graec., I, s,89, dize 65)

πλατύστατος ‘u alır. G. Pianko da {De Timonis Phliasti Sillorum disposition, “Eos”, XLIII, 1948-49, s. 121 vd.) Long’un önerdiği πλατίστακος okumasına ve Diels’in temelsiz ve anlamsız bulduğu yorumuna karşıdır. Richards’ın önerdiği yararsız düzeltme denemesini dc anmadan geçmemeliyiz (“Classical Review”, XXI, 1907, s. 198): Platon’un ευεξία ya da πλατ ύτης‘inden çok πλατύτης της έρμηνείας'ını göz önüne alarak icAcaixi- Tojioç biçimini önerir: “Timon means to say therefore that his utterance, though plentiful, was pleasant, like that of the cicalcs.”

{564} Praksiphanes, Frag. 61 Wehrli. Wehrli άνέγρεψε (ed. Basil.) yerine cruveypavjfE yazar.

{565} Tarash Aristoksenos, Frag. 61 Wehrli.

{566} 424 yılında Delion seferine gerçekten katılmış olan Sokrates’in yaşamöyküsüyle (D.L. 11.22) bir karışma söz konusudur. Krş. Wilamowitz, Platon, II, s.4.

{567} Satyros, Frag. 16 Müller.

{568} Philolaos, Text. 8 D-K.

{569} Alkimos, Frag. 6 Jacoby.

{570} Epikharmos, Frag. 1 D-K = 170 a Kaibcl.

{571} Krş. Hesiodos, Theog. 116.

{572} Parın. 132 d.

{573} Epikharmos, Frag. 3 D-K =171 Kaibel. Krş. Lanata, Poética Preplatonica. Testimonianze e Framnıenti, s. 124 vd.

{574} Έν περί των ιδεών ύπολήψει (Reiske διαλήψει biçimini önerir: “Hermes”, XXIV, 1889, s.309). Krş. Platon, Phaid. 96 b. V., contra, H, Cherniss, Aristotle’s Gritism of Plato and the Academy, c.I., Baltimore 1944, s.489 vd.

{575} Platon, Parm. 128 vd.

{576} Apelt’in tamamlaması.

{577} Epikharmos, Frag. 4 D-K =172 Kaibel.

{578} Epikharmos, Frag, 5 D-K = 173 Kaibel.

{579} Epikharmos, Frag. 6 D-K = 254 Kaibel. Krş. M. Gigante, Epicanno, pseudo- Epicarmo e Platone, “La Parola del Passaro”, fask.XXX, 1953, s. 161 vd.

{580} IÖ 388, 367 ve 361 yıllarında.

{581} Arclatcli Favorinus, Frag. 24 Müller = 33 Mensching = 65 Barigazzi.

{582} Arelateli Favorinus, Frag. 6 Müller = 4 Mensching = 35 Barigazzi.

{583} Pamphile, Frag. 8 Müller. Krş. Aelianus, Var.Hist. 11.42; XII,30.

{584} Arelateli Favorinus, Frag. 20 Mliller = 25 Mensching = 57 Barigazzi.

{585} Bu parçanın irdelenmesi için, bak: M. Untersteiner, Posidonio nel “placita” di Platone secondo Diogene Laerzio ///, Brescia 1970, s. 105 vd.

{586} Olasılıkla XI. Mektup’un yazıldığı kişi. Krş. D.L. III.61.

{587} Krş. Tim. 63 a.

{588} Krş. Tim.

{589} b; Theaitet. 203 b. 56 Krş. Phaidr. 276 e; Soph. 253 d.

{590} Ποιοχητα Mcnagius, ποιήματα Codd. ed.Basil. Krş. Theaitet. 182 a.

{591} Krş. Theaitet. 148 a.

{592} Krş. Tim. 53 c - 55 e.

{593} Tim. 30 c; 44 c.

{594} Πρός τον λόγον ιόν Λυσίου τοO Κεφάλου: Έρωτικός'un Lysias’a ait olduğuna ilişkin bu tanıklığın dışında elimizde bir de Hcrmias’ın tanıklığı var (Hermiae Alexandrini in Platonis Phaedrum scholia, ed. P. Couvreur, s. 35, 20: είδέναι δέ δεί ötι αύτοΰ Λυσίου ό λόγος οΰτός έστι). Bu savın modern destekçileri arasında Blass, Vahlen, Wilamowitz ve Hude sayılabilir.

{595} Phaidr. 230 e vd.

{596} Καί πρώτος έθεώρησε της γραμματικής την δύναμιν. Aslında Platon gramerle ilgilenmemiştir. Krş. R. Pfeiffer, Storia del la Filología Classica, s. 1 2 1 , no. 1 1 . 170

{597} Platon’un bu suskunluğu için, krş, J. Bollaek, “Revue dc Philologie”, XLI, 1967, s. 242 vd.

{598} Neanthes, Frag. 14 Müller = 22 Jacoby.

{599} Arelateli Favorinus, Frag. 7 Müller = 5 Mensching = 36 Barigazzi,

{600} Herakleides Lemnos, Frag. 16 Müller. Belki dc Pontoslu Herakleides: krş. O. Gigon, “Museum Helveticum”, XVI, 1959, s.72.

{601} Anaksandrides, Frag. 19 Kock.

{602} Phliuslu Tim on, Frag. 19 Diels. Bu fragmenti Athcnaios da aktarır (505 e).

{603} Aleksis, Frag. 147 Kock.

{604} Aleksis, Frag. 1 Kock.

{605} Amphis, Frag. 6 Kock.

{606} Amphis, Frag. 13 Kock (Edmonds). Vita Platonis'in Basilius yayıncıları metni şöyle saptamışlardır: ‘Ω Πλάτων, | ώς ούδέν ήσθα πλήν σκυθρωπάζειν μόνον, | ώσπερ κοχλίας σεμνως έπηρκώς τάς όφρΰς. İkinci dizedeki üslup biçimi ile ilgili olarak, krş. Aristophanes, Kuşlar 19: τώ δ' ούκ άρ' ηστην ούδέν άλλο πλήν δάκνειν. Basilius yayıncıları ήσθα yazarlar (ήσθα Cobet’nin okumasıdır; krş. Aristophanes, Lys. 139: ούδέν γάρ έσμεν πλήν Ποσειδων καί σκάφη. Hicks’in de izlediği Kock oicrfra okumasını kabul eder). Kaşların* kaldıran filozoflar hak., krş. Batone, Frag. 5 Edmonds, dize 13 vd. (οί γοΰν τάς όφρΰς α’ίροντες). Adespota 842 Kock: άνωφρυασμένος άνθρωπος ό άκοσεμνύων εαυτόν κτλ. ve 1005: έξωφρυωμένος ύπερήφανος (ve Hcsykhios’un sözlüğii: κατοφρυούμενος μεγαλοφρόνων), Aristophanes, Akh. 1069 vd.: καί μέν όδί τις τάς όφρΰς άνεσπακώς | ώσπερ τι δεινόν αγγελών έπείγεται ve Menandros, Frag. 634.2

vd,: ούκ έάν | άνασπάσας τις τάς όφρΰς οϊμ01 λαλη (Menandros’un metni Dysk. 423 kuşkuludur). Burada şunu da hatırlatmalıyız ki, bu filozofları alaya alanlar için kaş çatmak aptalca şeyler söylemekle bağlantılıdır. Krş. örn. Timon, Frag. 29 Diels: ογκον άναστήσας (re. Meuedemos) ώφρυωμένος (όφρυούμενος, Ludwich) άφροσιβόμβαξ. Komedya ozanlarındaki sümüklüböcek için (He!ix arbustorum (nortensis, memora/isj) Phillios, Frag. 21 Kock: ούκ εΐμι τέττιξ, ούδέ κοχλίας, ω γύναι. Anaksilas, Frag. 34 K, άριστότερος ε’ι των κοχλιών πολλφ πάνυ, | οί περιφέρουσ' ύπ' απιστίας τάς οικίας. Philemon, Frag. X IX Dindorf, ώς εύφυές ζωον ό κοχλίας, νή τον θεόν, όταν πονηρφ περιπετ ση τω γειt τονι, i| το\ ν οΐι κον α>/ ρας ει> ς ετερον πορεύ/ εται, ι| vf εμεται δ' αμέριμνος τούς κακούς φεύγων άεί. Σκυϋρωπάζων filozof, kaşlarını kaldırıp başkalarına aldırmayarak bir üstünlük havası taşıyan sümüklüböcekle karşılaştırılmaktadır. Bu anlamı Czebe (“Philologus”, 1918, s. 178 vd.) Ritter’e karşı ileri sürmüştün Ritter (ibid. 1909, s. 334 vd.) Alkiphron ile karşılaştırarak (Ep. IV.7, Tais Euthydemos’a, §1: έξ ού φιλοσοφεϊν έπενοήσας, σεμνός τις έγένου καί τάς όφρΰς ύπέρ τούς κροτάφους έπηρας, ve §8: ον ού πρέπει σκυθρώποις είναι τοιοΰτοις ομμασι), ώσπερ κοχλίας'ı, ύπερ κροτάφους olarak düzeltmeyi önermiş ci r.

{607} Kratinos iunior, Frag. 10 Kock (Edmonds).

{608} Aleksis, Frag. 158 Kock.

{609} Aleksis, Frag. 180 Kock.

{610} Anaksilas, Frag. 6 Kock.

{611} Anaksilas, Frag. 14 Kock.

{612} Anaksilas, Frag. 26 Kock.

{613} FHG. 11.79.

{614} An th.Pal. VI1.669 = 4 Diehl3. Krş. V. Pisa ni, “Paideia”, VI, 1951, s. 297 vd. Bak: R. Del Re, Gli Epigrammi dï Platane, “Athenaeum”, IX, 1931, s. 497 vd.

{615} Anth.Pal. VII.670 = 5 Diehl3.

{616} Age. VII.99= 6 Diehl3.

{617} Age. VII.100 = 7 Diehl3.

{618} Age. VII.217 = 8 Diehl3.

{619} Age. VII.78 = 1 Diehl3.

{620} Age. VII.79 = 2 Diehl3.

{621} Age. VII.80 = 3 Diehl3.

{622} Age. VII.259 = 9 Diehl3. Krş. F.Grosso, “Rivista di Filologia Classica”, 1958, s. 355.

{623} Age. VII.39 = 13 Diehl3.

{624} Anth.Pal. VII.44 = 11 Diehl3.

{625} Platon, Yasalar, 694 c.

{626} Ksenophon, Antlar, III.6.1.

{627} Antisthenes, Frag. 36 Decleva.

{628} Athenaios, 220 d; 507 a.

{629} Athenaios, 505 d.

{630} Phaïd. 59 c. Krş. 1.65; Aristippos, Frag. 103 c Mannebach. Krş. D.L. 11.65; Athenaios, 507 b.

{631} Idomeneus, Frag. 2 Müller = 17 b Jacoby.

{632} Phaïd. 59 b.

{633} Apol. 34 a.

{634} Aristoteles, Frag, 73 Rose3.

{635} Arelateli Favorinus, Frag. 22 Müller = 52 Mensching = 91 Barigazzi.

{636} Krş. O. Specchia, “Giornale Italiano di Filologia”, XXI, 1969, s. 351 vd.

{637} Frag. 152 Scheidweiler.

{638} Panaitios, Frag. 130 Straaten.

{639} Protagoras, Frag. 5 D-K.

{640} Tarasli Aristoksenos, Frag. 67 Wehrli. Krş. D.L. 111.57: Buradan aktaranın Fa vori nus olduğu anlaşılmaktadır. Theodor Gomperz (Die Apologie der Heilkunst, Leipzig 19102, s. 171 vd.) Πολιτείαν'i çıkarır vc Platon tarafından Devlet'in I. kitabıyla sınırlı bir taklit anlar. Krş. I. Lana, Protagora, Torino 1950, s. 12, no. 12.

{641} Krş. Olymp iodo ros, V.Plat. c.3.

{642} Krş. K.Gutzwillcr, ψυχρός und δγκος. Untersuchungen zur rhetorischen Terminologie, Dissertatio Zürich 1969, s. 81 vd.

{643} Yasalar, 808 b.

{644} Yasalar, 663 e.

{645} Arelateli Favorinus, Frag. 12 Müller = 13 Mensching = 43 Barigazzi.

{646} Thcopompos, Frag. 294 Jacoby. Έπιτιμηίίηναι’ın doğru yorumu için, krş. Epiktetos, Diss. II.17.5, Buna karşılık Aelianus (Var.Hist. IV.9), MakedonyalI Philippos’un Platon’a saygı gösterdiğini söyler: και Πλάτωνα δέ έτίμησε καί Θεόφραστον.

{647} Myronianos, Frag. 2 Müller.

{648} Bu parçanın açıklaması için, krş. Theodor Gomperz, Hellenika, s. 342-6.

{649} Platon’un mezar taşındaki beş epigram ve Laerteli Diogenes ile TW^./W.daki metin farklılıkları için, krş. J.A.Notopoulos, Plato's Epitaph, “Am.Journal of Philology”, LXIII, 1942, s. 272 vd.

{650} Anth.Pal. VII.60 = hıscr.Gr.Metr. no.12 Preger. Yazan hak. (Julianos? Simias? Diodoros Zonas?), krş. J.A.Notopoulos, “Classical Philology”, XXXIV, 1939, s.143, no.43.

{651} Anth.Pal. VII.61 = lnscr.Gr.Metr. no. 1 1 Preger. Birinci distikhon birkaç değişiklikle Speusippos’a bağlanır, Frag. 65 Lang (in Diehl3, I, s. 114).

{652} Anth.Pal. VII.62 = hıscr.Gr.Metr. no.263 Preger.

{653} Anth.Pal. VII.108. Richards (“ClassicalRewiev”, XVIII, 1904, s. 341, 344) ikinci dizenin sonuna av ekler (ήκέσατ’ av). Üçüncü ve dördüncü dizelerde de και γάρ'ι ώς γάρ, roç'u da ώς şeklinde düzeltir.

{654} Anth.Pal. VII. 109.

{655} Belki de Amyntas. Krş. Schwartz, RE. 1.2, stn. 1543 vd., s.v. Alkimos (18); Natorp. age. stn. 2008, s.v. Amyntas, no.23.

{656} Pontoslu Herakleides, Frag. 4 Wchrli.

{657} Dikaiarkhos, Frag. 44 Wchrli.

{658} Khamaileon, Frag. 45 Wehrli = 46 Steffen.

{659} Polemon, Frag. 9 Müller.

{660} Δόγματα’nın açıklanması 111.67’de başlar. Laerteli Diogenes’in ele aldığı iiç konu φύσις των λόγων, τάξις των διαλόγων, έφοδος της έκαγωγης) ile ulaşmak istediği amaç arasındaki tutarsızlık için, krş. P. von der MühlI, “Philologus”, CIX, 1965, s. 313 vd.

{661} Galenos’un kadın arkadaşı Arria? T. Reinesius’un savı böyle: Prosopa Imperatorum Romanorum İZ, 1116. Philostratos’un koruyucusu Iulia Domna da düşünülmüştür. S. Mazzarino (IIPensiero Storico Classko, ILI, Bari 1966, s.95 ve III.2,. 133) imparator Galienus’un karısı Salonina Augusta’yı ileri sürer.

{662} Krş. 111.48 vd.

{663} Krş. 111.57 vd.

{664} Krş, III.53 vd.

{665} ύπογράψαι V.21 ve 42’de “kopya etmek” anlamında kullanılmıştır.

{666} Yunancası, “Atina’ya baykuş götürmek”.

{667} Aristoteles, Frag. 72 Rose3.

{668} Arelateli Favorinus, Frag. 15 Müller = 17 Mcnsching = 47 Barigazzi,

{669} Yani Kritias.

{670} Platon, F.uthydemos 297 e - 299 a.

{671} Phaïd. 70 d - 72 a.

{672} Thespis, Text. 7 Snell (TrGF 1 , s.62)

{673} Bu parça C. Del Grande tarafından (TpaytûiSia, Napoli 19622, s. 3 vd.) tartışılmıştır. Krş. Lesky, Hypokrites, Studi Paoli’dc, Firenze 1955, s.470 ve B. Zucchclli, 'YîtoKpiTTjç (1963), s.

30, 32, 35, 51, no.96.

{674} Protagoras, Frag. 5 D-K.

{675} Arelateli Favorinus, Frag. 21 Müller = 23 Mensching = 55 Barigazzi.

{676} Krş. H.G. Hoerber, ThrasyHits' Platonic Canon and the. Double Titles, “Phronesis”, II. 1957, s. 10 vd. Thrasyllos’tan Önceki dörtleme düzeni geleneği için, krş. G. Pasquali, Storia della TradizioneeCritica del Testo, Milano 19743, s. 251, 265. Üçleme düzeni -Pasquali’ye göre, age., s. 264 vd - “yayın tekniğinden çok tablet yazımına aittir.” Sorunla ilgili olarak, bak: A.-H. Chroust, The Organisation of the Corpus Platonicum iti Antiquity, “Hermes”, XCIII, 1965, s. 34 vd.; J.A. Philip, The Platonic Corpus, “Phoenix”, XXIV, 1970, s. 296-308.

{677} Derlemedeki mektupların karşılığı şöyledir: Aristodemos’a (= Aristodoros, X. Mektup), Arkhytas’a (IX ve XII. Mektuplar), Dionysios’a (I, II, III, XIII. Mektuplar), Hermias, Erastos ve Koriskos’a (VI. Mektup), Laodamas’a (XI. Mektup; krş. F. Sal via t, La lettre X I de Platon. Léodamas de Thasos, Kallstratos d ’Athènes et la Fondation de Krénidès, “AFLA”, XL III, 1967, s. 43 vd.), Dion’a (IV. Mektup), Perdikkas’a (V. Mektup), Dion’un arkadaşlarına (VII ve VIII. Mektuplar).

{678} Byzantionlu Aristophanes: krş. 111.61 ve R. Pfeiffer, Storia sulla Filologia Classica, s. 310.

{679} Krş. III. 38.

{680} Bu diyalogun yazarı hak., krş. S. Oswiecimski, De artis criticaeparadoxqis quibusdam sive de dialogi socratici qui Eryxias inseribitur auetore (Lehçe), “Eos”, LVII, 1967, s. 37 vd. 174

{681} Arelateli Favorinus, Frag. 13 Müller = 15 Mensching = 45 Barigazzi.

{682} Krş. Theaitet. 147 c.

{683} Euripides, Frag. 473 Nauck2.

{684} Krş. M. Unterstciner, Posidonio, s. 112 vd.

{685} İS II. yüzyıla ait bir papir parçası (yazan Laerteli Diogenes’in kaynaklarından biri olmalıdır) bu parçanın dağınıklığına ışık tutar: Ed. V Bartoletti, Diogene Laerzio III. 65-66 e un papiro della raccolta fiorentina, Mélanges Tisseraut’da, I, Cittâ del Vaticano 1964, s. 25 vd. Krş. A. Canini, Lineedi Una Stona del Testo del “Fedone”, “Studi classici e oriental!”, XVII, 1968, s. 135 vd. (= Studi stdla Tradizione Antka e Medievale del “Fedone”, Roma 1972, s. 20 vd.).

{686} Wilamowicz, Antigonos votı Karystos, s.122. Bu Platon yayınları üzerine Antigonos’un tanıklığı hak., krş. H. Alline, Histoire du texte de Platon, Paris 1915, s.58.

{687} Bu bölümün ayrıntılı irdelemesi için, bak: M. Unterstciner, Posidonio, s. 25 vd.

{688} Tim. 42 b vd., 90 e.

{689} Tim. 41 d, 54 a vd.

{690} Tim. 69 c vd., 89 e.

{691} Tim. 36 d -37 c.

{692} Tim. 50 d - e, 51 a.

{693} Tim. 30 a, 69 b.

{694} Tim. 54 a vd.

{695} Tim. 58 a-c.

{696} Tim. 31 a-b, 33 a , 55 c-d, 92 c.

{697} Tim. 30 b.

{698} Tim. 30 a-b, 55 c-d.

{699} Tim. 33 b.

{700} Tim. 33 a-d, 34 b, 32 c, 63 a.

{701} Tim. 32 c, 33 a, 38 b, 41 a, 43 d.

{702} Tim. 29 e - 30 a, 42 e.

{703} Tim. 31 b - 38 b.

{704} Tim. 37 d - 38 b.

{705} Tim. 38 c - 39 d.

{706} Tim. 30 c - 31 b, 39 c - 40 a, 41 b-c.

{707} Tim. 40 b-c.

{708} Tim. 30 c - 31 b, 39 c - 40 a, 41 b-c.

{709} Tim. 59 a vd., 50 b - 51 b, 52 a-b.

{710} Tim. 53 c - 55 c.

{711} Krş. Untersteincr, Posidonio, s.76. 175

{712} Tim. 49 a.

{713} Tim. 52 d, 53 b, 57 c, 69 b-c.

{714} Evlilik üzerine düşünceler için, Antisthenes’te: krş. D.L. VI.11; Kynik Diogenes’tc: krş. VI.29; Aristoteles’te: krş. V.31; Epikuros’ta: krş. X.119.

{715} Tim. 30 b, 44 c.

{716} Tim. 40 d.

{717} Tim. 42 b. Metin bozuktur.

{718} Aristoteles, Frag. 114 Rose3. Bunlar Hellenistik çağda yapılmış sahte Aristo tel es çi drvisiones' krş. Rose, Aristoteles pseudographus, Lipsiac 1863, s. 679 vd. Bu ayrımla ilgili olarak, krş. Untersteiner, Posidonio, s. 98 vd.

{719} Krş. Yasalar, 697 a vd., 743 e, 870 b.

{720} Πωλητός sıfatına edebiyat metinlerinde rastlanmıyor, yalnızca IÖ III. yüzyıla ait bir yazıtça geçiyor: SİG 1006.6, Aristoteles Kartaca’nın yönetim biçimi üzerine şöyle söyler (Pol. 1273 a): τάς μεγίστας ώνητάς είναι των άρχων. Platon da barbar krallıklara άνηταί βασιλεΐαι der (Devlet, 544 d). Diogcnes’in metnindeki doğru okuma belki de wvtitt| yap ecrcıv’dir.

{721} Metin bozuk. Lnng'un izlediği Basilius yayıncıları ούγ άρ έστινούδέν ίδεîν f Λτον (τϋεατόν ? Cobet) αύτων πεποιημένον yazmışlardır.

{722} Meçin bozuk.

{723} Krş. Devlet, 690 a vd.

{724} Apelt, Menagius'a uyarak άμαρτάνοντας'ı çıkarmak yerine opapxo13ovι:aç şeklinde düzeltiyor.

{725} Doğru okuma κράξεις (F. Cobet) değil, χρήσεις'tir (BP, ed. Basilius, Long).

{726} Μετασκευαστικαί (P. Cobet) değil, μετασχηματιστικαί (BF, ed. Basilius, Long). Her iki sözcüğe de başka yerde rastlanmıyor.

{727} 'Ακρισίαν,, ed. Basilius (Cobet'nin άκρασίαν okuması açıkça yanlıştır).

{728} Krş. Gorgias. 451 e; Euthydemos 278 e; Yasalar, 697 a vd., 743 c, 870 b vd.

{729} Panaitios, Frag. 157 van Straaten.

{730} Praksiphanes, Frag. 6 Wehrli.

{731} İÖ 348-344.

{732} Apollodoros, Frag. 344 a Jacoby. Mekler (A cadenı t corn m Philosophorum Iudex Herculanensis, s.37) Speusippos'un distikhini saklamıştır. Speıısippos, Kscnokrates, Polcmon, Kratcs ve Krantor'ıın şiir ve eleştiri etkinlikleri için, krş. M.Gigante, Poesia e Gritica LeUeraria ne!I1Academia Antica, Miscellanea Rostagni'dc, 'Torino 1963, s. 234 vd.

{733} Isokrates'in hitabet sanatı sırlarını, τά απόρρητα ("arcana arris rhetoricae", Menagius Commentarii in Diog.Laert'dc cd. H.G. Huebncrus, I, Lipsiae 1830, s.351: "d.h. er habe die nur für den intimen Hörerkreis bestimmten Lehren des Isokrates zuerst ins Publikum gebracht", F. Leo, Die griechisch- römische Biographie, Leipzig 1901, rist. Hildesheim 1965, s.57, no. 1: "d.h. nur für den engeren Schülerkreis bestimmte Lehren oder Verhaltungsanweisungen", Apclt) açıklama konusunda Speusippos'un "birinci" liğini saptayan bu Καινεύς,, Aristoteles'in andığı (Anal post. 1.12, 77 b 41) öbür Καινευς kadar karanlıktır. Speusippos'un Isokrates'in sanatındaki "sır'Marı açıkladığını düşünmek, H. Usener'in de sezinlediği gibi (Kleine Schriften, III, 1914, s.66; πρός τον Άμάρτυρον), hiç de aşırılık değildir; Diogenes'in elyazması geleneğindeki bu Καινεύς adında, bir Isokratesçinin adının saklı olması olasıdır. F. Jacoby (FGrH. 338 F 18) Kaıveuç'ta bir bozukluktan kuşkulanmış ve Ίδομενεύς biçimini önermiştir.

{734} Kynik Diogenes.

{735} Anth.Pal. VII. 101.

{736} Plutarkhos, Vita Stıllae, c.36, Speusippos'un adını vermez: λέγεται δέ των μέν πάνυ παλαιών 'Άκαστον φθειριάσαντα τον ΓΙελίου τελεύτησαν των δ' ύστερων Άλκμδνα τον μελοποιόν καί Φερεκύδην τον -θεολόγον... Burada Zieglcr'e uyarak (Plutarkhos, Vıt. I I I .2) <καί Σπεύσιππον τον Πλατωνικόν> ya da benzeri bir parça eklenebilir.

{737} Bu bilgi yanlış; belki Platon’un da böyle Öldüğünü söyleyen Myronianos’un etkisiyle, Krş. III.40.

{738} FÜG 1V.523. Krş. E.Mensching, “Hermes”, 1964, s.383.

{739} Bu listedeki Περί φιλοσοφίας ve Φιλόσοφος adlı eserlerin dışında, Parme204 Hides'in Yaşamt nda anılan (IX.23) başka bir Περί φιλοσόφων’u da anmadan geçmemeliyiz. Bu son eserin birinci eserle aynı olduğu söylenemez. Lang (De Speusippi Academki Scriptis, s. 42) Περί φιλοσόφων’υη Φιλόσοφος ile aynı olduğunu düşünür.

{740} Mannebach’a göre (ed.cic., s.84) ilk iki başlık aslında aynı esere aittir: Αρίστιππος ό Κυρηναΐος περί πλούτου α'.

{741} Gryllos, Ksenophon’un oğludur; 362 yılında öldü. Krş. P.Merlan, “Philologus”, GUI, 1959, s, 204.

{742} Burada anılan İsokrates’in söylevinin başlığı Πρός Εΰθΰνουν αμάρτυρος idi, her ne kadar elimizdeki metin (Or. XXI) gerçek değilse de. Hieks’in “Anonim bir esere yanıt” çevirisi tümden yanlıştır. Isokrates’in bu söyleviyle ilgili polemik hak,, özellikle her iki tarafın da tanık göstermeme tekniği hak., krş. H. Usener, Kleine Schriften, III (1914), s. 66 vd. Bak: Lang, De Speusippi Ac. Scriptis, cit., s.38; Isokrates, Di scour s, II, ed. Mathieu- Bremond, 1942, s.63, no.4.

{743} Krş. Snell, TrGF 1, s.247.

{744} Usener’e göre (K/eitıe Schriften, cit. s.66) Amıaç adlı bu eser daha önceki Κλεινόμαχος η Λυσίας (=Text. 49 Döring) ile aynıdır.

{745} Arelateli Favorinus, Frag. 10 Müller = 9 Mensching = 39 Barigazzi.

{746} “Kharitlere kurban kes” demek, “Biraz esprili ol, incelikten anla” demektir (F. Schlegel, Frammenti Gritki e Şeritti di Estetica, Firenze 1967, s. 123).

{747} Myronianos, Frag. 3 Müller.

{748} Krş. G.Maddoli, Senocrate nei Glima Politico del Suo Tempo, “Dialoghi di Archeologia”, I, 1967, s. 304 vd.

{749} IÖ 322.

{750} Od. X.383 vd. (Çev. A.Erhat-S.Eyüboğlu).

{751} Aclianus bu anekdotu daha geniş anlatır (Var.Hist. XIII.31),

{752} Phaleronlu Demetrios, Frag. 44 Wehrli.

{753} Myronianos, Frag. 4 Müller.

{754} 10 339/38. Krş. Apollodoros, Frag. 345 Jacoby.

{755} Anth.Pal. VII. 102.

{756} Sıralamada ilk üçün arasına filozof Ksenokrates’i de katmak gerek. Adaş Kscnokrates’ler altı tanedir.

{757} Bu cümleden genel olarak anlaşılan, düzyazının doğa vergisi, şiirin sanat ürünü olduğudur. Krş. E. Schwartz, Griechische Geschkhtschreiber, Leipzig 1957, s.237.

{758} Taraslı Aristokscnos, Frag. 126Wchrli.

{759} 10 316-312. Krş. Apollodoros, Frag. 346 a Jacoby.

{760} Krş. Wilamowitz, Antigonos von Karystos, cit., s. 61-76. 206

{761} "Ozan" Homcros olmalı; krş. Snell, TrGF 1, s.329.

{762} Kock, CAF I. s.423.

{763} Aslında "sirkeli ve silphiumlu": Silphium, suyu ilaç yapımında ve yemeklerde lezzet vcrici olarak kullanılan otsu bitki. Yunan mutfağının vazgeçilmez unsuruydu; en ünlüsü de Kyrene kökenli siydi. Bak: Hcrod. IV. 169.

{764} Aristophanes, Frag. 130 Kock = 130 Hall-Geldart=129 Edmonds.

{765} Bu dize çevirmenler tarafından yanlış anlaşılmıştır (Gobet: "hac sıınt dcliciae turpes ad carnem improbam"; Apelt: "nur geile Unsucht ist an einem klumpen Flcisch"; Hicks: "strong seasoning for meat when it is high"). Fragmentin doğru yorumu Kock'tan geliyor (CAF I. s.423). npoç'un comparativ değeri Edmonds'un gözünden kaçmıştır. Kock κρέας μέγα'da büyük olasılıkla Aiskhylos'a bir imleme görmüştür. Eubulos'un Amaltheia' bir fragmentle (Frag. 7 Kock) yapılan karşılaştırma inandırıcı ve yerindedir.

{766} Adespota 18 Kock. Bcrgk'c göre, bu komedya ozanı Aristophanes'tir.

{767} Frag. 65 Kock=65 Edmonds.

{768} Anth.Plan. 11.380.

{769} Anth.Pal. VII. 103 = Frag. 2 Powell = 1.1293 Peek. Krş. P. von der Miihll, Zu den Gedichten des Antagoras von Rhodos, "Museus Helveticum", XIX, 1962, s. 28 vd.

Krş. Wilamowitz, Antigonos von Karystos, cit., s. 67 vd.

Apollodoros, Frag. 14 Jacoby.

Krş. IV. 28 vd.

Krş. IV. 46 vd.

Krş. VI. 85 vd.

Malloslu Krates, Text. 2 Mette. Krates'lcrin birincisi olan komedya ozanı için, krş. M.G. Bonanno, Studisu Cratete Comico, Padova 1972, s.20.

Krş. IV. 18.

Krş. IV. 29.

Adespota 281 Nauck2.

Anth.Plan. 11.28. Snell'in ozan Theaitctos ile ilgili kuşkulan için, bak: TrGF 1, no.l 17.

Euripides, Frag. 300 Nauck2.

Frag. 1 Powell. Diogenes'in metni çok açık değil.

Krş. Akusilaos, Frag. 1 D-K.

Krş. Akusilaos, Frag. 3 D-K.

Yoksa tragedya ozanının kullandığı dil mi?

Anth.Plan. 11.381.

Apollodoros, Frag. 15 Jacoby. 206

Krş. 1.14, 19.

Krş. IV. 22.

Krş. IV. 28.

Euripides, Frag. 129 Nauck2.

Euripides, Frag. 132 Nauck2.

Krş. P. von der Mühll, Die Gedichte des Philosophen ArkesHaos, Studi Pao lidc, Firenze 1955, s. 717 vd.; M.Gigante, Poesia e Critica Letteraria iti Arcesilao, R ¡cerche Barba galla ' d a, I, Napoli 1970, s. 431 vd, Wilamowitz'in de gözlediği gibi, epigram eksiktir; cpigramın armağan edildiği kişi, I. Attalos'un babası Attalos Philetairos'cur.

Anth.Plan. III.56.

Antlı. Plan. II.382. Krş. Peek, Geschichte Vers-inschriften, I, Berlin 1955, no. 1506.

Diderot gibi (krş.Oet/vres completes, III, 1875, s.478.).

῎Ιωνα δέ καί έχαρακτήριξε kısa ifadesi sorun yaratıyor. Arkesilaos, ozanfılozof- öykücii Ion üzerine mi, yoksa Platon'un lon adlı diyalogu üzerine mi eser yazmıştır? Bu sorun uzun tartışmalara yol açmıştır; en olası çözüm, Khioslu ozanın anlaşılması gerektiği yoludadır.

Krş. von Arnim, RE II. 1 (1895), stn. 1167 vd.

Wilamowitz’in eklemesi {age., s.621).

Homeros’ran uyarlama (İl. VI. 181: πρόσθε λέων, όπισθεν δέ δράκων, μέσση δέ χίμαιρα). Krş. Aristón, Frag. 343 Arnim; H.W. Miller, Parody of the Poets by the Philosophers, “Classical Journal”, XXXVIII, 1943, s. 292 vd.

Phleiuslu Timon, Frag. 31, 32, 33 Diels.

Adespota 282 Nauck2.

Age. 283 Nauck2.

Euripides, Frag. 976 Nauck2. Metinle ilgili olarak, krş. Wilamowitz, age., s.74.

Sophokles, Frag. 436 Nauck2. Bu parça geniş ölçüde açıklanmış ve Pearson tarafından doğru yorumlanmıştır (Frag. 477). Alıntının can alıcı noktası, aynı zamanda “faiz” anlamına gelen tokoç sözcüğüdür. Faizci gerçeği kollamaktansa, çıkarını daha iyi kollar.

Text. 86 Döring. Krş. 11.109.

Bu sözleri yargıda bulunmaktan kaçınır olmasıyla çelişiyor.

Bu savaş, Antigonos’un krallığının sonuna doğru Mısır donanmasına karşı Kos’ta ve Andros’ta kazandığı savaşlardan biri olmalıdır. Bak: W.W. Tarn, Antigonus Goıιatas, s. 378, 461-6.

Aristippos, Frag. 123 Mannebach.

Krş. Aristón, Frag. 345 Arnim.

Rodoslu Hieronymos, Frag. 4 Wehrli.

Phleiuslıı Timon, Frag. 34 Diels.

Rodoslu Hieronymos, Frag. 6 Wehrli.

İzmirli Hermippos, Frag. 34 Müller.

Anth.Pal. VII. 104.

Krş. M.Gigante, art.cit., s.431.

B 223 Cantarella.

Simonides’e yakıştırılan (Frag. 157 Bergk =114 Diehl) epigram metni (Anth.Plan. III.9) değişik biçimlerde noktalanmış ve yorumlanmışcır. Krş. A.Hauvetre, De l ’Authenticite des Epigrammes de Simonide, Paris 1896, s. 59 vd.; M.Boas, De Epigrammatic Simonideis, I, Groningen 1905, s. 118 vd.; Semenov, Festschrift d. histor.-philol. Vereins, Münih, 1905, s. 57 vd.

Apollodoros, Frag. 16 Jacoby.

IÖ 300-296.

Od X.325.

Bion’un Antigonos Gonaras’a yazdığı varsayılan mektup hak., krş. O.Hense, Teletis reliquiae, cit., s. LXXXV1I vd.

//. VI.2U.

Stoacı Zenon’un (D.L.VII.9) öğrencilerinden olan Persaios ile Philonides hak., bak: Crönert, Kolotes uıul Menedemos, cit., s, 28 vd.

Aynı söz D.L.VI.3’te Antisthenes’e yakıştırılmıştır.

Bion’un yaşlılık üzerine düşünceleri için, krş. IV.5Û (“insanlar ... yaşlandığında akıl yanı doruğa çıkar”) ve 51 (“yaşlılık hakkında körü konuşmamalı, çünkü hepimiz ona ulaşmayı diliyoruz”) ve Hcnsc, Teletis reliquiae, cit., s. LXXXIX vd.

Bion’un oğlancılık üzerine düşünceleri için, bak: O.Hense, Teletis reliquiae, cit., s. XCI vd.

Vergilius bunu “facilis descensus Averno” diye çevirmiştir: Aen. VI. 126.

Bion’un bu görüşü Taraslı Leonidas’ın iambında (Stobaios’ta: Flor. IV.52, 28 = ep. 96 Gcffcken = 79 Gow-Page, dize 5: απασα κήκ μεμυκότων οδεύεται) yankılanır.

Krş. Aristippos’un sözü (11.75) ve Seneca (Ep. 119.12).

Bu sözün yorumu için, krş. Hens e age., s. LXXXV vd.

Euripides, Hipp. 424.

Bion’un dostluk üzeıine düşünceleri hak., krş. Hense, age. s. XCII vd.

Kyreneli Theodoros, Frag. 254 B Manncbach.

Deme trios Lakon’da (PHercAOSS, stn. 18 De F., 5 vd.) bunu söyleyen Eratosthenes değil, Theophrastos’tur. Krş. Theophrastos, Περί λεξεως, librifragm., Coll.A.Mayer, Lipsiae 1910, s. 10, no.2; s.34, no.l. Bu düşünce Hense tarafından açıklanır (age., s. XGVII vd.). Athenaios’ta (281 d) Dionysios Apostates hakkında şunlar okunuyor: άποδύς τον της άρετης χιτώνα άνθινα μετημφιάσατο.

Epik formüllerin parodisi: //. III. 182; 1.146; XVIII. 170.

Kynik Diogenes dc ırıüzikçilerle matematikçileri alaya alırdı; krş. D.L. VI.27 vd.

Arelateli Favorinus, Frag. 30 Müller = 34 Mensclıing = 66 Barigazzi.

Anth.Plan, V.37.

Prokonncsoslu Bion, Text. 1 Jacoby.

Abderalı Bion, Text. 1 D-K.

lSoIoİIu Bion, Text. 1 Jacoby.

Polcmon, Frag. 68 Müller.

Hipponaks, Frag. 95 Bergk.

Krş. 1.14,19.

1Ö 241/40.

Anth.Pal. VII. 105.

Vazo resimlerinde ölü bedenlerin kucakta ya da ayaklan yere değmek üzere omuzlarda taşındığı görülmektedir.

Aleksandros Polyistor, Frag. 144 Müller = 90 Jacoby.

Arelateli Favorinus, Frag. 31 Müller = 35 Mensching = 67 Barigazzi.

Krş. Od. IV.384; 11.268, 401. Krş. Sophokles, Ant. 203.

Krş. II. 11.32, 444 = Od. II.8.

Krş. Tarsuslu Antipatros, Frag. 7 Am im.

Apollodoros, Frag. 51 Jacoby.

IÖ 128/8.

Anth.Plan. V.39.

Phleiuslu Timon, Frag. 35 Diels.

İzmirli Hermippos, Frag. 41 Müller. Kaynak irdelemesi, A.-H. Chroust'ta: A Brief Analysis of the "Vita Aristotelis" of Diogenes Laertius (DL.V.J-16), "Antiquité Classique", 1965, s. 96 vd.

Atinali Timotheos, Frag. 41 Müller.

Timotheos'tan bu ikinci alıntı (kodekslerde Τιμόθεος okunuyor), Hesiodos'un (Op. 375: μάχην ούν λέγουσιν οί περί Τίμαιον, Ήσιόδω τον Άρισ τοτέλην πει-θόμενον μετά την της γυναικός τελευτήν Έρπυλλίδι συνεϊναι τή ·&εραπαίνη, έξ ής αυτόν σχεΤν υιόν) skholionu ile karşılaştırılarak, Müller tarafından {FHG I, s.211) Timaios'a (Τίμαιος) yakıştırılır. Düring ve Hicks Miiller'i izleyerek Τίμαιος yazarlar (O. Gigon da öyle: "Museum Helveticum", XV, 1958, s. 383 vd.). Biz Τιμσθεος biçimini koruyoruz; Diogenes Hermippos'tan alıntı yapar ve bir paragraf içinde aynı kaynağın anılması başka yerlerde de görülür. Wilamowitz (Antigonos von Karystos, cit., s. 107, no.9), Apelt, Jacoby (FGrHist. 566 F 157) ve Long Τιμόθεος biçimini korumuşlardır.

Krş. W. Jacger, Aristotele (G.Calogcro'nun İtalyanca çev.), cit., s.42.

Krş. Euripides, Frag. 79

Nauck2 (Philoktetes' ten). Krş, Münscher, RE IX.2 (1916), stn. 2209. 6 Krş. W. Wieland, Aristoteles als Rhetoriker und die exoterischen Schriften, "Hermes", 1958, s.340.

Aynı karalamanın bir başka türü Pythagorasçı Lykon tarafından uydurulmuştur: krş. Messenialı Aristoklcs, Eusebios'ta (Praep. ev. XV.2.8).

Krş, V.7 vd.

Olynthoslu Kallisthenes, Text. 6 Jacoby.

//. XIII.95. D.L. VI.53.

Dinsel konuları açıklayan, yorumlayan yetkili.

Arelateli Favorinus, Frag. 28 Müller = 36 Mensching = 68 Barigazzi.

Andı.Plan. II 1.48 = Aristoteles, Frag. 674 Rose1 = Frag. 3 Diehl.

Eumelos, Frag. 1 Jacoby. Bu tarihçinin adı bir cek burada geçiyor.

Aristoteles, Frag. 675 Rose3 = 5 Diehl = 842 sayfa {Poetae Melici Graeci), s. 444 vd.

Kastor ile Polydeukes.

Anth.Pal. VII. 107.

Arelateli Favorinus, Frag. 29 Müller = 37 Mcnsching = 63 Barigazzi.

lîjKov ~ cruKOipavıia. Krş. Homeros Od. VII. 120.

Frag, 38 Jacoby.

IÖ 384/3.

IÖ 345/4.

IÖ 348/7.

IÖ 343/2.

1 0 335/4.

IÖ 322/1.

Lampsakoslu Anaksimenes, Text, 9 a Jacoby,

Krş. IV. 8.

Diehl3,1, s. 127.

Buraya kadar Diogenes'ten. Bundan sonraki iki dizeyi Plutarkhos (Deexil. 603 c), Eusebios (Praeparatio F.vangeitca XV.2.12) ve Didymos (In Demosth. fODim., 6.43 vd.) aktarıyor.

Pella yakınlarında bir çay.

Phlciuslu Timon, Frag. 36 Diels. Krş. Homeros Ilias XXIII.701.

"Aristoteles'in yaşamının bu son belgesindeki soınuc maddeler duygusuz ve coşkusuzdur: ama satır aralarında öteki Peripatosçıı bilginlerin vasiyetlerinde görmediğimiz özel bir dille konuşur. Burada saf bir insanlığın sıcak vurgusunu hissederiz; aynı zamanda çevresindeki insanlardan korku dolu bir uzaklaşmanın belirtisi de vardır. Bunlar kendini soyutlamış bir insanın sözleridir" (W. Jaeger, Aristoteles, s.435),

"Doınum redierit e pelegrinatione" (Rciske).

C.M. Mulvany'e göre ("Classical Quartely", XX, 1926, s. 157), bu parçadan anlaşıldığı kadarıyla, Aristoteles annesinin bir heykelini dikmiş ve onu Demeter'in (Phaistis-Dcmeter) nitelikleriyle onurlandırmıştır: buradan bozulma yoluyla Pythias-Demcter şekli çıkmış olmalıdır.

Bu vasiyetten ve ayrıca Theophıastos'un (V.51 vd.), Stracon'un (V.61 vd.), Lykon'un (V.69 vd.) vasiyetlerinden çıkarılacak toplumsal ve ekonomik veriler için, bak: M. Rostovzev, The SodalandEconomic History of the Hellenist ic World, Oxford 1951, s. 1146.

Burada aktarılan bilgilerin kaynağı, Aristoteles'i karalayan düşmanlarından Pythagorasçı Lykon'dur; krş. Aristokles, Eusebios'ta: Praeparatio F.vangelka XV.2.51-52.

Krş. 1.69; 11.69.

Ksenokrates'in benzer bir yanıtı için, krş. Cicero, De resp., 1.3: "ut id sua sponte facerent, quod cogerentur facerc legibus."

Krş. V.17.

Arelateli Favorinus, Frag. 9 Müller = 10 Mensching = 40 Barigazzi.

Krş. Eth.Eud. 1245 b 20-21; krş. Eth.Nik. 1170 b 20 - 1171 a 20.

Elimizde bundan başka iki liste daha var: biri anonim Aristoteles'in Yaşamı' nda bulunuyor; öbürü Arap şerh yazarlarının sakladığı filozof Ptolemaios'un listesi. P. Moraux'ya göre (Les Listes Andennes des Ouvrages d 'Aristote, Louvain 1951), Diogenes'in listesi Keoslu Ariston'a dayanır: Bu varsayımı W.D.Ross da (Aristotelis Fragmenta Selecta, Oxonii 1955, s.V) olası bulmuştur. Ama Düring (Ariston or Hermipptıs? A Note on the Catalogue of Aristotle's Writings, D. L. V.22, "Classica et Mediaevalia", XVII, 1956, s. 1 \ vd.) haklı olarak bu listenin yazarının Diogenes'in Aristoteles'in ßioq'u için kaynaklarından biri olarak V.2'de açıkça andığı Peripatosçu Hermippos olduğunu ileri sürer: krş. E. Howald, Schriftenverzeichnisse d. Aristoteles u. Theophrast, "Hermes", LV, 1920, s. 204 vd.; A. Rostagni, Aristotele, Arte poetica, Torino 1927, s. XVII, LXXXIX. Aynı yıl Masellis (Tradizione e Cataloglıi delle Öpere Aristoteliche, "Rivista di Fiiologia Classica", XXXIV, 1956, s. 337 vd.) gerek Diogenes'in gerekse anonim Yaşattı m Bergamalı Krares'e dayandığını kanıtlamıştır. Listeleme tekniği için, krş. T. Bire, Das antike Buchwesen, Berlin 1882, s. 452 vd.

Aristoteles, Frag. 671 Rose3 = 4 Dichl.

Aristoteles, Frag. 672 Rose3 = 2 Diehl.

Krş. Eth.Nik. 1098 b 12-16.

Krş. Met. 1381 b 34; Eth.Nik. 1161 b 11 -16.

Krş. Met. 1072 b 28.

Belki de Platon'un Parmeuides'\ndcW\y\c aynı kişi.

Taraşh Aristoksenos, Frag. 66 Wehrli.

1Ö 323. Krş. Apollodoros, Frag. 349 a Jacoby.

Amasrali Myronianos, Frag. 5 Müller.

Menandros, Text. 7 Körte.

Ercsoslu Phanias, Frag. 4 Wehrli.

Theophrastos'un mektubundan alınan bu parçada filozof, eserlerinin yayını için yapılacak en iyi hazırlığın, sayısı iki bine varan geniş bir topluluk önünde okuma olduğunu ileri sürmektedir. Mahkeme salonlarıyla ilgili bir mektupta bu konunun ne işi olduğunu anlamak zor. AiSacjKaWo'u düzeltmesi benimsenecek olursa, mektubun tümü okuma ile ilgili konulara kayacaktır.

10 306. Krş. Ferguson, Hellenistte Athens, cit,, s. 106 vd.

Krş. Athenaios, XII.610 vd.

Platon adının da benzer açıklaması için, krş. III.4. Kaynak Magnesialı Demetrios mu?

Krş. IV.6.

Olynthoslu Kallisthenes, Text. 4 Jacoby.

Frag. 5 Wehrli.

Krş. Apollodoros, Frag. 349 a Jacoby.

Anth.Pal. VII. 110.

Arelateli Favorinus, Frag. 53 Mensching = 92 Barigazzi.

İzmirli Hermippos, Frag. 44 Müller.

Olynthoslu Kallisthenes, Text. 19 a Jacoby.

Peripatos okulunun madenlere karşı ilgisi. Straton'un Maden Kazmada Kullamlacak Makinalar Üzen ne adlı eserinde de yansımaktadır (V.59). Krş. Rostovzev, age., s. 1212.

Khioslu Metrodoros, krş. D.L. IX.58.

V.51-55'teki parça için, bak: Wilamowitz, Antigonos von Karystos, cit., s. 265 vd.

Lesbos adasının Eresos kentinde. 2S>5

Krş. V.53, 54, 55,. 56. Hipparkhos yalnız Theophrastos'un değil, yasaların gözünde dinsel bir kuruluş olan okulun da mutemedi olarak görev yapıyor olsa gerek.

Museion, IÖ 294 yılında Atina'nın Demetrios Poliorketcs tarafından ikinci kuşatması sırasında yıkılmıştı: Plutarkhos, Demetr. 33, 34; Pausanias, 1.25.8.

Ünlü Praksiteles'in adaşı, belki de yakını.

Lampsakoslu Straton, Frag. 6 Wehrli.

Lampsakoslu Straton, Frag. 124 Wehrli.

Apollodoros, Frag. 40 Jacoby.

IÖ 288-84.

Bu listeyle ilgili olarak, bak: Wehrli, Straton von Latnpsakos, Basel, 19692, s.48.ı

Anth.Pal. V11.111.

Straton, FHG 111,172 = Text. 1 Jacoby.

V. Philippos: IÖ 220-179.

Makedonya kralı Perseus: IÖ 179-168.

Aristoteles, Frag. 336 Rose2.

Keoslu Ariston, Frag. 31 Wehrli. Hermippos, Ariston'un *Filozofların Yaşamı* adlı eserine aldığı vasiyet derlemesine (Aristoteles'in, Theophrastos'un, Straton'un ve Lykon'un vasiyetleri) dayanır; Diogenes de (belki Favorinus aracılığı ile) ona dayanıyor.

Diogenes belki de bu cümleyle, Straton'un yaşamını eserine aldığı için, kendini aklamaya çalışmaktadır. Çünkü I. 14-15'deki tabloya göre Peripatos okulu Theophrastos ile son buluyordu; ondan sonra gelenler çoğunlukla onun yanında yer alamayacak kadar aşağı görülüyordu. Bak: Cicero, Definibus deorum V.12, 13; Strabon, XIII.609. Strabon Peripatos okulundaki bu çöküntünün nedenini, Aristoteles'in kitaplarının Skepsis'e kaçırılmış olmasına bağlar.

G-lykon - γλυκύς "tatlı".

Krş. Wilamowitz, Antigonos von Karystos, cit., s.84.

İzmirli Hermippos, Frag. 47 Müller.

Krş. Wilamowitz, Antigonos von Karystos, cit., s. 83-5.

Rodoslu Hieronymos, Frag. 3 Wehrli.

Krş. IV.41.

IÖ 274-270. Krş. Lampsakoslu Straton, Frag. 9 Wehrli. Panthoides için, krş. Text. 145 Döring.

Krş. Apollodoros, Frag. 350 Jacoby.

Anth.Pal. VII. 112.

Lykon, Text. 1 D-K.

Keoslu Aristón, Frag. 6 Wehrli.

Kcoslu Aristón, Frag. 5 Wehrli.

10 317-307 yılları arasında.

Krş. Plinius, Nat./ıist., III.4.6. Dion Khrysostomos'a göre (Or. XXXVII.41), bin beş yüz heykeli vardı.

IÖ 324.

Arelateli Favorinus, Frag. 8 Miiller = 6 Mensching = 37 Barigazzi.

Arelateli Favorinus, Frag. 8 Müller = 11 Mensching = 41 Barigazzi.

"Kharitlerinki kadar giizel gözkapaklı".

"Işıltılı".

Krş. B. Lavagnini, MotiviDıatribiciin Giovenak, "Athenaeum", 1847, s.88.

Arelateli Favorinus, Frag. 32 Müller = 38 Mensching = 70 Barigazzi. Metin kuşkuludur.

İzmirli Hermippos, Frag. 50 Müller.

Anth.Pai VI 1.113.

Lemboslu Heraklcides, Frag. 10 Müller.

Menandros, Text. 8 Körtc.

Aisopos, Text. 14 Perry.

Demetrios'un Atina "strateg"i olduğu on yıllık dönem (317-307): krş. V.75.

Bazıları δόκου okuyarak “Kanı üzerine” diye çeviriyorlar; ama bu anlamda δόκησις kullanılır: krş. Schaf. Schol.Par.Ap.Rh. 11.1088.

Aisopos, Text. 74 Perry.

Mermer ya da bronzdan dört köşeli bir sütun üzerine yerleştirilmiş büst; erkek figürlerde erkeklik organı da bulunur. Bunlar kökende yol ve sınır işareti olarak kullanılan taşlardı (ἑρμαια), ama erkenden tanrı Hermes ile özdeşleştirildi. Atina’da yol kavşaklarında, agorada, Akropol’ün girişinde ve evlerin sokağa açılan kapılarında özellikle yaygın olarak görülüyordu.

Kallatisli Demetrios, 7ext. 1 Jacoby.

Byzantionlu Demetrios, Text. 1 Jacoby.

IÖ 278/7.

Antiokhos Soter: 280-261; Ptolemaios Philadelphos: 285/4-247.

Skepsisli Metrodoros, Text. 1 Jacoby.

Rodos lu Panaitios, Frag. 153 van Straaten.

TrGF 1, ed. Snell, no. 206.

Pole mo n, Frag. 69 Müller.

Erythraih Demetrios: FHG IV,381.

Krş. E. Schwartz, “Hermes”, XLIV, 1909, s.481, no.l; Strabon, XII. 541 (=Hcrakleides, Frag. 1 Wehrli) onu “Platoncu” diye adlandırır.

Liste hak., krş. Wehrli, Herakieides Pontikos, Basel 19692, s. 64 vd. ---------------------------------- 2 M ----------------------------------

FHG IV.382.

Anth.Pal. VII. 114.

Izmirli Hermippos, Frag. 48 Muller.

Tarasli Aristoksenos, Frag. 114 Wchrli. Kr§. Nauck2, s. 832; Snell, TrGF 1, s. 64, 169, 263, 282.

Thespis, Text. 24 Snell.

Khamaileon, Frag. 46 Wehrli = 45 Steffen.

Kr§. Bignone, I ,’A ristotele Perdu to, I (1973 2), s.261, no.14.

Herakleiah Dionysios, Frag. 425 Arniin; Snell, TrGF 1, no. 113.

Spintharos, Text. 3 Snell.

Kymcli Herakleidcs, Text. 1 Jacoby.

Magnesia!) Hcrakleides,

Krş. Plutarkhos, De exil., 607 a; Sencca, De coıιs. sap. 18. 5.

Krş. D.L. II. 31.

Olasılıkla Thukydides'in III. 91'de andığı, ÎÖ 426 yılındaki savaş. Ama P. von der Mühll'ün görüşüne göre ("Mus. Helv.", XXIII, 1966, s. 234 vd.) söz konusu 424 yılında Sokrates'in dc katıldığı Delion savaşı (Thuk. IV, 89 vd.) olsa, anekdot daha anlamlı olacaktır.

İzmirli Hermippos, Frag. 38 Müller.

Sözcük oyunu: καινοΰ = καν νοΰ. Yeni anlamında bir sözcük olan καινοϋ'yu iki hecc halinde ayırıp καί νοΰ, "ve akıl" anlamını veriyor. Krş. U. 118.

Krş. IV. 48.

Krş. M. Anton. VII. 36: Ἀντισΰενικόν, βασιλικον μέν εύ πράττειν, κακώς δε άκούειν; ve Plutarkhos, Aleksandros 41 (İskender'e ilişkin olarak).

Krş. Kerkydas, Frag. 2 b, dize 13 vd. DiehP ve Krates'in düşüncesi VI. 89'da.

Κόρακας (karga) ile κόλακας (dalkavuk) arasında sözcük oyunu yapıyor.

Krş. VI. 8: πολλοί = πονηροί,

Krş, II. 70; Matthaios, 9. 2: οΰχρείαν εχοντες οι ΐσχΰοντες ϊατροϋ, άλλ' οί κακώς εχοντες. Bak: Theodor Gomperz, Pensatori Greci, II, Firenze 1946, s. 606.

Krş. Platon, Phaidr. 260 c.

Krş. Aelianııs, Var. Hist, IX. 35.

Phanias, Frag. 30 Werhli.

Aşağıda Kynik özdeyiş ya da davranış kurallarından üç özet yer almaktadır. Kesin konuşmak gerekirse, Kyniklerin kendi öğretileri (δόξαι, δόγματα) yoktur. Sonuncusu (§ 13) Diokles'e bağlı olabilir.

Neanthes, Frag. 15 Müller = 23 Jacoby.

Sosikratcs, Frag. 19 Müller.

Theopompos, Frag. 295 Jacoby.

Kscnophon, Şölen, IV. 61-64.

Anti. Pal. IX. 496.

Yani Erato; krş. Athenaios, XIII. 555 b; Rodoslu Apollonios, III. 1.

Bu paragrafla başlayan bölümün epigramdan önceki bölümle aynı kaynaktan olmadığı açıkça bellidir.

Ksenophon, Mem. II. 5. 1-3.

Eser listesi için, krş. T. Birt, Das antike Buchwesen, cit., s.449. Birt'e göre, φυσιονομικος (ikinci ciltte),οικονομικός (üçüncü ciltte), άντιλογικός (altıncı ciltce) ve εριστικός (yedinci ciltte) konu başlıkları değil, eser adlarıdır. Ayrıca, altıncı ciltte Σάΰων η περί τοϋ άντιλέγειν yerine, Σάΰςν (krş. III. 35) ve περί του αντιλεγειν olarak iki ayrı başlık yazar. Birinci ciltteki son üç başlığın metni kuşkuludur. Winckelmann kendi baskısında (s. 12, no. 3) iki başlık yazmayı önerir:

Ὀρέστου απολογία η περί τω~ν δικογρφων, άντιγραφή (ίσογραφή, mss.). Λυσίας η Ίσοκράτους πρός τόν Ίσοκράτους Άμάρτυρον ύπέρ Νικίσυ (son iki sözcük, VI. 16’da bozuk olduğu düşünülen, jiepı vîktjç oıicovofiıicoç başlığından alınmadır). Bake ve Sauppe’yc göre (Oratores Attici II, s. 167) son iki başlık şöyle olmalıdır: περί τω~ν δικογράφων ή Λυσίας και Ισοκράτης ve προς τάν Ίσοκράτους Άμαρτυρον. Usener bu iki başlığı birleştirmiştir (K/eine Schriften, cit., I, s. 7 vd.): περί των δικογράφων η Λυσίας κα'ι Ισοκράτης, αντιγραφή πρός τον Ίσοκράτους Άμάρτυρον. J. Humble (Antisthenica, “L ’antiquitc classique”, III, 1934, s. 164) son iki başlığı şöyle yazıyor: περί των δικυγράφιων ίσογραφων η Δεσίας καί Ίσογράφης vc πράς τόν Ίσοκράτους Άμάρτυρον. Dccleva’nın saptadığı metin çok daha inandırıcı: περί τοίν δικογράφων (η) Ίσογράφης και Δεσίας; yani Ίσσγράφης’ΐε (“birbirine denk cümlelcr yazan”) Ίσοκράτης’ίη karikatürü. Δεσίας’ta da (“bağlayan”) Λυσιας’ιη karikatürü görülmelidir.

Krş. Usener, Kleine Schriften, eit., III, s. 68. Antisthenes’in hitabet üzerine çalışmaları için, krş, A. Rostagni, Şeritti Minori, I, Torino 1955, s. 3 vd,

îsokrates’in konuşmasına karşı Antisthcnes’ten sonra Speusippos da yazmıştır: krş. D.L. IV. 5. Bak: Usener, Kleine Schriften, cit., III, s. 66 vd; Münseher, RE IX 2 (1916), stn. 2156.

Theognis, Text. XXVII Garzya.

Platon’a karşı en önemli polemik eser: krş. F. Diimmler, Academica, Giessen 1889, s. 202.

Krische Περί έξηγητων ve Περί Ὀμηρου başlıklarını Περί Ὀμηρου εξηγητών şeklinde celi başlık içinde birleştirmeyi önerir. Homerik konulu diyaloglar için, krş. F. Dümmlcr, Antisthenica, cir., s. 16 vd.; Declcva, cd. cit., s. 82 vd.

Phleiuslu Timon, Frag. 34 Diels.

Rodoslu Antisthenes, Text. 2 Jacoby.

Anth.Pal. VII. 315.

Herakleitosçu Antisthenes, Text. 1 D-K. Üçüncü adaş, tarihçi Antisthenes için, krş. FHG II 174 vd.

Παραχαράττειν’in anlamı için, krş. Bywater-J.G. Milne, “Classical Review”, LIV, 1940, s. 10 vd.

Text. 67 (?) Döring.

Krş. VI. 8ü.

Krş. VI. 56. Krş. P. von der Mühll, “Mus. Hclv." XXIII, 1966, s. 237 vd.

Yunancada vojnana hem “kurum” hem “para” anlamındadır.

Krş. VI. 49.

Krş. V. 44.

Şenlik alaylarında taşman kutsal eşyaların korunduğu yapı; krş. II. 43.

Wilamowitz’e göre (Antigonos von Karystos, cit., s. 206) IÖ 294/3 ve 293/2 yıllarında Atina arkhontudur: 301 yılında Kassandros’u çekilmeye zorlayan (Pausanias, I. 26. 3; X. 18. 7; 34. 3), 288 yılında Atina’yı Makedonya egemenliğinden kurtaran (Pausanias, I. 26. 1; 29. 13) ve MakedonyalIların Eleusis saldırısını püskürten (Pausanias, I. 26. 3) odur. Krş. Plutarkhos, Demetr. 46. ΠροστατήσαςΊη anlamı için, krş. O. Reverdin, “Mus. Helv.”, II, 1945, s. 201 vd. 297

Atina’da Kybele tapınağı; devlet arşivi olarak kullanılıyordu; Solon’un yasaları da burada saklanıyordu.

Text. 7 Döring.

Σχολήν ile χολήν arasında sözcük oyunu yapıyor.

Διατριβήν ile κατατριβήν arasında sözcük oyunu yapıyor.

Krş. VI. 41.

Λόγον ile βρόχον arasında sözcük oyunu yapıyor.

Bundan sonraki öykülerden bazıları Laerteli’nin Diogenes’in deyişleri için birden fazla derlemeden yararlandığını düşündürüyor.

Laerteli’nin burada izlediği yazarın Favorinus olmadığı açıktır.

Arelateli Favorinus, Frag. 34 Müller = 39 Mensching = 71 Barigazzi.

Epiktetos’tan (111. 15. 4) anlaşıldığına göre, hendek kazma yarışı, atletlerin Olympia’daki yarışmalar için yaptıkları hazırlıkların bir bölümünü oluşturuyordu.

Evlilik üzerine, krş. VI. 54.

Kırığı çatlağı var mı diye kontrol etmek için.

Krş. II. 78.

Krş. II. 75.

Türkçeyc geçirilmesi olanaksız bir sözcük oyunu: “sakat” anlamındaki ανάπηρος sözcüğünü, “heybe” anlamındaki πηρος ile ilişkilendirerek, olumsuz anlamda “heybesiz” olarak yorumluyor.

Krş, VI. 55 ve T. Sinko, Deperenni memoria Diogenis cogtıomine canis (Lehçe), “Menander” XV, 1960, s. 86-99.

Orta parmağını göstermek büyük aşağılamaydı: Persius buna infamis digitus (Sat. II. 33), Martialis de (VI. 70. 5) impudicus der. Krş. luvenalis, Sat. X. 53.

Krş. VIII. 3. Çömlekçiler mahallesi.

Euripides, Med. 410.

Krş. VI. 30.

Bir tür tatlısu balığı: Olta ile tutulur, tuzlanarak yenirdi.

Nauck, T.G.F.Z, Adespota 284; Sinoplu Diogenes, Frag. 4 Snell (TrGF 1, s. 257).

Krş. VI. 77.

Krş. Plutarkhos, Aleksandros 14.

“Boynuzlu” mantık hakkında, krş. II. 111; VII. 44, 82.

Bu deyiş, Gnomologium Vaticanum'An (ed. Sternbach, no. 156) Bion’a yakıştırılıyor.

Taraş yakınlarında olduğu gibi (Hora ti us, Gann. II. 6. 10: “pellitİs ovibus”), yünün yüksek nitelikli olduğu yerlerde, hayvanların postları, kısmen çalıların verdiği zarara karşı, kısmen de renklerini korumak için üstlerine deri örtülerek korunurdu.

Augustus da Antipatros’un infazını duyunca, “Herodes’in oğlu olmaktansa domuzu olmak daha iyi” demiş.

Krş. VI. 66. 298

Krş. VI. 24.

Krş. VI. 48.

Krş. II. 102.

Krş. VI. 33, 74.

IÖ 338.

Athlios, Yunancada “zavallı” anlamındadır.

Yani, “Bir gün sen de çarmıha gerileceksin”.

Krş. VI. 61.

Yani Herakles’i.

Olynthoslu Kallisthenes, Text. 14 Jacoby.

Krş. VI. 69.

Sicilya kökenli bir oyun: Kadehin dibinde kalan son yudum şarabı, belli bir uzaklığa yerleştirilmiş çanağın içine ses çıkaracak biçimde fırlatmaca.

Nemea hem spor karşılaşmalarıyla hem de odaklarıyla ünlüdür.

Harmodios ile Aristogeiton, İÖ VI. yüzyılın sonunda son Atina tiranı Hippias’ı öldüren özgürlük âşıklarıydı.

Krş. VI. 39.

Stobaios bu tanımı Bion’a yakıştırır: III. 10 37 H.

“Mahkemeye düşmeyesin” anlamında.

“Küçük bir koku” (ἀλειμμάτιον) ile “yeni bir giysi” (ἀλλ’ ἱμάτιον) arasında sözcük oyunu yapılıyor.

Homcros, //. X. 343, 387.

Age. V. 40.

Age. XVIII. 95.

Bu anlatı Aelianus’ta var (Var. Hist. XIV. 33): είώΐϊκι δέ, φασίν, ό Πλάτων περί Διογένους λέγειν οτι μοανόμενος οὗτος Σωκράτης έστίν.

Krş. Teles, s. 41. 13 vd. Hensc.

Euripides, PAoin. 40.

Homeros, ÎI. V. 366; VIII. 45; Od. VI. 82, Ama Homcros'ta ¿Xaocv infinitiv kipinde bir fiil biçimidir: "Yürüsünler diye atlan kamçıladı."

Krş. VI. 33.

Homeros, îf. V. 83.

Krş. VI. 36. Lampsakoslu Anaksimencs, Text. 11 Jacoby.

Atadam Khciron ile "daha kötü", "beter" anlamında eomparativ sıfat %zıpcov arasında sözcük oyunu yapıyor.

Kheiron atadamların en akıllısı ve en üstünüydü; Eurytion ise cn azgını: "Eurytion, ebriosus ille Ccntaurus" (Menagius). Krş. VI. 51.

Krş. VI. 33.

Praksiteles'in ünlü eseri.

Krş. VI. 61.

Krş. VI. 45.

Krş. II. 68; V. 20, 63; VI. 85, 86. Teles'te Bion, s. 52. 3, Hense.

Bu söz gerçekten Diogenes'e aitse, "dünya yurttaşı" anlamında "kozmopolit" teriminin kaynağı o olsa gerek.

Elimizdeki Homeros elyazmalarında böyle bir dize yok; skholiastlarla Eıısthatiıis da bilmiyorlar. Joshua Barnes bu dizeyi kendi baskısına XVI. 82 a olarak almıştır. Clarkc'm 1740 tarihli baskısında metinden çıkarılmış ve dipnota alınmıştır.

Sarapis, Plüton gibi, yanında üç başlı bir hayvanla (köpek, aslan ya da kurt) canlandırılırdı. Krş. J. Servais, Alexandre-Dionysos et Diogène-Sarapis, "L'Antiquité Classique", XXVIII, 1958, s. 98 vd.

Homeros,//. III. 65.

Krş. VI. 41.

"Köle" anlamına gelen andrapodon sözcüğünün içinde "adam" ve "arazi" anlamını veren sözcüklerin kökleri bulunur; ama Diogenes sözcük oyunu yaparakpnd- kökünden "ayak" anlamak istiyor.

Homeros, Od. I. 157; IV. 70.

Yunancada "genç kız" ve "gözbebeği" aynı sözcükle (xopri) karşılanıyor. Dolayısıyla gene bir sözcük oyunu söz konusudur.

Krş. VI. 46.

70'inci paragraftan 74'üncü paragrafa kadar, Kynik Özdeyişleri içeren bölümün, olasılıkla başka kaynaktan alınıp sonradan eklendiği açıktır.

Krş. VI. 37.

Krş. M. Gigantc, Sul Pensiero Politico di Diogene di Sinope, “La Parola del Passato”, LXXXI, 1961, s. 454 vd.

Sinoplu Diogenes, Text. 1 d Snell (TrGF 1, s. 254 vd.).

Aiginalı Philiskos, Text. 2 Sncfl (T/'GF 1, s. 258).

Pasiphon’un Eretrialı filozof olduğu tahmin edilmiştir: Perseus’un sahte Sokratik diyalogları yakıştırdığı filozof. Modern araştırmacılar (bak: Sıısemihl, Grieelmehe Literatür in der Alexandrinerzeit, I, s, 20; Welcker, Kl. Sr/ır. I, s. 422, no. 18) onu D.L. II. 125’te Kcbes’c yakıştırılan üivaÇ’ın yazarı olarak görme eğilimindedirler. Wilamowitz’in tahminine göre, A o d k iavoD onun doğum yerini gösteren bir yer sıfatının yerini almıştır.

Arelateli Favorinus, Frag. 35 Müller = 40 Mensching = 72 Barigazzi.

Cicero’ya göre (Denat. deor. III. 34. 83), Harpalos.

Korinthoslu Ksenia des (krş. VI. 30 vd.), A. N. Zoubos’a göre (Zu Xemades von Korinth> Atina 1957), Sextus Empeirikos’un (Adv. math. VII. 53) andığı aynı kişi olmalıdır.

Astypalaialı Onesikritos, Text. 3 Jacoby.

Krş. VI. 73. Aiginalı Philiskos, Text. 1 Snell (TrGF 1, s. 258).

Text. 149 Döring.

Frag. 6 DiehP = 1 Knox = 1 Powell.

Rodoslu Antisthenes, Frag. 7 Jacoby.

A nth. Pal. XVI. 334.

Antlı.Pal. VII. 116.

10 324-321.

Sotion’dan alınma bu vc bir sonraki liste hak., krş. von Fritz, art.cit., s. 55 vd.

Text. 32 B Döring. Krş. D:L: II. 112. 300

Sinoplu Diogenes, Text. 1 Snell (TrGF 1, s. 253). Herakles hak., krş. A. Bartalucci, Una Probabde Ricostruzione dell' “Eracle” di Diogene di Sinope, “Studi Classici e Orientali”, XIX-XX, 1970-71, s. 109-22.

Sosikratcs, Frag. 21 Müller.

Satyros, Frag. 14 Müller.

Apolloniali Diogenes, Text. 2 D-K. Krş. IX. 57.

Sikyonlu Diogenes, Text. 1 Jacoby.

Babyloniali Diogenes, Frag. 2 Arnim.

Krş. Epiktetos, III. 22. 88: ώς Διογένης έποίει στίλβων γάρ περιηρχετο και κατ' αύτό το σωμα έπέστρεφε τούς πολλούς.

Bu tanıklığa Müller’de rastlanmıyor.

Menandros, Frag. 215 Korte.

Ascypalaiali Onesikritos, Text. 1 Jacoby.

Krş. VI. 76,

Platon’un Mektuplar'ından, Aristoteles’ten ve Athcnaios’can (XI. 508) tanıdığımız Heraklciali Bryson değil; ama lamblikhos’un andığı (Vita Pyth. 23) Pychagoras’ın öğrencisi olabilir.

Anth. Plan. V. 13 = Fî'ag. 4 Diels = 6 Diehl3: Homeros’un parodisi, Od. XIX. 172 vd. Anlam için, krş. H. Heusch, Der Grabspruch des Sardanapal unddie Entgegung des Krates von Theben, “Rheinischcs Museum”, 1951, s, 250 vd, 255.

Krates, Frag. 13 Diels = 13 Diehl3.

Antlı. Pal. VII. 326 = Frag. 8 Diels = 10 Diehl3.

Frag. 18, dize 2 Diels =18, dize 2 Diehl3. Bu dize Teles’te de var: s. 44. 6 Hcnse.

Antlı. Pal. IX. 497 = Frag. 14 Diels = 14 Diehl3.

10 328-324.

Rodoslu An ti s then es, Frag. 8 Jacoby.

Philemon, Frag. 146 Kock (CAF II, s. 523). İkinci dizenin metni kuşkuludur.

Kyreneli Eratosthenes, Frag. 21 Jacoby.

Text. 148 B Döring, şöyle not düşmüş: “Εύκλείδου pro Διοκλείδου aut seriptoris seribae errore positum est.”

Arelateli Favorinus, Frag. 11 Müller =12 Menscning = 42 Barigazzi.

Krş. VI. 33.

Phaleronlu Demetrios, Frag. 58 a Wehrli.

Yapıları, yolları, suları ve töreleri denetlemekle yükümlü, Roma’daki ediliş c, benzer görevliler. Atina’da, beşi kent merkezinde, beşi Pire’de olmak üzere, on taneydiler.

Krates, Frag. 12 Diehl3; krş. Homeros, llias I. 591.

Kitionlu Zenon, Frag. 272 Arnim (SVFI, s. 62).

Frag. 9 Diels = 11 Diehl3.

Menandros, Frag. 104 Körte.

Nauck, T.G.F.2^ Adespota 285.

llias XVIII. 392.

Frag. 262 A Mannebach.

Euripides, Bakkh. 1236.

Hipparkhia’nın sicimi için, bak: Sidonlu Antipatros’un cpigramı (Anth. Pal. VII. 413); krş. G. Giangrandc, “Hermes”, 1968, s.

vd. 170 Krates, Frag. 1 Nauck2, s. 810 = 15 Diels =15 Diehl3 = no. 90, s. 259 Snell. Frag. trag. Adespota 392'nin parodisi.

Krş. VI. 63.

"Mcnippus ille, nobilis quidem canis", Varro «/>«//Nonium 333. Krş. Lukianos, Hieromenippos 15, Bis Accusatus 33. Varro'nun Saturae Menippeae adlı, düzyazı ve şiir karışımı eseri, Mcnippos'un anlatım biçiminin taklidiydi, ama eserin özgün ve Roma'ya özgü bir konusu vardı.

Ama Strabon ondan σπουδογελοιος olarak söz eder (XVI. 759).

Bu bilgi yanlış, çünkü Gadaralı epigram ozanı IÖ II. ve I. yüzyıl lir arasında yaşamıştır. Ama öte yandan Meleagros kendisinin de açıkladığı gibi (Athn. Pal, VII. 417. 4) Menippos'un rakibiydi: Karışıklık böyle açıklanabilir, ama Maass'a uyarak (De hiographis Graecis, Berlin 1880, s. 17 vd.) auTov'u daha önce anılan Magnesialı Dioklcs'e bağlamadıkça. Ama bu çözüm, Susemihl (Geschichte der gneeh. Literatür in der Alexandrinerzeit, I, 1891, s. 45, no. 138) tarafından kabul edilmekle birlikte, tercih edilmemelidir. Meleagros'un kronolojisi için, krş. Gow-Page, The Greek Anthology. Hellenistic Epigrams, I, Cambridge 1965, s. XIV vd.

jSW^v'den kalma bir fragment için, bak: Athenaios, 502 c.

Hermippos, Frag. 39 Müller.

Anth. Plan. \ -.41.

Krş. IX. 114: Arkesilaos'un öğrencileri (Academicorum Index XX. 9 vd.). Krş. Quintilianus, III. 6. 3; Wilamowitz, hntigonos von Karystos, cit, s. 43.

Liayali Ksanthos, Text. 7 Jacoby.

Krş. Cicero, Brut. 91. 315: "post a me tota Asia pergrata est, <fuique> cum summis quidem oratoribus, quibuscum exercebar ipsis lubentibus: quorum erat princcps Menippus Stratonicensis meo iudicio tota Asia illis temporibus disertissimus" ve Strabon, XVI. 660.

Apollodoros, Frag. 81 Jacoby.

Kynik Mcnedemos ve Eretrialı Menedemos hak., krş. Schramm, op. cit., s. 34.

Ariston, Frag. 354 Arnim.

Homeros, Od. V, 392. Krş. II. 21.

Antisthencs, Frag. 66 Dcclcva.

Euripides, (Antiope) Frag. 205 Diehl.

Antisthenes, Frag. 22 Decleva.

Antisthenes, Frag. 23 Decleva.

Krş. III. 5; IV. 4; V. 1. FHG IV. 523. Krş. E. Mensching, "Herıncs", 1964, s. 382 vd.

Krş. VII. 2, 6, 24. Strabon, XVI. 757: ότόνπίνακα έκΰειστων άπό Ζήνωνος φιλοσόφων κα'ι των βιβλίων.

Krş. Thcognis, 1360: κληματίνψ πυρί. Dcmctrios, Περί ερμηνείας, 172: χρήσονταί τε ταΤς τοιαύταις είκασίαις, ώς "Αιγύπτια κληματίς", μακρόν και μέλανα.

Krş. VI. 35.

Belki de bir burun adı olan Kynosura ile sözcük oyunu yapıyor.

Atina’da bir tür sanat galerisi. Krş. Pcrsius, Sal. III. 53 vd.

10 404/3 yılı.

Belki de Otuzlar burada toplanmış ve ölüm kararı alınışlardı.

2-5. paragraflar için, krş. Wilamowitz, Antigonos von Karystos, cit., s. 338.

Plinius, Nat. Hist. XXXIV. 92.

Antigonos Gonatas.

Kitionlu Persaios, Frag. 9 Jacoby.

IÖ 260-257.

Zenon ile Antigonos arasında açıkça düzmece plan bu mektuplaşma hak, krş. Crönert, Kolotes undMenedemos, cit, s. 28 vd.

Kitionlu Persaios, Text. 3 a Jacoby.

Epikıros, Frag. 119 Usener.

Krş. Tarn, Anîig. Gon., s. 309, özellikle not: 106. Elimizdeki bu karar metninin aslında iki ayrı kararın iç içe girmesinden oluştuğunu düşünür: 1) 376 Zenon’ıı sağlığında bir çelcnkle onurlandırma kararı; 2) ölümünden sonra devlet töreniyle gömülme kararı.

Atinalıların takviminde beşinci ay (kasım/arahk). Krş. Lysimakhides, Frag. 22 Müller (= 60 Tresp): Μαιμακτηριών ό πέμπτος μην παρ' Άθηναίοις- Δημοσθένης έν τω πρός Τιμόθεον, ώνόμασθαι δέ άπό Διός μαιμάκτου. μαιμάκτης δ’ έστίν ό ενθουσιώδης καί χαρακτικός, ώς φησι Λυσιμαχίδης έν πί> περί των Άθήνησι μηνών άρχήν δέ λαμβάνοντος τον χειμωνος έν τούτφ τφ μηνί ό αήρ παρατιέται καί μεταβολήν ’ίσχει.

Krş. Wilamowitz, Antigonos von Karystos, cit, s. 116 vd.

Alınan borca karşılık gösterilen garanti ya bir gemi yükü ya da geminin kendisiydi. Göze alınan risk büyüktü, bununla orantılı olarak uygulanan faiz dc yüksekti. Krş. Demosthenes, Or. XXXIV. 23. Filozofların faizle borç vermeleri hak, krş. II. 20 (Sokrates); IV. 99 (Menippos); Crönert, Kolotes unflMenedemos, cit, s. 173.

Zenon bu sözlerin ardından, Demokhares’in onun kralla olan yakınlığından yararlanarak kendisi için bir şey isteyeceğini tahmin etmiş olmalıdır; nitekim Demokhares Atinalı bir yurtsever ve Demosthenes’in yeğeni olarak Makedonya sarayında sevilmiyordu.

Tarn (Antig. Gon. s. 310) Platon (Politikos, 260 c) ve Epikuros (ap. Senec. Ep. 7. 11) ile karşılaştırır: “Satis enim magnum alter alteri theatrum sumus.”

Krş. VII. 11.

Phleiuslu Timon, Frag. 78 Diels.

Krş. Od. XI. 271, 281.

Frag. 39 D.

Krş.//. II. 831; XXIII. 133.

Zenon, Frag. 295 Arnim.

Zenon, Frag. 81 Arnim.

Zenon, Frag. 314 Arnim.

Zenon, Frag. 306 Arnim.

Krş. Athenaios, XIV. 629 B.

Euripides, Yalvaran Kadınlar, 861-863.

Krş. IV. 50.

Text. 169 Döring; bir sonraki paragrafta anılan Diodoros için, krş. Text. 103 Döring.

Hesiodos, Op. 293: ουτος μεν πα ναρ ιστός, ος αυτός παντα νόηση, ve 295: εσΟλος δ’ α υ κακεινος ος ευ ειποντι πιθηται. Zenon cümle parçalarının sırasını değiştirmiş oluyor. Krş. Themistios, Or. VIII. 108 c; lulianos, Or. VIII. 245 a.

Krş. II. 32.

Frag. 85 Kock (GAF II, s. 502).

Frag. 15 Kock.

Kitionlu Persaios, Frag. 10 Jacoby.

Timotheos, Frag. 51 Nauck2 = 5 Diehl = 20 Del Grande = 11 Page.

Krş. VII. 10 vd.

Anth. Plan. III. 104.

Anth. Pal. Vfl. 117.

Yani yazı yazmayı.

Anth. Pal. IX. 496. Krş. VI. 14.

Her tiir vezinle yazılmış şiirlerin bulunduğu kitap.

Anth. Pal. VII. 118.

IX. 25-29.

Rodoslu Zenon, Text. 1 Jacoby. Krş. RE X A (1972), stn. 138.

Tarihçi Zenon, Text. 1 Jacoby.

Philodcmos’un hocası. Krş. Cicero, Defin. 1. 16; De vat. deor. I. 59.

Kitionlu Persaios, Text. 1 Jacoby.

Διδάσκαλος, καθηγητής, τροφεύς vc τιΰηνός terimleri için, bak: Eichgrün, KaHimaıhos undApollonios, 1961, s. 181 vd, Exkurs I: Prinzenerzieher.

Krş. VII. 166; Wilamowitz, Antigonos von Karystos, cit, s. 126.

Tarsuslu Zenon ile karıştırılıyor: krş. VII. 41, 84.

Krş. VII. 4.

Lacrtcli Diogenes, öğretileri iki başlık altında toplama düzenine burada da bağlı kalır: 1) genel serim; 2) özel serim: krş. VII. 48: KecpaXaiwSSfc;... Korta nepoç. Burada 160. paragrafa kadar farklı kaynaklardan derlenmiş, değerli vc eksiksiz bir serimle karşı karşıyayız. 49-83. paragraflar Diokles'ten alınmadır. Sınıflama kabaca şöyledir: • felsefenin bölümleri: 39-41; • mantık: 42-83; • ahlak: 84-131; • fizik: 132-160.

Panaitios, Frag. 63 van Straaten

Hitabi ὑπόκρισις hk. da, krş. B. Zucchelli, Ὑπόκρισις' (1963), cit, s. 57-73.

Krş. VII. 60 vd.; etken ve edilgen terimler için, krş. VII. 64

Krş. VII. 43

Krş. F. Adorno, Sul Significato del Termine ὕπάρχον in 7.enone Staico, "La Parola del Passato", XII, 1957, s. 362 vd.

Krş. Plutarkhos, Moralia 874 e; infra, VII. 62, 83.

Krş. VII. 165.

D. Holwerda {De Dioclis Magnesii alterius operis vestigio neglecto, "Mnemosyne", 1962, s. 169 vd.) F. Nietzsche'ye karşı ("Rh.Mus.", XXIII, 1868, s. 632 vd.) bu Özet'in Laerteli tarafından iki farklı biçimde anılan aynı eser değil, Diokles'in *Filozofların Yaşamı* (D.L. II. 54, 82) adlı eserden yaptığı kısaltma olduğunu ileri sürer.

Krş. VII. 133: το ήγεμονικόν της ψυχής Krş. F. Adorno, Su!Significato del Termine ήγεμονικόν in *Zeuoue Stoico*, "La Parola del Passato", 1959, s. 26 vd. Zcnon bu terimi "birleştirici vc düzenicyici" (fıye^oviKOv) hareketin iç deneyimini göstermek için kullanmıştır; kavrayıcı imgelem ve olguların zorunlu sonuçlan bunun sayesinde ortaya çıkar.

Başka lehçelerde: thalassa.

Attike lehçesinde: hemera.

Lir sesinin taklidi. Krş. Sextus Empeirikos, Adv. Madı. VIII. 133.

Babilli Diogenes.

Olasılıkla zarf.

Apollodoros ve okulu; krş. İnfra, 64.

Bir Kilikya kenti olan Soloi halkı düzgün Yunanca kullanmamasıyla ünlüydü.

Euripides, Frag. 839 Nauck2.

Krş. M. Gigante, ZruıavriKÖv ıroiırı^a, "La Parola del Passato", 1961, s. 40 vd.

Krş. Stobaios, F.kl. I. 36. 21 W.

Αύλητρίς πέπτωκε, "flütçü kız düştü" vc Αυλή τρις πέπτωκε, "avlu üç kez yıkıldı".

Krş. VII. 43.

Krş. VII. 58.

Bunun ardından τά δέ παρασυμβάματα gelmesini beklerdik (krş. Luc,, Vit. Auct. 21). Π αρασΰμβαμα, μέλει μοι gibi, öznesi nominatif olmayan impersonal fiil anlamındadır. Başka görüşler için, bak: Zeller, Philosophic der Griechen III. I 3, 89, not: 2, 90. Ayrıca, krş. “La Parola del Passato” 1960, s. 421 vd.

Medyum çatıyı edilgenden ayırma girişimi: örneğin, oove-Oevio, “birbirleriyle antlaşma yaptılar”, edilgen olmaktan çok etkendir.

Krş. Philon, L.A. 201 (L.G.L. I, s. 436) ό άνθρωπος καί αντιδρά και ώσπερ άντιπέπονΰε σχηματίζων έαυτόν πρός τό κείρεσθαι, “adam, kırkılan bir posttan farklı olarak, hem etken hem edilgendir, çünkü kesme işlemine uğramakta, hem de bu eylemi kendisi yapmaktadır.”

Adespota 177 Nauck2. Krş. Galenos, XIII, s, 363 K.

II. IX. 96.

Adespota 286 Nauck2.

Menandros, Kith. Frag. 1, dize 8; Monost. 54 Jaekcl; Pap. Berol. 16136 = Pap. Varsov. ser. nov. 3 edidit G. Manteuffel, “Journal of Juristic Papyrology”, II, 1948, s. 81.

68-69. paragraflarla ilgili olarak, krş. K. Berka, Notes to the 7>ft Book of D.L., “Vitae clarorum philosophorum ”» “Listy Filologicke”, VI, 1958, s. 41 vd.

Yunancada karşılaştırılan unsurların arasında yer alan ve Türkçede -den bitimi ile karşılanan ri particulası, bağımsız bir sözcüktür.

Krş. K. Berka, agtu., s. 41 vd.

Krş. Sextus Empeirikos, Pyrrk. Hyp. II. 157 vd.

Krş. supra, VII. 44.

Metnin bugünkü durumunda, L. Diogenes burada toplu tasım ve Hiç Kimse adlı safsataya örnek veriyor, ama üstü örtülü, gizli ve boynuzlu safsatalara örnek vermiyor.

Metin kuşkulu ve farklı yorumlara açıktır.

Panaitios, Frag. 108 van Straatcn.

Arnim, SVF I, s. 90.

Krş. VII. 126.

Krş. III. 102.

Bir ölçü buğdayın karşılığı bir buçuk arpa idi. Ἀξία’nın bu üç anlamını başka bir sırayla Stobaios da verir: FM. II. 83. 10.

KctörjKov’un tam karşılığı “ödev” değildir; çünkü burada insanlar kadar bitkilerle hayvanların davranışları için de kullanılıyor.

Krş. Reiskc, “Hermes”, XXIV, s. 317. Καθηκειν fiilinin asıl anlamı Hcrodotos’ta (VII. 22) görülür: όγάρ ’Άθως έστι ό'ρος μέγα τε καί όνομαστόν ές θάλασσαν καθήκον (“çünkü Athos denize kadar uzanan büyük ve ünlü bir dağdır”). Sözcük sonradan mecaz alanına geçip “bize uzanan”, “üzerimize düşen şey” anlamına gelmiştir. însan davranışlarına yasaya boyun eğiş olarak değil, iyiyi saptama ve izleme olarak bakan herhangi bir eski ahlak sisteminden bekleneceği gibi, “ödev” kavramına en yakın yaklaşım budur.

Krş. VII. 118,

Homeros, //. I. 81 vd.

Krş. Cicero, De Fin., III. 20. 68; Sencca, De Otio, 3. 2.

Kynik felsefe ile Stoacılık arasındaki ilişkiye VI. 104’te değinilmişti.

Krş. Homeros, İl. IX, 313: ’AiSao 7tuA.aı. Yeraltına giden geçit olarak düşünülen yerler: krş. Vergilius, hen. VI. 240 vd,, 299.

Panaitios, Frag. 110 van Straaten.

Krş. Epikcetos, Diss. IV. 1. 19 vd.; Menandros, Misoumenos, Frag. 3 Körte (= Text. III Del Corno).

Krş. X. 59.

Tó αυτό μέρος (“aynı parça”) en sonda anılan kuru olma niteliğine ilişkin olabilir.

Κόσμος için en iyi karşılık “dünya”; τό ολον “evren” kullanıyorum.

Cümlenin anlamı karanlıktır.

Laerteli Diogenes tanrı adlarıyla birtakım sözcükler arasında etimolojik bağ kurmak istiyor “sayesinde” anlamına gelen διά edatı ile Zeus’un akkusatifi olan Δία, “yaşamak” anlamında ζην mastarı ile Zeus’un başka bir akkusatifi olan Ζηνα, “esîr” anlamında αί'Οήρ ile Ά΄ΰηνα ve “hava” anlamında άήρ ile "Ηρα arasında ilişki kuruluyor. 580

Bu karanlık ifadeyle, bitkilerin vc hayvanların tohumdan çıkıp gelişmesi dile getirilmek isteniyor.

Panaitios, Frag. 73 van Straatcn.

Elyazmasındaki boşluk, Actius’un (Diels, Doxographi Graeci, s. 374 a 23) benzer parçasından tamamlanabilir.

Krş. Seneca, Quaestiones naturales VI. 21. 2: “Duo genera sunt, ut Posidonio placet, quibus movetur terra utrique nomen est proprium. Altera succussio est, cum terra quatitur et sursum ac deorsum movetur; altera inclinatio, qua in latera nutat alternis navigii more”. P. Steinmetz bu iki parçayı tartışır ve karşılaştırır '/a it Erdbebentheorie des Poseidonios, “Rh. Mus.”, 1962, s. 261 vd.

Krş. Aetius, Plac. IV. 19. 4 (Arnim, II, s. 140).

Text. 25 Döring.

Phlciuslu Timon, Frag. 40 Dicls.

Kcoslu Ariston, Frag. 9 Wehrli.

Text. 87 Döring.

Panaitios, Frag.

van Straaten; Sosikrates, Frag. 23 Müller; D.L. I. 16. 124 Keoslu Ariston, Frag. 9 Wehrli.

Anth. Plan. V. 38.

Keos adasında, Bakkhylides’in de doğum yeri olan kent; Aclianus, Var. Hist. IV. 15.

Krş. VII. 37.

Pontoslu Herakleides, Frag. 12 Wehrli. Krş. Arnim, SVF I, s. 93. Aleksinos için, krş. Text. 81 Döring.

Akhaia Birliği kahramanlarından devlet adamı Aratos değil (onun yaşamı Plutarkhos’ta), Φαινόμενα adlı yıldızbilim şiirinin yazan Aratos.

Athenaios’ta (281 d-e = SVF I, Frag. 430) Dionysios’un yaşlılığında erdem tüniğini çıkarıp çiçeklerle bezenmiş bir giysi giyerek Epikuros’un yanma geçtiğini okuyoruz.

Antisthcnes, Frag. 9 Jacoby.

Φρεοιντλης: kuyu kurutucu.

Kleanthes, Frag. 463 Arnim. Atina yasalarına göre, efendi kölesini başkasına kiralayabilir ve getirdiği paranın (ot7to<popa) bir kısmını alırdı. Zenon da öğrencisinin kazancından pay alıyor.

Phleiuslu Timon, Frag. 41 Diels.

Euripides, Or. 140. Ama bu dize Elektra’ya değil, koroya aittir. Krş. V. Di Benedetto, “Hermes”, 1961, s. 312.

Horn eros, Od. IV. 611.

Sositheos, Frag. 4 Nauck2 = 11 Schramm.

Aristophanes kastediliyor.

Krş. VI. 64. 581

A nth. Plan. V. 36.

Krş. VII. 37.

Borysthcncsli Sphairos, Text. 1 Jacoby.

221-205 yıllarında.

Krş. VII. 162.

Aleksandros Polyistor, Frag. 145 Müller = 91 Jacoby.

Euripides, Or, 540-1.

Belki de “Bahçe Tiranı”; krş. R. Philippson, RE XIX. 2 (1938), stn, 2464.

Krş. VII. 185.

Krş. H. Dörric, RE Supplb. XII (1970), stn. 152.

Euripides, Or. 253 vd. Krş. Dion Khrysostomos, Or. LXXIV. 6.

Homeros, Od. X. 495.

Hermippos, Frag. 51 Müller.

Apollodoros, Frag. 46 Jacoby.

1Ö 208-204.

Anth. Pal. VII. 706,

Krş. Wilamowitz, Antigouos von Ka/ystos., s. 104 vd.

Borysthencsli Sphairos, Text. 2 a Jacoby.

Krş. VIII. 89 vd.; Wilamowitzt, Antigonos von Karystos, s. 325. Bunun hemen ardından anılan öteki Khrysippos için, krş. Wilamowitz, op. dt, s. 326.

Krş. II. 101.

Text, 65 Döring.

Cröncrt'in andığı (Kolotes und Menedemos, cit, s. 180; krş. von der Miihll, "Mus. Helv.", XX, 1963, s. 6, no. 10 a) DyrofFa göre (Programm des K. Neuen Gymnasium zu Würzburg, 1895-96) katalogun düzeni Ephelos adıyla bilinen Sclcukeiah Apollodoros'a dayanmaktadır. Krş. Arnim, SVF 1 (1905), s. XLVII vd. ve H. Dörrie, RE Supplb. XII (1970), stn. 150 vd.

Text. 144 (?) Döring.

Krş. VII. 64 vc "La Parola del Passato", 1960, s. 426 vd.

Text. 146 Döring.

Text. 144 (?) Döring.

Krş. VII. 162.

Krş.Cicero, Acad. post. 42: "sed inter scientiam et inscientiam comprehensionem illam, quam dixi, collocabat" [seit. Zeno]; Sextus Empeirikos, Adv. math. VII. 151.

Hermippos, Frag. 2 Muilcr.

Taraslı Aristoksenos, Frag. İ l a Wchrli.

Lemnos.

Yani üç rahibin her birine.

Herodotos, IV. 93.

Krş. Clcmens A!ex. Strom. I. 66: ... τοι~ς Αιγυπτίων προφήταις συμβεβληκέναι εϊρηται, καΌάπερ ό Πυθαγόρας αϋτοις γε τούτοις δΓ οος καί περιέτεμνετο, ϊνα δη και εις τά άδυτα κατελΌών την μυστικην καρά Αιγυπτίων έκμάΰοι φιλοσοφίαν. Krş. lamblikhos, V/t. Pyth. 18 vd.

Yıınancada άριστα, "en iyi" ile αριστοκρατία, "en iyilerin egemenliği" arasında bağlantı kuruluyor.

Pontoslu Herakleides, Frag. 8

Wchrli. 9 Krş. I. 16.

Herakleitos, Frag. 129 D-K.

Lemboslu Herakleides, Frag. 8 Müller.

Magncsialı Demetrios’a göre (krş. VIII. 84), Hippasos yazılı eser bırakmamıştır.

’Άστων, Iamblikhos’unZ,M/<?’sindeki (lamblikhos, VitaPyth. 267 Deubner, Lipsiae 1937) Aΐγων ile aynı kişi olabilir

Taraslı Aristoksenos, Frag.

Wehrli. 15 Khioslu lon, Frag. 25 a Jacobv = 2 D-K = 24 Blıımenthal.

Sosikrates, Frag.

Müller. 17 Timaios, Frag. 13 b Jacoby. Pythagoras’a kaynak olarak Timaios hak, krş. A. Rostagni, Şeritti Minori, cit, II. 1, s. 3 vd.

Çünkü geceleyin ders veriyordu. Krş. §15: vutaepıvf) ctıcpoaoıç.

Hermippos, Frag. 24 Müller.

Aristoteles, T'Vv/g; 191 Rose-\

Nymphalarla ünlü tanrısal ana kıza (Demeter vc Persephone) işaret ediliyor.

Timaios, Prag. 17 Jacoby.

Smp torum Alex, ill. fragm., s. 147.

Krş, J. E. Raven, Pythagoreans and Eleatics, Cambridge 1948, s. 127 vd.

Anth. Pal. VII. 119.

Eurymenes’in öyküsünü Porphyrios da biliyordu: Vit. Pyth. 18.

Arelateli Favorinus, Frag. 17 Müller =14 Mensching = 44 Barigazzi.

Arelateli Favorinus, Frag. 17 Müller = 26 Mensching = 58 Barigazzi.

Krş. lamblikhos, Vit. Pyth. 25 ve Porphyrios, De abstinmtia, I. 26.

Aristoteles, Frag. 489 Rose3.

Tarasli Aristoksenos, Frag. 24 Wehrli.

Parmenides, Text. 40 b; krş. IX. 23.

Metinde bozukluk vardır. Krş.

VIII. 10.

Arelateli Favorinus, Frag. 19 Miiller = 41 Mcnsching = 73 Barigazzi.

Tarasli Aristoksenos, Frag. 43 Wchrii.

Aristoteles, Frag. 194 Rose3.

Metinle ilgili olarak, krş. Rciskc-Diels, “Hermes”, XXIV, s. 319.

Taraslı Aristoksenos, Frag. 29 a Wchrii.

Bu tutum hak, krş. A. Rostagnı, II Verbo di Pitagora, ci t , s. 236 vd, 274, no. 1; P. Boyancé, Surla Vie Pythagoricienne, “Revue des Etudes grecques”, LII, 1939, s. 36 v d , M. Détienne, La Cuisine de Pythagore, “Arch. Sociol. des Rcl.”, XXIX, s. 141-62.

Tarasli Aristoksenos, Frag. 15 Wehrli.

Rodoslu Hieronymos, Frag. 42 Wehrli.

Alcksandros Polyistor, Frag. 140 Müller = 93 Jacoby.

Aleksandros, Pythagoras’ın öğretileri için Laerteli Diogenes’in kaynağı durumundadır. Bu bilim adamının Pythagoras’ın sistemi üzerine bir eser yazdığı biliniyor. Laertelinin elinde olasılıkla bu eser yoktu, ama halka açık bir kitaplıkta bulmuş olabilir. IÖ I. yüzyıldaki Aleksandros Polyistor ile İS III. yüzyılın başı arasında, özellikle sayıların gizemli özellikleri ve tanrı bilime dayalı ahlak konuları üzerine yeni Pythagorasçı edebiyatta çok büyük bir artış vardır. Laerteli Diogenes çoktandır unutulmuş bir Hellenistik çağ belgesine geri dönerken bütün bunlardan habersizdi. Krş. M. Wcllmann, Einepythagorehehe Urkunde des IV. Jahrhundert vor Christı/s. “Hermes”, LIV, 1919, s. 225 vd.; Zeller-Mondolfo, op. cit., I 2. s. 457 no. 1; W. Wiersmann. Das Référât des Alexandras Polyistor über diepythagoreische Philosophie; “Mnemosyne”, X. 1942, s. 97 vd.; A. J. Festugiere, Les “Mémoires Pyrhagoriques" cités par Alexandre Poiyhistor, “Revue des Études grecques”, LVII1, 1945, s. 1 vd. Bak: P. Boyancc, Note sur /'Elfter diez les Pythagoriàem, Platon er Arístote, “Revue des Études grecques”, LXXX, 1967, s. 202 vd. 45 Krş.

Sophokles, Kick. 87: yrjç İCTOnoıp’ àrip.

Bak: P, Boy aneé, ¡bul.

Krş. VIII. 85.

Aristoteles’in bu eseri hak, bak: E. Rohde, Die Quellen des Jambhcus in seule?' Biographie des Pythagoras, “Rheinisches Museum”, XXVII, 1872.

Aristoteles, Frag. 195 Rose2.

Aristophanes, Frag. 305 Kock.

Aleksandros Polyistor, Frag. 140 Müller.

Aristoteles, Frag. 195 Rose3.

Phieiuslu Timon, Frag. 58 Diels.

Ksenophanes, Frag. 7 D-K,

Anth. Pat. VII. 120.

Kra tinos minor, Frag. 6 Kock.

Frag. 7 Kock.

Frag. 1 Kock.

Frag. 12 Kock.

Frag. 13 Kock.

Burada verilen bilgilerde iki parça birbirinden ayrılmalı: a) συνεδρεύοντος... συνέβη, ve b) οὕτω δέ και... (§ 40) άσπήσαντα. Neanthes ile Dikaiarkhos'taki bilgilerin buna benzer bir birleşimi Porphyrios’ta, Vit. Pyth. 55 vd.: dostları saldırıya uğrayıp dağıtıldıkları sırada, Neanthes hocanın orada olmadığını, Dikaiarkhos da orada olduğunu belirtiyor, lamblikhos {Vit. Pyth. 251 vd.), verdiği bilgiler Neanthes’inkilerc uyan Nikomakhos’u anar.

Kısmen doğrudan (γενόμενος, έστη, είπών), kısmen dolaylı yoldan (καταληιρθηναι, άποσφαγηναι) aktarılan bu parça, lamblikhos’un Hippobotos ve Neanthes’e dayanarak aktardığı (Vit. Pyth. 189-194) Myllias ile karısı Timykha’nın öyküsünden esinlenmiştir: krş. Porphyrios, Vit. Pyth. 61: Burada Damon ile Phintias’ın Öyküsünün Hippobotos ve Neanthes tarafından Myllias ile Timykha çiftine aktarıldığı söyleniyor, lamblikhos’un anlatısında bir grup Pythagorasçı bir tiranın adamları tarafından kovalanıp bakla ekili bir alanda yakalanınca, hepsi de baklaları çiğnemektense, durdukları yerde ölmeyi yeğlerler. Ama bu öykü herhangi bir yere yerleştirilebilir. Doğal olarak bunun Pythagoras’ın sonuyla bir ilgisi yoktur. Τον δέ καταληφΌηναι διεξιόντα, Porphyrios Vit. Pyth. 57 ile karşılaştırılabilir: Burada öğrencilerinin bedenleriyle ateş üzerinde köprü kurarak hocalarını yangından kurtardıklan, ama Pythagoras’ın okulunun yok olmasından duyduğu üzüntüyle kendini öldürdüğü anlatılır. Bundan sonra gelen οοτω δέ,, sanki bunlar yangınla ilgili cümleden ayrıymış gibi, acemice konmuştur.

Dikaiarkhos, Frag.. 35 b Wehrli.

Lemboslu Hcrakleidcs, Frag. 6 Müller.

Sacyros, Frag. 10 Müller

Hermippos, Frag. 23 Müller.

Empedokles, Frag. 155 D-K.

Theano’nun uyarısının, Herodotos’taki Gyges öyküsüne (I. 8. 3) yansıması ile ilgili olarak, krş. E. Raubitschek, “Rheinisches Museum”, 1957, s. 139 v d , ve R. Harder, Herodot, Darmstadt, 1962, s. 370. H. Barth, “Philologus”, CXII, 1968, s. 288 vd.de Ovidius’un Am ores Ilf. 14. 21 vc 27’de Herodotos’a değil, Theano’nun sözüne dayandığını gösterir.

Lemboslu Herakleidcs, Frag. 6 Müller.

Andı. Pai. VII. 121.

Age. V. 34.

Age. V. 35.

Age. VII. 122.

İÖ 540-536, Krş, Clemens Alex. Strom. I. 65: “62. Olimpiyat’ta [10 532- 528], sekiz yıl sonra ve Samoslu Polykrates ile aynı zamanda.”

Taraslı Aristoksenos, Frag. 19 Wehrli: krş. Pythagoras, Text. 10; Philolaos, Text. 1 D-K.

Krş. III. 6.

Krş. H. Lechat, Pythagoras de Rhegion, Lyon-Paris 1905; A. de Franciscis, “Klearchos”, II, 1960, s. 5 vd.; S. Lagona, Pitagora di Reggio, “Cronache di Archeologia e di Storia dell’Artc”, VI (Catania 1967), s. 18 vd.; E. de Miro, II "Guernero” di Agrigento e la Scvltnra di Stile Severo in Sicilia, ibid. VII, 1968, s. 155 vd,

Urginea maritima.

Kyrcneli Eratosthenes, Frag. 11 Jacoby.

Arelateli Favorinus, Frag. 18 Müller = 27 Mensching = 59 Barigazzi.

IÖ 588-585.

Auth. Pal. III. 35. Th ea i te tos için, krş. D.L. IV. 25 ve Sn ell, TrGF 1, s. 283. Aynı ozanın öteki dört epigramı, Antlı. Pal. VI. 357; VII. 444, 449, 727.

Arelateli Favorinus, Frag. 18 Müller = Zl Mensching = 59 a Barigazzi.

Στρογγύλη’ηίη anlamı için, bak: Albertelli, Gli EJeati, cit., s. 112 vd. Platon’da περιφερής vc στρογγυλή ile ilgili olarak, krş. J. S. Morrison, The Shape of the Iiarth in Plato's Phaedo, “Phronesis”, IV, 1959, s. 107 vd.

Phys. opin. Frag. 17 Diels. Krş. H. Usener, Analecta Theophrastea, II. Theophrasti dePhysicorum opinionibus reliquiae (Kleine Schriften, cit. I, s. 71 vd.), Frag. 17. Krş. Hcsiodos, Theog. 127; Parmenides, Text. 44 D-K; Zenon, Frag. 276 Arnim (SVF I, s. 63).

Antiphon? Krş. Ksenophon, Mem. I. 6.

Antlı. Pal. III. 116.

Yani, herhangi bir okula bağlı olmayan.

Krş. I. 19.

Timaios, Frag. 26 b Jacoby.

Hermippos, Frag. 27 Müller.

Pontoslu Herakleides, Frag. 76 Wehrli,

Eratosthenes, Frag. 7 Jacoby,

Krş. L, Moretti, Olympionikai, i vmcitori negli antichi agoni olimpici, “Atti Aecadcmici Lincei” Memoric. Cl. Sc, mor. Stor, e filo]. Ser. VIII, c. VIII, fask. 2 (Roma 1957), no. 170.

Aristoteles, Frag. 71 Rose3.

İO 496-493.

Apollodoros, Frag. 32 a Jacoby.

Glaukos, Frag. 6 Müller = 6 Lana ta.

IÖ 445/4.

Aristoteles, Frag. 71 Rose3.

Pontoslu Herakleides, Frag. 86 Wehrli,

Satyros, Frag. 11 Müller.

Lemboslu Herakleides, Frag. 6 Müller.

Krş. Moretti, Olympionikai, cit, s. 81, no. 167.

Arelateli Favorinus, Frag. 3 Müller = 21 Mensching = 48 Barigazzi.

Kentlerin büyük şenliklere gönderdiği gözlemciler.

Empedoklcs, Frag. 1 1 2 Diehl.

Timaios, Frag. 14 Jacoby.

Empedokles, Frag. 129 Dichl.

Bu sorunla ilgili olarak, krş. Zeller-Mondolfo, op. ¿it. I, 2, s. 401, no. 1.

Neanthes, Frag. 20 Müller = 26 Jacoby.

Phys. opitt. Frag. 3 (Diels, Dox, s. 477, 18). Krş. Parmenides, Text. 9 D-K.

İzmirli Hermippos, Frag. Zl Müller.

Ksenophanes, Text. 5 D-K.

Oratores Attici II. 156 b 6 (Baiter-Sauppe).

Elealı Zenon, Text. 10 D-K.

Alkidamas’ın tanıklığı ile ilgili olarak, bak: D. O’Brien, The Relation of Anaxagoras and Empedocles, “Journal of Hellenic Studies”, 1968, s. 94 vd.

Aristoteles, Frag. 65 Rose3. Aynı bilgi Flealt Zenon'un Yaşa m im iz da (IX. 25) yineleniyor.

Aristoteles, Frag. 70 Rose3.

IÖ 480 yılında Kserkses’in Hellespontos’u geçip Yunanistan’a yaptığı akın.

Rodoslu Hieronymos, Frag. 4 Hiller = 30 Wehrli.

Krş. SncJI, TrtíF 1, s. 189.

Lemboslu Herakleides, Frag. 6 Müller.

Rodoslu Hieronymos, Frag. 30 Wehrli.

Neanthes, Frag. 21 Müller = 27 Jacoby.

Satyros, Frag. 12 Müller.

Apollodoros, Frag. 33 Jacoby.

Empedokles, Frag. 111 D.

Pausanias.

Timaios, Frag. 30 Jacoby.

Beloch’a göre (“Jahrbuch f. Class. Philologie”, CXXIII, 1881, s. 697 vd.) on ikinci kitap olmalıdır; krş. § 66.

Pontoslu Herakleides, Frag. 77 Wehrli.

Empedoklcs, Frag, 1 DiehP.

Empedokles, Frag. 156 Diehl.

Pontoslu Herakleides, Frag. 77 Wehrli.

Empedokles, Frag. 112 Diehl.

İki elyazmasmda (prıcıv’den sonra Iİ0Ta^iX,Xa görülüyor: Dicls’e göre bu şekil, bir değişkeyi belirten in margine skholion’dan bozulup metne girmiştir. Ποταμόν άλλα okuması da iki elyazmasında görülüyor (sc.υπομνήματα ya da αντίγραφα λέγει).

Aelianus bu anekdotu Platon’a yakıştırır: Var. hist. XII. 29.

Arelateli Favorinus, Frag. 3 Müller = 18 Mensehing = 49 Barigazzi.

Aristoteles, Frag, 66 Rose-1.

Ksanthos, Frag. 33 Jacoby. Bak: A. Momigliano, The Development of Greek > Biography, Cambridge (Mass.) 1971, s. 30-2, Lidyalı Ksanthos’un kaleminden Empedokles’in yaşamını anlatan bir eserin varlığını kabul eder; K. Ziegler’e göre ise böyle bir eser yoktur; RE IX A 2 (1967), stn. 1374, no. 29.

Timaios, Frag. 88 Müller.

Empedokles, Frag. 2 Diehl2. Yunancada “yüksek”, “seçkin” anlamına gelen sözcükler, özel adlarda da görülen akro- kökünden türemedir.

Empedokles’in Tamiaos’ta anlatılan siyasal eğilimleri, gene Timaios’tan alınma anekdottan sonra tuhaf geliyor; ayrıca, gizli oligarşik Binler oluşumuna saldırının daha sonraki bir tarihte olduğu da açık değildir.

Empedokles, Frag. 112. 4 Diehl.

Phleiuslu Ti m on, Frag. 42 Diels.

Pontoslu Herakleides, Frag. 83 Wehrli.

Hermippos, Frag. 21 Müller.

Pontoslu Herakleides, Frag. 85 Wehrli.

Αντέλεγε imperfeetum zamanı, Laerteli Diogenes’in olayı bir tarihçi gibi arılatmayıp, diyalogtan aldığının açık kanıtıdır. Diogenes 69, paragrafın ikinci bölümünden başlayarak περί της απνου adlı diyalogtan geniş bir parça vermeliydi. Ama ancak 69. paragrafta Hermippos’tan bir notla Hippobotos’tan περί της άπνου adlı diyalogtaki bir parçanın özetini verir.

Anaksimandros, Text. 8 D-K.

Krş. VIII. 56.

Bu öykünün Akragas’ta değil, Selinus’ta geçmesiyle ilgili olarak, krş. W. Fuchs, Die Verseuchung des Wassers in Selinus und die Tat des Empedokles, “Mitteilungen des deutschen archäologischen Instituts”, römische Abteilung, LXIV, Heidelberg 1957, s. 230 vd.

Timaios, Frag. 6 Jacoby.

Pontoslu Herakleides, Frag. 84 ve 115 Wehrli,

Neanthes, Frag. 22 Müller = 28 Jacoby.

Arelateli Favorinus, Frag. 3 Müller = 19 Mensching = 50 Barigazzi.

Aristoteles, Frag. 71 Rose3.

İÖ 444-441. Krş. Apollodoros, Frag. 32 b Jacoby.

FUG IV. 383 = Frag. 1 Diels (P.Ph.Frag.)

Od. XI. 278 vd.

Krş. VIII. 53, 55.

Anth. Pal. VII. 123.

Age. VII. 124.

Empedokles, Frag. 6 Diels.

Krş. Malloslu Krates, Frag. 2 §Mette.

Empedokles, Frag. 17. 6 Diels.

Empedokles, Frag. 17. 7 Diels.

Empedokles, Frag. 117 Diels.

İskenderiyeli Clemens’teki (Strom. VI. 24) eXXo7toç’tur (“dilsiz”). Krş. Frag. 117 D-K.ın apparatus’u, ve G. Zuntz, Persephone, Oxford 1971, s. 109, 249. Ayrıca, Traglia, Studi sulla Lingua dt Empedode, cit, s. 174, no. 36.

Lobon, Frag. 19 Grönert.

Krş. VIII. 58.

Anth. Pal. VII. 125 = no. 170 Preger. Krş. Grönert, XapiTeç, Leo, cit., s. 143.

Anth. Pal. VII. 78.

Arkhytas’ın Yaşanıı üzerine, krş. C. Del Grande, Filologla Minöre, Napoli 19672, s. 375 vd.

Taraslı Aristoksenos, Frag. 47 Wehrli.

Krş. III. 18.

Buraya alınan iki mektupla ilgili olarak, bak: H. Thesleff, Okkelos, Arkhytas and Plato, “Eranos”, LX, 1962, s. 8-36. 420

Krş. III. 22.

Krş. Okellos, Text. 4 D-K. Bu cümleden genellikle Okellos’un yazılan anlaşılıyor (Cobet, Herseher, Apelt, Hicks). Thcsleff ise bu yoruma katılmıyor: agm., s. 15, no. 2.

Platon’un Arkhytas’a düzme mektubu, on ikinci Mektup'tur (359 c); Platon kodekslerinde mektubun sonunda şu cümle vardır: άντιλέγεται ως ου Πλάτωνος.. Krş. Platon, Mektuplar (ed. A. Maddalena, Bari 1948, s. 68, 388, 402); J. Souilhe, Platon, t. XIII, s. I, Paris 1926, s. XGVII vd.; G. Pasquali, Le Let tere dr Pla tone, Firenze 19672, s. 267 vd.

Taraslı Aristoksenos, Frag. 48 Wehrli.

Krş. T. L. Heath, History of Greek Mathematics, I. 146-149.

528 b. Arkhytas’ın matematik ve geometri alanındaki buluşlarıyla ilgili olarak, krş. E. Frank, Plato und die sogenamıten Pythagoreer, Halle 1923, s. 173 ve not; H. Cherniss, Aristotle’s Criticism of Presocratic Philosophy, Baltimore 1935, I, s, 397.

Krş. J. Wachtler, De Alcmaeone Grotoniata, Dissertatio Lipsiae 1896, s. 18 vd.: Alkmaion’un eserinin îuepı tpwetog ilk eser olmadığını ve ilk düzyazı eseri olmadığını ileri sürer.

Arelateli Favorinus, Frag. 25 Müller = 42 Mensching = 74 Barigazzi.

Krş. Zeller-Mondolfo, op. fit., I. 2, s. 619, no. 3.

Theophrastos’tan (Phys. opin.)\ krş. Frag. 1 Diels.

FHGIV. 430.

VIII. 46’da Aristoksenos onun Taraş doğumlu olduğunu söyler.

Krş. III. 9.

Έτελεύτα’nın öznesi doğal olarak Philolaos olmalıdır, Laerteli de böyle anlıyordu; ama bu bilgi Dion’a ilişkindir.

Anth. Pal. VII. 126.

Yani, merkezde yanan ateşin çevresinde. Bak: T. L. Heath, Aristarchus, 187 vd.

Hike tas, Text. 2 D-K. Krş. Cicero, Acad. II. 39.

Hermippos, Frag. 25 Müller. Hermippos, Platon öldüğünde İskender’in dokuz yaşında olduğunu unutmuş görünüyor.

Krş. Eudoksos, Text. 7 Lasserre.

Kallimakhos, Frag. 429 Pfeiffer.

Frag. 3 Well man n (Fragmente der Griechisehen Aerze, I, 1901, s. 110).

Eudoksos, Frag. 130 Lasserre.

Tannery (Astronomie Avcienne, s. 296, no. 4) ve T. L. Heath (Aristarchus, s. 192) Platon ile Eudoksos arasında düşmanca ilişkiler olduğu iddiasını temelsiz bulurlar.

Aristoteles, Nikomakhos’a Etik 1101 b 27, 1172 b 9 vd. Krş. Cicero, De fin. bon. et mal., V. 12 .

Hermippos, Frag. 20 Miiller.

Eratosthenes, Frag. 22 Jacoby.

Sinoplu Baton, Text. 3 Jacoby.

Eudoksos, Frag. 374 Lasserre.

Krş. J. G. Griffiths, A Translation from the Egyptian by Eudoxus, "Classical Quartely", XV, 1965, s. 75 vd.

FHG IV. 407 = Text. 1 Jacoby.

Apollodoros, Frag. 76 Jacoby.

Eudoksos, Frag. 39 Gisinger = 339 Lasserre.

Apollodoros, Frag. 48 Jacoby.

IÖ 368-65.

Arelareli Favorinus, Frag. 16 Müller = 20 Mensching = 51 Barigazzi.

Anti. Pal. VII. 744.

10 504-501. Apollodoros, Frag. 340 a Jacoby: ηκμαζε μέν κατά την ένάτην και έξηκοστήν 'Ολυμπιάδα. Herakleicos'un olgunluk çağı Parmenidcs'inkiyle aynı tarihe rastlamaktadır (IX. 23: ηκμαζε δέ κατά την ένάτην και έξηκοστήν 'Ολυμπιάδα). Ama bu rastlantı kuşkuludur.

Herakleitos, Frag. 40 Diels.

Herakleitos, Frag. 41 Diels.

Herakleitos, Frag. 42 Diels.

Herakleitos, Frag. 43 Diels.

Herakleitos, Frag. 44 Diels.

Krş. E. Zeller, De Hermodoro Ephesio et Herrn odoro P¡atoms Disci puto, Marburg 1859.

Herakleitos, Frag. 121 Diels.

Krş. VIII. 52.

A»dı. Pal. VII. 127.

Hermippos, Frag. 28 Muller.

Neanthes, Frag. 11 Müller = 25 Jacoby.

Herakleitos, Frag. 101 Diels.

Keoslu Ariston, Frag. 28 Wehrli. Hcrakleitos'un ölümıi üzerine burada, Marcus Aurclius'ta (III. 3.4) ve özellikle Suidas'ta (s.v. 'Ηράκλειτος) anlatılanlar hak, bak: R. Muth, Heraklits Tod\ "Anzeiger für die Altertumswissenschaft", VII, 1954, stn. 250 vd.; Nochmals Heraklits Tod, ibid. VIII, 1955, stn. 251 vd. Hermippos için (Frag. 28 Müller) Diels'in notu (I, s. 140): "Der parodische Autor Περί Θανάτων, dem Hermippos hier folgt [Diels, Heraklith Berlin 19092, s. 3, no. 16] scheint absichtlich die hippokratischen Fachausdriicke κε(ι)νοΰν ıınd έξερα'ν vcr\vandc zu habcn". Διά την μεταβολήν άγνοηθέντα κυνόβρωτον γενέσΰαι cümlesi için, krş. Herakleitos, Frag. 97 D-K = 22 Marcovich. Ariston'un tanıklığı (Frag. 28) için, Wehrli'nin notu (Lykon undAriston von Keos, cit, s. 65): "Die Wassersucht Heraklits ist ein Witz, der von seiner Feucrthcorie ausgeht: [...] A. findet eine Fassung vor, nach welcher Hera kl it an der Krankheit stirbt, und dir er abschwächt; sie ganz preiszugeben kann er sich nicht entschliessen." IX. 3'teki

anlatıyla ilgili olarak tarihsel geleneğin bulunmaması hak, krş. H. Fraenkel, A Thought Pattem in Heraclitus, “Am. Journal of Philology”, LIX, 1938, s. 309,

Herakleitos’un eserinin üç bölümlü olması hak, krş. Bignone, Empedode, cit, s. 262, no. 1.

Phleiuslu Timon, Frag. 43 Diels. Krş. Ilias I. 247 vd.

Phys. opin. Frag. 27 IJsener. MeA,ayx0^-lK01 üzerine, Aristoteles, Nikotnakhos’a Etik 1150 b 25.

Rodoslu Antisthenes, Frag. lOJacoby.

Herakleitos’un krallık üzerindeki hakları üzerine, krş. Strabon, XIV. 3, s. 633. Herakleitosçular üzerine, krş. E. Weerts, Heraklit und Herakliteer, Berlin 1926.

Herakleitos, Frag. 45 Diels.

Herakleicos, Frag, 46 Diels.

Krş. Herakleitos, Frag. 90 Diels.

Krş. Herakleitos, Frag. 80 Diels. Herakleitos’ta EK7rup(oaıç ile ilgili olarak, krş. R. Mondolfo, “Phronesis”, III, 1958, s. 75 vd. ve G. S. Kirk, ibid. IV, 1959, s. 73 vd.

J. Janda (Die Berichte Uber Heraklits Lehre bei Diogenes Laertios, “Listy Filologicke”, XCII, 1969, s. 97-115) Herakleitos’un öğretilerinin açıklandığı bölümün kaynağı olarak Theophrastos ile Stoacı bir yazarı gösterir. Krş. J. Kerschensteiner, Der Bericht des Theophrast über Heraklit, “Hermes”, LXXXIII, 1955, s. 385-411. Laertelinin serimi ile Herakleitos’tan Cicero’da bulunan parçalar arasındaki ilişki için, bak: H. Diller, Heraclitea bei Cicero, Festschrift Büchner de, Wiesbaden 1970, s. 60-5.

Herakleitos Üzerine adlı bir eserin yazarı; krş. IX. 5. Frag. 29 Wehrli.

Krş. II. 22.

Platon Herakleitos’u kastederek “İyon Musaları”ndan söz eder (Soph. 242 e). İskenderiyeli Clemens onun izindedir (Strom. V. 9. 682 P. α ί γοΰν Ίάδες Μοΰσαι διαρρήδην λέγουσι), ve olasılıkla, M. Ernout’nun düşündüğü gibi, Lucretiıts da (I. 657).

Adespota 287 Nauck2.

Τρόπου κόσμος ile ilgili olarak, krş. M. Marcovich, “Ziva Antica”, XV 1965-66, s. 281 vd.

Dareios’ıın ricasını İskenderiyeli Clemens de anar (Strom. 1. 65: ούτος βασιλέα Δαρεϊον παρακαλοΰντα ήκειν εις Πέρσας ύπερεΐδεν). Bu öykü, yol açtığı iki sahte mektupla daha inandırıcı olmuyor.

Atina ve Demokritos için, krş. IX. 37; Atina ve Anaksagoras için, krş. IX, 57; Atina ve Protagoras için, krş. IX. 52.

Phalcronlu Demctrios, Frag. 92 Wehrli. Bu eser IX. 37 ve IX. 57’de gene anılıyor; 52. paragrafın ilk cümlesinin kaynağı da belki budur.

Frag. 39 Wehrli. Bundan önce anılan Ancisthenes Kynik değil, Heraklcitosçudur. Krş. VI. 19.

Krş. IX, 12.

Laerteli Diogenes, 12. paragrafta bire bir alıntı yaptığı Diodotos'tan aynı alıntıyı başka kaynaktan kullanıyor.

Rodoshı Hieronymos, Frag. 46 Wehrli.

Teoslu Skythinos, Text. 2 Jacoby. Teoslu Skythinos tarzında birkaç iamb kalıntısında Herakleitos'un düşüncesinden izler gösterilmiştir: krş. Diehl3, fask. 3, s. 65 vd.

Anth. Pal. VII. 128.

Age. IX. 540.

Age. VII. 80 = Kallimakhos, Epigr. 2 Pfeiffer, Krş. B. Snell, "Glotta", XXXV11, 1958, s. 1-4.

Lcsboslu Herakleitos, Text. 1 Jacoby.

Apollodoros, Frag. 68 a Jacoby.

Phleiuslu Timon, Frag. 60 Diels.

Metin hak,, bak: M. Gigante, "La Parola del Passato", 1970, s. 237.

Boton aslında Theramenes'in hitabet hocasıydı: krş. Ps.-Plutarkhos, Vit. decem orat. 837 a.

Epimenides, Text. 11 Jacoby.

Ksenophanes, Frag. 8 Diels.

Herhalde Epikharmos onu izliyordu: ευσεβής νόφ πεφυκώς ού πάΰοις κ' ούδέν κακόν κατίΊανών ανω τό πνεύμα διαμενεΐ κατ' ουρανόν. (Frag. 22 ap. Clementem, Strom. IV. 170, s. 640 P.)

Sotion'un Ksenophanes'i bir kuşkucu sayıp onu Telauges aracılığı ile Pythagoras'a bağlamadığını ileri sürmek fazla acelecilik olur.

Ksenophanes, Text. 1 Jacoby.

Eserler üzerine verilen bilgiler Lobon'a bağlanır (Frag. 17 Crönert). Ό ε'ις Έλέαν της Ιταλίας άποικισμός adlı eserin Ksenophanes'e ait olduğu ile ilgili olarak, krş. "La Parola del Passato", 1970, s. 236-40.

IÖ 540-537. Apollodoros, Frag. 68 b Jacoby.

Phalcronlu Dem e trios, Frag. 83 Wehrli.

Panaitios, Frag. 45 van Straaten. 468

Krş. II. 13.

Arelatcli Favorinus, Frag. 2 Miiller = 8 Mensching = 38 Barigazzi.

Krş. VIII. 50 ve 91.

Phys. op/n. Frag. 6 a (Diels, Dox., s. 482, 14) = Frag. 24 Usener. Diels bıı cümleyi Ksenophanes'e değil, Parmenidcs'e ilişkin m margine bir nor olarak görür.

Frag. 6 a (Diels, Dox., s. 483. 2) = 25 Usener.

Parmenides, Frag. 1. 28 Diels.

Ksenophanes, Text. 18 D-K.

Parmenides, Frag. 1. 34 Diels.

Phleiıışlu Tiınon, Frag. 44 Diels. Krş. Od. XI. 601.

IÖ 504-501. Apollodoros, Frag. 341 Jacoby.

Arelateli Favorinus, Frag. 14 Müller =16 Mensching = 46 Barigazzi.

Başka bir geleneğe göre, buluşun sahibi Rhcgionlu ozan îbykos’tur (Frag. 50 Page, PMG 331).

Krş. VIII. 14.

Kallimakhos, Frag. 442 Pfeiffer. Krş. M. Timpanaro Cardini, Pitagorki, cit, fask. I, s. 66 vd.

Parvnenides’e yakıştırılan yasama hak, krş. Plurarkhos, Adv. Col. 1126 a.

Arelateli Favorinus, Frag. 39 Müller = 43 Mensching = 75 Barigazzi.

Krş. IX. 15.

Apollodoros, Frag. 72 Jacoby.

IÖ 444-441. Empedokles ile aynı zamana rastlaması (VIII. 74) kuşkuludur.

Apollodoros, Frag. 30 a Jacoby.

Phleiıışlu Timon, Frag. 45 Diels. Krş. Hias XXIII. 827, V. 783.

Platon, Parm. 127 b.

Platon, Soph. 216 a.

Platon, Phaidr. 261 d.

Aristoteles, Frag. 65 Rose3. Krş. D.L. VIII. 57.

Lemboslu Herakleides, Frag. 7 Müller.

Satyros, Frag. 13 Müller.

Rodoslu Antisthencs, Frag. 11 Jacoby.

Zenon’un tirana kafa tutup kahramanca ölmesi birçok yazara konu olmuştur: Plutarkhos, Adv. Gol. 1126 d; De garnditate, 505 d; De Stoicorum repugnant'm 1051 c: burada Sokratcs, Pythagoras ve Antiphon ile aynı çizgiye konur; krş. Clemens Alex. Strom. IV. 57.

Hermippos, Frag. 30 Müller.

Anth. Pal. VII. 129.

Krş. Strabon, VI. 1, s. 252 (= Parmenides, Text. 12 D-K) ve Unccrsteiner, Parmenide, cic, s. 40 vd.

Krş. IX. 23.

Arelateli Favorinus, Frag. 39 Müller = 43 Mensching - 75 Barigazzi.

Empedoklcs’in benzer yanıtı: Gnomon Paris, no. 153 (= Text. 70 D-K).

tÖ 464-461. Krş. Apollodoros, Frag. 30 b Jacoby.

Krş. V. E. Alfieri, G/i Atom isti, Bari 1936, s. 2, no. 6.

"Dolu" atomlardır; "boş" da boşluk.

34-41. paragraflar için, krş. YVilamowitz, Antigonos von Karystos, c it, s. 322.

Krş. Herodotos, VIII. 120; VII. 109.

Abderah Ps.-Demokritos, Text. 2 Jacoby.

Apollodoros, Frag. 36 b Jacoby.

Arelateli Favorinus, Frag. 33 Müller = 44 Mensching = 76 Barigazzi.

Anaksagoras'ın Dcmokritos'a karşı düşmanlık öyküsü II. 14'de farklı anlatılmıştır:
II. 14

εδοξε δέ πως καί Δημοκρίτω άπεχβως έσχηκέναι

άποτυχών της πρός αυτόν κοινολογίας.
IX. 35 (Favorinus'tan)

έχΰρως εχοντα πρός αΰτον (Anaksagoras) δτι

δή μή προσήκατο αυτόν.

Rodoslu Antisthencs, Frag. 12 Jacoby.

Abderalı Ps.-Demokritos, Text. 3 Jacoby.

Yani, başkalarının saptadığı pay: krş. D. Daube, Maior dividat minor eligat, "Jura", XIV, 1963, s. 176 vd.

Krş. III. 4.

Krş. FHG III. 504.

Rakipler, 132 a-c. Pentathlon'un beş dalı şunlardır: güreş, sıçrama, koşu, disk ve cirit atma.

Phaleronlu Demetrios, Frag. 93 Wehrlj.

Krş. IX. 46.

Krş. Glaukos, Frag. 5 Lanata.

Philolaos, Text. 2 D-K; Kyzikoslu Apollodoros, Text. 2 D-K.

Rodoslu Antisthencs, Frag* 13 Jacoby.

Antisthenes'ten alıntılanan bölümü kesen ora ti o recta, Demokritos'a yakıştırılan hava tahmini ve öteki bilimsel marifetlerle sürüyor. Krş. Pliniıιs, Nat. Hist. XVIII. 273, 341 ve Clemens Alex. Strom. VII. 32.

Rodoslu Antisthencs, Frag* 14 Jacoby.

Taraslı Aristoksenos, Frag. 131 Wehrli.

Belki de Amyntas. Krş. Schwartz, RE I. 2, stn. 1543 vd. Bununla birlikte, Amyklas ve Klein ¡as, Text. 2 D-K.

Krş, J. Bollack, Un silence de Platon (Diogene Laéce, IX. 40 = Aristoxéne Frag. 131 Wehrli), “Revue de Philologie”, XLI, 1967, s. 242 vd.

Phleiuslu Timon, Frag. 46 Diels. Krş. Ilias I. 263; IV. 341.

Krş. IX. 34.

Apollodoros, Frag. 36 a Jacoby.

IÖ 460-457.

IÖ 470/469.

Krş, IX. 34, 35 = Anaksagoras, Text. 5 D-K.

Demokritos ile ilgili bu öyküden Hippokrates ile ilgili bir söylence oluşmuştur: krş. D. D. Lypourlis, Hippocrate dam une Tradition PopuIaire de Cos, “Hellenika”, XXIII, 1970, s. 109-14.

Hermippos, Frag. 29 Müller.

Reiske’ye göre (agm.,s. 323), kız kardeşi değil, yeğenidir.

Anth. Pal. VII. 57.

Başlıklar İskenderiye kitaplığındaki nivaKEç’ten çıkmadır: krş. O. Regenbogen, RE XX (1950), stn. 1441 vd. Eserlerin dörtlü düzeni ile ilgili olarak, krş. G. Pasquali, Storia della Tradizione e Critica del Testo, cit, s. 265.

Tritogeneia başlığı için, krş. Alfıeri, Gli Atomisti, cit, s. 182, no. 466.

P/ıys. opitı. Frag. 28 Usener.

Krş. D. Gioscffi, Perspectiva Artificia in, Trieste, 1957, s. 24.

Krş. Lanata, Poética Pre-plato nica, eit, s. 252 vd.

Krş. Lanata, op. cit, s. 258 vd.

Ibid. s. 266 vd.

Abderah Ps.-Demokritos, Text. 1 Jacoby.

Wilamowitz, Anttgonos von Karystos, cit, s. 10.

Ephesoslu Demokritos, Text. 1 Jacoby. Krş. A. Tresp, Die Fragmente der griechischen Kultschriftsteller, cit, s. 158.

Apollodoros, Frag. 70 Jacoby.

Dinon, Text. *6 Jacoby. IİEpcιıca’nın bu kitabı D.L. I. 8’de 'Iatopiçaı’ın kitabı olarak anılmıştır. Dinon, İskender’in tarihçilerinden Kolophonlu Kleitarkhos’un babasıdır.

Frag. 150 Wehrli. Thurioi IÖ 444 yılında kurulmuştur.

Frag. 146 Kock. Krş. Athen a i os, 218 c.

Platon, Prot. 316 a.

Arelateli Favorinus, Frag. 36 Müller = 45 Mensching = 77 Barigazzi

Protagoras'a değil de, Demokritos'a lotpia dendiği, İskenderiyeli Clemens'ten de çıkarılır: Strom. VI. 32 (= Text. 18 D-K).

Platon, Theaitet. 152 a vd.

IÖ 411 yılında. Krş. Jacoby, Apollodors Chronik, cit, s. 266 vd. 471

Olası yorumlar için, bak: R. Pfeiffer, Storıa de!la Filologla Classica, s. 92 vd.

Phleiuslu Timon, Frag. 47 Diels. Krş. Ilias XV. 679,

Euthydemos 286 c: burada oi oqicpi npcûTay6pav...Kai ol eti Ttalaıoıepoı okunuyor. Krş. A. Kleingünthcr, "Philologus", Supplb. XXVI. 1, 1933, s. 2, no. 6.

Aııtisthcnes, Frag. 48 Dccleva.

Adı bir tek burada geçiyor.
Aristoteles, Frag. 63 Rose3.

riepl EJmriSEDfiaTwv adlı mektubunda: krş. Athcnaios, VIII. 354 c = Epikuros, Frag. 172 Usener.

Protagoras'ın dörtlü ayırımım Quintilian us da doğruluyor: bist. III. 4. 10, Yedili ayırım Anaksimenes'c yakıştırılır. Ama H. Koller (Die Anfänge der griechischen Grammatik, "Glotta", XXXVII, 1958, s. 5 vd.) bu ayırımın da Protagoras'a ait olduğunu ileri sürer.

Oratores Attici II. 155 b (Baiter-Sauppe).

Aristoteles, Frag. 67 Rose3. Protagoras'a açılan dava ile ilgili olarak, krş. Cicero, De »at. deor. I. 63.

Bu listenin eksik olduğu, içinde Ftepı -öecûv adlı eserin bulunmayışından bellidir.

Philokhoros, Frag. 168 Müller = 217 Jacoby.

P. 490 Nauck2,

Apollodoros, Frag. 71 Jacoby.

IÖ 444-441.

Anth. Pal. VII. 130.
Krş. Frag. 6 Spcngel.
P. 31 Schcidweiler; s. 21 vd. Powell.

Bu düşünürün, Demokritos'un öğrencileri olarak gösterilen Protagoras ile Anaksagoras arasında yer alması şaşırtıcıdır. Tek açıklama şu olabilir: Abdcra okuluna bağlı, adı pek duyulmamış İzmirli bir Diogenes vardı. Laerteli Diogenes ya da kaynaklarından biri bu Demokritosçu düşünürü olasılıkla daha iyi tanınan Apollonialı Diogenes ile karıştırmıştır. Khioslu Mctrodoros'un ya da Nausiphanes'in yaşamının bulunmaması da şaşırtıcıdır.

Rodoslu Antisthencs, Frag. *15 Jacoby,

Phalcronlu Dcmetrios, Frag. 91 Wehrli. Wehrli'yc göre, toutov Diogenes'tir; Hicks'c göre ise, Anaksagoras.

Diels (op. cit. s. 144) bunları Plutarkhos, Strom, apud Eusebios, Praep. Ev. I. 8. 13; Aetius I. 3. 26 ve Theophrastos, Phys. opitı. Frag. 2 ile karşılaştırır. 472

Krş. VI. 81.

Bu fragmemle ilgili olarak, krş. G. Rudberg, Zum Stil des Diogenes v. Apollonia, “Symbolac Oslocnses”, XXII, 1942, s. 2; I. Düring, Aristotle’s De partibus animalium, Göteborg 1943, s. 71, no. 1.

Khioslu Ncssas, Text. 2 D-K.

10 340-337.

Benzer öykii Zcnon için de anlatılıyor: krş. IX. 27.

Anth. P a l.V li.m .

Homeros, II. V. 340.

Plutarkhos, Vita Alexandrii XXVIII. 1.

Euripides, Or. 271. Krş. Philodemos, De Vitiis, IV. 5. 6 ve Plutarkhos, De adul. et am. 60 b, Quaestiones convivales 737 a (= Text. 7 D-K).

Bu yaşamöykiisüniin kuruluşu için, bak: G. A. Ferrari, Due Fonti sullo Scetticismo Antico (Diog. Laer. IX. 66-108; Eusebios, Praep. Ev. XIV. 18. 1-20), “Studi Italiani di Filologia Classica”, XL, 1968, s. 200-24.

Apollodoros, Frag. 39 Jacoby.

Aleksandros Polyistor, Frag. 146 Müller = 92 Jacoby. Bryson için, krş. Text. 203 a Döring.

Krş. Ph. De Lacy, ov jiaXXov and the Antecedents of Ancient Scepticism, “Phronesis”, III, 1958, s. 59 vd.

Wilamowitz, Antignnos von Karystos, cic., s. 35 vd.

Metinde eksiklik var: krş. Wilamowitz, Antigonos von Karystos, cic., s. 36. Diels’in tamamlaması şöyle: καίτοι κεκινημίνον τε (τω τοΰ οχλου κρότω καί φιλόδοξον).

Krş. Nausıphanes, Text. 2 D-K.

Phleiuslu Timon, Frag. 48 Diels. Krş. Ilias II. 796; Od. XVI. 465. Python’dan alıntı yitiktir.

Phleiuslu Timon, Frag. 67 Diels.

Academicorum Index Herculanensis col. VI. 15 vd. Kotys’iin öldürülmesini Platon’un iki öğrencisine bağlar (Πύϋων καί Ήρακλείδης o'ι Κότυν άποκτείναντες καί διά τοίΚ:)' ύπ’ Αθηναίων πολιτογραφηΌέντες. είτα δέ χρυσψστεφάνφ τιμηΌέντες, Aΐνιοι). Krş. Demosthenes, Kaza ’ΑpιmoKp. 119; Aristoteles, Pol. 1311 b 20; Plutarkhos, Adv. Col. XXXII; Philoscratos, Apoll. VII. 2. Bak: Wilamowitz, Antigonos von Karystos, cit, s. 38; Zeller, op. cit. II. 1+, s. 421.

Homeros, H. VI. 146.

Age. XXL 106.

Karystoslu Ancigonos’ta izleyebildiğimiz bilgiler burada sona eriyor. 69- 108. paragraflar arasını kapsayan uzun parçanın -Kuşkuculuk akımının ardıllarını sıraladığı 115-116. paragraflar da buna

bağlıdır- kaynağı açık değildir. Laerteli’nin bu okıla karşı görünüşteki tarafsızlığı ile (krş. 109) elden geldiğince çok bilgi toplamaya çalıştığı düşünülebilir. Bir biyografi yazarının kendi eğilimleri olmadan “Timon’un Tiberius Cacsar’a adadığı Taşlamalar a açıklama yazan Apollonides’e” dayanması pek olası değildir. Nitekim, Laerteli’nin sonradan kendisi için kopya etmek üzere Kuşkuculuk üzerine bir monografi bulduğu söylenmiştir. Eğer bu doğruysa, bir çağdaşı olmalıdır ya da hiç değilse Laodikeialı Antiokhos (106) ve Sextus Empeirikos’tan daha önce olmayan bir yazar (87).

Frag. 287 E del s tein-Ki dd.

Phleiuslu l imon, Frag. 50 Dicls. Krş. Od. XXI. 364.

Abderalı Hekataios, Text. 3 a Jacoby = Text. 3 D-K; Nausiphanes, Text. 3 D-K; krş. D.L. IX. 102.

Arkhilokhos, Frag. 68 D. = 115 L-B.

Euripides, Yah. Kad. 735-737.

Ksenophanes, Frag. 34 Diels.

Zenon, Frag. 4 D-K.

Demokritos, Frag. 117 D-K.

Demokritos, Frag. 125 D-K.

Krş. Platon, Tim. 40 d.

Euripides, Frag. 638 Nauck2.

Empedokles, Frag. 2, dize 7 vd. D-K.

Empedokles, Frag. 2, dize 5 vd. D-K.

Herakleitos, Frag. 47 D-K.

Homeros, //. XX. 248-250.

Age. IX. 104.

104. paragrafta olduğu gibi, burada da Laerteli ya da kaynağı, kuşkucu bir tavır içinde görünmektedir.

Krş. Sextus Empeirikos, Prh. Hyp. 36-163; W. Bröcker, Die Tropen der Skeptiker, “Hermes”, LXXXVI, 1958, s. 497 vd.

Aristoteles, Frag. 103 Rose3.

Eudoksos, Frag. 14 Gisinger = 278 a Lesscrrc.

Aulus Gellius’un Noctes Attkae, XI. 5. 5’te andığı Tropoi Pyrrhoneioi (Tpojtoı ritippwveioi) adlı eserde (Favorinus, Frag. 26 Barigazzi).

Kısır döngü denen kanıtlama biçimi.

Reiske’nin tamamlaması: op. cit, s. 324 <evia 5e

Kuşkucuların nedeni yokımsamaları (§ 97-99) ile ilgili olarak, krş. K. Janacek, “Eunomia” (Prag), III, 1959, s. 50 vd, Sextus Empeirikos {Adv. math. IX. 207-217) ile karşılaştırır.

Krş. K. Janacek, Diogenes Laertius IX, 101 mid Sextus Empiricus M XI, 69- 75 (-7S)\ cilt: Charisteria F Novotn", Prag, 1962, s. 143-6.

Antisthcnes, Frag. 111c Decleva.

Krş. IX. 77.

Krş. IX. 74.

A. N. Zoumpos’a göre (7m Tim on von Ph/ius, “Platon”, XVIII, 1966, s. 300), bu parçada fenomenolojinin tohumlan atılmaktadır.

Phleiuslu Timón, Frag. 69 Diels.

Krş. Epicúrea, s. 179 Uscncr.

P. von der Mühll’e gore (Fine Lücke im Benefit über Demokrits Lehre vom ¡Criterion bei Diogenes Laertios, “Philologus”, CVII, 1963, s. 130 vd.), şöyle yazılmalı: Δημόκριτος 8έ μηδέν είναι των φαινομένων (λέγει (κριτήριον). οϊ δέ άπό της Στόας καί του Περιπάτου τά μέν είναι των φαινομένςν), τά δέ μή είναι.

Reiske ó παρ' ήμών’ι “hemşehrim” (ó xr|ç rpeTEpaç Jio^etûç) şeklinde anlar, Uscncr buna dayanarak Laerteli’nin burada kullandığı kaynağın Nikaialı Nikias olduğunu çıkarır; ama bu Nikias hakkında bildiğimiz hiçbir şey bu tahmini desteklemiyor. Cicero’nun Akademeialılara “nostri” dediği gibi, Strabon’un da Stoacılara OlT|fI£T8pOl dediğini göz önüne alıp “benim gibi Kuşkucu” yorumunu getirmek de bir kaçamaktır. Laertcli burada kendi adına mı konuşmaktadır, yoksa bir Kuşkucunun eserindeki ó reap' Tjncov’u aynen mi korumaktadır? Her ikisi de mümkün görünüyor.

Pyrrhon ile Timon’un buluşması hak, krş. M. Unterschneider, “Rivista Critica di Storia della filosofía”, IX, 1954, s. 285 vd.: bu ayrıntıyla ilgili olarak Aristokles’in felsefe tarihinin üstünlüğünü vurgular. Stilpon için, krş, Text, 174 Döring.

Wilamowitz, Antigonos von Kaıystos, cit, s. 41 vd,

Krş. Snell, TrGF 1, s. 282, no. 112. Timon’un dramatik etkinliği hak, krş. Schramm, Tragicorum Graecorum hellenistieae... aetatis fragmenta, Monasterii Westf. 1929, s. 61.

Επίλογος = “kapanış bölümü”, “son söz”.

Frag. 1 Diels.

Diels’e göre, Ktn ercn’den (§ 110) Tıp.iûv o ^laavöpcüTCOç’a (§ 112) kadar olan bölüm bir eklemedir ve Karystoslu Antigonos’un verdiği bilgilerdeki bakışımı bozmaktadır.

Rodoslu Hieronymos, Frag. 7 Wehrli.

Krş. Snell, TrGF I, s. 282.

Aicolialı Aleksandros, Text. 10 Snell (TrGF 1, s. 278).

Byzantionlu Homeros, Text. 8 Snell (TrGF 1, s. 269).

Bu işbirliği ile ilgili olarak, krş. Schramm, op. cit, s. 16 vd.

Zenodotos'a imleme yapıyor. Krş. Wilamowitz, Antigonos von Karystos, cit, s. 43.

Klazomcnailı. Krş. Quintilia'nus, III. 6. 3.

Krş. Wilamowitz, ibid.

Diogenianos'a göre, bunlar iki unlii hırsız, Tcsalyali Attagas ilc Korintboslu Numeni os'tu r. Burada Pyrrhon'un öğrcncisi Nıımcnios'a iinlcmc görenler dc vardır.

Menodotos, Frag. 4 Jacoby.

Olasılıkla İskenderiyeli Clemcns'in (Strom. IV. 56: TlauXoq o AaicuSo-u yvtüpıȷıoç) andığı aynı kişi. Kahramanca ölümünü Pergamonlu Ti moth cos da anar. Bak: Wilamowitz, Phil. IInters. IV. s. 107.

Phylarkhos, Frag. 67 Jacoby.

Belki de Kı>6a^rıvaıe-6ç, yani o ünlıı Attikc demosuna bağlı olmalı; Severi imparatorluğunun kozmopolit yapısı içinde Sacurninus gibi İtalya halkından olanlar da bu demosa bağlı olabiliyorlardı.

Lemboslu 1 Jcrakleides, Frag. 9 Müller.

İÖ 352.

Diodoros, XVIII. 18. 9.

İÖ 307/6.

Hcsiodos, Theog. 116; Sextus Rmpeirikos, Adv. math. X. 18.

Hermippos, Frag. 40 Müller.

Dcmokritos, Text. 52 D-K.

Phleiuslu Timon, Frag. 51 Diels.

Krş.X. 24.

Myronianos, Frag. 6 Müller.

Athcnaios'ta (XIII. 6

b) Theotimos'tur. Krş. Crönerc, Kolotes undMenedemos, cit, s. 22. Pos.eidonios için, krş. Frag. 288 Edelstein-Kidd. 12 Blass'a göre (De Dionysıi Halicamassi script/s rhetoricis, s. 23) yirik Siyasal Felsefe Üzerine adlı eserinde: krş. Dion. Hal, Opuse ula, ed. Uscner-Radcrmaeher, U, s. 250 (Frag. 37). Diogcncs'in Dionysios'tan ne ölçüde yararlandığını saptamak olanaksız.

Krş. Demosthenes, De cor. 258 vd.

Aristippos, Frag. 142 Mannebach. Krş, M. Pakeinska, De Epicuro in ethicis Democritum secuto, "Eos", I, 1959-60, s. 53-9.

Mithras Suriyeliydi. Krş. Plutarkhos, Contra Epicurum 1097 B; Adv. Col. 1126 E. 528

"Uç tekerlekli sandalye üzerinde döne döne" şeklinde anlayanlar da var. Krş. N. W. De Wirt, The Three-Wheeled Chair of Epicurus, "Classical Philology", 1940, s. 183 vd. M. Okal ("Sbornik

Filoz. Fak. Univ. Komenskeho [Bratislava] Philologica”, IX, 1957, s. 37 vd.) tpiKutacrcoç’u “uç tekerlekli küçük bir araba üzerinde hareket ederek” şeklinde anlar ve Eskiçağda böyle bir makinanın yapılma olasılığını araştırır.

Krş. Athenaios, XII. 546 E: kcu xaç öıa noptprıç Kat’ oyıv rıöetaç Kivrçaeıç; aynı zamanda VII. 280 A ve Laerteli’ninkinden daha kısa bir ifadeyle VII. 278 F. Krş. Cicero, Tusc. III. 41. Son sözcükler özellikle müzik ve plasrik sanatların verdiği hazza ilişkindir. Ama belki de Epiktetos dört duyudan kaynaklanan yoğun hazlara tipik örnekler veriyordu: 1- tat; 2- dokunma; 3- işirme; 4- görme. Koku alma duyusunun atlanması ilginçtir. Krş. Platon, Phil. 51 e: Oeiov yevoç rıöovcov.

Krş. Epiktetos, Diss. I. 20. 17 vd, 23. 1 vd.; II. 9. 19, 20. 6 v d , 22. 21, 23. 21; III. 7. 8 vd.

Krş. Aelianus, Frag. 39 {De F.picuro eiusque discipulis). Ona göre Epikuros’ıın üç kardeşi de hastalıklıydı. Plutarkhos (Non posse suaviter, vs. 1097 E), bedenin su toplamasından söz eder. Ama hastalıklarının çoğu düşmanları tarafından abartılmıştır ve bu rahatsızlıkları onun çalışmalarını engellemiş görünmüyor.

Nausiphanes, Text. 9 D-K.

Krş. Sextus Empeirikos, Adv. math. I. 3: νυν πλευμονα καλών τον Ναυσιφανην ως αναισΌητον; Platon, Phil. 21c: ζην δε ουκ ανθρώπου βιον αλλα τίνος πλευμονος; Hesykhios, s.v.; böylece bu terimle vurgulanmak istenen, zayıflık ya da yumuşaklık değil, duygusuzluk ve duyarsızlık gibi görünüyor.

Aristoteles (Rhet. 1405 a 23) mecaz örnekleri arasında διονυσοκολακες ve τεχνιται’ı anar: “Bazı kimseler oyunculara ‘Dionysos’un yaltakçıları’ der, ama onlar kendilerine ‘sanatçı’ derler: her iki terim de mecazdır, biri kötülemek için, öbürü de bunun tersine.” Theophrastos’tan öğrendiğimize göre (ap. Athenaeum, 435 e) Syrakusai tiranı Genç Dionysios’ıın dostlarına da “Dionysos’ün yaltakçıları” deniyordu: tanrı gibi önünde eğilen oyuncular sanki. Büyük İskender’in tarihçisi Krates’c göre, önceleri AıovucjOKoA- ttKeç olarak adlandırılanlara, “İskender’in de hoşuna giden aşırı armağan sayısından ötürü” Αλεξανδροκολακες denmiş. Epikuros’un gözünde dc, Platon’un öğrencileri Syrakusai tiranının dostları, dolayısıyla yaltakçısıydılar.

Olasılıkla Platon’un deyiş biçimiyle ilgili alaycı bir övgü: krş. ^P^ocrrojıoç. Platon’a bir Midas ya da altın bir budala olarak bakılmış olamaz; bu sonuncu anlamı (Lukianos, Pro lapsu in sal. I: εγω ο χρυσους) Bignone anar. 529

Krş. IX. 53.

Platon’un τους ρέοντας (“akış içinde olanlar”) olarak akış kuramını öğreten Herakleitosçıılar için kullandığı aynı alaycı anlamda.

Anlamı karanlık bir cümle.

Karneades, Frag. 20 Wisniewski.

Krş. Acadcm. índex Herculanensis, col. XXIV. 9 vd. Μητροδορος Στρατονικευς ο και προτερον άλλων τινων ακουσας ως Διογενους και Απολλοδώρου, παραιτηθείς δ' υπ' Απολλοδώρου δια

τούτο Καρνεαδει παραβολών εσχολασεν μετ’ αυτου.. Bu Mctrodoros’un hocası, o KTiJcoTupavvoç Apollodoros idi: krş. Usener, Epicúrea, cit, s. 413. Bu Metrodoros (ondan daha ünlü Lampsakoslu Metrodoros ile karıştırılmamalı), Karncades’in çağdaşı olduğuna göre, IÖ II. yüzyılda yaşamış olmalıdır.

Aristokles (krş. Eusebios, Praep. Ev. XIV. 1) ve Numenios (ibid. XIV. 5. 3) böyle. Zaman göstergeleri öyle belirsizdir ki, Epikuros’un buradaki savunması Laerteli’ye ait olabilir. Bununla birlikte, 3. ve 4. paragrafta anılan iftiracıları göz önüne alırsak, hiçbirinin Augustus çağından sonraya ait olmadığını görürüz. Suidas’m Epikuros hakkında yazdığı maddedeki bir parça aynı tarihe aittir: και διεμεινεν η αυτου σχολή εως Καισαρος του πρώτου ετη σκ ζ’, εν οις διάδοχοι αυτής εγενοντο ιδ’. Usener’in gösterdiği gibi (Epicúrea, 373) 227 yıllık ara, IÖ 270-44 yılları arasındadır.

Krş. Plutarkhos, Vita Demetrii Politici 34. Atina kuşatması sırasında öğrencilerinin tahıl tayınlarını vermeyerek onları yanında tutmuş.

Krş. Epistulae

(Frag. 176 Usener). Bir çocuğa yazılmış olan bu ünlü mektup bu yolculuklarından birinde Lampsakos’tan yollanmıştır. 32 1/4 litreye denk sıvı ve katı ölçüsü.

Krş. VIII. 10.

Antk. Pal. IV. 43.

Krş. Petronius, Sat. 132.

Anaksagoras, Text. 26 D-K.

Krş. X. 36, 83.

Apollodoros, Frag. 41 Jacoby.

Krş. Nausiphanes, Text. 8 D-K; Praksiphancs, Frag. 5 Wehrli. Eğer bu Praksiphanes Theophrastos’un Öğrencisi olan Praksiphancs ise, kronolojik açıdan Epikuros’un hocası olması pek olası değildir; krş. Usener, Frag. 123.

Krş. Sextus Empeirikos, Adv. math. I. 3; Cicero, De nal. dear. I. 26. 72 vd.

Leukippos, Text. 2 D-K. Leukippos’un tarihsel varlığı hak, krş. Alfıeri, Git Atom isti, cit, s. 8, no. 27.

Laerteli’nin burada söyledikleri, Epikuros’un Herodotos’a, Pythokles’e ve Menoikeus’a yazdığı ve “Selam” (χαιρειν) diye başladığı üç mektupla çelişiyor: krş. X, 35, 84, 122. Ayrıca, III. kitapta Diogenes, mektuplarında Platon’un “Esenlikler dilerim”, Epikuros’un “iyi yaşa” (ευ διαγειν), Kleon’un da “Selam” (χαιρειν) sözcüklerini kullandığını söylemişti. Platon için ευ πραττειν (= ευ ζην = ευδαιμονειν, krş. Aristoteles, Nikomakkos’a Etik 1095 a, 17-20) Mektuplar ın bulunduğu elyazmalarında görülen tek biçimdir. Hermogcnes’in (Üslup Üzerine, 228) konuyla ilgili tanıklığının bir değeri yok. Lukianos (De lapsu inter salutandum, 3) Atinalı demagog Kleon’un

Sphakteria’da Armalıların zafer kazandığını ve Spartalıların bozguna uğradığını Öğrenince, tepkisini χαιρειν diye dile getirdiğini, ayrıca Plaron’un da ευ πραττειν’i kullandığını söyler. Aynı yazara göre (§ 5) Pythagoras ve öğrencileri DyıaıvEtv kullanıyorlarmış. Epikuros’a gelince, Lukianos (§ 6) bu adamın “sevinçten büyük keyif almakla birlikte (πανυ χαιρcov τω χαιρειν) ve hazzı her şeyden üstün tutmakla birlikte, ciddi mektuplarında- sayıca birkaç tane-, özellikle de yakınlarına (προς τους φιλτατους) yazdığı mektuplarına uyıcüveıv diye başladığını” söyler. Boy 1 ece Epikuros’un mektuplarının başlangıcıyla ilgili olarak birbiriyle çelişen üç tanıklık var: D.L. X. 14: ευ πραττειν και σπουδαιως ζην; D.L. III. 61: ev Sıayeıv; Luk. De lapsu, 6: υγιαινειν.

Eğer Lukianos σπουδαιοτεραι επιστολαι ile bilimsel mektuplarına imleme yapıyorsa —zaten başka türlü de olamaz— bu tanıklık yanlıştır ve yazarın zamanında yaygın selamlama biçimi olan χαιρειν'β karşı νγιαινειν'ί savunan parçanın genel havasına uygundur. Geriye Laerteli’nin iki tanıklığı kalıyor. Epikıιros, bilimsel mektuplarında kullandığı χαιρειν’den başka, öteki mektuplarında σπουδαιως ζην vc ευ διαγειν sözcüklerini kullanmıştır. Demek ki, Epikuros’un mektupları için tek tip başlangıç söz konusu değildir.

Krş. Keoslu Ariston, Frag. 32 Wehrli.

Nausiphancs, Text. 6 D-K.

Krş. Suidas, Cicero, De nat. deor. I. 72.

Apollodoros, Frag. 42 Jacoby.

IÖ 341.

Attike yılının sekizinci ayı: şubat başları.

Platon IÖ 347 yılında ölmüştür.

IÖ 271/0.

Hermippos, Frag. 40 Müller.

Anth. Pal. VII. 106.

Krş. R. E. Wycherley, 'The Garden of Epicurus, “Phoenix”, XIII, 1959, s. 73 vd.

Krş. V. 52.

Epikuros’un okulundaki geleneğin yüzyıllarca sürdüğü Cicero’nun (De fin. II 101), Plinius’un (H.N. XXXV. 5) tanıklığından ve Philodemos’ıın epigramından (Anth. Pal. XI. 44) anlaşılıyor. Krş. Athcnaios, VII, 298 D; supra VI. 101. 551

Olasılıkla Danae. Krş, Athenaios, XIII. 593 c.

Bu fonların Epikuros’un dostları carafından kurulduğu ve onun emrine verildiği, Idomencıιs’a yazdığı mektuptan anlaşılıyor: Plutarkhos, Adv. Col. 18,1117 D (Usener, Frag. 130): πεμπε ουν απαρχας ημιν εις την του ιερού σώματος ΰεραπειαν. Nikanor bundan yararlanmış görünüyor.

Lampsakoslu Idomeneus, Text. 4 Jacoby.

Metrodoros (ÎÖ 330-277) onun en sevdiği öğrencisiydi; ama Seneca'nın sakladığı (Ep. 52. 3) övgü kesinlikle ince bir anlayışın ürünüdür: Epikuros söylüyor; “Quosdam indigere ope aliena, non ituros si nemo praccesserit, sed bene secueuros: ex his Metrodorum ait esse.”

Epikuros büyük eserlerinin içindeki kitaplara adak yazıları ya da kısa notlar koymuş görünüyor. Böylcce Doğa Üzerine adlı büyük eserinin XXVIII. kitabı Hcrmarkhos'a adanmıştı ve elimize Vol. Here. Coll. Ali. VI. Frag. 45 vd.da geçmiştir.

Timokratcs'in bu ikinci anılışı (birincisi X. 6'da) yerini cam bulmamış ikincil bir not olabilir; amacı, okul değiştiren Timokrates'i Epikuros Okulu yürütücülerinden biri olan (§ 18) adaşından ayırmaktır.

Okulun dört ana direğinden biri: Epikuros'un okuluna girinccye kadar büyük bir geometri uzmanıydı (Cicero, Ac. Pr. 106 ve Defin. I. 20). Epikuros'un ona yazdığı bir mektubu Seneca anar {Ep. 18. 9).

Epikuros'un büyük hayranı Kolotes, öteki felsefe okullarının kurallarıyla yaşamın çekilmez olduğunu göstermek için bir eser yazmıştır; Plutarkhos'un ona karşı bir eseri vardır: Προς Κολωτην, 1107 e - 1127; ve ουδε ζην εστιν ηδεως κατ' Επίκουρον adında bir ek, Epikuros'un getirdiği ilkelerle haz yaşamına kavuşulamayacağını göstermek için.

Lampsakoslu Idomeneus, Text. 4 Jacoby.

Krş. Cicero, Ac. Post. 146; N.D. I. 59.

Text. 194 Döring.

Περί νόσων καί θανάτου (“Hastalıklar ve ölüm üzerine şeklindeki başlığın tümü, bir Herculaneum papirinde bulunmaktadır: 1012, stn.

Bu düşünce sık sık vurgulanıyor: X. 37, 73, 82, 152; krş. Lucretius, III. 931 vd.

Bu zihinsel imgelemlerin nedeni, duyulan etkileyecek kadar ince atomlardır: krş. X. 64 infra; Lucretius, II. 740 vd, IV. 722 vd.; Cicero, N.D. I. 54. Konuyla ilgili olarak, bak: Usener, Epicúrea, Frag. 242-265 ve Sextus Empeirikos, Adv. math. VII. 203-216.

Krş. infra, 146.

Yani algılama yetisi olarak görülen duyuların (aicTOrıoecûv) güvenirliliği; krş. Sexcus Empeirikos, Adv. math. VIII. 9 (Usener, Frag. 244). 552

"Αδηλον, burada “duyularla algılama alanına girmeyen” anlamındadır. Krş. örn. § 38: τό προσμένον καί τό άδηλον, vc § 40'da boşluk kavramının elde ediliş yolıı. § 62'dc buna τό προσδοξαζόμενον περί τοΰ αοράτου denir.

Krş. Sextus Empeirikos, Adv. math. VIII. 63.

Yani, tanımanın öncesinde yer alan duyu verileriyle uyum içinde.

Bak: § 124, doğru ΰπόληψις yanlış ύπόληψις'ίη karşısına konur. Aristoteles'te ΰπόληψις ile δόξα çoğunlukla eş anlamlıdır. Krş. Bonitz, index Ar., *.s v* .

Bak: § 50, 147. Belli bir uzaklıktan yuvarlak, yaklaştıkça dört köşe görünen kule, okulda yapılan, kanıları gözlem yoluyla sınama aşamasının tipik örneği idi.

Herodotos'a yazılan mektup, Epıkuros Öğretisinin ikinci ve en değerli parçasıdır. Elyazması olduğu gibi kopya edilmek üzere bir yazıcıya verilmiş olmalıdır: Skholıa ve kenar notları konunun işlenişini kesintiye uğrattıkları yerde dahi aynen alınmıştır.

Bu mektup, Epikuros fiziğinin en güvenilir özeti olarak, modern felsefe tarihlerinin (örn. Zeller'in) temelini oluşturur. Ayrıca, bak: Giussani, Stildi Lucrezıani (c. I); Bignone, Epicurea, s. 71-113; Hicks, Stoic and Epicurean, s. 118-181.

Bu mektupta yalnızca temel öğretiler yer almaktadır; daha fazlası Geniş Özet'te.

Epikuros bunu daha ayrıntılı olarak Frag. 258'de (Usener, s. 189) açıklıyor.

Bu, Epikuros'un buluşu değil, tüm Sokrates öncesi düşünürlerin ortak görüşüdür: İyon düşünürlerinin gözünde bir ya da bir bütün olarak Doğa, oluşma ve bozulma aşamalarının dışındadır; krş. Aristoteles, Alet. I. 3. 984 a 31. Çoğulcular doğal olarak daha açıktır. Bak: Anaksagoras, Frag. 17 D; Empedokles, Frag. 8 D. Lucretius (I. 180 vd.) bu öğretiyi genişletir,

Krş. § 41, 54. Lucretius, I. 125 vd. buraya en iyi açıklamadır.

Epikuros'un değil, Laerteli'nin ya da bir skholiastın kaleminden çıktığı çok açık olan parçalar küçük puntolarla yazılmıştır.

Krş. Lucretius, I. 426.

Dolaşık atomlardan oluşma katı maddelerle, ancak başka atomların yardımıyla bir arada kalan ve dolaşık olmayan atomlardan oluşma sıvı maddeler arasındaki ayırıma dikkat! Ruh, bu ikinci gruptandır (§ 66). Bak: Lucretius, II. 80-141; Cicero, Defin. I. 7.

Bu düşünce yanlış değildir: Sonsuz sayıda dünya, sonsuz atom ve boşluğun sonucudur. Bak: § 73, 89; Lucretius, II. 1048 vd.

Krş. Lucretius, IV. 794-8: "Algılanabilir anın içine -tek hece söyleyebildiğimiz süreye- varlıkları akılla bilinen ama algılanmaz birçok an sığınıştır." Bıı kiiçiik zaman "dilimleri" besbelli ki ölçülemeyecek kadar kısadır. Epikuros algılanabilir zaman dilimine "en küçük sürekli zaman" diyor (§ 62). Krş. Sextus Empeirikos, X. 148-154.

Görme eylemi aralıklı değil, sürekli olacaksa, imgeler göze görünen nesnelerden sürekli akıyor olmalıdır; benzer imgeler birbiri ardından sürekli akış halinde olmalıdır. Krş. Frag. 282 Uscner; Lucretius, II. 67-76, IV. 143-167.

Örneğin ılgım ve bulurların korkunç biçimleri: Lucretius, IV. 129-142; Diodoros, III. 56.

Görme gibi düşünme de imgelerle açıklanıyor; ama bunlar gözü etkilemcyip ancak zihni etkileyen çok daha ince imgelerdir. Krş. Frag. 317 Uscner; Lucretius IV. 777 vd.

Bu, Demokritos'un görüşüydü; krş. Bcarc, Greek Theories of FJementa/y Cognition, s. 26.

Hareket ne kadar hızlıysa, gelen imgeler o kadar kesintisiz olacaktır. Dışarıdaki nesnenin varlığını kanıtlayan da, bıı kesintisiz imge akışıdır. Krş. Lucretius, IV. 87, 104 vd, 189, 256 vd, 714 vd.; Cicero, N.D. I. 105,

Kalıp (rujıoç) özellikle havada yol alırken engellerle karşılaşır ve bazen yıpranır. Bunlar göze ulaştığında, yanlış algılama ortaya çıkar; örn. yuvarlak görünen dört köşe kule ve benzerleri, Krş. Lucrecius, IV. 353-363, 379-390.

Krş. Frag. 247-254 Usener; Lucrctius, IV. 462-468, 723-826.

Demokritos'un ileri sürdüğü gibi (Beare, op âl. s. 99), hava ancak görmek için araçtır. Epikuros “benzerleri”nden olasılıkla ses ve gürültüyü anlıyor. Lucrctius işitme duyusunu IV. 524-614, II. 410-413'de ele alır.

Krş. Lucretius, IV. 673-705, II. 414-417. Tat ve dokunma duyuları bu mektupta ele alınmamıştır.

Biçim için, krş. Lucretius, II. 333-521, III. 185-202; ağırlık için, krş. Lucrctius, II. 184-215, I. 358-367. Genel olarak niceliklerle ilgili olarak, krş. Frag. 288, 289 Usener; Sextus Empeirikos, Ath. math. IX. 335. Atomlar renksizdir (Frag. 29, 30, 289; Lucretius, II. 730-841), kokusuzdur (Lucrctius, II. 846-855), tadı, sesi, sıcaklığı ya da soğukluğu (ibid. 856-859), kısacası değişebilir niteliği (ibid. 859-864) yoktur; ama çeşitli nitelikler atomların düzeninden, konumundan, deviniminden ve biçiminden ileri gelir.

Her değişikliğin altında değişmeyen bir şey varsa, nesnelerle niteliklerinin biçim değiştirmesi atomların devinimine bağlı olmalıdır.

Bu görüş Demokritos'un.

Krş. Lucretius, IV. 110-128, I. 599-627, II. 478-521. Bu parçaların birincisinde atomun “duyularımızın kapsamının çok altında” ve “gözün scçcmcdiği ufaklıktaki nesnelerden çok daha ufak” olduğu söyleniyor.

Katı cisimler bölünmez atomları kabul etmekle açıklanabilir; buna karşılık, eğer atomlar yumuşak ve sonsuza kadar bölünebilir olsalardı, hiçbir şey katı olmazdı (Lucretius, I. 565-576). Bu dizelerin hemen Öncesinde Lucretius der ki: Doğa varlıkların bölünmesine bir sınır koymasaydı, hiçbir yaşam doğmazdı onlardan, çünkü bozulma yaratmadan çok daha hızlıdır, ve zamanın sonsuzluğu uzun geçmişin izlerini silemezdi. Gene de Epikuros'un, Lucretius'un II. 522-568'de sergilediğine benzer bir düşünce geliştirmiş olması mümkündür: Sınırlı sayıda biçim, her biçimde sonsuz atom düşündürür ve gerektirir.

Her görünür cisim küçücük parçacıkların toplamıdır; bunların ölçüsü sınırlı olduğu için, sayıları da sınırlıdır.

Atomun içindeki parçalar devinimsizdir; krş. Lucretius, I. 628-634.

Aristoteles Demokritos'un atom devinimine kesinlikle yüksek ve kesinlikle alçak bir nokta ya da yer varsaydığı ve bu terimler sonsuzluk içinde anlamsız olduğu için karşı çıkıyordu (Aristoteles, Phys. III. 5. 205 b 30; IV. 8. 215 a 8). Bak: Classical Review, XXXV. s. 108.

Bileşik bir cisimdeki atomlar kısa bile olsa, duyumlanabilir sürekli zaman içinde tek yönde devindikleri zaman, bileşik cisim bir yerden başka bir yere gidecek ve göreli bir hızı olacaktır.

Krş. Lucretius, III. 161-176, 177-230.

Krş. Lucretius, III. 231-257, 425-430; Frag. 315, 314 Usener. Bunlara göre ruhu oluşturan dört unsur vardır, ama bu mektupta bunlardan biri (άερωδές τι) atlanmıştır.

“Adsız” denen öge: Lucretius’ta (III. 242) nominis expers, Epikuros’ta ccKcrcovo/iaaTov.

Beden ruh atomlarını dağılmadan bir arada tutarak, onların bilinç ve duyum yaratan devinimlerle salınmasını sağlar.

Krş. Lucrctius, II. 944-962.

Krş. Lucretius, I. 449 vd.; Sextus Empeirikos, Adv. math. X. 221-223.

Krş. Lucretius, I. 478-482.

Krş. Lucretius, I. 455 vd,: burada gösterilen Örnekler, kölelik, yoksulluk, zenginlik, savaş ve barıştır.

Krş. Sextus Empeirikos, Adv. math. X. 219 vd, 224 vd, 240-244.

Krş. Lucretius, II. 1048-1089.

Krş. Lucretius, II. 1144, 1145; Stobaios, Fcl. I. 20, 172 W.

Krş. Lucretius, V. 1041 vd. Herakleitos, Demokritos ve Aristoteles konuşulan dilin uylaşım sonucu olduğunu ileri sürerler.

Krş. Lucrctius, V. 1028, 1029, 1056-1058.

Bak: Bignone, s. 107, not 3.

Felsefe “getirdiği fikirlerle mutlu bir yaşam sağlayan etkinlik” olarak tanımlanır: Sextus Empreirikos, Adv. math. XI. 169; krş, Epikuros, Frag. 222 Usener.

Leukippos; krş. D.L. IX. 31.

Krş. Lucrerius, I. 334 (“locus intactus inane vacansque”).

Demokritos, Text. 40, 3 D-K.; krş. Hippolytos, s. 565, 13 D: φθείρεσΐίαι δέ τούς κόσμους ύπ ’ άλλήλων προσπίπτοντας; Aetius, II. 4. 9.

Bu bir açıklama olmalıdır; çıinkü toprak ve deniz gökcisimlerinden dalıa ince atomlardan oluşmuştur.

Krş. Lucretius, V. 564-591; Philodemos, flEpî cttiheÎcûv, 10. 35 -1 1 .8 ; Cicero, A cad. Pr. 82, 123; De Fin. I. 20.

Herakleitos, Kscnophanes ve Khioslu Mctrodoros’un görüşü hudur; ama Servi us (ad Vergilinin G. 1. 249; Aea. IV. 584) bu kuramı Kpikurosçulara bağlar.

Krş. Lucretius, V. 509 vd.

Lucretius, V, 614 vd.

Lucretius, V. 705-750.

Lucretius, VI. 519.

Lucretius, VI. 271-284.

Krş. X. 98. Bu mektubun tümünü bir derlemeciye yakıştıran Usener, her iki parçanın da Epikuros’un Doğa Üzerine adlı eserindeki aynı yerden alındığını ileri sürer. r

Pythokles’e yazılan mektupla Menoikeus’a yazılan mektup arasında (§ 117-120), Epikuros’un anladığı anlamda bilge kişiyle ilgili görüşler yer almaktadır; bunlara kimi ahlaki görüşler de eklenmiştir (§ 120, 121).

Epikuros’un ahlak görüşlerini sergileyen parçalar için (§ 117-121, 135- 138), krş. M. Giusta, “Atti Accad. Scienze” (Torino), XLVII, 1962-63, s. 120-74.

Yani, Stoacıların öğütlediği gibi (VII. 130) kendini öldürerek.

Krş. Philodemos, Περί εΰσεβείας (Usener, 258).

Bu parçayla düzme Platon’un Aksiokhos 369 b ’si arasındaki çarpıcı benzerlik sık sık vurgulanmıştır, en son da E. Chevalier tarafından: Fjude critique du dialoguepseudo-platonicien I'Axiochos, Lyon 1914, s. 74 vd. önceliği haklı olarak Epikuros’un bu mektubuna tanır (ibid. s. 76).

Theognis, 425, 427 (= Text. XII Garzya).

Bilicilik üzerine bu kısa not, mektubun son sözleri ile Laerteli’nin normal anlatısı arasına beceriksizce yerleştirilmiştir; Usener’in düşüncesine göre, metne bir skholiondan sızmıştır.

Aristippos, Frag. 206 Mannebach.

Bu noktada Epikuros ile Kyrcne okulunun ahlak görüşleri arasındaki farklara ilişkin seçmeler yer almaktadır.

Metrodoros, Frag. 29 Koerte.

Aristippos, Frag. 188 b Mannebach.

Sophokles, Trakhisli Kadınlar, 787 vd. Ama Sophokles kodekslerindeki okuma farklıdır.

Epikuros’un öğretisindeki en önemli konulardan alınmış bu derleme Eskiçağda çok önemliydi. Epikuros’un büyük boyutlu eserlerinden yapılmış seçmelere dayanır, belki de ona çok bağlı bir öğrencisi tarafından derlenmiştir. Öte yandan, Epikuros da akılda kalması için öğretisinin özetlerine çok önem veriyordu; dolayısıyla okulundaki kişisel yönetimi ve Öğrencilerinin çalışmalarını denetlemesi onu böyle bir elkitabı hazırlamaya itmiş olabilir. Krş. Cicero, Defin, bon. et mal. II. 7. 2Ü: “quasi maxime ratae sententiae.”

Bu kuşkulu parçayla ilgili tartışmalar için, bak: Frcymuth, Metodisches zur epikureisehen Götterlehre, “Philologus”, XCIX, 1955, s. 234 vd.

Bak, Cicero’nun yorumu {Defin. II. 21) ve Philodcmos (Oik. XXIV. 3 vd. Jcnsen). Metinle ilgili olarak, krş. P. v. der Mühll, Zum Wort lan t der zehnten der Κvριαι Δοξαι Epikurs, “Museum Helve ti eu m’’, XXII, 1965, s. 229- 31.

XXVII. ve XXVIII. görüşler için, krş. J. Bollack, agm., s. 229 vd.